

**900 de zile de asediu neîntrerupt
asupra magistraturii române
Ghid de supraviețuire**

900 de zile de asediu neîntrerupt asupra magistraturii române

Ghid de supraviețuire

Volumul a avut în vedere evenimente/întâmplări
desfășurate până la 5 mai 2020

Editura C.H. Beck
București 2020

Fundația Konrad Adenauer
Klingelhöferstr. 23
10785 Berlin, Germania
Telefon: (+49) (0)30 269 96 453
Fax: (+49) (0)30 269 96 555
Website: www.kas.de

Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est
Fundația Konrad Adenauer
Strada Franzelarilor nr. 5
020785 București
România
Telefon: (+40) (0) 21 302 02 63
Fax: (+40) (0) 21 323 31 27
E-mail: office.rspsoe@kas.de
Website: www.kas.de/rlpsee

Editura C.H. Beck este acreditată CNATDCU și este considerată editură cu prestigiu recunoscut

**900 de zile de asediu neîntrerupt asupra magistraturii române
Ghid de supraviețuire**

Copyright © 2020 – Editura C.H. Beck

Toate drepturile rezervate Editurii C.H. Beck
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al Editurii C.H. Beck.
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
900 de zile de asediu neîntrerupt asupra magistraturii române : ghid de supraviețuire / Hartmut Rank, Diego Garcia-Sayan, Dan Tăpălagă, – București : Editura C.H. Beck, 2020
ISBN 978-606-18-1036-9

I. Rank, Hartmut
II. Garcia-Sayan, Diego
III. Tăpălagă, Dan

34

Editura C.H. BECK
București, Calea Plevnei nr. 172, sector 6
Tel.: 021.410.08.47; 021.410.08.73
Fax: 021.410.08.48
E-mail: comenzi@beck.ro

Coordonator volum:
Dragoș Călin
Traducere în engleză de:
George Scărlătescu, INA Traduceri

Corectură:
Alina Gioroceanu
Dragoș Călin

Fotografii:
Drepturile de utilizare pentru fotografiile de la interior și cea de pe copertă au fost achiziționate de la Inquam Photo Agency. Mulțumim pentru permisiunea de a le utiliza pentru acest volum.

Această publicație se distribuie gratuit și este parte a unui proiect inițiat de Asociația Forumul Judecătorilor din România, cu sprijinul Programului Statul de Drept Europa de Sud-Est al Fundației Konrad Adenauer.

© 2020 Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

Cuprins

Nota autorilor	VII
Hartmut Rank – Introducere	IX
Diego Garcia-Sayan – Cuvânt-înainte	XI
Dan Tăpălagă – Prefață.....	XV
Dragoș Călin – Modificările aduse „legilor justiției” în perioada 2017-2019. Afectarea gravă a principiilor statului de drept. Remedii	1
Ciprian Coadă – Modificările aduse Codului penal și Codului de procedură penală. Evitarea unui dezastru anunțat	41
Augustin Lazăr – Independența procurorilor și statul de drept. Despre caracter și profesionalism în justiție	91
Cristi Danileț – Justiție versus Politic: de la neputință la independență	105
Dragoș Călin – Evoluția Consiliului Superior al Magistraturii. Între ineficiență și indiferență	141
Bogdan Pîrlog, Sorin Marian Lia – Ghid de hărțuire a magistraților incomozi	185
Dragoș Călin – Curtea Constituțională a României și standardele statului de drept.....	209
Ciprian Coadă – Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale naționale, cu implicații directe asupra unor raporturi juridice de autoritate publică și procesual penale din România.....	227
Anca Gheorghiu, Anamaria Lucia Zaharia – Susținerea magistraturii române de organisme internaționale.....	271
Veronica Sîrbu – Justiția din afara bulei. Oamenii cetății și oamenii dreptății	283
Alina Gioroceanu – Adăugați o treaptă!	291
Alinel Bodnar – Perspectiva tinerilor magistrați asupra sistemului de justiție.....	313
Raluca Alexandra Prună – Concluzii	327
Index	333

Nota autorilor

Volumul „**900 de zile de asediu neîntrerupt asupra magistraturii române. Ghid de supraviețuire**” își propune să realizeze un istoric al demersurilor magistraților români pentru statul de drept și independența magistraturii în perioada 2017-2019, analizând comportamentul autorităților publice și modalitățile diverse de reacție din partea judecătorilor și a procurorilor.

Cartea, scrisă de judecători și procurori, se adresează deopotrivă magistraților, dar mai ales publicului larg, societății civile, tuturor celor care pot trage învățăminte din întregul context. Totodată, exemplul practic oferit este de natură a impulsiona reacții similare ale corpului magistraților în statele învecinate României, cu situații legislative și judiciare apropiate, în societăți încă aflate în tranziție, după perioade îndelungate de dictatură.

Fiecare autor a simțit nevoia să spună cât mai multe, să-și descrie propria experiență, propria percepție, propriile acțiuni individuale și trăirile colective sau asociative, toate vizând aceleași idealuri – verticalitate, independență, integritate, spirit al dreptății, fără de care profesia de judecător sau procuror nu poate exista.

Perioada 2017-2019 a fost edificatoare, din acest punct de vedere, comportamentul fiecărui magistrat, dar și al tagmei juriștilor, în general, adaptându-se valorilor pe care aceste persoane le împărtășesc individual. Pentru o justiție independentă și un stat de drept funcțional, unii magistrați și-au asumat calomnieri zilnice în mass-media apropiată puterii de la acea vreme, eterne amenințări publice sau private, cercetări din partea Inspecției Judiciare și a noii Secții speciale, în timp ce alții, în special cei aflați în funcție de decizie, fie s-au ascuns în birouri, fie au colaborat cu arcul guvernamental, primind drept mulțumire inclusiv nominalizări la portofolii guvernamentale, în sfidarea întregului corp profesional.

Cu toate acestea, un moment remarcabil va rămâne în amintirea tuturor, respectiv susținerea de mai mult de jumătate dintre magistrați a unui *Memoriu*, inițiat de Forumul Judecătorilor din România, în vederea retragerii proiectului de modificare a legilor justiției. Acest gest, urmat de voturile din majoritatea covârșitoare a adunărilor generale organizate în acea perioadă, este unul simbolic, arătând că magistratura poate salva, atât din interior, dar și cu ajutorul organismelor internaționale, democrația unui stat ce trece parcă printr-o tranziție interminabilă.

De asemenea, faptul că mii de oameni au ieșit în piețele publice pentru a susține statul de drept și magistratura independentă este relevant pentru destinul unei națiuni, pentru capacitatea de a curăți o societate greafată pe corupție în istoria recentă.

Atacuri împotriva valorilor statului de drept vor exista în continuare, așa că va fi important ca eforturile magistraturii pentru apărarea independenței să fie constante,

900 de zile de asediu neîntrerupt asupra magistraturii române

principiile și coloana vertebrală fiind singura cale corectă. Un atare comportament va întări încrederea cetățenilor în schimbarea în bine a unei justiții ce poate deveni în timp mai performantă și mai previzibilă.

Mulțumim Fundației Konrad Adenauer Stiftung – Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est pentru sprijinul acordat publicării prezentului volum.

Autorii

Introducere

Am luat contact pentru prima dată cu ideea de a scrie această carte pe la finele anului 2018, cu ocazia uneia dintre întâlnirile regulate dintre Dragoș Călin și alți judecători din cadrul Forumului Judecătorilor din România (FJR) și subsemnatul și colegii mei din programul RLPSEE, Fundația Konrad Adenauer (KAS). Interesul mi-a fost imediat atras, analiza și prezentarea evoluțiilor sistemelor judiciare din Europa de Sud-Est, și în special a reformelor juridice, fiind aspecte cu care Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est se ocupă în mod curent. Oferirea unei perspective din interiorul sistemului asupra evenimentelor din 2017 până în 2019 văzute prin ochii câtorva judecători suna, într-adevăr, foarte promițător.

La data respectivă, veștile despre diverse planuri de reformă a justiției din România erau frecvente. Aproape în fiecare zi, cotidienele românești aveau pe prima pagină tot felul de titluri despre reforma judiciară. Probabil că, pentru o bună parte din populația României, acest lucru a avut un efect epuizant. Cel puțin agitația din sistemul judiciar cauzată de procesele propriu-zise, respingerile, acuzațiile pretinse și reale, anunțurile contradictorii, proiectele de reformă, mitul așa-numitului „stat paralel” (menționat și de către Dan Tăpălagă în introducerea sa la această carte) și chiar multiple litigii între înalți demnitari – trebuie să fi avut un efect de confuzie la nivelul opiniei publice.

Și totuși, fiind avocat profesionist și oaspete în România, care locuiește și își desfășoară activitatea în București din 2017, am considerat evenimentele din sistemul judiciar palpitate. Venisem în România chiar în anul în care străzile au văzut cele mai vaste proteste de masă de la căderea regimului Ceaușescu. Protestele au avut ca țintă odioasă „OUG 13” (discutată în această carte), exprimând, în realitate, nemulțumirea unei mari părți din populația României față de un guvern care încerca să schimbe regulile într-o manieră dubioasă și suspectă – inclusiv regulile de funcționare a sistemului judiciar.

Acum, cu mult mai puține titluri de primă pagină despre reforma justiției române, merită să aruncăm o privire obiectivă asupra principalelor tentative de reformă din intervalul 2017-2019. Privind în urmă, vom înțelege mai ușor imaginea de ansamblu. Așadar, este binevenit faptul că Forumul Judecătorilor din România a reușit să reunească diverși autori cu contribuții la acest volum. Cititorii pot înțelege astfel punctele de vedere ale judecătorilor, dar și ale procurorilor afectați în mod direct de măsurile de reformă. Cu unii dintre autorii prezentei cărți am avut ocazia de a discuta în persoană, printre aceștia fostul Procuror General al României, dl Augustin Lazăr, sau Raportorul Special al ONU privind Independența Judecătorilor și a Juriștilor, dl Diego Garcia-Sayán, cu ocazia vizitei sale în București. Pe alții, inclusiv anumiți judecători mai tineri cu contribuții la

acest volum, îi cunosc în urma discuțiilor și meselor rotunde organizate de Fundația Konrad Adenauer. Numeroase alte persoane cu contribuții în această publicație sunt, de asemenea, foarte vocale explicând necesitatea unui sistem de justiție cu adevărat independent – și sunt dispuse să îl apere, pe calea declarațiilor publice sau a acțiunilor efective. Sper în continuare să le pot întâlni în viitorul apropiat pentru a menține în actualitate dezbaterile despre importanța statului de drept.

În general, recomand lectura prezentei cărți unui public larg. Politicienilor (din România și din afara României) pentru a nu uita faptul că sistemul judiciar este o a treia putere în stat ce nu trebuie șubrezită. Studenților la drept și la alte discipline, din România și de peste hotare, pentru a înțelege cât de subit un sistem judiciar funcțional poate deveni ținta unor presiuni și poate ajunge „sub asediu”, lucru pe care îl indică și titlul ales de autorii acestui volum.

Cu siguranță, recomand cu căldură lectura volumului și avocaților și celor fără pregătire juridică de peste hotare, acesta oferind o perspectivă extinsă asupra problemelor fundamentale ale planurilor „de reformă” din perioada 2017-2019. În această perioadă agitată, o asemenea perspectivă nu poate fi redată prin simpla digerare a câtorva titluri lacunare din mass-media.

Și nu în ultimul rând, recomand lectura integrală a acestei cărți acelor cetățeni din România care sunt realmente interesați să înțeleagă de ce o bună parte din exponenții propriu-ziși ai sistemului judiciar român (și nu doar politicieni de pe diverse baricade) au protestat împotriva diferitelor modificări introduse sau cu implementare planificată în perioada 2017-2019.

Urmările acestor „900 de zile”, cu aproximație, se văd în continuare. Unele dintre deciziile luate în România la vremea respectivă au făcut deja în prezent obiectul unor decizii ale Curții Europene a Drepturilor Omului din Strasbourg, inclusiv cazul unor judecători și procurori români, Laura Codruța Kövesi fiind, posibil, cel mai cunoscut exemplu. Este încurajator să vezi cum, în România, sistemul justiției a reușit să își afirme poziția și să își apere drepturile.

În încheiere, trebuie să remarc faptul că titlul cărții, apelând la termenul „asediu”, ar putea face la prima vedere trimitere la război. Însă, după lectura acestei cărți, analizând perioada de aproape trei ani, de la începutul lui 2017 până la final de 2019, folosirea aceluși termen pare justificată, în retrospectivă.

Am speranța că această carte va funcționa și drept substitut de vaccin împotriva unor tentative viitoare de periclitare a independenței judiciare.

Hartmut Rank

Director al Programului Statul de Drept Europa de Sud-Est

Fundația Konrad Adenauer

Toamna anului 2020

Cuvânt-înainte

Am fost onorat cu invitația de a prezenta această carte coordonată de prestigiosul Forum al Judecătorilor din România, elaborată pentru a promova o discuție necesară pe tema independenței juridice din țara lor. Independența sistemului judiciar este considerată, la scară largă și pe drept cuvânt, temelia statului de drept. Apărarea acestui principiu și semnalarea oricărui atac asupra sa reprezintă exact acel *raison d'être* pentru mandatul Raportorului Special al Organizației Națiunilor Unite privind Independența Justiției.

Realizarea unui echilibru al puterilor, independența juridică și o protecție mai eficientă a drepturilor alcătuiesc un obiectiv comun al democrațiilor contemporane. Am fost în ultimii ani martorii unor eforturi vădite de consolidare a acestui principiu în țări în tranziția către democrație. Sarcina aceasta, însă, nu a fost mereu ușoară.

În mod ideal, într-un sistem de justiție cu adevărat independent se vor distinge cel puțin trei trăsături. În primul rând, sistemul ar trebui să fie imparțial. În al doilea rând, deciziile judiciare ar trebui să fie imune la eventuale interese externe sau personale reflectate în soluționarea cauzelor și respectate odată ce sunt pronunțate. În final, judecătorii – și procurorii – nu ar trebui să fie perturbați de interferențe, astfel încât nici părțile într-un proces și nici alte interese externe să nu poată influența rezultatul procesului decizional juridic.

Cu toate acestea, în timp, am observat tentative majore de subminare a acelor trăsături. Sistemul judiciar al unei națiuni depinde, într-o societate democratică, de aderarea la principiul propriei independențe. Acest principiu este esențial în realizarea unor procese judiciare corecte și păstrarea altor valori judiciare, precum imparțialitatea, obiectivitatea și încrederea publicului în procesul decizional juridic.

Rolul autorităților judiciare în societatea modernă s-a intensificat în ultimele decenii. Sistemul judiciar este o instituție socială care marchează viața cetățenilor. De asemenea, se acordă o atenție sporită și crește conștientizarea modului în care se stabilesc relațiile dintre sistemul judiciar și celelalte structuri ale guvernului în scopul promovării și apărării independenței lor și a echilibrului dintre acestea, aspecte dezbătute în cartea de față.

Provocările în ce privește protejarea și apărarea principiului de independență judiciară se amplifică. Drept răspuns, în 1994, Comisia ONU pentru Drepturile Omului de la vremea respectivă (în prezent Consiliul pentru Drepturile Omului), prin Rezoluția 41/1994, remarcând atât creșterea frecvenței atacurilor la adresa independenței judecătorilor, avocaților și funcționarilor din instanțele de judecată, cât și legătura existentă între slăbirea măsurilor de protecție a sistemului judiciar și a juriștilor și gravitatea

și frecvența încălcărilor drepturilor omului, a decis să creeze mandatul unui Raportor Special privind independența judecătorilor și a juriștilor. Din 2016 – când am fost ales de către Consiliul pentru Drepturile Omului – am avut onoarea de a coordona îndeplinirea acestei atribuții capitale. În ultimii ani, am identificat și înregistrat nu doar atacuri la adresa independenței sistemului judiciar, a juriștilor și a funcționarilor din instanțele de judecată, ci și progrese reale în ce privește protejarea și sporirea independenței lor și oferirea unor recomandări concrete.

De exemplu, în 2018, am avut și privilegiul de a efectua o vizită academică în București, în cadrul Programului pe tema „Independenței juridice”, desfășurat prin Programele axate pe Statul de Drept ale Fundației Konrad Adenauer. Cu acea ocazie, am aflat în mod direct despre funcționarea sistemului justiției, a profesiilor juridice și a Parchetului din România. Pe durata vizitei, am aflat și despre evenimentele recente din justiție. Curtea Constituțională a României, de exemplu, emisese mai multe decizii privind organizarea judiciară, statutul magistraților și organizarea Consiliului Superior al Magistraturii, cu precădere în 2018, după ce Parlamentul a adoptat legile revizuite ale justiției.

Am monitorizat atent unele amenințări, dar și unele provocări. Pe modelul multor democrații din Europa Centrală și de Est, România a început un proces de reformă și modernizare judiciară, având ca rezultat o nouă Constituție în 1991 și legi noi axate pe dirijarea organizării sistemului judiciar. Date fiind marile provocări – și chiar riscuri – pe care reforma justiției le-ar fi implicat pentru funcționarea viitoare a sistemului judiciar, a existat un moment remarcabil – după cum îl descrie cartea – când peste jumătate dintre magistrați s-au subscris unei inițiative de tip *Memorandum* a Forului Judecătorilor din România, cerând retragerea proiectelor periculoase de amendamente la legile justiției care au atentat la independența juridică. Această acțiune, urmată de majoritatea covârșitoare a voturilor din adunările generale, a demonstrat faptul că Magistratura, cu sprijin din partea organismelor internaționale, poate proteja democrația, statul de drept și independența juridică. Aceste eforturi ar trebui să fie în permanență recunoscute și sprijinite.

Provocările întâmpinate de independența justiției în secolul douăzeci și unu sunt substanțiale în mai multe domenii, după cum am remarcat în rapoartele mele prezentate în fața Adunării Generale ONU și a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului. După cum relatează mai mulți autori ai cărții, atacurile la adresa valorilor statului de drept vor continua să existe, fiind astfel esențial ca eforturile magistraturii de a-și apăra independența să rămână consecvente. Cartea de față este un exemplu al acelei consecvențe și aduce o contribuție majoră în două privințe.

În primul rând, conturează o relatare, trăită direct, a acțiunilor magistraților români în sprijinul statului de drept și al independenței Magistraturii. În al doilea rând, cartea dezbate și diferitele provocări cu care autoritățile judiciare, membrii profesiilor juridice și procurorii s-au confruntat în încercarea lor de a asigura în țară un sistem judiciar independent și imparțial și un stat de drept funcțional, provocări precum transformarea în ținte ale calomniei verbale și scrise în mass-media loială liderilor politici ai vremii; amenințări publice sau private fără număr, investigații din partea Inspecției Judiciare și a noii Secții Speciale, pentru a menționa doar câteva dintre acestea.

Astfel, doresc să profit de ocazie pentru a felicita toții onorabili judecătorii, procurori și membri ai profesiilor juridice care își descriu propriul parcurs prin sistemul juridic român, precum și pentru această contribuție care se va dovedi un exemplu de căpătâi în literatura de specialitate pentru cei care doresc să înțeleagă provocările și oportunitățile cu adevărat vitale pentru sistemul justiției din România.

Diego García-Sayán
Raportorul Special al Organizației Națiunilor Unite privind Independența
Judecătorilor și a Juriștilor
Octombrie 2020

Prefață

A fost, poate, cel mai agresiv, premeditat, coordonat și nociv atac orchestrat de o putere politică în ultimii 30 de ani împotriva justiției din România. Volumul de față, alcătuit din textele unor reputați judecători și procurori, activi și curajoși, are meritul de a recapitula, de a sintetiza și de a explica momente teribile, evenimente și acțiuni greu de imaginat într-un stat de drept, membru NATO și UE, care au marcat cei aproape 3 ani de război declarat sistemului judiciar.

Cine a declarat însă acest război și cu ce scop? Autorii volumului se concentrează în textele lor asupra detaliilor tehnice și caută să expună în ce mod riscă să afecteze independența sistemului judiciar modificările operate la Codul penal, Codul de procedură penală și la legile justiției, funcționarea CSM, a Înaltei Curți, numirea procurorilor-șefi, înființarea Secției Speciale, pensionarea anticipată a magistraților etc.

Totuși, autorii politici ai planului de anihilare a justiției din România au nume și prenume. Chiar dacă ele nu se regăsesc în mod explicit în volumul de față – nici nu și-ar fi avut locul fiind vorba de texte tehnice, nu politice – demersul ar fi cumva incomplet și nedrept față de adevărul istoric.

Asaltul asupra justiției a început imediat după câștigarea alegerilor din decembrie 2016 de către PSD, care obține singur peste 45%, ceea ce îi permite să formeze o majoritate confortabilă în Parlament în alianță cu ALDE. Liderul PSD de la acea vreme, Liviu Dragnea, condamnat definitiv la 3 ani și jumătate de închisoare cu executare în data de 27 mai 2019 în dosarul angajărilor fictive, este cel mai interesat de subordonarea justiției. Avea deja, la vremea respectivă, dosare penale în curs de investigare sau de judecată.

Însă Dragnea n-a acționat singur. L-au susținut fără ezitare liderul ALDE, Călin Popescu Tăriceanu, și o armată de politicieni zeloși, între care s-au remarcat neobositul Florin Iordache, fost ministru al justiției și președintele comisiei speciale din Parlament, senatorul PSD Șerban Nicolae, deputații PSD, Eugen Nicolicea, Cătălin Rădulescu și fostul secretar general al PSD, Codrin Ștefănescu, autorul celebrului apel adresat fostului ministru al Justiției: „Tudorele, fă ceva!”. Sunt și alții, desigur, dar numele de mai sus au fost cele mai vocale în lupta lor cu un „stat paralel” imaginar.

Pe lângă interesele foarte personale, dorința de a scăpa de justiție și de a-și păstra libertatea, demersul anti-justiție a îmbrăcat forma unei adevărate „revoluții” împotriva statului de drept de o mână de politicieni cu probleme penale, pe care am numit-o într-unul din textele mele jurnalistice „Revoluția Borfașilor”. Din cauza acestui demers, România s-a plasat în anii regimului Dragnea alături de Ungaria și Polonia, în categoria țărilor „iliberale”, care nesocotesc valorile și instituțiile UE, stârnind îngrijorarea Bruxelles-ului.

Dragnea s-a aflat la originea promovării celebrei O.U.G. 13, în ianuarie 2017, cu măsuri de grațiere și amnistie mascată, la mai puțin de o lună de la câștigarea puterii. Am dezvăluit în premieră ca jurnalist la HotNews.ro intenția Guvernului de a adopta acest O.U.G., ceea ce a pus în gardă atât opinia publică, cât și corpul magistraților.

Mișcările masive de stradă din iarna anului 2017 a determinat Guvernul PSD să retragă ordonanța, dar a urmat o avalanșă de măsuri menite să paralizeze în special justiția penală, în beneficiul direct al liderului PSD și indirect al multor alți politicieni cercetați penal sau trimiși în judecată de DNA.

Așa cum notează judecătorul Ciprian Coadă în textul dedicat O.U.G. 13, „încercări nocive de modificare a Codurilor penale au avut loc și în anii anteriori, multe fiind invalidate de Curtea Constituțională, însă, de această dată, ceea ce surprinde în mod neplăcut este procesul extrem de dinamic al noilor modificări aduse legislației penale, care, într-o perioadă foarte scurtă de timp, a fost pus în operă printr-o serie de acțiuni concertate, venite în cascadă, în condiții lipsite de transparentă, care au bulversat justiția și întreaga societate civilă din România, prin simularea procesului de consultare publică”.

Politicienii din PSD, ALDE și UDMR au avut însă complici în rândul magistraților, care s-au alăturat „centrelor de reflecție” din jurul partidului. Fostul ministru al justiției, Tudorel Toader, a servit parțial interesele politicienilor în frunte cu Liviu Dragnea, dar a evitat constant să promoveze O.U.G.-ul de grațiere/amnistie, motiv pentru care a și fost schimbat din funcție. Toader a făcut cu o mână rău, iar cu cealaltă a încercat să tempereze răul.

Printre cei mai activi apărători ai demersului politic s-au detașat UNJR și Dana Gârbovan. Ulterior avea să fie propusă în funcția de ministru al justiției de către fostul premier Viorica Dăncilă. Și mai zgomotos s-au manifestat unii membri CSM, ca Lia Savonea, Evelina Oprina, Simona Camelia Marcu, Nicoleta Țiț și Gabriela Baltag. Cu toții au susținut unele dintre modificările care mutilau sistemul de justiție, în ciuda majorității covârșitoare a magistraților care i-au votat pentru CSM și se opuneau acestor modificări.

În cele 900 de zile de asediu, nu doar legislația a fost măcelărită, ci și magistrații incomozi au fost hărțuiți, anchetați, intimidați sau supuși unor lungi campanii de linșaj mediatic sau instituțional. Despre aceste presiuni și tentative de intimidare scriu pe larg procurorii Bogdan Pîrlog și Sorin Lia. Cel mai relevant este cazul fostei șefe DNA, Laura Codruța Kövesi, revocată printr-o decizie scandalosă a Curții Constituționale, în urma căreia statul român a și fost condamnat la CEDO. La rândul ei, Kövesi a fost hărțuită de anchetele Secției Speciale, în încercarea eșuată de a-i bloca candidatura la șefia Parchetului European.

Secția specială condusă de Adina Florea a acționat, la fel ca Inspekția Judiciară sub conducerea lui Lucian Netejoru, ca veritabile buzdugane manevrate de politicieni împotriva magistraților curajoși. De pildă, Secția Specială le-a deschis dosare membrilor CSM Cristian Ban, Nicolae Andrei Solomon, Bogdan Mateescu și Florin Deac, care se exprimaseră împotriva modificărilor la legile justiției.

Textele care alcătuiesc volumul de față reprezintă o lectură utilă, obligatorie pentru tinerii magistrați. Din experiențele dure ale colegilor lor aflăm cu toții că independența justiției nu este un bun câștigat definitiv, garantat prin lege. Ea se câștigă în fiecare zi,

iar adevăratul caracter se vede, și în cazul magistraților, în momentele de criză. Atunci aflăm pe cine putem conta și pe cine nu, câți rămân în picioare, câți sunt gata să se pună la dispoziție din oportunism sau frică și câți se uită în altă parte cu scuza lașă că treaba magistraților nu este să protesteze în stradă.

Judecătorul Dragoș Călin amintește că, potrivit Declarației privind etica judiciară, adoptată de Adunarea Generală a Rețelei Europene a Consiliilor Judiciare la Londra (2-4 iunie 2010), „atunci când democrația și libertățile fundamentale sunt în pericol, obligația de rezervă a judecătorului devine subsidiară obligației de indignare”. Iar judecătorul Cristi Danileț constată, la rândul său, că „sunt pe deplin aplicabile vorbele lui Rudolf von Ihering «Lupta pentru drept este zilnică»”.

Din această perspectivă, volumul de față este, într-adevăr, un veritabil manual de supraviețuire, cum îl numesc autorii. Este analizată în detaliu funcționarea marilor instituții (CSM, Înalta Curte, Avocatul Poporului, Curte Constituțională, Ministerul Public, Inspekția Judiciară) în vremuri politice tulburi, sub presiune constantă. Unele au cedat, altele au funcționat mai departe în ciuda presiunilor enorme, salvând, grație câtorva oameni curajoși, onoarea magistraturii românești. Oricât s-au străduit în cei aproape trei ani, politicienii nu au reușit să-și subordoneze justiția așa cum era în anii 90, îngenucheată în fața intereselor politice sau de grup.

„Din nefericire, Consiliul Superior al Magistraturii nu a demonstrat nici stabilitate și nici rol activ și promptitudine cu privire la apărarea corpului magistraților împotriva actelor de natură a aduce atingere independenței, imparțialității sau reputației profesionale a acestora, în perioada 2017-2019, cu excepția unor situații punctuale, în unele dintre acestea fiind atacată însăși imaginea unor membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, mai ales a președintelui din anul 2019”, notează judecătorul Dragoș Călin într-un text dedicat funcționării CSM.

Totuși, magistratura din România a trecut testul de stres. Așa cum autorii asaltului politic au nume și prenume, și autorii rezistenței s-au remarcat tot individual sau în cadrul unor asociații profesionale în ultimii ani dificili. M-a impresionat mereu energia inepuizabilă a judecătorului Dragoș Călin, efortul supraomenesc făcut de el, personal, și de cei din Asociația Forumul Judecătorilor din România pentru apărarea independenței justiției din România.

Sunt apoi mulți alții care s-au luptat cu mult curaj pentru meseria lor, în numele întregii bresle. Pe unii îi găsiți printre semnatarii articolelor din volumul de față, alții continuă să se bată pentru justiție din interiorul sistemului: Cristi Danileț, Ionuț Militaru, Anca Codreanu, Bogdan Pîrlog, Alexandra Lăncrănjan, Sorin Lia, Augustin Lazăr, Laura Codruța Kövesi și alte câteva nume de magistrați care fac în continuare cinste magistraturii românești, în țară sau în afara ei.

Alături de justiția din România au fost însă și cetățenii obișnuiți, sutele de mii de oameni care au ieșit în stradă, în ianuarie 2017 sau de fiecare dată când au simțit nevoia să-și manifeste solidaritatea față de magistrați, să susțină independența justiției sau instituții ca DNA.

Un rol crucial l-au jucat organismele internaționale, după cum arată autorii Anamaria Lucia Zaharia și Anca Gheorghiu. Comisia Europeană prin rapoartele MCV, Comisia de la Veneția, GRECO, CJUE au limitat drastic marja de manevră a politicienilor de la București și le-au temperat elanul distructiv.

900 de zile de asediu neîntrerupt asupra magistraturii române

Așa cum politicienii nu vor obosi niciodată, iar o simplă recapitulare a grozăviilor anti-justiție ne arată cât de inventivi, de perseverenți în rău și determinați sunt, tot așa nici magistrații nu trebuie să lase garda jos nicio clipă.

Închei cu o frază din judecătorul Dragoș Călin: „Chiar dacă demersurile au presupus un efort ieșit din comun, iar rezultatele încă întârzie să apară, trebuie să ne imaginăm că Sisif va fi, cândva, și fericit”. Aceste cuvinte ar trebui să reprezinte un motto pentru toți magistrații onești din țară, un mod sănătos de gândire și un îndemn la acțiune atunci când vremurile grele se vor întoarce.

Dan Tăpălagă

Modificările aduse „legilor justiției” în perioada 2017-2019. Afectarea gravă a principiilor statului de drept. Remedii

Dragoș Călin*

Motto:

*„La lutte elle-même vers les sommets suffit à remplir un cœur d’homme.
Il faut imaginer Sisyphe heureux”.*
Albert Camus, Mitul lui Sisif și alte eseuri

1. Introducere

În contextul aderării României la Uniunea Europeană, justiția din fostul stat comunist a pretins că s-a schimbat și că s-a aliniat celor din statele democratice ale Europei de Vest. Pe de o parte, foarte mulți tineri magistrați au intrat în sistemul judiciar, Direcția Națională Anticorupție a avut constant rezultate serioase, iar sute de politicieni și magistrați corupți au fost deja condamnați definitiv. Pe de altă parte, Mecanismul de cooperare și verificare a progresului realizat de România în vederea atingerii anumitor obiective de referință specifice în domeniul reformei sistemului judiciar și al luptei împotriva corupției nu a fost ridicat nici după 10 ani de la aderarea la Uniunea Europeană¹, iar asaltul împotriva celor care luptă cu flagelul corupției pare a fi încă în plină desfășurare².

Deși într-o societate măcinată în continuare de corupție este necesară creșterea capacității instituționale de luptă împotriva acesteia, inclusiv pentru recuperarea prejudiciilor, care descurajează fenomenul, politicienii români au propus în luna ianuarie 2017 grațierea sau reducerea unor pedepse aplicate unor infracțiuni, inclusiv

* Copreședinte al Asociației Forumul Judecătorilor din România; judecător la Curtea de Apel București; doctor în drept constituțional al Facultății de Drept din cadrul Universității din București; cercetător științific asociat la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, formator al Institutului Național al Magistraturii. E-mail profesional: dragos.calin@just.ro.

¹ A se vedea, pe larg, D. Călin, I. Militaru, C. Drăgușin, Romanian Judicial System. Organization, Current Issues and the Necessity to Evoid Regres, în Tsukuba Journal of Law and Politics, 75/2018, p. 1-14.

² A se vedea pagina web <http://themis-sedziowie.eu/materials-in-english/disciplinary-procedures-against-uncomfortable-members-of-the-judiciary-in-romania/> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

de corupție¹. Peste 600.000 de cetățeni au ieșit în stradă, un proiect de ordonanță de urgență în acest sens, adoptat în gerul unei nopți de iarnă, fiind pentru moment abandonat².

În alt registru, Ministerul Justiției (condus, la acea vreme, de viitorul senator PSD Robert Marius Cazanciuc) și Consiliul Superior al Magistraturii au propus modificarea legilor justiției, stârnind, **încă din vara anului 2015**, protestul a 2.000 de magistrați³. S-au urmărit, între altele, reintroducerea numirii directe în funcția de judecător ori procuror a magistraților asistenți și a avocaților cu vechime de cel puțin 18 ani, exclusiv pe bază de interviu, la judecătorii și la parchetele de pe lângă acestea [art. 33¹ alin. (2) din Legea nr. 303/2004], schimbarea modalității de susținere a examenului de promovare în funcții de execuție, prin instituirea ca probă a unei așa numite evaluări a activității profesionale pe ultimii 3 ani (transformarea unei condiții de participare în notă de promovare) (art. 46 din Legea nr. 303/2004), dar și reintroducerea prevederii privind numirea foștilor magistrați cu vechime de minim 10 ani în funcții vacante la instanțe sau parchete de același grad cu cele unde au funcționat [art. 33¹ alin. (1) din Legea nr. 303/2004]⁴.

Aceste modificări au fost propuse în condiții netransparente, fără consultarea magistraților, reprezentând o întoarcere la unele prevederi a căror înlăturare a fost susținută de tot corpul judiciar în perioada 2007-2009 și au fost puternic criticate prin rapoartele cu privire la sistemul judiciar în cadrul monitorizării justiției prin Mecanismul de cooperare și verificare (MCV) agreed de Uniunea Europeană și România.

¹ Reacția Asociației Forumul Judecătorilor din România a fost imediată. A se vedea pagina web <https://rlw.juridice.ro/11226/the-romanian-judges-forum-association-ref-the-projects-of-emergency-government-ordinances-concerning-the-collective-pardon-and-the-amendments-of-the-criminal-code-and-the-procedural-criminal.html> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web <https://www.nytimes.com/2017/02/09/world/europe/romania-corruption-coruptie-guvern-justitie.html?mcubz=3> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020). „Nu restaurației cu iz penal! Apel pentru o putere judecătorească independentă”. Asociația Forumul Judecătorilor din România a reacționat cu privire la luările de poziție publice referitoare la necesitatea unei noi legi a răspunderii materiale a magistraților, precum și a unei legi pentru amnistierea unor infracțiuni, grațierea și reducerea unor pedepse, respectiv nenumăratele declarații ireponsabile la adresa magistraților români.

³ A se vedea *Memoriul* însușit la acea vreme de judecătorii și procurorii români, disponibil la pagina web <http://www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/asociatia-fjr/comunicate/14-08-2015-memoriu-protest-modificare-legi-justitie> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

⁴ Carențele recrutării magistraților pe bază exclusiv de interviu transpar din însăși modalitatea efectivă de examinare. Astfel, în perioada anilor 2004-2008, foștii magistrați care doreau să revină în profesie erau supuși unui interviu, la care întrebările pot fi calificate cu multă îngăduință formale, de orice absolvent al facultăților de drept. Exemplele sunt cunoscute: „Ce spuneți când intrați în sala de judecată? Cum reacționați când un justițiabil stă cu căciula pe cap în sală? Care este competența judecătorilor?”. A se vedea pagina web <http://www.juridice.ro/32213/interviuri-intrare-magistratura-concurs.html> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

2. Momentul „23 august 2017”

Rămase în *stand by*, **modificările au fost însă reafirmate în anul 2017**¹, fix în ziua de 23 august, în urmă cu 28 de ani fostă sărbătoare națională a statului socialist român, prilej de defilări și cult al personalității, într-un document PowerPoint, într-o conferință de presă, de ministrul justiției de la acea vreme, prof. univ. dr. Tudorel Toader, fost judecător al Curții Constituționale².

Propunerile au vizat, între altele, ***punerea Inspecției Judiciare sub controlul Ministerului Justiției***, deși afirmarea și garantarea independenței inspectorilor judiciari presupunea excluderea oricărei implicări a factorilor politici, inclusiv a unui ministru al justiției, membru al unui guvern politic, ***înlăturarea promovării meritocratice la instanțe și parchete*** (înlocuirea concursului dur de promovare cu o procedură extrem de netransparentă și subiectivă de evaluare a unor acte judiciare), ***reducerea atribuțiilor Institutului Național al Magistraturii cu privire la formarea generațiilor tinere de magistrați*** (coroborat cu fixarea unei vârste minime de 30 de ani pentru admiterea în magistratură), ***crearea unei direcții specializate în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, având ca obiect cercetarea penală a magistraților***³, dar și ***separarea competențelor decizionale referitoare la cariera magistraților între cele două secții ale CSM*** („separarea carierelor”). S-a mai propus creșterea vechimii în funcția de procuror, pentru numirea în cadrul DIICOT și DNA, posibilitatea ca un procuror să treacă în funcția de judecător, iar un judecător să treacă în funcția de procuror, însă numai la nivel de judecătorie sau parchet de pe lângă judecătorie, ***introducerea din oficiu, de către stat, a acțiunii în despăgubiri împotriva judecătorului sau procurorului care a săvârșit eroarea materială cauzatoare de prejudicii***, dar și ***extinderea motivelor pentru care procurorul ierarhic superior poate să infirme soluțiile adoptate de procuror, respectiv posibilitatea de infirmare pentru motive de netemeinicie***. De asemenea, s-a solicitat și excluderea Președintelui României din procedura de numire a procurorilor în principalele funcții de conducere din parchete, care a fost acceptată drept o expresie a principiului constituțional al separației puterilor în stat, cu atributul controlului reciproc al puterilor.

Pe lângă aceste propuneri, au fost inserate aspecte care deja erau reglementate legislativ de mulți ani, ceea ce dovedește haosul, lipsa coordonării inițiatorilor (spre exemplu, introducerea celui de-al doilea post de vicepreședinte al ICCJ).

¹ A se vedea pagina web http://english.hotnews.ro/stiri-top_news-21966904-opinion-romanian-minister-tudorel-toader-39-counter-reform-the-judiciary-why-proposals-announced-justice-minister-are-poisonous.htm (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web <http://www.just.ro/principalele-modificari-propuse-la-legile-justitiei-legea-nr-3032004-legea-nr-3042004-si-legea-nr-3172004/> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

³ Măsură ce transmite opiniei publice un sentiment de neîncredere și, în același timp, se poate dovedi un instrument de presiune asupra magistraților în cazul în care garanțiile de organizare a unei astfel de structuri nu sunt transparente și efective.

Inițiativa PowerPoint a fost întâmpinată de refuzul categoric al celei mai mari părți a magistraturii¹. Ministerul Public a luat act cu surprindere și îngrijorare de modificările anunțate și asupra cărora procurorii nu au fost consultați în prealabil (crearea unei direcții specializate pentru cercetarea magistraților, sugerând că problema corupției se află în corpul magistraților, iar nu în exterior, trecerea Inspecției Judiciare în subordinea Ministrului Justiției, numit politic, respingerea propunerii de numire a funcțiilor de conducere de la vârful Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, constând într-o procedură de selecție transparentă a candidaților, realizată de CSM, care ar face propunerea, cu avizul Ministrului Justiției, numirea fiind făcută de Președintele României). DIICOT a arătat că punctele de vedere ale procurorilor anti-mafia nu se regăsesc în noul proiect, care nu reprezintă rezultatul consultărilor anterioare. DNA a reacționat din plin.

Asociația Forumul Judecătorilor din România a adresat **memorii Consiliului Superior al Magistraturii, Ministrului Justiției, precum și tuturor adunărilor generale ale judecătorilor și procurorilor**, solicitând un vot de respingere a propunerilor de modificare a „legilor justiției” fără studii de impact și fără o prealabilă consultare asupra unor aspecte legislative esențiale, pentru asigurarea transparenței decizionale, în raport cu magistrații (judecători și procurori) și societatea civilă, fapt inacceptabil într-un stat de drept. FJR a arătat că toate aceste modificări vor influența cariera și activitatea profesională a magistraților, pentru o perioadă îndelungată, și vor produce dezechilibre în sistemul judiciar, ce au fost condamnate de Comisia Europeană în repetate rânduri, existând și riscul unui val de nemulțumiri în interiorul corpului profesional².

În cursul lunii septembrie 2017, **instanțele și parchetele au respins în proporție covârșitoare modificările de esență propuse**: reorganizarea Inspecției Judiciare, ca structură cu personalitate juridică în cadrul Ministerului Justiției, numirile la vârful justiției (ICCJ), procurorul general al Parchetului de pe lângă ICCJ, prim-adjunctul și adjunctul acestuia, procurorul șef al DNA, adjunctii acestuia, procurorii șefi de secție ai Parchetului de pe lângă ICCJ și ai DNA, precum și procurorul șef al DIICOT și adjunctii acestora), răspunderea magistraților, modificările sistemului de recrutare a magistraților – limita de vârstă (30 de ani) pentru admitere la Institutul Național al Magistraturii și cerința vechimii în altă profesie juridică de minimum 5 ani, precum și înființarea în cadrul PICCJ a unei direcții specializate având competența exclusivă de efectuare a urmărilor penale pentru faptele săvârșite de judecători și procurori, indiferent de natura și gravitatea acestora.

¹ A se vedea pagina web <https://evz.ro/raspunsul-judecatorilor-ministru.html> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

² *Câțiva magistrați au reacționat și cu titlu individual*, a se vedea paginile web <https://republica.ro/reforma-justitiei-facuta-in-power-point-e-o-greseala-o-spune-un-judecator> sau <https://republica.ro/judecatorul-cristi-danilet-despre-trecerea-inspectiei-judiciare-in-subordinea-ministerului-justitiei-zeste> (accesate ultima dată la 13 aprilie 2020).

Proiectul a fost denunțat rapid de presa independentă, de societatea civilă (între alții, Platforma România 100)¹, precum și de partidele parlamentare din opoziție². Președintele României a criticat propunerile ministrului Toader: „Modificările legilor justiției reprezintă un atac asupra statului de drept și a luptei anticorupție”³.

Un număr infim, dar extrem de vocal, de judecători, reuniți în Uniunea Națională a Judecătorilor din România, asociație al cărei președinte va fi propus ministru al Justiției doi ani mai târziu, în guvernul PSD-ALDE condus de Viorica Dăncilă, susțin propunerea ministrului Justiției, Tudorel Toader, de înființare a unei structuri specializate de parchet care să investigheze numai magistrați, „pentru a asigura protejarea judecătorilor și chiar a procurorilor de orice presiuni venite din partea altor procurori, pe de-o parte, dar și pentru a evita situații în care afinitățile sau, dimpotrivă, adversitățile locale între procurori sau judecători ar putea afecta imparțialitatea anchetelor ce îi privesc pe magistrați”⁴. De asemenea, chiar la 23 august 2017, Inspekția Judiciară a apreciat intenția Ministrului Justiției de a consolida independența acestei instituții față de CSM, ulterior nuanțându-și poziția⁵.

La 28 septembrie 2017, **Plenul Consiliului Superior al Magistraturii a emis un aviz negativ asupra întregului proiect**, ținând seama de voturile exprimate în numeroase adunări generale ale judecătorilor și procurorilor de la instanțe și parchete⁶.

Dat fiind că în opinia publică proiectul a fost promovat în continuare cu obstinație, în trei zile, aproape 4.000 de judecători, procurori, magistrați asistenți, auditori de justiție au semnat **Memoriul pentru retragerea proiectului de modificare a „legilor justiției”**⁷, inițiat de Forumul Judecătorilor din România, care a devenit un adevărat manifest al rezistenței magistraturii românești față de încercarea de subordonare aflată în curs.

¹ A se vedea analiza independentă realizată de *Funky Citizens* la pagina web <https://funky.org/analiza-a-proiectului-noilor-legi-ale-justitiei/> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web <https://www.bursa.ro/update-tudorel-toader-a-anuntat-propunerile-de-modificare-a-legilor-justitiei-presedintele-romaniei-exclus-din-procedura-de-numire-a-procurorilor-sefi-88349239> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

³ A se vedea pagina web <https://www.news.ro/politic-intern/iohannis-modificarile-legilor-justitiei-reprezinta-un-atac-asupra-statului-de-drept-si-a-luptei-anticoruptie-1924401123002017081617165703> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

⁴ A se vedea pagina web <http://www.unjr.ro/2017/08/31/pozitia-unjr-cu-privire-la-infiintarea-unei-structuri-specializate-de-parchet-care-sa-investigheze-numai-magistrati/> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

⁵ A se vedea pagina web <https://www.news.ro/justitie/inspectia-judiciara-apreciaza-intentia-ministrului-justitiei-de-a-consolida-independenta-acestei-institutii-fata-de-csm-1922402323482017081417165183> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

⁶ Votul din CSM este criticat de UNJR. A se vedea pagina web <http://www.unjr.ro/2017/09/29/justitia-are-nevoie-de-imbunatatiri-pentru-a-o-aduce-la-standarde-democratice/> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

⁷ A se vedea pagina web <https://www.juridice.ro/538255/memoriul-magistratilor-romani-pentru-retragerea-proiectului-de-modificare-a-legilor-justitiei.html> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020). Susținerile au fost contabilizate de un grup de judecători din cadrul Asociației Forumul Judecătorilor din România (Dragoș Călin, Sorina Marinaș, Anca Codreanu, Claudiu Drăgușin).

Memoriul a fost adresat prim-ministrului Mihai Tudose și ministrului justiției, Tudorel Toader.

S-a susținut că, „în condițiile în care România este supusă în continuare, la 10 ani de la aderarea la Uniunea Europeană, unui Mecanism de cooperare și verificare (MCV), tocmai pentru alinierea justiției sale celor ale statelor cu tradiții istorice democratice, nu se mai poate accepta întoarcerea în timp, la reglementări legislative existente anterior anului 1989, prin readucerea justiției sub control politic și lărgirea nepermisă a atribuțiilor ministrului justiției.

Toate aceste modificări de esență propuse de ministrul justiției încalcă flagrant Mecanismul de cooperare și verificare, rapoartele sale constante și fundamentele unei magistraturi firești într-un stat democratic. Aceste propuneri, odată intrate în vigoare, vor influența cariera și activitatea profesională a magistraților pentru o perioadă îndelungată și vor produce dezechilibre în sistemul judiciar, aspecte ce au fost condamnate de Comisia Europeană în repetate rânduri.

Prin Decizia nr. 2 din 11 ianuarie 2012, Curtea Constituțională a României a apreciat că, prin faptul că are calitatea de membru al Uniunii Europene, statului român îi revine obligația de a aplica acest mecanism și a da curs recomandărilor stabilite în acest cadru, în conformitate cu dispozițiile art. 148 alin. (4) din Constituție, potrivit cărora «Parlamentul, Președintele României, Guvernul și autoritatea judecătorească garantează aducerea la îndeplinire a obligațiilor rezultate din actele aderării și din prevederile alineatului (2)». Așadar, deși avizul Consiliului Superior al Magistraturii nu este, potrivit legii, unul obligatoriu, acesta nici nu poate fi nesocotit, desconsiderat, jurisprudența recentă a Curții Constituționale a României dezvoltând și accentuând în mod deosebit o nouă dimensiune a dispozițiilor art. 1 alin. (5) din Constituție («În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie»), în sensul atașării conținutului său normativ a principiului colaborării loiale între instituțiile și autoritățile statului. Prin urmare, inclusiv normele legislative ce prevăd avizul Consiliului Superior al Magistraturii trebuie interpretate în spiritul loialității față de Legea fundamentală și obligației autorităților publice de a aplica Mecanismul de cooperare și verificare și a da curs recomandărilor stabilite în acest cadru.

Chiar dacă proiectul conține și propuneri ale Consiliului Superior al Magistraturii, ale magistraților ori ale asociațiilor profesionale, formulate de-a lungul timpului, acestea reprezintă simple corecții ale sistemului actual, pregătirea nesperioasă a unui veritabil «experiment judiciar», în lipsa oricărui studii și prognoze, putând determina consecințe foarte greu sau chiar imposibil de remediat.

Prin urmare, având în vedere voința majorității covârșitoare a magistraților, vă solicităm, pentru înlăturarea oricărui dubii privind deturnarea acestui proiect în defavoarea magistraturii, să dispuneți retragerea sa (respingerea în Guvern, după caz, evitând înaintarea în Parlament), cerând Ministrului Justiției să inițieze și să dezvolte un dialog concret, efectiv, cu magistrații, Consiliul Superior al Magistraturii, asociațiile profesionale ale judecătorilor și procurorilor, pentru a îmbunătăți cadrul legislativ, după efectuarea studiilor de impact convenite și după prezentarea unor motivări serioase și credibile referitoare la modificările propuse, în scopul modernizării justiției, în acord cu Mecanismul de cooperare și verificare”.

Gestul celor aproximativ patru mii de magistrați părea atunci unul ieșit din comun. De regulă, magistratura este tăcută, magistrații se exprimă mai mult în propriul for și, firește, prin hotărârile sau actele pe care le emit, și mai puțin în agora. Totuși, conținutul modificărilor aduse „legilor justiției” a determinat o reacție aproape unanimă de respingere, iar atitudinea inflexibilă a ministrului Tudorel Toader a consolidat această poziție fermă, care însemna mai mult decât o dublare a mesajului CSM de a emite un aviz negativ.

Era vorba de „**o veritabilă declarație publică de independență a magistraturii**”¹, dar nu neapărat de o schimbare de atitudine, cât timp respingerea modificărilor propuse „legilor justiției” a reprezentat o coordonată continuă a judecătorilor și procurorilor români.

O broșură cuprinzând o caricatură sugestivă era publicată zilele următoare de Forumul Judecătorilor. În prezentarea volumului, se arată că „materialele strânse n-ar fi trebuit să existe într-un stat de drept, consolidat democratic, membru al Uniunii Europene, însă în România reformarea unui sistem judiciar moștenit din perioada comunistă pare că niciodată nu poate căpăta un caracter ireversibil. (...) Cum asaltul executivului și legislativului față de puterea judecătorească a devenit un fapt banal, nici evenimentele recente nu pot avea alte explicații, nefiind vorba de modernizarea unei justiții într-o evoluție vizibilă, cel puțin în sensul rapoartelor succesive ale Mecanismului de cooperare și verificare, ci de încercări retrograde de reaşezare a sa într-un spirit al trecutului nu tocmai îndepărtat, în care lupta împotriva corupției era sublimă, dar lipsea cu desăvârșire, iar performanțele justiției nu se prea deosebeau de anii dictaturii comuniste”².

3. Intrarea în rol a Parlamentului României

La sfârșitul lunii octombrie 2017, **ideea inițială de proiect expusă de ministrul Tudorel Toader a fost abandonată, dar acesta a trimis în Parlament un draft, asumat ca proiect inițiat de deputați și senatori ai coaliției majoritare PSD - ALDE, urmând a fi dezbătute și adoptate în procedură de urgență.**

La 31 octombrie 2017, Forumul Judecătorilor din România, printr-un comunicat de presă, arăta că propunerile legislative depuse în Camera Deputaților sunt lipsite de motivare, retrograde și afectează independența justiției. Se solicita convocarea adunărilor generale de la instanțe și parchete. Se atrăgea atenția opiniei publice asupra inițiativei legislative depuse la Camera Deputaților de un grup de 8 deputați, în data de 31 octombrie 2017, fără o expunere de motive corespunzătoare și fără studii de impact, respectiv cu ignorarea unui aviz recent al Consiliului Superior al Magistraturii și a poziției ferme a corpului magistraților, prin detunarea unei proceduri legislative neasumate de

¹ A se vedea D. Călin, interviu pentru *Ziare.com*, 6 octombrie 2017, <http://www.ziare.com/stiri/justitie/cod-rosu-in-justitie-urmeaza-ani-dificili-sprrijinul-comisiei-europene-va-fi-esential-interviu-cu-judecatorul-dragos-calin-1483992> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

² A se vedea <https://www.juridice.ro/files/Brosura-magistratii-romani-v-modificarea-legilor-justitiei.pdf> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

Guvern în urma reacțiilor publice, fapt inacceptabil într-un stat de drept. Promovarea unor proiecte retrograde, scrise în mare grabă, cu vizibile necorelări și lacune, fără o expunere de motive corespunzătoare, nu are nicio legătură cu modernizarea unei justiții într-o evoluție pozitivă vizibilă, lăudată de rapoartele succesive ale Mecanismului de cooperare și verificare, ci reprezintă un simplu episod din serialul „*Experiment judiciar*”, derulat la foc continuu.

Noul proiect propunea, spre exemplu, **punerea Inspecției Judiciare sub controlul unui organism paraconstituțional (Consiliul de Integritate a Judecătorilor și Procurorilor din România)**, inexistent, dar care ar urma să fie înființat printr-o lege separată (fără o formă legislativă cunoscută, deși este esențial să se cunoască organizarea, finanțarea, competența, regulile procesului decizional, garanțiile de independență etc.), nesocotind numeroase Rapoarte ale Comisiei Europene în cadrul MCV, precum și rolul constituțional al Consiliului Superior al Magistraturii de garant al independenței justiției. Inițiativa legislativă cuprindea foarte multe modificări de natură a influența cariera și activitatea profesională a magistraților și produce **dezechilibre în sistemul judiciar**. Se amintea modificarea duratei cursurilor de formare profesională la Institutul Național al Magistraturii, care putea produce în timp **disfuncționalități imense în funcționarea instanțelor și a parchetelor**, indisponibilizând aproximativ 1000 de viitori magistrați pentru 4 ani, în condițiile unui val de pensionări așteptat pe termen scurt și foarte scurt. De asemenea, susținerea de judecătorii și procurorii stagiați a unor simple interviuri de capacitate în fața colegiilor de conducere ale curților de apel, respectiv ale parchetelor de pe lângă acestea, **nesocotea rolul Institutului Național al Magistraturii de a realiza formarea inițială a judecătorilor și procurorilor la standarde înalte** și înlătura, cel puțin în principiu, posibilitatea evaluării obiective a candidatului la finalizarea studiilor, așa cum se desfășoară în prezent.

PICCJ, DNA și DIICOT au reacționat rapid și au respins modificările propuse. Înalta Curte de Casație și Justiție a analizat negativ o parte însemnată dintre propuneri. Președintele României a criticat dur proiectul, care „ciopârțește” justiția. În jur de 35.000 de români au ieșit în stradă, duminică, 5 noiembrie 2017, în București, Cluj-Napoca, Brașov, Timișoara, Galați, Tîrgu-Mureș, Iași și Sibiu¹.

La 6 noiembrie 2017, Forumul Judecătorilor din România anunța public că adunările generale ale judecătorilor și procurorilor resping pe bandă rulantă modificările esențiale din proiectele depuse la Camera Deputaților privind legile justiției, un simplu episod din serialul „*Experiment judiciar*”, derulat la foc continuu în ultimul an.

Ambasadele statelor occidentale de la București reacționau și își exprimau îngrijorarea.

¹ A se vedea pagina web <http://www.ziare.com/klaus-johannis/presedinte/iohannis-despre-modificarile-legilor-justitiei-de-la-a-corecta-legislatia-pana-la-a-o-ciopati-este-cale-lunga-1487720> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

Prim-vicepreședintele Comisiei Europene, Frans Timmermans, sugera, la 8 noiembrie 2017, ca modificările „legilor justiției” să fie realizate cu consultarea unor experți internaționali (Comisia de la Veneția)¹.

La 8 noiembrie 2017, Asociația Forumul Judecătorilor din România adresa o **Scrisoare publică** membrilor aleși ai Consiliului Superior al Magistraturii, solicitându-le să țină cont de voința miilor de judecători și procurori care i-au ales, exprimată neîndoiește în adunările generale desfășurate în perioada 3-7 noiembrie 2017, și să avizeze negativ în integralitate cele trei proiecte de modificare a „legilor justiției” înregistrate la Camera Deputaților în data de 31 octombrie 2017.

Curtea de Apel Brașov, Secția contencios administrativ și fiscal, prin sentința nr. 171/2017 din 8 noiembrie 2017, pronunțată în dosarul nr. 524/64/2017, constata lipsa dezbaterii publice a proiectului de modificare a „legilor justiției” propus de ministrul justiției. Se reține că „respectarea drepturilor minimale reglementate de art. 7 din Legea nr. 52/2003 reprezintă o obligație imperativă în sarcina autorităților publice și, implicit, o obligație esențială pentru o societate democratică. În mod corelativ, raportat la imperativul acestei obligații al administrației publice, dreptul corelativ al societății civile de a participa la acest proces decizional este un drept esențial, a cărui violare face necesară și obligatorie intervenția instanței de contencios administrativ”.

Prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1148 din 9 noiembrie 2017 erau avizate negativ propunerile legislative de modificare a „legilor justiției”.

Prin Raportul Comisiei Europene din cadrul Mecanismului de cooperare și verificare, dat publicității la 15 noiembrie 2017, se aprecia că „reacția negativă puternică din partea sistemului judiciar și din partea unor părți ale societății civile s-a concentrat în special asupra chestiunii referitoare la independența sistemului judiciar (...) Un proces în care independența sistemului judiciar și punctul de vedere al acestuia sunt apreciate și luate în considerare în mod corespunzător și în care se ține seama de avizul Comisiei de la Veneția reprezintă o condiție prealabilă pentru sustenabilitatea reformei și este un element important în ceea ce privește îndeplinirea obiectivelor de referință stabilite prin MCV”².

În ciuda tuturor acestor luări de poziție, proiectul înainta rapid în Parlament, în cadrul special constituitei „Comisia specială comună a Camerei Deputaților și Senatului pentru sistematizarea, unificarea și asigurarea stabilității legislative în domeniul justiției”, modificările fiind adoptate în decembrie 2017. Erau invitate cele două asociații care au susținut pe larg modificările: Asociația Magistratilor din România și Uniunea Judecătorilor din România³. La 27 noiembrie 2017, Asociația Forumul

¹ A se vedea pagina web <http://www.ziare.com/tudorel-toader/ministrul-justitiei/bruxelles-ul-vrea-ca-modificarile-la-legile-justitiei-sa-fie-facute-de-experti-internationali-1488437> (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/comm-2017-751_ro.pdf (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020).

³ Deputatul Stelian Ion relatează că, „la un moment, reprezentanta UNJR a mers la computer și încerca să ajute staff-ul PSD să scrie”. Pentru detalii, a se vedea interviul publicat pe pagina web <http://www.ziare.com/stiri/justitie/acum-vor-incerca-sa-faca-raul-cel-mai-mare-si-nu-se>

Judecătorilor din România devoala modul inadecvat de desfășurare a „dezbaterilor” parlamentare privind modificarea „legilor justiției”¹. Se aducea la cunoștința opiniei publice faptul că reprezentanții săi nu au fost invitați să participe la dezbaterile Comisiei speciale comune, deși Memoriul pentru retragerea proiectului de modificare a „legilor justiției”, inițiat de FJR, fusese susținut în cursul lunii octombrie 2017 de aproximativ 4000 de judecători și procurori români, adică mai mult de jumătate din numărul lor total, fiind îmbrățișat și de sute de adunări generale ale judecătorilor și procurorilor de la instanțe și parchete, precum și de Consiliul Superior al Magistraturii, la emiterea celui de-al doilea aviz negativ legat de proiectele puse în analiza Comisiei speciale comune.

Se arăta că „invitațiile trimise de președintele Comisiei speciale comune par a fi fost emise pe baza unor afinități sau preconcepții, iar nu pentru a servi unei dezbateri reale și de substanță. Explicația oferită, în sensul că au fost invitate numai entitățile/persoanele care au depus amendamente în termenul stabilit oficial, nu este pertinentă, în condițiile în care acestea participă nu numai la susținerea propriilor amendamente, ci și la dezbaterile amendamentelor propuse de alte entități/persoane. Chiar dacă Asociația Forumul Judecătorilor din România nu a propus amendamente în forma luată în considerare de Comisia specială comună, cerând respingerea în bloc a proiectelor, observațiile ce au stat la baza solicitării de reluare a procedurii de elaborare a unui proiect de lege, precum și cele care au întemeiat avizul negativ exprimat de Consiliul Superior al Magistraturii, reprezintă argumente solide necesar a fi avute în vedere în dezbateri, mai importante decât simpla exprimare verbală a opiniei de către unii invitați selectați după o procedură netransparentă sau, uneori, decât simpla tăcere a acestora”.

Printr-un comunicat comun, emis la 8 decembrie 2017, Forumul Judecătorilor din România și Asociația Procurorilor din România arătau că „singura soluție pentru depășirea situației critice este reluarea dialogului, bazată pe principiile transparenței instituționale, astfel încât modificarea acestor legi, fundamentale pentru funcționarea statului de drept, să se facă numai în urma unor studii de impact, a unei consultări reale a societății civile, Consiliului Superior al Magistraturii, corpului magistraților, Comisiei de la Veneția, iar adoptarea lor să se bucure de încrederea cetățenilor României, să contribuie la buna funcționare și modernizarea sistemului judiciar și să nu afecteze independența justiției, garanție fundamentală a democrației”.

Se menționa că „pseudo-dezbaterea parlamentară, fără un drept efectiv de susținere argumentată a amendamentelor, care ignoră punctul de vedere covârșitor majoritar al magistraturii și recomandările din Raportul Comisiei Europene din cadrul Mecanismului de cooperare și verificare, privind independența sistemului judiciar, nu se poate face (și nici nu poate fi îmbrăcată într-o aparență de legitimitate) prin prezența

vor-da-in-laturi-de-la-nimic-cu-pumnii-si-picioarele-interviu-1500089 (accesată ultima dată la 13 aprilie 2020). Reprezentanții UNJR nu au negat vreodată această informație.

¹ Întrucât au existat voci puternice, reprezentative, atât în corpul magistraților, cât și în restul societății, care au contestat atât procesul de elaborare a acestor proiecte, cât și conținutul lor, *Fundația Konrad Adenauer și Programul său pentru Statul de Drept în Europa de Sud-Est*, alături de *Funky Citizens și Expert Forum* au organizat în 20-21 noiembrie 2017 conferința *Consens: Legile Justiției*.

doar a unor asociații profesionale, cu reprezentativitate limitată, care nu țin cont de poziția fermă a corpului magistraților, exprimată inclusiv în sute de adunări generale”.

La 18 decembrie 2017, mii de judecători, procurori și auditori de justiție români au protestat tăcut în fața instituțiilor unde lucrau, având în mână robele sau Constituția și majoritatea ținând la vedere jurământul pe care l-au depus la începutul carierei. Protestele au fost determinate de adoptarea de Parlament a unor modificări majore aduse celor trei legi principale care vizează statutul și organizarea magistraților, fără a lua în considerare opoziția fermă a peste jumătate dintre magistrații români. Mai mult, protestele tăcute au vizat modificările propuse a fi adoptate în privința Codului penal și a Codului de procedură penală, care ar limita în mod semnificativ prerogativele poliției și a procurorilor, precum și posibilitatea acestora de a proteja victimele și de a identifica infractorii, indiferent de natura infracțiunii (omor, furt, viol, corupție etc.)¹.

4. Demersuri la Curtea Constituțională a României și entitățile internaționale relevante

La 21-23 decembrie 2017, Forumul Judecătorilor din România făcea publice observații referitoare la neconstituționalitatea legilor, solicitând Înaltei Curți de Casație și Justiție sesizarea Curții Constituționale cu o obiecție de neconstituționalitate, dar și purtarea unei corespondențe cu Comisia de la Veneția. Parte dintre aceste observații au fost preluate în textele obiecțiilor de neconstituționalitate ce vor fi depuse la Curtea Constituțională de Înalta Curte de Casație și Justiție, Grupul Parlamentar al Partidului Național Liberal din Camera Deputaților (56 deputați) și Grupul Parlamentar al Partidului Național Liberal din Senatul României (29 senatori). Aproape în integralitate vor fi însușite de Președintele României și de un număr de 51 de deputați, dintre care 50 aparținând grupurilor parlamentare ale Uniunii Salvați România, Partidului Mișcarea Populară, Partidului Național Liberal și minorităților naționale, precum și un deputat neafiliat.

La 28 decembrie 2017, Forumul Judecătorilor din România a adresat o solicitare Președintelui României în vederea sesizării Curții Constituționale privind modificările aduse „legilor justiției”, sugerându-i și sesizarea Comisiei de la Veneția pentru formularea unei opinii cu privire la chestiunile esențiale sau orice alt demers care să asigure respectarea statutului magistratului, respectiv să garanteze independența și imparțialitatea justiției. S-a arătat că peste 6000 de judecători și procurori români nu au acceptat acest proiecte de lege, voința lor nefiind luată în considerare, evitându-se orice dialog cu aceștia. Proiectele au fost criticate sever de zeci de ambasade occidentale în România, de Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii, de numeroase organizații nonguvernamentale din România și alte state, de întreaga societate civilă și de sute de mii de cetățeni simpli, prin demonstrații stradale.

¹ Printr-un gest inexplicabil, președintele delegat al Curții de Apel București, Elisabeta Roșu, promovată de CSM la ICCJ în anul 2019, se delimita, în aceeași seară, de protestul magistraților de pe treptele instanței. Se sublinia „necesitatea respectării prevederilor legale care reglementează statutul magistratului, a separației puterilor în stat și folosirea doar a pârghiilor pe care legea și regulamentele le găsesc adecvate pentru exprimarea opiniilor”.

La începutul anului 2018, peste 2000 de magistrați s-au delimitat individual față de participarea unor asociații profesionale (UNJR, AMR) în cadrul Comisiei speciale parlamentare comune privind modificarea „legilor justiției”¹.

La 4 ianuarie 2018, în calitate de *amicus curiae*, Asociația Forumul Judecătorilor din România depunea la Curtea Constituțională argumente în legătură cu obiecțiile de neconstituționalitate vizând dispozițiile Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 303/2004, Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 și Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 317/2004.

La 18 ianuarie 2018, cinci judecători și procurori români, reprezentanți ai Asociației Forumul Judecătorilor din România, participau la o discuție tehnică la Bruxelles cu oficiali ai Comisiei Europene cu privire la evoluțiile sistemului judiciar din România. La 24 ianuarie 2018, într-o declarație comună, președintele Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker și prim-vicepreședinte Frans Timmermans afirmau următoarele: *„Urmărim cu îngrijorare evoluțiile recente din România. Independența sistemului judiciar românesc și capacitatea sa de a combate în mod eficace corupția constituie pietre de temelie fundamentale ale unei României puternice în cadrul Uniunii Europene. O condiție esențială pentru a putea renunța treptat la mecanismul de cooperare și de verificare (MCV) este ca progresele realizate până acum în cadrul Acestuia să fie ireversibile. În cel mai recent raport privind mecanismul, din noiembrie 2017, Comisia a subliniat faptul că Guvernul și Parlamentul ar trebui să asigure transparența totală a procesului legislativ privind legile justiției și să țină seama în mod corespunzător de consultările desfășurate în cadrul acestuia. De asemenea, Comisia a precizat că un proces în care independența sistemului judiciar și punctul de vedere al acestuia sunt apreciate și luate în considerare în mod corespunzător și în care se ține seama de avizul Comisiei de la Veneția reprezintă o condiție prealabilă pentru sustenabilitatea reformelor și este un element important în ceea ce privește îndeplinirea obiectivelor de referință stabilite prin Mecanismul de cooperare și de verificare. Poziția Comisiei a fost susținută de statele membre în cadrul Concluziilor Consiliului adoptate în decembrie 2017. Potrivit ultimului raport privind MCV, legile justiției reprezintă un test important cu privire la măsura în care interesele legitime ale părților interesate din sistemul judiciar și ale altor părți interesate au ocazia să fie exprimate și sunt luate suficient în considerare în cadrul deciziilor finale. Evenimentele de până acum nu au contribuit cu nimic la rezolvarea acestor preocupări. **Comisia face apel la Parlamentul României să regândească acțiunile propuse, să lanseze dezbaterile conform recomandărilor Comisiei și să construiască un consens la scară largă cu privire la calea de urmat. Comisia își reafirmă disponibilitatea de a coopera și de a sprijini autoritățile române în acest proces. Comisia avertizează din nou cu privire la pericolul regresării și va analiza în detaliu modificările finale aduse legii justiției, codurilor penale și legilor privind conflictul de interese și corupția pentru a stabili impactul acestora asupra eforturilor de garantare a independenței sistemului judiciar și de combatere a corupției”**.*

¹ A se vedea pagina web <http://www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/archives/3846> (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

Prin Decizia nr. 33 din 23 ianuarie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, Decizia nr. 45 din 30 ianuarie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor și Decizia nr. 61 din 13 februarie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 317/2004 privind organizarea și funcționarea Consiliului Superior al Magistraturii, Curtea Constituțională a constatat neconstituționalitatea a numeroase prevederi nou introduse în „legile justiției”.

La 15 februarie 2018, Asociația Forumul Judecătorilor din România publica un *White Paper cu privire la Modificările aduse „legilor justiției” – potențial colaps al magistraturii din România*. Se arată că efectele combinate ale unor reglementări cuprinse în dispozițiile adoptate în Parlament cu privire la „legile justiției”, deși nedecarate neconstituționale (fie pentru că nu au fost atacate, fie deoarece obiecțiile de neconstituționalitate nu au fost cuprinzătoare, iar argumentele au lipsit în mod esențial) pot fi dezastruoase pentru magistratura din România: corpul magistraților va fi redus în proporție de cel puțin 25% (pe termen foarte scurt), va fi deprofesionalizat, prin renunțarea la examenele de promovare meritocratice, va fi surmenat, prin creșterea volumului de activitate, și va fi putea fi controlat prin șeful Inspecției Judiciare și prin Secția specială pentru cercetarea infracțiunilor din justiție.

La 21 februarie 2018, reprezentanți ai Forumului Judecătorilor din România participau la întâlnirea cu reprezentanți ai GRECO (Grupul de state împotriva corupției), structură instituită în anul 1999 de Consiliul Europei pentru a monitoriza conformarea cu standardele anticorupție ale organizației.

Prin Deciziile nr. 65, 66 și 67 din 21 februarie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a respins, ca inadmisibile, obiecțiile de neconstituționalitate formulate de un număr de 51 de deputați, dintre care 50 aparținând grupurilor parlamentare ale Uniunii Salvați România, Partidului Mișcarea Populară, Partidului Național Liberal și minorităților naționale, precum și un deputat neafiliat, cu motivarea că trei deputați care au semnat două sesizări de neconstituționalitate în mod succesiv, așadar numărul celor care au semnat în mod valid obiecțiile de neconstituționalitate aflată pe rolul instanței constituționale este de doar 48 de deputați, iar nu 50. Ulterior, prin Deciziile nr. 357 din 30 mai 2018, nr. 385 din 5 iunie 2018, Curtea Constituțională va respinge obiecțiile de neconstituționalitate formulate de Președintele României, pentru încălcarea termenelor de exercitare a dreptului de sesizare a Curții Constituționale, Curtea reținând că „acestea au început să curgă începând cu data la care legea a fost depusă la secretarii generali ai Camerelor Parlamentului în vederea exercitării acestui drept (21 decembrie 2017 – forma inițială a legii, respectiv 28 martie 2018 – forma rezultată în urma reexaminării) și s-au împlinit la data la care ar fi expirat termenul de promulgare de 20 de zile sau de 10 zile, după caz, prevăzut de art. 77 alin. (1), respectiv de alin. (3) din Constituție, care a fost întrerupt ca urmare a formulării în prealabil a sesizărilor de neconstituționalitate. Cu alte cuvinte, termenul de exercitare a dreptului de sesizare a Curții Constituționale începe întotdeauna să curgă imediat după finalizarea procedurii de adoptare a legii în Parlament și este același pentru toate

subiectele de drept care, potrivit Constituției, au îndrituirea de a investi Curtea cu efectuarea controlului de constituționalitate”.

Prin urmare, numeroase aspecte de neconstituționalitate au rămas nesoluționate, ca urmare a depășirii termenelor procesuale de Președintele României sau ca urmare a imposibilității realizării minimumului de parlamentari necesar pentru sesizarea validă a Curții Constituționale. Excepțiile de neconstituționalitate formulate ulterior prin intermediul instanțelor judecătorești nu au fost soluționate nici măcar după doi ani. Avocatul Poporului a refuzat să sesizeze Curtea Constituțională.

La 7 martie 2018, Forumul Judecătorilor din România solicita din nou Președintele României și Parlamentului României consultarea Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția) asupra unor aspecte curente vizând modificarea în România a „legilor justiției”, precum și unele reglementări conexe.

Două zile mai târziu, la 9 martie 2018, Președintele României, Klaus Iohannis, răspundea Asociației Forumul Judecătorilor din România, în sensul că nu înțelege să sesizeze Comisia de la Veneția cu privire la modificările aduse „legilor justiției”¹. În motivare se arată următoarele: „În prezent, în urma pronunțării Deciziilor nr. 33/2018, 45/2018 și 61/2018, Curtea Constituțională a tranșat unele aspecte legate de constituționalitatea modificărilor aduse acestor legi prin raportare la motivele invocate în sesizările primite. În considerentele acestor decizii, Curtea Constituțională a apreciat că nu este necesar să obțină o opinie pe calea unui amicus curiae din partea Comisiei de la Veneția, ceea ce nu exclude solicitarea unei opinii din partea Comisiei de la Veneția de către alți actori instituționali (Parlament, Guvern sau șeful statului). În condițiile în care Parlamentul României urmează să pună în acord prevederile declarate neconstituționale cu dispozițiile legii fundamentale, acesta poate solicita Comisiei de la Veneția o opinie chiar înainte de a demara dezbaterile, cu atât mai mult cu cât legiuitorul nu este ținut de niciun termen pentru a finaliza procesul decizional. În momentul în care legile vor ajunge la Președintele României pentru promulgare, acesta dispune de un termen de 20 de zile calendaristice de la primirea lor, în condițiile art. 77 alin. (1) din Constituția României, respectiv de un termen de 10 zile calendaristice, în condițiile art. 77 alin. (3) din aceeași lege fundamentală. Președintele României nu poate amâna promulgarea unei legi dincolo de aceste termene, indiferent de formularea sau nu a unei sesizări către Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția). Dat fiind procedura pe care Comisia de la Veneția trebuie să o urmeze în cazul unei astfel de solicitări, **nu putem aprecia dacă o astfel de sesizare ar putea fi valorificată în termenele de promulgare stabilite de Constituție pentru Președintele României**”.

¹ A se vedea pagina web https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2018-03-9-22332675-0-raspuns-klaus-iohannis-pentru-forumul-judecatorilor.pdf (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

În lipsa oricărei disponibilități a unui subiect de sezină intern¹, la 11 martie 2018, Forumul Judecătorilor din România a solicitat unor organisme europene (Comisia Europeană, Consiliul Europei – Comitetul Miniștrilor, Consiliul Europei – Adunarea Parlamentară, Consiliul Europei – Secretarul General) consultarea Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția) asupra unor aspecte curente vizând modificarea în România a „legilor justiției”².

La 26 martie 2018, Asociația Forumul Judecătorilor din România a adresat o solicitare Președintelui României în scopul trimiterii „legilor justiției”, spre reexaminare, Parlamentului. Se arăta că, deși a respins categoric această variantă în răspunsul adresat Asociației, Președintele României are în continuare posibilitatea de a apela la sprijinul tehnic al Comisiei de la Veneția, așa cum, la 22 decembrie 2017, Secretarul general al Consiliului Europei, dl Thorbjorn Jagland, a solicitat, deoarece o „*opinie din partea Comisiei de la Veneția ar aduce claritate în ce privește compatibilitatea acestor texte cu standardele fundamentale ale statului de drept*”.

La 11 aprilie 2018 a fost publicat Raportul *ad hoc* extrem de critic al GRECO cu privire la impactul modificărilor aduse legilor justiției asupra politicilor anti-corupție din România. Confirmând în detaliu toate ieșirile publice ale Asociației Forumul Judecătorilor din România, acest raport exprima îngrijorări serioase referitor la numeroase modificări aduse legilor justiției, recent adoptate de Parlament și aflate în control *a priori* la Curtea Constituțională, precum și la unele propuneri de modificare a legislației penale și procesual penale. GRECO, după ce au fost ascultați toți actorii relevanți cu privire la sistemul judiciar, reține că riscurile referitoare la plecările masive din magistratură, extinderea perioadei de studii pentru auditorii de justiție la Institutul Național al Magistraturii și la promovările arbitrare impuneau efectuarea prealabilă de studii de impact, cu privire la structura de personal a instanțelor și parchetelor și menținerea promovării judecătorilor și a procurorilor pe baze meritocratice. Procesul legislativ s-a desfășurat într-un ritm deseori descris ca fiind deosebit de rapid, lipsit de transparență, ceea ce nu a permis discutarea multor aspecte. S-a cerut, în mai multe rânduri, ca România să solicite o opinie Comisiei de la Veneția, GRECO insistând în continuare în acest sens. Raportul **recomanda**

¹ Singura încercare în acest sens a aparținut Președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție, doamna Lulia Cristina Tarcea, însă, nefiind subiect de sezină, Comisia de la Veneția nu a putut răspunde unei cereri formulate de o instanță supremă a unui stat membru. Comisia de la Veneția a recomandat, încă din 11 ianuarie 2018, pentru a încerca un asemenea demers, chiar Curtea Constituțională a României.

² În temeiul art. 3 pct. 1 și 2 din Statutul Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept, adoptat de Comitetul de Miniștri la 21 februarie 2002, la cea de-a 78-a Reuniune a Miniștrilor adjuncți, fără a prejudicia competențele organelor Consiliului Europei, comisia poate să efectueze, din proprie inițiativă, cercetări și să elaboreze, dacă este cazul, proiecte de legi, de recomandări și de acorduri internaționale. Orice propunere a Comisiei poate fi discutată și adoptată de organele statutare ale Consiliului Europei. Comisia poate emite avize la cererea Comitetului Miniștrilor, a Adunării Parlamentare, a Congresului Autorităților Locale și Regionale din Europa, a Secretarului General și la cererea unui stat, a unei organizații internaționale sau a unui organism internațional care participă la lucrările Comisiei.

abandonarea înființării noii secții speciale pentru investigarea infracțiunilor din justiție din cadrul PICCJ (propusă și susținută de unii membri ai CSM, care ar trebui să-și prezinte demisiile de onoare) și asigurarea faptului că independența procurorului este – în cea mai mare măsură posibilă – garantată prin lege, cu adoptarea de garanții suplimentare pentru a-i proteja pe procurori. Este necesară, de asemenea, evitarea creării de noi surse generatoare de conflicte de interese și incompatibilități, inclusiv timorarea magistraților prin abținerea de la manifestarea sau exprimarea defăimătoare, în orice mod, la adresa celorlalte puteri ale statului – și analizarea modificărilor care afectează drepturile și obligațiile, precum și răspunderea judecătorilor și procurorilor pentru erori judiciare, astfel încât să se asigure predictibilitatea și claritatea regulilor în materie, pentru a evita, deopotrivă, ca acestea să devină o amenințare la adresa independenței sistemului judiciar. GRECO considera că modificările propuse cu privire la Codul de procedură penală, discutate de comisia parlamentară specială comună în legătură cu Directiva UE privind prezumția de nevinovăție, depășesc scopul Directivei și dau naștere la îngrijorări serioase atât pe plan intern, cât și internațional, cu privire la potențialul impact negativ asupra asistenței judiciare reciproce și asupra capacității sistemului de justiție penală de a aborda forme grave de criminalitate, inclusiv infracțiuni legate de corupție. România ar trebui să se abțină de la adoptarea unor modificări ale legislației penale care să contravină angajamentelor sale internaționale și să-i submineze capacitățile interne de luptă împotriva corupției.

De asemenea, GRECO a reamintit destul de ironic că, în contextul mecanismului MCV, deși Comisia Europeană a insistat în mod repetat asupra adoptării de măsuri împotriva atacurilor verbale sau de altă natură, cât și pentru a proteja activitatea magistraților împotriva unor astfel de atacuri din partea liderilor politici sau a altor persoane, proiectele de lege ignorau cu desăvârșire această recomandare. Asociația Forumul Judecătorilor din România considera, la acel moment, că singura soluție pentru modernizarea justiției consta în dezvoltarea unui dialog concret, efectiv, cu magistrații, Consiliul Superior al Magistraturii, asociațiile profesionale ale judecătorilor și procurorilor, exclusiv după efectuarea studiilor de impact convenite și după prezentarea unor motivații serioase și credibile referitoare la modificările legislative propuse, în acord cu Mecanismul de cooperare și verificare instituit de Comisia Europeană.

Asociația Forumul Judecătorilor din România a solicitat Președintelui Consiliului Superior al Magistraturii, Simona Camelia Marcu, să susțină sesizarea Comisiei de la Veneția de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. S-a arătat că, în lipsa inexplicabilă a implicării autorităților publice din România ce pot fi subiecte de sezină, Asociația Forumul Judecătorilor din România, alături de alte entități naționale, a sesizat Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei în vederea sesizării Comisiei de la Veneția¹: „*Urmare acestor demersuri, joi, 26 aprilie 2018, la Strasbourg vor avea loc consultări cu autorități relevante, fiind invitat și Consiliul Superior al Magistraturii, prin președintele său. Dată fiind lipsa oricăror informații publice privind limitele mandatului acordat de Plenul CSM președintelui său în acest sens, în cadrul ședințelor Plenului CSM, Asociația Forumul*

¹ A se vedea pagina web <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/Letter-to-Mr.-Michele-Nicoletti-President-of-the-Parliamentary-Assembly-request-to-consult-the-Venice-Commission.pdf> (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

Judecătorilor din România solicită d-nei judecător Simona Camelia Marcu să respecte voința majorității absolute a adunărilor generale ale instanțelor și parchetelor exprimată în toamna anului 2017, a celor 4.000 de magistrați semnatari ai Memoriului pentru retragerea legilor justiției, precum și cele două avize consecutive emise de Plenul CSM și să susțină sesizarea de către APCE a Comisiei de la Veneția. Orice alt punct de vedere ar desconsidera implicit voința majorității covârșitoare a magistraților români pentru consolidarea statului de drept, menținerea unei legislații privind sistemul judiciar ancorată în tradițiile constituționale ale statelor membre UE și valorilor promovate de Consiliul Europei¹.

La 26 aprilie 2018, la solicitarea inițială a Asociației Forumul Judecătorilor din România, la care s-a raliat Partidul Național Liberal, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a dispus sesizarea Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția) asupra unor aspecte curente vizând modificarea în România a „legilor justiției”.

La 2 mai 2018, după refuzul din 9 martie 2018, Președintele României, Klaus Iohannis, a anunțat că formulează obiecție de neconstituționalitate în privința modificărilor aduse „legilor justiției” la Curtea Constituțională și sesizează Comisia de la Veneția. Surprinzător, sesizarea nu mai era nici tardivă, nici inutilă...

La 19 mai 2018, sute de judecători și procurori români protestau pe treptele Palatului de Justiție din București. Se semnează, de 1911 de magistrați, „Rezoluția magistraților români pentru apărarea statului de drept”. „1. Solicităm insistent factorilor politici încetarea imediată a atacurilor la adresa statului de drept și a judecătorilor și procurorilor din România. România este și trebuie să rămână stat membru al Uniunii Europene și al Consiliului Europei, iar nu un teritoriu al corupției și fărâdelegii. Jos mâinile de pe justiție! 2. Solicităm Președintelui României, Președintelui Senatului și Președintelui Camerei Deputaților consultarea urgentă a Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția) asupra unor aspecte curente vizând modificarea în România a Codului penal, Codului de procedură penală și Codului de procedură civilă, precum și unele aspecte conexe, fiind necesară suspendarea imediată a dezbaterilor Comisiei speciale comune până la data primirii Avizului Comisiei de la Veneția. 3. Solicităm amânarea luării oricăror decizii, din partea tuturor autorităților competente, în privința „legilor justiției”, până la data primirii Avizului Comisiei de la Veneția și până la punerea de acord a textelor de lege cu solicitările Comisiei Europene și ale GRECO. Puterea judecătorească trebuie să fie independentă, ceea ce implică existența unor anumite garanții față de celelalte puteri ale statului, pentru a consolida independența și imparțialitatea magistratului. 4. Solicităm consultarea reală a corpului magistraților cu privire la pachetele legislative care vizează activitatea lor, prin Adunările Generale din cadrul instanțelor și parchetelor. Consiliul Superior al Magistraturii nu reprezintă magistratura dacă ignoră

¹ Deputatul Ionuț-Marian Stroe a făcut referire la poziția Simonei Marcu: „Doamna președinte al CSM a exprimat public puncte de vedere în România, prin urmare, sunt cunoscute poziționările dânsi”. A se vedea pagina web <http://www.ziare.com/stiri/justitie/sesizarea-comisiei-de-la-venetia-pe-legile-justitiei-s-a-decis-in-unanimitate-la-consiliul-europei-ce-urmeaza-si-cand-am-putea-avea-o-opinie-de-la-expertii-internationali-1511325> (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020). În ciuda acestor poziționări, s-a dispus, în unanimitate, sesizarea Comisiei de la Veneția.

punctul de vedere al miilor de magistrați români. Propunerile legislative ale Consiliului Superior al Magistraturii nu pot fi promovate netransparent și nu pot reprezenta voința a 5-6 membri. Solicităm consultarea reală a societății civile, ale cărei reacții trebuie să fie avute în vedere în cadrul dezbaterilor legislative. 5. Solicităm condiții demne de muncă. Realizarea unui act de justiție de calitate presupune alocarea timpului minim necesar studierii cauzelor, analizării problemelor de drept și a legislației în continuă modificare, iar nu pronunțarea unor soluții ce pot fi afectate de inadecvarea condițiilor de lucru, de lipsa de timp și supraîncărcare. 6. Solicităm Ministrului Justiției să se abțină de la acțiunile care intimidează procurorii și afectează statul de drept și independența justiției. 7. Solicităm Ratificarea Protocolului nr. 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, al cărui text a fost adoptat de Comitetul Miniștrilor la data de 10 iulie 2013 și care a fost deschis spre semnare la 2 octombrie 2013, la Strasbourg. Protocolul nr. 16 prevede posibilitatea pentru cele mai înalte jurisdicții ale părților contractante de a solicita un aviz consultativ Curții Europene a Drepturilor Omului, atunci când apreciază că o anumită cauză aflată pe rolul lor ridică o problemă gravă privind interpretarea sau aplicarea Convenției sau a protocoalelor sale. 8. Solicităm membrilor Consiliului Superior al Magistraturii să condamne imediat și cu fermitate atacurile la adresa statului de drept și a judecătorilor și procurorilor din România. Implementarea unor criterii interactive de evaluare anuală, de către corpul magistraților, a activității curente desfășurate de membrii CSM, precum și revizuirea procedurii de revocare a acestora sunt imediat necesare. 9. Solicităm puterii legislative și Consiliului Superior al Magistraturii să adopte măsuri imediate pentru a furniza un sprijin adecvat magistraților împotriva cărora sunt îndreptate critici care subminează independența justiției. 10. Adresăm un îndemn către toate adunările generale ale instanțelor și parchetelor să se întrunească imediat și să hotărască formele de protest pe care le consideră necesare. 11. Invităm pe toți cetățenii României să se alăture acestei Rezoluții, în calitatea lor de purtători ai unor speranțe și aspirații de însănătoșire morală a țării și de menținere a ei pe coordonatele Europei civilizate¹.

La 3 iunie 2018, aproximativ 1000 de procurori români au adoptat Declarația de Independență, sprijinită de numeroși judecători și auditori de justiție². Se solicita tuturor instituțiilor abilitate și tuturor factorilor de decizie să respecte principiile de funcționare ale Uniunii Europene, să faciliteze îndeplinirea obligațiilor internaționale asumate de România și să țină cont că respectarea statului de drept și a independenței sistemului judiciar este un punct important în materia cooperării internaționale și a capacității României de a fi un partener de dialog în relație cu celelalte state membre, atât în ceea ce privește cooperarea în materie penală, cât și cooperarea în materie civilă³.

¹ A se vedea pagina web <http://www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/archives/3240> (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web <https://www.juridice.ro/584185/declaratie-de-independenta-formulata-de-procurori.html> (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

³ În cadrul Opiniei CDL (1995)073rev., exprimată cu privire la principiile fundamentale ale Constituției ungare (capitolul 11, parag. 16), Comisia de la Veneția a statuat că „principiul fundamental ce ar trebui să guverneze Ministerul Public într-un anumit stat este completa sa independență, niciun alt considerent nefiind la fel de important. Doar în condițiile în care această independență este garantată și protejată de lege, publicul va avea încredere în sistem, element esențial al unei societăți sănătoase”. Nu poate fi concepută o independență

La 12 iulie 2018, **Asociația Forumul Judecătorilor din România adresa un apel Curții Constituționale pentru valorificarea opiniilor Comisiei de la Veneția** în privința modificărilor aduse legilor justiției, Codului penal și Codului de procedură penală. FJR considera că, sub toate aspectele, Curtea Constituțională are obligația de loialitate constituțională de a aștepta și de a valorifica opiniile Comisiei de la Veneția, așadar, inclusiv în privința modificărilor aduse legilor justiției, Codului penal și Codului de procedură penală, pentru a nu pune în dificultate parcursul statului român ca membru al Consiliului Europei. „Având în vedere statutul României de parte la Convenția Europeană a Drepturilor Omului și de stat membru al Consiliului Europei, recomandările Comisiei de la Veneția nu pot rămâne fără efecte în plan practic, fiind avute în vedere la îmbunătățirea cadrului normativ, fără ca aceasta să echivaleze cu o încălcare a principiului supremației Constituției României (a se vedea, spre exemplu, Decizia nr. 334 din 26 iunie 2013 a Curții Constituționale). Executarea obligațiilor internaționale care rezultă dintr-un tratat în vigoare pentru un anumit stat revine tuturor autorităților statale, inclusiv Curții Constituționale. Dacă dispozițiile constituționale contravin tratatului, care face deja parte din ordinea juridică națională, revine tuturor autorităților statului obligația de a găsi soluții adecvate pentru a concilia acele prevederi ale tratatului cu Constituția (spre exemplu, prin interpretare sau chiar prin revizuirea Constituției), altfel responsabilitatea internațională a statului va fi angajată, cu toate consecințele care decurg din aceasta, inclusiv sancțiuni [*a se vedea Comisia de la Veneția, Avizul interimar privind amendamentele la Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, parag. 47, CDL-AD (2016) 005*]”.

5. „To do list” pentru legiuitorul român

La 13 iulie 2018, **Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția) a publicat Avizul nr. 934 din 13 iulie 2018, CDL-PI(2018)007, preluându-se în proporție covârșitoare susținerile Forumului Judecătorilor din România.**

Comisia de la Veneția a sugerat României să „regândească sistemul de numire/revocare a procurorilor în funcții de conducere la nivel înalt, inclusiv prin revizuirea dispozițiilor corespunzătoare din Constituție, în vederea asigurării condițiilor pentru un proces de numire/revocare neutru și obiectiv, prin menținerea rolului unor autorități, cum sunt Președintele și Consiliul Superior al Magistraturii (CSM), în măsură să contrabalanseze influența Ministrului Justiției; să elimine sau să definească cu mai multă claritate prevederile care permit procurorului ierarhic superior să infirme soluția unui procuror pe motiv de netemeinicie; să elimine limitările propuse cu privire la libertatea de exprimare a judecătorilor și procurorilor; să completeze prevederile privind răspunderea materială a magistraților prin precizarea explicită că, în lipsa relei credințe și/sau

reală a judecătorului fără garanția unei independențe simetrice atribuită procurorului, de natură a păstra nealterate premisele aplicării legii la o stare de fapt asupra căreia cel dintâi este chemat să se pronunțe și care este necesar a nu fi viciată *a priori* printr-o ingerință nejustificată și neconformă cu standardele internaționale în materie.

a neglijenței grave, magistrații nu pot fi trași la răspundere pentru o soluție care ar putea fi contrazisă de o altă instanță; să modifice mecanismul de desfășurare a acțiunii în regres, astfel încât acest regres să fie exercitat numai după ce și numai dacă răspunderea magistratului a fost constatată prin procedura disciplinară; să regândească propunerea de înființare a unei structuri de parchet separate pentru investigarea infracțiunilor comise de judecători și procurori (recurgerea la procurori specializați, combinată cu mecanisme procedurale de protecție efective, pare o alternativă adecvată în această privință); să reexamineze, în vederea definirii lor mai clare, motivele pentru revocarea membrilor CSM; să elimine posibilitatea revocării membrilor CSM prin retragerea încrederii de către adunările generale ale instanțelor și parchetelor; să identifice soluții care să asigure o participare efectivă la lucrările CSM a membrilor CSM proveniți din afara sistemului judiciar; să renunțe la mecanismul propus pentru pensionarea anticipată, dacă nu se poate garanta că nu va avea niciun efect advers asupra funcționării sistemului; să se asigure că măsurile de «verificare» a magistraților se bazează pe criterii suficient de clare și că acestea sunt însoțite de garanții procedurale și de dreptul la o cale de atac judiciară; să se identifice căi de consolidare a mecanismelor de supraveghere a serviciilor de informații¹.

Forumul Judecătorilor din România a arătat că punctul de vedere al experților Comisiei de la Veneția este lămuritor pentru respectarea standardelor statului de drept în România, în foarte multe aspecte referitoare la modificările aduse legilor justiției. S-a reiterat faptul că recomandările formulate de Comisia de la Veneția nu sunt utile doar legiuitorului, în procedura parlamentară de elaborare sau modificare a cadrului legislativ, ci și Curții Constituționale, la efectuarea unui control de conformitate a actului normativ adoptat de Parlament cu Legea fundamentală, ținând seama de dispozițiile art. 11 alin. (1) din Constituția României și de jurisprudența instanței de contencios constituțional.

Conform Avizului Comisiei de la Veneția din 13 iulie 2018, puterea legislativă și puterea executivă din România au obligația **de a regândi imediat sistemul de numire/revocare a procurorilor în funcții de conducere la nivel înalt**, în vederea asigurării condițiilor pentru un proces de numire/revocare neutru și obiectiv, prin menținerea rolului unor autorități, cum sunt Președintele și Consiliul Superior al Magistraturii (CSM), în măsură să contrabalanseze influența Ministrului Justiției. Cât timp un procuror-șef poate fi revocat la aprecierea discreționară a unui om politic, fie el și ministru al justiției, nu mai poate fi vorba de vreo independență, fiind creată o influență politică excesivă. Potrivit Anexei IX la Tratatul privind aderarea Republicii Bulgaria și a României la Uniunea Europeană, România s-a obligat să asigure independența efectivă a Direcției Naționale Anticorupție, fapt care este negat prin revocarea procurorilor șefi ai acestei unități de parchet aflată la discreția Ministrului Justiției. De asemenea, Comisia de la

¹ La 12 septembrie 2018 Asociația Forumul Judecătorilor din România a publicat traducerea în limba română a Avizului preliminar emis la 13 iulie 2018 de Comisia de la Veneția privind modificările aduse legilor justiției. Este singura traducere existentă și în prezent, autoritățile statale neefectuând un asemenea demers.

Veneția a sugerat ca, în contextul unei reforme mai ample, principiul independenței să fie adăugat listei principiilor care guvernează activitatea procurorilor¹.

Trebuie să fie eliminate limitările reglementate cu privire la **libertatea de exprimare a judecătorilor și procurorilor** și să fie revizuite prevederile privind **răspunderea materială a magistraților**, modificând mecanismul de desfășurare a acțiunii în regres. Prin Avizul nr. 934 din 13 iulie 2018, Comisia de la Veneția, cu privire la libertatea de exprimare a magistraților, a reținut că „(...) noua obligație impusă judecătorilor și procurorilor români pare nenecesară în cel mai bun caz și periculoasă în cel mai rău caz. Este evident că judecătorii nu ar trebui să facă afirmații defăimătoare cu privire la nicio persoană, nu numai cu privire la puterile statului. A face această precizare prin lege pare inutil. 129. Dimpotrivă, o astfel de precizare pare periculoasă, mai ales că noțiunea de defăimare nu este definită clar, iar această obligație incumbă tocmai celorlalte puteri ale statului. Se deschide astfel calea interpretărilor subiective: ce se înțelege prin «manifestare sau exprimare defăimătoare» aparținând unui magistrat «în exercitarea atribuțiilor»? Care sunt criteriile de evaluare a unei asemenea conduite? Ce înseamnă, în sensul acestei interdicții, noțiunea de «putere»? Se referă aceasta la persoane sau la instituții publice? Care este impactul noii obligații asupra sarcinii CSM de apărare a judecătorilor și procurorilor, prin declarații publice, împotriva presiunilor necuvenite provenite din partea altor instituții ale statului?».

Legiuitorul nu și-a îndeplinit obligația fixată de Curtea Constituțională de a identifica și reglementa acele încălcări ale normelor de drept material sau procesual care se circumscriu noțiunii de eroare judiciară, în sensul considerentelor din Decizia nr. 252/2018, ci a păstrat o definiție generală, de principiu, a erorii judiciare, făcând trimitere la alte reglementări necesare pentru a completa această definiție. Chiar dacă, în urma punerii de acord a legii cu Decizia nr. 45/2018, legiuitorul a reglementat o procedură prin care nu se declanșează în mod automat acțiunea în regres – menționând că declanșarea acțiunii în regres se realizează după transmiterea unui raport consultativ al Inspecției Judiciare și după „o proprie evaluare” a Ministerului Finanțelor Publice – omisiunea reglementării prin lege a unei proceduri clare prin care să fie realizată această „evaluare proprie” este de natură să creeze impredictibilitate în aplicarea normei. Acest lucru este evidențiat și în Avizul Comisiei de la Veneția, care arată că nu sunt prevăzute criteriile pentru realizarea evaluării proprii a Ministerului Finanțelor Publice, organ al administrației publice centrale, și că o astfel de instituție exterioară sistemului judiciar nu reprezintă cea mai bună soluție în privința includerii sale în această procedură, acesta neputând avea un rol în evaluarea existenței sau a cauzelor erorilor judiciare. Acestea ar putea fi stabilite prin procedura disciplinară.

Este necesar ca puterea legislativă și puterea executivă să **anuleze înființarea unei structuri de parchet separate pentru investigarea infracțiunilor comise de judecători și procurori**. A fost creată Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție, în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, care va permite redirectionarea a zeci de dosare de mare corupție, aflate pe rolul Direcției Naționale Anticorupție, prin simpla formulare a unor plângeri fictive împotriva unui magistrat,

¹ CDL-AD(2014)010, parag. 185.

desființând pur și simplu o parte însemnată din activitatea DNA, apreciată constant de Rapoartele MCV. Cu toate că, prin Decizia nr. 33/2018, Curtea Constituțională a respins, ca neîntemeiate, criticile de neconstituționalitate referitoare la efectele pe care instituirea acestei noi structuri de parchet le generează asupra competențelor altor structuri deja existente, reglementarea unor norme care țin de statutul procurorului, crearea unui regim discriminatoriu, neîntemeiat pe criterii obiective și raționale, modul de reglementare a instituției procurorului șef al acestei secții sau competența procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție de a soluționa conflictele de competență ivite între structurile Ministerului Public, totuși, prin Avizul din 13 iulie 2018, Comisia de la Veneția a sugerat reconsiderarea înființării unei secții speciale pentru anchetarea magistraților. Ca alternativă, s-a propus folosirea unor procurori specializați, simultan cu măsuri de salvagardare procedurale eficiente. Comisia de la Veneția a stabilit că „Folosirea procurorilor specializați în astfel de cazuri (corupție, spălare de bani, trafic de influență etc.) a fost angajată cu succes în multe state. Infrațiunile în cauză sunt specializate și pot fi mai bine investigate și urmărite de personal specializat. În plus, investigarea acestor infrațiuni necesită foarte des persoane cu experiență specială în domenii foarte specifice. Cu condiția ca actele procurorului specializat să facă obiectul unui control judiciar adecvat, aduce multe beneficii și nu există obiecții generale față de un astfel de sistem”. *CDL-AD (2014)041, Aviz interimar privind proiectul de lege privind Parchetul de Stat al Muntenegrului, parag. 17, 18 și 23¹.*

Legiuitorul din România va trebui să renunțe la dispozițiile care prevăd dublarea perioadei de pregătire în cadrul Institutului Național al Magistraturii (la patru ani de la doi ani în prezent). În opinia Comisiei de la Veneția, publicată în data de 13 iulie 2018, dublarea perioadei de pregătire în cadrul Institutului Național al Magistraturii, combinată cu alte modificări (precum schimbarea componenței completurilor de judecată, pensionarea anticipată etc.) poate afecta în mod serios „eficiența și calitatea actului de justiție”. Mai mult, blocajul instituțional ce poate fi generat de prevederile amintite afectează chiar îndeplinirea justiției și independența sa, atât în componenta instituțională, ce privește buna funcționare a sistemului judiciar, cât și în componenta sa personală, care se referă la independența judecătorului.

Prin noile dispoziții, **meritocrația a fost eliminată în magistratură**, spre exemplu, promovarea efectivă la instanțele și parchetele superioare urmând a se face în baza unor criterii subiective, respectiv „evaluarea activității și conduitei din ultimii 3 ani”, la Înalta Curte de Casație și Justiție fiind dublată de un interviu formal susținut în fața Plenului Consiliului Superior al Magistraturii, eliminându-se probele scrise, cu caracter teoretic și/sau practic și instituindu-se un sistem de control evident al promovărilor. S-a eliminat proba scrisă din cadrul concursului pentru promovarea în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție. Prin menținerea doar a probei interviului pentru candidați se relativizează standardele profesionale, cu efect asupra calității activității judecătorilor instanței supreme, și este sporită doza de subiectivism. Pe de altă parte, obiectul interviului, astfel cum e prevăzut în art. 52⁴ alin. (1) din Legea nr. 303/2004, este

¹ A se vedea pagina web [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2014\)041-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2014)041-e) (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

identic cu cel al verificărilor efectuate de Inspekția Judiciară în procedura prevăzută de Regulamentul privind promovarea în funcțiile de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție. Cu alte cuvinte, toate datele care formează obiect al interviului se regăsesc în Raportul întocmit de inspectorii judiciari cu ocazia verificărilor.

Prin aceste dispoziții se nesocotesc flagrant și actele internaționale care consacră principiile fundamentale privind independența judecătorilor – importanța selecției, pregătirii și a conduitei profesionale a acestora, respectiv a standardelor obiective ce se impun a fi respectate atât la intrarea în profesia de magistrat, cât și la instituirea modalităților de promovare. Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a recomandat constant guvernelor statelor membre să adopte sau să consolideze toate măsurile necesare pentru promovarea rolului judecătorilor, în mod individual, dar și al magistraturii, în ansamblu, în vederea promovării independenței acestora, aplicând, în special, următoarele principii: „(...) orice decizie referitoare la cariera profesională a judecătorilor trebuie să se bazeze pe criterii obiective, selecția și promovarea judecătorilor trebuie să se facă după meritele și în funcție de pregătirea profesională, integritatea, competența și eficiența acestora” (a se vedea Comitetul Miniștrilor din cadrul Consiliului Europei, *Recomandarea nr. 94/12 din 13 octombrie 1994, cu privire la independența, eficiența și rolul judecătorilor*). Orice „criterii obiective” care caută să garanteze că selectarea și cariera judecătorilor se bazează pe merite, ținând cont de pregătirea profesională, integritate, capacitate și eficiență” nu pot fi definite decât în termeni generali. Se urmărește, în primul, rând conferirea unui conținut aspirațiilor generale spre „numirea pe baza de merit” și „obiectivitate”, alinierea teoriei la realitate. Standardele obiective se impun nu numai pentru a exclude influențele politice, ci și pentru a preveni riscul apariției favoritismului, conservatorismului și a „nepotismului”, care există în măsura în care numirile sunt făcute într-o maniera nestructurată. Deși experiența profesională corespunzătoare este o condiție importantă pentru promovare, vechimea în muncă, în lumea modernă, nu mai este general acceptată ca principiu dominant de determinare a promovării.

Pensionarea magistraților români va fi posibilă la vârste de 42-43 de ani.

Modificarea a introdus posibilitatea ca această pensionare a judecătorilor sau procurorilor care au între 20 și 25 de ani vechime în magistratură să se poată realiza chiar înainte de împlinirea vârstei de 60 de ani. O pensionare masivă în rândul magistraților¹ conduce, în mod automat, la o supraîncărcare a instanțelor și la blocaje reale ale funcționării sistemului judiciar. Ca atare, reglementările în discuție au un impact

¹ A se vedea *Forumul Judecătorilor din România – White paper – Modificările aduse legilor justiției – potențial colaps al magistraturii din România*, studiu disponibil la pagina web <http://www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/archives/3137>. Răspunsurile primite de la diverse autorități judiciare se regăsesc la paginile web: <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/Raspuns-Alina-Palancanu.pdf>; <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/ICCJ-date-statistice.pdf>; <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/Raspuns-MJ-DOC-2018-02-27-161342.pdf>; <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/Raspuns-CSM-4260.pdf>; <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/Raspuns-CSM-1594.pdf>; <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/Raspuns-PICCJ-499-2018.pdf>; <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/Vechime-pest-20-ani.pdf> (toate aceste pagini web au fost accesate ultima dată la 14 aprilie 2020).

direct asupra exercitării dreptului fundamental al accesului la justiție și dreptul cetățenilor la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, fiind contrare art. 21 din Constituția României (întârzieri în soluționarea dosarelor prin necesitatea repunerii pe rol a cauzelor, urmare a încetării activității unor judecători în fața cărora s-au administrat în mod direct probe sau care au participat la cercetarea judecătorească ori dezbateri, respingerea cauzelor urmare a împlinirii termenelor de prescripție etc.). În opinia Comisiei de la Veneția, o astfel de modificare reprezintă un pericol real pentru continuarea consolidării luptei anticorupție în România. Cuantumul pensiei calculate pentru judecătorii și procurorii pensionari depășește în prezent cuantumul indemnizației primite de judecătorii și procurorii în funcție, cu până la 30%, mulțumită unor dispoziții fiscale mai favorabile.

Introducerea completurilor de judecată de trei judecători (în loc de doi judecători) pentru soluționarea apelurilor are un impact direct asupra bunei funcționări a instanțelor și a gradului de încărcare a acestora și presupune o reducere importantă a timpului alocat judecătorilor pentru motivarea hotărârilor, în condițiile în care numărul de judecători de la aceste instanțe rămâne același, ceea ce indirect afectează soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil. În plus, în lipsa unui studiu de impact privind efectul unei astfel de prevederi asupra resurselor umane ale instanțelor și asupra soluționării cauzelor într-un termen rezonabil și mai ales asupra gradului de încărcare al instanțelor, soluția legislativă induce un risc de blocaj la care sunt supuse instanțele judecătorești.

S-a modificat rolul și atribuțiile stabilite de Constituție pentru Consiliul Superior al Magistraturii, ca organism colegial, deși rearanjarea rolurilor și atribuțiilor între Plenul CSM și Secțiile CSM conduce la afectarea rolului constituțional al CSM și la depășirea atribuțiilor constituționale specifice Secțiilor, contrar art. 125 alin. (2), art. 133 alin. (1), precum și art. 134 alin. (2) și (4) din Constituția României. Dacă s-ar accepta posibilitatea ca atribuțiile Plenului Consiliului Superior al Magistraturii, adică ale Consiliului Superior al Magistraturii ca organ colectiv și reprezentativ, să fie distribuite celor două secții ale Consiliului Superior al Magistraturii, ar însemna că vor funcționa *de facto* două structuri de tip Consiliul Superior al Magistraturii – una pentru judecători și una pentru procurori. Chiar dacă aprecierea Comisiei de la Veneția converge spre separarea carierelor în magistratură, singura formă prin care se poate efectua separarea strictă a carierelor judecătorilor și procurorilor, fără riscul declarării neconstituționale a unei astfel de modificări, o reprezintă o revizuire constituțională. Mai mult, membrii reprezentanți ai societății civile sunt excluși de la marea majoritate a deciziilor, mai ales având în vedere noua repartizare a atribuțiilor între secții, deși Consiliul Superior al Magistraturii este un organ colectiv, care trebuie să funcționeze, ca regulă, iar nu ca excepție, în compunerea tuturor membrilor săi.

Reorganizarea Inspecției Judiciare a întărit nejustificat atribuțiile inspectorului-șef, care numește, dintre inspectorii judiciari, pe cei care vor ocupa funcțiile de conducere (în urma unei simple evaluări a proiectelor de management specifice fiecărui post de conducere), controlând practic selecția inspectorilor judiciari, conducând și controlând activitatea de inspecție și pe cea de cercetare disciplinară, va fi ordonator principal de credite și singurul titular al acțiunii disciplinare. Toate aceste modificări

sunt aspecte care indică o relativizare a standardelor profesionale impuse conducerii Inspecției Judiciare, cu consecința eliminării independenței sale operaționale. Această tendință generează efecte negative cu privire la calitatea activității Inspecției Judiciare în domeniul răspunderii magistraților și, pe cale de consecință, este de natură să pună în pericol independența justiției și însuși rolul constituțional al Consiliului Superior al Magistraturii de garant al independenței justiției. Instituirea prin lege a unei dispoziții care, pe de o parte, promovează subiectivismul inspectorului-șef în numirea conducerii Inspecției Judiciare și, pe de altă parte, instituie o dependență totală a tuturor mandatelor de conducere din cadrul Inspecției de mandatul inspectorului-șef constituie o încălcare a principiului asigurării securității raporturilor juridice în exercitarea mandatelor de conducere de respectivii inspectori judiciari.

6. Saga ordonanțelor de urgență emise de Guvernul României

În privința acestor modificări aduse „legilor justiției”, date fiind mai ales insuficiența în reglementare, lacunele, dispozițiile contradictorii, inadecvate necesităților sistemului judiciar, în perioada 2018-2019, Guvernul României a emis cinci ordonanțe de urgență (O.U.G. nr. 77/2018; O.U.G. nr. 90/2018; O.U.G. nr. 92/2018; O.U.G. nr. 7/2019; O.U.G. nr. 12/2019).

La 29 august 2018, Asociația Forumul Judecătorilor din România a contestat oportunitatea adoptării de către Guvern a unei ordonanțe de urgență pentru asigurarea beneficiului interimatului actualei conduceri a Inspecției Judiciare, în mod automat și pe perioadă nedeterminată, prin excluderea CSM din procesul decizional de delegare în funcții de conducere. Asociația Forumul Judecătorilor din România a solicitat Guvernului României să nu dea curs unei potențiale inițiative de adoptare a unei ordonanțe de urgență cu privire la prelungirea de drept, prin efectul legii, a mandatului inspectorului-șef al Inspecției Judiciare, sub forma interimatului până la organizarea unui nou concurs, la o dată incertă.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 77/2018 a fost adoptată după câteva zile, cu efecte *intuitu personae*, pentru a asigura continuitatea funcțiilor de inspector-șef sau, după caz, de inspector-șef adjunct al Inspecției Judiciare, așa cum reiese din preambul¹. De la data publicării (5 septembrie 2018) și până la data prezentei lucrări, O.U.G. nr. 77/2018 nu a fost aprobată de Parlament. Deși printr-un punct de vedere comunicat Parlamentului la 11 februarie 2020, Guvernul României arată că nu mai susține O.U.G. nr. 77/2018, actul normativ produce în continuare efecte juridice².

¹ A se vedea preambulul actului normativ: „Ținând cont de necesitatea asigurării interimatului de către persoane care au dat dovada competenței profesionale și manageriale, exercitând deja funcțiile respective, având o cunoaștere aprofundată a activității Inspecției Judiciare și susținând un concurs atât la momentul numirii inițiale, cât și la momentul reînvestirii pentru un nou mandat, în condițiile legii”.

² A se vedea pagina web <https://www.senat.ro/legis/PDF/2018/18L633APV.pdf> (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

La 6 septembrie 2018, Asociația Forumul Judecătorilor din România a solicitat, fără succes, Avocatului Poporului sesizarea imediată a Curții Constituționale, în ceea ce privește dispozițiile O.U.G. nr. 77/2018 pentru completarea art. 67 din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 90/2018 a fost emisă pentru operaționalizarea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție (nou creată pentru investigarea exclusivă a infracțiunilor comise de judecători și procurori), dat fiind faptul că „(...) Direcția Națională Anticorupție și celelalte parchete nu vor mai avea competența de a efectua urmărirea penală a infracțiunilor săvârșite de aceste persoane, situație care ar afecta în mod grav procedurile judiciare în cauzele ce intră în competența secției și ar putea crea un blocaj instituțional, ținând cont de faptul că legea în vigoare nu conține norme tranzitorii cu privire la modul concret de operaționalizare a Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, în cazul depășirii termenului stabilit de Legea nr. 207/2018, fiind necesară adoptarea unor măsuri legislative urgente care să reglementeze o procedură simplă”, precum și „în vederea numirii provizorii a procurorului-șef, a procurorului-șef adjunct și a cel puțin unei treimi din procurorii secției, ceea ce va permite operaționalizarea secției în termenul stabilit de lege, respectiv 23 octombrie 2018”¹. *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 90/2018* a fost aprobată de Parlament, prin *Legea nr. 239/2019, publicată la 19 decembrie 2019 în Monitorul Oficial al României, Partea I*. Curtea Constituțională a pronunțat Decizia nr. 137 din 13 martie 2019, stabilind că, indiferent dacă „Decizia 2006/928/CE și rapoartele MCV ar respecta condițiile de claritate, precizie și neechivoc, înțelesul acestora fiind stabilit de CJUE, respectivele acte nu constituie norme care se circumscriu nivelului de relevanță constituțională necesar efectuării controlului de constituționalitate prin raportare la ele. Nefiind întrunită condiționalitatea cumulativă stabilită în jurisprudența constantă a instanței constituționale, Curtea reține că acestea nu pot fundamenta o posibilă încălcare de către legea națională a Constituției, ca unică normă directă de referință în cadrul controlului de constituționalitate”.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 92/2018 a fost adoptată pentru amânarea aplicării, până la data de 1 ianuarie 2020, a dispozițiilor privind pensionarea timpurie a magistraților, după doar 20 de ani de activitate, respectiv prevederilor referitoare la judecarea apelurilor în complet format din 3 judecători. S-a luat în considerare faptul că neadoptarea acestor măsuri legislative ar fi de natură să afecteze funcționarea normală a instanțelor judecătorești, să conducă la prelungirea duratei proceselor, cu consecințe grave asupra respectării principiului judecării cauzelor într-un termen rezonabil (optim și previzibil), și, respectiv faptul că, în mod previzibil, acest sistem de pensionare anticipată va avea un impact major asupra funcționării instanțelor judecătorești și a parchetelor, eficienței și calității actului de justiție, generând riscul de scădere substanțială a numărului magistraților în activitate, noua lege reglementând concomitent și creșterea perioadei de formare pentru intrarea în magistratură, precum și a vechimii necesare pentru promovarea la instanțe și parchete.

¹ Comisia de la Veneția a sugerat reconsiderarea înființării unei secții speciale pentru anchetarea magistraților, Guvernul a emis O.U.G. nr. 90/2018, pentru operaționalizarea acestei secții, nicidecum pentru desființarea sa.

A fost reglementată participarea reprezentanților societății civile, cu drept de vot, la lucrările Plenului Consiliului Superior al Magistraturii, însă dispoziția trebuia corelată cu redefinirea atribuțiilor secțiilor pentru judecători și procurori, care au preluat cvasitotalitatea competențelor plenului, așa încât această participare este mai mult simbolică.

De asemenea, aparent pentru a respecta Avizul Comisiei de la Veneția, a fost eliminată soluția legislativă privind revocarea din funcția de membru ales al Consiliului Superior al Magistraturii atunci când persoanei în cauză îi este retrasă încrederea de către majoritatea judecătorilor sau procurorilor, după caz, care funcționează efectiv la instanțele sau parchetele pe care aceasta le reprezintă. Cu toate acestea, pentru revocare este necesară un fel de *probatio diabolica*, fapt care va determina imposibilitatea utilizării procedurii, pentru că leagă orice tentativă de revocare de constatarea, de secția corespunzătoare a Consiliului Superior al Magistraturii, pe baza raportului întocmit de Inspekția Judiciară, a faptului că persoana în cauză nu și-a îndeplinit sau și-a îndeplinit în mod necorespunzător, în mod grav, repetat și nejustificat, atribuțiile prevăzute de lege.

Cu privire la toate celelalte aspecte nocive reținute de Avizul Comisiei de la Veneția din 13 iulie 2018, O.U.G. nr. 92/2018 nu conține vreo prevedere. Dimpotrivă, deși Comisia de la Veneția a sugerat reconsiderarea înființării unei secții speciale pentru anchetarea magistraților, Guvernul a emis O.U.G. nr. 90/2018¹, pentru operaționalizarea acestei secții, nicidecum pentru desființarea sa.

Totodată, O.U.G. nr. 92/2018 conținea dispoziții nou introduse în legislație, fără legătură cu Avizul Comisiei de la Veneția din 13 iulie 2018.

La 16 septembrie 2018, Forumul Judecătorilor din România sprijinea sutele de colegi judecători și procurori care au manifestat pe treptele Curții de Apel București, în favoarea statului de drept, transmițând public un mesaj cvasiunanim al magistraturii din România.

La 4 octombrie 2018 și 24 octombrie 2018, Asociația Forumul Judecătorilor din România a solicitat Avocatului Poporului sesizarea imediată a Curții Constituționale, în ceea ce privește dispozițiile Legii nr. 234/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii și dispozițiile Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 234/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor care afectează, conform Comisiei de la Veneția, independența justiției. Demersurile au fost inutile. La 5 noiembrie 2018, Forumul Judecătorilor din România a publicat refuzul comunicat de Avocatul Poporului referitor la memoriile adresate în scopul sesizării Curții Constituționale referitor la neconstituționalitatea unor aspecte din Legea nr. 207/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară.

¹ M.Of. nr. 862 din 10 octombrie 2018.

7. Cerințele exprese ale Comisiei Europene, Consiliului Uniunii Europene și Parlamentului European

La 13 noiembrie 2018 a fost publicat Raportul Comisiei Europene în cadrul MCV. Comisia Europeană a subliniat că mai multe modificări problematice aduse legilor justiției afectează independența magistraților și limitează rolul Consiliului Superior al Magistraturii ca garant al independenței sistemului judiciar, cum ar fi: noul sistem de numire și revocare a procurorilor-șefi și rolul ministrului justiției în această procedură; limitări cu privire la libertatea de exprimare și de informare, materializată în obligația de abținere a magistraților de la „manifestarea sau exprimarea defăimătoare în raport cu celelalte puteri ale statului”; răspunderea materială a magistraților, percepută ca oferind posibilitatea de fi utilizată ca un mijloc de exercitare a unor presiuni asupra magistraților, în condițiile în care oferă Ministerului Finanțelor posibilitatea ca, pe baza propriei evaluări, să lanseze o acțiune în regres împotriva unui magistrat care a comis o eroare judiciară, cu un rol consultativ pentru Inspekția Judiciară. Rolul decisiv în stabilirea acțiunii este acordat Inspekției Judiciare și Ministerului Finanțelor, iar nu Consiliului Superior al Magistraturii; o nouă secție pentru investigarea infracțiunilor comise de magistrați, percepută ca un instrument (suplimentar) pentru a exercita presiuni asupra judecătorilor, în condițiile în care nu a fost clarificată justificarea aplicării unui tratament special în cazul magistraților în comparație cu alți funcționari publici și a fost eludată importanța experienței DNA în investigarea și urmărirea cazurilor de corupție din rândul magistraților; revocarea membrilor Consiliului Superior al Magistraturii, printr-o moțiune de cenzură/o petiție din partea instanțelor și a parchetelor, care ar risca să afecteze echilibrul dintre răspunderea și stabilitatea și independența membrilor CSM; eliminarea din statutul procurorilor a referinței anterioare la independența acestora, care, cumulat cu alte măsuri și având în vedere contextul politic complex existent în prezent în România, tinde în opinia Comisiei și mai mult să consolideze controlul ierarhic și autoritatea ministrului justiției și implică riscul apariției unor interferențe politice în cauzele penale; stimularea pensionării anticipate, coroborat cu perioada de formare sporită pentru intrarea în magistratură este apreciată a crea riscuri serioase de perturbare a gestionării resurselor umane în sistemul judiciar, cu consecințe asupra eficienței și a calității acestuia.

Comisia Europeană a formulat mai multe recomandări, printre care: punerea în practică a unui sistem robust și independent de numire a procurorilor de rang înalt, pe baza unor criterii clare și transparente, cu sprijinul Comisiei de la Veneția, care a arătat că impactul deciziei Curții Constituționale din 30 mai 2018 ar putea avea consecințe mai ample asupra statutului procurorilor în general, întărind competențele ministrului justiției în relația cu procurorii, în vreme ce, din contră, ar fi important, mai ales în contextul actual, să fie întărită independența procurorilor și menținut sau sporit rolul instituțiilor, precum Președintele României sau CSM, susceptibile să contrabalanseze influența ministrului, recomandând inclusiv revizuirea prevederilor articolului 132 alin. (1) al Constituției României și modificarea Legii nr. 303/2004, astfel încât avizul CSM să capete caracter obligatoriu; implementarea în Codul de conduită pentru parlamentari, în curs de elaborare în Parlament, a unor prevederi clare cu

privire la respectul reciproc între instituții și precizarea clară a respectării de către parlamentari și procesul parlamentar a independenței sistemului judiciar; încheierea reformei Codului penal și a Codului de procedură penală în această etapă, în acord cu îngrijorarea exprimată de către Comisia de la Veneția în legătură cu faptul că „luate separat, dar mai ales având în vedere efectul lor cumulativ, multe modificări vor afecta grav eficacitatea sistemului de justiție penală din România în combaterea diferitelor infracțiuni, inclusiv a infracțiunilor legate de corupție, a infracțiunilor violente și criminalității organizate”; asigurarea de către Guvern și Parlament a unei transparențe totale, a consultării cu autoritățile relevante și cu părțile interesate în cadrul procesului decizional și în activitatea legislativă legat de Codul penal și de Codul de procedură penală, de legile anticorupție, de legile în materie de integritate (incompatibilități, conflicte de interese, avere ilicită), de legile justiției (referitoare la organizarea sistemului justiției), precum și de Codul civil și Codul de procedură civilă, inspirându-se din transparența procesului decizional pusă în practică de Guvern în 2016; adoptarea unor criterii obiective pentru luarea și motivarea deciziilor de ridicare a imunității parlamentarilor, pentru a se asigura faptul că imunitatea nu este folosită cu scopul de a se evita cercetarea și urmărirea penală a infracțiunilor de corupție elaborarea de către CSM a unui program colectiv pentru mandatul său, care să includă măsuri de promovare a transparenței și a responsabilizării, o strategie orientată către exterior, cu reuniuni deschise periodice cu adunările judecătoreștilor și procurorilor la toate nivelurile, precum și cu societatea civilă și cu organizațiile profesionale.

Tot la 13 noiembrie 2018, Parlamentul European adopta Rezoluția referitoare la statul de drept în România, menționând următoarele: *[„(...) 2. este profund preocupat de revizuirea legislației judiciare și penale din România, îndeosebi din cauza posibilității ca aceasta să ducă la subminarea structurală a independenței sistemului judiciar și a capacității acestuia de a combate în mod efectiv corupția din România, precum și la slăbirea statului de drept; (...) 7. îndeamnă Parlamentul și Guvernul României să pună în aplicare pe deplin toate recomandările Comisiei Europene, ale GRECO și ale Comisiei de la Veneția și să se abțină de la orice reformă care ar pune în pericol respectarea statului de drept, inclusiv independența sistemului judiciar; îndeamnă la purtarea unui dialog constant cu societatea civilă și subliniază că trebuie abordate chestiunile menționate mai sus pe baza unui proces transparent și incluziv; încurajează solicitarea din proprie inițiativă a avizelor Comisiei de la Veneția cu privire la măsurile legislative în cauză înainte de aprobarea lor definitivă; 8. face apel la guvernul român să coopereze cu Comisia Europeană în conformitate cu principiul cooperării loiale prevăzut de tratat; (...) 10. susține cu fermitate un proces regulat, sistematic și obiectiv de monitorizare și de dialog, cu participarea tuturor statelor membre, în scopul protejării valorilor de bază ale UE, și anume a democrației, drepturilor fundamentale și statului de drept, proces care să implice Consiliul, Comisia și Parlamentul, astfel cum s-a propus în Rezoluția Parlamentului din 25 octombrie 2016 conținând recomandări adresate Comisiei referitoare la crearea unui mecanism al UE pentru democrație, statul de drept și drepturile fundamentale (Pactul pentru DSF); reiterează faptul că acest mecanism ar trebui să cuprindă un raport anual cu recomandări specifice pentru fiecare țară (...)].*

La 18 noiembrie 2018, Asociația Forumul Judecătorilor din România a adresat un **Apel către Consiliul Superior al Magistraturii, Parlament și Guvern pentru respectarea obligațiilor asumate de Statul român în cadrul Uniunii Europene și al Consiliului Europei**. Asociația a dezavuat luarea de poziție a CSM, reamintind opiniei publice că, independent de declarațiile asumate la nivel strict individual de către membri ai CSM, prin Hotărârea Plenului nr. 974 din 28.09.2017, acesta a statuat instituțional că *„proiectul (de modificare a legilor justiției) se înscrie într-o tendință de evident regres”* și că *„viciile grave de fond ale proiectului impun avizarea negativă a acestuia”*. Atitudinea pretins „pozitivă” a CSM față de aceste proiecte de legi este contrazisă de însuși penultimul paragraf al anexei acestei hotărâri, care învederează că *„în ansamblu, viciile de neconstituționalitate semnalate și disfuncționalitățile pe care multe dintre prevederile proiectului le-ar putea genera în organizarea și funcționarea sistemului judiciar nu permit o soluție de avizare favorabilă, cu observații”*. În ceea ce privește evoluția poziției instituționale exprimate de Consiliul Superior al Magistraturii față de înființarea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, prin Hotărârea Plenului CSM nr. 974 din 28.09.2017, la emiterea avizului negativ, s-a reținut că înființarea acestei secții nici măcar nu a fost supusă consultării instanțelor judecătorești și a parchetelor, iar președintele CSM de la acea dată, dna judecător Mariana Ghena, afirma ferm, la 9.12.2017, într-un interviu acordat după ieșirea de la dezbaterile parlamentare, acest aviz negativ privind secția specială care îi va ancheta pe magistrați, considerând nu este necesară și nu are o justificare. Cu privire la concluzia raportului vizând necesitatea numirii imediate de către Consiliul Superior al Magistraturii a echipei interimare de conducere a Inspecției Judiciare și a numirii, în termen de 3 luni, prin concurs, a unei noi conduceri a Inspecției Judiciare, CSM afirmă că *„este în curs de derulare procedura de transparență decizională prealabilă adoptării noului Regulament pentru numirea în funcție a inspectorului șef al Inspecției Judiciare, ceea ce împieteează asupra celerității procedurii”*, însă nu s-a oferit nicio explicație concretă privitoare la neparcurgerea acestei proceduri la un moment anterior, de ce nu au fost făcute propuneri de amendamente în cadrul procesului legislativ de modificare a Legii nr. 317/2004 (unele dispoziții vizând chiar situația conducerii Inspecției Judiciare) pentru a evita situații de aceeași natură pe viitor, fiind cunoscută posibilitatea suspendării executării unui act administrativ cu caracter normativ, cum este Regulamentul adoptat de CSM, spre deosebire de regimul legilor organice. Referitor la eliminarea calității de titular al acțiunii disciplinare pe care ministrul justiției o avea anterior cu privire la magistrați, fără a nega abrogarea acestor dispoziții de Parlament, este de neînțeles de ce, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 92/2018, s-a simțit nevoia de a se reintroduce în legislație posibilitatea ministrului justiției de a sesiza Inspecția Judiciară în vederea efectuării de verificări în legătură cu abaterile disciplinare săvârșite de procurori, în condițiile în care astfel de sesizări sunt interpretate de opinia publică drept forme de presiune inerente.

La 28 noiembrie 2018, Asociația Forumul Judecătorilor din România a publicat observații privind aspecte de neconstituționalitate ale Legii privind aprobarea O.U.G. nr. 92/2018 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul justiției și argumente pentru trimiterea unor întrebări preliminare Curții de Justiție a Uniunii Europene.

La 13 decembrie 2018 s-au publicat Concluziile Consiliului Uniunii Europene privind Mecanismul de cooperare și de verificare, 12 decembrie 2018:

„6. Reamintind performanța pozitivă importantă a României în cadrul mecanismului în anii precedenți, Consiliul subliniază importanța absolută a garantării și a consolidării în continuare a progreselor obținute până acum. Consiliul ia act de faptul că raportul Comisiei evidențiază **o serie de îngrijorări serioase și de evoluții negative care au pus sub semnul întrebării caracterul ireversibil și durabil al reformelor**. Pentru a pregăti terenul pentru o încheiere cu succes a mecanismului pentru România în viitorul apropiat, evoluțiile negative și îngrijorările evidențiate în raport trebuie abordate în totalitate și în mod decisiv, inclusiv prin aderarea la recomandările formulate de Comisia de la Veneția a Consiliului European și GRECO și prin îndeplinirea tuturor recomandărilor-cheie făcute de Comisie. 7. **România trebuie să restabilească ritmul pozitiv al reformelor și să acționeze prompt**, în special în ceea ce privește recomandările-cheie suplimentare formulate de Comisie referitor la independența sistemului judiciar și reforma sistemului judiciar, combaterea corupției la toate nivelurile, precum și referitor la alte aspecte privind integritatea subliniate în raport. În acest context, Consiliul reafirmă importanța unui angajament politic fără echivoc, constant și cuprinzător față de îndeplinirea obiectivelor stabilite în cadrul mecanismului, inclusiv, în special, a unui consens politic de a respecta independența sistemului judiciar în conformitate cu recomandările-cheie făcute de Comisie. În acest context, Consiliul subliniază, totodată, importanța Direcției Naționale Anticorupție (DNA). 8. Consiliul se așteaptă în continuare ca Bulgaria și România să respecte pe deplin toate recomandările-cheie rămase, corespunzătoare fiecărei țări, incluse în rapoartele Comisiei, a căror îndeplinire va conduce la încheierea provizorie a obiectivelor de referință individuale, cu excepția cazului în care evoluțiile din țările respective pun sub semnul întrebării sau inversează în mod clar cursul progreselor înregistrate. Reamintind faptul că rapiditatea procesului va depinde exclusiv de progresele realizate de Bulgaria și, respectiv, de România, Consiliul observă că, **în măsura în care toate obiectivele de referință respective sunt îndeplinite în totalitate într-un mod ireversibil și durabil în viitorul apropiat, mecanismul ar trebui ulterior încheiat**. În acest context, Consiliul subliniază că, pentru ca obiectivele de referință să fie închise, toate recomandările-cheie aferente ale Comisiei ar trebui să fie îndeplinite. 9. Consiliul reafirmă că Mecanismul de cooperare și de verificare continuă să aibă un rol determinant în realizarea de progrese. Acesta rămâne un instrument adecvat de sprijinire a Bulgariei și a României în eforturile lor respective de reformă, astfel încât fiecare dintre ele să înregistreze rezultatele concrete și durabile necesare pentru îndeplinirea obiectivelor mecanismului. Consiliul reamintește că este dispus în continuare să sprijine eforturile Bulgariei și României în acest sens prin asistență din partea UE și la nivel bilateral. **Până la îndeplinirea satisfăcătoare a tuturor obiectivelor de referință respective prin intermediul unui proces de reformă substanțial și durabil, aspect pe care Consiliul îl așteaptă în acest cadru, mecanismul rămâne în vigoare**. Până atunci, Consiliul invită Comisia să își continue raportarea și așteaptă cu interes următoarele rapoarte ale acesteia privind Bulgaria și România, prevăzute pentru a doua jumătate a anului 2019. Consiliul salută intenția Comisiei de a continua monitorizarea atentă a situației din Bulgaria și România și de a informa cu regularitate Consiliul în acest sens”.

8. Sesizarea în valuri a Curții de Justiție a Uniunii Europene de instanțele române

La 29 ianuarie 2019, la solicitarea Asociației Forumul Judecătorilor din România, Tribunalul Olt a dispus în premieră pentru „legile justiției”, sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu o cerere de decizie preliminară (de desemnarea prin O.U.G. a interimatului Inspecției Judiciare). Inspectorul-șef al Inspecției Judiciare a încercat să blocheze demersul, formulând o cerere de strămutare. Este prima trimitere de acest tip, fapt care va determina o emulație extraordinară în acest sens din partea mai multor instanțe¹. În prezent, 15 astfel de cereri au fost înregistrate pe rolul CJUE, fiind așteptate soluții în cursul anului 2020. În primele șase trimiteri preliminare, Marea Cameră a organizat deja o ședință de pledoarii.

La 6 februarie 2019, în contextul reuniunii informale a miniștrilor justiției și afacerilor interne din statele membre ale Uniunii Europene desfășurate la București, Asociația Forumul Judecătorilor din România, Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor și Asociația Inițiativa pentru Justiție au adresat un **Apel către Miniștrii de Justiție ai statelor membre ale Uniunii Europene**, solicitând să includă pe ordinea de zi situația respectării independenței justiției din România, în condițiile în care Rapoartele Comisiei Europene emise în cadrul Mecanismului de cooperare și verificare, avizele Comisiei de la Veneția și Rapoartele GRECO sunt nesocotite de reprezentanții statului român.

La 7 februarie 2019, la solicitarea Asociației Forumul Judecătorilor din România, Curtea de Apel Pitești a dispus sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu o cerere de decizie preliminară (cu privire la SIIJ). Președintele CSM, Lia Savonea, încearcă să blocheze demersul, formulând o cerere de strămutare și solicitând desființarea încheierii de sesizare a CJUE. Același lucru l-au încercat și judecătorul Florica Roman și Romanian Community Coalition (Coaliția Românilor), un ONG controlat de un europarlamentar PSD, Chris Terheș, care au formulat cereri de intervenție principale, dar și accesorii, în favoarea CSM.

În mai multe cauze în care Asociația Forumul Judecătorilor din România este reclamantă, dar și independent de acestea, **instanțele românești au sesizat CJUE cu privire la interpretarea dreptului UE, în contextul unor modificări legislative sau decizii ale Curții Constituționale** [interpretarea conținutului, caracterului și întinderii temporale a Mecanismului de cooperare și verificare; obligația statelor membre de a stabili măsurile necesare pentru o protecție juridică efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii, respectiv garanții ale unei proceduri disciplinare independente

¹ Nota autorului: Când am scris, într-o noapte, prima cerere de trimitere preliminară, nu mizam pe atâtea întrebări preliminare trimise de instanțele românești, însă tentativele Inspecției Judiciare și ale CSM de a strămuta judecata cauzelor în care erau solicitate au determinat reacțiile individuale în lanț ale multor judecători români, cererea Forumului Judecătorilor din România fiind însușită necondiționat. Atât cu privire la „legile justiției”, cât și ulterior, în raport de deciziile CCR, marea majoritate a trimiterilor preliminare la CJUE a urmat modelul Forumului Judecătorilor din România, asociație care este, practic, la originea tuturor, materialele publicate fiind preluate în motivările diverselor instanțe.

pentru judecătorii din România, înlăturând orice risc legat de influența politică asupra desfășurării procedurilor disciplinare, cum ar fi numirea direct de Guvern a conducerii Inspecției Judiciare, chiar și cu titlu provizoriu, ori înființarea și organizarea Secției pentru Investigarea Infracțiunilor din Justiție, în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, prin posibilitatea exercitării, în mod indirect, a unor presiuni asupra magistraților; interpretarea principiilor securității raporturilor juridice și efectivității în sensul că se opun ca, într-un litigiu din domeniul protecției drepturilor consumatorilor, regulile procedurale să fie modificate ulterior sesizării instanței de către consumator, printr-o decizie a Curții Constituționale, cu caracter obligatoriu, pusă în aplicare de legiuitor printr-o lege de modificare a Codului de procedură civilă, prin introducerea unei noi căi de atac care poate fi utilizată de către profesionist, cu consecința prelungirii duratei procesului și a creșterii costurilor pentru finalizarea acestuia; interpretarea art. 19 alin. (1) TUE, art. 325 alin. (1) TFUE, art. 1 alin. (1) lit. a) și b) și art. 2 alin. (1) din Convenția elaborată în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene și principiul securității juridice în sensul în care s-ar opune adoptării unei decizii de un organ exterior puterii judecătorești, Curtea Constituțională a României, care să aprecieze asupra legalității compunerii unor complete de judecată cu consecința creării premiselor necesare admiterii unor căi extraordinare de atac împotriva hotărârilor judecătorești definitive pronunțate într-un interval de timp; interpretarea art. 47 parag. 2 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene în sensul că se opune constatării de către un organ exterior puterii judecătorești a caracterului lipsit de independentă și imparțialitate al unui complet din care face parte un judecător având funcție de conducere și care nu a fost desemnat aleatoriu, ci în baza unei reguli transparente, cunoscute și necontestate de părți, regulă aplicabilă în toate cauzele completului respectiv, hotărârea adoptată fiind obligatorie potrivit dreptului intern; interpretarea art. 2 corelat cu art. 4 alin. (3) TUE, în sensul că, în cadrul obligației statului membru de a respecta principiile statului de drept se înscrie și necesitatea ca România să respecte cerințele impuse prin rapoartele din cadrul Mecanismului de cooperare și verificare, inclusiv în privința abținerii intervenției unei curți constituționale, o instituție politico-jurisdicțională, de a interpreta legea și de a stabili modul concret și obligatoriu de aplicare a ei de instanțele judecătorești, competența exclusivă atribuită autorității judecătorești și de a institui norme legale noi, competența exclusivă atribuită autorității legislative; interpretarea principiului independenței judecătorilor, în raport de norme naționale care definesc eroarea judiciară ca fiind pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive în mod evident contrară legii sau situației de fapt care rezultă din probele administrate în cauză, fără statuarea procedurii de constatare a contrarietății și fără definirea *in concreto* a înțelesului acestei contrarietăți a hotărârii judecătorești față dispozițiile legale aplicabile și față de starea de fapt, creându-se posibilitatea blocării operei de interpretare a legii și a probatoriului de judecător și procuror ori prin care răspunderea civilă patrimonială a magistratului este angajată față de stat, exclusiv în baza propriei aprecieri a statului și, eventual, în temeiul raportului consultativ al Inspecției, privind intenția sau grava neglijență a magistratului cu privire la comiterea erorii materiale, fără ca magistratul să aibă posibilitatea de a-și exercita în mod plener dreptul la apărare, creându-se posibilitatea declanșării și finalizării, în mod arbitrar, a răspunderii

materiale a magistratului către stat; interpretarea art. 2 și art. 19 alin. (1) TUE, precum și art. 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene în sensul că se opun intervenției unei curți constituționale (organ care nu este, potrivit dreptului intern, instanță de judecată) cu privire la modalitatea în care instanța supremă a interpretat și aplicat legislația infraconstituțională în activitatea de constituire a completurilor de judecată¹. Este vorba despre cauzele conexe C-83/19, C-127/19 și C-195/19, *Asociația Forumul Judecătorilor din România și alții*, cauza C-291/19, *SO*, cauza C-355/19, *Asociația Forumul Judecătorilor din România și alții*, cauza C-357/19, *Euro Box Promotion*, cauza C-379/19, *Procuror DNA – Serviciul Teritorial Oradea*, cauza C-397/19, *Statul român – Ministerul Finanțelor Publice*, cauza C-547/19, *Asociația Forumul Judecătorilor din România*.

Recomandările și cerințele care figurează în rapoartele întocmite de Comisia Europeană, în temeiul articolului 2 din Decizia 2006/928 de stabilire a unui mecanism de cooperare și de verificare a progresului realizat de România în vederea atingerii anumitor obiective de referință specifice în domeniul reformei sistemului judiciar și al luptei împotriva corupției, vizează atingerea obiectivelor de referință. Îndeplinirea acestor obiective de referință reprezintă o obligație de rezultat din partea României, iar rapoartele MCV sunt construite în jurul acestor obiective pe care România trebuie să le atingă, făcând corp comun cu decizia, presupunând obligații și angajamente concrete și precise. Prin urmare, recomandările formulate de Comisie în vederea atingerii obiectivelor de referință, în baza principiului cooperării loiale, prevăzut de art. 4 parag. 3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, trebuie luate în considerare de autoritățile române, tocmai în scopul realizării obiectivelor de referință stabilite în Anexa Deciziei 2006/928/CE și abținerii de la orice măsură de natură a le încălca sau a pune în pericol realizarea lor.

Chiar dacă nu ar fi acceptată teza efectelor juridice obligatorii pentru România ale MCV și rapoartelor consecutive emise în cadrul acestuia, Decizia 2006/928/CE, coroborată cu principiul cooperării loiale, ce rezultă din art. 4 alin. (3) TUE, impune României o serie de obligații specifice în cadrul MCV, obiectivele de referință punând în aplicare tocmai condițiile stabilite prin tratatul de aderare, în conformitate cu valorile și principiile dreptului Uniunii Europene consacrate de art. 2, 6 și 19 alin. (1) TUE și de art. 47 din cartă, prin urmare, inclusiv obligația României de a ține seama de recomandările formulate de Comisie în rapoartele MCV atunci când adoptă măsuri legislative sau administrative în domeniile vizate de obiectivele de referință stabilite în anexa deciziei MCV, corolar al principiului statului de drept (art. 2 TUE) și principiului independenței justiției (art. 19 TUE).

Într-o astfel de situație, nici Curtea Constituțională nu ar mai putea ignora recomandările formulate de Comisia Europeană în cadrul MCV, prin prisma principiului cooperării loiale, respectiv art. 4 alin. (3) TUE, prin analogie cu cazul directivelor, unde, la nivelul tribunalelor constituționale ale statelor membre ale Uniunii Europene, jurisprudențial, s-a admis că o instanță constituțională poate controla validitatea unei dispoziții

¹ A se vedea, pentru detalii, *D. Călin*, Zece cereri de decizie preliminară formulate de instanțele judecătorești din România în vederea menținerii statului de drept, valoare comună a tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, în *Revista Română de Drept European* nr. 4/2019, p. 97 și urm.

naționale de transpunere a unei norme de drept al UE. În consecință, și în cazul obligațiilor specifice în cadrul MCV, în raport de condițiile stabilite prin tratatul de aderare, potrivit cu valorile și principiile dreptului UE [art. 2, 6 și 19 alin. (1) TUE și art. 47 din cartă], nesocotirea lor în cadrul adoptării măsurilor legislative sau administrative în domeniile vizate de obiectivele de referință stabilite în anexa deciziei MCV va avea ca efect constatarea încălcării dispozițiilor constituționale naționale.

9. Primăvara anului 2019. Pe trepte la Bruxelles!

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 7/2019 a fost adoptată în vederea luării unor măsuri temporare referitoare la concursul de admitere la Institutul Național al Magistraturii, formarea profesională inițială a judecătorilor și procurorilor, examenul de absolvire a Institutului Național al Magistraturii, stagiul și examenul de capacitate al judecătorilor și procurorilor stagiari, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară și Legii nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii.

La 19 februarie 2019, Forumul Judecătorilor din România, Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor și Inițiativa pentru Justiție și-au exprimat îngrijorarea extremă cu privire la modificările aduse „legilor justiției”, prin O.U.G. nr. 7/2019, fără asigurarea transparenței decizionale în modificarea legislativă propusă și fără a exista avizul Consiliului Superior al Magistraturii. Cele trei asociații au încurajat protestele de amploare ale magistraților români. Sute de instanțe au suspendat sau întrerupt activitatea, mii de judecători și procurori au ieșit din nou pe treptele palatelor de justiție.

Modificările adoptate prin O.U.G. nr. 7/2019 au fost apte să genereze blocajul unor instituții aparținând autorității judecătorești, respectiv a parchetelor, motiv pentru care au fost imediat modificate prin *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 12/2019*, în urma unei serii de reacții negative în ceea ce privește anumite soluții legislative cuprinse în O.U.G. nr. 7/2019, venite în principal din partea reprezentanților instituțiilor sistemului judiciar – Consiliul Superior al Magistraturii, Înalta Curte de Casație și Justiție, Ministerul Public, precum și ale asociațiilor profesionale ale judecătorilor și procurorilor, nemulțumiri care afectează funcționarea optimă a instanțelor judecătorești și a parchetelor de pe lângă acestea și generează pericolul de dezbinare a societății. De la data publicării (20 februarie 2019, respectiv 7 martie 2019) și până la data finalizării prezentei lucrări, O.U.G. nr. 7/2019 și O.U.G. nr. 12/2019 nu au fost aprobate de Parlamentul României.

La 24 februarie 2019, Forumul Judecătorilor din România, Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor și Inițiativa pentru Justiție au răspuns prim-ministrului Viorica Vasilica Dăncilă: **„Independența justiției nu se negociază!** Orice dialog referitor la adoptarea O.U.G. nr. 7/2019 trebuia inițiat anterior emiterii sale, iar nu *post factum*, singura soluție aflată la îndemâna legiuitorului (fie el și delegat) fiind abrogarea imediată și în integralitate a actului normativ în cauză”. Au participat însă la discuții Asociația Magistraților din România, Uniunea Națională a Judecătorilor din România și Asociația Procurorilor din România, ultima, cu o nouă conducere, având poziții

contrare celor susținute constant anterior. La 4 martie 2019, Forumul Judecătorilor din România, Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor și Inițiativa pentru Justiție au considerat că ultima propunere de modificare a O.U.G. nr. 7/2019 ignoră voturile a mii de magistrați, exprimate în cadrul adunărilor generale ale instanțelor judecătorești și parchetelor.

La 5 martie 2019, Asociația Judecătorilor Polonezi „IUSTITIA” și-a exprimat solidaritatea față de magistrații români care se opun schimbărilor din justiție care încalcă independența sistemului judiciar. Un judecător polonez, Darius Mazur, tocmai ieșise pe treptele Palatului de Justiție din București, alături de colegii din România!

La 6 martie 2019, la cererea Forumului Judecătorilor din România, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a decis sesizarea Comisiei de la Veneția cu privire la O.U.G. nr. 7/2019.

Într-un gest de neînțeles, la 10 martie 2020, 30 de președinți și vicepreședinți de tribunale cereau CSM să oprească protestele magistraților. Cererea era reluată și de președinți și vicepreședinți ai unor curți de apel¹. A doua zi, Forumul Judecătorilor din România, Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor și Inițiativa pentru Justiție reacționau dur: **„Delimitarea de proteste a unui număr de 31 de președinți sau vicepreședinți de curți de apel, respectiv 30 de președinți sau vicepreședinți de tribunale, reprezentând 1,3% din judecătorii din România, respectiv 0,8% din magistrații români, fără a avea mandate de reprezentare din partea colegilor lor, constituie un demers insignifiant, fără influență asupra majorității judecătorilor și procurorilor din România”**. Continuau protestele magistraților pe treptele instanțelor și parchetelor.

Forumul Judecătorilor din România, Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor și Inițiativa pentru Justiție dezaproba modalitatea în care conducerea Curții de Apel București și personalul jandarmeriei însărcinat cu paza clădirii acestei instanțe au înțeles să intervină, la 19 martie 2019, asupra reuniunii magistraților care protestau liber împotriva modificărilor legislative care afectează grav fundamentele statului de drept.

La 3 aprilie 2019, Forumul Judecătorilor din România solicita încă o dată ferm puterii legislative și puterii executive să desființeze imediat structura de parchet separată, creată pentru investigarea infracțiunilor comise de judecători și procurori.

La 4 aprilie 2019, reprezentanți ai Forumului Judecătorilor din România, Mișcării pentru Apărarea Statutului Procurorilor și Asociației „Inițiativa pentru Justiție” s-au întâlnit la Bruxelles cu oficiali de prim rang ai Comisiei Europene și ai Parlamentului European, inclusiv cu Prim-Vicepreședintele Comisiei Europene, dl Frans Timmermans, într-un demers unic vizând starea justiției din România. Cu aceeași ocazie, pentru prima dată în istorie, magistrații altui stat membru al Uniunii Europene decât Belgia au protestat la Bruxelles, pe treptele Palatului de Justiție, pentru statul de drept. 30 de judecători și procurori români la Bruxelles!

¹ A se vedea pagina web <http://www.ziare.com/stiri/proteste-magistrati/30-de-presedinti-si-vicepresedinti-de-tribunale-cer-csm-sa-opreasca-protestele-magistratilor-1552961> (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

La 25 aprilie 2019, la cererea Asociației Forumul Judecătorilor din România, Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) emitea un aviz cu privire la situația independenței justiției din România. Între altele, CCJE condamnă orice declarații, comentarii sau remarci care depășesc granițele unor critici legitime și al căror scop real este de fapt atacarea, intimidarea, exercitarea oricăror altor tipuri de presiuni asupra judecătorilor români sau umilirea lor, prin folosirea de argumente simpliste, iresponsabile sau demagogice, precum și desconsiderarea în orice alt mod a sistemului judiciar din România sau a judecătorilor în mod individual. În ceea ce privește dreptul judecătorilor de a protesta împotriva politicilor sau acțiunilor de natură a le afecta independența, CCJE a confirmat în mod absolut dreptul legitim al judecătorilor din România sau de oriunde de a protesta împotriva acestor acțiuni, într-un climat de respect reciproc și într-o modalitate compatibilă cu păstrarea independenței judiciare și a imparțialității. Acest aviz este urmat de unul similar, emis de Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE), la cererea Mișcării pentru Apărarea Statutului Procurorilor¹.

Printr-o nouă Opinie, emisă la 19 iunie 2019, Comisia de la Veneția recomandă Guvernului român reducerea drastică a folosirii ordonanțelor de urgență și atrăgea atenția că Secția specială riscă să fie un obstacol în lupta anticorupție. În ceea ce privește SIIJ, Comisia de la Veneția susține că riscă să fie un obstacol în lupta anticorupție. Comisia de la Veneția constată cu regret că cele mai problematice elemente ale reformelor din 2018, identificate în avizul din octombrie 2018, fie au rămas neschimbate ori s-au agravat. Comisia de la Veneția preia critici formulate de Forumul Judecătorilor din România, Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor și Inițiativa pentru Justiție.

La 24 iunie 2019, aproximativ 1150 de judecători și procurori susțineau, cu titlu individual, **Apelul adresat de Forumul Judecătorilor din România, Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor și Inițiativa pentru Justiție puterii executive și puterii legislative să promoveze/adopte un proiect de lege prin care să modifice imediat legile justiției** (în acord cu avizele Comisiei de la Veneția și Consiliilor Consultative ale Judecătorilor și Procurorilor Europeni și rapoartele Comisiei Europene și GRECO).

La 24 iunie 2019, Forumul Judecătorilor din România cerea Guvernului României să autorizeze publicarea imediată a Raportului actualizat al GRECO cu privire la impactul modificărilor aduse legilor justiției asupra politicilor anticorupție din România. Abia la 9 iulie 2019 Guvernul României publică Rapoartele GRECO, ce preiau multe din criticile formulate constant de Forumul Judecătorilor din România. Se reținea că România a făcut progrese insuficiente în combaterea corupției, iar SIIJ generează preocupare. Forumul Judecătorilor din România: „Lipsa oricărei reacții de conformare la recomandările GRECO din partea puterii legislative sau a puterii executive, precum și atitudinile unor

¹ Pentru detalii, D. Călin, Avizele Biroului Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni și Biroului Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni emise în anul 2019 cu privire la situația independenței judecătorilor și procurorilor din România, în Revista Pro Lege nr. 2-3/2019, p. 149 și următoarele, articol disponibil la pagina web http://revistaprolege.ro/wp-content/uploads/2019/09/Pro-Lege-2-3_2019.pdf (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, în frunte cu președintele său, ales temporar pentru anul 2019, de respingere a unor critici ale organismelor internaționale și/sau europene asupra unor aspecte esențiale, sunt inacceptabile într-un stat de drept și pot pune în pericol însuși parcursul României ca stat membru al Consiliului Europei”.

În luna iulie 2019, Forumul Judecătorilor din România a atacat în instanță acte administrative normative emise de CSM privind modalitatea de desfășurare a concursului de promovare în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție și Metodologia privind numirea în funcția de judecător, prin interviu, în condițiile art. 33¹ din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, care nesocotea Rapoartele Comisiei Europene emise în cadrul MCV.

La 24 august 2019, Forumul Judecătorilor din România și Inițiativa pentru Justiție au solicitat Președintelui României să respecte independența justiției, precum și separația puterilor în stat, și să nu dea curs propunerii Guvernului României (PSD plus ALDE) de a numi un judecător (Dana Gîrbovan, președintele Uniunii Naționale a Judecătorilor din România) în funcția de ministru al justiției. Inclusiv Curtea Constituțională a României, prin Decizia nr. 45/2018, a constatat că *„funcția de ministru al justiției este incompatibilă cu aceea de judecător/procuror, neputându-se cumula aceste două calități nici potrivit Constituției și nici Legii nr. 303/2004”*. Ca atare, propunerea de Guvern către Președintele României a numirii în funcția de ministru al justiției a unui magistrat în funcție, judecător în cadrul Curții de Apel Cluj, nesocotea în mod flagrant și nescuzabil dispozițiile Constituției României, precum și recomandările cu caracter de principiu ale organizațiilor internaționale relevante.

La 22 octombrie 2019 a fost publicat Raportul Comisiei Europene privind evoluția situației din România în cadrul Mecanismului de cooperare și de verificare, care preia criticile formulate de Forumul Judecătorilor din România. Comisia a constatat o involuție evidentă față de progresele înregistrate în anii precedenți, situație care constituie o sursă de preocupare majoră, regretând faptul că România nu a pus în aplicare recomandările suplimentare formulate în noiembrie 2018. În aceeași zi, Forumul Judecătorilor din România și Inițiativa pentru Justiție au cerut tuturor factorilor responsabili pentru acest Raport MCV foarte critic să își asume neîntârziat eșecul pe bandă rulantă constatat de Comisia Europeană.

10. Concluzii. Pentru o întregă profesie, o mână de oameni în luptă pentru valorile europene

Potrivit *Declarației privind etica judiciară*, adoptată de Adunarea Generală a Rețelei Europene a Consiliilor Judiciare la Londra (2-4 iunie 2010), *„atunci când democrația și libertățile fundamentale sunt în pericol, obligația de rezervă a judecătorului devine subsidiară obligației de indignare”*.

Prin urmare, reacțiile judecătorilor, prin reprezentanții lor sau prin asociațiile profesionale pe care le-au constituit, sunt legitime și așteptate atunci când se pune în discuție tocmai funcționarea corespunzătoare a unui sistem judiciar.

Dar mai poate exista curaj în magistratura din România într-un asemenea context?

Cu siguranță, instituțiile sunt conduse de oameni, iar nu de roboți, iar metehnele perioadei comuniste nu au fost înlăturate definitiv din percepția și comportamentul autorităților publice din România.

Numai că și magistratura română pare să fi evoluat, cel puțin exemplul dat de câțiva judecători, aflați în prima linie a Asociației Forumul Judecătorilor din România (Dragoș Călin, Lucia Zaharia, Ionuț Militaru, Ciprian Coadă, Georgeta Ciungan, Anca Gheorghiu, Gabriel Mustață, Florina Ionescu, Alina Palancanu, Alexandru Bălășanu, Anca Codreanu, Claudiu Drăgușin, Sorina Marinaș, ultimii trei pentru o perioadă mai scurtă) ajutați de câțiva procurori (Bogdan Pîrlog, Alexandra Lăncrănjan, Sorin Lia), fiind esențial pentru lupta unei întregi profesii pentru valorile europene.

Protestele publice, pe treptele instanțelor sau prin numeroasele memorii și scrisori publice, dialogul aproape zilnic al reprezentanților Forumului Judecătorilor din România cu entitățile europene și internaționale relevante (Comisia Europeană, Comisia de la Veneția, Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni, GRECO, Parlamentul European, Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni, Rețeaua Europeană a Consiliilor Judiciare, MONEYVAL), inclusiv întâlnirile oficiale cu reprezentanți de rang înalt ai acestora din urmă (spre exemplu, dl Frans Timmermans)¹, dar și cererile de trimitere a unor întrebări preliminare la Curtea de Justiție a Uniunii Europene, cumulate demersurilor interne (zeci de excepții de neconstituționalitate aflate pe rolul Curții Constituționale, zeci de procese judiciare deschise, apel aproape zilnic către toate autoritățile publice interne decedente), toate acestea sunt forme legitime de rezistență și de luptă pentru valori europene².

De asemenea, prin zeci de interviuri date de judecători și procurori români (Dragoș Călin, Bogdan Pîrlog, Cristi Danileț, Laura Codruta Kövesi, Augustin Lazăr, Lucia Zaharia, Sorin Lia) unor ziare de mare prestigiu sau posturi radio-TV din Europa Occidentală și Statele Unite ale Americii (Euronews, ARTE, Financial Times, La Croix, Frankfurter Allgemeine Zeitung, ARD, ZDF, BR.de - Der Bayerische Rundfunk, SRF, RTBF, Sverige Radio,

¹ Comisia Europeană și-a asumat rolul său de apărare a statului de drept, conform articolului 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), iar dialogul cu magistrații români a fost esențial în această notă pentru o apreciere tehnică a întregului context, magistrații fiind exclusiv experți tehnici, în limitele statutului lor. La această întâlnire au participat Dragoș Călin, Alexandra Lăncrănjan, Anca Codreanu, Bogdan Pîrlog și Claudiu Sandu. O relatare a unuia dintre participanți poate fi citită la pagina web <http://www.ziare.com/stiri/justitie/exclusiv-din-culisele-intalnirii-magistratilor-romani-cu-frans-timmermans-cea-mai-profunda-consideratie-pe-care-ne-a-aratat-o-cineva-vreodata-interviu-1557184> (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

² Din nefericire, doar câțiva ziaristi au reflectat aproape zilnic efortul magistraturii și au prezentat în concret demersurile pentru independența justiției (Dan Tăpălagă, Ionel Stoica, Alex Costache, Virgil Burlă, Andreea Georgescu, Cristian Pantazi, Liviu Avram, Ioana Ene Dogioiu, Mona Hera, Ovidiu Oanță, Ionela Arcanu, Andreea Pavel, Ondine Gherguț), unele acțiuni rămânând mai puțin cunoscute publicului larg.

900 de zile de asediu neîntrerupt asupra magistraturii române

New York Times, France 3, ORF, Le Monde etc.)¹ s-a explicat de profesioniști opiniei publice internaționale situația nefastă a modificărilor legislative vizând magistratura din România.

În lipsa unui Consiliu Superior al Magistraturii implicat, chiar ostil în multe privințe (nici măcar sesizarea Comisiei de la Veneția nu a fost susținută, dimpotrivă, nemaivorbind de solicitarea de desființare a uneia dintre trimerurile preliminare semnată de Lia Savonea, fostul președinte al CSM, în anul 2019), implicarea câtorva colegi a dat speranțe unei întregi categorii profesionale.

Chiar dacă demersurile au presupus un efort ieșit din comun, iar rezultatele încă întârzie să apară, trebuie să ne imaginăm că Sisif va fi, cândva, și fericit.

¹ Reprezentanții FJR și ALJ au fost invitați și au susținut prelegeri la conferințe internaționale având subiect statul de drept desfășurate la Bruxelles, Frankfurt, Sofia și București. Reviste tematice din Germania, Japonia, Belgia, Elveția sau Franța au publicat materialele FJR.

Modificările aduse Codului penal și Codului de procedură penală. Evitarea unui dezastru anunțat

*Ciprian Coadă**

Motto:

„Vă complaceți în a stabili legi, dar vă complaceți și mai mult în a le călca. Asemeni copiilor care se joacă pe țărmul oceanului și care, cu perseverență, construiesc cetăți de nisip, și pe care, tot ei le distrug, râzând”.

Khalil Gibram, Profetul

În ultimii trei ani, evenimentele legislative aflate în atenția publică din România au fost marcate, într-o mare măsură, de modificările aduse legilor justiției și tentativele de modificare a legislației penale.

Aceste evenimente au provocat intense dezbateri nu doar în mediul juridic, ci și la nivelul societății civile din țara noastră, fiind intens mediatizate chiar și pe plan european și cunoscând o evoluție dramatică, care poate fi structurată în trei etape.

În cuprinsul acestui studiu vom încerca să sintetizăm o întreagă situație de fapt, cu profunde implicații asupra activității organelor judiciare și stabilității ordinii publice din România, cu precizarea că aceasta prezentare, care nu poate fi una exhaustivă, se dorește a fi adaptată cronologiei exacte a evenimentelor.

Mai înainte de toate, însă, un aspect care nu poate fi trecut ușor cu vederea trebuie fără îndoială punctat.

Anumite modificări aduse legislației noastre penale, nu doar în această perioadă, ci și în alte momente istorice de dată relativ recentă, au stat sub semnul improvizației, al conjuncturalului și populismului, iar această instabilitate legislativă a dus la nenumărate necorelări și contradicții, făcând extrem de dificilă înțelegerea unor legi chiar și pentru un jurist experimentat și punând justiția din România în fața unei misiuni greu de îndeplinit.

De asemenea, anumite încercări de reformă, deși impuse de relațiile sociale aflate în continuă schimbare, au fost generate și de necesitatea transunerii în legislația internă a unor dispoziții specifice procesului de aderare a României la Uniunea Europeană, fără a fi însă însoțite de măsuri complementare care să le asigure o mai bună aplicare

* Judecător, Curtea de Apel Constanța. E-mail profesional: ciprian.coada@just.ro.

din partea sistemului judiciar, astfel încât, o parte din ele au avut mai mult un rol demonstrativ, fără a se bucura de eficiența dorită.

Faptul că rezultatele unui lung proces de reformă se lasă îndelung așteptate se datorează și modificărilor repetate aduse legislației noastre penale, care au stabilit un record greu de egalat chiar și pentru statele nu foarte avansate în materie de drept și democrație. Încă din anul 2006, cu ocazia intrării în vigoare a Legii nr. 278/2006, Codul penal fusese modificat de 23 de ori, în opt cazuri prin ordonanță de urgență, iar vechiul Cod de procedură penală fusese modificat de 27 de ori, de șase ori prin ordonanță de urgență.

Încercări nocive de modificare a Codurilor penale au avut loc și în anii anteriori, multe fiind invalidate de Curtea Constituțională, însă, de această dată, ceea ce surprinde în mod neplăcut este procesul extrem de dinamic al noilor modificări aduse legislației penale, care, într-o perioadă foarte scurtă de timp, a fost pus în operă printr-o serie de acțiuni concertate, venite în cascadă, în condiții lipsite de transparență, care au bulversat justiția și întreaga societate civilă din România, prin simularea procesului de consultare publică.

De altfel, și dezbaterile parlamentare desfășurate în această perioadă istorică s-au dovedit extrem de fragile, lipsite de rigoarea și consistența care ar trebui să caracterizeze un proces legislativ de asemenea importanță, fapt evidențiat chiar de opinia concordantă la Decizia Curții Constituționale a României nr. 466 din 29 iulie 2019, referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii de modificare și completare a Codului penal, a Legii nr. 78/2000 și a Codului de procedură penală și care, așa cum vom vedea, reliefează lipsa a două caracteristici importante ale dezbaterii parlamentare: dialogul și schimbul de idei.

Primele încercări de modificare a legislației penale și procesual penale au avut loc în anul 2017, finalizându-se cu abrogarea sau retragerea proiectelor de acte normative, inițiate de Guvernul României sub forma a două ordonanțe de urgență, în timp ce alte modificări aduse de către Parlamentul României Codului penal, Legii nr. 78/2000 și Codului de procedură penală au fost, la rândul lor, invalidate, în urma unui control de constituționalitate exercitat *a priori*, de către Curtea Constituțională, mai înainte ca legea să fie promulgată de Președintele României.

Le vom analiza pe rând.

„Dacă e marți, e Penal, sau Despre modificarea Codului penal prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 13/2017”¹

La începutul anului 2017, în condiții tehnice încă neelucidate marelui public, au fost aduse în dezbatere publică proiectele a două ordonanțe de urgență, având ca obiect modificarea Codului penal și Codului de procedură penală și grațierea unor infracțiuni

¹ Acesta este titlul articolului publicat la data de 21.02.2017 pe platforma on-line *juridice.ro* de prof. univ. dr. *Valerian Ciolei*, din cadrul Facultății de Drept a Universității București – Departamentul de drept penal (<https://drept.unibuc.ro/Departamentul-de-drept-penal-s18-ro.htm>).

și pedepse, acest din urmă act normativ nefiind adoptat de către Guvernul României, ci „mulțumindu-se” a rămâne la stadiul unui simplu proiect.

În cuprinsul expunerilor de motive ce au stat la baza celor două acte normative, se reține că supra-aglomerarea penitenciarelor din România și condițiile inumane de detenție sunt o problemă majoră a țării noastre, iar lipsa unor măsuri imediate, dar și a unui plan pe termen mediu, conduce deja la plata unor despăgubiri considerabile către persoanele condamnate, despăgubiri impuse prin hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, dar și la o foarte posibilă emiteră a unei hotărâri pilot. De asemenea, atât pe această cale, cât și prin intermediul unui comunicat, Ministerul Justiției a reamintit că deciziile Curții Constituționale sunt obligatorii, astfel că nepunerea lor în aplicare conduce la lipsa de previzibilitate și calitate a normelor penale aflate în vigoare. Într-adevăr, unele modificări aduse Codului penal priveau punerea în acord a textelor infracțiunilor cu unele decizii ale Curții Constituționale, așa cum rezulta și din sumara expunere de motive aflată în debutul Ordonanței 13. Existau însă și modificări care depășeau limitele impuse prin deciziile respective, precum și modificări ce nu aveau nicio legătură cu acestea.

Ambele proiecte de acte normative au provocat tensiuni și dezbateri intense la nivelul societății românești și întregului mediu juridic din România, datorită modului deficitar de reglementare a problematicii juridice și modalității defectuoase de adoptare, în lipsa unor dezbateri publice reale și a unor nevoi sociale imperioase, care să reclame urgența, dar și prin nerespectarea competenței funcționale a Parlamentului, în calitate de organ legiutor suprem.

S-a spus la acea dată că „dincolo de aspectele de constituționalitate, tehnică legislativă și ierarhie normativă, modificarea Codului penal prin procedura «legiutorului delegat» poate duce la erori de politică penală ori de tehnică legislativă ce pot avea consecințe deosebit de grave în planul justiției penale.

Ca atare, consultarea profesiiilor, a specialiștilor și, în final, dezbateră publică și parlamentară reprezintă nu numai o garantare a respectării regulilor democratice, dar și o garanție pentru elaborarea unor acte normative corecte din punct de vedere juridic și coerente la nivel de politică penală”. De aceea, în aceeași logică, s-a apreciat că și „tentativa de modificare a Codului penal prin O.U.G. nr. 13/2017 a fost incorectă, iar abrogarea ei înainte de intrarea în vigoare a fost binevenită”¹.

Aceste proiecte de acte normative au determinat o reacție severă de dezaprobare din partea sistemului judiciar și mediului academic din România² – reacție exprimată

¹ V. Cioclei, Dacă e marți, e Penal, sau Despre modificarea Codului penal prin O.U.G. nr. 13/2017, publicat pe platforma on-line *juridice.ro* la data de 21.02.2017.

² Consiliul Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara a adoptat la acea dată o declarație în care a condamnat decizia Guvernului României de a modifica legile privind justiția.

Potrivit unui comunicat de presă al Universității de Vest din Timișoara, Facultatea de Drept a condamnat cu fermitate adoptarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, printr-un comunicat în conținutul căruia s-au arătat următoarele:

sub forma de opinii, puncte vedere și comunicate emise pe diverse canale – dar și o dezbatere aprinsă atât în mass-media din România și diferitele platforme on-line,

„Guvernul României a ales să utilizeze în interes individual și de grup prerogativele pe care le-a primit pentru gestionarea treburilor publice, în considerarea interesului general. În calitate de responsabili cu educația juridică a tinerilor noștri, dezavuem categoric deturnarea acestor prerogative. În calitate de apărători ai tradițiilor constituționale sănătoase ale României, reamintim că Dreptul nu înseamnă manevrarea normelor de procedură legislativă împotriva scopului lor. Dimpotrivă, în democrațiile liberale, la ale căror valori este atașată și România, Dreptul înseamnă, în primul rând, statul de drept, respectiv supremația legii”, se arată în declarația adoptată de Facultatea de Drept. Reprezentanții acestei facultăți din cadrul Universității de Vest din Timișoara spun că prin acest act normativ, cei care au ajuns la guvernare au decis să se situeze deasupra Dreptului.

„Cei care au primit un mandat popular pentru guvernare au decis ca, printr-un act normativ, să se situeze deasupra Dreptului. Contrapunând Dreptului un act normativ, acțiunea lor lovește însăși fundamentul sistemului juridic românesc, Constituția României. Procedând astfel, membrii Guvernului României au abdicat de la funcția care le-a fost încredințată, pierzând legitimitatea de a se mai ocupa de gestionarea treburilor publice ale națiunii”, se mai arată în document. Totodată, în final, Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara a invitat membrii comunităților academice ale celorlalte facultăți de drept din România să se alăture acestui demers.

La rândul său, Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj Napoca, alăturându-se poziției exprimate de Facultatea de Drept a Universității de Vest din Timișoara, a dezaprobat cu fermitate adoptarea Ordonanței de Urgență nr. 13/2017 pentru modificarea Codului penal și a Codului de procedură penală.

În cuprinsul unui comunicat dat publicității la data de 2.02.2010, se arată: „Chiar dacă utilizarea nejustificată a ordonanțelor de urgență, inclusiv în materie penală, a caracterizat activitatea tuturor guvernelor din ultimele două decenii, adoptarea, în condițiile cunoscute, a respectivei ordonanțe, se situează dincolo de orice limită tolerabilă a acestei practici. Dezincriminarea – totală sau parțială – pe calea ordonanței de urgență, în absența unei debateri publice reale, cu implicarea practicienilor, a mediului academic și a societății civile, a unor fapte care au generat o cazuistică bogată și complexă este un procedeu inacceptabil într-un stat de drept. Subliniem că dezincriminarea statornicită printr-o ordonanță de urgență are caracter ireversibil în privința tuturor faptelor comise până la intrarea sa în vigoare, lipsind de orice efecte, în privința respectivelor fapte, atât controlul parlamentar, cât și controlul de constituționalitate exercitat *a posteriori*. Tocmai de aceea, alegerea de a renunța la protecția penală asociată unor valori sociale, sau de a restrânge această protecție, nu poate fi făcută, într-un stat de drept, decât de către Parlament, ca organ reprezentativ suprem al națiunii. În egală măsură, maniera de adoptare și conținutul acestui act normativ creează suspiciunea că dispozițiile sale au fost creionate spre a răspunde intereselor unui cerc restrâns de decidenți politici și nicidecum unei nevoi sociale, demers care nu se înscrie nici în litera și nici în spiritul unei Constituții care proclamă supremația legii și egalitatea cetățenilor în fața acesteia”.

În sfârșit, Cadre didactice ale Facultății de Drept a Universității din București au sprijinit demersul Facultății de Drept a Universității de Vest din Timișoara și pe cel al Facultății de Drept a Universității Babeș Bolyai din Cluj-Napoca, de condamnare fermă a adoptării, de către Guvernul României, a Ordonanței de urgență nr. 13/2017 pentru modificarea Codului penal și a Codului de procedură penală. Astfel, în opinia acestora, „prin raportare la modul total netransparent în care a fost adoptată, fără nicio consultare reală cu specialiștii din mediul juridic și având în vedere efectele juridice bulversante pe care le poate produce, ordonanța menționată încalcă nu doar principiile constituționale care trebuie să stea la temeiul statului de drept, ci și valorile etice care trebuie să caracterizeze un sistem normativ și pe care încercăm să le transmitem studenților noștri”.

toate fiind însoțite de ample mișcări de protest ale societății civile din țara noastră. În final, toate aceste demersuri au condus la abandonarea celor două inițiative legislative, promovate în condiții incerte de către Guvernul României, Ordonanța de urgență nr. 13/2017 fiind în mod expres abrogată prin Ordonanța de urgență nr. 14/2017, nu înainte de a fi atacată și la Curtea Constituțională de Avocatul Poporului.

Punctele de vedere emise în spațiul public de diferitele asociații profesionale ale magistraților din România, principalele structuri ale Ministerului Public și unele instanțe judecătorești au fost convergente în sublinierea principalelor deficiențe ale celor două acte normative, relevante în exprimarea spiritului critic al corpului judecătorilor fiind cele două comunicate date publicității în luna ianuarie 2017 de Curtea de Apel Constanța și Asociația profesională Forumul Judecătorilor din România.

Astfel, proiectul de ordonanță de urgență a Guvernului privind acordarea grațierii colective a fost criticat datorită neîndeplinirii unor condiții esențiale de formă, grațierea neputând face obiectul unei ordonanțe de urgență, acest act de clemență reprezentând atributul exclusiv al Parlamentului, potrivit art. 73 alin. (3) lit. i) din Constituție și art. 2 din Legea nr. 546/2002, privind grațierea și procedura acordării grațierii.

Având în vedere că, potrivit normelor legale și constituționale enunțate, grațierea colectivă **se acordă doar de către Parlament și numai prin lege organică**, aceasta nu putea forma obiect al delegării legislative, Guvernul neputând să își aroge, în mod unilateral, o atribuție care nu îi este conferită prin lege și Constituție.

S-a arătat că această concluzie este susținută fără echivoc de dispozițiile exprese ale art. 2 din Legea nr. 546/2002, privind grațierea și procedura acordării grațierii, care indică atât organul abilitat să decidă asupra grațierii colective, cât și actul normativ prin care grațierea ar putea fi acordată, un act de clemență colectivă neputând constitui obiectul unei legi ordinare sau actelor normative pe care guvernul le poate emite.

Prin urmare, emiterea unei ordonanțe de urgență, care încalcă atributul puterii legiuitoare, intervenind în domeniul legii organice, contravine Constituției și legislației speciale în domeniu, grațierea colectivă neputând forma obiect al delegării legislative, prin însușirea de către puterea executivă a unui act de clemență pus în exclusivitate la dispoziția puterii legislative¹.

¹ În doctrină s-a arătat că, din punct de vedere constituțional, prerogativele grațierii sunt împărțite între Președintele României și Parlament. Președintele României are ca prerogativă grațierea individuală [art. 94 lit. d) din Constituție], iar Parlamentul are atributul exclusiv al grațierii colective [art. 73 alin. (3) lit. i) din Constituție]. În ceea ce privește grațierea colectivă, s-a arătat că aceasta se acordă de Parlament prin lege organică [art. 73 alin. (3) lit. i) din Constituție] și că ambele forme de grațiere reprezintă manifestări de voință a Președintelui României sau a Parlamentului, ce au ca efect iertarea de neexecutarea pedepsei, în tot sau în parte, ori comutarea pedepsei în alta mai puțin grea, ce îmbracă forma unor acte juridice constituționale reglementate (*M. Basarab, V. Pașca, Gh. Mateuș și C-tin Butiuc, Codul penal comentat, Vol. I, Partea generală, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 622-623*). În același sens, s-a arătat că prin prevederile constituționale sunt stabilite organele competente să acorde grațierea, în timp ce prin prevederile Codului penal sunt reglementate efectele pe care această măsură le produce. Referitor la organele de stat competente să acorde grațierea, Constituția face distincție între grațierea individuală, care se acordă prin decret de către

În ceea ce privește modificările aduse Codului penal prin cea de a doua ordonanță de urgență, s-a observat, din punct de vedere formal, că și acest domeniu de reglementare cade în atributul exclusiv al Parlamentului, în conformitate cu art. 73 alin. (3) lit. h) din Constituția României, întrucât infracțiunile, pedepsele și regimul executării acestora sunt reglementate numai prin lege organică.

Dispozițiile art. 73 alin. (3) din Constituție au caracter imperativ, ceea ce înseamnă că ele nu pot forma obiect al delegării legislative, în absența unei legi speciale de abilitare emisă de Parlament, aspect susținut de dispozițiile art. 115 alin. (1) din actul fundamental, potrivit cărora guvernul poate fi abilitat printr-o lege specială de către Parlament să emită ordonanțe, dar numai în domenii care nu fac obiectul legilor organice.

Opinia contrară, susținută prin diferite precedente legislative și unele interpretări contrare spiritului Constituției, perpetuează o manieră de legiferare neconstituțională, deoarece Guvernul, care nu beneficiază de votul de încredere al cetățenilor, se substituie Parlamentului, ca principală autoritate legiuitoare, prin emiterea ordonanțelor de urgență, ale căror efecte imediate, decurgând din publicarea în Monitorul Oficial al României, nu mai pot fi înlăturate retroactiv, în cazul respingerii lor de către Parlament.

S-a motivat că, în situația de față, nu există o lege specială de abilitare care să permită Guvernului emiterea unor ordonanțe de urgență în domeniile de referință și care să precizeze, în mod obligatoriu, și data până la care se pot emite ordonanțele, condiție necesară în cazul ambelor acte normative enunțate.

Astfel, prin reglementarea oferită de Constituție, ordonanța de urgență, ca act normativ emis de Guvern, se regăsește în cuprinsul art. 115, intitulat „*Delegarea legislativă*”, astfel încât Guvernul nu poate exercita o atribuție ce nu i-a fost delegată de Parlament, prin simpla invocare a unei situații extraordinare a cărei reglementare nu poate fi amânată.

Potrivit art. 108 din Constituție, actele normative pe care guvernul le poate adopta sunt hotărârile și ordonanțele, acestea din urmă putând fi emise, fără distincție, în temeiul unei legi speciale de abilitare și numai în limitele și condițiile prevăzute de aceasta.

În condițiile în care pentru acele domenii care nu pot forma obiectul legilor organice este necesară o lege specială de abilitare a Parlamentului, nu se poate accepta ca într-un domeniu atât de important, cum este cel al legilor organice, Guvernul să poată emite ordonanțe de urgență, în absența unei legi de abilitare, doar pentru că situația extraordinară ar impune-o.

Deși art. 115 alin. (5) din Constituție permite ca ordonanța de urgență să cuprindă norme de natura legii organice, care urmează a fi supuse aprobării Parlamentului cu majoritatea prevăzută de art. 76 alin. (1), aceasta nu înseamnă că ordonanță de urgență ar putea fi emisă în domenii ce țin de atributul exclusiv al Parlamentului, așa cum este și domeniul acordării grațierii colective.

Președintele României [art. 94 lit. d)], la cererea condamnatului, și grațierea colectivă, care se acordă din oficiu, prin lege, de către Parlament [art. 73 alin. (3) lit. i)] (*Al. Boroș, Drept penal, Partea generală, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București 2008, p. 436*).

Interpretarea contrară ar face din actuala reglementare un precedent deosebit de periculos, întrucât orice guvern aflat într-o situație asemănătoare celei de față ar putea acorda grațieri colective prin ordonanțe de urgență, al căror efect s-ar produce prin simpla lor publicare în Monitorul Oficial al României, în beneficiul unor persoane sau grupuri de interese, fapt ce s-ar constitui într-un veritabil atentat la adresa democrației și statului de drept, cu efecte ireversibile asupra siguranței naționale, credibilității României ca țară și încrederii cetățenilor în instituțiile însărcinate cu înfăptuirea justiției.

Invocându-se precedentul legislativ, s-a arătat că acesta este și motivul pentru care, odată cu adoptarea noii Constituții, actele de grațiere colectivă au constituit obiectul de reglementare a unor legi organice adoptate de către Parlament, ca organ legiuitor suprem, precum Legea nr. 137/1997 și Legea nr. 543/2002, adoptarea unei ordonanțe de urgență fiind străină Constituției și Legii nr. 546/2002.

Astfel, acordarea grațierii colective după anul 1990 (exceptând Decretul-lege nr. 3/1990, emis într-un context istoric aparte) a constituit obiectul unor legi organice (Legea nr. 137/1997 și Legea nr. 543/2002), respectându-se Constituția, astfel că adoptarea în prezent a unei ordonanțe de urgență în domeniul grațierii colective reprezintă un precedent periculos, în condițiile în care art. 73 alin. (3) lit. i) din Constituția României prevede că „*Prin lege organică se reglementează: ...i) acordarea amnistiei și grațierii colective*”.

În afara aspectelor specifice competenței funcționale a organului emitent, în cuprinsul celor două ordonanțe ale guvernului situația urgentă a cărei reglementare s-ar impune este insuficient motivată, suprapopularea sistemului penitenciar, înlăturarea unor vicii de neconstituționalitate existente în cele două Coduri, modificarea unor norme de incriminare și introducerea unor dispoziții substanțiale sau procedurale noi nefiind dictate de rațiuni care să le reclame urgența.

De aceea, nu există motive pentru care procesul de dezbatere publică și legislativă să fie abandonat, în condiții lipsite de transparență, prin adoptarea unei ordonanțe de urgență, care nu este susținută de o situație extraordinară și a cărei reglementare să nu poată fi amânată.

S-a susținut, astfel, că, în cazul ordonanței privind grațierea, dacă aceasta ar fi fost motivată de o situație de urgență, firesc ar fi fost ca intrarea în vigoare a acestui act normativ să opereze începând cu data publicării în Monitorul Oficial al României, or, faptul că în cuprinsul ordonanței de urgență este specificat ca moment al intrării în vigoare data de 18 februarie 2017, nu face decât să contrazică urgența motivelor invocate și chiar să le decredibilizeze.

De asemenea, în măsura în care statul român ar fi fost supus riscului de a suferi o condamnare în viitorul foarte apropiat, în cuprinsul ordonanței de urgență ar fi trebuit să se facă trimitere la expirarea unui termen impus printr-o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului, cum este cea pronunțată în cauza *Iacov Stanciu* (24 iulie 2012), însă absența acestui risc nu impune adoptarea unei ordonanțe de urgență, fie și în lipsa unor demersuri concrete din partea statului român de a reduce supraaglomerarea din sistemul penitenciar sau de a îmbunătăți condițiile de detenție.

S-a mai arătat că ordonanța de urgență privind grațierea nici **nu a fost însoțită de un studiu de impact asupra infracțiunilor care generează suprapopularea spațiilor de detenție din România**, obiect al grațierii colective constituindu-l chiar infracțiuni cu un impact negativ asupra vieții economice și sociale. De altfel, s-a observat că lipsită de orice oportunitate și extrem de criticabilă este dispoziția de a include în sfera de incidență a grațierii parțiale pedepsele de orice natură aplicate unor categorii de condamnați, cum sunt cei prevăzuți de art. 2, potrivit art. 3 alin. (4) din ordonanță, pe criteriu de vârstă.

Dincolo de „urgența” întocmirii unui act normativ, inclus pe ordinea de zi a guvernului, într-o modalitate netransparentă, în absența unei dezbateri publice și fără publicarea conținutului documentului pe pagina oficială a Ministerului Justiției, ca principal autor al proiectului, s-a remarcat preocuparea stabilirii unei limite maxime a închisorii de 5 ani inclusiv, drept condiție a grațierii totale a unor pedepse aplicate indiferent de modalitatea de executare dispusă de instanță.

În același context, s-a evidențiat preocuparea inițiatorului de proiect de a include în aria de incidență a grațierii infracțiunile pentru care noul Cod penal și unele dintre legile penale speciale, modificate, s-au dovedit a fi mai favorabile inculpaților și care au permis aplicarea unor pedepse de până la 5 ani închisoare, identificându-se, în primul rând, infracțiunile de abuz în serviciu, incriminate de ambele Coduri și care, sub imperiul unor acte de clemență anterioare, nu au intrat ori au intrat doar parțial sub incidența grațierii.

În cazul acestor din urmă infracțiuni, **opțiunea autorilor ordonanței nu a avut la bază rațiuni de politică penală**, deoarece în România ultimilor ani infracțiunea de abuz în serviciu a cunoscut o recrudescență fără precedent, grațierea unor pedepse aplicate pentru acest gen de infracțiuni nefăcând decât să încurajeze perpetuarea încălcării legii de către diferiți funcționari publici și alte categorii de funcționari.

De altfel, interesele ce stau la baza acestei inițiative legislative rezidă nu doar din faptul că o infracțiune cum este cea de abuz în serviciu nu mai este exceptată de la beneficiul grațierii, ci și din faptul că aceasta, alături de infracțiunea de conflict de interese, este redefinită în Codul penal, în timp ce infracțiunea de neglijență în serviciu ar urma să fie abrogată.

Proiectul de act normativ privind grațierea unor pedepse a fost criticat și ca urmare a faptului că acesta nu prevede modalitatea în care grațierea ar opera, în cazul unor modalități de executare a pedepsei neprivative de libertate prevăzute de noul Cod penal, cum sunt amânarea aplicării pedepsei și suspendarea sub supraveghere a executării unei pedepse.

Astfel, art. 1 alin. (2) din proiectul de ordonanță de urgență stipula că „Prevederile alin. (1) se aplică indiferent de modalitatea de executare a pedepsei închisorii dispusă de instanță”.

Dacă în cazul suspendării condiționate a executării pedepsei, potrivit art. 81 C.pen. din 1969, exista o reglementare prevăzută în art. 5 alin. (2) („Grațierea are efecte și asupra pedepselor a căror executare este suspendată condiționat, în acest caz partea din

termenul de încercare care reprezintă durata pedepsei pronunțate de instanță se reduce în mod corespunzător. Dacă suspendarea condiționată este revocată sau anulată se execută numai partea de pedeapsă rămasă negrațiată”), în cazul în care s-ar fi dispus amânarea aplicării pedepsei, potrivit art. 83 C.pen. sau suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei, potrivit art. 91 C.pen., termenul de supraveghere este unul fix de 2 ani, potrivit art. 82 C.pen. (în cazul amânării aplicării pedepsei) sau fiind cuprins între 2 și 4 ani, potrivit art. 92 alin. (1) C.pen. (în cazul suspendării sub supraveghere a executării pedepsei), fără ca în calculul termenului de supraveghere să intre și durata pedepsei aplicate, ca în cazul suspendării condiționate potrivit art. 82 C.pen. din 1969.

Prin urmare, în mod just s-a constatat că nu este reglementată modalitatea în care grațierea își produce efecte în cazul amânării aplicării pedepsei și a suspendării sub supraveghere a executării pedepsei prevăzute de noul Cod penal și nici în cazul revocării sau anulării acestor modalități de executare. De asemenea, prin proiect nu era prevăzută nici situația pedepselor pentru care s-a dispus suspendarea sub supraveghere a executării pedepselor potrivit art. 86¹ C.pen. din 1969.

Dispoziția prevăzută în art. 2 lit. a) din proiectul de ordonanță de urgență, privind grațierea cu jumătate a pedepselor aplicate condamnaților având în întreținere minori cu vârsta de până la 5 ani a primit și ea o serie critici de neconstituționalitate prin realizarea unei discriminări, raportat la dispozițiile art. 4 alin. (2) din Constituția României („România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, **de avere** sau de origine socială”) și art. 16 alin. (1) din Constituția României („Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii sau discriminări”), în condițiile în care pot exista persoane condamnate ce au în întreținere alte persoane (minori cu vârste de peste 5 ani, persoane vârstnice, persoane cu dizabilități).

Surprinzătoare, în aprecierea aceluiași critici, a fost și preocuparea inițiatorului de proiect de a include în sfera beneficiarilor grațierii pe autorii infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 8 și 9 din Legea nr. 241/2005, sub condiția aplicării unei pedepse de 5 ani ori mai mică, cu toate că aceste infracțiuni, în considerarea limitelor speciale de pedeapsă, sunt mai grave decât cele prevăzute de art. 3-5 și art. 7 din Legea nr. 241/2005, pe care ordonanța de grațiere le exceptează.

În aceeași ordine de idei, nu se pot explica nici motivele pentru care infracțiunea de înșelăciune prevăzută de art. 215 alin. (1) C.pen. din 1968 nu a fost exceptată de la beneficiul grațierii, în timp ce infracțiunile prevăzute de art. 244-245 C.pen. actual erau exceptate, deși acestea din urmă erau sancționate cu limite de pedeapsă mai blânde, fiind îndreptățită concluzia că beneficiul grațierii vizează anumite categorii de condamnați.

În aceeași ordine de idei, s-a arătat că nu erau exceptate de la grațiere o serie de infracțiuni pentru care legea permite aplicarea unei pedepse cu închisoarea mai mici de 5 ani, dar care, de multe ori, constituie mijloacele frauduloase de comitere ale unor fapte penale mai grave, respectiv infracțiunile de fals, pe care chiar și Legea nr. 543/2002 le excepta de la beneficiul grațierii.

Beneficiul grațierii cuprindea și infracțiuni pentru care legea penală nu prevede limite de pedeapsă foarte ridicate, dar care pot prezenta un grad sporit de pericol social concret, așa cum sunt cele contra înfăptuirii justiției, cele privind nerespectarea regimului armelor și munițiilor, cele contra siguranței și integrității sistemelor și datelor informatice sau restul infracțiunilor incriminate prin Legea nr. 78/2000, altele decât cele prevăzute de art. 5 alin. (1) și (3), în special cele îndreptate împotriva intereselor Comunităților Europene.

Prin proiectul de act normativ ar fi urmat să fie grațiate și infracțiuni grave contra persoanei, precum uciderea din culpă sau vătămarea corporală din culpă, fapt ce ar fi avut profunde implicații cu privire la nesocotirea vieții ca valoare socială fundamentală, ocrotită atât de legislația internă, cât și de legislația internațională la care România este parte, cel mai recent și elocvent exemplu constituindu-l cauza care, la acea dată, în spațiul public primise denumirea generică de „*Colectiv*”.

De asemenea, o prevedere surprinzătoare era legată de faptul că, în cazul condamnaților, prevăzuți de art. 2 din ordonanța de urgență, nu era impusă drept condiție a grațierii achitarea despăgubirilor stabilite prin hotărârea penală definitivă, neexistând motive rezonabile pentru care aceste persoane să poată beneficia de grațiere în condiții mai favorabile decât altele, potrivit art. 3 alin. (3) din ordonanță.

Lipsită de eficiență practică imediată ar fi fost și prevederea înscrisă la art. 3 alin. (2) din aceeași ordonanță, care condiționa grațierea de achitarea despăgubirilor, dar care ar fi permis condamnatului să fie pus în libertate de îndată, cu toate că această condiție putea fi nesocotită pe parcurs, iar condamnatul să poată beneficia timp de un an de efectele imediate ale grațierii.

Pe bună dreptate s-a arătat că, în măsura în care primordială era recuperarea prejudiciilor, de efectele actului de grațiere puteau beneficia persoanele care au achitat despăgubirile în cursul procesului sau cele care le-au achitat după rămânerea definitivă a hotărârii, mai înainte de a fi puse în libertate prin efectul grațierii, soluția propusă prin ordonanța de urgență făcând ca măsura de clemență să își producă efectele mai devreme de îndeplinirea condiției impuse.

În cuprinsul actului de grațiere au fost identificate, astfel, multe elemente care pot individualiza persoanele cărora actul de clemență le este destinat, deși aceste elemente sunt specifice procesului de individualizare judiciară a pedepsei, nicidecum grațierii, care nu ar trebui să genereze situații discriminatorii sau care ar lăsa să se întrevadă o doză mărită de subiectivism.

Specificând în conținutul său și data până la care dispozițiile prezentei ordonanțe se aplică, inițiatorul proiectului era supus suspiciunii rezonabile că a încercat adoptarea ordonanței în ședința de guvern din 18 ianuarie 2017 și că, în acest fel, se încurajează comiterea de fapte de natură penală în intervalul de timp cuprins între data aducerii ordonanței la cunoștință publică și momentul adoptării ei, potențiali infractori cunoscând că vor fi apărați de pedeapsă, în cazul săvârșirii unor infracțiuni pentru care grațierea ar fi incidentă.

Lipsa de precizie remarcată în privința redactării actului normativ s-a evidențiat și prin ordinea infracțiunilor față de care grațierea nu ar opera, într-o primă etapă faptele fiind enumerate în ordinea incriminării lor în cele două Coduri penale, iar mai apoi renunțându-se la acest criteriu, în favoarea unei enumerări aleatorii, pe măsura revizuirii infracțiunilor omise, parte din ele impunând exceptarea de la grațiere, datorită pericolului social abstract pe care îl exprimă.

Din perspectiva schimbărilor aduse noului Cod penal, distinct de modificările aduse unor dispoziții incriminatorii, menite a le pune de acord cu unele decizii pronunțate de Curtea Constituțională în exercitarea controlului de constituționalitate, au fost operate o serie de modificări ale art. 297 și art. 301 alin. (1) C.pen., care ar fi restrâns în mod nejustificat aria incriminării, condiționând aceste infracțiuni doar de existența unui prejudiciu mai mare de 200.000 lei sau de obținerea unor foloase patrimoniale necuvenite pentru sine, pentru soțul sau pentru ruda ori afinul până la gradul II inclusiv.

Câtă vreme cele două fapte sunt incriminate ca infracțiuni de serviciu, și nu ca infracțiuni împotriva patrimoniului, nu se întrevede motivul pentru care abuzul în serviciu nu ar fi trebuit să funcționeze în cazul producerii unei vătămări, alta decât o pagubă mai mare de 200.000 lei, condiția acestui prejudiciu încurajând săvârșirea unor infracțiuni ce pot atrage prejudicii mai mici și nefăcând decât să imprime o doză de neîncredere asupra legalității incriminării.

Prin Decizia Curții Constituționale nr. 405 din 15 iunie 2016, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 246 C.pen. din 1969 și art. 297 alin. (1) C.pen., s-a constatat că dispozițiile art. 246 C.pen. din 1969 și ale art. 297 alin. (1) C.pen. sunt constituționale în măsura în care sintagma „*îndeplinește în mod defectuos*” din cuprinsul acestora se înțelege „*îndeplinește prin încălcarea legii*”.

În motivarea acestei decizii, s-a reținut că termenul „*defectuos*” nu poate fi privit ca un termen adecvat folosirii în domeniul penal (pct. 53), că termenul „*defectuos*” nu este definit în Codul penal și nici nu este precizat elementul cu care defectuositatea este analizată, ceea ce determină lipsa de claritate și previzibilitate a acestuia (pct. 54).

În motivarea deciziei s-a constatat că prin Raportul Comisiei de la Veneția, asupra relației dintre responsabilitatea ministerială și cea politică, s-a considerat că „*prevederile care interzic abuzul în serviciu*”, „*folosirea inadecvată a puterilor*” și „*abuz de putere*” sau infracțiuni similare se găsesc în numeroase sisteme juridice europene și poate exista necesitatea pentru asemenea clauze generale (pct. 71); Comisia de la Veneția a considerat că prevederile penale naționale cu privire la „*abuzul în serviciu*”, „*abuz de putere*” și expresii similare trebuie interpretate în sens restrâns și aplicate la nivel înalt, astfel încât să poată fi invocate numai în cazuri în care fapta este de natură gravă, cum ar fi de exemplu, infracțiuni grave împotriva proceselor democratice naționale, încălcarea drepturilor fundamentale, subminarea imparțialității administrației publice ș.a.m.d.

Mai mult, trebuie impuse criterii suplimentare cum ar fi, spre exemplu, cerința existenței intenției sau neglijenței grave.

Prin urmare, se constată că deși nota de fundamentare a modificării conținutului constitutiv al infracțiunii de abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) C.pen. face trimitere la Decizia Curții Constituționale nr. 405 din 15 iunie 2016, totuși în motivarea acestei decizii nu s-a recomandat doar incriminarea faptelor de abuz în serviciu prin care s-a cauzat un prejudiciu material, pentru a se justifica, astfel, înlăturarea din conținutul constitutiv al acestei infracțiuni a faptelor prin care s-a cauzat o vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice.

În acest sens, ar fi trebuit avute în vedere aspectele expuse în motivarea acestei decizii a Curții Constituționale la pct. 84, prin care s-a constatat că expresia „*vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice*” nu este lipsită de claritate, în doctrină arătându-se că prin această expresie se înțelege lezarea sau prejudicierea morală, fizică sau materială, adusă intereselor legale ale unor asemenea persoane, Curtea Constituțională arătând la pct. 85 din motivarea deciziei că „*vătămarea intereselor legale ale unei persoane presupune orice încălcare, orice atingere, fie ea fizică, morală sau materială, adusă intereselor protejate de Constituție și de legile în vigoare, potrivit Declarației Universale a Drepturilor Omului, fiind totuși necesar ca fapta să prezinte o anumită gravitate, în caz contrar neexistând gradul de pericol social al unei infracțiuni*”.

Tot astfel, faptul că anumite sintagme, din cuprinsul art. 301 alin. (1) și art. 308 alin. (1) C.pen., fuseseră declarate neconstituționale, nu justificau în niciun fel restrângerea sferei legale de incriminare la o serie de situații pe care deciziile de neconstituționalitate nu le vizează, fiind necesar ca ipotezele reglementate prin normele inițiale de incriminare să fie explicitate, nicidecum eliminate din sfera ilicitului penal.

De altfel, prin Deciziile nr. 603/2015 și nr. 405/2016, Curtea Constituțională a statuat asupra faptului că normele de incriminare cuprinse în art. 301 și art. 297 alin. (1) C.pen., respectiv art. 246 C.pen. din 1969, trebuie să îndeplinească cerințele de claritate, precizie, previzibilitate și accesibilitate, dar aceasta nu înseamnă că infracțiunile de abuz în serviciu și conflict de interese trebuiau circumscrise anumitor ipoteze sau că acestea ar fi trebuit să fie condiționate de o anumită pagubă, cerințele de incriminare constituind apanajul legiuitorului.

Astfel, faptul că prin Decizia nr. 603 din 8 octombrie 2015, publicată în Monitorul Oficial nr. 845 din 13 noiembrie 2015, privind excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 301 alin. (1) și art. 308 alin. (1) C.pen. s-a constatat că sintagma „*raporturi comerciale*” din cuprinsul art. 301 alin. (1) C.pen. este neconstituțională, având în vedere că noțiunea de „*raport comercial*” nu mai este expres definită prin legislația în vigoare, împrejurare ce lipsește de claritate și previzibilitate sintagma cuprinsă în norma penală și că sintagma „*ori în cadrul oricărei persoane juridice*” din cuprinsul art. 308 alin. (1) C.pen. este neconstituțională – apreciindu-se că incriminarea conflictului de interese în mediul privat nu poate fi justificată, întrucât valoarea socială ocrotită prin incriminarea infracțiunii de conflict de interese o constituie asigurarea corectitudinii și integrității exercitării atribuțiilor de către funcționarul public, incriminarea conflictului de interese în mediul privat reprezentând o încălcare nejustificată a libertății economice – ar fi justificat reglementarea doar a acestor dispoziții în acord cu decizia Curții Constituționale, nu

și înlăturarea din conținutul constitutiv al infracțiunii de conflict de interese a altor modalități ale elementului material de comitere a acestei infracțiuni, cu referire la persoanele care au obținut un folos patrimonial în urma faptei funcționarului public (persoane care s-au aflat în raporturi de muncă cu funcționarul public în ultimii 5 ani sau persoanele din partea cărora funcționarul public a beneficiat ori beneficiază de foloase de orice natură).

În sfârșit, **condiționarea punerii în mișcare a acțiunii penale de plângerea prealabilă a persoanei vătămate, în cazul abuzului în serviciu, ar fi făcut ca norma de incriminare să își piardă din eficiență**, în cazul persoanelor juridice vătămate prin faptele unor funcționari cu atribuții de conducere, fiind puțin probabil ca o plângere prealabilă să fie formulată, în lipsa oricărui interes din partea făptuitorului de a se autoincrimina.

În condițiile unor fapte ce pun în lumină încălcarea din culpă de către un funcționar public sau un alt funcționar a unei îndatoriri de serviciu, prin care s-a cauzat o pagubă ori o vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau juridice, preocuparea autorilor reglementării de a abroga infracțiunea de neglijență în serviciu, prevăzută de art. 298 C.pen., era la fel de neîntemeiată, câtă vreme aceste fapte sunt numeroase, sub aspectul tipologiei lor, pot produce prejudicii însemnate persoanelor vătămate, iar prin eliminarea lor ca infracțiune anumiți funcționari pot căpăta o poziție privilegiată în raport cu alte categorii de salariați, ale căror fapte comise din culpă continuă a fi incriminate ca infracțiuni în Codul penal sau diferite legi speciale.

În mod justificat, s-a adus ca argument și faptul că, în anumite situații, culpa unui funcționar în neexercitarea atribuțiilor de serviciu se apropie, ca și gravitate, de intenția indirectă, astfel încât nu se justifică eliminarea ca infracțiuni a unor fapte ce nu se bucură de o incriminare specială, dar care se puteau încadra în dispozițiile art. 298 C.pen., ca normă de incriminare cadru, aptă să acopere o paletă largă de situații și care concură și în prezent la responsabilizarea persoanelor ce exercită o funcție publică sau o însărcinare în serviciul oricărei alte persoane.

În ceea ce privește introducerea alin. (3) la art. 290 C.proc.pen., ce reglementează denunțul ca mod de sesizare a organului de urmărire penală, în mod corect s-a apreciat că această reglementare ar descuraja formularea de denunțuri și astfel mai multe fapte penale nu ar mai putea fi investigate.

În acest sens, s-a arătat că deși formularea denunțului la un interval de timp mai mare de 6 luni de la data săvârșirii faptei prevăzute de legea penală nu ar mai determina înlăturarea răspunderii penale în cazurile prevăzute de lege, totuși denunțătorul ar putea să beneficieze de cauzele de reducere la jumătate a limitelor de pedeapsă prevăzute de art. 19 din Legea nr. 682/2002 sau art. 15 din Legea nr. 143/2000.

În concluzie, proiectele de modificare și completare a Codului penal și a Codului de procedură penală, precum și pentru grațierea unor pedepse, prin două ordonanțe de urgență ale Guvernului, într-un mod netransparent, în regim de urgență, în lipsa unei fundamentări aprofundate, punctuale și riguroase, precum și în absența unei evaluări obiective, care să ateste o nevoie socială actuală, reală

și imperioasă, au fost apreciate ca nejustificate, în condițiile în care legislația penală trebuie să realizeze un echilibru între nevoile societății de angajare a răspunderii penale pentru persoanele care au săvârșit infracțiuni și drepturile fundamentale ale persoanelor inculpate ori aflate în executarea pedepselor, echilibru pe care modificările legislative preconizate riscă să îl altereze.

Avându-se în vedere prevederile constituționale și legale evocate, precum și dimensiunea consecințelor adoptării acestor reglementări, s-a apreciat, așadar, că urgența promovării acestor acte normative prin două ordonanțe de urgență ale Guvernului, ce suferă în mod vizibil de o lipsă de consultare prealabilă și de lipsa consultării transparente a opiniei publice și entităților implicate în aplicarea lor, nu se justifică, fapt pentru care Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 13/2017 a fost atacată la Curtea Constituțională și de Avocatul Poporului, în urma abrogării acestui act normativ prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 14/2017, sesizarea fiind respinsă ca rămasă fără obiect.

Despre inițiativele de modificare a Codului de procedură penală, cu incidență directă asupra consolidării prezumției de nevinovăție și a dreptului suspectului sau acuzatului de a fi prezent în cadrul procedurilor penale

La sfârșitul anului 2017, a fost lansată în dezbatere parlamentară o nouă inițiativă legislativă, care a avut ca principal scop modificarea Codului de procedură penală, prin introducerea unor noi dispoziții menite să *garanteze prezumția de nevinovăție și dreptul suspectului sau acuzatului de a fi prezent în cadrul procedurilor penale*, aceste norme fiind întemeiate, într-o măsură determinantă, pe Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9.03.2016 (denumită în continuare Directiva), privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și dreptului suspectului sau acuzatului de a fi prezent în cadrul procedurilor penale.

Aceste inițiative legislative au fost amplu criticate atât de asociațiile profesionale ale magistraților, cât și, pe diferite canale oficiale, de principalele structuri din cadrul Ministerului Public sau unii specialiști în drept.

Printr-un comunicat al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție emis la data de 14.12.2017 s-a arătat că amendamentele propuse, în vederea transpunerii Directivei (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9.03.2016, se abat în mod grav de la sensul directivei, având consecințe negative asupra procesului penal, obligativitatea transpunerii Directivei fiind un pretext pentru a modifica arhitectura procesului penal, în sensul îngreunării până la lipsirea de eficiență a actului de urmărire penală. Doar astfel, se arată în cuprinsul comunicatului, poate fi explicată introducerea unor texte care sunt în totală contradicție atât cu standardele europene în materie, cât și cu prevederile interne, validate de Curtea Constituțională.

În cuprinsul comunicatului se arată că analiza propunerilor aflate în dezbatere parlamentară dovedește că se încearcă limitarea aplicării unor principii fundamentale ale procedurii penale (aflarea adevărului și caracterul echitabil al procesului penal) și a unor instituții esențiale ale procesului penal (probatoriu, începerea urmăririi penale,

măsuri preventive), existând riscul ca adoptarea acestor modificări să ducă, totodată, la o limitare a procurorului în îndeplinirea atribuțiilor sale prioritare în materie penală și în exercitarea rolului său constituțional de a reprezenta, în activitatea judiciară, interesele generale ale societății, precum și de a apăra ordinea de drept, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor.

Se atrage atenția asupra faptului că unele dintre modificările aduse legislației penale – limitarea sferei mijloacelor de probă; înlăturarea din rândul infracțiunilor pentru care se poate dispune arestarea preventivă a faptelor de corupție, evaziune fiscală, spălare a banilor, precum și a infracțiunilor pentru care legea prevede o pedeapsă cu închisoarea de 5 ani sau mai mare (spre exemplu, constituirea de grup infracțional organizat); restricționarea accesului rapid al procurorilor la informații pentru a putea acționa eficient pentru descoperirea faptelor și altele – vor avea drept consecință încetinirea sau blocarea în anumite situații a activității de urmărire penală.

Nu în ultimul rând, este subliniat faptul că instituirea unei răspunderi penale a autorităților judiciare, în sensul interdicției de a comunica informații de interes din activitatea de urmărire penală, este în contradicție cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care recunoaște necesitatea aducerii la cunoștința publicului a tuturor informațiilor de interes public, cât și cu prevederile art. 31 din Constituția României, potrivit cărora dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit.

Totodată, se remarcă faptul că sensul amendamentelor aflate în dezbatere indică o preocupare exclusivă pentru respectarea drepturilor procesuale ale inculpaților și mai puțin ale persoanelor vătămate, fapt ce încalcă principiul asigurării unui proces echitabil.

Într-adevăr, în legătură cu modificările aduse legislației penale, chiar *doctrina* de la acea dată a confirmat acele temeri, legate de faptul că noile dispoziții ce se doreau a fi implementate se îndepărtau cu mult de la conținutul și obiectivele Directivei europene¹.

Astfel, s-a arătat că art. 4 par. 1 din Directiva europeană, intitulat „Referirile publice la vinovăție”, prevede că statele membre iau măsurile necesare pentru a garanta că, atâta vreme cât vinovăția unei persoane suspectate sau acuzate nu a fost dovedită conform legii, declarațiile publice făcute de autoritățile publice și deciziile judiciare, altele decât cele referitoare la vinovăție, nu se referă la persoana respectivă ca fiind vinovată.

Noțiunea de „declarații publice” ar trebui înțeleasă, potrivit par. 17 din preambulul Directivei, ca fiind orice declarații care se referă la o infracțiune și care emană de la o autoritate implicată în procedurile penale legate de infracțiunea respectivă, cum

¹ În acest sens, a se vedea C. Coadă, Scurte considerații asupra inițiativelor de modificare a Codului de procedură penală, cu incidență directă asupra consolidării prezumției de nevinovăție și a dreptului suspectului sau acuzatului de a fi prezent în cadrul procedurilor penale, publicat la data de 20 decembrie 2017 pe site-ul (<https://www.juridice.ro/553453/scurte-consideratii-asupra-initiativelor-de-modificare-a-codului-de-procedura-penala-cu-incidenta-directa-asupra-consolidarii-prezumtiei-de-nevinovatie-si-dreptului-suspectului-sau-acuzatului-de-a-fi.html>).

ar fi autoritățile judiciare, poliția și alte autorități de aplicare a legii, sau de la o altă autoritate publică, așa cum este cazul miniștrilor și altor funcționari publici, fără a se aduce atingere dreptului intern în materia imunității.

Așadar, Directiva instituie un standard de conduită în privința autorităților publice și organelor judiciare, iar nu o interdicție, impunându-le acestora un comportament public rezervat, care să nu creeze impresia unui observator obiectiv că suspectul sau acuzatul este tratat ca și când vinovăția sa ar fi fost stabilită mai înainte de rămânerea definitivă a unei decizii judecătorești.

Acest standard se aplică oricărui tip de declarații publice, indiferent de autorii de la care emană, cât și oricăror decizii judiciare emise în cauzele instrumentate, fiind de datoria acestor autorități și organe judiciare ca în cuprinsul comunicatelor sau hotărârilor lor să folosească un limbaj adecvat, iar pe parcursul procedurilor desfășurate acestea să se abțină de la orice fel de comportamente care ar putea compromite prezumția de nevinovăție de care suspectul sau acuzatul se bucură.

În niciun caz, însă, Directiva nu interzice ca, în considerarea scopului urmărit, publicul să fie cu desăvârșire ignorat și, mai ales, dezinformat, cu privire la deschiderea anumitor proceduri, la etapele parcurse și activitățile desfășurate de organele competente, pentru că scopul Directivei nu îl constituie obstrucționarea justiției și nici a accesului publicului la informație, ci protejarea prezumției de nevinovăție, dar și altor garanții procesuale, prin eliminarea unor mecanisme ce le-ar putea compromite.

Că așa stau lucrurile o dovedește art. 4 parag. 3 din Directivă, care dispune că obligația prevăzută la alin. (1) de a nu se referi la persoane suspectate sau acuzate ca și cum ar fi vinovate nu împiedică autoritățile publice să difuzeze informații în mod public privind procedurile penale atunci când acest lucru este strict necesar din motive legate de ancheta penală sau în interes public.

Or, din punct de vedere practic, amendamentul propus se îndepărta cu mult de la această prevedere, prin instituirea caracterului cu desăvârșire secret al urmăririi penale și procedurii de cameră preliminară, prin interzicerea oricărui tip de comunicări publice sau de declarații publice, ca și prin furnizarea, în mod direct sau în mod indirect, a altor informații, provenind de la autoritățile publice sau orice alte persoane fizice sau juridice referitoare la faptele și persoanele care fac obiectul acestor proceduri.

O astfel de interdicție aduce atingere dreptului publicului de a fi informat asupra modului de îndeplinire a justiției penale, ca serviciu de interes public, consacrat atât prin jurisprudența CEDO, cât și prin legislația europeană și cea internă în domeniu, această interdicție neavând nimic în comun cu obiectivele urmărite prin Directivă, fiind chiar în interesul aflării adevărului și corectei informări a opiniei publice ca anumite informații să fie furnizate cetățenilor, iar libertatea presei să fie în continuare protejată.

Chiar în cuprinsul preambulului Directivei se specifică posibilitatea autorităților de a face publice informații care țin de necesitatea desfășurării în bune condiții a anchetei penale, cum ar fi în cazul în care anumite materiale video sunt făcute publice, iar publicului i se solicită să ajute la identificarea autorului presupus al infracțiunii sau atunci când, din motive de siguranță, sunt furnizate informații locuitorilor dintr-o anumită

zonă cu privire la o presupusă infracțiune îndreptată împotriva mediului ori atunci când sunt furnizate date și informații obiective cu privire la stadiul procedurilor penale în scopul prevenirii tulburării ordinii publice.

Ideea care se degajă din preambulul Directivei este ca modul și contextul în care sunt difuzate informațiile să nu creeze impresia publicului că persoana suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni este vinovată mai înainte de a se fi dovedit vinovăția acesteia conform legii, scopul urmărit nefiind în niciun caz acela de a institui o nouă formă de secretizare a activității justiției, prin securizarea absolută a acestor date și interzicerea publicului de a avea acces la informațiile de interes public, inclusiv prin intermediul presei.

Prin urmare, faptul că, potrivit art. 351 și art. 352 C.proc.pen. numai judecata este publică și se desfășoară în ședință, oral, nemijlocit și în contradictoriu, nu înseamnă că urmărirea penală și procedura de cameră preliminară ar avea caracter secret, ci dimpotrivă, aceste faze procesuale premergătoare judecării nu sunt publice, dar aceasta nu echivalează cu faptul că lor le sunt caracteristice activități secrete și ascunse cu desăvârșire opiniei publice, fiind evident că o justiție de acest tip ar fi complet inactuală, fiind mai degrabă specifică unor perioade de tristă amintire.

În ceea ce privește dreptul de a păstra tăcerea și dreptul de a nu se autoincrimina, acesta este recunoscut, potrivit art. 7 din Directivă, persoanelor suspectate sau acuzate de comiterea unei infracțiuni, astfel încât extinderea acestor drepturi în favoarea persoanelor ce urmează a fi audiate ca martori și cărora le revine obligația legală de a spune adevărul era cu totul nejustificată, mai cu seamă prin consacarea expresă a dreptului martorului de a fi asistat de un apărător și de a lua legătura cu acesta în timpul audierii.

Astfel, potrivit amendamentului adus art. 88 alin. (1) C.proc.pen., avocatul poate asista martorii chemați de organele judiciare, iar aceștia au dreptul să se consulte cu avocatul atât înainte, cât și în timpul audierii.

Pe lângă faptul că introducerea acestui amendament nu este în vreun fel motivată, martorul cunoscând anumite fapte și împrejurări în virtutea propriilor experiențe de viață, și mai puțin în virtutea relației sale cu avocatul, astfel încât consultarea unui apărător în timpul audierii să își găsească utilitatea, prin această nouă soluție legislativă s-ar fi creat posibilitatea eludării obligației legale a martorului de a declara adevărul, aspect pe care Directiva nu l-a urmărit și care nici nu intră în domeniul ei de reglementare.

După cum rezultă din cuprinsul art. 2 al Directivei, domeniul de aplicare al acesteia îl constituie toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni și până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă. Totodată, prezenta directivă se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale.

Plecând de la cazuistica destul de bogată pe care ne-o oferă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, calitatea de suspect sau acuzat presupune o notificare,

un reproș adresat în mod oficial unei persoane, cu privire la săvârșirea unei fapte de natură penală, indiferent de modalitatea în care aceasta este formulată, astfel încât acele garanții oferite prin Directivă suspectului sau acuzatului nu pot fi invocate mai devreme de acest moment.

Așa cum instanța europeană a stabilit într-o hotărâre pronunțată de referință la data de 27.02.1980, îndelung citată în jurisprudența ulterioară, și anume *Deewer contra Belgiei*, acuzația se definește ca o notificare emanând de la autoritatea competentă, a unui reproș de a fi comis o infracțiune, cu precizarea că noțiunea de „acuzație” la care face referire art. 6 din Convenție are un caracter autonom, ce ignoră definițiile consacrate prin dreptul intern. Astfel fiind, acuzația nu trebuie să capete o anumită formă, având acest caracter orice act implicit, care emană de la o autoritate de stat și care produce efecte importante asupra situației persoanei, conținând o acuzație penală implicită.

Prin urmare, normele minime comune cu privire la anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție în cadrul procedurilor penale nu pot fi extinse în favoarea altor subiecți sau participanți la procesul penal, într-un scop contrar celui prevăzut prin Directivă și nici nu pot fi invocate ca pretext pentru modificarea legislației penale, de o asemenea manieră încât soluția legislativă propusă să contravină principiilor esențiale ale aflării adevărului și caracterului echitabil și rezonabil al procesului penal, consacrate de art. 4 și art. 8 C.proc.pen.

Firește, nefăcând obiectul de preocupare al Directivei, modificările ce se doreau a fi aduse art. 83 C.proc.pen. erau cu atât mai criticabile, datorită introducerii de noi drepturi în favoarea inculpatului, acesta având posibilitatea de a participa la audierea oricărei persoane și de a fi încunoștințat în legătură cu efectuarea oricărui act de urmărire penală de către judecătorul de drepturi și libertăți, putând obstacula, așadar, întreaga urmărire penală, deși această fază nu este una publică și nici contradictorie.

Pe lângă faptul că o asemenea prevedere ar fi fost și discriminatorie, în raport cu restul participanților din proces, față de care autorii amendamentelor legislative nu au manifestat aceeași grijă, ea era de natură să reducă în mod considerabil șansele de reușită ale anchetatorilor, prin faptul că ar fi adus atingere caracterului confidențial al unor acte de urmărire penală, așa cum este cazul perchezițiilor, audierilor persoanelor amenințate sau vulnerabile, metodelor speciale de supraveghere sau cercetare și altele.

Contrare dispozițiilor art. 8 din Directivă erau și prevederile ce formează obiectul amendamentului adus art. 364 C.proc.pen., sub forma alin. (7) și (8), care nu numai că instituiau condiții cumulative pentru ca o persoană să fie judecată în lipsă, dar impuneau și o serie de condiții pe care Directiva europeană nu le prevede și care fac aproape imposibilă executarea hotărârii de condamnare pronunțate în lipsă, atunci când persoana căutată nu putea fi localizată.

Astfel, art. 8 parag. 2 din Directivă permite ca statele membre să prevadă că un proces care poate duce la o hotărâre privind vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate poate avea loc în absența acestei persoane, sub rezerva îndeplinirii anumitor condiții, care nu sunt prevăzute în mod cumulativ, ci sub forma a două

ipoteze alternative și anume când persoana suspectată sau acuzată a fost informată în timp util cu privire la proces și la consecințele neprezentării sau când respectiva persoană, care a fost informată cu privire la proces, a fost reprezentată de un avocat mandatat, numit fie de către persoana suspectată sau acuzată, fie de către stat. Potrivit parag. 3 al aceluiași articol, o hotărâre luată în conformitate cu alin. (2) poate fi pusă în executare împotriva persoanei suspectate sau acuzate în cauză.

Or, amendamentul propus prevedea trei condiții cumulative, cărora li se adaugă și cerințe suplimentare, pe care Directiva nu le prevede ca atare, stipulându-se că persoana poate fi condamnată în lipsă numai dacă a fost citată legal pentru *fiecare fază* a judecătii sau a intrat prin alte mijloace în posesia unor informații cu privire la locul și data procesului, a fost informată despre posibilitatea pronunțării unei hotărâri în lipsă și a fost reprezentată de către un avocat ales sau desemnat din oficiu și *a beneficiat de apărare corespunzătoare în timpul procesului*.

Această ultimă cerință, alături de cea privind citarea legală a persoanei pentru fiecare fază a procesului – care, în dreptul intern ar putea constitui motiv al unei căi ordinare sau extraordinare de atac – nu numai că este susceptibilă de interpretări, dar nici nu este prevăzută prin Directivă, drept condiție distinctă de judecare în lipsă a suspectului sau acuzatului.

Acest fapt scoate în evidență, încă o dată, voința amendamentelor de a se îndepărta cât mai mult de la scopul și spiritul Directivei, aspect constatat și în privința condițiilor de punere în executare a unei hotărâri pronunțate în lipsă.

Potrivit amendamentului propus, procedura de punere în executare a unei hotărâri definitive pronunțate în lipsa inculpatului putea fi declanșată numai dacă acestuia i s-ar fi comunicat hotărârea și numai după ce a fost informat în mod expres cu privire la dreptul la o nouă procedură de judecată sau la o cale de atac, la care are dreptul să se prezinte și care permite o nouă stabilire a fondului cauzei, inclusiv examinarea unor probe noi care pot conduce la schimbarea hotărârii inițiale, respectiv dacă persoana în cauză declară în mod expres că nu contestă decizia sau nu solicită o nouă procedură de judecată ori nu introduce o cale de extraordinară de atac în termen de 30 de zile de la primirea informației legate de hotărâre.

Contrar exigențelor propuse, art. 8 parag. 4 din Directivă permite statelor membre ca o hotărâre să poată fi pusă în executare, atunci când cerințele ce se impun a fi îndeplinite în cazul judecării în lipsă nu pot fi îndeplinite pentru că persoana nu poate fi localizată în pofida eforturilor rezonabile depuse în acest scop, sub condiția ca aceasta să fie informată cu privire la hotărâre și, în special, atunci când aceasta este prinsă, despre posibilitatea de a contesta hotărârea și despre dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac, conform art. 9.

După cum se poate observa, toate ipotezele alternative prevăzute prin Directivă fuseseră transformate, potrivit amendamentelor aduse, în condiții legale cumulative, iar cele mai multe din derogările puse la îndemâna statelor naționale au fost eliminate, fiind transformate în cerințe obligatorii și aproape imposibil de îndeplinit pentru ca o hotărâre de condamnare să poată fi pronunțată și executată în lipsă, fiind impuse

mai devreme de rămânerea definitivă a deciziei judecătorești și de prinderea condamnatului fugar.

Așadar, dacă în cazul situațiilor reglementate prin Directivă, punerea în executare a hotărârii este posibilă în măsura în care exigențele legate de dreptul la informare nu au putut fi îndeplinite datorită sustragerii suspectului sau acuzatului de la procedura inițiată împotriva sa, în conformitate cu amendamentul propus, pentru a fi executată, hotărârea dată în lipsă trebuia comunicată inculpatului în orice situație, chiar și atunci când el nu ar putea fi localizat, cu singura excepție a cazului când acesta declară în mod expres că nu contestă decizia sau nu solicită o nouă procedură de judecată ori nu introduce o cale de extraordinară de atac în termen de 30 de zile de la primirea informației legate de hotărâre.

Altfel spus, deși Directiva permite punerea în executare a hotărârii pronunțate în lipsă atunci când cerințele prevăzute de lege nu au putut fi îndeplinite din cauză că suspectul sau acuzatul nu a putut fi localizat, urmând ca obligația de informare să fie adusă la îndeplinire ulterior și, în special, după ce persoana respectivă este prinsă, potrivit amendamentului în discuție, o asemenea obligație trebuia îndeplinită mai devreme de acest moment, stipulându-se și un termen de 30 zile, distinct de termenul de apel, în care condamnatul să își poată manifesta voința în mod expres cu privire la dreptul de a ataca hotărârea sau de a redeschide procesul penal, posibilitate nerecunoscută celorlalte părți judecate în lipsă.

Critici asemănătoare au fost aduse și prin *comunicatul Direcției de Investigare a Infrațiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism din 23.02.2018*, insistându-se încă din start asupra ideii că directiva a cărei transpunere se urmărește și care stabilește o serie de standarde minime cu privire la prezumția de nevinovăție la nivel comunitar este într-o foarte mare măsură implementată în legislația penală din România.

În plus, se arată că un exemplu particular cu privire la activitatea procurorilor din cadrul DIICOT și cu un impact deosebit de grav îl reprezintă solicitarea de eliminare a rapoartelor de constatare dintre mijloacele probatorii prevăzute de art. 97 C.proc.pen.

Trecând peste faptul că sunt frecvente situațiile în care nu exista experți pentru anumite domenii sau laboratoare care să asigure condiții pentru efectuarea unor expertize, în cauzele referitoare la traficul ilicit de droguri de orice fel, referatul de constatare tehnico-științifică este singurul act de urmărire penală care certifică într-un termen optim existența sau inexistența substanțelor interzise în materialele supuse verificării.

Fără acest mijloc de probă, activitatea Direcției, care instrumentează circa 1.200 de dosare anti-drog lunar, urma să fie blocată din primul moment post-modificare.

Un alt aspect particular a fost evidențiat în legătură cu modificarea art. 267 C.proc.pen., prin restrângerea posibilității organelor de urmărire penală de a accesa informațiile conținute în bazele electronice de date deținute de către organele administrației de stat.

Se arată că argumentele invocate în susținerea unei astfel de modificări reflectă o înțelegere total greșită a naturii investigațiilor penale și a rolului organelor de anchetă

penală, deoarece aceste baze de date oferă informații, și nu probe, iar principiul egalității de arme se referă la probe și administrarea lor, singurele elemente pe baza cărora poate fi înfrântă în cele din urmă prezumția de nevinovăție.

Modificările propuse la art. 83 C.proc.pen., cu privire la prezența inculpatului la procedurile de audiere a diferiților subiecți procesuali în faza de urmărire penală, sunt scoase și ele în evidență, întrucât contrazic dispozițiile exprese referitoare la audierea unor persoane în condiții de confidențialitate, fiind exclusă posibilitatea ca inculpatul să fie prezent, spre exemplu, la audierea victimelor traficului de persoane.

Altfel spus, drepturile inculpaților nu trebuie să lezeze drepturile martorilor sau drepturile victimelor.

De asemenea, într-un *comunicat al Direcției Naționale Anticorupție* se arată că Directiva europeană este folosită ca un pretext pentru a elimina capacitatea organelor de urmărire penală de a descoperi și de a dovedi infracțiuni, iar scopul acestor modificări nu are nicio legătură cu prezumția de nevinovăție.

Pe această cale se atrage atenția asupra faptului că modificarea art. 307 alin. (2) C.proc.pen. va obliga procurorii ca imediat după înregistrarea unei sesizări care privește o persoană determinată să o anunțe pe aceasta și să îi permită să asiste la actele efectuate. În acest mod, nu vor mai putea fi administrate mijloace de probă care presupun confidențialitate, precum înregistrările telefonice sau ambientale, percheziții domiciliare sau informatice ori prinderi în flagrant.

Se mai arată că modificările aduse art. 83 C.proc.pen., care oferă dreptul suspectului și inculpatului să asiste la audierile martorilor, este de natură să îngreuneze efectuarea urmăririi penale, având în vedere că în numeroase situații martorii vor fi intimidați de prezența autorului infracțiunii, mai ales în situațiile în care se află într-o relație de subordonare față de acesta, cum se întâmplă în situația infracțiunilor de abuz în serviciu și corupție. Cu atât mai criticabilă era această modificare cu cât, în prezent, legea oferă dreptul avocatului să asiste la aceste audieri, garanția absolut suficientă pentru dreptul la apărare al persoanei cercetate.

Nu lipsită de temeii a fost și critica adusă cu privire la modificarea art. 267 alin. (2) C.proc.pen., care ar fi făcut ca procurorii să fie privați de un important instrument în investigarea infracțiunilor și anume de accesul rapid la informații pentru a putea acționa în mod eficient pentru descoperirea faptelor.

De altfel, orice instituție este obligată să comunice organelor de urmărire penală orice informații necesare în cadrul unei anchete, iar prin accesul la bazele de date crește viteza de reacție pentru identificarea rapidă a autorilor unei infracțiuni. De aceea, nu poate fi condiționat accesul procurorului și al polițistului la instrumente investigative de acordarea aceluiași drept și autorilor infracțiunilor. Dreptul la apărare presupune garanții pentru persoana cercetată, nu tăierea instrumentelor la care are acces organul de urmărire penală, pentru a-l împiedica să descopere infracțiunile săvârșite.

Un aspect particular adus în discuție a fost legat de modificarea art. 273 C.pen., care ar fi dezincriminat practic infracțiunea de mărturie mincinoasă, având efecte inclusiv asupra tuturor cauzelor aflate pe rol având ca obiect această infracțiune, prin aplicarea

principiului legii penale mai favorabile. În noul context legislativ, ar fi fost extrem de dificilă, ba chiar imposibilă aflarea adevărului, în condițiile în care martorii vor ști că pot minți fără să aibă nicio consecință, beneficiind de impunitate.

În cazul acțiunii în regres a statului împotriva magistratului pentru exercitarea cu rea-credință sau gravă neglijență a funcției, modificarea adusă art. 542 C.proc.pen. ar fi introdus o răspundere obiectivă a magistratului, în toate situațiile, pentru că acțiunea în regres nu ar mai fi fost condiționată de dovedirea relei-credințe sau a gravei neglijențe, precum în reglementarea în vigoare.

De asemenea, introducerea art. 542 alin. (1¹) C.proc.pen. reglementa o nouă formă a infracțiunii de abuz în serviciu, doar pentru magistrați și incrimina inclusiv săvârșirea faptei din culpă, indiferent de natura obligației încălcate.

Această formă a infracțiunii de abuz în serviciu reprezintă o discriminare evidentă față de toate celelalte categorii sociale și profesionale, care sunt sancționate doar dacă acționează cu intenție și doar dacă încalcă prevederi dintr-o lege.

Se mai arată, în acord cu cele subliniate anterior, că prin modificarea art. 364 C.proc.pen. devine practic imposibilă condamnarea în lipsă a unei persoane, că prin modificarea art. 335 C.proc.pen., o soluție inițială de clasare nu va mai putea fi infirmată după 6 luni, chiar dacă ar apărea probe noi care ar dovedi că persoana a săvârșit în realitate infracțiunea pentru care a fost cercetată – cu toate că există numeroase situații în care sunt descoperite noi mijloace de probă după dispunerea unei soluții de clasare, în cauze care vizează infracțiuni dintre cele mai grave, însă autorii acestor fapte nu vor mai putea fi trași la răspundere penală, că prin modificarea art. 223 alin. (2) C.proc.pen. nu vor mai putea fi arestați preventiv autorii infracțiunilor de corupție, evaziune fiscală, spălare de bani, chiar dacă lăsarea lor în libertate ar prezenta un pericol pentru ordinea publică, mai mult, nu vor mai putea fi arestați preventiv nici măcar autorii infracțiunilor contra capacității de apărare a României, infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război, dacă comit aceste infracțiuni fără violență, realizându-se astfel o discriminare evidentă între autorii acestor fapte și cei ai unor infracțiuni mai puțin grave (falsificare de monedă) și se poate da naștere unei stări de insecuritate în societate.

Pe această cale sunt înfierate și o serie de alte modificări, cum sunt cele aduse art. 139 C.proc.pen., care ar fi putut duce la eliminarea, dintre mijloacele de probă, a înregistrărilor realizate cu respectarea legii, art. 168 C.proc.pen., care ar fi putut duce la imposibilitatea de a folosi, într-o altă cauză, rezultatele unei percheziții informatice și ar fi putut îngreuna dovedirea unor infracțiuni, fără un argument obiectiv, neputându-se justifica excluderea unor probe ce au fost administrate cu respectarea legii și în baza autorizației unui judecător.

În sfârșit, se arată că introducerea art. 4 alin. (3), (4) C.proc.pen. realizează o evidentă discriminare între autorii unor infracțiuni și dreptul publicului de a fi informat și de a avea acces la informațiile de interes public. Acest gen de reglementări contravin jurisprudenței constante a Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO), Recomandării (2003) 13 a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei, Rezoluției nr. 428/1970 adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, privind obligația statelor de a asigura accesul oricărei persoane interesate și mass-mediei la informații de interes

public, argumentându-se că cercetările efectuate în cauzele de corupție, spălare de bani, evaziune fiscală, cauze de violență ș.a. reprezintă informații de interes public, așa încât o astfel de restricție echivalează cu încălcarea dreptului publicului de a avea acces la informațiile de acest gen.

Cu privire la aceste modificări legislative, observații asemănătoare a formulat și Asociația Forumul Judecătorilor din România, în cuprinsul acestui studiu înțelegând să facem trimitere la cele cu un profund impact asupra activității de judecată.

S-a arătat astfel că, din perspectiva persoanelor vătămate și prin prisma scopului procesului penal, stabilirea unui termen de 1 an pentru oricare dintre soluțiile date la finalizarea urmăririi penale este insuficient în cauzele de mare complexitate, fiind împotriva oricărui principii ca, în lipsa unor cercetări amănunțite și care să conducă la stabilirea în mod complet la aflarea adevărului, o soluție de începere a urmăririi penale *in personam* sau de clasare să fie impusă prin simpla scurgere a timpului.

Practic, această soluție înfrânge principiul aflării adevărului, prevăzut de art. 5 C.proc. pen. și principiul unui proces echitabil, prevăzut prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului și consacrat de art. 8 C.proc.pen., deoarece termenul rezonabil se apreciază, în lumina jurisprudenței CEDO, de la caz la caz, în funcție de particularitățile cauzei, de comportamentul părților și alte criterii, între care se evidențiază și complexitatea și dificultățile de administrare a probatoriului.

S-a motivat că o asemenea dispoziție nu poate fi solid argumentată în raport de restul modificărilor aduse prin proiectul de act normativ, care introduce, printre altele, și obligația pentru organele judiciare de a proceda la expertizarea unor mijloace de probă, cum sunt cele de la art. 97 alin. (2) lit. f) C.proc.pen. sau de a proceda la administrarea unor expertize în combaterea unor rapoarte de constatare.

Or, este evident că, în măsura în care particularitățile cauzei nu vor permite o concluzie certă cu privire la una dintre soluțiile de începere a urmăririi penale sau de clasare, scurgerea unui interval de timp de un an apare ca excesivă pentru a se putea dispune o soluție în sensul dorit de legiuitor, doar pentru a se finaliza o anchetă penală aflată în derulare, ignorându-se aflarea adevărului.

În lumina aceluiași considerente, introducerea sancțiunii nulității absolute, în caz de încălcare a dispozițiilor art. 307 alin. (1) C.proc.pen., este într-o vădită contradicție cu principiile de la art. 281 C.proc.pen., o astfel de dispoziție legală nefiind prevăzută în considerarea ocrotirii unui interes general, ci particular.

Partea ar putea să nu invoce aceste vătămări, putând și renunța în mod expres la ele, iar compromiterea celorlalte acte de urmărire penală ulterioare este lipsită de orice rațiune, mai ales în cazurile în care, luând cunoștință de eventuala omisiune strecurată în procesul-verbal de aducere la cunoștință a calității de suspect, cel interesat nu înțelege să se prevaleze de o asemenea vătămare.

În acest caz, nu se întrevide interesul ca ulterior, instanța de judecată, procurorul ori celelalte părți să poată invoca încălcarea unei dispoziții care vine în ocrotirea unui interes particular, susceptibilă a atrage, potrivit voinței legiuitorului, anularea urmăririi penale, în lipsa manifestării de voință a persoanei vătămate.

Soluția legislativă privind interdicția utilizării declarațiilor date de inculpatul care recunoaște învinuirea intră în conflict cu principiul liberei aprecieri a probelor, consfințit de art. 103 alin. (1) C.proc.pen., dar și cu principiul independenței judecătorului, prevăzut prin Constituția României și normele de organizare judiciară, căruia i se aduce atingere prin numeroasele limitări aduse în materie de liberă apreciere a probelor în luarea deciziilor.

Mai mult, o asemenea soluție legislativă intră în contradicție chiar și cu noile dispoziții modificate ale art. 103 alin. (3) C.proc.pen., care permit folosirea ca probe în susținerea hotărârii de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei a declarațiilor celor care beneficiază de dispoziții legale de favoare pentru declarațiile formulate în fața organelor judiciare, dacă aceste probe se coroborează cu altele, legal administrate în cauză.

În altă ordine de idei, nu există nicio justificare pentru care declarațiile date de inculpatul care recunoaște învinuirea în procedura de judecată simplificată să nu poată fi folosite împotriva inculpaților care nu uzează de această procedură în aceeași cauză sau care sunt cercetați în alte cauze. De altfel, această recunoaștere, dar într-o altă formă, poate avea loc și atunci când inculpatul nu uzează de această procedură, precum și atunci când această procedură nu ar fi permisă de lege ori recurgerea la ea a fost respinsă de judecător. Dacă o astfel de interdicție nu ar opera în aceste cazuri, nu se întrevide motivul pentru care o asemenea recunoaștere, exprimată în procedura de la art. 375 C.proc.pen., să nu poată fi folosită ca mijloc de probă, cu atât mai mult cu cât această declarație trebuie, la rândul său, coroborată cu alte probe, pentru a conduce la stabilirea vinovăției celorlalți inculpați.

O altă imixtiune nejustificată în atribuțiile puterii judecătorești este și introducerea unui nou motiv de revizuire la art. 453 alin. (1) lit. g) C.proc.pen., care decurge din nesemnarea hotărârii de către judecătorul care a participat la judecarea cauzei și care încalcă autoritatea de lucru judecat, întrucât acest fapt nu echivalează cu o eroare de judecată datorată unor împrejurări necunoscute instanțelor la judecarea cauzelor și nici cu o eroare de procedură care să nu poată fi remediată altfel.

Pe de altă parte, în măsura în care o hotărâre judecătorească ar trebui revizuită pe acest motiv, motivul de revizuire ar trebuie să privească toate categoriile de hotărâri, nu doar cele de condamnare, pentru ca procurorul și părțile să beneficieze de același tratament juridic, iar principiul securității raporturilor juridice să nu fie sacrificat doar în favoarea inculpatului.

Nesemnarea hotărârii de către judecătorul care a participat la soluționarea cauzei nu reprezintă în realitate un motiv de revizuire întemeiat pe jurisprudența CEDO, deoarece odată redactată de acel judecător, hotărârea judecătorească reprezintă rezultatul propriei voințe, manifestate prin verdictul exprimat la o dată anterioară, semnătura președintelui de complet sau președintelui instanței nefăcând decât să certifice o procedură judiciară oficială, ce a fost finalizată.

În sfârșit, dispozițiile tranzitorii din proiectul de lege sunt neconstituționale, prin aceea că retroactivează, permițând atacarea unor hotărâri pronunțate până la data intrării lor în vigoare pe motive reglementate în legea nouă, contrar principiului

constituțional, potrivit căruia legea nouă dispune numai pentru viitor cu excepția legii penale mai favorabile.

Cum numai legea penală nouă poate produce efecte retroactive, iar nu și legea de procedură, posibilitatea oferită persoanelor interesate de a ataca pe motive procedurale noi hotărârile judecătorești pronunțate până la data intrării în vigoare a legii noi aduce atingere principiului securității raporturilor juridice și tuturor principiilor respectate cu ocazia elaborării tuturor normelor tranzitorii, din materia procedurii civile și penale.

De altfel, acest principiu a fost respectat în mod constant atât cu ocazia punerii în aplicare a Codului de procedură penală, cât și a Codului de procedură civilă, nefiind permis ca legea procesuală să retroactiveze indiferent de materia de drept căreia i se aplică. În dreptul procesual penal român, acest principiu a primit și o consacrare expresă prin dispozițiile art. 13 C.proc.pen., potrivit cărora legea procesuală penală se aplică în procesul penal actelor efectuate și măsurilor dispuse de la intrarea ei în vigoare și până la momentul ieșirii din vigoare, cu excepția situațiilor prevăzute în dispoziții tranzitorii.

În cazul hotărârilor judecătorești definitive, o cale de atac nu poate retroactiva, indiferent de caracterul favorabil sau nefavorabil al noilor dispoziții procesuale, deoarece dacă se acceptă că prevederile cuprinse în legea de punere în aplicare a Codului de procedură penală se aplică doar situațiilor prilejuite de intrarea în vigoare a Codului, dispozițiile de generală aplicare ale Codului de procedură civilă, incidente și în materie penală, potrivit art. 2 din acest ultim Cod, prevăd că hotărârile rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul (art. 27).

Alte probleme identificate sunt legate de abrogarea art. 175 alin. (2) C.pen., cu privire la calitatea de funcționar public, ce aduce atingere Directivei europene 1371/2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal¹, abrogarea infracțiunii de neglijență în serviciu, care ar fi

¹ În ceea ce privește nesocotirea obligațiilor internaționale asumate, s-a considerat nejustificată abrogarea art. 175 alin. (2) C.pen., calitatea de funcționar public neputând fi legată doar de apartenența respectivei persoane la una din entitățile sau funcțiile de la alin. (1), ci și de îndeplinirea unor servicii publice a căror exercitare este adusă la îndeplinire de un număr diversificat de persoane, asupra cărora autoritățile publice exercită o formă de control.

Această modificare vine să avantajeze o serie de grupuri profesionale ce își desfășoară activitatea în mediul privat ori în cadrul unor profesii liberale față de care instituirea unui tratament penal preferențial nu se justifică. Această propunere legislativă este natură să aducă atingere Directivei 1371/2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal, care la punctul 10 afirmă în mod explicit că „În ceea ce privește infracțiunile de corupție pasivă și de deturnare de fonduri, este necesar să se introducă o definiție a funcționarilor publici în care să fie cuprinși toți funcționarii relevanți, indiferent dacă dețin o funcție oficială în Uniune, în statele membre sau în țările terțe”.

În cuprinsul preambulului Directivei se arată că persoanele fizice sunt din ce în ce mai implicate în gestionarea fondurilor Uniunii.

Pentru a proteja în mod adecvat fondurile Uniunii împotriva corupției și deturnării de fonduri, este necesar ca definiția „funcționarului public” să includă persoanele care nu dețin

duș la dispariția oricărei responsabilizări din partea acestor funcționari și introducerea unui nou caz de incompatibilitate cum este cel al judecătorului de cameră preliminară, care ar fi putut duce la un blocaj în activitatea secțiilor penale și la o împovărare excesivă a judecătorilor specializați.

Curtea Constituțională a decis: modificările aduse Codului penal și Codului de procedură penală sunt neconstituționale. Cronica unei morți anunțate

1. În urma criticilor formulate, amendamentele ce priveau transpunerea Directivei (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9.03.2016 nu au mai avut efectul scontat, iar demersul inițiat la acea dată a fost parțial abandonat. O parte din modificările aduse Codului penal și Codului de procedură penală au fost însă repuse în discuție și adoptate, fiind invalidate în urma controlului de constituționalitate exercitat de Curtea Constituțională, după adoptarea legii în Parlament.

Astfel, Curtea Constituțională, prin **Decizia nr. 466 din 29 iulie 2019**, referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii de modificare și completare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, cu unanimitate de voturi, a admis obiecția de neconstituționalitate și a constatat că Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, în ansamblul ei, este neconstituțională.

În acest sens, Curtea a reținut, în esență, că, în cadrul procesului de reexaminare a legii, Parlamentul nu a transpus în integralitate deciziile Curții Constituționale incidente în materie penală, fiind încălcate dispozițiile art. 147 alin. (2) din Constituție.

Prin aceeași decizie, Curtea Constituțională, cu unanimitate de voturi, a admis obiecția de neconstituționalitate și a constatat că legea de modificare și completare a Legii nr. 135/2010, privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea Legii nr. 304/2004, privind organizarea judiciară, în ansamblul ei, este neconstituțională.

Curtea a reținut, în esență, că, în cadrul procesului de reexaminare a legii ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 633 din 12 octombrie 2018, Parlamentul nu a respectat limitele procedurii de reexaminare, prin aceea că nu a transpus toate deciziile Curții Constituționale prin care s-a constatat, în cadrul controlului de constituționalitate *a posteriori*, neconstituționalitatea unor norme de procedură penală. Prin aceste motive, Curtea a constatat că legea supusă controlului încalcă art. 147 alin. (2) din Constituție.

o funcție oficială, dar căroro li s-a încredințat și care exercită, într-un mod similar, o funcție de serviciu public în ceea ce privește fondurile Uniunii, cum sunt contractanții implicați în gestionarea acestor fonduri.

Astfel, articolul 4 alin. (4) lit. b) din Directivă include în definiția funcționarului public orice altă persoană căreia i s-a încredințat și exercită o funcție de serviciu public care implică gestionarea intereselor financiare ale Uniunii în state membre sau în țări terțe sau luarea de decizii referitoare la acestea. În consecință, pentru a respecta legislația europeană, definiția funcționarului public nu ar trebui restrânsă, ci, dimpotrivă, extinsă, astfel încât să includă, printre alții, pe contractanții privați care gestionează fonduri UE.

Importanța controlului de constituționalitate exercitat în acest caz, credem noi, justifică redarea în detaliu a celor mai importante aspecte avute în vedere de către Curtea Constituțională, pentru înțelegerea principalelor critici care au determinat admiterea unor obiecții de neconstituționalitate și respingerea altora, a principalelor efecte juridice pe care această decizie le produce, în raport cu alte decizii prin care o lege de modificare a unor acte normative a fost declarată neconstituțională în integralitate, dar și a circuitului legislativ parcurs de legea supusă controlului.

2. În această cauză, Asociația Forumul Judecătorilor din România a depus, în calitate de *amicus curiae*, un memoriu cu privire la obiecția de neconstituționalitate formulată, multe din observațiile formulate regăsindu-se în cuprinsul obiecțiilor titularilor sesizărilor, ca urmare a faptului că respectivele critici au fost prezentate în cadrul unui memoriu distinct, cu ocazia consultărilor parlamentare la care asociația a participat.

Dimensiunea acestui studiu nu ne permite o expunere în detaliu a contribuției pe care Asociația Forumului Judecătorilor din România și-a adus-o cu ocazia dezbaterilor prilejuite de adoptarea acestor legi, mai ales că unele din obiecțiile susținute de aceasta nu au mai format obiect de analiză din partea Curții Constituționale, actele normative în discuție fiind declarate neconstituționale, în principal, în lumina unor motive întemeiate pe nerespectarea unor decizii de neconstituționalitate anterioare.

Ca și cu alte ocazii însă, Asociația Forumul Judecătorilor din România a atras atenția că cele mai multe dintre modificările propuse reprezintă soluții menite a îngreuna activitatea instanțelor și parchetelor, ale căror efecte nu au fost nici măcar analizate în urma unui studiu de impact, acestea, într-un termen relativ scurt, în eventualitatea adoptării lor, putând conduce la o reală bulversare a activității organelor judiciare și, inevitabil, la slăbirea ireversibilă a statului de drept.

În opinia Asociației, aceste modificări legislative nu puteau fi puse în discuție, în absența unor strategii serioase și aprofundate în domeniul administrării resurselor logistice și umane, prin încălcarea standardelor de previzibilitate și accesibilitate a legii, ca și prin instituirea unor standarde diferite în materia drepturilor participanților în procesul penal, prin consacrarea un statut privilegiat al suspectului și inculpatului în procesul penal, prin invocarea unor principii nu atât de apropiate de legislația penală română și care, față de alți participanți, nu produc aceleași beneficii.

3. Revenind însă la aspectele de fond și de formă avute în vedere de către Curtea Constituțională, trebuie amintit că pentru a pronunța această decizie, Curtea a reținut, sub aspectul *parcursului legislativ al legii analizate*, că propunerea legislativă a fost inițiată de 179 de deputați și senatori, fiind înregistrată la Senat la data de 18 aprilie 2018.

La data de 3 iulie 2018, Comisia specială comună a Camerei Deputaților și Senatului pentru sistematizarea, unificarea și asigurarea stabilității legislative în domeniul justiției a adoptat un raport de admitere cu amendamente.

La aceeași dată, Senatul a adoptat propunerea legislativă, care a și fost transmisă Camerei Deputaților.

900 de zile de asediu neîntrerupt asupra magistraturii române

La data de 3 iulie 2018, Comisia specială comună a Camerei Deputaților și Senatului pentru sistematizarea, unificarea și asigurarea stabilității legislative în domeniul justiției a adoptat un raport de admitere cu amendamente.

La data de 4 iulie 2018, Camera Deputaților a adoptat propunerea legislativă.

La aceeași dată, această lege a fost depusă la secretarul general pentru exercitarea dreptului de sesizare asupra constituționalității legii și trimisă la promulgare în data de 6 iulie 2018.

La data de 5 iulie 2018, respectiv 25 iulie 2018, un număr de 110 deputați, Înalta Curte de Casație și Justiție – Secțiunile Unite și Președintele României au sesizat Curtea Constituțională, conform art. 146 lit. a) teza I din Constituția României.

Curtea Constituțională a conexas dosarele astfel constituite și a admis, în parte, obiecțiile de neconstituționalitate formulate, prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, publicată în M.Of. nr. 97 din 7 februarie 2019.

În procesul de punere de acord a legii cu decizia Curții Constituționale, conform art. 147 alin. (2) din Constituție, prima Cameră sesizată a fost Senatul, potrivit Constituției.

La data de 17 aprilie 2019, Comisia specială comună a Camerei Deputaților și Senatului pentru sistematizarea, unificarea și asigurarea stabilității legislative în domeniul justiției a adoptat un raport de admitere, cu amendamente.

La aceeași dată, plenul Senatului a adoptat legea, care a fost transmisă Camerei Deputaților, în calitate de Cameră decizională.

La data de 23 aprilie 2019, Comisia specială comună a Camerei Deputaților și Senatului pentru sistematizarea, unificarea și asigurarea stabilității legislative în domeniul justiției a adoptat un raport de admitere, cu amendamente.

La data de 24 aprilie 2019, Plenul Camerei Deputaților a adoptat legea.

La datele de 25 aprilie și 10 mai 2019, Curtea Constituțională a României a fost sesizată cu două obiecții de neconstituționalitate formulate de către 78 de deputați și de către Președintele României.

4. Cu privire la *criticile de neconstituționalitate extrinsecă*, Curtea Constituțională a reținut următoarele:

4.1. O primă critică vizează faptul că legea analizată a fost adoptată cu încălcarea art. 69 alin. (2) din Regulamentul Camerei Deputaților, ceea ce contravine art. 1 alin. (3) și (5) și art. 69 din Constituție. Se susține că această dispoziție regulamentară imperativă a fost încălcată cu privire la legea supusă controlului de constituționalitate, întrucât aceasta a fost avizată de comisia specială raportoare în data de 23 aprilie 2019 și în ziua următoare a fost dezbătută și aprobată în ședința Camerei Deputaților. Astfel, deputații care nu au fost membri ai comisiei nu au avut posibilitatea de a-și forma opinia asupra propunerii legislative adoptate cu amendamente de comisia specială.

Examinând critica de neconstituționalitate, Curtea constată că, prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, paragraf. 215 și 216, cu referire la o critică identică de

neconstituționalitate, art. 69 alin. (2) din Regulamentul Camerei Deputaților, aprobat prin Hotărârea Camerei Deputaților nr. 8/1994, republicat în M.Of. nr. 481 din 28 iunie 2016, prevede că „(2) Raportul [întocmit de comisia sesizată în fond] va fi imprimat și difuzat deputaților cu cel puțin 3 zile înainte de data stabilită pentru dezbateră proiectului de lege sau a propunerii legislative în plenul Camerei Deputaților, în cazul proiectelor de legi și al propunerilor legislative pentru care Camera Deputaților este prima Cameră sesizată, și cu cel puțin 5 zile, în cazul celor pentru care Camera Deputaților este Cameră decizională”.

Prin aceeași decizie, Curtea a reținut că Regulamentul Camerei Deputaților nu este normă de referință în exercitarea controlului de constituționalitate (Decizia nr. 137 din 20 martie 2018, publicată în M.Of. nr. 404 din 11 mai 2018, parag. 36) și că, în conformitate cu jurisprudența sa (a se vedea Decizia nr. 250 din 19 aprilie 2018, publicată în M.Of. nr. 378 din 3 mai 2018, parag. 45), nerespectarea termenului de depunere a raportului constituie o problemă de aplicare a regulamentelor celor două Camere.

Cu alte cuvinte, obiectul criticii de neconstituționalitate îl constituie, de fapt, modul în care, ulterior prezentării raportului de către Comisia specială comună a Camerei Deputaților și Senatului pentru sistematizarea, unificarea și asigurarea stabilității legislative în domeniul justiției, au fost respectate normele și procedurile parlamentare de adoptare a legii.

Or, în măsura în care dispozițiile regulamentare invocate în susținerea criticilor nu au relevanță constituțională, nefiind consacrate expres sau implicit într-o normă constituțională (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 730 din 22 noiembrie 2017, publicată în M.Of. nr. 1043 din 29 decembrie 2017), aspectele invocate de autorii sesizării nu constituie probleme de constituționalitate, ci de aplicare a normelor regulamentare (a se vedea, în acest sens, și Decizia nr. 307 din 28 martie 2012, publicată în M.Of. nr. 293 din 4 mai 2012).

Prin urmare, Curtea a constatat că legea criticată nu încalcă prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție, sub aspectul principiului legalității.

Curtea reține că cele anterior arătate se aplică *mutatis mutandis* și în cauza de față, având în vedere că se critică încălcarea în procedura de reexaminare a legii a aceleiași prevederi regulamentare pretins nesocotite în procedura inițială de adoptare a legii. Prin urmare, nu se poate reține încălcarea art. 1 alin. (3) și (5) și art. 69 din Constituție.

4.2. Cea de-a doua critică de neconstituționalitate extrinsecă se întemeiază pe încălcarea dispozițiilor art. 147 alin. (2), prin raportare la cele ale art. 147 alin. (1) și alin. (4) din Constituție și vizează eliminarea din conținutul legii supuse controlului a dispozițiilor art. I pct. 5 [cu referire la art. 35 alin. (1)], pct. 6 [cu referire la art. 39 alin. (1) lit. e) cu trimitere la lit. c)], pct. 22 [cu referire la art. 112¹ alin. (2)], pct. 28 (cu referire la art. 159¹) și pct. 50 [cu referire la art. 297 alin. (1)] din legea în redactarea adoptată la 4 iulie 2018.

Cu privire la dispozițiile art. 147 alin. (2) din Constituție, prin Decizia nr. 515 din 24 noiembrie 2004, publicată în M.Of. nr. 1195 din 14 decembrie 2004, Curtea a

reținut că acestea se referă la reexaminarea unei legi sau a unor dispoziții legale a căror neconstituționalitate a fost constatată printr-o decizie a Curții Constituționale, pronunțată cu ocazia controlului de constituționalitate a priori și că limitează reluarea procesului legislativ de reexaminare numai cu privire la dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale de către Curtea Constituțională.

În continuare, Curtea face trimitere la jurisprudența constantă (a se vedea Decizia nr. 1177 din 12 decembrie 2007, publicată în M.Of. nr. 871 din 20 decembrie 2007, Deciziile nr. 872 și nr. 874 din 25 iunie 2010, publicate în M.Of. nr. 433 din 28 iunie 2010, Decizia nr. 975 din 7 iulie 2010, publicată în M.Of. nr. 568 din 11 august 2010, Decizia nr. 33 din 23 ianuarie 2018, publicată în M.Of. nr. 146 din 15 februarie 2018, parag. 187, sau Decizia nr. 45 din 30 ianuarie 2018, publicată în M.Of. nr. 199 din 5 martie 2018, parag. 240), referitoare la procedura parlamentară a reexaminării legii, în temeiul art. 147 alin. (2) din Constituție, din perspectiva limitelor de legiferare impuse Parlamentului prin decizia prin care obiecția de neconstituționalitate a fost parțial admisă.

În cadrul acestei proceduri, Parlamentul nu are competența constituțională de a modifica prevederile legale care nu au fost contestate din perspectiva constituționalității și nici pe cele contestate, dar a căror constituționalitate a fost deja constatată prin actul jurisdicțional al Curții.

Așadar, Parlamentul are competența de a legifera doar în sensul punerii de acord a prevederilor constatate ca fiind neconstituționale cu decizia Curții Constituționale.

Pe de altă parte, pentru a asigura caracterul unitar al reglementării, Curtea a statuat că legiuitorul poate modifica și alte prevederi legale, dar numai dacă acestea se găsesc într-o legătură indisolubilă cu dispozițiile neconstituționale și, în măsura în care se impune, va recorela celelalte dispoziții ale legii, ca operațiune de tehnică legislativă.

Cu privire la criticile formulate în prezenta cauză, ce vizează încălcarea limitelor reexaminării legii, Curtea observă că acestea pot fi clasificate în două categorii: prima categorie se referă la eliminarea unor dispoziții care au făcut obiectul sesizării Curții și care au fost constatate ca fiind constituționale sau parțial constituționale și cea de a doua categorie, care vizează eliminarea unor dispoziții care au făcut obiectul sesizării Curții, care au fost constatate ca fiind neconstituționale și a căror adoptare a fost justificată de legiuitor prin necesitatea punerii de acord a dispozițiilor modificate constatate anterior ca fiind neconstituționale cu decizii ale Curții Constituționale, emise în cadrul controlului *a posteriori*.

Cu privire la prima categorie de norme, respectiv cele cuprinse în art. I pct. 6 [cu referire la art. 39 alin. (1) lit. e) cu trimitere la lit. c)], pct. 22 [cu referire la art. 112¹ alin. (2)] și pct. 28 (cu referire la art. 159¹) din legea adoptată la data de 4 iulie 2018, Curtea constată criticile de neconstituționalitate formulate prin prisma art. 147 din Constituție ca nefiind întemeiate.

Astfel, în ceea ce privește eliminarea art. I pct. 6 [cu referire la art. 39 alin. (1) lit. e) cu trimitere la lit. c)] din legea în forma inițială, Curtea acceptă faptul că această operațiune poate fi privită ca una de corelare cu constatarea neconstituționalității

art. 1 pct. 6 [cu referire la art. 39 alin. (1) lit. b) și lit. e) cu trimitere la lit. b)] din legea în forma sa inițială.

Mai mult, art. 39 alin. (1) lit. e), în redactarea din legea în forma sa inițială și cea în vigoare, exprimă aceeași soluție legislativă; prin urmare, indiferent de faptul că este expres reglementată în corpul legii sau nu, soluția legislativă este similar formulată.

Curtea observă că, în forma inițială a legii, art. 1 pct. 22 [cu referire la art. 112¹ alin. (2)] prevedea că: „(1) Sunt supuse confiscării și alte bunuri decât cele prevăzute la art. 112, când față de o persoană se dispune condamnarea pentru o faptă susceptibilă să îi procure un folos material și pentru care pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 4 ani sau mai mare, iar instanța își formează convingerea, în baza circumstanțelor cauzei inclusiv a elementelor de fapt și a probelor administrate, că bunurile respective provin din activități infracționale. Convingerea instanței se poate baza inclusiv pe disproporția dintre veniturile licite și averea persoanei. (2) Confiscarea extinsă se dispune dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: a) valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată, într-o perioadă de 5 ani înainte și, dacă este cazul, după momentul săvârșirii infracțiunii, până la data emiterii actului de sesizare a instanței, depășește în mod vădit veniturile obținute de aceasta în mod licit; b) din probele administrate rezultă că bunurile provin din activități infracționale de natura celor prevăzute la alin. (1)”.

Curtea, prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, a constatat că art. 1 pct. 22 [cu referire la art. 112¹ alin. (2) lit. b) sintagma „probele administrate”] este neconstituțional, celelalte prevederi fiind constatate constituționale. Or, aceasta era modificarea esențială și, de altfel, singura adusă alin. (2) al art. 112¹ C.pen. Prin urmare, s-a renunțat la modificarea adusă alin. (2) și menținută modificarea adusă alin. (1), modificare constatată de Curtea Constituțională ca fiind constituțională.

În consecință, nu au fost operate modificări asupra alin. (2) în vigoare, text care prevede că: „(2) Confiscarea extinsă se dispune dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: a) valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată, într-o perioadă de 5 ani înainte și, dacă este cazul, după momentul săvârșirii infracțiunii, până la data emiterii actului de sesizare a instanței, depășește în mod vădit veniturile obținute de aceasta în mod licit; b) instanța are convingerea că bunurile respective provin din activități infracționale de natura celor prevăzute la alin. (1)”.

Având în vedere cele expuse, în condițiile neconstituționalității unei sintagme care constituia esența alin. (2) lit. b), era evident că acesta nu mai putea fi modificat în modul/sensul inițial dorit, astfel că s-a renunțat la modificarea alin. (2) lit. b).

Mai mult, întrucât nu s-a operat nicio modificare asupra alin. (2) lit. a), legiuitorul a renunțat la a mai opera vreo modificare asupra alin. (2), în perfectă concordanță cu cele decise de Curtea Constituțională.

În consecință, nu se poate reține încălcarea art. 147 alin. (2) din Constituție.

Cu privire la faptul că, în forma adoptată prin legea criticată, dispozițiile art. 1 pct. 28 (cu referire la art. 159¹ – neconstituțional în ceea ce privește sintagma „până la pronunțarea unei hotărâri definitive”) nu se mai regăsesc în legea criticată – în

urma reexaminării Parlamentul eliminând în totalitate reglementarea privind acordul de mediere – Curtea observă că acesta a avut rațiuni obiective pentru a proceda în acest mod. Astfel, încercând să transpună Decizia nr. 397 din 15 iunie 2016, publicată în M.Of. nr. 532 din 15 iulie 2016, prin care s-a stabilit că dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în interpretarea dată prin Decizia nr. 9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, sunt constituționale în măsura în care încheierea unui acord de mediere cu privire la infracțiunile pentru care poate interveni împăcarea produce efecte numai dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței, Parlamentul a introdus un nou articol în Codul penal, și anume art. 159¹, potrivit căruia acordul de mediere produce efecte dacă are loc până la pronunțarea unei hotărâri definitive. În consecință, Curtea, prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, a statuat că, pentru a fi în acord cu Decizia nr. 397 din 15 iunie 2016, publicată în M.Of. nr. 532 din 15 iulie 2016, și, totodată, cu dispozițiile art. 147 alin. (4) din Constituție, prevederile art. 159¹ C.pen. trebuie să prevadă ca termen-limită pentru încheierea acordului de mediere momentul citirii actului de sesizare a instanței. Așa fiind, dispozițiile art. 1 pct. 28 (cu referire la art. 159¹ sintagma „până la pronunțarea unei hotărâri definitive”) din legea analizată, în forma sa adoptată la 4 iulie 2018, au fost constatate ca fiind contrare prevederilor art. 124 alin. (2) și ale art. 147 alin. (4) din Constituție. Cu privire la acest aspect, Curtea constată că, prin Legea nr. 97/2018, privind unele măsuri de protecție a victimelor infracțiunilor, publicată în M.Of. nr. 376 din 2 mai 2018, la art. 67 din Legea nr. 192/2006 s-a introdus alin. (2²), care prevede că încheierea unui acord de mediere în latura penală a unei infracțiuni constituie o cauză *sui-generis* care înlătură răspunderea penală și poate interveni până la citirea actului de sesizare a instanței. Cu alte cuvinte, nu mai era necesară reglementarea acestei ipoteze normative în cadrul Codului penal, ea regăsindu-se deja în Legea nr. 192/2006.

În consecință, nu se poate reține încălcarea art. 147 alin. (2) din Constituție.

Cu privire la cea de-a doua categorie de dispoziții menționate la parag. 150, Curtea Constituțională constată că acestea au făcut obiectul sesizării Curții și că au fost constatate neconstituționale, în condițiile în care adoptarea lor a fost justificată de legiuitor prin necesitatea punerii de acord a dispozițiilor modificate constatate anterior ca neconstituționale cu decizii ale Curții Constituționale, pronunțate în cadrul controlului *a posteriori*.

De la data intrării sale în vigoare, 1 februarie 2014, și până în prezent, Codul penal a făcut obiectul mai multor critici de neconstituționalitate, examinate și soluționate de Curtea Constituțională în cadrul controlului *a posteriori*. O serie dintre dispozițiile actului normativ au fost constatate ca fiind neconstituționale, împrejurare ce a născut obligația legiuitorului ca, în temeiul art. 147 alin. (1) și (4) din Constituție, să declanșeze procedura de legiferare în scopul punerii de acord a acestor dispoziții cu deciziile Curții, respectiv cu Constituția.

În acest context, inițiatorii legii analizate au arătat în Expunerea de motive a acesteia că, „de la data adoptării Codului penal și până în prezent, Curtea Constituțională a stabilit că unele din texte nu îndeplinesc cerința constituționalității, astfel încât prin

declararea lor ca neconstituționale în raport de prevederile art. 147 alin. (1) din Legea Fundamentală, intervine obligația Parlamentului de a pune în acord textele din legea în vigoare cu deciziile Curții.

În acest sens, sunt menționate Decizia nr. 265/2014 cu referire la art. 5, Deciziile nr. 68/2017 și nr. 405/2016 cu privire la art. 17, Decizia nr. 368/2017 cu privire la art. 35, Decizia nr. 11/2015 cu privire la art. 112¹, Decizia nr. 508/2014 cu privire la art. 159, Decizia nr. 224/2017 cu privire la art. 335 și Decizia nr. 732/2014 cu privire la art. 336”.

Din cele de mai sus, Curtea observă că legea analizată, în forma sa adoptată la data de 4 iulie 2018, a vizat punerea de acord cu Constituția a dispozițiilor din Codul penal constatate în precedent ca neconstituționale prin deciziile Curții Constituționale menționate la paragraful anterior. Prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, Curtea a constatat că legiuitorul, prin legea analizată, în forma sa adoptată la 4 iulie 2018, nu a reușit să pună de acord cu Constituția dispozițiile art. 35 alin. (1) și ale art. 297 alin. (1) C.pen., constatate ca fiind neconstituționale prin Decizia nr. 368 din 30 mai 2017 și Decizia nr. 405 din 15 iunie 2016.

În cadrul examinării la care au fost supuse cele două dispoziții modificatoare, Curtea a reținut cu privire la ambele, ca temei al viciului de neconstituționalitate, încălcarea dispozițiilor art. 147 din Constituția României, care consacră caracterul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale.

Astfel, cu privire la modificarea adusă art. 35 alin. (1) C.pen., Curtea a constatat că, în urma pronunțării Deciziei nr. 368 din 30 mai 2017, reperul diferențiator între infracțiunea continuată și concursul de infracțiuni este, în mod exclusiv, unitatea rezoluției infracționale, și nu tratamentul sancționator sau tipologia de relații sociale ocrotite prin norma penală de incriminare, astfel că opțiunea legiuitorului concretizată în legea adoptată la 4 iulie 2018, de a stabili reținerea formei continuate a infracțiunii când faptele sunt săvârșite împotriva aceleiași subiect pasiv în cazul infracțiunilor contra persoanei, încalcă Decizia nr. 368 din 30 mai 2017.

Cu privire la art. 297 alin. (1) C.pen., Curtea constată că legiuitorul nu a implementat Decizia nr. 405 din 15 iunie 2016, în sensul că a omis, pe de o parte, să stabilească faptul că neîndeplinirea ori defectuoșitatea îndeplinirii unui act trebuie raportată la atribuții de serviciu prevăzute într-un act normativ cu putere de lege, iar, pe de altă parte, să reglementeze, din perspectiva principiului „ultima ratio” în materie penală, gradul de intensitate, de gravitate a atingerii aduse valorii sociale ocrotite care să justifice sancțiunea penală, ceea ce duce la persistența aceluiași probleme cu privire la dificultatea delimitării diverselor forme de răspundere față de cea penală existente anterior Deciziei nr. 405 din 15 iunie 2016, aspect constatat și prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018. De altfel, cu privire la această ultimă constatare, Curtea, și prin Decizia nr. 392 din 6 iunie 2017, publicată în M.Of. nr. 504 din 30 iunie 2017, parag. 56, a statuat că, dată fiind natura omisiunii legislative relevată, nu are competența de a complini acest viciu normativ, întrucât și-ar depăși atribuțiile legale, acționând în sfera exclusivă de competență a legiuitorului primar sau delegat.

Pe cale de consecință, ținând seama de dispozițiile constituționale ale art. 142 alin. (1) și ale art. 1 alin. (5), Curtea a subliniat că legiuitorul are obligația de a reglementa pragul valoric al pagubei și intensitatea vătămării dreptului sau interesului legitim rezultate din comiterea faptei în cuprinsul normelor penale referitoare la infracțiunea de abuz în serviciu, pasivitatea acestuia fiind de natură să determine apariția unor situații de incoerență și instabilitate, contrare principiului securității raporturilor juridice în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii.

Cu alte cuvinte, Curtea constată că demersul legiuitorului în procedura de transpunere în norma procesual penală a considerentelor și a dispozitivelor celor două decizii ale Curții (Decizia nr. 368 din 30 mai 2017, respectiv Decizia nr. 405 din 15 iunie 2016) nu a respectat caracterul obligatoriu al celor statuate de Curte, normele adoptate anulând efectele acestor acte jurisdicționale, cu încălcarea art. 147 alin. (4) din Constituție.

În procedura de reexaminare a legii, Parlamentul, fiind ținut să respecte limitele trasate de Decizia Curții Constituționale nr. 650 din 25 octombrie 2018, trebuia să opereze modificarea acelor norme declarate în mod expres ca fiind neconstituționale în tot sau în parte. Având în vedere că normele legale declarate neconstituționale au avut ca temei al adoptării necesitatea punerii de acord a dispozițiilor procesuale penale constatate anterior ca fiind neconstituționale cu decizii ale Curții Constituționale, pronunțate în cadrul controlului *a posteriori*, punerea de acord a legii urma să se realizeze ținând cont de aceste decizii, a căror transpunere greșită a fost sancționată de Curte prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018.

În principiu, în cadrul procedurii de punere de acord a unei legi/norme constatate neconstituționale cu o decizie a Curții Constituționale, Parlamentul are libertatea de a decide dacă modifică acea lege/normă strict în sensul celor statuate de Curte sau dacă abandonează intervenția asupra textului în cauză prin eliminarea normei sau chiar prin respingerea legii. Această deplină competență de care beneficiază Parlamentul este însă restrânsă atunci când se interpune o decizie a Curții Constituționale pronunțată în cadrul controlului *a posteriori* prin care norma în vigoare, care face obiectul unei intervenții legislative, a fost declarată neconstituțională.

Într-o atare ipoteză, Parlamentul este obligat ca, odată declanșată procedura de modificare a legii în vederea punerii sale de acord cu Constituția, să adopte normele care transpun actul jurisdicțional al Curții, eliminând viciile de neconstituționalitate constatate. Această obligație izvorăște direct din textul constituțional al art. 147 și impune Parlamentului un rol activ în procesul de constituționalizare a normelor legale, în acord cu deciziile instanței constituționale.

Într-o interpretare contrară, ar însemna că, în aplicarea art. 147 alin. (1), (2) și (4) din Constituție, legiuitorul, în cadrul procedurii de punere de acord a legii cu deciziile Curții Constituționale, are un drept de selecție cu privire la acestea, prin actul său decizional putând chiar să mențină în legislație norme afectate de vicii de neconstituționalitate.

Din această perspectivă, reexaminarea unei legi în condițiile art. 147 alin. (2) din Constituție se distinge fundamental de reexaminarea în condițiile art. 77 alin. (2) din Constituție, diferența fiind expresia rolului constituțional al Curții Constituționale.

Astfel, dacă în cazul unei reexaminări cerute de Președintele României, marja de apreciere a Parlamentului cu privire la conținutul normei a cărei reanalizare s-a solicitat este deplină, singura limitare fiind cea legată de imposibilitatea de a interveni pe alte texte decât cele care au făcut obiectul cererii de reexaminare, în cazul reexaminării întemeiate pe art. 147 alin. (2) din Constituția României marja de apreciere a Parlamentului este una limitată, acesta fiind obligat să reanalizeze conținutul normativ exclusiv prin raportare la decizia Curții Constituționale, iar soluțiile de modificare, completare sau eliminare/abrogare trebuie să fie în acord cu considerentele deciziei.

Cu alte cuvinte, conformarea cu obligația prevăzută de art. 147 alin. (2) din Constituție implică o intervenție permanent limitată la considerentele și dispozitivul deciziei Curții Constituționale. Mai mult, în situația în care, în cadrul controlului de constituționalitate *a priori*, se interpune o decizie a Curții Constituționale prin care norma în vigoare, care face obiectul intervenției legislative, a fost constatată neconstituțională, punerea de acord a legii, în cadrul procedurii de reexaminare, se va realiza atât cu privire la decizia pronunțată în controlul de constituționalitate *a priori*, cât și cu privire la decizia pronunțată în controlul de constituționalitate *a posteriori*.

Prin urmare, intervenția ulterioară a legiuitorului nu se poate limita la eliminarea din conținutul legii modificatoare a textelor constatate neconstituționale, întrucât aceasta ar echivala cu păstrarea soluției legislative declarate neconstituțională pe calea controlului de constituționalitate *a posteriori* și, implicit, lipsirea de efecte juridice a deciziei Curții care a stat la baza inițiativei legislative modificatoare. O astfel de conduită a Parlamentului ar anula obligația sa de punere de acord a legislației cu deciziile Curții Constituționale.

Abandonarea, în această fază a procedurii parlamentare referitoare la modificarea art. 35 alin. (1) și art. 297 alin. (1) C.pen., echivalează cu nerespectarea obligației constituționale a Parlamentului de a pune de acord cu Constituția dispoziții legale în vigoare constatate ca fiind neconstituționale, ceea ce este de natură să încalce prevederile art. 147 alin. (2) coroborat cu alin. (1) și alin. (4) ale aceleiași norme constituționale.

Astfel, Curtea constată că, ignorând scopul inițiativei legislative și decizia Curții Constituționale, Parlamentul a anulat scopul inițiativei legislative, astfel cum acesta a fost formulat în expunerea de motive care a însoțit actul normativ, precum și efectele actelor Curții Constituționale. Întrucât viciul de neconstituționalitate constă în omisiunea legiuitorului de a legifera în acord cu obligațiile constituționale prevăzute de art. 147 din Legea fundamentală, Curtea constată că acesta afectează actul normativ în ansamblul său.

5. În privința criticilor de neconstituționalitate intrinsecă, Curtea Constituțională reține următoarele:

5.1. Criticile de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 pct. 3 [cu referire la art. 39 alin. (1) lit. c)] și pct. 4 [cu referire la art. 39 alin. (2)] din legea analizată sunt în sensul că aceste prevederi încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție, întrucât, în urma eliminării soluției normative propuse pentru modificarea art. 39 alin. (1) lit. b) C.pen. în procesul de reexaminare, s-a creat o necorelare în privința regimurilor de sancționare

a concursului de infracțiuni în funcție de natura pedepsei aplicate, cu închisoare sau amendă.

Se mai arată că art. I pct. 4 [cu referire la art. 39 alin. (2)] din lege – care prevede că prin aplicarea dispozițiilor referitoare la sancționarea concursului de infracțiuni nu se poate depăși totalul pedepselor stabilite de instanță pentru infracțiunile concurente – nu mai are sens, ca urmare a eliminării tratamentului sancționatoriu al concursului de infracțiuni instituit în forma inițială a legii.

Examinând criticile de neconstituționalitate formulate, Curtea constată că, în urma acestei opțiuni legislative, art. 39 C.pen. va normativiza sistemul cumulului juridic cu un spor obligatoriu și fix pentru pedeapsa principală a închisorii (soluție legislativă în vigoare) și cu un spor facultativ și variabil pentru pedeapsa principală a amenzii (nouă soluție legislativă).

O asemenea soluție legislativă rezultată numai din modificarea art. 39 alin. (1) lit. c) C.pen. este o chestiune de opțiune legislativă, care nu poate fi cenzurată de Curtea Constituțională. Mai mult, în jurisprudența sa, Curtea a statuat că examinarea constituționalității unui text de lege are în vedere compatibilitatea acestuia cu dispozițiile constituționale pretins încălcate, iar nu compararea prevederilor mai multor legi între ele și raportarea concluziei ce ar rezulta din această comparație la dispoziții ori principii ale Constituției. Procedându-se altfel s-ar ajunge, inevitabil, la concluzia că, deși fiecare dintre dispozițiile legale este constituțională, numai coexistența lor ar pune în discuție constituționalitatea uneia dintre ele. Rezultă că, în cauză, nu se identifică o problemă de constituționalitate, ci o pretinsă contrarietate între norme legale din același domeniu; or, coordonarea legislației în vigoare este de competența autorității legiuitoare [Decizia nr. 81 din 25 mai 1999, publicată în M.Of. nr. 325 din 8 iulie 1999, sau Decizia nr. 304 din 4 mai 2017, publicată în M.Of. nr. 520 din 5 iulie 2017, parag. 28].

Prin urmare, având în vedere art. 2 alin. (2) și (3) din Legea nr. 47/1992, critica de neconstituționalitate astfel formulată este inadmisibilă.

De asemenea, cu privire la art. I pct. 4 [cu referire la art. 39 alin. (2)] din lege, Curtea constată că acesta exprimă un adevăr general valabil în privința sancționării concursului de infracțiuni atunci când au fost dispuse pedepse cu închisoarea, astfel că eliminarea sau menținerea sa pentru această ipoteză ține de opțiunea legiuitorului. Mai mult, acesta este aplicabil în privința noului text al art. 39 alin. (1) lit. c) C.pen. – sancționarea concursului de infracțiuni atunci când au fost dispuse pedepse cu închisoarea – sporul adăugat neputând depăși totalul amenzilor stabilite de instanță pentru infracțiunile concurente.

Faptul că legiuitorul eventual nu a realizat o trimitere numai la art. 39 alin. (1) lit. c) și lit. e), cu referire la lit. c) C.pen., este o chestiune ce ține de tehnica legislativă.

Or, Curtea nu are competența de a controla constituționalitatea unor aspecte ce țin de tehnica legislativă, fără ca acestea să aibă vreo relevanță constituțională, drept care o asemenea critică este, de asemenea, inadmisibilă.

5.2. În ceea ce privește criticile de neconstituționalitate a dispozițiilor art. I pct. 15 [cu referire la art. 100 alin. (1) lit. b)-d)] din legea analizată, acestea susțin în esență

că normele în discuție contravin dispozițiilor art. 147 alin. (2) și ale art. 1 alin. (5) din Constituție.

Prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, Curtea Constituțională a constatat neconstituționalitatea art. I pct. 21 cu referire la art. 100 alin. (1) lit. d).

În urma reexaminării, la art. I pct. 15 din legea criticată se prevede că art. 100 se modifică. Cu ocazia reexaminării, contrar art. 59 alin. (1) și (2) din Legea nr. 24/2000, privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, Parlamentul a optat pentru înlocuirea dispoziției constatate neconstituțională cu forma în vigoare a normei juridice, astfel că, în realitate, nu a avut loc o modificare legislativă. În plus, reluarea dispozițiilor în vigoare s-a realizat și în ceea ce privește lit. b) și lit. c) ale alin. (1) al art. 100 C.pen.

Examinând critica de neconstituționalitate formulată, Curtea constată că art. 100 C.pen. în vigoare cuprinde 6 alineate, iar prezenta lege modifică soluțiile normative cuprinse în alin. (1) în privința lit. a) și alin. (2)-(5).

Prin urmare, Curtea apreciază că ține de opțiunea legiuitorului dacă dispoziția propriu-zisă de modificare era cuprinsă într-un singur punct și se formula utilizându-se sintagma „Articolul 100 se modifică și va avea următorul cuprins:” sau dacă dispoziția propriu-zisă de modificare era cuprinsă în două puncte și se formula utilizându-se sintagmele: „La articolul 100 alineatul 1, litera a) se modifică și va avea următorul cuprins:” și „La articolul 100, alineatele 2-5 se modifică și vor avea următorul cuprins:”.

Curtea subliniază că modificarea lit. a) din cuprinsul alin. (1) al art. 100 C.pen. reprezintă o soluție legislativă ce modifică chiar alin. (1), întrucât condițiile prevăzute la lit. a)-d) trebuie întrunite cumulativ, pentru a se ajunge la finalitatea normată în teza introductivă a art. 100 alin. (1) C.pen.

Mai mult, în mod evident, legiuitorul poate reda în dispoziția de modificare chiar litere, alineate în vigoare ale articolului asupra căruia poartă modificarea, tocmai pentru că, potrivit art. 59 alin. (3) din Legea nr. 24/2000, nu se utilizează, pentru a exprima o modificare, redarea doar a unor fragmente ori sintagme dintr-un text, iar modificarea trebuie să cuprindă în întregime textul vizat, cuprins în articol, alineat sau în elementul marcat al unei enumerări.

Prin urmare, este evident că ține de opțiunea legiuitorului modul în care, din punctul de vedere al tehnicii legislative, operează aceste modificări, fie printr-un singur punct (care cuprinde noua formă a articolului vizat), fie prin mai multe puncte (care operează modificări secvențiale în privința articolului vizat).

Având în vedere cele expuse, nu se poate pune în discuție încălcarea art. 1 alin. (5) din Constituție prin raportare la art. 59 din Legea nr. 24/2000.

Cu privire la faptul că Parlamentul ar fi optat pentru înlocuirea dispoziției declarate neconstituțională cu forma în vigoare a normei juridice, astfel că, în realitate, nu ar fi avut loc o modificare legislativă, Curtea constată că prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018 a stabilit doar neconstituționalitatea modificării operate asupra art. 100 alin. (1)

lit. d) C.pen., lăsând legiuitorul să aleagă soluția legislativă corespunzătoare înlocuirii celei constatate ca fiind neconstituțională.

Faptul că, în aceste condiții, legiuitorul a revenit la soluția legislativă în vigoare și a ales să mențină în reexaminare numai modificarea lit. a), nu relevă o nerespectare a deciziei Curții Constituționale, ci, din contră, s-a ales o soluție care nu pune probleme de constituționalitate din perspectiva art. 147 alin. (2) și (4) din Constituție.

Se mai indică faptul că reluarea dispozițiilor în vigoare s-a realizat și cu privire la lit. b) și c) ale alin. (1) al art. 100 C.pen., ceea ce, în optica autorului obiecției de neconstituționalitate, s-ar constitui într-un motiv de neconstituționalitate.

Această critică de neconstituționalitate nu poate fi analizată prin raportare la art. 1 alin. (5) din Constituție, din moment ce aceste dispoziții cuprind o soluție legislativă ce exista și anterior inițierii procedurii de reexaminare, astfel că acestea puteau fi contestate cu prilejul formulării obiecției de neconstituționalitate în privința variantei redacționale inițiale a legii adoptate în 4 iulie 2018.

5.3. Criticile de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 pct. 19 [cu referire la art. 155 alin. (1) și (2)] din legea analizată susțin că, în forma legii rezultată în procedura punerii de acord cu decizia Curții Constituționale, acestea nu au fost corelate cu cele ale alin. (2) – care făceau referire la persoană, și nu la faptă, contrar Deciziei nr. 650 din 25 octombrie 2018, parag. 414-423.

În acest sens, se consideră că termenul prescripției răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză, ce trebuie comunicat suspectului sau inculpatului, fără a mai fi necesară referirea la persoană.

De asemenea, se consideră că art. 1 pct. 19 [cu referire la art. 155 alin. (2)] din lege nu respectă normele de tehnică legislativă, care impun ca, în situația în care textele rezultate în urma punerii de acord cu decizia Curții sunt identice cu cele în vigoare, Parlamentul să elimine din conținutul normativ al legii respectivele intervenții.

În consecință, se apreciază că menținerea acestor dispoziții redundante contrare și normelor de tehnică legislativă ar echivala cu încălcarea prevederilor art. 1 alin. (5) și ale art. 147 alin. (2) din Constituție.

Examinând critica de neconstituționalitate formulată, Curtea constată că aceasta este întemeiată, în sensul că art. 1 pct. 19 [cu referire la art. 155 alin. (1)] din lege contravine art. 1 alin. (5) din Constituție.

Art. 1 pct. 19 [cu referire la art. 155 alin. (1) și (2)] din lege prevede că: „(1) Cursul termenului prescripției răspunderii penale se întrerupe pentru fiecare faptă și persoană prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză care, potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului în cadrul procesului penal. (2) După fiecare întrerupere începe să curgă un nou termen de prescripție”.

Alin. (2) în forma inițială a legii din 4 iulie 2018 prevedea că: „(2) După fiecare întrerupere începe să curgă un nou termen de prescripție față de persoana în favoarea căreia curge prescripția de la momentul la care s-a comunicat actul de procedură” și

a înglobat practic alin. (2) și (3) din textul în vigoare al art. 155 C.pen., iar noua soluție legislativă a fost, în consecință, corelată cu art. 155 alin. (1) C.pen.

Finalitatea comasării în forma inițială a legii criticate a celor două alineate în vigoare a avut în vedere faptul că întreruperea termenului de prescripție produce drept consecință curgerea unui nou termen de prescripție prin raportare la persoană, și nu la faptă, aspect corelat prin modificarea corespunzătoare a dispozițiilor art. 155 alin. (1) C.pen. Or, Curtea, prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, a constatat că o atare soluție legislativă, potrivit căreia curgerea unui nou termen de prescripție se raportează la persoană, și nu la faptă, alterează instituția prescripției și ignoră efectul general obligatoriu al unei decizii a instanței constituționale (Decizia nr. 443 din 22 iunie 2017, publicată în M.Of. nr. 839 din 24 octombrie 2017) și, prin urmare, a constatat-o ca fiind neconstituțională.

Legiuitorul, în procedura de reexaminare, a revenit la forma în vigoare a legii, respectând Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, însă a omis să realizeze corelația necesară cu alin. (1) din art. 155.

Deși Curtea Constituțională nu a constatat, eventual, prin aplicarea art. 18 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, neconstituționalitatea sintagmei „și persoană” din cuprinsul art. I pct. 27 [cu referire la art. 155 alin. (1)] din legea adoptată în forma inițială, legiuitorul avea îndatorirea să elimine soluția legislativă neconstituțională introdusă chiar pentru rațiuni tehnico-legislative în alin. (1) al art. 155, astfel cum s-a arătat la parag. 149 al prezentei decizii.

Curtea reține că soluția legislativă din art. I pct. 19 [cu referire la art. 155 alin. (1)] este contrară Deciziei nr. 650 din 25 octombrie 2018 mai ales prin prisma faptului că noul alin. (2) are o reglementare generală – necircumscrișă la faptă – și prin coroborare cu alin. (1) s-ar înțelege că există posibilitatea întreruperii termenului de prescripție pentru fiecare faptă și persoană prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză care, potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului în cadrul procesului penal.

Se mai reține și faptul că soluția legislativă în vigoare din art. 155 alin. (1), deși nu se referă la faptă în mod expres, se corelează cu alin. (3) în vigoare, care prevede că „(3) Întreruperea cursului prescripției produce efecte față de toți participanții la infracțiune, chiar dacă actul de întrerupere privește numai pe unii dintre ei”.

Prin urmare, din economia textului în vigoare se înțelege că prescripția produce efecte *in rem*, prin raportare la faptele de natură penală săvârșite, și nu *in personam*, în mod diferit pentru fiecare participant în parte; astfel, întreruperea cursului prescripției produce efecte față de toți participanții la săvârșirea unei infracțiuni, și nu cu privire numai față de persoana în favoarea căreia curge prescripția de la momentul la care s-a comunicat actul de procedură.

În privința criticilor de neconstituționalitate aduse art. I pct. 19 [cu referire la art. 155 alin. (2)] din lege – potrivit cărora acesta nu respectă normele de tehnică legislativă, care ar impune ca, în situația în care alineatele rezultate în urma punerii de acord cu decizia Curții sunt identice cu cele în vigoare, Parlamentul să elimine din conținutul normativ

al legii de modificare o asemenea intervenție legislativă – Curtea constată că art. 155 C.pen. în vigoare cuprinde 5 alineate, iar 4 alineate au fost supuse unor evenimente legislative, după cum urmează: alin. (1) a fost modificat, alin. (3) a fost eliminat, alin. (4) a fost modificat, iar alin. (5), în urma eliminării alin. (3), a fost renumerotat.

Prin urmare, este evident că ține de opțiunea legiuitorului modul în care, din punctul de vedere al tehnicii legislative, operează aceste modificări, fie printr-un singur punct (care cuprinde noua formă a articolului vizat), fie prin mai multe puncte (care operează modificări secvențiale în privința diverselor alineate ale articolului vizat).

În consecință, se apreciază critica de neconstituționalitate ca fiind inadmisibilă.

5.4. Criticile de neconstituționalitate a dispozițiilor art. II [cu referire la abrogarea art. 132 din Legea nr. 78/2000] din legea analizată rețin că, deși prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, Curtea Constituțională, din perspectiva criticilor de neconstituționalitate extrinsecă, a stabilit că adoptarea art. III [cu referire la abrogarea art. 13² din Legea nr. 78/2000] din lege – devenit art. II în urma parcurgerii procesului de reexaminare a legii – este constituțională, nefiind încălcate prevederile art. 1 alin. (3) și ale art. 64 alin. (4) din Constituție, aceasta a reținut un raport de complementaritate între dispozițiile art. 13² din Legea nr. 78/2000 și cele ale art. 297 C.pen., privind infracțiunea de abuz în serviciu.

Se arată, în acest sens, că datorită raportului de complementaritate fixat de Curtea Constituțională între art. 13² din Legea nr. 78/2000 și art. 297 C.pen., referitor la infracțiunea de abuz în serviciu, în condițiile în care acesta din urmă nu a suferit modificări, și pentru a se asigura o protecție sporită a valorilor sociale coroborată cu necesitatea existenței normative a unor pârghii legale de natură a descuraja încălcarea unor asemenea valori (ansamblul considerentelor de la parag. 621-626 ale Deciziei nr. 650 din 25 octombrie 2018), soluția abrogării art. 13² din Legea nr. 78/2000 contravine art. 147 alin. (2) prin raportare la alin. (1) și (4) ale aceluiași articol din Constituție.

Examinând critica de neconstituționalitate formulată, Curtea constată că prin Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018 a stabilit constituționalitatea textului criticat, prin prisma unor critici care vizau lipsa de competență a Comisiei speciale comune de a modifica Legea nr. 78/2000. Curtea a reținut că „abrogarea art. 13² din Legea nr. 78/2000 este, în realitate, într-un raport de complementaritate cu modificările aduse art. 297 C.pen. referitor la infracțiunea de abuz în serviciu. Astfel, din rațiuni de corelare legislativă, în măsura în care se modifică o anumită soluție legislativă din Codul penal, aflată în legătură directă cu o normă de incriminare dintr-o altă lege cu dispoziții penale, atunci Comisia specială comună poate realiza o asemenea operațiune.

Prin urmare, Curtea constată că, prin adoptarea art. III (cu referire la art. 13² din Legea nr. 78/2000) din lege, nu au fost încălcate prevederile art. 1 alin. (3) și art. 64 alin. (4) din Constituție”. Critica adusă textului abrogator al art. 13² din Legea nr. 78/2000 pornește de la premisa potrivit căreia dacă nu s-au operat modificări asupra art. 297 C.pen., abrogarea realizată nu s-ar mai impune, tocmai datorită caracterului său complementar.

Este adevărat că art. 297 C.pen. nu a mai fost modificat, omisiune în sine neconstituțională, însă, în cauză, nu este vorba despre o corelare, ci de un raport de complementaritate, respectiv de întregire a modificării operate. În condițiile în care modificarea nu a fost operată asupra textului de bază (art. 297 C.pen.), deși trebuia a fi realizată, nu înseamnă că automat trebuie eliminat și elementul completator/întregitor al politicii legislative avute în vedere, în condițiile în care acesta poate avea o existență de sine stătătoare. Or, exact aceasta este situația în cauză, abrogarea art. 13² din Legea nr. 78/2000 nu este un efect al modificării art. 297 C.pen., ci un element completator al acesteia, care chiar în ipoteza neconstituțională a nerealizării modificării art. 297 C.pen. poate avea o existență de sine stătătoare, nefiind, așadar, caducă/lipsită de obiect/necorelată.

Prin urmare, Curtea subliniază că limbajul folosit în Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018 indică faptul că în cauză există un „raport de complementaritate” între modificările inițial aduse art. 297 C.pen. și art. 13² din Legea nr. 78/2000, și nu unul de corelare. Având în vedere cele expuse, Curtea constată că dispozițiile art. II (cu referire la abrogarea art. 13² din Legea nr. 78/2000) din lege sunt constituționale.

6. Cu privire la efectele acestei decizii, Curtea Constituțională reține că, în cadrul procedurii de punere de acord a unei legi sau norme declarate neconstituțională cu o decizie a Curții Constituționale, Parlamentul, în principiu, are libertatea de a decide dacă modifică acea lege sau normă strict în sensul celor statuate de către Curte sau dacă abandonează intervenția asupra textului în cauză prin eliminarea normei sau chiar prin respingerea legii.

Această libertate a Parlamentului este însă restrânsă în cazul în care se interpune o decizie a Curții Constituționale pronunțată în cadrul controlului de constituționalitate *a posteriori*, prin care norma în vigoare, care face obiectul intervenției legislative, a fost declarată neconstituțională.

Într-o atare ipoteză, Parlamentul este obligat ca, odată declanșată procedura de modificare a legii în vederea punerii sale de acord cu Constituția, să adopte normele care transpun actul jurisdicțional al Curții, prin eliminarea viciilor de neconstituționalitate constatate. Această obligație izvorăște direct din textul constituțional al art. 147 și impune Parlamentului un rol activ în procesul de constituționalizare a normelor legale, în acord cu deciziile instanței constituționale.

Într-o interpretare contrară ar însemna că, în aplicarea art. 147 alin. (1), (2) și (4) din Constituție, legiuitorul, în cadrul procedurii de punere de acord a legii cu deciziile Curții Constituționale, are un drept de selecție cu privire la acestea, prin actul său decizional putând chiar să mențină în legislație norme afectate de vicii de neconstituționalitate, fapt ce nu poate fi acceptat.

Cu alte cuvinte, în cadrul procedurii de reexaminare a legii, conformarea cu obligația prevăzută de art. 147 alin. (2) din Constituție implică, pe de o parte, o intervenție legislativă permanent limitată la considerentele și dispozitivul deciziei Curții și, pe de altă parte, faptul că, odată declanșată procedura de modificare a legii în scopul punerii sale de acord cu o decizie a Curții Constituționale pronunțată în cadrul controlului

de constituționalitate *a posteriori*, intervenția ulterioară a legiuitorului nu poate fi abandonată, acesta fiind obligat să adopte normele care transpun actul jurisdicțional al Curții. Admiterea unei soluții contrare, care ar permite legiuitorului să opteze pentru abandonarea procedurii legislative cu un alt scop, ar echivala cu păstrarea soluției legislative declarate neconstituțională pe calea controlului de constituționalitate *a posteriori* și, implicit, cu lipsirea de efecte juridice a deciziei Curții care a stat la baza inițiativei legislative modificatoare.

O astfel de conduită a Parlamentului ar anula însuși scopul legiferării, acela de a armoniza legislația cu deciziile Curții Constituționale, încalcând obligația constituțională consacrată de art. 147 alin. (2) din Legea fundamentală. Or, în conformitate cu rolul Curții Constituționale și cu valențele controlului de constituționalitate, procesul de reexaminare a legii implică în mod obligatoriu o conduită loială din partea Parlamentului și o analiză aplicată și responsabilă a tuturor textelor declarate neconstituționale, prin raportare la considerentele deciziei.

În jurisprudența sa anterioară, referitoare la interpretarea art. 147 alin. (2) din Constituție, Curtea a statuat, de principiu, că, în situația în care constată neconstituționalitatea unei legi în ansamblul său, și nu doar a unor dispoziții din aceasta, „pronunțarea unei astfel de decizii are un efect definitiv cu privire la acel act normativ, consecința fiind încetarea procesului legislativ în privința respectivei reglementări”.

Totodată, în considerarea prevederilor art. 61 alin. (1) din Constituție, care stabilesc că „Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării”, Curtea a mai reținut următoarele: „Competența de legiferare a acestuia cu privire la un anumit domeniu nu poate fi limitată dacă legea astfel adoptată respectă exigențele Legii fundamentale.

Prin urmare, opțiunea legiuitorului de a legifera în materia în care Curtea Constituțională a admis o sesizare de neconstituționalitate cu privire la o lege în ansamblul său presupune parcurgerea tuturor fazelor procesului legislativ prevăzut de Constituție și de regulamentele celor două Camere ale Parlamentului” (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 308 din 28 martie 2012, publicată în M.Of. nr. 309 din 9 mai 2012, Decizia nr. 1 din 10 ianuarie 2014, publicată în M.Of. nr. 123 din 19 februarie 2014, Decizia nr. 619 din 11 octombrie 2016, publicată în M.Of. nr. 6 din 4 ianuarie 2017, parag. 50, sau Decizia nr. 432 din 21 iunie 2018, publicată în M.Of. nr. 575 din 6 iulie 2018, parag. 35).

De asemenea, prin Decizia nr. 619 din 11 octombrie 2016, parag. 50, Curtea a stabilit că reexaminarea, mai exact punerea de acord a deciziei, se aplică numai atunci când Curtea a constatat neconstituționalitatea unor dispoziții ale acesteia, și nu atunci când neconstituționalitatea vizează actul normativ în ansamblul său, în caz contrar încalcându-se art. 147 alin. (2) din Constituție (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 581 din 20 iulie 2016, publicată în M.Of. nr. 737 din 22 septembrie 2016, parag. 45-48).

Totodată, prin Decizia nr. 432 din 21 iunie 2018, parag. 36, Curtea a stabilit faptul că art. 147 alin. (2) din Constituție nu este incident, întrucât prin decizia Curții Constituționale a fost constatată neconstituționalitatea legii în ansamblul său, iar nu doar a unor

dispoziții din cuprinsul acesteia. Așadar, așa cum este statuat, cu valoare de principiu, în jurisprudența Curții Constituționale, în situația constatării neconstituționalității legii în ansamblul său, pronunțarea unei astfel de decizii are un efect definitiv cu privire la acel act normativ, consecința fiind încetarea procesului legislativ în privința respectivei reglementări. Parlamentului îi revine obligația să constate încetarea de drept a procesului legislativ, ca urmare a constatării neconstituționalității legii, în integralitatea sa, iar, în ipoteza inițierii unui nou demers legislativ cu privire la același domeniu de reglementare, să se conformeze celor statuate prin decizia Curții Constituționale (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 76 din 30 ianuarie 2019, publicată în M.Of. nr. 217 din 20 martie 2019, parag. 42, Decizia nr. 139 din 13 martie 2019, publicată în M.Of. nr. 336 din 3 mai 2019, parag. 88, Decizia nr. 140 din 13 martie 2019, publicată în M.Of. nr. 377 din 14 mai 2019, parag. 86, sau Decizia nr. 141 din 13 martie 2019, publicată în M.Of. nr. 389 din 17 mai 2019, parag. 96).

Curtea reține că jurisprudența sa vizează, cu caracter general, inițiativele legislative reglementate de art. 74 din Constituție (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 383 din 29 mai 2019, publicată în M.Of. nr. 549 din 4 iulie 2019, parag. 26). Cu privire însă la ipoteza particulară a unei legi care are ca scop punerea de acord a unor prevederi neconstituționale cu dispozițiile Constituției, Curtea reține incidența dispozițiilor constituționale ale art. 147 alin. (2), potrivit cărora: „În cazurile de neconstituționalitate care privesc legile, înainte de promulgarea acestora, Parlamentul este obligat să reexamineze dispozițiile respective pentru punerea lor de acord cu decizia Curții Constituționale”, și ale art. 147 alin. (4), conform căruia „Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor”.

Așa fiind, aplicând jurisprudența de principiu a Curții Constituționale referitoare la efectele deciziei de constatare a neconstituționalității unei legi în ansamblul său la situația specifică a legilor de transpunere a deciziilor instanței constituționale, obligatorii pentru Parlament în virtutea art. 147 alin. (4) din Constituție, este evident că, în cazul constatării neconstituționalității unei astfel de legi, în ansamblul ei, *decizia Curții nu poate avea ca efect încetarea procesului legislativ în privința respectivei reglementări*, întrucât o atare consecință atașată actului jurisdicțional ar fi de natură să împiedice Parlamentul în îndeplinirea obligației constituționale expres prevăzute de art. 147 alin. (2).

Mai mult, nici legiuitorul nu poate opta pentru abandonarea procedurii legislative inițiate, întrucât, așa cum s-a menționat, o atare opțiune ar avea ca efect păstrarea soluției legislative declarate neconstituțională pe calea controlului de constituționalitate *a posteriori* și, implicit, lipsirea de efecte juridice a deciziei Curții, care a stat la baza inițiativei legislative modificatoare.

Așadar, sub aspectul efectelor pe care le produce decizia de constatare a neconstituționalității unei legi, în ansamblul ei, diferența specifică dintre legea de transpunere a deciziilor instanței constituționale, declarată neconstituțională în ansamblul ei, și celelalte tipuri de legi, declarate neconstituționale, în ansamblul lor, este dată de reglementarea expresă din art. 147 din Constituție, care instituie în sarcina Parlamentului

obligația de a asigura constituționalizarea normelor legale, în acord cu deciziile instanței constituționale.

Față de aceste argumente, ca efect al acestei decizii, potrivit dispozițiilor art. 147 alin. (2) și (4) din Legea fundamentală, Parlamentului îi revine în continuare obligația să reexamineze legea supusă controlului, iar, în cadrul acestei proceduri, să se conformeze celor statuate atât prin prezenta decizie, cât și prin deciziile anterioare la care Curtea Constituțională a făcut trimitere.

7. În opinia concordantă a deciziei, se reține că sesizările de neconstituționalitate se impuneau a fi admise și din perspectiva criticii de neconstituționalitate extrinsecă, privind adoptarea legii cu încălcarea dispozițiilor art. 69 alin. (2) din Regulamentul Camerei Deputaților, fapt care aduce atingere prevederilor art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție.

În acest sens, autorii opiniei concordante rețin că raportul Comisiei parlamentare speciale comune, elaborat în cadrul procedurii din fața Camerei Deputaților, a fost difuzat deputaților în chiar ziua votului, așadar, cu nerespectarea termenului de cel puțin 5 zile înainte de data stabilită pentru dezbaterea proiectului de lege sau a propunerii legislative în plenum Camerei Deputaților, fapt ce determină neconstituționalitatea legii, în ansamblul său.

În privința acestei critici de neconstituționalitate extrinsecă, s-a arătat că potrivit art. 69 alin. (2) din Regulamentul Camerei Deputaților, aprobat prin Hotărârea Camerei Deputaților nr. 8/1994, republicat în M.Of. nr. 481 din 28 iunie 2016: „(2) Raportul (întocmit de comisia sesizată în fond – s.n.) va fi imprimat și difuzat deputaților cu cel puțin 3 zile înainte de data stabilită pentru dezbaterea proiectului de lege sau a propunerii legislative în plenum Camerei Deputaților, în cazul proiectelor de legi și al propunerilor legislative pentru care Camera Deputaților este prima Cameră sesizată, și cu cel puțin 5 zile, în cazul celor pentru care Camera Deputaților este Cameră decizională”.

Or, analizând procedura adoptării legii supuse controlului de constituționalitate, se constată că Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, precum și a Legii nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție a fost reexaminată și adoptată în data de 17 aprilie 2019 în plenum Senatului și înaintată Camerei Deputaților, în calitate de Cameră decizională.

La data de 23 aprilie 2019, legea este trimisă pentru raport Comisiei parlamentare speciale comune, care a întocmit un nou raport de admitere, cu amendamente, pe care l-a depus în data de 24 aprilie 2019.

În aceeași zi, plenum Camerei Deputaților, în temeiul art. 75 și art. 76 alin. (1) din Constituție, a luat în dezbateră și a adoptat legea, pe care a trimis-o spre promulgare Președintelui României în data de 2 mai 2019.

Ca atare, se constată că raportul întocmit de către Comisia parlamentară specială comună a fost depus în data de 24 aprilie 2019, iar legea a fost adoptată în aceeași zi, în condițiile în care forma legii adoptate în Senat a fost transmisă Camerei Deputaților în data de 23 aprilie 2019.

În jurisprudența sa (Decizia nr. 209 din 7 martie 2012, publicată în M.Of. nr. 188 din 22 martie 2012), Curtea a statuat că:

„Autonomia regulamentară constituie expresia statului de drept, a principiilor democratice și poate opera exclusiv în cadrul limitelor stabilite de Legea fundamentală.

Autonomia regulamentară nu poate fi exercitată în mod discreționar, abuziv, cu încălcarea atribuțiilor constituționale ale Parlamentului.

Astfel, între principiul constituțional referitor la autonomia Parlamentului de a-și stabili reguli interne de organizare și funcționare [art. 64 alin. (1)] și principiul constituțional referitor la rolul Parlamentului, în ansamblul autorităților publice ale statului, ce exercită, potrivit Constituției, atribuții specifice democrației constituționale (legiferarea, acordarea votului de încredere, în baza căruia este numit Guvernul, retragerea încrederii acordate Guvernului prin adoptarea unei moțiuni de cenzură, declararea stării de război, aprobarea strategiei naționale de apărare a țării etc.), Curtea apreciază că există un raport ca de la mijloc/instrument la scop/interes.

Astfel, regulamentele parlamentare se constituie într-un ansamblu de norme juridice, menite să organizeze și să disciplineze activitatea parlamentară cu privire, printre altele, la procedura de legiferare, de numire sau de investitură a celor mai importante instituții sau autorități publice în stat (Guvern, o parte dintre judecătorii Curții Constituționale, o parte dintre membrii Consiliului Superior al Magistraturii, membrii Curții de Conturi, Avocatul Poporului, directorii serviciilor de informații), precum și regulile de organizare și funcționare ale fiecărei Camere.

Normele regulamentare reprezintă instrumentele juridice care permit desfășurarea activităților parlamentare, în scopul îndeplinirii atribuțiilor constituționale ale Parlamentului, autoritate reprezentativă prin care poporul român își exercită suveranitatea națională, în conformitate cu prevederile art. 2 alin. (1) din Constituție.

Ca orice act normativ destinat să reglementeze un anumit domeniu de activitate, regulamentul parlamentar trebuie să respecte cerințele privind claritatea și previzibilitatea normelor, să fie un element regulator suplu, care, pe de o parte, să permită o libertate de acțiune parlamentarilor sau grupurilor parlamentare în acord cu dispozițiile art. 69 din Constituție, referitoare la caracterul reprezentativ al mandatului parlamentar, iar, pe de altă parte, să garanteze autorității legiuitoare posibilitatea de a-și îndeplini rolul constituțional.

Or, instrumentul juridic menit să asigure îndeplinirea atribuțiilor Parlamentului nu poate constitui o piedică în realizarea scopului său.

Regulamentul parlamentar trebuie interpretat și aplicat cu bună-credință și în spiritul loialității față de Legea fundamentală”.

În prezenta cauză, Curtea nu este chemată să verifice numai dacă a fost respectat Regulamentul Camerei Deputaților, ci dacă, prin conduita sa, Camera Deputaților a încălcat garanțiile procedurale pe care le are la îndemână deputatul pentru a-și exercita mandatul în serviciul poporului, respectiv de a cunoaște amendamentele depuse, de a formula propriile amendamente și de a vota în cunoștință de cauză propunerea/

proiectul de lege. De aceea, se rețin ca norme de referință art. 69 alin. (1) și art. 74 din Constituție, raportate la art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție, referitor la statul de drept, democrație și obligația respectării supremației Constituției.

Desfășurarea procesului legislativ în cauza analizată denotă faptul că încălcarea termenului de 5 zile din Regulament (s.n. termenul este de 5 zile, întrucât Camera Deputaților a fost Cameră decizională) – aspect care în sine nu atrage neconstituționalitatea extrinsecă a unui act normativ – a avut însă aptitudinea să ducă la imposibilitatea exercitării plene a mandatului de deputat, în sensul că nu au putut fi luate la cunoștință amendamentele adoptate în comisia sesizată în fond și dezbătute în mod real, nu s-au putut depune sau s-a limitat extrem de sever dreptul deputaților de a depune amendamente și nu a fost exprimat un vot în deplină cunoștință de cauză.

Practic, legiuitorul nu a respectat garanțiile pe care Regulamentul Camerei Deputaților le instituie în consacrarea mandatului reprezentativ prevăzut de Constituție, termenul de 5 zile, pus la dispoziția parlamentarilor membri ai Camerei decizionale, fiind anulat.

O asemenea concluzie derivă din complexitatea actului modificator și amploarea modificărilor operate, din faptul că problemele ce s-ar fi impus a fi dezbătute vizează chiar Codul penal al României, iar aspectele modificate în privința diverselor instituții de drept substanțial sunt extrem de sensibile pentru societate și evoluția ei.

Astfel, nu este vorba doar de încălcarea unui simplu termen procedural, ci de consecințele pe care le produce sau le poate produce o asemenea încălcare, având în vedere importanța problemelor dezbătute.

Politica penală și procedural penală a statului nu poate fi dezbătută și votată într-o Cameră a Parlamentului într-o singură zi; ea reflectă starea și evoluția societății în contextul fenomenului infracțional, ea implică luarea unei decizii de natură legislativă care are repercusiuni deosebite asupra dezvoltării societății și nu reflectă o necesitate de moment. Ea nu trebuie să fie contradictorie sau să răspundă dorinței unei anumite opțiuni politice, ci trebuie să răspundă cerințelor societății, protejând interesele generale ale acesteia. Or, pentru aceasta, deputatul trebuie să aibă asigurată posibilitatea de a lua cunoștință de proiectul/propunerea legislativă, amendamentele aduse, raportul și avizele comisiilor permanente, dar și de a se informa sau consulta cu alți actori politici sau instituționali; numai în aceste condiții își poate forma o opinie asupra problemei dezbătute și numai în aceste condiții votul său, eminent politic, poate fi dat în deplină cunoștință de cauză.

Prin urmare, se constată că deputații au fost puși în situația de a nu putea participa în mod real la dezbaterile parlamentare, aceasta fiind dusă în derizoriu, căpătând valențele unui simulacru.

Având în vedere argumentele prezentate, se constată conduita vădit arbitrară a legiuitorului, care ignoră, în mod constant, normele regulamentare, recomandarea Curții Constituționale cuprinsă în Decizia nr. 250 din 19 aprilie 2018, publicată în M.Of. nr. 378 din 3 mai 2018, parag. 48-49, potrivit căreia „parlamentarii, fie că provin din rândul majorității, fie că provin din cel al opoziției, trebuie să se abțină de la exercitarea

abuzivă a drepturilor procedurale și să respecte o regulă de proporționalitate, de natură să asigure adoptarea deciziilor ca urmare a unei dezbateri publice prealabile”, și, implicit, principiul exercitării cu bună-credință și în spirit de loialitate față de valorile constituționale a drepturilor procedurale parlamentare.

Nerespectarea termenelor prevăzute în propriile regulamente de organizare și funcționare împiedică Parlamentul să-și exercite funcția de legiferare în mod efectiv, transformând actul decizional al votului într-o formalitate care lipsește de efecte juridice norma cuprinsă în art. 69 din Constituție. Procesul legislativ desfășurat cu privire la legea supusă controlului de constituționalitate în prezenta cauză nu a presupus o dezbateră reală asupra inițiativei legislative, în sensul că nu a avut loc un schimb de idei cu privire la conținutul normativ al acesteia. Mai mult, în absența dezbaterilor, participarea membrilor Parlamentului la procesul legislativ a fost golită de conținut, reducându-se la votarea propunerii legislative în lipsa oricărei cunoașteri a conținutului acesteia, ceea ce este de neconceput într-un stat de drept.

Or, înseși exigențele statului de drept și principiile care stau la baza democrației se opun unei paradigme care să ridice la rang de principiu constituțional aparența sau mimarea dezbaterii parlamentare.

De aceea, ori de câte ori, prin nerespectarea unui termen procedural asociat dezbaterii parlamentare, are loc o încălcare a exercitării plene a mandatului parlamentar, Curtea este îndrituită să intervină și să constate neconstituționalitatea extrinsecă a actului normativ respectiv, prin raportare la art. 69 alin. (1) și art. 74 din Constituție, cu reținerea încălcării art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție, așa cum s-ar fi impus și în cauza de față.

În loc de concluzii

În contextul acestei decizii și nenumăratelor evenimente legislative care au precedat-o, dar și în lumina unor cazuri investigate, intens mediatizate, la data de 29 iulie 2019, Asociația Forumul Judecătorilor din România a emis un comunicat de presă, al cărui conținut nu face decât se sintetizeze multiplele semnale de alarmă trase de-a lungul timpului, în legătură cu modificările aduse legislației penale din România.

De aceea, se cuvine să încheiem această prezentare, prin a readuce în atenția cititorilor o serie de considerații făcute publice la acea vreme:

„Asociația Forumul Judecătorilor din România reamintește faptul că în ultimii ani a criticat constant modificările aduse legilor justiției și codurilor penale arătând că, prin preocuparea exclusivă pe care a arătat-o legiuitorul penal față de persoanele cercetate și/sau condamnate penal, s-au ignorat drepturile victimelor infracțiunilor și, în general, dreptul cetățenilor de a beneficia de protecție din partea autorităților statului. Prin aceste modificări legislative posibilitatea organelor de urmărire penală de a desfășura anchete eficiente prin administrarea rapidă a probelor a fost considerabil afectată, iar magistrații au fost expuși unor anchete penale și disciplinare derulate de Secția de Investigare a Infracțiunilor din

Justiție și de Inspekția Judiciară. La aceste modificări legislative s-a adăugat reglementarea recursului compensatoriu, care a permis eliberarea imediată a mii de deținuți condamnați pentru fapte de corupție, dar și pentru infracțiuni de violență.

Am atras atenția și asupra lipsei de reacție a legiutorului, care, după ce Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 51/2016, a exclus Serviciul Român de Informații, care este **singurul organism care deține mijloace tehnice apte să intercepteze și să localizeze rapid comunicațiile telefonice**, de la colaborarea cu organele de urmărire penală, nu a pus la dispoziția acestora din urmă mijloace tehnice suficiente pentru a realiza anchete rapide și eficiente. În fine, am atras atenția și asupra subfinanțării grave a sistemului judiciar, care are drept efect, între altele, privarea organelor de urmărire penală de fondurile necesare întocmirii expertizelor tehnice, esențiale atât în anchetarea cazurilor de corupție, cât și a celor privind infracțiunile de violență. Toate aceste amendamente la legile justiției și la Codul Penal și Codul de procedură penală, ce au fost adoptate sub pretextul corectării unor închipuite abuzuri în justiție create de «statul paralel», de «binom» sau de «protocele», au avut ca efect favorizarea unor persoane condamnate pentru fapte de corupție și **au slăbit în același timp fundamentele statului de drept prin lăsarea organelor de urmărire penală fără instrumentele tehnice și legislative esențiale în activitatea lor, punând astfel în pericol a viața și siguranța tuturor cetățenilor români**. Aceste critici le-am exprimat prin comunicatele adresate opiniei publice, prin protestele pe care le-am organizat pe treptele instanțelor și prin memoriile semnate de mii de magistrați. Îngrijorările noastre au fost confirmate de rapoartele întocmite de organisme europene, mai precis de Comisa de la Veneția și de GRECO. Din păcate, legiutorul a ignorat toate aceste avertismente, iar magistrații care le-au promovat au fost ridiculizați, reproșându-li-se că nu pot indica nicio dispoziție legală care ar afecta independența justiției sau statul de drept. Constatăm, cu regret, că, după tragedia de la Caracal, unii factori de influențare a opiniei publice continuă să emită simple judecăți de valoare («statul paralel și fostul procuror general DNA au distrus justiția», sau «magistratul X a semnat memorii de protest»), ce nu pot justifica în niciun fel efectele grave ale deficiențelor sistemice provocate de cadrul legislativ modificat în ultimii ani.

În aceste condiții, solicităm Parlamentului să abroge fără întârziere toate modificările legislative pe care le-a adus în ultimii doi ani legilor justiției și Codului penal și Codului de procedură penală, de natură să afecteze independența justiției și combaterea eficientă și rapidă a infracționalității, iar guvernului să asigure organelor de urmărire penală finanțarea necesară și mijloacele tehnice fără de care descoperirea și anchetarea faptelor grave de violență sau de corupție nu sunt posibile. Aceste măsuri ar putea asigura eficiența reală a activității organelor de urmărire penală, iar nu organizarea unui referendum costisitor, inutil și inapt să sprijine în mod real activitatea de investigare a faptelor penale grave, în condițiile în care, oricum, majorarea pedepselor pentru infracțiunile grave de violență nu se poate realiza decât printr-o lege, pe care parlamentul o poate adopta în orice moment”.

Dincolo de constatările inerente evenimentelor legislative la care se referă, toate aceste observații cuprind un serios avertisment, dar și un puternic semnal asupra rolului pe care orice modificare sau reformă legislativă îl are în statul de drept.

În România, este foarte greu de spus în ce măsură intervențiile legislative au reușit să impună o stare generală de bine la nivelul întregii societăți, o asanare morală de care am fi avut cu toții atâta nevoie, de vreme ce imaginea de ansamblu a societății noastre a rămas aproape neschimbată de mai bine de 30 de ani, fiind zugrăvită destul de sugestiv în prefața a unui lucrări de referință, ce cuprinde memoriile recente, precum și experiențele dramatice ale unui polițist angajat împotriva crimei organizate din România:

„În România zilelor noastre, adevărul și dreptatea par a fi fost golite de conținut, fiind evident că deranjează și provoacă reacții de apărare agresivă. Legea este modificată după bunul-plac al guvernanților în funcție de nevoile puternicilor zilei, aplicarea și respectarea ei fiind obligatorii doar pentru unii. Iar când devin obligatorii pentru toți, devin și neconstituționale”¹.

În fața unui asemenea avertisment, nu ar trebuie să ne surprindă cuvintele pline de amărăciune ale profesioniștilor dreptului și tocmai de aceea, aceste mesaje trebuie privite la adevărata lor valoare și, în nici un caz, nu trebuie răstălmăcite sau apreciate drept critici la adresa oricăror încercări de reformare sau adaptare a legislației noastre penale la noile realități cotidiene.

Concluzia pe care aceste texte o degajă este însă aceea că un experiment legislativ de maximă importanță nu poate servi decât unor nevoi de progres social și intereselor generale ale societății, în nici un caz nevoilor de conjunctură, care se pot schimba de la un an la altul sau necesităților de impunitate penală la care aspiră diferitele grupuri de interese aflate în conflict cu legea penală, prin aducerea în derizoriu a actului legislativ.

Tot astfel, modificările legislative nu pot fi sursa unor dificultăți în procesul de aplicare a legii și nu pot deschide capcane practicienilor dreptului, contrar obiectivelor pe care o operă normativă de asemenea anvergură le urmărește, deoarece numai stabilitatea legislativă poate face posibilă aprofundarea și interpretarea cât mai corectă a legii din partea unor practicieni și specialiști ai profesiilor juridice, care își aduc o reală contribuție la unificarea jurisprudenței și la analizele doctrinare de valoare.

Ceva mai mult decât atât, modificările și reformele legislative nu pot fi sursa unor experimente sociale, nu pot fi sursa unor afaceri judiciare și nu se pot ascunde în spatele unor dorințe obsesive de revanșă din partea unor persoane aflate în conflict cu autoritățile statului, în caz contrar, aceste intervenții abrupte putând avea un efect de bumerang.

Dimpotrivă, evenimentele legislative trebuie tratate cu toată seriozitatea, și nu ca simple accidente istorice sau întâmplări la voia hazardului, mai cu seamă că ele survin într-un context de împrejurări care, cu siguranță, vor influența evoluția societății într-un sens sau altul. Pentru acest motiv, acest gen de evenimente trebuie să se bucure de atenția noastră, deoarece următorul stadiu al istoriei va include nu doar transformări tehnologice și organizaționale, ci și transformări fundamentale ale conștiinței și

¹ *Tr. Berbeceanu, Radiografia unei mârșăvii judiciare, Ed. Curtea Veche, București, 2019, p. 13.*

900 de zile de asediu neîntrerupt asupra magistraturii române

identității umane, care, după cum spunea un autor contemporan, ar putea atât de intense și fundamentale, încât să pună sub semnul întrebării însuși termenul „uman”¹.

De aceea, ar fi indicat să învățăm din lecțiile istoriei și că nu uităm nici povestea doctorului Frankenstein. În fond, viitorul este necunoscut și ar fi păcat ca, profitând de somnul rațiunii, opera legislativă să devină un monstru.

¹ *Y.N. Harari, Sapiens. Scurtă istorie a omenirii*, Ed. Polirom, Iași, 2017, p. 348.

Independența procurorilor și statul de drept. Despre caracter și profesionalism în justiție

Augustin Lazăr*

Statul de drept și independența procurorilor sunt două concepte strâns legate. Independența procurorilor este o valoare recunoscută în statul de drept, pentru că doar astfel, instanța poate fi sesizată cu infracțiuni grave, adică judecătorii să aibă posibilitatea de a se pronunța asupra vinovăției sau inocenței inculpaților¹.

1. *Contextul național.* România a traversat în ultimii ani o perioadă complicată, cu frecvente atacuri la adresa magistraturii și a fundamentelor statului de drept, acțiuni desfășurate în forme incompatibile cu normele constituționale. Opinia publică a asistat la amenințări grave și fără precedent la adresa independenței justiției într-un stat de drept. Modificările aduse legilor justiției au încorporat interesele politicienilor aflați în proceduri judiciare, resentimentele împotriva judecătorilor și procurorilor, dorința de a schimba rapid, netransparent și din temelii echilibrul care ar trebui să existe între puterile unui stat constituțional².

În această perioadă s-au desfășurat în avalanșă demersurile de *modificare și remodificare a legilor justiției, a Codului penal, a Codului de procedură penală* și altor acte normative cu impact asupra sistemului judiciar. Factorul politic a insistat și a reușit *revocarea* procurorului-șef al Direcției Naționale Anticorupție. Contrar avizului negativ al CSM, a inițiat apoi procedura și a încercat revocarea procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, iar la finalul mandatului a *viciat procedurile de selecție* pentru numirea procurorilor de rang înalt. Curtea Constituțională a emis o decizie prin care a așezat într-o *nouă paradigmă relația procurorilor cu ministrul justiției*, stabilind o procedură *sui generis* de revocare a procurorilor de rang înalt și făcând din propunerea de revocare a ministrului justiției un adevărat act administrativ imperativ pentru Președintele României.

În acest context, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a fost pus în situația de a adopta în numeroase rânduri *mesaje publice*

* Prof. univ. la Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, fost Procuror General al României.

¹ Independența și autonomia parchetelor este definită drept corolar al independenței judecătorilor, Carta de la Roma, adoptată ca urmare a Opiniei nr. 9/2014 a Consiliului Procurorilor Europeni către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, pct. IV și V.

² Pentru detalii, a se vedea apelul magistraților români din 29.11.2019 (<https://www.juridice.ro/666420/apelul-public-al-magistratilor-romani-adresat-presedintelui-prim-ministrului-si-ministrului-justitiei.html>).

și instituționale în sensul clarificării juridice a problemelor și apărării independenței procurorilor. Prin semnale transmise public, procurorul general și-a exprimat preocuparea față de unele modificări ori inițiative legislative, față de modalitatea de promovare și adoptare a acestora, în sensul evidențierii lipsei de transparență, a opacității la dialog și la respectarea opiniei motivate a unui întreg corp profesional al magistraților.

Cu referire la transparența și predictibilitatea procesului legislativ pentru actele normative privind reforma sistemului judiciar și lupta împotriva corupției, *raportul MCV* din octombrie 2019 a relevat clar importanța unui proces legislativ constituțional. Modificarea legilor justiției prin cinci ordonanțe de urgență ale guvernului a fost ferm criticată de experții Comisiei de la Veneția sub aspectele impactului său asupra calității legislației, a securității juridice, a controlului extern asupra guvernului și a principiului separației puterilor. Despre independența sistemului judiciar, raportul a reamintit recomandările privind punerea în practică a unui sistem robust și independent de numire a procurorilor de rang înalt, pe baza unor criterii clare și transparente, cu sprijinul Comisiei de la Veneția. A relevat că independența va fi efectivă prin asigurarea includerii în Codul de conduită pentru parlamentari care este în curs foarte lent de elaborare în Parlament a unor prevederi clare cu privire la respectul reciproc dintre instituții și a precizat, în mod clar, că parlamentarii și procesul dezbaterilor parlamentare ar trebui să respecte independența sistemului judiciar.

Procurorul general a avertizat asupra faptului că a hărțui procurorii, a-i pune într-o stare defensivă, a-i *amenința cu răspunderi juridice disproportionale* față de eventualele greșeli profesionale făcute, a asimila *ipso facto* o decizie judecătorească de achitare a unui inculpat cu o culpă profesională înseamnă a transforma parchetul într-o verigă slabă aflată între poliție și instanțele judecătorești. Similar, a supune procurorii controlului unui organism executiv, eminent politic, așa cum este Ministerul Justiției, condus de un ministru al justiției numit politic și cu agendă politică înseamnă, pe scurt, a încălca de o manieră gravă principii fundamentale ale statului de drept¹.

Justețea luărilor de poziție ale Ministerului Public a fost confirmată de organismele europene chemate să evalueze reformele. *Comisia de la Veneția* a subliniat că modificările aduse legilor justiției subminează independența procurorilor și încrederea publică în justiție. S-a relevat, deopotrivă, necesitatea reevaluării procesului de numire și revocare a procurorilor-șefi, astfel încât să se asigure un sistem neutru și obiectiv, prin menținerea atribuțiilor Președintelui României și ale Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) în vederea echilibrării ponderii rolului ministrului justiției.

Similar, în Opinia nr. 930 cu privire la codurile penale, adoptată în octombrie 2018, Comisia de la Veneția a arătat că, luate separat, dar și prin efectul lor cumulat, amendamentele vor afecta în mod serios eficacitatea sistemului judiciar de a lupta cu formele de criminalitate gravă, cum ar fi corupția, infracțiunile de violență și criminalitatea organizată. Mai mult, unele dintre amendamente sunt contrare obligațiilor

¹ Mesajul procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din 7 decembrie 2017, Independența și autonomia parchetelor, corolar al independenței judecătorilor (http://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/mesaj_al_procurorului_general_referitor_la_independenta_procurorilor.pdf).

internaționale ale României ori merg mai departe decât cerințele rezultate din deciziile Curții Constituționale. Semnalele Înaltei Curți de Casație și Justiție și ale procurorilor-șefi privind efectele negative au fost ignorate în contextul în care dialogul nu era doar necesar, dar și de dorit.

La 10 ianuarie 2019, Asociația Internațională a Procurorilor (IAP), cu sediul în Haga (Olanda) a trimis Președintelui și Guvernului României o scrisoare oficială în care își exprima îngrijorarea față de impactul modificărilor din justiție asupra independenței procurorilor, precum și față de încercările de revocare din funcție a procurorului general. IAP a citat, în scrisoare, poziția Comisiei de la Veneția legată de modificarea legislației din Justiție, precum și despre procedura de revocare și numire a procurorilor-șefi¹.

În același sens, în raportul elaborat de experții GRECO, adoptat la a 79-a reuniune plenară de la Strasbourg, publicat la 11 aprilie 2018, se relevă nevoia întăririi rolului CSM în procedura numirii procurorilor-șefi, a garantării prin lege a independenței procurorilor și a faptului că amendamentele care privesc răspunderea materială a magistraților trebuie să inducă reguli clare și predictibile și să nu constituie o amenințare la independența acestora.

Statul de drept se bazează pe principiul supremației legii, dar el presupune și ideea de responsabilitate, morală, etică, politică, juridică. Responsabilitatea nu înseamnă doar răspundere, ci mai mult, o atitudine de implicare în stabilirea unui cadru instituțional în care subiecții de drept constituțional să acționeze conștient, pentru binele comun, să își asume deciziile luate și să dea dovadă de respect pentru cetățenii pe care îi guvernează. Responsabilitatea înseamnă bună guvernare².

2. *Judiciarizarea vieții publice, nevoia consolidării încrederii în sistemul judiciar și apărării statului de drept în acest context, au format obiectul unor recente studii³. Noile probleme care confruntă statul de drept sunt descrise de profesorul Pierre Rosanvallon, în cartea sa „Contrademocrația. Politica în epoca neîncrederii”⁴. Lucrarea se referă la un nou aspect al democrațiilor epocii actuale, care a generat multe discuții, prin constatarea unei deplasări a dezbaterii publice spre penal, ceea ce înseamnă nevoia implicării sporite a puterii judecătorești în viața publică, mai exact o *judiciarizare a vieții publice*⁵. Profesorul francez arată că ne aflăm în fața unui fenomen complex, cu formă variabilă și cu multiple cauze. El reține că unul dintre factorii numeroși care-l*

¹ (https://cdn.g4media.ro/wp-content/uploads/2019/01/20190110-Letter-to-PM-Viorica-Dancila_PID.pdf).

² Cu referire la statul de drept și buna guvernare, Francis Fukuyama spunea: „*Instituțiile juridice trebuie să fie văzute ca fiind la fel de legitime și dotate cu autoritate nu doar de către oamenii obișnuiți, ci și de elitele ce dețin puterea în societate*”.

³ A. Lazăr, Confidence in the judiciary in the context of the judicialisation of public life, ECHR, Opening of the Judicial Year, Strasbourg, 25 January 2019 (https://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20190125_Lazar_JY_ENG.pdf).

⁴ P. Rosanvallon, profesor la Collège de France și director de studii la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris, *Contrademocrația. Politica în epoca neîncrederii*, Ed. Nemira, București, 2010, p. 241.

⁵ În legătură cu judiciarizarea vieții publice a se vedea și O. Predescu, Montesquieu și penalizarea vieții publice, în Legal Point nr. 2/2016.

determină constă în incapacitatea liderilor de a se adapta și de a răspunde la cerințele cetățenilor, crescând, în acest mod, exigența responsabilității în relația cu alegătorii. Așa fiind, autorul constată fenomenul trecerii „din universul *democrațiilor de confruntare și de reprezentare*” în cel al „*democrațiilor de imputare*”¹.

Pentru această observație este semnificativă situația din România, unde încrederea cetățenilor în puterea judecătorească este mai mare, în raport cu celelalte puteri. Percepția este că lipsesc programele și proiectele publice de substanță, iar candidații pentru alegeri sunt desemnați în absența unor criterii de competență și integritate. La acestea se adaugă deficiențele de decizie la nivel guvernamental și complexitatea birocratică a structurilor guvernamentale. De exemplu, sunt observabile deficiențele în atragerea și cheltuirea banilor europeni ori a investițiilor străine de anvergură, cu deosebire pentru construirea unei infrastructuri adecvate, creșterea nivelului de trai ș.a. Toate acestea servesc drept cauză pentru dorința cetățeanului obișnuit, cu un mod de viață modest de a afla cine este responsabil (penal, în primul rând) pentru lipsa de performanță a liderilor în gestionarea corectă a banului public, în sensul creării binelui comun.

În consecință, este de observat că, după intrarea României în UE, Direcția Națională Anticorupție a cercetat și trimis în judecată un număr important de persoane publice de rang înalt, care au fost condamnate definitiv pentru infracțiuni de corupție. Aceasta determină, pentru moment, un șoc la nivelul echilibrului între cele trei puteri ale statului, puterea judecătorească părănd, în ochii celor mai puțini avizați, că determină agenda publică în contextul dificultății transpunerii în practică a promisiunilor făcute în alegeri. Este pus în discuție echilibrul generat de raporturile constituționale dintre autoritățile publice. Sunt vizibile „implicări reciproce ale unora în sfera de activitate a celorlalte, implicări ce semnifică echilibru prin colaborare și control”². Atenția opiniei publice se concentrează, astfel, tot mai mult asupra sporirii rolului magistraților și a forței dreptului în tânăra noastră democrație. Observarea atentă este realizată în speranța că prin hotărârile pronunțate de instanțele de judecată, în fiecare caz penal, vor veni și în mult așteptatele decizii publice pentru mai binele societății românești.

3. *Separarea și echilibrul puterilor în stat.* Analizând problema consolidării încrederii în sistemul judiciar românesc, studiile de specialitate³ au remarcat că, prin modificarea Constituției, în 2003, „separarea puterilor a fost integrată în mod expres în textul articolului 1 alineatul (4) din Constituția României: separarea și echilibrul puterilor sunt principii fundamentale ale organizării de stat, «în cadrul democrației constituționale». Cele mai importante dezvoltări ale separării puterilor au fost oferite de către Curtea Constituțională”⁴. Astfel, Curtea a subliniat „importanța, pentru buna funcționare a

¹ P. Rosanvallon, op. cit., p. 241.

² A se vedea I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Separarea și echilibrul puterilor* (Articolul 1. Statul român – Comentariu), în „Constituția României. Comentariu pe articole”, de I. Muraru, E.S. Tănăsescu (coord.) ș.a., Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 16-17.

³ B. Selejan-Guțan, *România: riscurile unui „model european perfect” al Consiliului Judiciar*, Vol. 19 German Law Journal No. 7 (2018) (<https://www.germanlawjournal.com/>) (current issue devoted to judicial self-governance).

⁴ CCR, Decizia nr. 63/2017.

statului de drept, a colaborării puterilor, care trebuie să se manifeste în spiritul regulilor loialității constituționale, comportamentul loial fiind o garanție a principiului separării și echilibrului puterilor”¹.

Observarea atentă a practicii relației dintre puteri, în ultimii ani, relevă faptul că Parlamentul și Guvernul aflate sub controlul strict al unor grupuri politice populiste², spre a oferi satisfacție intereselor acestora, și-au arogat frecvent puteri, atribuții sau competențe care prin legea fundamentală sunt delegate altor autorități publice. Sunt ilustrative, spețe prin care s-au forțat conflicte juridice de natură constituțională între Parlamentul României și Ministerul Public sau Înalta Curte de Casație și Justiție. Astfel, Curtea a fost solicitată, între altele, „să oblige Ministerul Public să transmită de îndată Comisei parlamentare de anchetă copia Dosarului nr. (...), iar pe procurorul șef al D.N.A. să răspundă la întrebarea formulată de comisie”, să constate lipsa colaborării loiale prin refuzul procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție de „a sancționa neprezentarea” procurorului șef al D.N.A. în fața comisiei speciale de anchetă³. Cu referire la aspectele pretinselor măsuri de sancționare și trimiterii copiei dosarului, Curtea a constatat clar, că *nu există un conflict juridic de natură constituțională* între Parlamentul României, pe de o parte, și Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, pe de altă parte, generat de refuzul procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție de a exercita acțiunea disciplinară împotriva procurorului-șef al Direcției Naționale Anticorupție pentru neprezentarea în fața Comisiei speciale de anchetă a Senatului și Camerei Deputaților, pentru verificarea aspectelor ce țin de organizarea alegerilor din 2009, de rezultatul scrutinului prezidențial; de refuzul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție de a transmite comisiei speciale de anchetă o copie după dosarul de urmărire penală aflat pe rolul parchetului. Pentru a dispune această decizie, Curtea observă că „principiul colaborării loiale operează atât timp cât «legea tace» și devin aplicabile bune practici inter-instituționale, iar nu atunci când legea reglementează în mod expres domeniul disputat, stabilind interdicții clare, pe care, dacă ar da curs solicitărilor primite, autoritatea publică le-ar încălca cu bună-știință, expunându-se sancțiunilor legale”.

4. *Reforma și tentativa contrareformei judiciare, evoluția încrederii în justiție.* Reforma judiciară din 2004 a contribuit la creșterea încrederii în justiție, fiind percepută ca o distanțare a CSM de influențele politice. În timp, încrederea publică a suferit variații. În acest sens, în mai multe rânduri, CEDO a relevat rolul special în societate al sistemului judiciar, care, în calitatea sa de *garant al justiției* – o valoare fundamentală într-un stat de drept, trebuie să se bucure de încrederea publică pentru a-și îndeplini sarcinile⁴.

Crearea și reformarea CSM au influențat valorile performanței judiciare: eficiență, acces, eficacitate, competență, corectitudine etc. Calitatea procesului de selecție a magistraților, de asemenea influențează nivelul încrederii publice în sistemul judiciar.

¹ CCR, Decizia nr. 972/2017.

² Despre evoluțiile populiste în viața publică și consecințele lor, a se vedea și Jan-Werner Muller, „Constituționalismul populist: o contradicție de noțiuni?”, în Buletinul Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr. 1/2017 (2), p. 47.

³ CCR, Decizia nr. 611/2017 (M.Of. nr. 877 din 7 noiembrie 2017).

⁴ CEDO, *Baka c. Ungariei* [GC], nr. 20261/12, § 164, 23 iunie 2016.

Institutul Național al Magistraturii asigură selecția și pregătirea tinerilor judecători și procurori, o foarte bună calitate privind materiile de bază și respectarea drepturilor fundamentale. Încrederea publică în DNA este datorată mai marii vizibilități instituționale în ceea ce privește corupția la nivel înalt. Direcția Națională Anticorupție este văzută ca principalul vector de asanare a societății de corupție, în special în urma încercărilor repetate de a schimba legislația și de a diminua nivelul politicilor anticorupție, în contextul implicării unor înalți demnitari în proceduri judiciare. Este ilustrativă examinarea comunicatelor DNA privind soluționarea unor dosare conform competenței.

„Inculpatul ar fi ajutat un înalt demnitar să pretindă și să primească foloase materiale (...) de la reprezentanții unei companii străine din domeniul IT, în legătură cu adoptarea unor hotărâri de guvern prin care a fost aprobată încheierea a trei acte adiționale la un contract comercial derulat de companie, având ca obiect închirierea, de către statul român, a unor licențe IT. (...) În baza acestei înțelegeri, inculpatul ar fi primit suma de 2.581.519 USD prin intermediul unei societăți offshore, corespunzător unui procent de 10% din primele două acte adiționale încheiate (...). Din suma pe care ar fi primit-o în modul descris mai sus, inculpatul ar fi remis 800.000 USD în folosul demnitarului, prin plata parțială a datoriei pe care demnitarul ar fi avut-o față de o companie care îi furnizase consultanță politică în perioada 2007-2008”¹.

O anumită zonă interesată din *media* a jucat un rol major de pregătire a contra-reformei, incitând la neîncredere prin diseminarea sugestiei că o parte însemnată din sistemul judiciar ar putea fi coruptă, inclusiv prin sensibilizare la influențe politice. Literatura de specialitate a observat că multe din aceste dezbateri media au fost inițiate de *trusturile de presă aparținând unor persoane implicate în proceduri judiciare*, având ca obiect infracțiuni de corupție sau alte infracțiuni grave (spălare de bani, evaziune fiscală, șantaj etc.)².

Printre factorii esențiali care au influențat încrederea publică în sistemul judiciar sunt: independența și imparțialitatea judecătorilor și ale sistemului judiciar ca întreg, durata lungă a procedurilor, executarea hotărârilor judecătorești³, presiunile politice prin intermediul canalelor media și capacitatea de reziliență în raport cu acestea. Alte provocări interne pentru imaginea publică a instituțiilor judiciare, dar care se manifestă

¹ (<https://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=9668>).

² B. Selejan-Guțan, op. cit.

³ CEDO a reținut că deficiențele în executarea hotărârilor judecătorești pot submina autoritatea judiciară și implicit încrederea publică în sistemul judiciar. Astfel, în cauza *Broniowski c. Poloniei* [MC], nr. 31443/96, § 176, CEDO 2004-V, Curtea a constatat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 și a afirmat că un „comportament al agențiilor de stat, care implică o încercare deliberată de a împiedica punerea în aplicare a unei hotărâri definitive și executorii și care, în plus, este tolerat, dacă nu aprobat în mod tacit, de executivul și sucursala legislativă a statului, nu poate fi explicată în termenii unui interes public legitim sau al intereselor comunității în ansamblu, dimpotrivă, este capabil să submineze credibilitatea și autoritatea puterii judecătorești și să pună în pericol eficiența acesteia, factori de o importanță majoră din punctul de vedere al principiilor fundamentale care stau la baza Convenției”.

periodic, sunt numirile procurorilor de rang înalt și alegerile pentru CSM¹. În contextul alterării sentimentului răspunderii civice al unor demnitari implicați în proceduri judiciare, observăm că sistemul românesc de auto-guvernare judiciară s-a dovedit insuficient de pregătit și rezilient pentru a proteja eficace independența sistemului împotriva asalturilor sistematice din zona politică.

A fost lansată astfel o *campanie media, urmată de acțiuni legislative* de ajustare a Euro-modelului judiciar românesc cu motivarea că „independența absolută a sistemului judiciar față de restul arhitecturii statale românești, inclusiv față de cetățeni – pe care se presupune că îi servește – ridică întrebări serioase și contribuie la din ce în ce mai accentuata fragmentare a coeziunii sociale în România”². *Criticile* formulate de societatea civilă, președintele ICCJ, procurorul general al PICCJ, CSM și asociațiile de magistrați, *au determinat inițiatorii să renunțe sau să amâne o parte din modificările periculoase* pentru independența sistemului judiciar, cum ar fi plasarea Inspecției Judiciare sub autoritatea Ministerului Justiției sau pensionarea anticipată a magistraților³. În legile adoptate, în ciuda serioaselor îngrijorări exprimate de Comisia Europeană, au rămas, totuși, noi prevederi referitoare la înăsprirea răspunderii materiale, înființarea secției specializate de anchetare a magistraților, numirea magistraților de rang înalt etc., care amenință independența sistemului judiciar, în special eficacitatea luptei anticorupție.

Societatea civilă a asistat surprinsă la încercarea de a pune justiția sub control printr-o *inflație legislativă pe calea ordonanței de urgență*⁴. Procurorul general al PICCJ a solicitat președintelui CSM (care nu a avut reacție), în temeiul art. 146 lit. e) din Constituție, sesizarea CCR în vederea soluționării conflictului juridic de natură constituțională între Guvernul României, pe de o parte, Parlamentul României, Consiliul Superior al Magistraturii și Ministerul Public, pe de altă parte, conflict determinat de modalitatea în care Guvernul și-a exercitat atribuția de legiuitor delegat în materia „legilor justiției”⁵. A invocat deturnarea de către Guvern a raportului său cu Parlamentul în materie de legiferare, respectiv *subminarea rolului acestuia de unică autoritate legiuitoare* demonstrată de aspectele concrete și obiective ale activității de legiferare a Guvernului. Deși Guvernul a acționat în exercitarea unei atribuții constituționale proprii (delegarea legislativă), pentru a rămâne în limitele legalității constituționale ar fi trebuit să respecte condițiile impuse de art. 115 din Constituția României (în continuare Constituția). Conform art. 115 alin. (4), (6) din Constituție, Guvernul poate adopta *ordonanțe de urgență numai în situații extraordinare* a căror reglementare nu poate fi amânată, având obligația de a motiva urgența în cuprinsul acestora. Ordonanțele de urgență *nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale, nu pot afecta regimul*

¹ B. Selejan-Guțan, op. cit.

² B. Dima, E.S. Tănăsescu, Reforma constituțională: analiză și proiecții (2012) 142.

³ (<https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/justitie/augustin-lazar-cere-sesizarea-ccr-pentru-modul-in-care-guvernul-a-modificat-legile-justitiei-prin-oug-7-1094596>).

⁴ Guvernul a emis 4 ordonanțe de urgență în decurs de 6 luni: 23 iulie 2018/data intrării în vigoare a primei legi care a modificat legile justiției – 20 februarie 2019/data intrării în vigoare a O.U.G. nr. 7/2019.

⁵ Despre motivele conflictului juridic de natură constituțională, a se vedea scrisoarea procurorului general al PICCJ (http://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/adresa_csm_08032019.pdf).

instituțiilor fundamentale ale statului. Or, acțiunile Guvernului nu s-au circumscris exigențelor impuse de textul citat și, pentru acest motiv, au eludat principiul separației puterilor, au subrogat atribuția unică de legiuitor a Parlamentului. Astfel, ordonanțele de urgență avute în vedere nu s-au justificat prin situații extraordinare, lipsind total sau parțial motivarea acestora. Această încălcare a condiției impuse de Constituție este demonstrată inclusiv prin avizele Consiliului Legislativ, emise cu privire la ordonanțele de urgență în discuție¹.

Pe măsura trecerii timpului, campania mediatică și alte acțiuni externe au exploatat slăbiciuni de caracter producând *vulnerabilități* în interiorul sistemului judiciar: influențarea politică a conducerii unor membri CSM, generarea de tensiuni interne între diferite categorii de magistrați sau instituții, scăderea încrederii, tendințe de pensionare în masă, lipsa transparenței și scăderea nivelului de asumare a răspunderii unor magistrați. Magistrații români și-au reamintit avertizările profesorilor: „Învățătura îți dă lumină, dar pentru a te putea înălța, a fost întotdeauna și va fi nevoie de caracter (...). Astfel, numai cu timpul am aflat că și caracterul se învață, prin experiență și continuă cultivare, înfruntând valurile și greutățile vieții, cu răbdare, bunătate și cu multă, foarte multă generozitate”². Analizele de specialitate au evidențiat riscul că aceste amenințări generate de atacurile politice susținute pot să transforme sistemul judiciar românesc dintr-un model „perfect” pe hârtie și recomandat inițial pentru schimb de bune practici, într-un experiment european, în final, posibil ratat în practică, incapabil să impună supremația legii. Dimpotrivă, fiind sprijinit va rezista și își va consolida poziția ca gardian al independenței judiciare, inclusiv al luptei anti-corupecție³. Din ianuarie 2017, cu toate avertizările din rapoartele MCV, sistemul judiciar românesc este, în mod curent, supus unei presiuni constante, favorizate în măsură importantă de duplicitatea conducerii clasei politice. Relațiile strânse cu instituțiile europene ne-au arătat, în ciuda imperfecțiunilor constatate, capacitatea de reziliență a sistemului judiciar, de a se autoregla și de a-și îndeplini în continuare rolul constituțional. După cum a statuat și Curtea Constituțională, dialogul între puteri și *principiul cooperării loiale* (reale, iar nu mimat de politicieni) ar putea fi soluția optimă pentru o aplicare armonioasă a principiului separării și echilibrului puterilor statului⁴.

¹ Pct. 2 al Avizului Consiliului Legislativ nr. 963/10.10.2018 privind O.U.G. nr. 90/2018 precizează: „Potrivit preambulului, urgența reglementării este motivată de necesitatea adoptării unei proceduri derogatorii, care să permită operaționalizarea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, evitându-se astfel afectarea procedurilor judiciare în cauzele care intră în competența secției, precum și crearea unui blocaj instituțional. *Având în vedere dispozițiile art. 115 alin. (4) din Constituție, precum și deciziile Curții Constituționale în materie, în Nota de fundamentare și în preambul trebuie dezvoltate elementele de fapt și de drept ale situației extraordinare, care a determinat promovarea prezentului proiect în regim de urgență*”.

² Prof. univ. dr. Liviu Pop, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, membru corespondent al Academiei Române (<https://www.universuljuridic.ro/seniorii-dreptului-pasionatii-i-prof-univ-dr-liviu-pop/>).

³ B. Selejan-Guțan, op. cit.

⁴ CCR, Decizia nr. 972/2012.

Este necesar a menționa succint că *independența judecătorilor* este o condiție obligatorie pentru existența statului de drept și garanția fundamentală a unui proces echitabil. La rândul lor, instanțele de judecată trebuie să fie independente de puterea executivă și de puterea legislativă. Ele trebuie să mai fie și *reziliente*, atunci când este cazul, la presiunile venite din partea celorlalte puteri ori chiar din partea societății¹. Observând riguros, trebuie să remarcăm că, uneori, aceste presiuni au ca sursă chiar disfuncționalitățile din cadrul sistemului judiciar. În doctrină s-a arătat că independența puterii judecătorești față de puterea legislativă înseamnă că aceasta din urmă nu poate să intervină în procesul de judecată în altă formă decât cea a emiterii unor legi pe care instanțele să le pună în aplicare. Mai mult, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a analizat independența instanței de judecată prin *raportare la puterea de fapt a unor grupuri de presiune*, cu titlu general, sau prin raportare specială *la mass-media*. Astfel, Curtea de la Strasbourg a relevat că pentru aprecierea îndeplinirii cerinței independenței tribunalului trebuie analizați mai mulți factori. Aceștia sunt: modul de desemnare a membrilor tribunalului și durata mandatului, existența unei protecții adecvate împotriva presiunilor exterioare, precum și posibilitatea de a verifica dacă tribunalul prezintă aparența de independență. În dreptul român, conform art. 124 alin. (3) din Constituția României, republicată, și art. 2 alin. (3) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, judecătorii sunt independenți, se supun numai legii și trebuie să fie imparțiali. Deopotrivă, în activitatea pe care o desfășoară, judecătorii au obligația de a fi imparțiali și de a decide în mod obiectiv, liberi de orice influențe. Este imperios necesar ca imparțialitatea judecătorilor să fie absolută, deoarece încrederea publică și respectul pentru sistemul juridic reprezintă garanțiile eficienței acestuia².

5. *Buna guvernare și tradiția românească a independenței procurorilor*. Buna guvernare reprezintă în egală măsură o *garanție* a conturării cadrului juridic adecvat pentru ca *infractorii să răspundă pentru faptele penale comise*, de la cele mai puțin grave și până la cele extrem de grave. Instituția statului român care trebuie să asigure judecătorilor posibilitatea de a se pronunța asupra vinovăției infractorilor este, fără îndoială, Ministerul Public, adică totalitatea procurorilor din România. Acesta nu este un minister în sensul executiv al termenului; el este alcătuit din procurori, care își exercită, conștient și hotărât atribuțiile constituționale, în baza unei „*vocații*”, a unui mandat al societății. În atribuțiile lor, procurorii reprezintă interesul public, reprezintă societatea. În ceea ce privește *statutul procurorului în România*, din perspectivă diacronică, trebuie subliniat faptul că, prin Legea privind organizarea judiciară din 22 august 1938 și Legea cu privire la Înalta Curte de Casație din 14 septembrie 1939, Parchetul General al Curții de Casație era alcătuit dintr-un procuror general și 10 procurori de secție, care erau toți *inamovibili în aceleași condiții ca și membrii Curții Supreme*³.

¹ Despre reziliența în justiție a se vedea și O. Predescu, *Reziliență – victimologie – justiție penală sau o succintă introducere în reziliența juridică*, în „Dreptul” nr. 4/2014, p. 213-230.

² Referitor la independența și imparțialitatea judecătorilor, precum și la trimiterile făcute în text cu privire la doctrină și la jurisprudența CEDO care vizează acest subiect, a se vedea, pe larg, M. Udroui, O. Predescu, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 572-593.

³ A. Lazăr, M. Duțu, O. Predescu (coord.) *et alii*, *Ministerul Public – istorie și perspective*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 53.

Constituția României nu poate fi distorsionată nici măcar de către parlament, nici de o guvernare aleasă liber. Constituția României este legea supremă. *Rolul și locul procurorilor* în sistemul de putere al statului, așa cum este conceput de Constituție, este indiscutabil și non-negociabil, fiind prevăzut în Secțiunea a 2-a, intitulată „*Ministerul Public*”, care conține art. 131 și 132, ca parte a capitolului 6, intitulat „*Autoritatea judecătorească*”. Prin urmare, *Constituția României consideră procurorii ca făcând parte din autoritatea judecătorească, iar nu din autoritatea executivă*. Specificul autorității judecătorești este *independența*.

Art. 132 alin. (1) din Constituție nu se referă în niciun fel la vreo subordonare a procurorilor alte autorități a statului și în niciun caz ministrului justiției. Procurorii nu sunt supuși „*controlului ministrului justiției*”, ci, așa cum precizează legea fundamentală, își desfășoară activitatea „*sub autoritatea ministrului justiției*”. Controlul și autoritatea sunt noțiuni diferite. Întreaga doctrină constituțională românească ulterioară anului 1991 a analizat această distincție, considerând-o emblematică pentru păstrarea independenței procurorului în societatea românească. Ministrul justiției are atribuții evidente în domeniul elaborării politicii penale a statului, a politicii de prevenție a criminalității, atribuții care îi conferă o anumită autoritate asupra politicilor generale ale Ministerului Public, pentru realizarea unei coerențe instituționale în punerea în practică a politicii generale penale și de prevenție a infracționalității. De aceea, Constituția vorbește despre desfășurarea activității procurorilor „*sub autoritatea ministrului justiției*”. A distorsiona această viziune și a susține că procurorii se află „*sub controlul ministrului justiției*” nu face decât să instituie o subordonare a parchetului unui minister, adică puterii executive. Ce rațiune ar mai fi avut atunci plasarea art. 131 și 132 din Constituția României, care reglementează activitatea Ministerului Public, în contextul capitolului 6 al Constituției, ce vorbește despre „*autoritatea judecătorească*”?

Și tot în capitolul 6 din Constituție, secțiunea a 3-a este dedicată Consiliului Superior al Magistraturii. Art. 133 prevede clar, de o manieră categorică, faptul că acest Consiliu este garantul independenței justiției. Justiția în România este cea descrisă în capitolul 6, ea nu se limitează doar la secțiunea 1 a acestui capitol, dedicată instanțelor judecătorești, ci se referă, explicit, indiscutabil și la secțiunea a 2-a a aceluiași capitol, intitulată „*Ministerul Public*”.

6. *Magistrații parchetului și statutul lor în sistemul judiciar francez*. O problemă de constituționalitate identică a fost rezolvată de Consiliul Constituțional al Republicii Franceze prin Decizia nr. 1017-680 din 9 decembrie 2017. Astfel, Consiliul Constituțional a fost sesizat de Consiliul de Stat cu o chestiune preliminară de constituționalitate. Aceasta a fost formulată de Uniunea Sindicală a Magistraților și se referă la conformitatea cu drepturile și libertățile garantate de Constituție a prevederilor art. 5 din Ordonanța nr. 58-1270 din 22 decembrie 1958, cu valoare de lege organică în privința statutului magistraturii¹.

¹ A. Lazăr, *Independența și autonomia parchetelor, corolar al independenței judecătorilor* (http://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/mesaj_al_procurorului_general_referitor_la_independenta_procurorilor.pdf).

Articolul 5 din ordonanța sus-menționată prevede: „*Magistrații parchetului sunt plasați sub conducerea și controlul șefilor lor ierarhici și sub autoritatea Gardianului Sigiliilor, ministrul justiției. În instanță, cuvântul lor este liber*”.

Sindicatul ce a ridicat chestiunea preliminară, precum și intervenienții în cauză, au reproșat acestor dispoziții că nesocotesc principiul independenței autorității judecătorești, care decurge din art. 64 din Constituția Franței, pe motiv că plasează magistrații parchetului în subordonarea ierarhică a ministrului justiției, câtă vreme acești magistrați aparțin autorității judecătorești și ar trebui să beneficieze, datorită acestui motiv, la fel ca judecătorii (magistrații de scaun), de garanția constituțională a independenței. Pentru același motiv s-a reproșat, de asemenea, articolului 5 mai sus enunțat că încalcă principiul separației puterilor în stat în condițiile în care afectează principiul independenței autorității judecătorești. Unul dintre intervenienți a susținut, tot în baza aceluiași motiv, că respectivul articol al ordonanței încalcă, deopotrivă, și dreptul la un proces echitabil, precum și drepturile legate de apărare.

Raționamentul juridic al Consiliului Constituțional a condus la concluzia că dispozițiile contestate asigură o *conciliere echitabilă între principiul independenței autorității judecătorești și prerogativele pe care guvernul le are* potrivit art. 20 din Constituția Franței. Acestea nu încalcă separația puterilor în stat și nici dreptul la un proces echitabil, drepturile apărării, precum și niciun alt drept sau libertate prevăzute de legea fundamentală franceză. Pentru a ajunge la această concluzie, Consiliul Constituțional a efectuat însă o analiză atentă a dispozițiilor constituționale și legale, observând, în final, că *ministrul justiției are doar atribuții de tip administrativ și de tip operativ cu un caracter de maximă generalitate, cum ar fi cele de a adresa procurorilor instrucțiuni generale de politică penală, în principal în vederea necesității asigurării pe întreg teritoriul Republicii a egalității cetățenilor înaintea legii*.

Este adevărat că, în lume, există sisteme constituționale în care procurorii sunt parte a puterii executive, dar nici România și nici Republica Franceză nu fac parte din această familie constituțională. Așa cum arătat, în România, procurorii sunt magistrați și sunt tratați de Constituție din punct de vedere al statutului profesional ca făcând parte din „*autoritatea judecătorească*”, iar nu din cea executivă. Cu atât mai mult în Franța, unde cele două profesii sunt egalizate și mai mult: „*magistrats de siège*” și „*magistrats debout*”.

7. *Independența procurorilor în documentele internaționale.* Numeroase documente internaționale relevă imperativul independenței parchetului. Recomandările, convențiile, opiniile, studiile și alte tipuri de documente internaționale, elaborate sub egida Națiunilor Unite, Consiliului Europei ori Uniunii Europene se referă distinct la situația în care procurorul este parte a executivului, respectiv la cea în care procurorul este parte a „*autorității judecătorești*”.

Recomandarea Rec (2000)19 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei din 6 octombrie 2000 precizează în cadrul pct. 14: „*În țările în care procurorii sunt independenți de guvern, statul trebuie să ia măsuri efective pentru a garanta că natura și scopul independenței procurorilor este stabilită prin lege*”. Pct. 16 al aceleiași recomandări enunță faptul că: „*Procurorii trebuie, în orice caz, să se găsească în situația de a acuza fără nicio piedică oficialii publici pentru infracțiuni comise de aceștia, în mod particular pentru*

corupție, abuz de putere, violări grave ale drepturilor omului și alte crime recunoscute de dreptul internațional”.

O preocupare importantă a procurorilor în materia salvării ordinii publice sub aspectul combaterii infracționalității este aceea de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale victimelor infracțiunilor. Astfel, pct. 33 din recomandare statuează că: *„Procurorii trebuie să ia la cunoștință despre preocupările și îngrijorările victimelor atunci când interesele personale ale acestora sunt afectate și trebuie să promoveze acțiuni în scopul de a asigura informarea victimelor cu privire la drepturile acestora precum și a cursului procedurilor penale”.*

Adevărata misiune a procurorului în societate este aceea de a acționa în slujba victimelor infracționalității, având în vedere, înainte de toate drepturile, acestora. Și ele sunt drepturi ale omului, mai mult, sunt drepturi ale celor nevinovați și ale căror drepturi și interese legitime au fost agresate, distruse, lezate de infractori. Obligația Ministerului Public de a respecta drepturile omului se referă și la persoanele învinuite ori inculpate pentru săvârșirea de infracțiuni, însă doar în ceea ce privește asigurarea garanțiilor de desfășurare a unui proces echitabil, de respectare a dreptului la libertate, în măsura în care acest drept își justifică existența în faza de urmărire penală și de judecată a procesului penal și, nu în ultimul rând, al prezumției de nevinovăție. Drepturile inculpaților nu vor fi niciodată mai importante decât drepturile victimelor. Altfel am trăi într-o lume nedreaptă, în care acela care suferă prin infracțiune ar trebui să suporte și umilința unei proceduri judiciare care îl pune în inferioritate față de agresorul său.

Carta de la Roma (adoptată ca urmare a Opiniei nr. 9 din 2014 a Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei) arată în cadrul punctelor IV și V: *„Independența și autonomia parchetelor constituie un corolar indispensabil al independenței judecătorilor. De aceea, tendința generală de întărire a independenței și de asigurare a unei autonomii efective a parchetelor trebuie încurajată. Procurorii trebuie să fie autonomi în deciziile pe care le iau și să își îndeplinească sarcinile fără nicio presiune sau interferență externă, în conformitate cu principiul separației puterilor și principiului responsabilității”.*

Nota explicativă a Cartei de la Roma conține prevederi extinse în cadrul secțiunii 3.1. cu privire la independența procurorilor. Astfel, pct. 33 din documentul menționat arată că: *„Independența procurorilor – care este esențială pentru statul de drept – trebuie să fie garantată prin lege la nivelul cel mai înalt cu putință, într-o manieră similară cu cea a judecătorilor”.* Pct. 34 enunță: *„Curtea Europeană a Drepturilor Omului consideră că este necesar să se insiste ca «într-o societate democratică, atât instanțele judecătorești, cât și autoritățile de urmărire penală trebuie să rămână libere de orice presiune politică¹». Rezultă că procurorii trebuie să fie autonomi atunci când iau decizii și atunci când cooperează cu alte instituții, trebuie să își poată îndeplini îndatoririle liberi de orice presiune externă sau interferență din partea puterii executive ori din partea parlamentului, ținând seama de separația puterilor în stat și de responsabilitatea acestora². Curtea Europeană a Drepturilor*

¹ Hotărâre CEDO (Marea Cameră), nr. 14277/04, § 86, *Guja c. Moldova*.

² Hotărârile CEDO în cauzele *Kolevi c. Bulgaria*, nr. 1108/02, din 5 februarie 2010 § 148-149, *Vasilescu c. România* nr. 53/1997/837/1043 din 22 mai 1998 § 40-41, *Pantea c. România*,

Omului a privit chestiunea independenței procurorilor în contextul «garanțiilor generale de tipul garanțiilor care asigură independența funcțională a procurorilor față de ierarhia parchetelor și controlul jurisdicțional asupra actelor parchetelor¹».

„Independența procurorilor nu este o prerogativă ori un privilegiu conferit în interesul procurorilor, ci o garanție a unei justiții cinste, imparțiale și eficiente care să protejeze atât interesele publice, cât și cele private ale persoanelor vizate” (pct. 35). „Statele trebuie să se asigure că procurorii sunt apti să își îndeplinească atribuțiile fără intimidări, imixtiuni, hărțuire, interferență nepotrivită sau expunere nejustificată la răspundere civilă, penală sau de altă natură²” (pct. 36). „Procurorii trebuie, în orice situație, să fie în poziția de a trimite în judecată, fără nicio obstrucție, oficiali publici pentru infracțiunile comise de aceștia, în mod particular, corupția, folosirea puterii în mod ilegal și violările grave ale drepturilor omului³”.

Carta de la Roma (pct. XVI) stabilește și faptul că: *„Urmăririle penale ar trebui conduse ferm dar echitabil”*. Fermitatea procurorilor este o trăsătură specifică rolului social al acestora, iar societatea apreciază exemplele de fermitate, intransigența față de infractori și o apărare superioară a victimelor criminalității.

8. *Concluzii. Ministerul Public și-a asumat independența* de care trebuie să beneficieze potrivit Constituției României, precum și documentelor internaționale, unele dintre ele devenite prin ratificare parte a dreptului intern, în conformitate cu dispozițiile art. 11 din Constituția României. Procurorul general a răspuns, astfel, tentativelor de a lipsi procurorii români de independență, prin proiecte și proceduri parlamentare viciate ori prin manopere dolosive gândite de politicieni interesați împotriva înfăptuirii justiției penale.

În această perioadă Ministerul Public a soluționat numeroase *dosare de mare corupție*,⁴ precum și *dosarele istorice* pentru a căror tergiversare România a fost condamnată la CEDO⁵ și pentru controlul cărora era vizată de politicienii interesați conducerea Ministerului Public. A dovedit independență și fermitate, *apărând statul de drept* și evitând riscul ca Parlamentul European să ia, împotriva României, măsuri prin

nr. 33343/96 din 3 septembrie 2003 § 238 *Moulin c. Franța*, nr. 37104/06 din 23 februarie 2011 § 57.

¹ Hotărârea CEDO în cauza *Kolevi c. Bulgaria*, nr. 1108/02 din 5 februarie 2010, § 142.

² A se vedea Liniile directoare cu privire la rolul procurorilor, adoptate la *cel de-al VIII-lea Congres al Națiunilor Unite cu privire la prevenirea criminalității și tratamentul infractorilor*, Havana, Cuba, 27 august - 7 septembrie 1990, § 4.

³ Recomandarea Rec(2000)19 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la rolul procurorilor în sistemul de justiție penală, 6 octombrie 2000, § 16.

⁴ (https://www.pna.ro/bilant_activitate.xhtml?id=40; <https://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=9470>).

⁵ Finalizarea anchetelor a dovedit că tergiversarea soluționării dosarelor istorice a fost rezultatul unor acțiuni deliberate, dirijate din zona politică. Consecvențele acestor acțiuni, voci interesate ale zonei politice continuă să genereze o campanie de presă negativă, punând presiune pe procedurile judiciare, spre a le temporiza și discredită.

care se pedepsesc derapajele de la statul de drept și anume *procedurile de infringement*¹ sau *declanșare a articolului 7 din Tratatul UE (opțiunea nucleară)*².

Tânăra generație de procurori trebuie să utilizeze numeroasele oportunități de perfecționare profesională, pentru că garanția independenței este dată prin lege, dar este consolidată prin *competență, caracter și respectarea standardelor de etică și integritate profesională*. Elita mediului academic avertizează constant asupra faptului că „*un bun jurist trebuie să fie un om de mare caracter*”. Intelect, cultură juridică și generală, curaj, participare și oricum s-ar numi calitățile unui om al dreptului și al dreptății sunt, fără îndoială, de dorit (...). Caracterul fără inteligență sau profesionalism poate mult, în schimb, *inteligența fără caracter nu valorează mare lucru* (...). Învățătura îți dă lumină, dar pentru a te putea înălța, a fost întotdeauna și va fi nevoie de caracter³. Magistrății trebuie să respecte constantele dreptului, să evite practica neunitară produsă prin încălcarea *axiomei* procesului penal conform căreia *aceeași situație de fapt este supusă aceluiași tratament juridic penal, având o singură și corectă încadrare juridică*, fără discriminarea persoanelor vizate de procedurile penale.

Prin propuneri relevante de *lege ferenda*, tânăra generație de procurori, inclusiv asociațiile profesionale, trebuie să aibă o contribuție activă și considerabilă la dezbaterea publică privind *reformarea sistemului judiciar românesc*, a codurilor și legilor justiției, *în acord cu avizele Comisiei de la Veneția, avizele Consiliilor Consultative ale Judecătorilor și Procurorilor Europeni, rapoartele Comisiei Europene și GRECO*. Tinerii magistrați trebuie să consolideze, să aibă încredere în *spiritul de corp* al magistraților și în capacitatea Ministerului Public de a-și îndeplini rolul constituțional în serviciul intereselor generale ale societății; să aibă încredere în justiție, ca factor determinant pentru modernizarea societății românești, consolidarea statului de drept și chiar să demonstreze că pot realiza, fără ezitare, așteptările românilor.

Independența conferită de Constituția României este concretizează într-o *stare de spirit a magistraților* descriși prin competență, caracter și respectarea standardelor de etică și integritate profesională. Aceasta stare de spirit (*flacăra sacră* a corpului magistraților) se remite nealterată generației următoare, iar pentru a putea fi transmisă, se apără cu demnitate, fermitate și prin instrumentele juridice puse la dispoziție de lege.

¹ Această procedură implică mai multe etape: de la sesizarea nerespectării directivelor UE, a ajungerii în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) și până la impunerea unei amenzi (sumă forfetară ori penalitate cu titlu cominatoriu) către statul membru.

² Articolul 7 din Tratatul Uniunii Europene prevede un mecanism de consolidare a valorilor UE. Conform 7(1), Consiliul poate stabili că există un risc clar de încălcare serioasă a valorilor UE de către un stat membru, prevenind o încălcare efectivă prin anumite recomandări specifice adresate respectivului stat membru. Articolul 7, calificat adesea drept „armă nucleară” instituțională, poate duce în cele din urmă la suspendarea anumitor drepturi ale unui stat membru, în special, al dreptului său de vot în Consiliul UE, organism în care cei 27 de membri definitivează legislațiile europene.

³ Prof. univ. dr. Liviu Pop, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, membru corespondent al Academiei Române (<https://www.universuljuridic.ro/seniorii-dreptului-pasionatii-i-prof-univ-dr-liviu-pop/>).

Justiție versus Politic: de la neputință la independență

Judecător dr. *Cristi Danileț*

Justiția română a fost mult timp supusă controlului politic. Sub presiunea aderării la Uniunea Europeană, s-a regândit relația dintre politic și justiție. În această ecuație, definitorie a fost poziția instituțională a Ministerului Justiției, care a variat în timp: dacă la început ministrul a fost un conducător atotputernic al unui sistem de justiție cu multiple componente, atribuțiile sale au fost restrânse mai întâi prin noua Constituție, apoi din nou la reforma legislativă din anii 2004-2005, ca în ultimii doi ani să redevină primul actor. Totuși, o decizie din anul 2020 a Curții de la Strasbourg redeschide dezbateră cu privire la rolul ministrului și influența lui în sistemul de justiție și generează pentru prima dată o discuție cu privire la rolul și influența Curții Constituționale. Practic, drumul justiției către independența autentică a trecut printre barierele impuse de ministrul de resort ca exponent al unei clase politice postdecembriste care nicicând nu a dorit ridicarea controlului asupra activității și deciziilor magistraților.

1. Legi și drepturi

Odată cu Revoluția din 1989, s-a pus capăt unui regim de teroare care a dominat societatea românească o jumătate de secol după cel de-al doilea război mondial. Se dorea reșezarea statului pe noi piloni, urmând a fi reluate ideile democratice dinainte de conflictul mondial, când România cunoscuse o perioadă înfloritoare. În același timp, se dorea o rapidă implementare a standardelor internaționale prezente de decenii în spațiului european în care, politic, urma să ne integrăm cât mai rapid. În felul acesta, construcția unei noi societăți urma să fie făcută prin modificări legislative de amploare, care să permită economia de piață, eliminarea abuzurilor administrației și refacerea justiției, astfel încât prosperitatea socială și economică să fie însoțită de un sistem adecvat de protecție a drepturilor omului.

Așadar, transformarea sistemului de justiție comunist într-unul democratic a fost una dintre urgențele de după înlăturarea dictaturii comuniste. Reforma a privit în primul rând conturarea unei noi arhitecturi sistemice: se aprobă și se revizuieste noua Constituție (1991, revizuită în 2003), se reorganizează în mod succesiv Ministerul Justiției (1990, 1992, 1994, 1997, 2001, 2003, 2005, 2009 și apoi anual până în 2020); este înființată Curtea Constituțională (1992, modificată masiv în 2004); este aprobată

legea de organizare judecătorească prin care procuratura este înlocuită cu Ministerul Public, reapar curțile de apel și reapare Consiliul Superior al Magistraturii suspendat în perioada comunistă (1992), lege înlocuită ulterior cu pachetul de legi de reformă a justiției (2004); apare legea curții de conturi (1992); se fac modificări ale principalelor coduri, când se reintroduce calea de atac a apelului (1993) sau se înăspresc pedepsele (1996), ca în final să fie înlocuite de noi coduri (2011, 2012, 2014); se acordă inamovibilitate judecătorilor (1993); apare legea Curții Supreme de Justiție (1993) și a instanțelor și parchetelor militare (1993); apare legea gardienilor publici (1993), care au fost transformați în poliție comunitară (2004) și în final în poliție locală (2010); apare legea de organizare și de statut a avocaților (1995); a notarilor publici (1995); a practicienilor în insolvență (1999); a executorilor judecătorești (2000); a consilierilor de probațiune (2000); a activității de expertiză tehnică (2000); a experților criminaliști (2000); a consilierilor în proprietate industrială (2000); apare legea poliției de frontieră (2001); apare legea privind organizarea și funcționarea Poliției Române demilitarizate, respectiv statutul polițistului (2002); apare legea procurorilor și a poliției anticorupție (2002); a consilierilor juridici (2003); a procurorilor și poliției care luptă împotriva crimei organizate (2004); a poliției judiciare (2004); a jandarmeriei (2004); a gardienilor din penitenciare (2004), transformați apoi în poliție penitenciară (2019); a medierii și mediatorilor (2006); a consilierilor de integritate (2007).

Ne amintim că în anul 1955 România adera la Națiunile Unite, organizație care în 1948 adoptase Declarația Universală a Drepturilor Omului. În 1966 Adunarea Generală a ONU a adoptat Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. România a semnat cele două pakte doi ani mai târziu, dar ele aveau să fie ratificate de noi abia în anul 1974. Sistemul de drepturile omului a fost ignorat complet în perioada comunistă. În anul 1993 România adera la Consiliul Europei și semna Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Toată legislația începe atunci să se schimbe. În momentul de față, în România sunt în vigoare un număr de peste 10.000 de legi, ordonanțe și ordonanțe de urgență.

Imediat după Revoluție începe punerea în aplicare a noului sistem al drepturilor omului: se abrogă pedeapsa capitală și se renunță la incriminarea avortului (1989), se stabilește cum au loc adunările publice (1990), se restituie terenurile colectivizate de comuniști (1991), se acordă drepturi persoanelor persecutate de către regimurile instaurate în România (1999), se restituie imobilele naționalizate (2001), se abrogă legea presei (2000), se renunță la incriminarea homosexualității (2001), apare legea informațiilor publice (2001), se reglementează activitatea de soluționare a petițiilor (2002), se aprobă legea transparenței decizionale în administrația publică (2003) și procedura aprobării tacite (2003), se aprobă legea anticorupției și a conflictelor de interese (2003), se ia puterea de arestare de la procuror și se acordă această sarcină judecătorului (2003), este aprobat codul muncii (2003), apare instituția avertizorului de integritate (2004), se abrogă incriminarea insultei și calomniei (2006), apare legea contenciosului administrativ (2004), apar noile coduri civil și de procedură civilă (2011 și 2012), respectiv codurile penal și de procedură penală (2014), este aprobat codul administrativ (2019).

2. Justiția controlată politic

Până la reforma din anii 2004-2005, ministrul justiției era atotputernic: recrutarea magistraților și avansarea lor se făcea prin Ministerul Justiției condus întotdeauna de un om politic; numirea și revocarea din funcția de conducere la instanțe se făcea de către Consiliul Superior al Magistraturii la propunerea ministrului¹, iar la parchete chiar de către ministru; președintele instanței era șef absolut în instanță, el fiind cel care repartiza dosarele către judecători, stabilea componența completelor și dădea recomandări pentru promovarea judecătorilor; principiul continuității completului de judecată pe parcursul soluționării dosarului era necunoscut, astfel că un dosar era plimbat de la un complet la altul în timpul soluționării; nu exista o specializare a judecătorilor; prin serviciul de informații al ministrului – numit Serviciul Independent de Protecție și Anticorupție – se strângeau informații despre viața privată a magistraților care erau folosite pentru susținerea sau revocarea lor din diverse poziții sau chiar pentru șantajarea lor; Inspekția Judiciară centrală era situată în cadrul Ministerului Justiției și putea verifica modul de instrumentare al dosarelor inclusiv pe fond, ceea ce astăzi este de neimaginat; Procurorul General al României era numit de președintele țării direct la recomandarea ministrului justiției, ceea ce și explică declararea unor recursuri în anulare în urma unei dispoziții indirecte date de președintele statului cu privire la restituirea caselor naționalizate²; procurorul era cel care decidea arestarea preventivă a unei persoane; judecătorii de la curtea supremă erau numiți doar pentru un mandat de șase ani de către președintele țării, iar ca președinte al acestei instanțe putea fi numit inclusiv un jurist care nu era judecător³; instanța supremă și instanțele militare

¹ Pentru a ilustra puterea ministrului de atunci, arătăm că un număr de 39 din cei 41 președinți de tribunale au fost schimbați în cursul mandatului ministrului justiției din perioada 2001-2003, Rodica Stănoiu.

² „Toate hotărârile adoptate de judecători n-au acoperire legală pentru a repune în proprietate câtă vreme o lege nu stabilește în ce context, cum se pune în proprietate un proprietar naționalizat sau aflat într-o situație legală. Asta e problema de fond. Am auzit că și în București se deschid procese, iar ICRAL-ul, care reprezintă interesul public, nu se prezintă la proces. Și aici, fără îndoială, apar abuzuri și mercenariat. Sunt plătiți. Ei, ca persoane, funcționarii din aceste instituții, nu mai merg să apere interesele chiriașilor și interesul public. Atunci, instanța judiciară n-are decât partea care pledează pentru, și cedează. N-ar trebui să cedeze pentru că nu au acoperire legală”. După acest discurs de la Satu-Mare din 1994 al președintelui țării de atunci, Ion Iliescu, Procurorul General al României, Joița Tănase, a declarat recurs în anulare în toate cauzele în care instanțele au dat câștig de cauză foștilor proprietari de la care statul comunist confiscase imobilele. Curtea Supremă, compusă din judecători având un mandat de 6 ani care, în mod firesc, așteptau să fie renumiți în funcție de președintele statului, și-a schimbat brusc practica și a dat câștig de cauză foștilor chiriași deveniți proprietari prin voința unei legi postdecembriste. Procurorul General a fost recompensat cu un post de ambasador de către Președinte. Începând cu anul 2000, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat România pentru încălcarea dreptului la proprietate stabilit odată cu caracter definitiv de instanțe, dar răsturnat ca urmare a voinței Procurorului General (a se vedea prima cauză de acest gen, *Brumărescu c. României*, cererea nr. 28.342/95, hotărârea din 31 august 2000).

³ De exemplu, în perioada 2004-2009 președinte al instanței supreme a fost Nicolae Popa, un jurist ce fusese consilier al președintelui țării Ion Iliescu, care l-a numit apoi în funcție ca

aveau legi separate, deși justiția este declarată ca fiind unică de către Constituție; CSM era un organism formal gândit ca un apendice al Ministerului Justiției și era condus de ministrul justiției, iar magistrații din CSM – care proveneau doar de la curțile de apel și instanța supremă – erau selectați de către Senatul României din rândul celor aleși de magistrați; pentru disciplinarea procurorilor funcționa un consiliu special în cadrul Parchetului General din care făcea parte și ministrul justiției¹.

În același timp, ministrul justiției era cel care putea da dispoziție obligatorie procurorilor de a începe urmărirea penală (eliminată în anul 1997) și aviza urmărirea penală, măsurile preventive și trimiterea în judecată a magistraților, notarilor și executorilor judecătorești (eliminată în anul 2004). Prin voința sa arbitrară decidea, așadar, dacă un magistrat trebuie sau nu sancționat penal.

La începutul anului 2004, rezultatele acestui mod de organizare al justiției sunt dezastruoase: un singur dosar cu un om politic condamnat pentru corupție, doar câțiva magistrați condamnați pentru corupție la pedepse cu suspendarea condiționată, lipsă totală de transparență a sistemului judiciar, un nivel de 22% al încrederii populației în justiție. Pârghiile de control asupra carierei magistraților și activității instanțelor și procurorilor făceau ca justiția română să nu fie independentă. Practic, pentru o anumită categorie de persoane, justiția nu funcționa. Iar justiția inactivă a favorizat corupția sistemică, astfel că statul însuși a fost capturat. Cea mai mare problemă a magistraturii era o generație întregă de magistrați preluați din justiția comunistă cărora li s-a acordat inamovibilitatea în mod automat în anii `90 fără niciun fel de triere, precum și primirea în sistemul de instanțe a unui număr mare de juriști de la fostele Cooperative Agricole de Producție și Întreprinderile Agricole de Stat ca urmare a măririi numărului de instanțe în anii 1993 (când au reapărut curțile de apel) și 1997 (când au reapărut judecătorii în majoritatea orașelor mici).

3. Reformarea justiției

Evident, cea mai importantă componentă a sistemului de justiție este magistratura și aceasta a trebuit să fie reformată în mod profund. La nivel legislativ, reforma a fost declanșată în anii 2004-2005. Fusese deja anticipată de o sindicalizare prin constituirea unor asociații profesionale (1993), de o mișcare de revoltă din interior caracterizată de denunțarea unor presiuni din partea ministerului justiției asupra procurorilor și chiar o grevă a procurorilor (în 1997)², trimiterea de către magistrați europeni sau ambasadele

judecător la Curtea Constituțională, după care l-a numit președinte la curtea supremă. Popa nu fusese nicio zi judecător la vreo instanță judecătorească.

¹ A se vedea C. Danileț, „Arc peste timp”, postare din 27.11.2014, pe www.cristidanilet.ro/blog.

² Ca exemple de presiuni amintim cazul Cristian Panait, procuror care s-a sinucis în anul 2002 în timpul unei anchete penale în care a refuzat să ducă la îndeplinire ordinele Procurorului general; sau cazul Ovidiu Budușan, procuror care ancheta mari oameni politic implicați în spălare de bani și deturnări de fonduri în timpul unei campanii electorale prezidențiale, dat afară din magistratură în anul 2001. Budușan a câștigat procesul pentru anularea sancțiunii, s-a reîntors în sistem de unde a plecat în scurt timp prin demisie.

străine din România a unor scrisori de atenționare cu privire la lipsa independenței justiției (2003, 2004) și de o susținere politică și diplomatică din exterior.

Reforma magistraturii a început, așadar, prin modificări legislative substanțiale, concretizate în pachetul de legi adoptate în 2004 și modificate în 2005 privind organizarea judiciară, statutul magistraților și Consiliul Superior al Magistraturii¹. Ea s-a definitivat prin consistența reformă legislativă constând în intrarea în vigoare a noilor coduri. Cum, în România, actele normative sunt elaborate de Parlament și, în situațiile de delegare legislativă, de către Guvern, rezultă că voința politică a fost esențială pentru reforma justiției. Rămânea de stabilit câtă independență să fie acordată sistemului judiciar. Evident, o justiție controlată politic ar fi fost garanția impunității pentru încălcarea legii de către demnitari, funcționari, chiar magistrați. Or, chiar aceasta era situația în România la începutul reformei.

Justiției i s-a dat independența necesară numai ca urmare a presiunii externe, constând în obligațiile din TO DO LIST asumate de Guvern pentru pregătirea României în vederea aderării la Uniunea Europeană. După ce negocierile de pre-aderare a României la UE fuseseră finalizate, singurul capitol rămas neîncheiat era *Capitolul 24 – Justiție și Afaceri Interne*. În urma unei mese rotunde organizate mai mult pe ascuns de asociațiile magistraților și asociațiile non-guvernamentale (11 februarie 2004)², ministrul justiției este schimbat, iar noul ministru redactează într-un termen record proiectul pentru cele trei legi ale justiției consultând în mod real magistrații și societatea civilă. Legile sunt aprobate și intră în vigoare în toamna anului 2004. Scopul era transferul către CSM, gândit ca instituție independentă față de Ministerul Justiției, a tuturor atribuțiilor asupra carierei judecătorilor și procurorilor.

Noua guvernare instaurată în decembrie 2004, care își făcuse o prioritate din combaterea corupției, primește sarcina de a înlătura cinci „stegulețe roșii” care puneau în pericol aderarea României la UE pentru încă un an: îmbunătățirea legilor justiției, raport de audit independent pentru Parchetul Național Anticorupție, împărțirea aleatorie a dosarelor, redactarea Strategiei de reformă a justiției și a Planului de acțiuni aferent, redactarea Strategiei de combatere a corupției și a Planului de acțiuni aferent. Noul ministru – independent politic, de profesie avocat – purcede la îndeplinirea acestora, cu participarea magistraților: detașează magistrați în propriul cabinet, organizează întâlniri cu magistrații (Alba-Iulia, Bacău, Iași, Cluj-Napoca), pornește o dezbatere publică fără precedent prin care cere magistraților „să nu mai asculte de nimeni”, fiind de acum independenți.

În anul 2005, prin asumarea răspunderii de către Guvern, cadrul legal se modifică din nou, iar anii următori situația se îmbunătățește. Astfel, legile justiției prevăd acum un tip

¹ Este vorba de Legea nr. 303/2004 privind statutul magistraților, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară și Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii.

² Era prima dezbatere pe situația din justiție organizată în România de magistrați și societate civilă. A participat un singur parlamentar, Antonie Iorgovan, ce făcea parte din majoritatea parlamentară aflată la putere. Niciun reprezentant al Ministerului Justiției nu a fost prezent. Atunci s-a constituit un organism informal, Alianța pentru o Justiție Europeană în România, sub umbrela căreia s-au definitivat proiectele de acte normative privind justiția în următorul an.

de lustrare, interzicându-se să ocupe funcții de conducere sau de membri ai CSM acei magistrați care au fost colaboratori, informatori sau agenți ai serviciilor de securitate¹ și se interzice tuturor magistraților să fie colaboratori, informatori sau agenți ai actualelor servicii de informații (2005)². CSM este scos de sub autoritatea Ministerului Justiției și gândit ca instituție independentă (2004): membrii săi sunt aleși din rândul magistraților care au acum reprezentanți de la toate nivelurile de instanțe și parchete; candidații pentru astfel de poziții trebuie să își asume un plan de obiective cu care se prezintă în fața alegătorilor în cursul unei adevărate campanii electorale; componența majoritară a CSM e alcătuită din magistrați, iar conducerea acestui organism nu poate aparține ministrului, ci numai unui magistrat. Recrutarea și evoluția în cariera magistraților este sub autoritatea CSM (2004), cu excepția numirii în funcțiile de conducere ale Parchetului General unde Președintele statului face numirea la propunerea ministrului și cu avizul consultativ al secției de procurori a CSM (2005)³ și a numirii în funcțiile de conducere la instanța supremă unde Președintele statului face numirea la propunerea secției de judecători a CSM (2005) ca mai apoi aceasta din urmă atribuie să revină exclusiv CSM (2018). Se acordă pensie de serviciu începând cu împlinirea vechimii de 25 de ani în magistratură, ceea ce a determinat plecarea din magistratură a multor judecători și procurori provenind din regimul comunist. A fost scăzută vârsta de promovare la instanțele și parchetele superioare (2005), ceea ce determină ocuparea – și numai prin concurs – cu tineri a locurilor rămase libere în urma pensionărilor în masă. Scade puterea președinților: ocuparea funcțiilor de conducere la instanțe și parchete se face de acum nu printr-un simplu interviu, ci în urma unui concurs⁴, iar instanțele și parchetele sunt conduse de președinți, respectiv procurori-șefi în cooperare cu colegiul de conducere ai cărui membri sunt aleși de adunarea generală a instanței sau parchetului (2005). Dosarele se repartizează în mod aleatoriu către judecători, printr-un soft electronic (2005). Componența completului de judecată nu mai poate fi modificată pe parcursul judecării. Evaluările nu se mai fac anual și nu mai țin cont de numărul de hotărâri desfășurate de instanțele de control judiciar (2004). Se majorează salariile judecătorilor și procurorilor (2006, 2009 și 2019). Se extinde mandatul judecătorilor de la instanța supremă până la pensionare (2003) și, pentru a ocupa un astfel de post, se susține un concurs care

¹ În anul 2008, Consiliul Național de Studiere a Arhivelor Securității a comunicat că 23 de actuali și foști magistrați au dosare de colaborator și doi ar fi fost angajați ai Securității. Niciunul din cei în funcție nu a demisionat și nu a fost dat afară după această dezvăluire.

² În anul 2016, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a comunicat Consiliului Superior al Magistraturii că în rândul judecătorilor, procurorilor și personalului auxiliar al instanțelor și parchetelor nu există colaboratori, informatori sau agenți ai actualelor servicii de informații.

³ Această modificare a fost făcută în ideea că ministrul justiției este responsabil de politica penală a statului și că pentru aceasta are nevoie de o echipă de procurori, eventualul eșec al Parchetului în combaterea corupției urmând să atragă demisia ministrului. Modificarea din anul 2005 a fost criticată de toate partidele, dar ipocrizia a ieșit la iveală în momentul în care, pe rând, toate au ajuns la putere și niciuna nu a înlăturat din mâna ministrului o astfel de pârgie.

⁴ Se verifică cunoștințele de management, resurse umane și comunicare.

a evoluat de la un simplu interviu în fața CSM la o adevărată testare a cunoștințelor juridice, evaluare a actelor decizionale elaborate în timp și susținere a unui interviu limitat la chestiuni de integritate (2012). Principiul specializării judecătorilor este înscris în lege (2005). Se elimina atribuția Procurorului General de a cere redeschiderea dosarelor soluționate definitiv pe calea recursului în anulare sau de a cere suspendarea executării hotărârilor date de judecători (2004). Principiul independenței procurorilor în soluțiile date este pentru prima oară reglementat (2005). Serviciul secret al ministrului este reorganizat, eliminându-se competențele cu privire la magistrați (2005), ca apoi să fie desființat (2006); arhiva rămâne sigilată și în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor, însă fără ca vreun responsabil să fie vreodată sancționat pentru abuzurile practicate de acest serviciu. CSM primește în responsabilitatea sa atribuțiile legate de formarea magistraților, a grefierilor și efectuarea inspecțiilor (2004)¹. Se redactează un profil al magistraților care stă la baza recrutării lor și se adoptă un Cod deontologic al magistraților (2004, 2005). Se contractează un împrumut extern de 110 mil. USD de la Banca Mondială pentru construirea și refacerea unor sedii de instanțe, respectiv pentru redactarea noilor coduri și pregătirea profesională impusă de intrarea lor în vigoare (2006). Justiția se transparentizează: sunt înființate birouri de presă la fiecare instanță și parchet (2004), apar culegerile tipărite de practică judiciară (2005), ca mai târziu toate hotărârile să fie publicate, anonimizat și gratuit, pe internet (începând cu 2015)². Justiția se automatizează, apare portalul instanțelor (2004)³, în unele județe părțile au acces parolat la dosarul electronic prin intermediul internetului (începând cu 2013), sunt publicate pe portal date biografice oficiale despre judecători (2012)⁴. Este eliminat recursul drept cale ordinară prin legea micii reforme (2010).

Justiția independentă a generat magistrați curajoși în aplicarea legii, fără teama că vor suferi repercusiuni dacă vor instrumenta dosare cu oameni importanți ai zilei. Așa că, la sfârșitul primilor zece ani de reformă, rezultatele sunt neașteptate: oameni considerați deasupra legii ajung să fie condamnați cu executare în penitenciar, apar primele condamnări notabile pentru infracțiuni de mare corupție⁵; procurorii desfășoară anchete aproape fără piedici, destructurând rețele ce cuprind oameni de afaceri, politicieni și chiar magistrați⁶; judecătorii aplică sancțiuni ferme; procesele durează mai

¹ Institutul Național al Magistraturii, Școala Națională de Grefieri și Inspekția Judiciară trec sub coordonarea CSM.

² A se vedea *Romanian Law Information Institute* la www.rolii.ro.

³ Cuprinde datele despre toate dosarele soluționate în România, disponibil la <http://portal.just.ro>.

⁴ Hotărârea CSM nr. 515 din 14 iunie 2012 impune instanțelor publicarea unui CV profesional al judecătorilor pe site-ul fiecărei instanțe.

⁵ Cazul Adrian Năstase, fost prim-ministru al României, este emblematic. El este primul „pește mare” (termen folosit în lucrarea „Orașe corupte”, Robert Klitgaard, Ronald Maclean-Abaroa, Ed. Humanitas, București, 2006) al luptei anticorupție din România.

⁶ „Rețeaua Voicu” este cea mai cunoscută: senatorul Cătălin Voicu a fost cercetat de procurorii DNA și condamnat de instanța supremă pentru trafic de influență: a fost acuzat că ar fi pretins și primit bani de la oameni de afaceri pentru soluționarea favorabilă a unor cauze civile și penale aflate pe rolul organelor judiciare. Legăturile lui mergeau până la curtea supremă, la judecătorul Florin Costiniu, președinte al secției civile, condamnat și el pentru corupție. Interesant, Costiniu era soțul unei judecătore care conducea o asociație

puțin. Încrederea populației în justiție ajunge la 44%, iar în DNA urcă la 60%. Evident, toate acestea nu putea fi posibile fără acceptul și implicarea politicului, forțat oarecum de presiunea aderării la UE și a monitorizării europene continue și amenințat cu tăierea fondurilor europene. Cel puțin un număr de ani o anumită parte a clasei politice a sprijinit independența efectivă a justiției și autoguvernarea magistraturii. Motivele reale – fără îndoială, politice și diplomatice – interesează mai puțin¹.

Puterile au colaborat pentru îmfăptuirea reformei, dar sunt nevoite să o facă în continuare. Astfel, normele legale consacră în prezent o colaborare instituțională permanentă dintre autoritățile politice și ele judiciare: CSM este cel care organizează concursul de recrutare al magistraților, dar Președintele statului numește noii judecători și procurori. Ministrul justiției propune numirea sau revocarea procurorilor de la vârful Ministerului Public, pe când CSM emite un aviz consultativ asupra acestora, iar Președintele statului face numirea sau revocarea. Ministrul justiției este membru de drept în CSM, iar președintele statului conduce ședința CSM când este prezent. Senatul României alege și numește doi membri în CSM ca reprezentanți ai societății civile și tot el validează alegerile pentru membrii CSM care sunt magistrați. Legislativul și Executivul sunt obligați să ceară avizul consultativ al CSM pentru proiectele și inițiativele legislative care vizează justiția. Bugetul instanțelor este administrat de Ministerul Justiției ca ordonator principal de credite.

Evident, reforma nu ar fi fost posibilă nici fără voința magistraților înșiși. Fiind ținuți mulți ani sub control, sentimentul dominant de frică până la mijlocul anilor 2000 era explicabil. Puține voci din interior s-au auzit înainte de 2003 clamând influențe sau presiuni. Se cerea independență, dar dezbaterile pe acest subiect erau deturnate întotdeauna către discuții despre salarii care, într-adevăr, erau foarte mici. Despre integritate și competență nu se vorbea deloc². Lipsa mult timp a unor criterii pentru a contura un profil al magistratului a permis pătrunderea și menținerea în sistem a unor persoane care nu aveau nimic de-a face cu calitățile impuse de un astfel de statut: foști securiști și foști juriști, oameni care nu susținuseră vreun concurs de acces sau promovare în sistem, au ajuns în magistratură cu sprijin politic. Unii au promovat cu sprijin politic direct (până) la instanța supremă, respectiv Parchetul General și CSM. După introducerea concursului de admitere în magistratură și înmulțirea probelor de concurs, respectiv după introducerea concursului pentru promovare, crește competența profesională a magistraților și se înlocuiesc generațiile. Accesul la internet, începând cu anul 2002 și întâlnirile asociative favorizează formarea unei culturi profesionale. Magistrații urmează cursuri de formare în străinătate și iau contact cu democrațiile judiciare din state avansate. În România vin experți străini care vorbesc despre rolul magistraților într-o societate democratică. Încep să apară liderii de opinie printre magistrați.

mai veche a magistraților ce își făcuse un obiectiv din lupta împotriva... DNA.

¹ Pentru o dezvoltare a acestor idei a se vedea C. Danileț, „O scurtă istorie a reformei magistraturii”, Revista Polis, volum II, Nr. 2(4), Serie nouă, 2014, p. 5-20.

² Asociația *Societatea pentru Justiție* a organizat în anul 2006 primele seminarii cu magistrații în provincie, pe tema factorilor de presiune și conflictelor de interese în justiția română. Prima dezbatere pe tema unificării practicii judiciare este organizată în anul 2005 de Fundația Konrad Adenauer.

Se remarcă eforturi de responsabilizare treptată a sistemului: crește numărul de cursuri pentru pregătire profesională la Institutul Național al Magistraturii, încep să se organizeze cursuri de etică, se înmulțește numărul de cauze disciplinare cu privire la magistrați, început să apară hotărâri de condamnare a unor magistrați pentru corupție, apar tot mai multe informații furnizate oficial despre organizarea și activitatea sistemului. CSM adoptă chiar o Strategie de întărire a integrității în justiție 2011-2016, însoțită de un plan de acțiuni, prin care se declară „toleranță zero” la corupția judiciară și își propune îmbunătățirea managementului instanțelor și creșterea transparenței justiției¹. În anul 2013 intră în sistem primii magistrați care s-au născut după 1989, ceea ce reprezintă o adevărată speranță de competență și integritate. CSM începe să transmită ședințele sale în online (2011), iar în campania „Vin codurile!” se transmit online conferințele de pregătire profesională a magistraților organizate la Institutul Național al Magistraturii (2011), unde pentru prima dată sunt invitați și reprezentanți ai celorlalte profesii.

Magistrații au realizat ce important este nu să își dezvolte spiritul de castă, corporatist, ci să își asume atitudini conforme cu statutul lor. Astfel, apar acțiuni de protejare a independenței justiției față de politic, precum protestul de o lună din anul 2009², reacții publice împotriva magistraților corupți sau suspectați de corupție³, sau reacții publice de apărare a statului de drept de către unii membri CSM în vara lui 2012⁴.

4. Antireforma

Împotriva sistemului judiciar au avut loc mai multe atacuri politice. La nivel legislativ, cele mai puternice au fost în anii 2012, 2017 și 2019. Interesant, atacurile din România

¹ Aprobate în ședința Plenului CSM din 22 noiembrie 2011.

² Judecătorii și procurorii români au stopat activitatea timp de o lună de zile, ca urmare a încălcărilor repetate ale independenței justiției de către celelalte puteri. În afară de aspectul sindicalist al mișcării (solicitarea majorării salariilor și normarea activității), negocierea dintre puteri a vizat respectarea justiției și acordarea importanței binemeritate, ca domeniu strategic de importanță națională – a se vedea colecția de documente: „Protestul justiției române. Documentele programatice ale mișcării revendicative a instanțelor judecătorești din aprilie-octombrie 2009”, disponibil online la www.juridice.ro.

³ Este vorba de petiția „Integritate și Demnitate” din anul 2010 semnată de 413 magistrați împotriva a doi judecători de la instanța supremă suspectați de corupție. Unul dintre ei, Florin Costiniu, avea să fie condamnat definitiv.

⁴ Unii membri CSM au decis să atenționeze publicul cu privire la derapajele unor politicieni în discursul critic la adresa magistraților sau al justiției. Reacția lor a fost urmată de o serie de atacuri inclusiv cu privire la viața lor privată și de familie, din partea politicienilor și a mass-media controlată politic. A se vedea hotărârea Plenului CSM nr. 815 din 18 septembrie 2012 de apărare a reputației profesionale, pe www.csm1909.ro.

au loc într-un context mai larg, european: antireforme similare au avut loc în Serbia¹, în Turcia², în Ungaria³ și în Polonia⁴.

Astfel, după ce în anii 2004-2005 politicienii au fost mai degrabă presați să accepte independența justiției, începând cu anul 2010 au realizat că magistrații, dacă sunt independenți, ajung să instrumenteze dosare cu prieteni, susținători, colegi, membri ai familiilor politicienilor și oamenilor de afaceri. Așa încât au încercat să din nou să preia controlul asupra justiției și, desigur, este vorba de justiția penală. Trei au fost modalitățile identificate de noi.

Prima modalitate a constat în repetate declarații publice îndreptate împotriva sistemului judiciar în ansamblu, dar și împotriva unor magistrați priviți individual. Ele au fost făcute de politicieni, jurnaliști și chiar avocați. Teoretic, ultimilor li se interzice acest gen de conduită prin legislația națională⁵ care reglementează profesia de avocat. Practic, nu există vreun caz în care organismele disciplinare ale baroului să fi sancționat un avocat pentru așa ceva.

Jurnaliștii sunt protejați de reglementările privind libertatea de exprimare chiar și atunci când exagerează, dar nu le este permis să dezvăluie aspecte de viață privată dacă ele nu au legătură cu viața publică a celui vizat, să calomnieze ori să prezinte o știre fără a cere poziția persoanei în cauză. Cu privire la criticarea nefondată a magistraților sau expunerea unor aspecte ale vieții lor private ar fi trebuit să intervină organismele de

¹ Sub aparența unei reforme judiciare, în anul 2009 toți judecătorii au fost demși, după care au avut loc reangajări, fiind refuzați cei care făcuseră parte dintr-o asociație a magistraților extrem de vocală împotriva imixtiunilor politicului.

² Mii de militari, magistrați și profesori au fost arestați începând cu iulie 2016 într-o mișcare de epurare a celor care s-au opus regimului Erdogan. În octombrie 2017, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a acordat premiul pentru drepturile omului lui Murat Arslan, președinte al unei asociații cu peste 1800 de judecători, arestat de peste un an. În hotărârea din cauza *Alparslan Altan c. Turciei* (cererea nr. 12778/17), prin hotărârea din 16.04.2019 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a hotărât că a fost încălcat art. 5 parag. 1 (dreptul la libertate și securitate) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului din cauza detenției ilegale a reclamantului și din cauza lipsei unei suspiciuni rezonabile că a comis o infracțiune. Reclamantul era un judecător al Curții Constituționale din Turcia, arestat ca urmare a tentativei de lovitură de stat din 15 iulie 2016.

³ În anul 2012 a fost desființat Consiliul Judiciar și înlocuit cu o nouă instituție, s-a scăzut vârsta de pensionare a judecătorilor și a fost revocat din funcție președintele instanței supreme. Acesta din urmă a câștigat la CEDO în cauza *Baka c. Ungariei*, cererea nr. 20261/12, hotărârea din 23 iunie 2016.

⁴ Modificările din Polonia au vizat scăderea vârstei de pensionare, schimbarea președinților de instanțe, modificarea componenței CSM. „Marșul celor 1000 de robe” desfășurat la 11 ianuarie 2020 în Varșovia a adunat magistrați și avocați din întreaga Europă pentru a protesta împotriva modificărilor legislative din Polonia. Pe 29 aprilie 2020 Comisia Europeană a deschis o nouă procedură de infringement împotriva Poloniei din cauza unei legi ce permite sancționarea judecătorilor care critică reformele controversate ale justiției introduse în țară, renunțând să ia o decizie similară în privința Ungariei pentru prerogativele extinse asumate de guvernul premierul Viktor Orban pe fondul crizei sanitare.

⁵ Pentru standarde internaționale în această materie, a se vedea CEDO, *Maurice c. Franța*, cererea nr. 29369/10, hotărârea din 23 aprilie 2015.

autoreglare a presei. Din nefericire, asociațiile profesionale ale jurnaliștilor nu mai sunt funcționale de câțiva ani în România. Există însă Consiliul Național al Audiovizualului, dar fiind un organism politizat din cauza procedurii de numire a membrilor, această instituție este ineficientă în a aplica legislația pentru televiziunile care și-au făcut o țintă din magistrații ce soluționează cauze importante sau au luat poziție publică împotriva unor astfel de conduite¹.

În privința politicienilor, efectul pe care și l-au dorit a fost discreditarea și decredibilizarea justiției pentru a justifica în fața publicului unele acte ilicite sancționate de magistrați sau pentru a pregăti terenul unor modificări legislative. În opinia noastră, astfel de „atacuri” nu sunt permise, din două perspective: pe de o parte, pentru că se creează o presiune asupra justiției; pe de altă parte, pentru că atacul vine din partea unei puteri împotriva altei puteri care amândouă aparțin statului, chiar reprezintă statul – ceea ce înseamnă că, până la urmă, statul se subminează singur, efectul fiind periclitarea autorității de care trebuie să se bucure agenții publici.

„Atacarea” justiției de către celelalte puteri este văzută de Comisia Europeană ca un atentat la statul de drept și a independenței sistemului judiciar. Acesta este motivul pentru care, în vara lui 2012, Comisia a invitat toate partidele politice și autoritățile guvernamentale să respecte independența sistemului judiciar și România să își asume angajamentul de a impune sancțiuni disciplinare tuturor membrilor de Guvern sau de partid care subminează credibilitatea judecătorilor sau care exercită presiuni asupra instituțiilor judiciare². România nu a respectat îndrumările și, la începutul anului 2013, Comisia Europeană nota că atacurile cu motivație politică la adresa sistemului judiciar nu au încetat. Un punct critic este acceptarea hotărârilor judecătorești: pentru aceasta este necesar ca toți membrii clasei politice să ajungă la un consens privind abținerea de la criticarea hotărârilor judecătorești, de la subminarea credibilității magistraților sau de la exercitarea de presiuni asupra acestora. Se recomandă introducerea unui cadru clar privind interdicția de a critica hotărâri judecătorești și de a submina activitatea magistraților sau de a face presiuni asupra acestora și asigurarea aplicării eficiente a acestor cerințe. Consiliul Superior al Magistraturii ar trebui să fie invitat să emită un aviz privind dispozițiile relevante³. În aceeași idee, Comisia de la Veneția a atras atenția autorităților românești asupra necesității de a include în Constituția României principiul respectului reciproc și cooperării loiale dintre puteri ca un principiu fundamental al democrației constituționale⁴.

¹ „Terorismul mediatic” este un fenomen în România. Televiziuni susținute de oameni de afaceri implicați politic și-au făcut o rutină din a prezenta în mod fals evenimente judiciare, hotărâri judecătorești sau a calomnia magistrați. Singura soluție de apărare a magistraților este ca aceștia să acționeze în judecată jurnaliștii și/sau trusturile de presă. Cea mai mare despăgubire acordată în România unui magistrat este de 300.000 lei.

² Comisia Europeană, *Raport al Comisiei către Parlamentul European și Consiliul privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de cooperare și de Verificare*, 18 iulie 2012, COM (2012) 410 final, p. 22.

³ Comisia europeană, *Raport al Comisiei către Parlamentul European și Consiliul privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de cooperare și de Verificare*, 30 ianuarie 2013, COM(2013) 47 final, p. 4 și p. 7.

⁴ Comisia de la Veneția, *Opinia nr. 73/2013 din 24 martie 2014 asupra proiectului de revizuire a Constituției*, pct. 33 și pct. 210, document CDL-AD(2014)010-e.

Aceste recomandări nu au fost urmate de autoritățile politice. Mai mult, unii din cei mai mari susținători ai independenței justiției și ai DNA, președintele Traian Băsescu, imediat după ce și-a încetat al doilea mandat la conducerea țării, a început un atac furibund la adresa sistemului judiciar care îl condamnase pe fratele său și pe cel mai fidel ministru susținut de el.

O culme a acestor atacuri a fost organizarea pe 9 iunie 2018 a unui miting cu aproape 130.000 de persoane aduse, din diverse județe ale țării, de partidul majoritar din Parlament, pentru a asista la discursuri îndreptate împotriva magistraților: de la tribună, parlamentari și lideri de partid au catalogat magistrații drept „corupți”, „staliniști”, „securiști”, „torționari”, „șobolani”, au fost acuzați că sunt parte din „statul paralel”, s-a afirmat că există magistrați „sub acoperire” în sistem, fiind încurajați participanții să ducă „lupta în stradă până la capăt”¹.

A doua modalitate de control a activității magistraților este prin intervenții aparent legale pentru a bloca anumite proceduri în cauze aflate pe rolul organelor judiciare. Neavând încredere în sistemul judiciar pe care l-a acuzat deseori de manipulare din partea adversarilor politici sau, pur și simplu, urmărind impunitatea lor, Parlamentul a refuzat în mod repetat solicitarea urmării penale pentru miniștri² sau acordarea avizului pentru luarea unor măsuri procesuale cu privire la unii parlamentari³.

Noi credem că existența unui filtru pentru urmărirea demnitarilor încalcă cele înscrise în Recomandarea nr. 19 din 2000 a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei, care arată ce principii trebuie avute în vedere când se alcătuiesc politicile publice de către autorități. Astfel, pct. 16 din această reglementare prevede: *„Procurorul trebuie, în orice situație, să fie în măsură să desfășoare, fără niciun impediment, urmărirea penală a funcționarilor guvernamentali pentru infracțiunile comise de către aceștia, în special faptele de corupție, de abuz de putere, încălcări grave ale drepturilor omului și alte infracțiuni recunoscute de dreptul internațional”*. Iar în expunerea de motive Comitetul Miniștrilor dezvoltă: *„Deși aplicabilă în general, prezenta recomandare vizează în mod special acele sisteme în care procurorul este subordonat executivului, situație care nu trebuie să-l împiedice a urmări funcționari publici – și, prin extindere, reprezentanții aleși sau politicienii – care comit infracțiuni, în special fapte de corupție. «Impediment» reprezintă nu doar o obstrucționare a urmăririi, dar ea mai înseamnă și orice represalii al căror obiect l-ar putea face procurorii”*. Tot astfel, în Rezoluția 1214/2000 privind Rolul parlamentelor în lupta contra corupției adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei se

¹ „Mitingul tricourilor albe” organizat de PSD în Piața Victoriei din București.

² Art. 109 din Constituție și Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială consacră acest obstacol procedural pentru miniștri: ei nu pot fi urmăriți penal, reținuți, arestați sau percheziționați fără solicitare/acord al Parlamentului sau Președintelui țării. Într-un mod profund discutabil, prin Decizia nr. 665/2007 Curtea Constituțională extinde aceste dispoziții și asupra foștilor membri ai Guvernului pentru faptele comise în timpul mandatului.

³ Art. 72 din Constituție consacră imunitatea parlamentară, dar aceasta este menită să garanteze parlamentarului libertatea absolută cu privire la vot și la opiniile politice din cameră, nu cu privire la afirmațiile făcute la televizor sau cu privire la infracțiunile de drept comun. A se vedea și practica CEDO, care constată că nu orice activitate realizată de un parlamentar intră în sfera imunității sale parlamentare, cum ar fi insultarea unui magistrat (*Cordova c. Italiei, hot. din 30 ianuarie 2003*).

prevede că: „parlamentarii trebuie să fie un exemplu de incoruptibilitate, (...) să protejeze independența justiției (...)”¹.

De altfel, Recomandarea nr. 10 al Raportului MCV din 13.11.2018 solicită României „adoptarea unor criterii obiective pentru luarea și motivarea deciziilor de ridicare a imunității parlamentarilor pentru a se asigura faptul că imunitatea nu este folosită pentru a se evita cercetarea și urmărirea penală a infracțiunilor de corupție. De asemenea, guvernul ar putea avea în vedere modificarea legii pentru a limita imunitatea miniștrilor la perioada mandatului”. Niciodată această recomandare nu a fost urmată. Așa se face că, în prezent, dacă nu există vreo piedică din partea Președintelui țării de a formula cererea pentru ministrii neparlamentari, asemenea piedici există în mod frecvent din partea parlamentarilor pentru colegii lor, care au acces la dosarul de urmărire penală, audiază în mod public persoana în cauză și dau o soluție nemotivată. În loc să fie limitată doar la chestiuni de procedură, întreaga dezbateră are loc pe fond, cu trimitere la calitatea profesională a procurorilor și la consistența probelor, făcându-se deseori referire la nevinovăția celui cercetat. În felul acesta, Parlamentul a devenit *de facto* o instanță extraordinară.

A treia modalitate de afectare a justiției a fost și cea mai gravă, și este aceea a modificărilor legislative. Aici s-a acționat tot timpul pe două planuri: pe de o parte, afectarea statutului magistraților pentru a deveni ușor controlabili (modificările făcute în anul 2018 s-au dovedit ca fiind cele mai nocive) și, pe de altă parte, modificarea legislației penale pentru a favoriza sustragerea unor anumite categorii de persoane de la răspundere, investigare penală sau chiar executare a pedepsei (aici notăm îndeosebi modificările făcute în anul 2017).

4.1. Modificarea statutului magistraților

Mai întâi, s-a încercat micșorarea salariilor². Apoi, s-a încercat anularea pensiei de serviciu, de două ori chiar: prima oară în anul 2010³ și o doua oară în anul 2019⁴. S-a

¹ De altfel, în acest sens, parlamentarii au și constituit GOPAC – Organizația Mondială a Parlamentarilor Împotriva Corupției.

² Temporar, acest lucru s-a și reușit, în timpul crizei economico-financiare din 2009-2010, magistraților reducându-li-se salariile, ca tuturor bugetarilor din România, cu 25%.

³ Această intenție a eșuat ca urmare a intervenției Curții Constituționale. Astfel, prin Decizia nr. 873/2010 (M.Of nr. 433 din 28 iunie 2010), Curtea a reținut că dreptul la pensie de serviciu acordat magistraților este o consecință a prevederilor art. 124 alin. (3) și art. 132 alin. (1) din Constituție. Curtea a arătat că statutul constituțional al magistraților – statut dezvoltat prin lege organică și care cuprinde o serie de incompatibilități și interdicții, precum și responsabilitățile și riscurile pe care le implică exercitarea acestor profesii – impune acordarea pensiei de serviciu ca o componentă a independenței justiției, garanție a statutului de drept, prevăzut de art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală. Pentru un studiu comparativ al drepturilor magistraților a se vedea „Beneficiile magistraților în diverse state din Europa și de pe alte continente (material realizat în anul 2017)” la adresa (www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/archives/3981).

⁴ Această intenție a eșuat și ea, tot ca urmare a intervenției Curții Constituționale, dar de data aceasta pe considerente procedurale. Astfel, prin hotărârea din 6 mai 2020, Curtea a constatat că în procedura de adoptare s-a încălcat ordinea de sesizare a Camerelor Parlamentului cu privire la modificarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor.

refuzat desființarea unor instanțe mici și ineficiente, judecătorii fiind supraîncărcați la unele instanțe în timp ce alții au o activitate extrem de lejeră, dar toți remunerați la fel. S-a prevăzut atribuția ministrului Justiției să exercite acțiunea disciplinară împotriva magistraților și s-a lărgit plaja de abateri disciplinare¹. În mod regulat s-a repus în discuție a statutul de magistrat al procurorilor, cele mai intense discuții fiind în timpul lucrărilor la modificarea Constituției din anii 2013-2014, proiect eșuat, însă². S-a impus magistraților să nu critice celelalte puteri ale statului (în anul 2018)³. S-a limitat la o singură dată dreptul Președintelui statului de a refuza propunerea ministrului justiției de a numi în funcție procurorii de la vârful Ministerului Public (în anul 2018). Guvernul a decis cu de la sine putere prelungirea mandatului expirat a magistraților de la conducerea Inspecției Judiciare (în 2018)⁴. S-a reglementat prin norme confuze răspunderea materială a magistraților pentru erori judiciare (2018)⁵.

Cele mai nepotrivită modificări au fost inițiate de ministrul justiției pe data de 23 august 2017, cu argumentul că sunt magistrați prea tineri în sistem, că justiția „scârțâie”⁶ și că magistrații trebuie să răspundă pentru soluțiile greșite: inițial s-a avansat vârsta de 30 de ani sub care nu ar trebui să fie magistrați în sistem, ca apoi să se dubleze durata anilor pentru cursurile de urmat de către auditorii de justiție de la Institutul Național al Magistraturii; totodată, s-a încurajat plecarea magistraților tineri printr-o schemă de pensionare anticipată extrem de tentantă; și s-a avansat ideea ca inspecția Judiciară să fie un departament în subordinea directă a ministrului. Prezentarea a fost făcută în format Power Point, fără respectarea regulilor de transparență decizională⁷.

¹ Legea nr. 24/2012 (M.Of. nr. 51 din 23 ianuarie 2012).

² Prin Hotărârea Parlamentului nr. 17/2013 s-a constituit Comisia comună a Camerei Deputaților și Senatului pentru elaborarea propunerii legislative de revizuire a Constituției României. Pentru o critică a propunerilor făcute cu prilejul dezbaterilor parlamentare, a se vedea lucrările colecționate în coord. S. Bocancea, „Constituția României. Opinii esențiale pentru legea fundamentală”, Ed. Institutul European, 2013.

³ „Judecătorii și procurorii sunt obligați ca, în exercitarea atribuțiilor, să se abțină de la manifestarea sau exprimarea defăimătoare, în orice mod, la adresa celorlalte puteri ale statului – legislativă și executivă” (prevedere introdusă în legea statutului judecătorilor și procurorilor prin Legea nr. 242/2018).

⁴ O.U.G. nr. 77/2018 (M.Of. nr. 767 din 5 septembrie 2018).

⁵ Prin Opinia nr. 924 din 20 octombrie 2018, Comisia de la Veneția a sugerat României să completeze dispozițiile privind răspunderea materială a magistraților, precizând explicit că în absența relei-credințe și/sau neglijenței grave, magistrații nu sunt responsabili pentru o soluție care ar putea fi modificată de o altă instanță, respectiv să se schimbe mecanismul acțiunii în regres astfel încât să se asigure că acțiunea de recuperare are loc o singură dată și numai dacă răspunderea magistratului a fost stabilită anterior prin procedura disciplinară – a se vedea documentul CDL-AD(2018)017. Pentru că statul român nu a reglementat această instituție potrivit recomandărilor din anul 2018 cuprinse și în Mecanismul de cooperare și verificare, pe rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene se află cauza C-397/19, Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice, cu acest obiect.

⁶ Argument adus la o primă apariție a ministrului Toader la unul dintre posturile de televiziune extrem de dușmănoasă cu magistrații, al cărei patron a fost condamnat penal, și unde ministrul își făcuse un obicei să se prezinte pentru a anunța principalele sale intenții.

⁷ „În data de 23.08.2017 noul Ministru al Justiției, d-l Tudorel Toader, a organizat o conferință de presă, în care a anunțat verbal că va trimite spre avizare la CSM și apoi

După opoziția clară a peste 3900 de magistrați și aviz negativ de la CSM pe data de 28 septembrie 2017, proiectul de lege nu a mai fost promovat de ministrul justiției. Însă, printr-o procedură neconstituțională, a fost înaintat parlamentarilor care l-au promovat ca inițiativă proprie. Chiar s-a înființat o Comisie specială comună a Camerei Deputaților și Senatului pentru sistematizarea, unificarea și asigurarea stabilității legislative în domeniul justiției, care a funcționat în perioada 27 septembrie 2017 – 24 septembrie 2019, unde același ministru a susținut proiectul parlamentarilor care provenea, de fapt, de la cabinetul său.

Această modalitate de a acționa a declanșat proteste din partea magistraților¹ și din partea societății civile², dar și a organismelor europene care reprezintă judecătorii, respectiv procurorii. Astfel, La data de 25 aprilie 2019 a fost emis un Aviz Biroului CCJE³ cu

către Guvern, care la rândul său va trimite către Parlament, un proiect de lege privind modificarea și completarea Legii nr. 303/2004, a Legii nr. 304/2004 și a Legii nr. 317/2004, fiind menționate verbal câteva propuneri de intervenții legislative noi și semnificativ diferite de propunerile din proiectul de act normativ publicat pe site-ul instituției, în 7 octombrie 2016. Prin accesarea link-ului indicat de site-ul MJ se putea vizualiza un document referitor la propunerile legislative, care îmbracă forma unui material de tip Power-point cu 47 de puncte, respectiv 44 de propuneri modificări, în care nu au fost prezentate formulările exacte din textul legal și a articolelor/alineatelor ce urmează a fi modificate sau adăugate” (*Curtea de Apel Brașov, Secția contencios administrativ și fiscal, sentința nr. 171/2017 din 8 noiembrie 2017, dosar nr. 524/64/2017 la adresa <http://www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/archives/2996>*).

¹ În cursul lunii octombrie 2017, aproximativ 4000 de judecători și procurori români, mai mult de jumătate din numărul lor total, și-au însușit *Memoriul pentru retragerea proiectului de modificare a „legilor justiției”* adresat Guvernului României. În luna noiembrie 2017, peste 90% din adunările generale de la instanțele și parchetele din România s-au opus proiectelor aflate în dezbaterile parlamentare și adoptate în cursul lunii decembrie 2017. Totodată, protestele tăcute sute de magistrați români, începând cu 18 decembrie 2017, în fața sediilor instanțelor judecătorești și ale parchetelor, sunt de notorietate, fiind preluate de presa din întreaga lume. La începutul anului 2018, peste 2000 de magistrați s-au delimitat față de participarea unor asociații profesionale în cadrul Comisiei speciale parlamentare comune privind modificarea „legilor justiției”, asociații nereprezentative și susținute de partidul majoritar din Parlament, unul dintre liderii acestora fiind recompensat cu propunerea din partea PSD de a deveni ministru al justiției, respins însă de Președinte în august 2019. Pe data de 4 aprilie 2019 o delegație de 30 de magistrați, reprezentanți ai Asociației „Forumul Judecătorilor din România”, Asociației „Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor” și Asociației „Inițiativa pentru Justiție”, au protestat la Bruxelles împotriva modificărilor legislației din România la adresa statului de drept și au avut întâlniri cu reprezentanții Uniunii Europene.

² Începând cu data de 31 ianuarie 2017, în fiecare seară românii au ieșit pe stradă pentru a protesta împotriva Guvernului care a adoptat O.U.G. nr. 13/2017. În data de 5 februarie 2017 au ieșit în stradă 600.000 de cetățeni pentru a protesta. În 11 octombrie 2017 cetățenii din mai multe orașe au mulțumit magistraților care s-au opus modificărilor la legile justiției inițiate de ministrul Toader, acțiunea numindu-se „Mulțumim 3500”. Pe data de 26 mai 2019 a avut loc un referendum inițiat de Președintele României prin care cetățenii români au dat un vot covârșitor în favoarea justiției independente și pentru continuarea luptei împotriva corupției.

³ CCJE este Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni, un organism consultativ al Consiliului Europei, care reunește judecători din toate cele 47 de state membre. În mod corespunzător, CCPE este Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni.

privire la cererea adresată de Asociația Forumul Judecătorilor din România referitoare la situația independenței justiției din România. Acesta a concluzionat: în ceea ce privește răspunderea materială a judecătorilor, Biroul CCJE este îngrijorat cu privire la existența rolului determinant, în faza inițială, pe care l-ar avea Ministerul Finanțelor Publice, care este un organ executiv și, prin urmare, nu este adecvat să stabilească existența sau cauzele unor erori judiciare. Asemenea pretenții, dacă există, ar trebui decise exclusiv de o instanță independentă care să beneficieze de toate garanțiile prevăzute de art. 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Pe lângă aceste aspecte de procedură, Biroul CCJE recomandă, minimal, ca noua definiție a erorii judiciare să fie completată în sensul că judecătorii sunt trași la răspundere doar în caz de exercitare cu rea-credință sau gravă neglijență a activității lor, aspecte constatate printr-o procedură corespunzătoare. În continuare, Biroul CCJE recomandă ca singurul temei pentru tragerea la răspundere în caz de erori judiciare să fie reaua-credință – nu și neglijența gravă. În ceea ce privește înființarea unei secții speciale separate pentru investigarea infrațiunilor comise de judecători, Biroul CCJE recomandă abandonarea în totalitate a acestei idei. Biroul CCJE conchide că noua obligație impusă judecătorilor din România, care le limitează libertatea de exprimare, nu este necesară, ridicând multe întrebări, și poate fi interpretată într-un mod arbitrar și abuziv periclitând independența judiciară, și, prin urmare, recomandă ca aceasta să fie eliminată. În ceea ce privește atacurile repetate și fără precedent ale actorilor politici împotriva judecătorilor, Biroul CCJE condamnă orice afirmații, comentarii sau remarci din România care depășesc limitele unei critici legale și care au ca scop să atace, să intimideze sau să pună presiune pe judecători ori să demonstreze o lipsă totală de respect față de aceștia, prin folosirea unor argumente simpliste, iresponsabile sau demagogice ori care denigrează sistemul judiciar sau judecătorii priviți în mod individual. Referitor la dreptul judecătorilor de a protesta împotriva unor politici sau acțiuni care le afectează independența, Biroul CCJE confirmă fără echivoc dreptul legitim al judecătorilor din România și de pretutindeni de a protesta împotriva oricăror politici sau acțiuni care le afectează independența într-un climat de respect reciproc și într-o manieră care să corespundă nevoii de menținere a independenței sau a imparțialității justiției. Tot astfel, la data de 16 mai 2019, răspunzând unei solicitări adresate de Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statului Procurorilor din România, Colegiul Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni a emis un Aviz cu privire la situația sistemului judiciar din România, în contextul modificărilor aduse legilor justiției și al atacurilor constante împotriva magistraților din România. Conținutul este asemănător cu cel emis de CCJE.

Și totuși, legile au fost modificate până la urmă, după ce Curtea Constituțională a fost sesizată de trei ori la rând de către parlamentari și de Președintele țării, de fiecare dată fiind găsite grave nereguli de concepere¹. Imediat după publicarea modificărilor aduse prin lege, Guvernul a modificat de încă cinci ori legile justiției, prin ordonanțe de urgență. Interesant și nemaîntâlnit, prin una dintre acestea (O.U.G. nr. 7/2019) se prevedea chiar posibilitatea unui fost judecător de a ocupa un post de conducere la vârful Ministerului Public.

¹ Pentru Legea nr. 242/2018 care modifică Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, a se vedea deciziile CCR nr. 45, 252, 417 și 583 din anul 2018. Pentru Legea nr. 207/2018 care modifică Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, a se vedea deciziile CCR nr. 33, 45, 67, 250, 357, 457 și 483 din anul 2018. Iar pentru Legea nr. 234/2018 care modifică Legea nr. 317/2004, a se vedea deciziile CCR nr. 51, 251, 385, 530 și 562 din anul 2018.

Un atentat fățiș la adresa magistraților, a imaginii profesiei și a independenței justiției a fost înființarea *Secției de Investigare a Infracțiunilor din Justiție* (în anul 2018)¹. Nu a existat vreo rațiune a înființării acestei secții, iar studiile de drept comparat au lipsit cu desăvârșire. Mai mult, existența secției speciale a fost criticată de organismele europene și contestată pe acest motiv de judecătorii români la Curtea de Justiție a Uniunii Europene unde sunt în desfășurare șase cauze conexe². Acestea au ca obiect conformitatea legislației din România care, având girul Curții Constituționale³, a prevăzut această secție, deși prin mecanismele europene s-au criticat existența acestei secții⁴. Criticile au fost atât de puternice încât au determinat o dezbatere a situației

¹ Această secție specială a fost înființată prin Legea nr. 207/2018 (M.Of. nr. 636 din 20 iulie 2018) și operaționalizată prin O.U.G. nr. 90/2018 (M.Of. nr. 862 din 10 octombrie 2018).

² Este vorba de cauzele C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 și C-397/19.

³ În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a României a făcut referire la Mecanismul de Cooperare și Verificare al Comisiei Europene în Decizia nr. 1.519/2011 și Decizia nr. 2/2012 statuând: calitatea de membru al Uniunii Europene impune statului român „*obligatia de a aplica acest mecanism și a da curs recomandărilor stabilite în acest cadru, în conformitate cu dispozițiile art. 148 alin. (4) din Constituție*”. Curtea Constituțională a revenit nemotivat asupra practicii sale în mod treptat, prin două hotărâri: în Decizia nr. 104/2018 recunoaște că România nu poate adopta un act normativ contrar obligațiilor sale ca stat membru U.E., însă afirmă că totuși conținutul, caracterul și întinderea temporală a MCV nu a fost încă deslușită de Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Ulterior, prin Decizia nr. 137/2019 își revizuieste cu totul practica anterioară, stabilind „77. Având în vedere lipsa de relevanță constituțională a Deciziei 2006/928/CE, act european cu caracter obligatoriu pentru statul român, cu atât mai puțin poate fi reținută relevanța constituțională a rapoartelor emise în cadrul M.C.V. În acest caz, actul emis nu îndeplinește nici condiția prevăzută de art. 148 alin. (2) din Constituție, potrivit căreia numai «prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare». Astfel, deși sunt acte adoptate în temeiul unei decizii, rapoartele cuprind dispoziții cu caracter de recomandare, în urma evaluării realizate, după prezentarea concluziilor, menționându-se că, «Pentru remedierea situației, se recomandă următoarele măsuri: [...]». Or, prin intermediul unei recomandări, instituțiile își fac cunoscută opinia și sugerează direcții de acțiune, fără a le impune însă vreo obligație legală destinatarilor recomandării”.

⁴ Prin *Opinia nr. 924 din 20 octombrie 2018*, CDL-AD(2018)017, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția) a sugerat să se reconsidere ideea de a se înființa o secție specială pentru anchetarea magistraților; ca alternativă, s-a propus folosirea unor procurori specializați și s-a subliniat importanța ca un astfel de sistem de combatere a corupției judiciare să aibă acceptul magistraților – pct. 90. Prin *Raportul ad-hoc privind România* adoptat de Grupul de state împotriva corupției (G.R.E.C.O.), la cea de-a 79-a Reuniune Plenară de la Strasbourg, din 19-23 martie 2018, GRECO-AdHocRep(2018)2, 23 martie 2018, s-a indicat faptul că secția pare ca „o anomalie în actuala structură instituțională, în special datorită (i) faptului că nu au existat date sau evaluări specifice care să demonstreze existența unor probleme structurale în justiție care să justifice o astfel de inițiativă; (ii) datorită modului în care este desemnată conducerea și a (iii) faptului că această secție nu ar avea la dispoziție anchetatori și instrumente de investigație adecvate, spre deosebire de alte organe de urmărire penală specializate”. *Raportul MCV din 13 noiembrie 2018* constată că „Inființarea, în temeiul legilor justiției modificate, a noii secții de anchetare a infracțiunilor comise de magistrați dă naștere unei îngrijorări deosebite în ceea ce privește lupta împotriva corupției, întrucât o nouă structură ar putea fi mai vulnerabilă în ceea ce privește independența decât a fost cazul până în prezent în ceea ce privește DNA,

din România de către Parlamentul European, care s-a declarat „profund preocupat de revizuirea legislației judiciare și penale din România, îndeosebi din cauza posibilității ca aceasta să ducă la subminarea structurală a independenței sistemului judiciar și a capacității acestuia de a combate în mod efectiv corupția din România, precum și la slăbirea statului de drept”¹.

Este de remarcat că prin O.U.G. nr. 7/2019 secția specială avea să fie scoasă în afara autorității Procurorului General al Parchetului de pe lângă ICCJ². Imediat după ce secția specială a început să funcționeze astfel, au fost retrase mai multe apeluri în dosare implicând magistrați și politicieni urmăriți pentru corupție, ca în scurt timp procurorul care făcuse aceasta să fie „recompensat” prin numire la Curtea Constituțională de către Parlament la propunerea partidului majoritar, PSD. După doi ani de existență, statisticile privind secția specială arată ineficiența sa: două trimiteri în judecată, din care una soldată cu o achitare, și peste 400 de clasări.

Un proiect al Ministerului Justiției de la începutul anului 2020 prevede desființarea acestei secții, dar locul său ar trebui să îl ia un alt mecanism: punerea în mișcare a acțiunii penale față de un judecător sau procuror să se facă doar cu autorizarea prealabilă a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, iar trimiterea în judecată a judecătorilor și procurorilor să se încuviințeze de Secția pentru judecători sau, după caz, de Secția pentru procurori a Consiliului Superior al Magistraturii. Propunerile sunt inacceptabile: procurorul general dobândește imunitate absolută neputând fi nicicând cercetat, iar secția de judecători a CSM ar deveni un organism de control al activității procurorilor, ceea ce este contrar principiul separației carierelor judiciare introdus în legislație în anul 2018. Un alt proiect de lege pe același subiect, mult mai amplu, este aruncat de ministru pe piață la începutul toamnei, dar se amână trimiterea lui în Parlament în luna martie 2021, temporizând nejustificat o reformă absolut necesară.

Cea mai mare lovitură pentru independența procurorilor a fost conlucrarea dintre ministrul justiției și Curtea Constituțională pentru revocarea procurorului-șef al Direcției Naționale Anticorupție. Astfel, în anul 2018 ministrul justiției a făcut un raport de evaluare a activității șefului DNA, deși nicio normă legală nu îi dă acest drept, imputându-i deficiențe manageriale și comunicări publice critice la adresa puterii. Ministrul a propus Președintelui țării revocarea sa din funcție, în ciuda avizului negativ de la CSM și reacției a peste 1700 de magistrați³. Președintele statului a refuzat, invocând faptul că motivele de revocare nu sunt din cele la care face referire Legea

dat fiind că ar putea fi utilizată ca instrument suplimentar de intimidare a magistraților și de exercitare de presiuni asupra acestora. În plus, fiind un departament cu atribuții generale care acoperă toate categoriile de infracțiuni comise de magistrați, acestuia îi va lipsi, de asemenea, expertiza în ceea ce privește anchetarea infracțiunilor de corupție specifice, iar impactul ar fi amplificat dacă anchetarea tuturor persoanelor care au legătură cu un caz în care este implicat un magistrat nu ar mai intra în competența DNA”.

¹ Rezoluția Parlamentului European din 13 noiembrie 2018 referitoare la statul de drept în România, 2018/2844 (RSP).

² Aspect declarat neconstituțional prin Decizia CCR nr. 547/2020.

³ O listă a semnatarilor la www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/archives/3438.

nr. 303/2004. Guvernul a contestat decizia Președintelui invocând un conflict de natură constituțională între autorități, ceea ce a oferit Curții Constituționale prilejul ca prin Decizia nr. 358 din 30.05.2018 să impună Președintelui să revoce procurorul-șef al DNA. Decizia Curții Constituționale este emblematică pentru un model de abordare a relației ministrul justiției - procurori la care Europa a renunțat de ceva vreme.

Acest lucru a fost constatat recent de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului¹ care, în această speță, găsește două culpe: una a ministrului justiției care nu a produs probe cu privire la managementul defectuos al procurorului propus spre revocare și care nu a respectat dreptul procurorului la liberă exprimare, respectiv una a Curții Constituționale care a limitat dreptul procurorului de a contesta în justiție revocarea sa, din moment ce a declarat actul președintelui statului de revocare din funcție ca fiind unul de natură constituțională, exceptând-l, astfel, de la controlul judiciar ordinar.

Decizia este una istorică și marchează un punct de cotitură în relația dintre justiția penală și politic. Deși prin Constituția României procurorii sunt puși sub autoritatea ministrului justiției², aceasta nu înseamnă că procurorii nu ar avea dreptul să se implice în dezbaterile publice și că deciziile ori cariera lor poate fi dictată de ministrul justiției. Pentru prima dată, Curtea Europeană fixează pentru procurori aceleași standarde ca pentru judecători în privința libertății de exprimare, respectiv arată că trendul european este de a se acorda un grad sporit de autonomie pentru procurori, subliniind în mod expres că independența lor este vitală pentru însăși independența justiției. Ce a surprins în acest caz nu este încălcarea de către ministrul justiției a unor drepturi elementare, căci în calitate de om politic deja acesta își pregătire terenul evaluării aparent legale, printr-un discurs belicos la adresa sistemului justiției, încă de la instalarea lui în funcție, ci modul de abordare a acestui caz de către Curtea Constituțională.

Astfel, constatăm de mai mulți ani o deraiere a Curții Constituționale de la rolul său tradițional de legiuitor negativ. Pe de o parte, în multiple decizii Curtea naște drept, indicând Parlamentului cum să corecteze actele normative sau magistraților cum să interpreteze legea.

Pe de altă parte, o atribuție nouă în legea sa introdusă în anul 2003 permite autorităților publice să apeleze la Curte pentru rezolvarea disputelor politice de natură constituțională. În cazul de față Curtea a lipsit procurorul de un drept și l-a obligat pe Președintele statului la o anumită conduită. Aceste aspecte ridică problema relației dintre politic și Curtea Constituțională și a necesității reformării instanței de contencios constituțional³: judecătoria Curții ar trebui numiți în aceste funcții pe criterii meritocratice, fără să fi fost

¹ Cauza *Kövesi c. României*, cererea nr. 3594/19, hotărârea din 5 mai 2020.

² Art. 132 alin. (1) din Constituția României: „Procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, sub autoritatea ministrului justiției”.

³ Asociația „Inițiativa pentru Cultură Democratică Europeană” propune o dezbatere pe această temă – a se vedea comunicatul „Reformarea CCR este esențială pentru ca CCR să își redobândească credibilitatea” din 7 mai 2020. Evident, trebuie repuse în discuție mai multe soluții ce se găsesc deja în „Raportul Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România – Pentru consolidarea statului de drept –” întocmit în anul 2009 de mai mulți experți în drept constituțional. A se vedea seria de episoade „Pentru o altfel de CCR” publicată de subsemnatul pe site-ul *roeu.org* în cursul lunii noiembrie 2020.

membri de partid anterior și fără ca ulterior încetării mandatului să ocupe vreo funcție politică¹. De asemenea, deși doar Curtea este suverană în a-și stabili competența, ea trebuie împiedicată a-și aroga competențe strict politice. În fine, ar trebui găsită o modalitate de revizuire a hotărârilor Curții Constituționale, altfel, hotărâri ale CEDO, precum cea analizată mai sus, vor rămâne fără efect². Poate fi un model Codul jurisdicției constituționale din anul 1995 din Republica Moldova care permite revizuirea hotărârilor Curții Constituționale³.

4.2. Modificarea legislației penale și execuțional penale

O modalitate mult mai profundă de control al activităților magistraților este împiedicarea lor de a instrumenta cauze penale cu privire la anumite persoane sau anumite infracțiuni. Astfel, în cursul ultimilor ani, au existat mai multe încercări de a se modifica definiția „funcționarului public”, de a se reduce pedepsele pentru infracțiunile de corupție, de a se elimina abuzul în serviciu sau a modifica conținutul constitutiv al infracțiunii de conflict de interese din Codul penal, de a micșora termenele de prescripție. Au existat și inițiative de a reduce plaja mijloacelor de probă folosite în materie procesual penală, de a împiedica arestarea preventivă în cazul infracțiunilor de corupție sau chiar de a introduce noi cazuri de revizuire care să producă efecte pentru trecut.

De asemenea, au fost încercări și propuneri de a reduce fracția minimă de pedeapsă necesară pentru ca cel condamnat să fie pus în discuția comisiei de liberări condiționate din penitenciar. Pentru o perioadă de timp a fost în vigoare o dispoziție legală care permitea reducerea pedepsei pentru cei care scriu lucrări științifice fără ca semnificația acestei sintagme să fie definită, respectiv o dispoziție legală care permitea reducerea pedepsei pentru cei deținuți în condiții improprie. Prin alte proiecte s-a intenționat amnistia unor infracțiuni sau grațierea unor pedepse. În fine, un proiect

¹ Toader Tudorel a fost membru în Curtea Constituțională în perioada 6 octombrie 2006 - iulie 2016. La data de 23 februarie 2018 a fost numit ministru al Justiției. Pe 27 februarie 2018 a susținut în fața foștilor săi colegi de la Curtea Constituțională poziția Guvernului Grindeanu, cerând Curții să spună dacă a existat un conflict între DNA și Guvern prin desfășurarea unor anchete penale în legătură cu modul de adoptare a O.U.G. nr 13/2017.

² În pofida evidenței, într-un comunicat de presă din 6 mai 2020, Curtea Constituțională susține: „Deși comentariile din spațiul public au promovat ideea încalcării de către Curtea Constituțională a dreptului la un proces echitabil al doamnei Kövesi și a invalidării Deciziei Curții Constituționale nr. 358/2018, se constată că CEDO nu a efectuat un control cu privire la raționamentul juridic și soluția pronunțată de Curtea Constituțională. De altfel, nici nu avea competența să o facă”.

³ Articolul 72. Revizuirea hotărârii și avizului: „(1) Revizuirea hotărârii și avizului se efectuează numai la inițiativa Curții Constituționale, prin decizie, adoptată cu votul majorității judecătorilor ei, în cazul în care: a) au apărut noi împrejurări, necunoscute la data pronunțării hotărârii și emiterii avizului, dacă aceste împrejurări sunt de natură să schimbe esențial hotărârea și avizul; b) se modifică prevederile Constituției, ale legilor și ale altor acte normative în al căror temei a fost pronunțată hotărârea și emis avizul. (2) Revizuirea hotărârii și avizului se efectuează cu respectarea procedurii de jurisdicție constituțională”.

din acest an – fără nicio legătură cu criza socială generată de răspândirea afecțiunilor Covid-19 – propune executarea pedepsei la domiciliu¹.

Toate aceste intenții sunt redundante la diverse intervale de timp. Sub o formă sau alta, proiectele sau inițiativele legislative vizând legislația penală cuprind reglementări menite să îngreuneze tragerea la răspundere penală sau chiar să faciliteze sustragerea de la răspundere penală sau executarea pedepsei pentru persoane certe cu legea, dar care ocupă funcții importante în stat. Promovarea lor se bazează pe motive ipocrite: nevoia adaptării legislației la unele decizii ale Curții Constituționale, existența unui „stat paralel”, instrumentarea unor dosare penale cu suportul serviciilor secrete, șantajarea magistraților cu informații din arhiva S.I.P.A, necesitatea unui „moment zero” în lupta împotriva corupției².

Emblematică pentru istoria recentă a României rămâne adoptarea O.U.G. nr. 13/2017 – „*noaptea ca hoții*”: În noaptea de 31 ianuarie spre 1 februarie 2017 au trecut prin Guvern două documente: a fost aprobată O.U.G. nr. 13/2017 pentru dezincriminarea unor infracțiuni cum ar fi abuzul în serviciu și neglijența în serviciu ce urma să își producă efectele de pe 10 februarie și s-a trimis la Parlament un proiect de lege privind grațierea³. O.U.G. nr. 13 a fost abrogată patru zile mai târziu, prin O.U.G. nr. 14/2017, ca urmare a uriașelor proteste de stradă organizate în București și în provincie, ba chiar și în străinătate, fiind pentru prima dată când într-un act normativ se recunoaște drept motiv de adoptare voința societății civile⁴. Proiectul legii privind amnistia și grațierea a fost respins de camera decizională de abia pe 28 august 2019.

¹ Proiectul legislativ votat de Senat este similar altora mai vechi care au fost declarate neconstituționale prin Deciziile Curții Constituționale nr. 453/2018, nr. 561/2018 și nr. 22/2019.

² Declarația la un post de televiziune a fostului președinte, Traian Băsescu, în data de 4 mai 2017: „*România are nevoie de un moment zero și acesta poate fi obținut doar cu o grațiere largă și nu pentru recidiviști*”.

³ Pentru o prezentare pe larg a se vedea C. Danileț, „*Un elefant, doi elefanți*” sau „*Saga Ordonanței de urgență nr. 13/2017*”, disponibil online la <http://revistasinteza.ro>.

⁴ „*Având în vedere faptul că, de la publicarea în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 92 din 1 februarie 2017 a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și până în prezent au existat foarte multe reacții, nu numai în ceea ce privește fondul actului normativ, dar și în ceea ce privește modalitatea de adoptare a acestuia; având în vedere faptul că aceste reacții vin atât din partea instituțiilor sistemului judiciar – Consiliul Superior al Magistraturii, Înalta Curte de Casație și Justiție, Ministerul Public, cât și din partea altor autorități ale statului – Președintele României, Avocatul Poporului; constatând faptul că actul normativ menționat a suscitat un real interes în rândul cetățenilor României, aceștia înțelegând să se implice activ nu numai prin participarea la dezbaterile publice efectuate în perioada prealabilă adoptării lui, dar și prin susținerea ideilor în cadrul unor manifestări publice care au fost prezente pe întreg teritoriul țării și în unele orașe din străinătate; observând că puternica reacție a cetățenilor români a vizat în special insuficiența dezbaterii a soluțiilor de interes pentru întreaga comunitate; solicitând, pe cale de consecință, o dezbateri mai amplă a soluțiilor în cadrul Parlamentului; constatând că, în acest moment, pe fondul tensiunilor create ca urmare a adoptării Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 13/2017 există un pericol real de dezbinare a societății, în contextul general de neînțelegere, cu consecințe asupra climatului general de stabilitate a societății și recunoscând și respectând în egală măsură exercitarea democrației în toate formele sale; observând că tensiunile existente pot fi înlăturate prin abrogarea expresă și imediată a acelor texte care au suscitat reacțiile masive menționate; (...)*”.

Rapiditatea și profunzimea modificărilor legislative din ultimii trei ani, lipsa consuli-
tărilor reale cu cei interesați și efectele năucitoare pentru politica penală a statului
au atras criticile organismelor europene. Amintim doar una dintre acestea: Comisia
de la Veneția a susținut că *„Unele dintre amendamentele propuse sunt în conflict cu
obligațiile internaționale ale țării, în special în ceea ce privește lupta împotriva corupției,
sau depășesc cu mult cerințele care decurg din jurisprudența Curții Constituționale sau
din obligațiile internaționale ale țării. Comisia este preocupată de faptul că, luate separat,
dar mai ales având în vedere efectul lor cumulativ, multe modificări vor afecta grav
eficacitatea sistemului de justiție penală din România în combaterea diferitelor forme de
infraționalitate”*¹. Nu putem să nu menționăm un lucru: unul dintre membrii Comisiei
de la Veneția care adopta acest punct de vedere era chiar ministrul justiției Toader care
a girat antireforma justiției și modificarea legislației penale. Acesta a ignorat două avize
ale Comisiei din care făcea parte, a declarat că Raportul GRECO nu trebuie respectat, el
având doar caracter de recomandare, a ignorat cu totul avizele CCJE și CCPE, iar după
decizia CEDO în cazul Kövesi a declarat că el nu a făcut decât să propună revocarea,
Președintele fiind cel care a decis.

5. Concluzii

Sistemul de justiție era dominat de frică în trecut și, deci, ușor controlabil. Acum
sistemul se compune din magistrați curajoși și vocali. Deci intervențiile sau presiunile
asupra lor sunt excluse². Ca urmare, persoanele certate cu legea au o singură soluție:
modificările legislative. Când pandemia căreia îi face față omenirea va impune
modificări procedurale care să împiedice răspândirea bolii Covid-19 inclusiv în contact
cu sistemul de justiție, în România va mai fi o grijă în plus: monitorizarea proiectelor

¹ *Avizul nr. 930/2018 privind modificările aduse Codului penal și de procedură penală*,
adoptat de Comisia de la Veneția la cea de-a 116-a Sesiune Plenară a acesteia (Veneția, 19-20
octombrie 2018), CDL-AD(2018)021.

² Numărul magistraților condamnați pentru corupție este în continuă scădere. Cu toate
acestea, nu putem să nu menționăm cea mai mare mită solicitată vreodată de un judecător
român: Potrivit DNA, *în cursul lunii februarie 2012, judecătoarea Veronica Cârstoiu de la Curtea
de Apel București a primit, prin intermediul avocatei Adriana Dascălu, aproximativ 630.000
de euro de la Dinel Staicu, pentru a pronunța, împreună cu alți doi membri ai completului de
judecată, o soluție de admitere a contestației în anulare formulate de Dinel Staicu, în dosarul în
care acesta fusese condamnat la șapte ani de închisoare pentru fraudarea Băncii Internaționale
a Religioșilor. Bani au fost primiți prin medierea lui Staicu Marian — fratele lui Dinel Staicu și a
inculpatei Popescu Carmen Ioana. În scopul menționat, anterior pronunțării deciziei, Dascălu
Adriana a pretins de la Staicu Dinel suma de 2.500.000 euro, diminuată ulterior, succesiv, la
2.000.000 euro și, respectiv, la 1.500.000 euro. Din banii preținși, Dascălu Adriana a primit
1.200.000 euro de la Staicu Marian, care s-a preocupat împreună cu inculpata Popescu Carmen
Ioana de procurarea banilor. Judecătoarea Veronica Cârstoiu a fost condamnată definitiv la
7 ani închisoare cu executare. Și mai pomenim un caz: în mai 2020 este arestat un ofițer de
poliție judiciară pentru că ar fi cerut o mită 1,1 milioane de euro, promițând „aranjarea” unor
probe prin care va fi desființată expertiza ce a evidențiat un prejudiciu de 3 milioane de euro
în cazul patronului unui grupului de firme, cercetat la rândul lui de procurorii de la Secția de
Urmărire Penală și Criminalistică din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație
și Justiție.*

și inițiativelor solicitate sau votate în Guvern sau Parlament. Sunt pe deplin aplicabile vorbele lui Rudolf von Ihering „*Lupta pentru drept este zilnică*”.

Din fericire, există o societate civilă extrem de atentă: asociații ale magistraților, grupuri civice și asociații ori fundații ale cetățenilor, presă încă liberă. Dar dincolo de acestea, rămâne extrem de importantă presiunea externă: la 13 ani de la aderare România încă este monitorizată de Comisia Europeană, deși acest mecanism fusese conceput doar pentru trei ani. Probabil, aderarea României a avut loc mai repede decât eram pregătiți, dar este clar că fără această presiune externă multe din îmbunătățiri nu ar fi avut loc.

Justiția trebuie să fie independentă. Aceasta nu este o valoare negociabilă. Iar în această sintagmă este vorba nu doar de judecători, ci și de procurori. Democrația presupune stat de drept, iar acesta înseamnă respectarea legii și sancționarea celor care o încalcă. Aceasta este misiune nobilă a magistraților, indiferent de domeniul dreptului în care activează. În mod evident, opinia publică este extrem de interesată de justiția penală. Și aceasta îi privește în primul rând pe cei care ocupă poziții importante și nu își respectă jurământul de fidelitate față de instituție și norme. În cazul lor, problema nu mai este *dacă* vor fi prinși, ci *când* vor fi prinși.

Persoane care protestează față de Guvernul Grindeanu și conducerea PSD, pentru a 13-a zi consecutiv, în Piața Victoriei formează un imens tricolor, duminică, 12 februarie 2017.
Inquam Photos / Liviu Florin Albei

Vizita președintelui Curții de Justiție a Uniunii Europene, Koen Lenaerst, la sediul Curții Constituționale a României, în București, luni, 6 noiembrie 2017.
Inquam Photos / George Călin

Magistrații Curții de Apel București protestează față de modificările care sunt aduse legii justiției și codului penal, luni, 18 decembrie 2017.
Inquam Photos / Octav Ganea

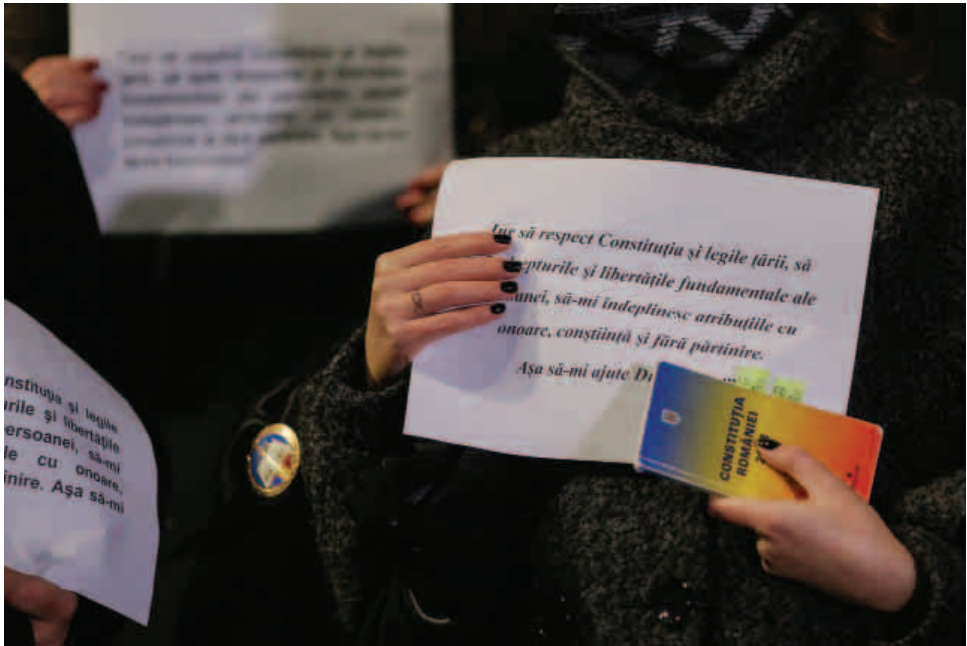
Aproximativ 50 de magistrați protestează la intrarea principală a Judecătoriei Timișoara și Parchetului de pe lângă Judecătoria Timișoara, față de modificările pe care parlamentarii vor să le aducă Legilor Justiției, Timișoara, Timiș, luni, 18 decembrie 2017.
Inquam Photos / Cornel Putan

Magistrații Curții de Apel București protestează față de modificările care sunt aduse legii justiției și Codului penal, luni, 18 decembrie 2017.
Inquam Photos / Octav Ganea

Inquam Photos / Virgil Simonescu

Inquam Photos / Octav Ganea

Inquam Photos / Octav Ganea

Magistrații Curții de Apel București protestează față de modificările care sunt aduse legii justiției și Codului penal – declarații Dragoș Călin, luni, 18 decembrie 2017.
Inquam Photos / Octav Ganea

Câteva zeci de persoane participă la un protest tăcut, în fața Palatului Victoriei, față de modificările aduse legilor justiției și codului de procedură penală, duminică, 21 ianuarie 2018.
Protestul face parte dintr-o mișcare amplă internațională sub numele „Justiția furată”.
Inquam Photos / Alberto Groșescu

Sală de ședințe la Înalta Curte de Casație și Justiție din București.
Inquam Photos / Octav Ganea

Incidente violente în timpul protestului față de hotărârea Curții Constituționale a României care a decis că Laura Codruța Kovesi trebuie revocată din funcția de procuror șef al DNA, miercuri, 30 mai 2018.

Inquam Photos / Alberto Groșescu

Procurorul general Augustin Lazăr susține o declarație de presă, la Parchetul General, luni, 27 august 2018.
Inquam Photos / Adriana Neagoe

Reprezentanți ai magistraților din toată țara protestează, în fața Curții de Apel, față de modul cum este gestionată Justiția. București, duminică, 16 septembrie 2018.
Inquam Photos / Liviu Florin Albei

Cristi Danileț protestează în fața Curții de Apel, față de modul cum este gestionată Justiția, duminică, 16 septembrie 2018.
Inquam Photos / Liviu Florin Albei

Reprezentanți ai magistraților din toată țara protestează, în fața Curții de Apel, față de modul cum este gestionată Justiția. București, duminică, 16 septembrie 2018.
Inquam Photos / Liviu Florin Albei

Tudorel Toader și Augustin Lazăr participă la ședința Consiliului Suprem al Magistraturii, luni, 19 noiembrie 2018.
Inquam Photos / George Călin

Protest al magistraților din Timișoara față de modificările aduse legilor justiției prin OUG 7, în fața Palatului Dicasterial din Timișoara, vineri, 22 februarie 2019.
Inquam Photos / Virgil Simonescu

Protest al magistraților din București față de modificările aduse legilor justiției prin OUG 7, pe scările Curții de Apel București, vineri, 22 februarie 2019.
Inquam Photos / Octav Ganea

Protest al magistraților din București față de modificările aduse legilor justiției prin OUG 7, pe scările Curții de Apel București, vineri, 22 februarie 2019.
Inquam Photos / Octav Ganea

Magistrați din Sibiu protestează împotriva recentelor modificări aduse legilor justiției, vineri, 8 martie 2019.
Inquam Photos / Ovidiu Dumitru Matiu

Bogdan Pîrlog face declarații de presă după întâlnirea cu președintele Klaus Iohannis, miercuri, 27 martie 2019.
Inquam Photos / Octav Ganea

Evoluția Consiliului Superior al Magistraturii. Între ineficiență și indiferență

Dragoș Călin*

Motto:

*„Cât vor fi armele sub soare,
Deși nu-mi place violența,
Nu cred ca ele să omoare
Atâta cât... indiferența!”*

Constantin Monea, *Antologia epigrafiștilor români*

1. Componență. Promisiuni electorale

Actualul Consiliu Superior al Magistraturii a fost ales în toamna anului 2016, mandatele urmând a înceta la sfârșitul anului 2022. După mai multe amânări, Senatul i-a numit pe cei doi membri ai Consiliului Superior al Magistraturii care reprezintă societatea civilă abia la începutul lunii septembrie 2017, până la acea dată componența fiind incompletă.

Înalta Curte de Casație și Justiție este reprezentată de judecătoria Mariana Ghena și Simona Camelia Marcu, care au și îndeplinit funcția de președinte al Consiliului Superior al Magistraturii.

În proiectul său de candidatură la președinția CSM din ianuarie 2018¹ (în care a preluat și o parte din aspectele susținute la candidatura la demnitatea de membru CSM din 2016), **Simona Camelia Marcu** a apreciat că mandatul său va viza „*creșterea gradului de încredere al opiniei publice în sistemul judiciar. Consiliul va continua să folosească mijloacele legale reglementate de Legea nr. 303/2004 și de Legea nr. 317/2004, în vederea garantării independenței justiției, fiind de dorit reacții mai rapide împotriva oricărui atacuri sau*

* Copreședinte al Asociației Forumul Judecătorilor din România; judecător la Curtea de Apel București; doctor în drept constituțional al Facultății de Drept din cadrul Universității din București; cercetător științific asociat la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, formator al Institutului Național al Magistraturii. E-mail profesional: dragos.calin@just.ro.

¹ Pentru mai multe amănunte, a se vedea pagina web (https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=2ahUKEwj1_IThr8TcAhVJOJoKHQglB8sQFjAEegQIBBAC&url=https%3A%2F%2Fwww.csm1909.ro%2FDownload.aspx%3Fguid%3Ddaa3cbc5-a04a-4baa-aa60-94053431e88f%257CInfoCSM&usg=AOvVaw1p6by8IS1jeePhmEJ81g5r – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

imixtiuni în actul de justiție, în activitatea instanțelor judecătorești și parchetelor ori a Consiliului, precum și pentru descurajarea unor astfel de acțiuni. Reacția rapidă este esențială, pentru că demonstrează magistraților și opiniei publice fermitatea în apărarea independenței justiției, iar trecerea unui timp îndelungat slăbește atât interesul pentru faptul generator, cât și efectele pozitive ale intervenției Consiliului".

În proiectul de candidatură la demnitatea de membru CSM din 2016, **Mariana Ghena** își propunea, între altele, „refacerea prestigiului profesional al judecătorului, care trebuie să constituie un reper de profesionalism și morală, instituirea unui mecanism de dialog între puterile statului, creșterea transparenței activității Inspecției Judiciare”.

Judecătorii de la curțile de apel sunt reprezentați în Consiliul Superior al Magistraturii de Lia Savonea (Curtea de Apel București), Nicoleta Ținț (Curtea de Apel Brașov) și Andrea Chiș (Curtea de Apel Cluj).

Lia Savonea și-a propus, prin proiectul de candidatură¹, să schimbe imaginea CSM, aflat la „capătul unui eșec istoric repetat”. A menționat faptul că „incapacitatea gestionării dezacordurilor, orgoliile nemăsurate, individualitățile, pozițiile publice contrare celor asumate în plen sau secție, climatul de suspiciune și neîncredere, vedetismele, au contrastat puternic cu sobrietatea, cu atitudinea matură, cu responsabilitatea ce ar fi fost de așteptat din partea membrilor CSM. Această stare comportă un risc de alterare a speranțelor în schimbare și, finalmente, de slăbire a legitimității CSM. Intenționat sau nu, uneori poate inconștient, valoarea cardinală a respectului celui alt a fost coborâtă la un prag minim. În interior, s-a făcut o ipocrită campanie pentru *respect*, pe fundalul unor acțiuni care trădau mai degrabă disprețul. S-au cultivat *retorica joasă, comentariul acid, observația zgomotoasă*. Adevărul a fost pervertit într-o problemă de rating. Încet-încet, competența și-a pierdut motivația, deoarece s-a văzut că se poate reuși fără efort și că străduința nu conduce neapărat la succes. În afară, justițiabilii, reprezentanții altor profesii juridice vorbesc prea des, pentru a nu fi considerat cel puțin un serios semnal, despre *desconsiderare, despre sindromul turnului de fildeș*”.

Nicoleta Ținț, actualul președinte al CSM, a susținut², între altele, „garantarea unei reale independențe pentru fiecare judecător, *apărarea reputației lor profesionale și protejarea încrederii societății în judecători (rapiditatea și fermitatea reacției, precum și realizarea mediatizării acesteia în condiții apte să asigure un nivel comparabil de vizibilitate și impact cu cel al acțiunilor defăimătoare sunt de natură nu doar să protejeze încrederea societății în sistemul judiciar, ci și să creeze și să mențină convingerea fiecărui judecător că beneficiază de o protecție reală și efectivă din partea CSM)*”, Consiliul Superior al Magistraturii să inițieze din oficiu demersurile de apărare a independenței judecătorilor și, implicit, a sistemului judiciar.

Andrea Chiș și-a propus, prin proiectul de candidatură², *eficiență sporită în sesizarea din oficiu a presiunilor ce se exercită asupra judecătorilor în anumite dosare, precum și*

¹ A se vedea pagina web (<https://www.universuljuridic.ro/programul-jud-lia-savonea-putem-schimba-mai-bine-sistemul-judiciar/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web (<https://www.universuljuridic.ro/alegeri-csm-2016-program-judecator-nicoleta-margareta-tint-pentru-mai-multa-implicare-pentru-echilibru-responsabilitate-buna-credinta-si-onestitate-sistemul-judiciar/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

în soluționarea în termen optim a sesizărilor de apărare a independenței sau reputației profesionale judecătorului („cred că viitorul consiliu ar trebui să: se sesizeze din oficiu, atunci când e cazul, actele de imixtiune în activitatea profesională a judecătorului; soluționeze în termen optim sesizările de apărare a independenței justiției sau a reputației profesionale a judecătorului”)¹.

Judecătorii de la tribunale sunt reprezentați în Consiliul Superior al Magistraturii de Gabriela Baltag (Tribunalul Neamț) și Evelina Oprina (Tribunalul Ilfov).

Gabriela Baltag a susținut², între altele, îmbunătățirea statutului judecătorilor, condiție obligatorie pentru consolidarea puterii judecătorești prin atribuirea componentei de demnitate publică, recunoscută celorlalte puteri, dar și persoanelor care ocupă funcții de conducere la nivel de instanță supremă și în marile parchete, consolidarea statutului procurorilor prin excluderea autorității ministrului justiției și a subordonării ierarhice – în caz contrar, excluderea acestora din rândul magistraților pentru lipsa unei independențe reale care este în măsură să aducă atingere independenței judecătorilor.

Evelina Oprina și-a propus, prin proiectul de candidatură³, ca rolul Consiliului Superior al Magistraturii, ca instanță disciplinară, să fie unul echilibrat, obiectiv și prudent și să asigure pentru sistemul judiciar o garanție a protecției judecătorului față de eventualele tentative de presiune ori abuzuri, dar și a asigurării pentru justițiabili, pentru publicul larg, a încrederii că judecătorii alcătuiesc un corp de elită, care nu tolerează și nu acceptă conduite neconforme cu rigoarea, exigența și responsabilitatea misiunii încredințate acestuia.

Judecătorii de la judecătorii sunt reprezentați în Consiliul Superior al Magistraturii de Mihai Bălan (Judecătoria Timișoara) și Bogdan Mateescu (Judecătoria Râmnicu Vâlcea).

Mihai Bălan a susținut⁴, între altele, definirea și apărarea statutului magistraților împotriva oricăror imixțiuni în activitatea acestora. **Bogdan Mateescu** și-a propus, prin proiectul de candidatură⁵, eficientizarea procedurii de apărare a independenței sistemului judiciar în ansamblul său ori în cazuri individuale („este de datoria fiecărui

¹ A se vedea pagina web (<https://www.avocatura.com/stire/15552/proiect-de-candidat-pentru-csm-andrea-chis-adoptarea-unui-cod-etic-liber-si-reve.html> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web (<https://www.universuljuridic.ro/alegeri-csm-2016-judecator-gabriela-baltag-principalele-obiective-urmarite-cazului-alegerii-ca-membru-csm/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

³ (<https://www.universuljuridic.ro/alegeri-csm-2016-program-judecator-evelina-mirela-oprina-independenta-este-inainte-de-toate-o-problema-de-caracter/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020). Proiectul se încheie în felul următor: „Voi fi, așadar, un reprezentant al tuturor judecătorilor, corect, nepărtinitor, curajos, asumat și implicat”.

⁴ A se vedea pagina web (<https://www.universuljuridic.ro/alegeri-csm-2016-program-judecator-mihai-andrei-balan-principalele-obiective-ce-urmeaza-fi-urmarite-cazului-alegerii-ca-membru-csm/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

⁵ A se vedea pagina web (<https://www.universuljuridic.ro/alegeri-csm-2016-program-judecator-judecator-mihai-bogdan-mateescu-principalele-obiective-asumate-in-cazul-alegerii-ca-membru-al-csm/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

membru al CSM **să reacționeze public, de îndată, față de orice atitudine de natură a afecta independența justiției**; un membru al Consiliului nu poate rămâne pasiv în fața unor atacuri, *în condițiile evidente ale lipsei de eficiență a procedurii apărării independenței sistemului*, procedură care implică în mod suplimentar și o analiză din partea Inspecției Judiciare, deși uneori, mai ales în cazul declarațiilor politice, lucrurile sunt clare, iar procedura aplicabilă nu face altceva decât să întârzie o poziție previzibilă”).

Procurorii sunt reprezentați în Consiliul Superior al Magistraturii de Codruț Olaru (PICCJ), Cristian Ban (Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București) – pentru parchetele de pe lângă curțile de apel, Florin Deac (Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureș) și Nicolae Solomon (Parchetul de pe lângă Tribunalul București) – pentru parchetele de pe lângă tribunale, respectiv Tatiana Toader (Parchetul de pe lângă Judecătoria Sectorului 2 București) – pentru parchetele de pe lângă judecătorii.

Codruț Olaru și-a propus, prin proiectul de candidatură, consolidarea statutului de magistrat al procurorului („sens în care independența magistratului judecător trebuie recunoscută și magistratului procuror”)¹. **Cristian Ban** a urmărit realizarea unor întâlniri periodice cu asociațiile procurorilor și societatea civilă ori consultarea procurorilor, într-un termen rezonabil, cu privire la proiectele de acte normative propuse de CSM. **Florin Deac** a avut în vedere **apărarea promptă, eficientă și reală a independenței și imaginii magistraților**. **Nicolae Andrei Solomon** și-a propus, prin proiectul de candidatură², un **răspuns rapid și adecvat** în situațiile de interferență a legislativului sau a executivului în domeniul de activitate al autorității judecătorești (când sunt depășite limitele admisibile ale discursului public politic și ale libertății de exprimare, sunt aduse atingeri ale principiului separației puterilor în stat și independenței sistemului judiciar în ansamblul său), adoptarea unor reacții în acele situații în care prin mass-media se exercită presiune asupra magistraților care soluționează cauze cu impact, implicarea în dezbaterile publice referitoare la domeniul justiției, îndeosebi cele care privesc modificări ale unor dispoziții legale cu ample consecințe asupra activității de îndeplinire a justiției ori implementarea unor politici și bune practici pentru promovarea integrității și prevenirea corupției în interiorul sistemului judiciar. **Tatiana Toader** a avut în vedere responsabilizarea membrilor CSM prin prezentarea de fiecare membru a unui raport de activitate anual, iar CSM să participe, printr-un specialist în comunicare, în dezbateri publice ce privesc starea justiției.

¹ A se vedea paginile web (<https://www.juridice.ro/462364/consolidarea-statutului-procurorului-1.html> și <https://www.juridice.ro/463732/consolidarea-statutului-procurorului-2.html> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web (<https://www.universuljuridic.ro/alegeri-csm-2016-program-procuror-nicolae-andrei-solomon-principalele-obiective-ce-vor-fi-avute-vedere-exercitarea-mandatului-de-membru-al-csm/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

2. Rolul Consiliului Superior al Magistraturii de a apăra corpul magistraților împotriva actelor de natură a aduce atingere independenței, imparțialității sau reputației profesionale a acestora. Analiza activității din perioada 2017-2019

În calitatea sa fundamentală de garant al independenței justiției, conform art. 133 alin. (1) din Constituția României, Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) trebuie să apere corpul magistraților împotriva actelor ce aduc atingere independenței, imparțialității sau reputației profesionale a judecătorilor și procurorilor¹.

Prin Raportul Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de cooperare și de verificare din ianuarie 2017, s-a recomandat CSM să continue să raporteze public cu privire la acțiunile pe care le-a întreprins pentru a apăra independența justiției și pentru a proteja reputația, independența și imparțialitatea magistraților.

Potrivit datelor furnizate de Rapoartele anuale ale Consiliului Superior al Magistraturii, în anul 2017², la Direcția de inspecție judiciară pentru judecători au fost înregistrate 7 sesizări trimise de Consiliul Superior al Magistraturii, având ca obiect apărarea independenței și imparțialității sistemului judiciar, iar la Direcția de inspecție judiciară pentru procurori au fost înregistrate 12 sesizări având ca obiect apărarea independenței și imparțialității sistemului judiciar. De asemenea, la Direcția de inspecție judiciară pentru judecători au fost înregistrate 13 sesizări având ca obiect apărarea reputației profesionale a judecătorilor, iar la Direcția de inspecție judiciară pentru procurori au fost înregistrate 11 cereri de apărare a reputației profesionale, independenței și imparțialității formulate de procurori.

În perioada 1 ianuarie - 5 decembrie 2018, la Direcția de inspecție judiciară pentru judecători au fost înregistrate 22 lucrări având ca obiect apărarea independenței și imparțialității sistemului judiciar, 16 vizând „cereri formulate de un magistrat sancționat disciplinar, în prezent suspendat din funcție, cu obiect similar”. În aceeași perioadă de referință, la Direcția de inspecție judiciară pentru procurori au fost înregistrate 4 sesizări trimise de Consiliul Superior al Magistraturii, având ca obiect apărarea independenței și imparțialității sistemului judiciar. La Direcția de inspecție judiciară pentru judecători au fost înregistrate 36 sesizări trimise de Consiliul Superior al Magistraturii, având ca obiect apărarea reputației profesionale. Dintre aceste cereri, „18 sunt formulate de un magistrat sancționat disciplinar, în prezent suspendat din funcție și au obiect similar”. În cadrul Direcției de inspecție judiciară pentru procurori au fost înregistrate 19 cereri de apărare a reputației profesionale, independenței și imparțialității formulate de procurori.

¹ Pe larg, a se vedea *Forumul Judecătorilor din România – White paper: Analiza activității Consiliului Superior al Magistraturii cu privire la apărarea corpului magistraților împotriva actelor de natură a aduce atingere independenței, imparțialității sau reputației profesionale a acestora* (pentru perioada ianuarie 2017 - aprilie 2019), studiu disponibil la pagina web <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/Analiza-activitatii-CSM-in-privinta-apararii-corpului-magistratilor.pdf> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² Publicate la pagina web (<http://old.csm1909.ro/csm/index.php?cmd=24> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

În anul 2017, CSM a admis 10 cereri de apărare a reputației profesionale a unor magistrați, cu titlu individual, sau a independenței sistemului judiciar (7 cereri plus o sesizare din oficiu a Secției pentru procurori vizând reputația, respectiv 2 cereri referitoare la independența sistemului judiciar, una fiind dublată și de sesizarea din oficiu a Președintelui CSM).

În anul 2018, CSM a admis 10 cereri de apărare a reputației profesionale a unor magistrați, cu titlu individual, sau a independenței sistemului judiciar (8 cereri vizând reputația, respectiv 2 cereri referitoare la independența sistemului judiciar, una dintre ele însoțită de peste 1500 de magistrați).

În anul 2019, CSM a admis 19 cereri de apărare a reputației profesionale a unor magistrați, cu titlu individual, sau a independenței sistemului judiciar (se remarcă o sesizare din oficiu a Președintelui CSM vizând reputația unui judecător al ICCJ catalogat drept „omul” Președintelui CSM, respectiv o cerere referitoare la independența sistemului judiciar, însoțită de peste 700 de magistrați).

În total, în trei ani de mandat, CSM a adoptat mai puține astfel de hotărâri decât adopta precedentul CSM doar în anul 2016 (40).

În ceea ce privește **durata de soluționare** a acestor cereri, media de sub două luni de la înregistrare, existentă în perioada 2015-2016, a fost depășită frecvent în perioada 2017-2019.

Recordul este deținut de Hotărârile Plenului CSM nr. 27, nr. 28, nr. 30 și nr. 31 din 11.01.2018, prin care respingerea cererilor de apărare a reputației profesionale s-a dispus **după aproximativ un an de la data formulării** (petent Camelia Bogdan).

Hotărârea Plenului nr. 606 din 24.05.2018 a fost adoptată **după aproximativ zece luni de la data formulării** cererii de apărare a reputației profesionale (petent Viorica Costiniu).

Hotărârile Plenului nr. 1032 și nr. 1033 din 1.11.2018, prin care s-a dispus respingerea cererilor de apărare a reputației profesionale, **au fost emise după aproximativ 8 luni de la data formulării** (petenți Gilueta Deaconu și Lucian Gabriel Onea).

Prin Hotărârea Plenului nr. 1040 din 13.11.2018 a fost admisă cererea de apărare a independenței profesionale **după aproximativ 6 luni de la data formulării** (petent Elena Iordache).

Prin Hotărârea Plenului nr. 366 din 27.03.2018 s-a dispus respingerea cererii de apărare a independenței sistemului judiciar în ansamblul său, **după aproximativ 4 luni de la data formulării** (petent Laura Codruța Kövesi, procuror-șef, Direcția Națională Anticorupție). Hotărârile Plenului nr. 500 din 25.04.2017 și nr. 560 din 9.05.2017 au fost emise **după aproximativ trei-patru luni** de la data faptei defăimătoare (petent Direcția Națională Anticorupție).

În ceea ce privește **termenul necesar publicării motivărilor hotărârilor** emise în materie, în general s-au respectat cele 30 de zile, dar au existat și excepții notabile, fără a avea vreo explicație plauzibilă pentru întârzieri (**Hotărârea Plenului nr. 433 din 19.04.2018 a avut nevoie de peste 170 de zile pentru publicare; Hotărârea Plenului**

nr. 27 din 11.01.2018 și Hotărârea Plenului nr. 30 din 11.01.2018 au necesitat peste 160 de zile pentru publicare; Hotărârea Plenului nr. 779 din 4.07.2018 a avut nevoie de peste 100 de zile pentru publicare; Hotărârea Plenului nr. 1031 din 1.11.2018 a necesitat peste 70 de zile pentru publicare; Hotărârea Secției pentru judecători nr. 14 din 10.01.2019 și Hotărârile Plenului nr. 1040 din 13.11.2018, nr. 1032 din 1.11.2018, nr. 1033 din 1.11.2018, nr. 955 din 11.10.2018, nr. 434 din 19.04.2018, nr. 32 din 11.01.2018, nr. 31 din 11.01.2018 și nr. 26 din 11.01.2018 au avut nevoie de peste 60 de zile pentru publicare).

Referitor la **numărul de voturi exprimate de membrii CSM**, 9 hotărâri ale Plenului CSM, 3 hotărâri ale Secției pentru judecători și 6 hotărâri ale Secției pentru procurori au fost luate în *unanimitate* (în cea mai mare parte luând act de renunțarea petenților la cererile de apărare a reputației profesionale). Cu *vot majoritar* s-au adoptat 59 de hotărâri ale Plenului CSM și 10 hotărâri ale Secției pentru judecători. **Secția pentru procurori a deliberat întotdeauna cu vot unanim**. Au existat și *abțineri de la vot* (spre exemplu, câte 1 abținere – Hotărârile Plenului nr. 1275 din 7.12.2017, nr. 604 și 605 din 24.05.2018, nr. 780 din 4.07.2018, nr. 322 din 20.03.2018, dar și câte 2 abțineri – Hotărârile Plenului nr. 28, 29, 30, 31 și 32 din 11.01.2018, nr. 366 din 27.03.2018), precum și *voturi nule* (3 – Hotărârile Plenului nr. 1032 din 1.11.2018 și nr. 558 din 15.05.2018; 1 – Hotărârile Plenului nr. 433 din 19.04.2018, nr. 1032 din 1.11.2018, nr. 779 din 4.07.2018; Hotărârea Secției pentru judecători nr. 475 din 14.03.2019). Dacă în cazul ultimei hotărâri citate se poate prezuma că votul nul aparține președintelui CSM, care formulase o sesizare privind reputația unui judecător al ICCJ catalogat drept „omul” Președintelui CSM, spre exemplu, în cazul Hotărârii nr. 779 din 4.07.2018, prin care Plenul și-a însușit cererea formulată de Asociația Forumul Judecătorilor în România și de 1504 magistrați, cu titlu individual, existența votului nul este de neînțeles și poate fi calificată drept un refuz de îndeplinire a atribuțiilor specifice unui membru al Consiliului Superior al Magistraturii.

În toată această perioadă, sistemul judiciar a fost supus unor atacuri nemaiîntâlnite din partea oamenilor politici, inculpați sau nu, prin intermediul unor canale media controlate de aceștia. **Raportul privind starea justiției pentru anul 2018**, publicat în mai 2019 de Consiliul Superior al Magistraturii, reține drept vulnerabilitate „*intensificarea atacurilor lansate de oamenii politici și mass-media la adresa magistraților*”¹.

De altfel, **Comisia de la Veneția** a constatat că „există rapoarte privind presiuni și intimidări ale judecătorilor și procurorilor, inclusiv de unii politicieni de rang înalt și cauzate de campanii mediatică”², iar **Raportul Comisiei privind progresele înregistrate de România în cadrul MCV** din 13 noiembrie 2018 a menționat expres faptul că „judecătorii și procurorii au continuat să se confrunte cu atacuri la persoană în mass-media, neavând suficiente mecanisme de contracarare”.

¹ Disponibil la pagina web (http://old.csm1909.ro/csm/linkuri/06_05_2019_94958_ro.pdf – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² A se vedea Avizul Comisiei de la Veneția privind modificările aduse Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară și Legii nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, CDL- AD (2018) 017, parag. 15 și 157.

Prin **Avizul Biroului Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni** din 25 aprilie 2019, emis la cererea Asociației Forumul Judecătorilor din România, în ceea ce privește situația independenței sistemului judiciar în România, au fost condamnate *atacurile repetate și fără precedent ale actorilor politici împotriva judecătorilor din România („orice declarații, comentarii sau remarci din România care depășesc limitele criticii legitime și urmăresc să atace, să intimideze sau să pună presiune în alt mod pe judecători ori să demonstreze lipsa de respect față de aceștia, folosind argumente simpliste, iresponsabile sau demagogice sau denigrând în alt mod sistemul juridic sau judecătoria ca persoane”)*. CCJE a subliniat că „puterile executivă și legislativă (...) trebuie să acorde toată protecția necesară și adecvată atunci când funcțiile instanțelor sunt amenințate de atacuri sau intimidări îndreptate către membrii sistemului judiciar. Comentariul critic dezechilibrat ale politicianilor este iresponsabil și provoacă o problemă gravă, deoarece încrederea publică în sistemul judiciar poate fi subminată în mod involuntar sau deliberat. În astfel de cazuri, sistemul judiciar trebuie să sublinieze că un astfel de comportament este un atac asupra ordinii constituționale a unui stat democratic, precum și un atac asupra legitimității unei alte puteri de stat. Un astfel de comportament încalcă și standardele internaționale”¹.

Referindu-se strict la activitatea CSM cu privire la apărarea independenței, imparțialității sau reputației profesionale a judecătorilor și procurorilor, **Raportul Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de cooperare și de verificare din 13 noiembrie 2018 și Raportul tehnic aferent remarcau următoarele:**

„Consiliul Superior al Magistraturii nu a fost în măsură să acționeze ca un factor efectiv de control și echilibru pentru a apăra independența instituțiilor judiciare supuse presiunilor, un rol constituțional important, evidențiat în raportul din ianuarie 2017. Diviziunile din Consiliul Superior al Magistraturii (...) au făcut din ce în ce mai dificil pentru Consiliul Superior al Magistraturii să fie eficace în calitate de portavoce a sistemului judiciar –, în special atunci când este consultat cu privire la legislație – și în calitate de administrator al sistemului judiciar. Chiar și atunci când Consiliul Superior al Magistraturii a prezentat un aviz unanim, acesta a fost ignorat în cazurile importante. **Deși în anul 2018 instituțiile judiciare și unii judecători și procurori au făcut obiectul unor critici publice deosebit de dure din partea reprezentanților Guvernului și ai Parlamentului, Consiliul și-a manifestat reticența privind adoptarea de decizii ex officio ca răspuns la atacurile la adresa independenței sistemului judiciar.** Acest lucru atrage după sine riscul ca magistrații să fie descurajați să își îndeplinească rolul care le revine ca entitate a statului în ceea ce privește exprimarea opiniilor cu privire la aspectele relevante pentru sistemul judiciar. (...) Spre exemplu, în urma declarațiilor prim-ministrului, președintelui Senatului și președintelui Camerei Deputaților, cu ocazia unui miting *împotriva abuzurilor sistemului de justiție* din data de 9 iunie 2018, Plenul CSM a adoptat o hotărâre numai în urma unei sesizări din partea Forumului Judecătorilor din România. Din noiembrie 2017, CSM a adoptat patru hotărâri în apărarea independenței sistemului judiciar și patru hotărâri în apărarea reputației

¹ A se vedea și Avizul CCJE nr. 18 (2015) privind poziția sistemului judiciar și relația acestuia cu celelalte puteri de stat într-o democrație modernă, parag. 52.

profesionale, a independenței și a imparțialității magistraților. Dintr-un total de 34 de hotărâri (6 solicitări de apărare a independenței sistemului judiciar au fost respinse și 20 de solicitări de apărare a reputației profesionale, a independenței și a imparțialității magistraților au fost respinse)¹.

Punctul de vedere al Comisiei Europene nu este deloc decalibrat ori nemotivat, dimpotrivă. În perioada 2017-2019, sesizările din oficiu au fost sublime, dar au lipsit aproape cu desăvârșire, deși mai mulți membri ai actualului CSM promiteau un rol activ în apărarea corpului magistraților împotriva actelor de natură a aduce atingere independenței, imparțialității sau reputației profesionale a acestora¹.

Secția pentru procurori s-a sesizat din oficiu în cauza care a făcut obiectul Hotărârii Plenului nr. 1139 din 31.10.2017, prin care s-a dispus apărarea reputației profesionale a procurorului Elena Rădescu, inspector judiciar la Inspekția Judiciară, în raport de afirmațiile nereale făcute în cadrul emisiunilor „Sinteza zilei” (Antena 3) din 5.09.2017 și 6.09.2017 în legătură cu activitatea desfășurată de procuror, în ceea ce îl privește pe Lele Alexandru Florian, fost procuror. S-a reținut că, în emisiunea televizată, s-a produs o dezinformare, ce este rezultatul lipsei unor minime verificări în ceea ce privește subiectul supus dezbaterii.

Președintele Consiliului Superior al Magistraturii (la acea vreme, Mariana Ghena) a dublat cererea Direcției Naționale Anticorupție care a condus la adoptarea Hotărârii Plenului nr. 500 din 25.04.2017, prin care s-a constatat afectarea prestigiului și independenței sistemului judiciar în raport de afirmațiile deputatului Sebastian Ghiță din emisiuni România TV (28.12.2016 - 05.01.2017, 13.01.2017, 16.01.2017): *„DNA este instrumentul folosit de mai marii zilei și de interesele străine pentru a zdrobi votul românilor. (...) Atunci când există un interes împotriva cuiva în România, cum apar dintr-o dată denunțatori binevoitori care știu, mint, interpretează lucrurile într-un anume fel, favorabil procurorului. (...) Mii, poate sute de mii de români, au început să sufere și să fie târâți în procese și în dosare neadevărate, făcute pe probe false și care nu reflectă realitatea. (...) La cererea doamnei Kövesi, o firmă de construcții din Ploiești, care a primit bani de la Asesoft, a fost cea care a plătit avionul pentru aducerea domnului Nicolae Popa, fostul director al FNI, din Indonezia. Realitatea este că o firmă privată, la cererea statului român și a doamnei Kövesi, a plătit 200.000 euro pentru a fi adus cel care a falimentat FNI. (...) Puterea lui Coldea asupra colegilor și asupra celorlalte instituții vine din relația sa de exclusivitate cu Kövesi. Laura Codruța Kövesi și Florian Coldea sunt ofițeri ai unui serviciu secret străin al unei țări partenere României. Acesta este motivul pentru care Florian Coldea obligă SRI să o ajute pe Kövesi tot timpul, cu plagiatul, cu CNADTCU, cu comisiile, cu orice, astfel încât Kövesi să rămână acolo în funcție”.*

În mod independent, Președintele Consiliului Superior al Magistraturii (la timpul respectiv, Lia Savonea) s-a sesizat din oficiu doar în cauza în care propriul nume a fost pus în discuție publică, asociat unui fost coleg și colaborator principal de la Curtea de Apel București, în prezent judecător al ICCJ, numit între

¹ Spre exemplu, din toate datele publice existente, nu rezultă că membrul CSM Nicoleta Ținț ar fi propus vreodată sesizarea din oficiu a Consiliului Superior al Magistraturii sau măcar a Secției pentru judecători.

timp președinte al Secției penale. Astfel, prin Hotărârea Secției pentru judecători nr. 475 din 14.03.2019 s-a dispus apărarea reputației profesionale, reținându-se că expresia „omul lui Savonea”, asociată unuia dintre membrii completului de judecată, aduce o gravă atingere imparțialității, inducând ideea în rândul opiniei publice că nu se poate garanta desfășurarea unui proces echitabil și că judecătorul Daniel Grădinaru și-a exercitat în mod abuziv funcția, sugerându-se lipsa de imparțialitate a acestuia. De asemenea, din același registru este conexiunea pe care jurnalistul o face cu privire la judecătorul Simona Neniță, legându-l pe soțul acesteia de o persoană condamnată pentru corupție¹.

Inexplicabil, într-o cauză în care se putea pune în discuție din oficiu apărarea reputației profesionale a unui procuror (Alexandra Carmen Lăncrăjan), prin Hotărârea Plenului nr. 366 din 27.03.2018, s-a reținut că acest „**aspect nu a fost solicitat**”. Cererea formulată de procurorul șef DNA de la acea vreme, Laura Codruța Kövesi, viza modul în care presa a reflectat informațiile devenite publice prin comunicatul de presă nr. 1056/V111/3 din data de 13.11.2017 al Direcției Naționale Anticorupție, arătând că „acest tip de atac mediatic, vizând magistrații și în legătură cu o anchetă penală a Direcției Naționale Anticorupție în curs, ce are ca obiect cercetarea unor fapte penale, reprezintă o formă de imixtiune în activitatea procurorilor și sunt de natură să afecteze independența sistemului judiciar”.

Asistăm și la implicări stranii ale unor asociații de magistrați în domeniu (spre exemplu, Uniunea Națională a Judecătorilor din România și Asociația Magistraților din România au solicitat apărarea independenței sistemului judiciar față de pretensele presiuni pe care procurorul șef al DNA le-ar fi exercitat asupra inspectorului judiciar Mihaela Focică, **deși în cazuri flagrante de calomniere publică a magistraților și de lișaj mediatic extrem, vocea acestor asociații nu s-a auzit.** Prin Hotărârea Plenului nr. 1471 din 19.12.2017 s-a decis respingerea cererii, reținându-se că, din nota de relații dată în cauză de procurorul Focică Mihaela, rezultă că aceasta nu a perceput discuția purtată cu procurorul șef al Direcției Naționale Anticorupție de la acea vreme, doamna Kövesi Laura Codruța, ca o presiune de natură să-i afecteze independența individuală, subliniind că nu a fost amenințată, intimidată și nu au fost exercitate presiuni asupra sa din partea procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție.

Cererile asociative admise au fost formulate de **Asociația Forumul Judecătorilor din România, acestea fiind însușite și de aproximativ 2200 de colegi magistrați.**

Astfel, prin Hotărârea Plenului nr. 779 din 4.07.2018, a fost admisă cererea de apărare a independenței sistemului judiciar care viza atacurile reprezentanților de seamă ai puterii legislative și ai puterii executive, materializate în discursurile unor lideri politici din data de 9 iunie 2018, respectiv data de 10 iunie 2018. Petenta a arătat că duritatea discursului politic, pornind de la catalogarea magistraților, în cadrul unor afirmații generalizatoare, drept „**corupți**”, „**staliniști**”, „**securiști**”, „**torționari**”, culminând cu **denumirea absolut inacceptabilă de „șobolani**”, reprezintă un derapaj

¹ A se vedea pagina web (<https://www.g4media.ro/culisele-deciziei-de-la-inalta-curte-prin-care-s-a-stabilit-ca-dragnea-sa-fie-judecat-de-completul-din-2018-omul-lui-savonea-s-ar-fi-implicat-masiv-in-decizia-finala.html> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

extrem de grav de la principiile democrației, iar întregul „scenariu” al mitingului politic, „recuzita” utilizată și așa-zisă „voință a poporului” de a fi ocoliți „cei aleși” de mijloacele legale de atragere a răspunderii penale, asociate cu declarația de „**luptă în stradă**”, „**până la capăt**” conturează imaginea unei amenințări grave la independența justiției. Plenul a apreciat că afirmațiile unor lideri politici au depășit limitele unor critici admisibile. Susținerea utilizării unor presiuni, ca practică generalizată de constituire a dosarelor penale, inoculează ideea unui sistem represiv *de plano* la nivelul organelor de urmărire penală. Referirile la „completele prietenoase sugerează lipsa de independență și imparțialitate a judecătorilor, fiind acreditată ideea unor soluții comandate”.

De asemenea, prin Hotărârea Plenului nr. 50 din 14.03.2019 s-a dispus admiterea cererii de „apărare a independenței autorității judecătorești, în ansamblul său”, solicitarea adresată de Asociația Forumul Judecătorilor din România vizând afirmațiile Președintelui Camerei Deputaților, Liviu Nicolae Dragnea, din data de 16 decembrie 2018. Plenul CSM a reținut că, având în vedere calitatea de președinte al Camerei Deputaților a omului politic în cauză, s-ar impune utilizarea de acesta a unui limbaj moderat, cu atât mai mult cu cât o parte din cauze și anchete sunt în curs de desfășurare. Limita limbajului politic utilizat a fost în mod cert depășită atunci când s-a sugerat ideea că justiția este selectivă sau trebuie restartată. Autorul discursului nu exprimă simple judecăți de valoare la adresa sistemului judiciar, ci face afirmații factuale, concrete, ce nu corespund realității la cauze soluționate în mod definitiv sau în curs de soluționare, existența a mii de persoane condamnate, deși sunt nevinovate, indicarea unor practici generalizate, a unor pretinse abuzuri ale procurorilor în cursul anchetelor, descrierea deciziilor judecătorești ca fiind rezultatul unor înțelegeri cu procurorul.

Din păcate, ambele hotărâri au fost emise cu întârzieri semnificative, deși contextul și gravitatea discursului reclamau o intervenție rapidă a Consiliului Superior al Magistraturii, din oficiu. A fost nevoie de mii de semnături ale magistraților români pentru ca Plenul CSM să se încumete să adopte hotărâri de admitere, după o lună sau două luni de la data faptelor imputate oamenilor politici în cauză, hotărâri a căror motivare a fost publicată după alte două, respectiv trei luni, de la data adoptării, când impactul public devenise ineficient și irelevant.

Ironia sortii, președintele CSM de la acea dată, Simona Camelia Marcu, a fost extrem de inactiv în privința unei sesizări din oficiu și a soluționării grabnice a cererii, deși susținea în proiectul său de candidatură la președinția CSM din ianuarie 2018, așadar cu doar câteva luni mai devreme, nevoia unor reacții mai rapide, „esențiale, pentru că demonstrează magistraților și opiniei publice fermitatea în apărarea independenței justiției, iar trecerea unui timp îndelungat slăbește atât interesul pentru faptul generator, cât și efectele pozitive ale intervenției Consiliului”¹.

¹ Pentru mai multe amănunte, a se vedea pagina web (https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=2ahUKewj1_IThr8TcAhVJOjoKHQgIB8sQFjAEegQIBBAC&url=https%3A%2F%2Fwww.csm1909.ro%2FDownload.aspx%3Fguid%3Ddaa3cbc5-a04a-4baa-aa60-94053431e88f%257CInfoCSM&usq=AOvVaw1p6by8IS1jeePhmEj81g5r – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

Astfel de stări de lucruri i-au determinat pe mulți magistrați români să renunțe la adresarea unor cereri Consiliului Superior al Magistraturii, deoarece și admiterea lor a devenit, în cazul fericit al admiterii, o formalitate aproape inutilă.

Plenul CSM a apreciat că reputația profesională a unui magistrat nu este afectată, în contextul în care, la acel moment, cu privire la activitatea sa, existau suspiciuni rezonabile privind săvârșirea unei abateri disciplinare. Pentru Plenul CSM nu are nicio relevanță posibilă respingere ulterioară a acțiunii disciplinare, inclusiv în fața completului de 5 judecători de la ICCJ, și distrugerea imaginii publice a celui magistrat până la data respectivă.

A fost respinsă o cerere de apărare a reputației profesionale a unor magistrați etichetați drept „executanți” de un realizator la postul TV Antena 3, dar a fost admisă cererea formulată de jurnaliști ai aceluiași post TV privind constatarea încălcării independenței judecătorilor pentru că Direcția Națională Anticorupție a solicitat, în vederea soluționării unei plângeri penale, exclusiv eliberarea fotocopiilor unor înscrisuri dintr-un dosar în care reclamant era procurorul șef DNA de la acea vreme. Plenul a constatat că adresarea unei cereri în ipoteza faptică descrisă ar putea crea aparența unei influențări a completului de judecată, dat fiind faptul că **„o adresare ce nu respectă exigențele legale de formă (modelul din Ghidul practic al Institutului Național al Magistraturii – Școlii Naționale de Grefieri) poate genera un disconfort**, ce poate fi resimțit ca o afectare a independenței ori imparțialității sau poate crea suspiciuni cu privire la acestea”.

Dacă astfel de cereri ce nu respectă un ghid sunt de natură a afecta independența judecătorilor, afirmații ale unor oameni politici din seria **„Tudorele, fă ceva, că nu se mai poate! (...)** Aici vorbim de miniștrii anchetați, de faptul **că procurorii se bagă în decizii vizavi de Guvern – ei au început să decidă cine va fi prim-ministru în țara asta, cine nu, adică nu românii care votează, ci! Oamenii ăștia care se întâlnesc în secret la mese și la vile de protocol și la tot felul de vii și la tot felul de case conspirative, aflăm azi cu stupeoare că în spate este această forță care încearcă să decidă.** (...) Avem un coleg arestat, un prim-ministru căruia i s-a redeschis un dosar după opt ani, pe care tot ei l-au închis, în fiecare zi aflăm lucruri ciudate despre colegii noștri și vânătoarea continuă în mod abuziv, ilegal, pe lângă Constituție, și nu mai putem sta cu brațele încrucișate. (...) **Ceea ce a făcut DNA în acești patru ani (...) se numește mafie politică, grup de crimă organizată** și o spun cu cea mai mare responsabilitate, pentru că ceea ce au făcut e de o gravitate care cred că se poate vedea în țările africane poate, dar în niciun caz într-o democrație consolidată sau stat de drept” **nu sunt considerate de natură a afecta reputația profesională a procurorilor DNA și independența sistemului judiciar, deoarece „nu rezultă că s-au formulat critici în scopul subminării independenței puterii judecătorești și a slăbirii încrederii opiniei publice în justiție, ci în cadrul discursului politic, public, reprezentând puncte de vedere, aprecieri, opinii personale și temeri proprii”** (Hotărârea Plenului nr. 559 din 15.05.2018).

Afirmații de tip **„Fără procurori și judecători dedicați și atașați binomului¹ nu pot fi livrate și acceptate probe falsificate și date sentințele stabilite în afara**

¹ Termen colocvial care, pentru o anumită parte a presei din România, desemnează colaborarea dintre Serviciul Român de Informații (SRI) și Direcția Națională Anticorupție (DNA).

sărilor de judecată. Judecătorii lor sunt plasați în complete savant distribuite, iar procurorii au pentru acțiune un câmp acoperit de umbrela protocoalelor secrete încheiate cu SRI. Judecătorii care sunt lipiți de binomul ocult miros de la o poștă. Unii sunt proveniți din procurori școliți inițial ca milițieni. Traseele lor profesionale sunt rapid dirijate nu prin concursuri, ci prin decizii laterale. Sunt deja celebre completele negre de la ICCJ, dar și de la curțile de apel. Nu mai lasă loc de dubii soluțiile date de Ioana Bogdan, Ionuț Matei, Șelaru, Popa. Camelia Bogdan este deja un caz clasic, divulgat chiar de Coldea și Kövesi în fața lui Bănescu. În CSM au fost promovați de sistem judecătorii Mateescu, Chiș, Ghena, iar Secția de procurori este integral înregimentată. «Veverița» din DNA stă la rând să pice Kövesi și își face «mâna» cu dosare care să o urce în grad. Înțelegem de ce bătălia pentru verificarea acoperiților din justiție este un fel de Stalingrad¹ sunt considerate **exagerări jurnalistice bazate pe existența unor subiecte de presă anterioare**. Prin referirea la „anumiți procurori”, nenominalizați, se consideră că nu se poate concluziona că demersul jurnalistic este de natură a induce ideea că întreg sistemul judiciar ar fi părtinitor și loial anumitor interese obscure (Hotărârea Plenului nr. 604 din 24.05.2018; Hotărârea Plenului nr. 605 din 24.05.2018).

Linșarea unor magistrați care au participat la protestele de pe treptele Curții de Apel București¹ („Am scris aici despre alte proteste ale magistraților, mirându-mă de fiecare dată cât de mare este numărul celor care **au acceptat să slujească «Sistemul» în loc să slujească drepturile cetățenilor**. Acum, însă, **văzând că și mulți tineri magistrați s-au aliniat în spatele lui Danileț și Bogdan, am o oarecare spaimă despre viitorul acestei țări**. Dacă CSM nu intervine acum pentru sancționarea celor care făcut această instigare în rândul tinerilor magistrați, nu peste mult timp vom asista la refacerea întregului «Sistem» care a funcționat în ultimele două decenii ca armă politică, în fața căruia cetățeanul nu avea dreptul decât la statutul de victimă sigură. Și nu se știe dacă, atunci când «Sistemul»

¹ A se vedea pagina web (<https://www.hotnews.ro/stiri-esential-22704717-video-protest-magistra-ilor-treptele-cur-apel.htm> - consultată ultima dată la 16 aprilie 2020). Foarte recent, prin Hotărârea Plenului CSM nr. 44 din 5 martie 2020 a fost respinsă cererea de apărare a independenței sistemului judiciar în raport de următorul text publicat de săptămânalul Q Magazine: „Niște **forumuri dubioase** ale magistraților, populate de **personaje sinistre** precum **Cristi Danileț și Camelia Bogdan**, care, încalcând toate normele deontologice și statutare ale magistraturii, fac politica iohannisto-useristă sub flamura mișcării #rezist, împrăștie pretutindeni minciuna potrivit căreia cel mai vertical și mai curajos luptător pentru independența justiției, ar fi, de fapt, asasinul tainic al acesteia și cer Președintelui să încalce Constituția refuzând numirea lui Gîrbovan ca ministru, fără niciun motiv de legalitate valid”. Un astfel de articol, redactat în contextul în care marea majoritate a magistraților români s-a opus numiri unui judecător în funcția de ministru al justiției, dată fiind incompatibilitatea evidentă, acreditează ideea că doi judecători români sunt „personaje sinistre”, iar Forumul Judecătorilor din România, care grupează judecătorii români ce luptă pentru independența justiției ar face parte din categoria de „forumuri dubioase”. Consiliul Superior al Magistraturii din România a considerat, cu majoritate, că expresiile „personaje sinistre” și „forumuri dubioase” sunt simple exagerări jurnalistice. Asemenea aprecieri aduc atingere atât reputației profesionale a unor judecători, cât și credibilității celei mai importante asociații profesionale din România, ale cărei puncte de vedere au fost preluate de Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni, Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni, GRECO, Comisia de la Veneția, Comisia Europeană, practic toate entitățile internaționale relevante.

își va recăpăta toate teritoriile pierdute acum, va mai apărea unul ca Tudorel Toader care să-l înfrângă, punând știința de carte a celor abandonează puterea legii în slujba slugărniceii aducătoare de avantaje efemere") pare nesemnificativă, prin Hotărârea Plenului nr. 1030 din 1.11.2018 dispunându-se respingerea cererii de apărare a reputației profesionale și de apărare a independenței sistemului judiciar. **Totuși, o soluție distinctă a fost pronunțată de Secția pentru procurori, prin Hotărârea nr. 414 din 7.05.2019, prin care s-a admis cererea formulată de Asociația Inițiativa pentru Justiție de apărare a reputației profesionale a procurorilor participanți la protestele declanșate ca urmare a emiterii O.U.G. nr. 7/2019.**

A fost nevoie de o cerere semnată de 172 magistrați pentru apărarea reputației profesionale, prin Hotărârea Plenului nr. 51 din 14.03.2019, în raport de afirmațiile din urmă cu șase luni ale avocatului Aurelian Pavelescu în adresa magistraților români prezenți la protestul organizat la 16.09.2018, la Curtea de Apel București, pe care i-a catalogat drept „magistrați impostori”, „derbedei”, „imbecili”, „ei sunt statul mafiot”, „poliția politică a României”, „cei mai corupți dintre toți românii”, „bolșevici”, „magistrați corupți”, „haimanale”, „cozi de topor”, „huligani”, „animale folosite politic”, „bandiți”. Plenul CSM a reținut că s-au depășit limitele libertății de exprimare, fiind indusă opiniei publice ideea că magistrații participanți nu au o bună reputație morală și profesională, sunt persoane lipsite de profesionalism și nu își îndeplinesc corespunzător atribuțiile. Se aduce o atingere serioasă imaginii justiției din România.

Separarea carierelor, care a stat la baza împărțirii unor competențe ale Plenului între secțiile CSM, a oferit deja prilejul și altor hotărâri contradictorii.

Spre exemplu, prin **Hotărârea Secției pentru procurori nr. 699 din 13.11.2018 s-a dispus respingerea cererii de apărare a reputației profesionale formulată de Gheorghe Stan (procuror, la acea dată inspector-șef adjunct al Inspecției Judiciare, numit între timp judecător al Curții Constituționale, la propunerea PSD), cu privire la un articol în care se prezenta un comunicat emis de Asociația Procurorilor din România – Filiala Brașov („prelungirea mandatului conducerii Inspecției Judiciare, prin emiterea unei ordonanțe de urgență, a fost apreciată de majoritatea magistraților ca fiind o măsură deosebit de periculoasă deoarece, în acest fel, s-a ajuns ca puterea politică să numească direct conducerea Inspecției Judiciare, situație care nu este conformă cu principiile statului de drept”).** Secția pentru procurori a apreciat că articolul de presă se referă la puncte de vedere privind O.U.G. nr. 77/2018, nevizând aspecte concrete din activitatea petentului.

Prin **Hotărârea Secției pentru judecători nr. 1358 din 27.11.2018 a fost admisă cererea de apărare a reputației profesionale formulată de Lucian Netejoru (judecător, inspector-șef al Inspecției Judiciare) cu privire la același articol.** Secția pentru judecători a reținut că luarea de poziție a Asociației Procurorilor din România – Filiala Brașov nu cuprinde o relatare obiectivă asupra modului în care s-a asigurat mandatul funcției de inspector-șef al Inspecției Judiciare, în baza O.U.G. nr. 77/2018. Se sugerează o numire care ar eluda dispozițiile legale și ar încălca statul de drept, deși aceasta a fost criticată de Comisia Europeană și face obiectul unei trimiteri preliminare

află pe rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene (cauza C-83/19, *Asociația Forumul Judecătorilor din România*), pentru care s-a stabilit procedură prioritară de soluționare.

Poate cea mai inexplicabilă soluție pentru publicul larg pare cea pronunțată prin Hotărârea Secției pentru judecători nr. 507 din 21.03.2019, prin care s-a respins cererea de apărare a reputației profesionale pentru o postare a unui jurnalist pe Facebook: „Ni-nooo, ni-nooo, ni-nooo! Camelia Bogdan: «87% dintre magistrați sunt membri ai Marii Loji Masonice». Deci, 87%, nu 86%, nu 88%! Nu mă pot abține de la a-mi aminti iar și iar: Camelia Bogdan, Livia Stanciu și Laura Codruța Kövesi erau idolii cimpanzeilor pe care i-am găsit în redacție aplaudând arestări transmise la televizor, acum trei ani, când am venit la EvZ. Nu m-ar mira să află că pentru a-i executa pe adversarii lui Bănescu, generalul Coldea a luat-o pe Bogdan direct de la «Obregia». Cu același creier și cu aceeași înțelegere a realității înconjurătoare a dat mii de ani de pușcărie în 12 ani de activitate. Băse, bagă-ți-o-n cur! Și pe alelalte două!” Secția pentru judecători a reținut că aceste comentarii realizate de jurnaliști, deși pe alocuri tendențioase, vin în susținerea preocupării legitime a presei de a contribui activ la dezbateră asupra funcționării justiției. Este adevărat că, pe alocuri, limbajul utilizat de jurnalist (*a luat-o pe Bogdan direct de la „Obregia”. Cu același creier și cu aceeași înțelegere a realității înconjurătoare a dat mii de ani de pușcărie în 12 ani de activitate; aceasta se va întoarce din nou la paradit oameni*) ori aprecierile (*Bogdan e procesomană*) pot fi percepute ca o reacție disproporționată a presei față de persoana magistratului, însă, în sprijinul unei societăți democratice și pluraliste, presei îi este tolerată o marjă de exagerare sau chiar de provocare. **Secția pentru judecători a omis să se pronunțe asupra expresiilor finale: „Băse, bagă-ți-o-n cur! Și pe alelalte două!”...**

Notăm și existența unei plângeri prealabile admise (Hotărârea Plenului nr. 412 din 19.04.2018), formulată de Tudorel Toader, ministrul justiției, prin care s-a dispus revocarea Hotărârii Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1472 din 19.12.2017, prin care fusese dispusă apărarea reputației sistemului judiciar în cazul Belina (după aproximativ trei luni de la data faptei defăimătoare). Plenul a avut în vedere faptul că, în considerentele Deciziei nr. 757/2017, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 33 din 15.01.2018, așadar ulterior adoptării hotărârii contestate, Curtea Constituțională a apreciat că: „în privința oportunității emiterii actului administrativ individual, unitatea de parchet nu are competența de a începe urmărirea penală, însă are competența de a cerceta faptele de natură penală săvârșite în legătură cu emiterea acestuia (...) nu există niciun mecanism de control al oportunității emiterii actului administrativ. Prin urmare, dacă legea permite realizarea unei anumite operațiuni administrative în sensul în care o lasă în marja de apreciere a organului administrativ, nu poate fi pusă în discuție cenzurarea oportunității aprecierii acestuia din urmă”.

Competența cercetării legalității actelor administrative aparține instanței de contencios administrativ și numai cu titlu incidental acestea pot fi cercetate de instanța care judecă în materie penală în măsura în care în cauză este adusă o acuzație în materie penală cu privire la acte/fapte săvârșite în legătură cu emiterea actului respectiv. **Plenul Consiliului Superior al Magistraturii a mai reținut că, prin răspunsurile date reporterilor, Tudorel Toader, ministrul justiției, s-a referit strict la modalitățile de contestare a legalității unor hotărâri a guvernului, iar nu la infracțiunile și**

persoanele care au fost precizate în comunicatul de presă al Direcției Naționale Anticorupție din data de 22 septembrie 2017. De asemenea, a prezentat, de principiu, modalitatea și competențele pentru stabilirea legalității unui act emis de guvern, precum și categoriile de acte normative ce pot fi supuse unui astfel de control.

De asemenea, reținem și constatarea faptului că, **prin solicitarea repetată a unui dosar aflat în instrumentarea DNA, de Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție s-a adus atingere independenței și imparțialității procurorilor din Ministerul Public, componentă a autorității judecătorești, de asemenea, s-a afectat independența și s-a pus presiune pe procurorul de caz.** Cu toate acestea, Hotărârea nr. 216 din 4.04.2019 a rămas fără efect în plan disciplinar, Inspekția Judiciară nedispunând cercetarea disciplinară în cauză.

Deși Consiliul Superior al Magistraturii a încheiat un Protocol de colaborare cu Consiliul Național al Audiovizualului la 17 noiembrie 2011, acesta este nefuncțional, CSM nesesizând vreodată instituția publică cu atribuții în audiovizual în perioada 2017-2019, deși acest fapt era realizat constant în perioada mandatului fostului CSM [potrivit art. 4, „CNA poate sesiza CSM cu privire la prezentarea în cadrul programelor audiovizuale a opiniilor exprimate de magistrați cu privire la procese aflate în curs de desfășurare sau asupra unor cauze cu care a fost sesizat parchetul. (2) CNA verifică cu celeritate sesizările CSM privind posibile cazuri de nerespectare de către posturile de radio sau televiziune a dispozițiilor Legii nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare, a prevederilor art. 38, 42, 43 și 44 sau a oricăror altor dispoziții incidente din Decizia nr. 220/2011 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual. (3) CNA verifică sesizările CSM privind furnizarea datelor nereale menționate la art. 5 de către posturile de radio sau televiziune și, în cazurile în care decide că acestea sunt întemeiate, exercită atribuțiile legale pentru asigurarea transmiterii către public a informațiilor corecte și complete prin exercitarea dreptului la rectificare, atunci când este vorba de erori evidente și semnificative, sau a dreptului la replică”].

Prin **Avizul Biroului Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni** din 25 aprilie 2019, emis la cererea Asociației Forumul Judecătorilor din România, în ceea ce privește situația independenței sistemului judiciar în România, **a fost confirmat dreptul legitim al judecătorilor din România și de pretutindeni de a protesta împotriva oricăror politici sau acțiuni care le afectează independența, într-un context bazat pe respect reciproc și de o manieră care să răspundă nevoii de menținere a independenței și imparțialității justiției.**

Independența justiției este esențială pentru ca statul de drept și sistemul judiciar să funcționeze. Garanțiile de independență trebuie asigurate, iar atacurile la adresa instituțiilor judiciare și a unor judecători și procurori pot avea efecte negative, dacă nu există o abținere de la criticarea hotărârilor judecătorești, de la subminarea credibilității magistraților sau de la exercitarea de presiuni asupra acestora.

Din nefericire, Consiliul Superior al Magistraturii nu a demonstrat nici stabilitate și nici rol activ și promptitudine cu privire la apărarea corpului magistraților

împotriva actelor de natură a aduce atingere independenței, imparțialității sau reputației profesionale a acestora¹, în perioada 2017-2019, cu excepția unor situații punctuale, în unele dintre acestea fiind atacată însăși imaginea unor membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, mai ales a președintelui din anul 2019.

Chiar dacă zilnic magistrații sunt linșați în emisiunile diverselor posturi de televiziune, pe site-uri și în presa tipărită, reacțiile Consiliului Superior al Magistraturii sunt aproape inexistente, deși rolul său este și acela de a comunica public realitatea faptică în cazul prezentării unor informații false. Mai mult, CSM comunică public, aproape în orice situații, prin cel puțin patru-cinci voci distincte (Plenul CSM, secțiile, președintele CSM și membrii reprezentând societatea civilă etc.), cei din urmă emițând comunicate personale și extraordinare, de parcă instituția ar fi individuală, iar nu un organ colectiv².

Deși aproape toți membrii aleși ai actualului CSM și-au asumat prin proiectele de candidatură un rol activ și prompt în ceea ce privește apărarea corpului magistraților împotriva actelor de natură a aduce atingere independenței, imparțialității sau reputației profesionale a acestora, acest angajament pare că a rămas o simplă vorbă așternută pe hârtie.

CSM nu a întreprins niciun fel de măsuri suplimentare pentru a furniza un sprijin adecvat magistraților împotriva cărora sunt îndreptate critici ce subminează independența justiției (spre exemplu, ajutor financiar sau juridic magistraților care solicită daune morale prin acțiuni introduse pe rolul instanțelor judecătorești). Comunicatele emise în cazuri foarte rare în perioada 2017-2019 nu sunt acoperite de presă într-un mod echivalent celui în care s-au difuzat criticile inițiale, iar, așa cum reiese din hotărârile publicate de CSM în materie, Consiliul Național al Audiovizualului nu a fost sesizat nici măcar o singură dată pentru corectarea informației de canalul radio/TV care distribuise dezinformarea sau efectuase linșajul mediatic.

3. Promovarea judecătorilor în funcțiile de vârf din sistemul judiciar în perioada 2017-2019. Promovarea în funcții de execuție

Modificările aduse în anul 2018 „legilor justiției”, afectând inclusiv modalitatea de derulare a concursurilor din perioada recentă, îndepartează interesul judecătorilor

¹ CSM nu a solicitat sprijinul Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni sau al Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni, spre exemplu. De asemenea, putea avea un rol activ în cadrul Rețelei Europene a Consiliilor Judiciare, în ceea ce privește situația independenței sistemului judiciar în România. CCJE a condamnat „*atacurile repetate și fără precedent ale actorilor politici împotriva judecătorilor din România*”, doar după sesizarea Asociației Forumul Judecătorilor din România, dată fiind lipsa de implicare a CSM.

² A se vedea comunicatul intitulat „**Lecțiile istoriei sunt Adevăr**”, disponibil la pagina web (<https://www.csm1909.ro/323/Comunicate-societatea-civil%C4%83-CSM> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020). O parte din afirmațiile cuprinse, care aparțin unui membru al CSM, creează impresia unor grave dezechilibre în magistratură, de natură a minimaliza însuși rolul constituțional al Consiliului Superior al Magistraturii. Surprinzător, sunt permise de ceilalți membri, fără explicații publice adecvate.

de accesul la funcțiile de elită¹. Prin intervenția legislativă asupra art. 52¹ alin. (2) lit. c) din Legea nr. 303/2004, respectiv prin eliminarea „probei scrise, cu caracter practic” și menținerea doar a unei probe a interviului – art. 52¹ alin. (2) lit. b) – în vederea promovării în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție, legiuitorul a eliminat o garanție a derulării unui concurs într-un mod cât mai obiectiv, care să asigure promovarea la instanța supremă a judecătorilor cu un înalt nivel de pregătire profesională. Prin menținerea exclusiv a probei interviului se relativizează standardele profesionale, cu efect asupra calității activității judecătorilor instanței supreme, și este sporită doza de subiectivism. Prin aceste dispoziții se nesocotesc și actele internaționale care consacră principiile fundamentale privind independența judecătorilor – importanța selecției, pregătirii și a conduitei profesionale a acestora, respectiv a standardelor obiective ce se impun a fi respectate atât la intrarea în profesia de magistrat, cât și la instituirea modalităților de promovare. În ce privește evaluarea hotărârilor, reglementată drept bază eliminatorie pentru promovare la Înalta Curte de Casație și Justiție, pentru a accede la proba interviului, așa cum arată constant Comisia de la Veneția, criteriile propuse care stau la baza analizei hotărârilor nu pot argumenta promovarea meritocratică în funcții de execuție a judecătorilor.

Numirea în funcțiile de conducere la Înalta Curte de Casație și Justiție sau chiar în funcția de judecător la instanța supremă este în competența exclusivă a Secției pentru judecători a CSM, care decide, prin majoritatea sa, și numirile în cadrul Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție (spre exemplu, dna Lia Savonea, dna Mariana Ghena și dna Nicoleta Țiņț, membre CSM, au fost și membre în cadrul comisiei de concurs pentru numirea în funcția de procuror-șef al Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, în perioada 15 mai 2019 - 18 iunie 2019 și la concursul pentru numirea procurorilor cu funcții de execuție din cadrul Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, organizat în perioada 11 aprilie 2019 - 15 iunie 2019).

De asemenea, numirea de CSM (în ultima perioadă, după modificările legislative, exclusiv de Secția pentru judecători, iar nu de Plen) a comisiilor de examen a determinat o practică de desemnare constantă a câtorva judecători, în aproape toate comisiile relevante. Nu rezultă din hotărârile CSM consultate faptul că membrii comisiilor sunt desemnați prin tragere la sorți, neexistând o bază reală de suficienți potențiali membri și nici vreo procedură aleatorie de selecție reglementată în legislația secundară.

Spre exemplu, dl Daniel Grădinaru (judecător ICCJ, numit în 2018 președinte al Secției penale, fost vicepreședinte al Curții de Apel București) figurează ca supleant în comisii la concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor și procurorilor, organizat în perioada 24 martie - 28 iunie 2017, ca membru în comisii la concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor și procurorilor organizat în perioada 23 martie - 28 iunie 2018 și la concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor, organizat în perioada

¹ A se vedea, pentru detalii, *Forumul Judecătorilor din România – White Paper – „Promovarea judecătorilor în funcțiile de vârf din sistemul judiciar. În căutarea meritocrației”*, studiu disponibil la pagina web (<http://www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/archives/3893> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

12 aprilie - 20 iunie 2019 (trei concursuri din cinci organizate în intervalul de referință 2017-2019). Același judecător este supleant în comisii la concursul de promovare în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție din perioada 3 ianuarie - 31 mai 2017 și la concursul de promovare în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție din perioada august 2017 - martie 2018, dar și membru în comisii la concursul de promovare în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție din perioada 30 august 2017 - 14 martie 2018 și la concursul de promovare în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție, organizat în perioada 21 decembrie 2018 - 2 mai 2019 (patru concursuri din patru organizate în intervalul de referință 2017-2019). Tot domnul Grădinaru este membru în comisii de concurs pentru numirea procurorilor cu funcții de execuție în cadrul Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție (2019), precum al comisiei de elaborare a subiectelor la concursul de admitere la Institutul Național al Magistraturii, organizat în perioada 10 iulie-30 octombrie 2018.

Dna Alexandra Iuliana Rus (promovată judecător la ICCJ în 2018, fost președinte al Curții de Apel Alba Iulia) figurează ca membru în comisii pentru concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor și procurorilor la curți de apel, tribunale și judecătorii, precum și la parchetele de pe lângă acestea, organizat în perioada octombrie - decembrie 2018, supleant în cadrul unei comisii de concurs pentru numirea procurorilor cu funcții de execuție în cadrul Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție (alături de soțul său, Andrei Claudiu Rus, membru plin; în lipsa, din orice motiv, a celuilalt membru plin, Daniel Grădinaru, comisia ar fi fost practic una în familie), dar și membru al comisiei de examinare pentru susținerea interviului la concursul de admitere la Institutul Național al Magistraturii, organizat în perioada 10 iulie - 30 octombrie 2018. Soțul acesteia, dl Andrei Claudiu Rus¹ (promovat judecător la ICCJ în 2018, fost președinte al Curții de Apel Oradea și vicepreședinte al Curții de Apel Alba Iulia) este desemnat supleant la concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor, organizat în perioada 12 aprilie - 20 iunie 2019, membru în cadrul unei comisii de concurs pentru numirea procurorilor cu funcții de execuție în cadrul Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție (alături de soția sa, dna Alexandra Iuliana Rus), dar și membru comisie concursul de promovare în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție, organizat în perioada 21 decembrie 2018 - 2 mai 2019.

Mulți dintre membrii acestor comisii au fost promovați în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție chiar de Consiliul Superior al Magistraturii actual (a se vedea interviurile aferente), același care i-a numit *ante* și *post-factum* în diverse comisii de concurs: spre exemplu, dl Adrian Remus Ghiculescu; dna Alexandra Iuliana Rus;

¹ Împotriva acestuia tocmai fusese respinsă, cu majoritate, o acțiune disciplinară de Secția pentru judecători în materie disciplinară prin Hotărârea nr. 5J din 22 martie 2017, cazul producând puternice ecouri publice – a se vedea pagina web (<https://m.ebihoreanul.ro/stiri/ultima-or-31-6/joaca-cu-libertatea-trei-judecatori-de-la-curtea-de-apel-oradea-au-bagat-din-eroare-un-om-in-puscarie-dar-nu-sunt-pusi-sa-plateasca-137826.html> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

dl Andrei Claudiu Rus; dl Valentin Mitea¹ (supleant comisie concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor și procurorilor, organizat în perioada 24 martie - 28 iunie 2017, membru comisie la concursul de admitere la Institutul Național al Magistraturii, organizat în perioada 10 iulie - 30 octombrie 2018); dna Elisabeta Roșu (supleant comisie de examinare la concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor și procurorilor organizat în perioada 23 martie - 28 iunie 2018 și membru comisie de examinare pentru concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor și procurorilor la curți de apel, tribunale și judecătoria, precum și la parchetele de pe lângă acestea, organizat în perioada octombrie - decembrie 2018); dl Alin Sorin Nicolescu² (supleant, comisie de examinare la concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor și procurorilor organizat în perioada 23 martie - 28 iunie 2018); dna Virginia Filipescu³ (supleant comisie de examinare pentru concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor și procurorilor la curți de apel, tribunale și judecătoria, precum și la parchetele de pe lângă acestea, organizat în perioada octombrie - decembrie 2018); dna Cristina Truțescu⁴ (supleant comisie la concursul de admitere la Institutul Național al Magistraturii, organizat în perioada 10 iulie - 30 octombrie 2018); dna Maria Speranța Cornea (membru comisie la concursul de admitere la Institutul Național al Magistraturii, organizat în perioada 10 iulie - 30 octombrie 2018)⁵, dna Elena Barbu (membru comisie concursul sau examenul pentru numirea în funcții de conducere a judecătorilor, organizat în perioada 12 aprilie - 20 iunie 2019).

Dintre judecătorii promovați în intervalul 2017-2019 la Înalta Curte de Casație și Justiție, membri ai comisiilor în cadrul diverselor concursuri organizate de CSM, o parte au îndeplinit funcții de conducere la nivelul curților de apel: dna Alexandra Iuliana Rus – președinte al Curții de Apel Alba Iulia; dl Andrei Claudiu Rus – președinte al Curții de Apel Oradea și vicepreședinte al Curții de Apel Alba Iulia; dna Virginia Filipescu –

¹ Membru al Asociației Magistraților din România, potrivit declarației de interese depuse în cursul anului 2018. A se vedea portalul (<http://declaratii.integritate.eu/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² Membru al Asociației Magistraților din România, potrivit declarației de interese depuse în cursul anului 2018. A se vedea portalul (<http://declaratii.integritate.eu/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

³ Membru al Asociației Magistraților din România, potrivit declarației de interese depuse în cursul anului 2018. A se vedea portalul (<http://declaratii.integritate.eu/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

⁴ Membru al Asociației Magistraților din România, potrivit declarației de interese depuse în cursul anului 2018. A se vedea portalul (<http://declaratii.integritate.eu/> – consultată ultima dată la 16 aprilie 2020).

⁵ Forumul Judecătorilor din România a solicitat instanței judecătorești anularea Hotărârii Secției pentru Judecători a Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1489 din 19.12.2018, pentru aprobarea organizării concursului de promovare în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție în perioada 21.12.2018 - 2.05.2019, care modifică implicit Hotărârea Plenului CSM nr. 74/2012 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și desfășurarea concursului de promovare în funcția de judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție. Cauza este *pendinte*.

vicepreședinte al Curții de Apel Galați; dl Adrian Remus Ghiculescu – președinte al Curții de Apel Ploiești, președinte de secție la Curtea de Apel Ploiești; dl Valentin Mitea – președinte și vicepreședinte al Curții de Apel Cluj; dna Cristina Truțescu – președinte al Curții de Apel Iași; dna Elisabeta Roșu – președinte și vicepreședinte al Curții de Apel București; dna Maria Speranța Cornea – președinte și președinte de secție la Curtea de Apel București; dl Dan Andrei Enescu – vicepreședinte al Curții de Apel Ploiești (9 judecători din 30 de judecători promovați la ICCJ în perioada 2017-2019), respectiv aproximativ o treime.

În componența comisiilor de examinare a judecătorilor care candidează la funcții de conducere a figurat ca membru și un judecător președinte al unei asociații profesionale (Uniunea Națională a Judecătorilor din România) – dna Dana Gîrbovan, Curtea de Apel Cluj, propusă la 23 august 2019 de prim-ministrul guvernului PSD-ALDE, dna Viorica Dăncilă, în poziția de ministru al justiției, propunere respinsă de Președintele României, dl Klaus Iohannis.

În consecință, se poate observa o participare a unor judecători, cu precădere de la Înalta Curte de Casație și Justiție, ca membri în mai multe comisii de concurs, deși doar aproximativ 1/3 dintre magistrații judecători ai acestei instanțe au fost numiți membri ai comisiilor de examinare în perioada 2017-2019. De asemenea, este vizibilă o predilecție pentru numirea unor judecători cu funcții de conducere la nivelul curților de apel în astfel de comisii.

Pe de altă parte, sunt de notorietate colaborarea sau sprijinul oferite de diverși președinți sau vicepreședinți ai unor curți de apel sau tribunale în ceea ce privește anumite inițiative ale majorității din cadrul Secției pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii¹.

Dintre acești președinți sau vicepreședinți semnatari de memorii sau scrisori publice, se observă că o parte au fost numiți frecvent în cadrul comisiilor pentru promovarea judecătorilor în funcțiile de vârf din sistemul judiciar, unii fiind chiar promovați la instanța supremă în perioada 2017-2019 (dna Maria Violeta Chiriac – vicepreședintele Curții de Apel Bacău; dna Elena Barbu – fost președinte al Curții de Apel Brașov, promovată la ICCJ în decembrie 2019; dna Elisabeta Roșu – fost președinte al Curții de Apel București, promovată la ICCJ în iunie 2019; dna Luminița Criștiu-Ninu – președintele Curții de Apel București; dna Adina Ponea – președintele Curții de Apel Craiova; dl Cosmin-Răzvan Mihăilă – președintele Curții de Apel Galați; dna Cristina Truțescu – fost președinte al Curții de Apel Iași, promovată la ICCJ în iunie 2019; dna Maria Andrieș – fost președinte al Curții de Apel Suceava; numită inspector judiciar la Inspekția Judiciară în iulie 2019; dna Erica Nistor – președintele Curții de Apel Timișoara).

¹ A se vedea, pentru detalii, paginile web <https://www.mediafax.ro/social/30-de-sefi-de-curti-de-apel-trimit-o-scrisoare-la-consiliul-superior-al-magistraturii-nu-sustinem-initiative-din-sfera-politica-17907488> și <https://www.g4media.ro/presedintii-celor-16-curti-de-apel-din-tara-cer-csm-sa-stabileasca-daca-protocoalele-secrete-dintre-sri-si-parchet-au-afectat-independenta-justitiei-miza-ar-fi-justificarea-unei-ordonante-pentru-revi.html> (accesate ultima dată la 16 aprilie 2020).

Prin **Hotărârea Secției pentru Judecători a Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1348 din 17.09.2019** a fost aprobat Regulamentul privind organizarea și desfășurarea concursului de promovare a judecătorilor în funcții de execuție.

Asociația Forumul Judecătorilor din România a contestat în instanță hotărârea indicată, avertizând în privința efectelor produse. Cauza este *pendinte*.

Astfel, promovarea efectivă a judecătorilor, în modalitatea propusă, cu două trepte succesive (în grad, respectiv în funcție), devine tributară unei subordonării ierarhice inadmisibile pentru judecători și va determina un fel de „baronizare” a sistemului judiciar. Noua variantă normativă a examenului de promovare în funcții de execuție a judecătorilor transformă examenul de promovare pe loc într-unul prealabil și necesar pentru promovarea efectivă, ultima devenind o procedură subiectivă, aflată exclusiv la latitudinea unor judecători ai instanței la care se solicită promovarea. Instituirea unei proceduri de promovare efectivă exclusiv prin evaluarea activității și a conduitei candidaților din ultimii 3 ani, realizată prin consultarea judecătorilor de la instanțele superioare, respectiv analiză de acte redactate de candidați și interviu, în cadrul unor comisii de evaluare propuse de președinții instanțelor superioare la care se solicită promovarea efectivă, va determina apariția unor atitudini de subordonare ierarhică față de judecătorii de la instanțele superioare și față de colegii care vor ocupa funcții de conducere.

Așa cum arată constant Comisia de la Veneția, criteriile propuse care stau la baza analizei hotărârilor nu pot argumenta promovarea meritocratică în funcții de execuție a judecătorilor. Toate criteriile propuse de regulament pot avea relevanță doar asupra evaluării periodice a judecătorilor (și acestea fiind aplicabile raportat la caracteristicile fiecărei instanțe în parte – numărul de judecători, volumul de lucru din perspectiva numărului de dosare și a complexității).

În plus, reglementarea procedurilor de promovare a judecătorilor printr-un act normativ inferior legii, care completează evident dispozițiile acesteia din urmă, încalcă normele constituționale ce au în vedere statutul profesiei. Procedura de desfășurare a concursului sau examenului de promovare a judecătorilor și procurorilor trebuie stabilită prin lege, ținând de organizarea Consiliului Superior al Magistraturii, *lato sensu*, statutul magistratului neputând fi inferior statutului funcționarului public, chiar în lipsa unei reglementări distincte.

4. Reacția Consiliului Superior al Magistraturii în privința modificărilor aduse „legilor justiției”. Critici aduse organismelor internaționale relevante

Inițial, sub presiunea publică, dar și la cererile repetate ale Asociației Forumul Judecătorilor din România, în cursul anului 2017, CSM a respins în bloc, e drept, cu o majoritate firavă, modificările propuse „legilor justiției”, după consultarea instanțelor și a parchetelor, peste 90% din acestea din urmă având aceeași opinie.

Cu toate acestea, o parte dintre membri (Lia Savonea, Evelina Oprina, Simona Camelia Marcu, Nicoleta Țiț și Gabriela Baltag) s-au manifestat public în favoarea

unora dintre propuneri, în ciuda opoziției majorității covârșitoare a judecătorilor care i-au votat pentru CSM, ignorând opinia colegilor, dar și afirmând unele aspecte legate de un presupus limbaj agresiv al colegilor din CSM care îmbrățișau punctul de vedere al celei mai mari părți a magistraturii.

Ilustrative sunt replicile dintr-o ședință a Plenului CSM, un membru CSM acuzând, nici mai mult, nici mai puțin, unele „mișcări subterane” în magistratură, din partea celor care s-au opus modificării „legilor justiției”¹:

Min. 1:32:00 - **Nicoleta Țiț:** „Este și o nemulțumire a mea faptul că de atâta timp nu se reușește sub nicio formă să fie modificate legile justiției pentru că toți am admis și recunoscut public faptul că modificarea legilor justiției este o necesitate. Din păcate, s-a creat o prea mare emoție, o prea multă agitație în jurul acestui subiect, uitând care este menirea noastră constituțională, ce am jurat noi când am intrat în această profesie. Eu cred că noi trebuie să ne regăsim echilibrul și să ne gândim și să ne mai răzgândim încă o dată dacă vrem sau nu vrem să fie modificate legile justiției”.

Min. 2:22:22 - **Lia Savonea:** „Eu m-aș abține aici și chiar nu vreau să mai vorbesc despre unele lucruri care au fost convergente, despre obligația noastră de rezervă, **despre subteranele unor mișcări**, nu aș vrea să vorbesc mai mult de atât. Eu nu-i critic pe colegii mei... eu am spus...” **Andrea Chiș:** „Despre cine vorbești, doamna judecător, când afirmăți că sunt judecători influențați pe căi subterane?” **Lia Savonea:** „Nu. Eu cred că s-a înțeles foarte bine ce am vrut să spun. Nu răspund unui interogatoriu pe care dumneavoastră îl faceți”.

Min. 3:01:00 - **Nicoleta Țiț:** „Este o suprasaturare a instanțelor de judecată cu consultări pe marginea pachetelor de legi. Să ne amintim de câte ori noi înșine am trecut peste aceste proceduri fără să se întâmple nimic. De câți ani de zile noi ne tot întrunim, ne tot consultăm și nu se întâmplă nimic”. **Andrea Chiș:** „Doamna judecător, dumneavoastră spuneți că dacă un judecător are un dosar foarte vechi, din exasperare, dă o soluție emoțională?” **Nicoleta Țiț:** „Nu. Am spus că este o explicație la care mă gândesc pentru că avem acest sentiment de inutilitate în ceea ce facem”.

În cadrul unei emisiuni TV, la canalul de televiziune Antena 3, la data de 14 noiembrie 2017, judecătorul **Evelina Oprina**, membru al CSM, a declarat explicit că susține dispoziții din proiectul legislativ propus de factorul politic (adică de ministrul justiției) și a acuzat limbajul agresiv al colegilor procurori și judecători membri ai CSM, fără ca Inspekția Judiciară să considere necesară derularea unor cercetări din oficiu²:

„**Evelina Oprina:** Eu vreau să precizez că oarecum acest comunicat vine și susține ceea ce eu am afirmat în cursul săptămânii trecute și anume faptul că în ziua ședinței de plen, de 28 septembrie, când trebuia să ne pronunțăm pe avizul cu privire la proiectul înaintat de domnul ministru Tudorel Toader, am lucrat până târziu, așa cum am spus în cadrul Consiliului. Iar această muncă a noastră a constat în conturarea unor propuneri și observații

¹ A se vedea pagina web (<https://www.facebook.com/CLUJUST/videos/1503749649694225/> – accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² A se vedea, pentru detalii, pagina web (<https://www.antena3.ro/actualitate/sinteza-zilei-un-inalt-magistrat-rupe-tacerea-culisele-unei-razgandiri-colective-in-csm-cinci-442250.html> – consultată ultima dată la 17 aprilie 2020).

pe marginea acestui proiect. Nicio secundă nu s-a discutat, nu s-a dezbătut de către niciunul dintre colegii noștri, nimeni nu a pus în discuție posibilitatea acordării unui aviz negativ. Eu cred că, așa cum suntem un organism colegial, trebuia să procedăm în acest fel. Oricare dintre noi are o idee, trebuie să o pună în dezbateră celorlalți. Nu s-a întâmplat acest lucru. Ceea ce, cel puțin în percepția mea subiectivă, mi-a conturat credința că a doua zi votul urma să fie unul favorabil, cu observații asupra cărora căzusem de acord în unanimitatea celor prezenți acolo și, fac din nou precizarea: cu o singură excepție, chestiunea separării carierelor. Chestiune asupra căreia poate voi reveni îndată. De ce am făcut referire la acel comunicat? Pentru că, dacă vă uitați în cuprinsul acestuia, se face referire la minuta ședinței acelei comisii interne din data de 26 și 27, care consemnează că comisia a analizat proiectul de lege, propunerile și observațiile reținute, fiind prezentate în tabelele ce constituie anexele acestei minute. Prin urmare, chiar în minuta încheiată cu prilejul acelei ședințe, se face referire la faptul că membrii Consiliului au ajuns la niște propuneri și observații. Pe de altă parte, tot legat de această chestiune aș vrea să mai spun două... (...)

Realizator: *Cu ce nu sunteți de acord din pachetul acesta? De exemplu, cu secția independentă din cadrul Parchetului General care să investigheze magistrații sunteți de acord?*

Evelina Oprina: *Personal, consider că este un plus pentru garanția de independență pe care o urmărim cu toții. Nu în forma în care însă este propusă în acest proiect. Adică nu la nivelul unei structuri, unei direcții de o asemenea anvergură, pentru că asta ar însemna că fenomenul infracțional în rândul magistraților este atât de mare încât necesită o astfel de structură. Proiectul a fost scris cred că oarecum în grabă, după modelul actual al structurilor specializate DNA și DIICOT. De ce cred în această structură pe care eu și alți colegi de-ai mei o vedem la nivelul unei secții în cadrul Parchetului General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție? Tot așa, am să vă spun un exemplu simplu: faptul că, în prezent, și aici eu vă aduc mai mult perspectiva unui judecător, pentru că sunt judecător și înțeleg mai bine situația judecătorului. Judecătorul de penal, pentru că vreau să mai fac o paranteză: această chestiune vizează... nu, revin, pentru că nu vreau să divaghez prea mult. Judecătorul intră în sala de judecată împreună cu procurorul, care face parte dintr-o unitate de parchet ce are competență să investigheze, să-l cerceteze ulterior pe judecătorul care pronunță soluția respectivă. Practic, procurorul nostru din dosar ar putea să cumuleze două calități: o dată de procuror care a instrumentat dosarul care se află pe masa judecătorului și, în al doilea rând, de eventual, potențial, investigator al judecătorului cauzei respective. (...)*

Realizator: *Doamna judecător Baltag, membru în CSM, reclamă presiuni și un comportament greu de pus în cuvinte a unor membri în raport cu domnia sa. Ați simțit presiuni sau genuri de comportament care să încerce să vă intimideze sau lucruri de felul acesta de când faceți parte din CSM?*

Evelina Oprina: *Am să vă spun că există anumite metode, pe care vă las pe dumneavoastră să le calificați, eu nu am s-o fac, anumite tehnici, anumite metode, manevre de impunere a superiorității în cadrul consiliului, în rândul membrilor. De impunere a superiorității, de impunere a propriului punct de vedere, limbaj agresiv, ironii care se doresc a fi inteligente, lipsă de toleranță, comportamente intimidante. Am asistat personal și eu la astfel de scene. Cred că la aceste aspecte se referea și colega mea.*

Realizator: *Cei care fac aceste lucruri fac parte din consiliu?*

Evelina Oprina: *Da, sunt colegii noștri din consiliu.*

Realizator: *Procurori?*

Evelina Oprina: *Membri aleși. Și colegi procurori, și colegi judecători.*

Realizator: *Deci intimidare, comportament agresiv...*

Evelina Oprina: *Limba agresiv, mai degrabă. Comportament intimidant, acuze nefondate. Toate acestea sunt de natură să creeze o stare de inadecvare, așa cum spunea foarte bine o colegă de-a mea. Fiecare persoană este construită într-un fel sau altul, are o structură emoțională, o personalitate mai puternică sau nu, unii rezistă mai mult sau nu, alții cedează mai ușor. Cam aceasta este atmosfera, destul de tensionată în cadrul consiliului. (...)*

Realizator: *În condițiile în care aceste intimidări, aceste comportamente agresive, această încercare de a vă impune punctul de vedere, ce par a fi dintr-o cu totul altă zonă decât din CSM, vor continua, ce plan aveți? Care este maniera în care vă gândiți să răspundeți sau poate să nu răspundeți acestor lucruri?*

Evelina Oprina: *Ați observat că, în prima jumătate de an, nu au ieșit la iveală atât de multe aspecte din interiorul Consiliului, în ce privește munca noastră. Însă, începând cu cea ședință din 30 august, în care, împreună cu alte colegi ale mele, am fost nevoite să părăsim ședința plenului Consiliului pentru a nu asigura cadrul legal pentru nesocotirea legii. Și am să revin puțin și la această chestiune. (...) Și eu sunt unul dintre ei și colegii mele care alături de mine la ședința din 30 august am fost nevoite să ieșim din sala de plen, ne gândim și nu de acum, ci de ceva vreme la această posibilitate, de a părăsi CSM.*

Realizator: *Da a-l părăsi cum? Prin demisie? Prin suspendare?*

Evelina Oprina: *Prin demisie, de a părăsi efectiv această demnitate în care colegii noștri ne-au trimis cu încredere. Eu știu ce așteptări au colegii de la mine și de la noi. Am fost în mijlocul lor. Le cunosc foarte bine problemele, temerile, frământările, neliniștirile și constat că nu pot să-i ajut cel puțin până în acest moment, prea mult, nu am putut să-i ajut. Și ne gândim, într-adevăr, la această variantă. Înainte de aceasta însă așa cum v-am spus, pentru că am resimțit o lipsă de comunicare, o deficiență în comunicare din partea noastră, cred că este de datoria noastră să explicăm colegilor care ne-au trimis, opiniei publice, cam care este starea de lucruri și după aceea urmează să apreciem.*

Realizator: *Câți judecători credeți că ar putea să plece prin demisie?*

Evelina Oprina: *5, cred. (...) Nu este o decizie ușoară. Ne gândim bine, cumpănim bine, nu spun că e o decizie pe care am luat-o acum. Reflectăm la ea și la toate urmările pe care le-ar putea avea. Nu cedăm atât de ușor, ne gândim întotdeauna că în spatele nostru sunt sute de judecători care ne-au trimis cu încredere pe fiecare dintre noi acolo și nu avem dreptul să-i dezamăgim. Și cred personal și cred că și colegii mele până acum nu avem a ne reproșa nimic, în sensul că ne-am străduit, ne-am luptat să rezolvăm din problemele acestea însă nu am reușit”.*

Demisiile anunțate teatral nu au mai apărut niciodată...

În schimb, Comisia nr. 1 din cadrul CSM a propus formularea unui text potrivit căruia, „la expirarea mandatului, **judecătorii și procurorii aleși ca membri ai Consiliului**

Superior al Magistraturii, care au exercitat un mandat de 6 ani, să dobândească gradul profesional imediat superior celui deținut și să poată opta pentru desfășurarea activității la o instanță sau parchet corespunzător gradului (inclusiv Înalta Curte de Casație și Justiție, n.n.) și, de asemenea, să poată opta, în orice moment, pentru **intrarea în avocatură sau notariat**, fără examen”. Această propunere *intuitu personae* a fost dezaprobată vehement de magistrații de la instanțe și parchete și nu s-a materializat¹.

La 26 aprilie 2018, **Asociația Forumul Judecătorilor din România a solicitat Președintelui Consiliului Superior al Magistraturii de la acea vreme, Simona Camelia Marcu, să susțină sesizarea Comisiei de la Veneția de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei**, cu privire la „legile justiției”, se pare că fără niciun efect².

În vara și în toamna anului 2018, Forumul Judecătorilor din România a solicitat Consiliului Superior al Magistraturii să efectueze demersuri în sensul sesizării imediate a Curții Constituționale, de Avocatul Poporului, în ceea ce privește legile de modificare a „legislației justiției”, fără vreun rezultat. Cu toate acestea, în majoritatea sa, Secția pentru judecători găsea timp pentru a se război cu ambasadorul Statelor Unite ale Americii, care criticase funcționarea justiției din România și derapajele de la statul de drept.

La 4 octombrie 2018, Asociația Forumul Judecătorilor din România a adresat un Apel la transparență și responsabilitate către membrii Consiliului Superior al Magistraturii, învederând următoarele:

„Este inadmisibil ca Plenul CSM să nu aibă niciun fel de reacție în privința modificărilor aduse legilor justiției, criticate dur de Comisia de la Veneția sau GRECO, deja în vigoare ori, după caz, trimise Președintelui României spre promulgare, multe dintre aceste foarte nocive pentru magistratură, fiind necesar să fie amânată sau suspendată aplicarea dispozițiilor în cauză, până la data revizuirii lor totale, ori, după caz, abrogarea acelor prevederi care sunt în vigoare. (...)

Este inadmisibil ca secția pentru judecători să răspundă fără motivare discursului unui ambasador, care ridică probleme reale privind activitatea Inspecției Judiciare, în situația în care, strict statistic, studiind ordinea de zi soluționată a ședințelor secțiilor disciplinare și site-ul Înaltei Curți de Casație și Justiție (deoarece hotărârile secțiilor actualului CSM în materie disciplinară nu mai sunt publice încă din anul 2017, în pofida transparenței asumate), reiese că, în intervalul 2017-2018, s-au admis 29 de acțiuni disciplinare și s-au respins 24 de acțiuni disciplinare vizând judecători, respectiv

¹ A se vedea Minuta întâlnirilor Comisiei nr. 1 din 26 septembrie 2017 și 27 septembrie 2017, disponibilă la pagina web <https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=41725f17-d58d-45d8-9d6d-1a2fb5f04ada> | InfoCSM (accesată ultima dată 17 aprilie 2020).

² Deputatul Ionuț-Marian Stroe a făcut referire la poziția exprimată de Simona Camelia Marcu: „Doamna președinte al CSM a exprimat public puncte de vedere în România, prin urmare, sunt cunoscute poziționările dânselor”. A se vedea pagina web <http://www.ziare.com/stiri/justitie/sesizarea-comisiei-de-la-venetia-pe-legile-justitiei-s-a-decis-in-unanimitate-la-consiliul-europei-ce-urmeaza-si-cand-am-putea-avea-o-opinie-de-la-expertii-internationali-1511325> (accesată ultima dată la 14 aprilie 2020). În ciuda acestor poziționări, s-a dispus, în unanimitate, sesizarea Comisiei de la Veneția.

au fost admise 11 acțiuni disciplinare și au fost respinse 11 acțiuni disciplinare vizând procurori, procentul de magistrați găsiți nevinovați fiind de aproape jumătate (50%) din cei trimiși în fața secțiilor disciplinare (n.n. – unele acțiuni disciplinare admise inițial au fost respinse de ICCJ). Toate aceste realități atrag inevitabil comentarii publice, libertatea de exprimare fiind inviolabilă, potrivit Constituției. Este inadmisibil ca Plenul CSM să nu aibă niciun fel de reacție cu privire la declarațiile constante și lipsite de fundament ale diverselor persoane publice, inclusiv primul ministru Viorica Vasilița Dăncilă, referitoare la faptul că „jumătate dintre magistrații din România au avut ani de zile dosare prin care, probabil, au fost influențați să dea soluții stabilite în afara sălii de judecată”, în condițiile în care este vorba în cvasitotalitate despre plângeri fictive, unele anonime, formulate abuziv de părți nemulțumite de soluțiile pronunțate în dosare și nici nu s-a dovedit vreodată punctual influențarea vreunui judecător. Este inadmisibil să se afle din presă ce anume materiale se dezbate pe rolul Consiliului Superior al Magistraturii, în condiții specifice anilor 2000, deși Comisia Europeană a recomandat constant CSM să elaboreze un program colectiv pentru mandatul său, care să includă măsuri de promovare a transparenței și a responsabilizării.

Prin urmare, Consiliul Superior al Magistraturii ar trebui să continue să își consolideze activitatea de apărare a reputației magistraturii, în mod coerent și eficient, așa cum a solicitat Comisia Europeană, în cadrul MCV, având obligația de a demonstra angajamentul față de transparență și responsabilitate, în realizarea rolului constituțional al CSM, iar nu să asiste pasiv la decredibilizarea magistraturii, inclusiv prin propagarea mesajului transmis de diverse persoane publice cu privire la faptul că justiția se realizează sub presiunea sau influența unor factori externi, de natură a afecta independența și imparțialitatea judecătorilor”.

Raportul MCV dat publicității la 13 noiembrie 2018 de Comisia Europeană remarca faptul că, în acea perioadă, „Consiliul Superior al Magistraturii nu a ajuns la o poziție comună în ceea ce privește răspunsul său la recomandările Comisiei de la Veneția și ale GRECO cu privire la legile justiției, chiar și în domenii cu un caracter managerial mai pronunțat, cum ar fi analizarea impactului modificărilor privind, de exemplu, pensionarea anticipată și intrarea cu întârziere în profesie. (...) Membrii Consiliului Superior al Magistraturii au participat la dezbaterile din parlament, propunând modificări și formulând comentarii. **Cu toate acestea, după adoptarea legilor de către parlament, Consiliul Superior al Magistraturii nu a emis un aviz cu privire la modificări și nici nu a analizat impactul modificărilor asupra sistemului judiciar**¹. Raportul din ianuarie 2017 a evidențiat, în mod special, importanța prezentării de Consiliul Superior al Magistraturii de rapoarte publice cu privire la acțiunile pe care le-a întreprins pentru a apăra independența sistemului judiciar și pentru a proteja reputația, independența și imparțialitatea magistraților. Cu toate acestea, **Consiliul Superior al Magistraturii nu a fost în măsură să asigure o poziție fermă în această privință, în pofida situației generale caracterizate prin critici publice la adresa magistraților și a instituțiilor judiciare**”.

¹ CSM va găsi timp pentru a se pronunța asupra compatibilității funcției de judecător sau procuror cu aceea de arbitru de arte marțiale, în niciun caz de esența funcționării sistemului judiciar; a se vedea Minuta Comisiei nr. 1 din 1 iulie 2019.

Reacțiile unor membri CSM nu s-au lăsat prea mult așteptate.

Proaspăt aleasă Președinte al Consiliului Superior al Magistraturii, **Lia Savonea** afirma, la 21 decembrie 2018, că, „pornind de la erorile din ultimul raport, trebuie să ne fie clar că **aceste recomandări nu putem să le ducem așa orbeste, ca pe sfintele moaște**, și să nu le comentăm și să nu le discutăm. Mai cu seamă ca ele conțin niște lucruri verificabile care contrazic dispozițiile din legi și din Codul de procedură penală mai ales. Au fost evidente”¹.

De asemenea, ministrul justiției din România de la acea vreme, **Tudorel Toader**, membru de drept al CSM, afirma următoarele²: „Legiuitorul român are această libertate de a legifera. Să nu îmi spună cineva că o recomandare trece peste o decizie a CCR. Semantica termenului arată că recomandarea nu este obligatorie. Obligatorii sunt standardele europene. Este obligatoriu procesul ireversibil de legiferare. Eu nu aș vrea să răspund întrebărilor care sunt nepotrivite. De asta nici nu am ieșit aseară public, pentru că foarte mulți prind aceste momente încinse că să exprime părerile lor mai puțin documentate. Spunea cineva care are studii juridice, dar nu avea acoperire în ceea ce spunea, că recomandările Comisiei de la Veneția trebuie respectate cu prioritate, făcând referire la articolul 148 din Constituție, care spune că normele juridice din tratate și convenții trebuie aplicate cu prioritate. Nu trebuie să fii mare jurist. Nici nu trebuie să fii jurist să înțelegi că de la Bruxelles vine o comisie din 3-5 experți, fac raportul acesta și formulează niște recomandări. Nu va imaginați că 3-5 specialiști vin în România și recomandarea lor devine mai puternică decât deciziile CCR, nu devin legiuitori. (...) Noi ne uităm la fiecare recomandare în parte. Îi dăm vocația juridică pe care o are. Să nu vă imaginați că o recomandare poate să aibă putere peste legea națională. Da, le luăm în considerare, le evaluăm prin această grilă, pentru că eu, personal, nu ca ministru, ca jurist, am mari semne de întrebare ca în MCV să ni se spună suspendați aplicarea legilor. Este cam mult și iese din procesul MCV”.

În ceea ce privește organizarea la Bruxelles a unei vizite a unor magistrați români, Secția pentru judecători a decis să se adreseze reprezentanților României la Comisia Europeană, cu rugămintea de a fi informată pentru ca, în virtutea rolului constituțional și legal al Consiliului Superior al Magistraturii, în calitatea sa de garant al independenței justiției și de autoritate reprezentativă a corpului judecătorilor în raport cu alte instituții ori autorități publice, atât naționale, cât și internaționale, să poată exprima opiniile și punctele de vedere asumate ca organ colegial independent, reprezentativ pentru judecătorii români³.

¹ A se vedea pagina web (<http://www.ziare.com/stiri/magistrati/o-parte-din-membrii-csm-critica-recomandarile-mcv-lia-savonea-nu-putem-sa-le-ducem-asa-orbeste-ca-pe-sfintele-moaoste-1543219> – consultată ultima dată la 17 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web (<https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/justitie/tudorel-toader-acuzatii-pe-tema-raportului-mcv-are-iz-politic-1032416> – consultată ultima dată la 17 aprilie 2020).

³ A se vedea CSM, Secția pentru judecători, Ordinea de zi soluționată din 14.03.2019 – Analiza aspectelor semnalate în cadrul adunărilor generale ale judecătorilor și în cuprinsul scrisorilor deschise ale președinților și vicepreședinților de instanțe transmise la Consiliul Superior al Magistraturii la data de 11 martie 2019.

Prin hotărârea Secției pentru Judecători a Consiliului Superior al Magistraturii nr. **49 din 17.01.2019** a fost aprobată Metodologia privind numirea în funcția de judecător în condițiile art. 33 ind. 1 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, numirea în funcția de magistrat-asistent în condițiile art. 67 alin. (5), precum și reîncadrarea în funcția de judecător ori magistrat-asistent în condițiile art. 83 alin. (3) din aceeași lege.

CSM nu și-a exprimat în vreun fel îngrijorarea cu privire la o atare procedură, deși **Raportul MCV din 4 februarie 2008** a constatat că „aproximativ jumătate din recrutările în sistemul judiciar au urmat o procedură *ad hoc*, pentru a asigura ocuparea rapidă a posturilor vacante existente. În aceste cazuri, posturile vacante au fost ocupate pe bază de interviuri și de experiență de muncă, fără a controla calificările sau pregătirea noului magistrat”. România a renunțat la această formă de admitere în magistratură în anul 2008, ca efect al Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 46/2008, emisă tocmai pentru aplicarea MCV, așa cum rezultă din Nota sa de fundamentare. Acest fapt era susținut de Consiliul Superior al Magistraturii, în componența din anul 2008. Însă modalitatea de admitere în magistratură a fost reglementată din nou, în anul 2018 [a se vedea pct. 48, art. I din Legea nr. 242/2018 (M.Of. nr. 868 din 15 octombrie 2018)].

Prin urmare, au fost numiți în funcția de judecător un fost deputat al Partidului Democrației Sociale din România¹, dar și un avocat achitat pentru infracțiuni de corupție, care a și obținut pensionarea după numai câteva luni de la numire. Reacțiile publice au fost extrem de numeroase². Forumul Judecătorilor a contestat în instanță hotărârea Secției pentru Judecători a Consiliului Superior al Magistraturii nr. 49/2019, cauza fiind *pendinte*.

La 3 octombrie 2019, Forumul Judecătorilor din România și Inițiativa pentru Justiție au dezaprobat **solicitarea Consiliului Superior al Magistraturii de modificare a cadrului legislativ privind integritatea în exercitarea funcțiilor și demnităților publice, precum și organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Integritate**.

A fost remarcat caracterul „secret” al acestor propuneri trimise de președintele Consiliului Superior al Magistraturii, nepublicate pe site-ul instituției. Totodată, au fost dezaprobrate modificările legislative care ar fi de natură să pună în discuție integritatea magistraților, percepută drept unul dintre principalele elemente de asigurare a încrederii cetățenilor în sistemul de justiție, de tipul publicării declarațiilor de avere și de interese pentru un termen limitat de 3 ani, limitării posibilității Agenției Naționale de Integritate de a verifica un funcționar privind averea dobândită doar pentru trei ani anteriori sesizării, într-un termen limită de 45 de zile, ori anonimizării venitului soțului sau soției celui care depune declarația de avere, dacă este vorba de venituri

¹ A se vedea pagina web (<http://www.ziare.com/stiri/magistrati/un-fost-deputat-pdsr-si-o-avocata-judecata-si-achitata-pentru-coruptie-sunt-propusi-de-csm-pentru-a-fi-numiti-judecatori-1561721> – consultată ultima dată la 17 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web (<https://www.g4media.ro/csm-a-aprobat-pensionarea-claudiei-silinescu-gherbovan-fosta-avocata-care-a-revenit-in-magistratura-si-a-stat-doar-un-an-pentru-a-primi-pensie-speciala-cine-este-controversatul-magistrat.html> – consultată ultima dată la 17 aprilie 2020).

realizate din avocatură. De asemenea, s-a considerat de neînțeleș, într-un stat de drept, o dispoziție care ar restrânge evaluarea ANI asupra averii soțului/soției celui care depune declarația de avere în situația în care nu s-a optat pentru regimul matrimonial al separației de bunuri și, după caz, asupra averii copiilor aflați în întreținere¹.

La 15 octombrie 2019, șapte membri ai CSM (Mihai Andrei Bălan, Cristian Mihai Ban, Andrea Annamaria Chiș, Florin Deac, Mihai Bogdan Mateescu, Nicolae Andrei Solomon și Tatiana Toader) au propus Plenului Consiliului Superior al Magistraturii revocarea din funcția de președinte al Consiliului Superior al Magistraturii a judecătorului Lia Savonea, pentru modul defectuos în care și-a exercitat atribuțiile prevăzute de lege pentru înalta demnitate de Președinte al Consiliului Superior al Magistraturii, îndepărtând Consiliul de la rolul său constituțional, făcând imposibilă colaborarea în cadrul organului colegial, cu consecințe extrem de grave pe planul funcționării și credibilității acestuia, atât pe plan intern, față de magistrații români și de întreaga societate, cât și pe plan extern, în raporturile cu organismele internaționale².

Președinția Liei Savonea a fost perfect caracterizată prin demersul celor șapte membri, rămas însă fără rezultat, cât timp punerea pe rol a acestuia era, potrivit legii, tot la latitudinea celui vizat. Mai multe instanțe de judecată au încercat revocarea Liei Savonea din CSM, demersurile fiind încheiate prematur (Curtea de Apel Brașov, Curtea de Apel Pitești). De asemenea, încă din cursul lunii aprilie 2019, Asociația Inițiativa pentru Justiție a solicitat revocarea Liei Savonea din funcția de președinte al CSM³, iar, alături de Forumul Judecătorilor din România, de mai multe ori demisia judecătorului respectiv din funcția deținută.

S-a arătat că „președintele Consiliului a generat și a întreținut o stare conflictuală cu ministrul justiției, Ana Birchall, legat de neparticiparea acestuia la unele ședințe ale Plenului Consiliului în condițiile în care a refuzat, într-o manieră arogantă și neconstructivă (a se vedea comunicatul din data de 5 octombrie 2019), să stabilească un mod de lucru previzibil pentru activitățile Consiliului care să permită unui număr cât mai mare de membri aleși sau de drept să participe la ședințe, aspect care i-a fost reproșat și de colegii judecători și procurori, membri aleși în Consiliu. (...) Un alt subiect de dispută a fost lipsa unui răspuns într-un termen rezonabil din partea Consiliului Superior al Magistraturii la solicitarea ministrului justiției din luna iulie 2019, referitoare la poziția Consiliului privind recomandările din rapoartele GRECO și MCV având ca obiect situația justiției din România. Rapoartele au fost puse pe ordinea de zi a Plenului Consiliului abia în data de 8 octombrie 2019, după trei

¹ Presa a speculat un caracter *intuitu personae* al unor modificări. A se vedea pagina web (<http://www.ziare.com/lia-savonea/csm/tabara-savonea-din-csm-a-incercat-sa-amputeze-legea-ani-fara-consultarea-magistratilor-ministerul-justitiei-critica-pe-linie-toate-propunerile-1579809> – consultată ultima dată la 17 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web (<https://www.g4media.ro/document-sapte-membri-ai-csm-cer-revocarea-liei-savonea-de-la-sefia-institutiei-pentru-modul-defectuos-in-care-a-condus-consiliul.html> – consultată ultima dată la 17 aprilie 2020).

³ A se vedea pagina web (<https://www.g4media.ro/asociatia-iniatiava-pentru-justitie-solicita-membrilor-csm-revocarea-judecatoarei-lia-savonea-din-functia-de-presedinte.html> – consultată ultima dată la 17 aprilie 2020).

luni de la publicare, în condițiile în care este notorie atitudinea critică a Președintelui Consiliului față de conținutul rapoartelor, în general, sau de instituțiile europene care le întocmesc, aspecte evidențiate și în comunicatele de presă emise în numele Consiliului, dar neasumate instituțional de acesta¹.

De asemenea, Lia Savonea **„a inițiat în data de 29 ianuarie 2019 modificarea Legilor nr. 303/2004, nr. 304/2004, nr. 317/2004, în lipsa unei hotărâri a Plenului Consiliului Superior al Magistraturii**, potrivit art. 38 alin. (5) din Legea nr. 317/2004, și mai ales fără a înștiința membrii Secției pentru procurori, cu toate că propunerile formulate vizau și norme privind activitatea Ministerului Public; **a implicat Consiliul Superior al Magistraturii într-o polemică instituțională cu Președintele României** pe tema refuzului acestuia de a numi în funcția de ministru al justiției un judecător în funcție, deși Consiliul nu are nicio atribuție în această materie și nu ar trebui să se implice sub nicio formă într-o procedură ce are un caracter eminent politic; **a avut întâlniri particulare cu conducători din sistemul judiciar** – de exemplu, cu adjunctul șefului SIIJ, dna. procuror Adina Florea în data de 1 aprilie 2019, actuali conducători ai Inspecției Judiciare, conducători de instanțe, **fără să aducă la cunoștința membrilor Consiliului existența acestor întâlniri, obiectul discuțiilor și concluziile la care s-a ajuns**, ducând funcția de reprezentare într-o zonă netransparentă, propice speculațiilor; **nu a păstrat un echilibru în gestionarea relațiilor Consiliului Superior al Magistraturii cu asociațiile profesionale ale magistraților**, în condițiile în care a avut atitudini pozitive față de unele asociații profesionale (AMR, UNJR, APR), și a criticat alte asociații profesionale (Forumul Judecătorilor din România, AMASP și Inițiativa pentru Justiție)², creând disensiuni în corpul magistraților prin antagonizarea lor, inducând

¹ Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 26 din 22 ianuarie 2020 a constată că nu există un conflict juridic de natură constituțională între ministrul justiției și Consiliul Superior al Magistraturii, generat de conduita ministrului justiției, Ana Birchall, în raport cu activitatea Ministerului Public, nici generat de o presupusă negociere de către ministrul justiției a unei „foi de parcurs” privind statul de drept cu reprezentantul unui stat străin și de modul în care ministrul justiției a înțeles să translateze în spațiul public unele probleme legate de participarea sa la ședințele plenului Consiliului, în calitate de membru de drept, respectiv modul de soluționare a sesizărilor Consiliului Superior al Magistraturii adresate Ministerului Justiției cu privire la necesitatea inițierii sau modificării unor acte normative și de modul de poziționare a Ministerului Justiției față de situația juridică a sediului Consiliului. Curtea Constituțională a reținut că *„declarațiile ministrului justiției au fost unele de natură politică, care se subsumează limitelor libertății sale de exprimare. Acestea nu au produs efecte juridice de natură să conducă la un blocaj instituțional ori să împiedice exercitarea prerogativelor constituționale ale vreunei autorități publice, care ar putea fi remediate doar prin pronunțarea de către Curtea Constituțională a unei soluții susceptibile de executare”*.

² Tipologia nu este nouă. Amintim cum Călin Popescu Tăriceanu, la acea vreme Președinte al Camerei Deputaților, afirma, fără niciun fel de documentare prealabilă, că *„Forumul Judecătorilor, care este compus din procurori, ca să ne lămurim, să se lămurească toată lumea, și care nu este o asociație, este un blog, o platformă, n-am înțeles exact, dar nu este o structură care are un statut legal, așa încât o punem această chestiune la categoria și altele, cum sunt și alte păreri exprimate în societate și e bine că societatea românească permite diversitatea părerilor, pentru că acesta este elementul fundamental democratic”*. A se vedea pagina web (<https://www.news.ro/politic-intern/tariceanu-forumul-judecatorilor-e-compus-din-procurori-e-de-fapt-un-blog-asa-ca-opinia-lui-o-trecem-la-si-altele-1922400811002018061418160851> – consultată ultima dată la 17 aprilie 2020).

ideea falsă că doar unii sprijină reformele în justiție și sunt parteneri de încredere în dialogul interinstituțional, pe când ceilalți sunt niște elemente retrograde, care acționează împotriva intereselor justiției și dezinformează instituțiile internaționale care întocmesc diferite rapoarte privind justiția din România”.

Totodată, Lia Savonea „**a transmis opiniei publice o imagine inexactă despre diferite activități sau poziții ale Consiliului prin diverse comunicate de presă neasumate de toți membrii acestuia; a afectat imaginea Consiliului și a membrilor săi prin remarci și acuzații tendențioase și absolut improprii într-un organ colegial**, cum ar fi declarația de presă din data de 8 octombrie 2019 când, dorind să aducă la cunoștința opiniei publice motivul amânării ședinței Plenului Consiliului Superior al Magistraturii din acea dată a afirmat, fără a avea o bază factuală reală, că: „atitudinea colegilor care lipsesc a produs consecințe în magistratură, a împiedicat derularea unor activități, fiind un veritabil boicot instituțional”, insinuând o înțelegere obscură a membrilor aleși cu procurorul general și ministrul justiției; **a abordat problema comunicării publice într-un mod lipsit de echilibru și imparțialitate în funcție de localizarea pe palierul politic a titularului acțiunii declanșatoare a reacțiilor Consiliului; a dezvoltat o formă de comunicare publică personală**, atunci când nu a întrunit adeziunea celorlalți membri pentru exprimarea unor opinii sau când nu a mai considerat necesar să îi consulte, deși este un organ colegial care funcționează doar în Secții și Plen, decredibilizând instituția, atât în fața magistraților, cât și a societății; **a folosit site-ul instituției pentru exprimarea unor opinii în probleme cu caracter personal**, cum ar fi comunicatul de presă din data de 1 octombrie 2019 cu privire la criticile ce i s-au adus cu privire la un proiect de modificare a legislației privind activitatea Agenției Naționale de Integritate, în care sunt cuprinse unele propuneri, suspectate la nivelul percepției publice, că ar putea profita unor membri ai Consiliului, printre care și domnia sa (de exemplu: posibilitatea ANI de a verifica un funcționar privind averea dobândită doar pentru trei ani anteriori sesizării; venitul soțului sau soției celui care depune declarația de avere să fie anonimizat; interdicția ANI de a evalua averea soțului în cazul separației de patrimonii). Considerăm că este inadmisibil a se ataca o instituție despre care s-a afirmat că îi evaluează averea, deci într-o situație punctuală, personală, subiectivă, prin comunicate asumate pe site-ul oficial al Consiliului Superior al Magistraturii”.

Pe plan extern, arată cei șapte membri ai CSM că, la data de 28 mai 2019, Lia Savonea, în calitate de președinte al Consiliului Superior al Magistraturii, „**a comunicat în numele Consiliului un punct de vedere (Observații scrise) Curții de Justiție a Uniunii Europene privitor la cauza C-127/19, care are ca obiect compatibilitatea înființării Secției pentru Investigarea Infrațiunilor din Justiție cu normele din Tratatul privind Uniunea Europeană, fără a pune în discuție acest subiect membrilor Consiliului Superior al Magistraturii (în Plen sau într-o comisie)**. O astfel de acțiune este de neînțeles, având în vedere că înființarea Secției pentru Investigarea Infrațiunilor din Justiție a fost contestată de un număr de aproximativ 4000 de judecători și procurori, cât și de organismele internaționale. Mai mult decât atât, au fost afectate în mod grav interesele Consiliului Superior al Magistraturii, întrucât a fost transmis un document privitor la un domeniu primordial al Uniunii Europene, respectiv

respectarea statului de drept, document care nu reprezintă poziția membrilor Consiliului, încălcându-se, astfel, principiul cooperării loiale cu instituțiile europene”¹.

De asemenea, „**prin comunicări asumate direct și fără niciun fel de consultare/înștiințare a membrilor, Președintele Consiliului, doamna judecătoarea Lia Savonea minimizează importanța unor recomandări și constatări din rapoarte internaționale, discreditând organismele care le-au emis, acuzându-le nefondat de erori factuale.** Astfel, în ceea ce privește Raportul de follow-up referitor la Raportul *ad hoc* privind România (Regula 34) adoptat de GRECO la cea de-a 83-a Reuniune Plenară (Strasbourg, 17-21 iunie 2019), Președintele Consiliului a emis un comunicat de presă în data de 10 iulie 2019, fără a consulta membrii Consiliului, prin care a făcut referire la preținse erori factuale evidente, în condițiile în care nici măcar nu a fost posibilă analizarea lui, fiind publicat chiar în aceeași zi”.

În Raportul MCV dat publicității de Comisia Europeană, la 22 octombrie 2019, s-a reconfirmat faptul că Consiliul Superior al Magistraturii nu își îndeplinește rolul de a asigura un sistem de control și echilibru eficace, în măsură să apere independența instituțiilor judiciare asupra cărora se exercită presiuni: „În ciuda faptului că din rapoartele Consiliului Superior al Magistraturii reiese că acesta își îndeplinește în continuare prioritățile pe care și le-a fixat pentru mandatul său, perioada care s-a scurs de la raportul din noiembrie 2018 a fost marcată de disensiuni și controverse în cadrul CSM. În plus, CSM a fost adesea dat la o parte atunci când guvernul sau parlamentul au luat decizii esențiale privind organizarea și funcționarea sistemului judiciar. **Pozițiile exprimate în cadrul CSM cu privire la aspecte fundamentale ale funcționării sistemului judiciar din România, cum ar fi înființarea Secției speciale pentru anchetarea magistraților sau numirile în posturi-cheie și apărarea independenței justiției, suscită îngrijorare cu privire la independența instituției și la autoritatea sa. Situația a fost exacerbată și mai mult de modificările aduse legilor justiției, care au făcut posibilă luarea unor decizii cu privire la aspecte esențiale de către un număr restrâns de membri ai CSM.** Acest lucru este demonstrat și de o serie de declarații prezentate ca venind din partea CSM, când de fapt fuseseră agreeate doar de o parte din membrii CSM. Este o situație recurentă, ilustrată și de lipsa sprijinului asociațiilor profesionale sau a unei concertări cu magistrații din cadrul instanțelor și al parchetelor. **CSM nu a avut o poziție unitară în ceea ce privește răspunsul la recomandările Comisiei Europene, ale Comisiei de la Veneția și ale GRECO și nici, pe un plan mai general, cu privire la momentul cel mai oportun pentru a lua măsuri prin care să apere independența justiției, actualul președinte al CSM și o parte din membrii instituției continuând să apere textul legilor justiției în versiunea lor actuală.** CSM a reacționat la o serie de plângeri care i-au fost înaintate

¹ Pentru apărarea acestui punct de vedere individual, fostul președinte al CSM a semnat un contract de reprezentare a CSM cu avocatul Radu Chiriță, puternic contestat de opinia publică, din moment ce CSM dispunea de sute de juriști în propriul aparat. Pentru detalii, a se vedea paginile web <http://www.ziare.com/stiri/justitie/csm-la-mana-avocatului-p-ma-sii-cacat-1593483> și <http://www.ziare.com/stiri/magistrati/avocatul-radu-chirita-aparator-al-unor-vip-uri-acuzate-de-coruptie-reprezinta-csm-in-procesul-de-la-cjue-privind-infiintarea-sectiei-speciale-1593341> (consultate ultima dată la 17 aprilie 2020).

cu privire la apărarea independenței, a reputației și a imparțialității magistraților, însă reacția sa pare modestă în raport cu amploarea problemei. În situațiile în care a invocat apărarea independenței sistemului judiciar, **CSM a stârnit uneori îngrijorare că ar putea fi supus influențelor politice**¹.

La 23 octombrie 2019, Forumul Judecătorilor din România a atras atenția opiniei publice asupra faptului că se încearcă, de Inspectia Judiciară și de conducerea Consiliului Superior al Magistraturii, ascunderea grosolană a unei proceduri disciplinare inițiate față de un judecător care a sesizat, în exercitarea atribuțiilor sale jurisdicționale, Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o cerere de decizie preliminară, ce face obiectul cauzei C-379/19, *Procuror DNA – Serviciul Teritorial Oradea*.

5. Susținerea fățișă a unui judecător pentru numirea acestuia în funcția de ministru al justiției

La 23 august 2019, un judecător în funcție, Dana Gîrbovan, a fost propus oficial de Guvernul României în postul de ministru al justiției.

Imediat după propunere, la 24 august 2019, asociațiile profesionale au reacționat, arătând că propunerea este incompatibilă cu statutul judecătorilor și că „*această nominalizare politică, acceptată de judecătorul în cauză, președinte al Uniunii Naționale Judecătorilor din România, poate fi privită de publicul larg drept primirea unei recompense pentru activitatea efervescentă a asociației în cauză (alături de Asociația Magistraților din România) de sprijinire a unor modificări nocive aduse în ultimii trei ani de puterea politică legilor justiției, contrare statului de drept, contestate vehement de toate organizațiile internaționale relevante (Comisia de la Veneția, Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni, Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni, Comisia Europeană, Parlamentul European, GRECO etc.), Consiliul Superior al Magistraturii din România, cvasi-majoritatea instanțelor judecătorești și a parchetelor din România, dar și, în mod individual, de mii de judecători și procurori români (mai ales crearea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, propusă și susținută ferm de judecătorul candidat la poziția de ministru în «Comisia lordache»²). Față de aceste asociații de judecători și procurori, peste 2000 de colegi magistrați s-au delimitat individual în cursul anului 2018, considerând că pozițiile exprimate de-a lungul procesului legislativ au fost inadecvate pentru evoluția magistraturii. De asemenea,*

¹ „De exemplu, declarații prin care erau condamnate declarațiile președintelui Parlamentului European în care acesta critica măsurile preventive luate de Secția specială pentru anchetarea magistraților care au împiedicat-o pe candidata la conducerea Parchetului European (Laura Codruța Kövesi, n.n.) să participe la audierea în Parlamentul European și declarațiile Președintelui României în care acesta respingea candidatul propus în luna august 2019 de prim-ministru pentru ocuparea funcției de ministru al justiției”. A se vedea pagina web (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/progress-report-romania-2019-com-2019-499_ro.pdf – accesată ultima dată la 17 aprilie 2020). Forumul Judecătorilor din România, Inițiativa pentru Justiție și Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor s-au adresat cu acel prilej Parlamentului European, prezentând un raport independent asupra situației modificărilor legislative și a magistraturii din România, contrar declarațiilor CSM.

² A se vedea pagina web (<https://www.cotidianul.ro/argumentele-judecatoarei-dana-girbovan/> – accesată ultima dată la 17 aprilie 2020).

unele filiale ale acestor asociații s-au autodizolvat, iar foarte mulți membri au demisionat, din aceleași motive". Nu în ultimul rând, numirea într-un guvern politic a unui judecător președinte al unei asociații profesionale va putea fi privită drept decredibilizând iremediabil activitatea acesteia, percepută la nivel public ca fiind eminamente legată de factorul politic și exponenții acestuia dintr-un anumit moment, având consecințe grave asupra imaginii întregii justiții din România și a corpului magistraților.

În urma acestor luări de poziție publice, la data de 26 august 2019, Secția pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii din România a hotărât „înaintarea către Președintele României a propunerii privind eliberarea din funcție, prin demisie, a doamnei Dana Cristina Gîrbovan, judecător la Curtea de Apel Cluj, conform art. 65 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 303/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare”¹.

Cu toate acestea, propunerea de eliberare din funcție nu a fost în mod efectiv înaintată Președintelui României.

La data de 28 august 2019, Președintele României a respins propunerea Guvernului României de numire în funcția de ministru al justiției a unui judecător, fie el și demisionar: *„Resping propunerea pentru ministrul justiției. Nu voi tolera să fie ignorat votul dat în 26 mai, când s-a blocat prin votul românilor programul PSD și ALDE de a destructura justiția, de a opri lupta anticorupție și de a baroniza total România. PSD și ALDE sunt vinovate pentru dezastrul actual, pentru politizarea instituțiilor și nu voi tolera propuneri care sunt total împotriva valorilor democratice în care cred majoritatea românilor și în care cred și eu”*².

La 29 august 2019, Secția pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii din România a emis un comunicat de presă, arătând că *„programul propus de candidatul respins pentru Ministerul Justiției ar fi contribuit la îmbunătățirea condițiilor din justiție și este condamnabil că disputele politice au fost considerate mai importante decât dezvoltarea unui sistem de justiție mai bun în folosul cetățeanului”*.

În replică, Președintele României (Administrația Prezidențială) a emis, la data de 29 august 2019, un comunicat: *„(...) Întrucât induce ideea că un judecător poate ocupa o funcție de ministru, opinia Secției pentru judecători a CSM este îngrijorătoare și de natură să vulnerabilizeze, prin ea însăși, independența și prestigiul justiției și al statutului de judecător. Secția pentru judecători a CSM trebuie să explice cum ar fi putut Președintele României să numească în funcția de ministru un judecător, așa cum se afirmă explicit în comunicatul transmis public. Ingerințe cu adevărat grave la adresa independenței justiției sunt tocmai aceste aprecieri inexplicabile din partea unor profesioniști ai actului de justiție, care par să condamne tocmai faptul că Președintele României a respectat legile și Constituția țării. Ar fi fost indicat ca, înainte de a transmite comunicatul de presă, semnatarii să fi parcurs recomandările Comisiei de la Veneția, potrivit cărora judecătorul trebuie să demisioneze înainte de a concura pentru o funcție politică, deoarece, chiar dacă*

¹ A se vedea pagina web (<https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=35f6bde2-43c2-45d2-bd4b-d95f74ddbda8> | InfoCSM – accesată ultima dată la 17 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web (<https://www.presidency.ro/ro/presedinte/agenda-presedintelui/declaratia-de-presa-sustinuta-de-presedintele-romaniei-domnul-klaus-iohannis1567005316> – accesată ultima dată la 17 aprilie 2020).

nu este desemnat, acesta va fi identificat cu o anumită tendință politică, în detrimentul independenței. Comisia de la Veneția consideră, totodată, că judecătorii nu ar trebui să se pună într-o poziție în care independența sau imparțialitatea lor ar putea fi periclitate. Prin opiniile exprimate, Secția pentru judecători a CSM nu ar trebui să facă politică, ci să promoveze în mod real independența justiției și a fiecărui judecător în parte, nepărtinitor și în limitele competențelor sale constituționale”.

Secția pentru judecători din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii din România a dat publicității, la data de 30 august 2019, un alt comunicat:

„Recomandările Comisiei de la Veneția, la care face trimitere Președintele Klaus Iohannis, se referă la legislația statului Kârgâzstan care reglementa candidatura unui magistrat într-o funcție politică electivă, ce presupune ca judecătorul să își facă campanie electorală. (...)

În ceea ce privește legislația română, prin Decizia nr. 45/2018, Curtea Constituțională a arătat că funcția de judecător sau procuror este incompatibilă cu orice altă funcție de demnitate publică, iar această incompatibilitate subzistă chiar în ipoteza suspendării din funcție a acestuia. Niciun considerent din decizia Curții Constituționale, însă, nu poate conduce la concluzia că acceptarea, de către un judecător, să fie propus pentru numirea în funcția de ministru al justiției implică, de plano, o activitate cu caracter politic. O astfel de concluzie poate fi trasă doar în cazul interpretării deciziei Curții Constituționale într-o modalitate distorsionată și contrară raționamentului juridic cuprins în considerentele acesteia. În ceea ce privește incompatibilitatea propriu-zisă, aceasta apare doar în momentul în care două funcții sunt deținute simultan, ceea ce nu este cazul în momentul acceptării unei propuneri de numire în funcție.

Analiza textelor legale și interpretarea lor, în litera și spiritul acestor prevederi, pe lângă serioase cunoștințe juridice, implică rigoare și interpretarea acestora în concordanță cu scopul pentru care au fost edictate. Atunci când se pune în discuție, în mod concret, statutul unui judecător, această analiză trebuie efectuată total independent, fără interese politice sau de altă natură. Din acest motiv, toate chestiunile ce privesc statutul judecătorilor, inclusiv regimul incompatibilităților, sunt de competența exclusivă a Secției pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii, și nu a Președintelui României. Transmiterea de către Președintele României, Klaus Iohannis, în termeni categorici, a unor directive către Secția pentru judecători, despre cum trebuie să interpreteze și să aplice normele privind statutul judecătorilor este inacceptabilă. Secția pentru judecători nu acceptă ordine de la nicio altă putere în stat, cu atât mai mult de la un președinte aflat în campanie, care dorește să atragă justiția în bătălia politică. (...).”

Exprimarea de Secția de judecători din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii a unei poziții de susținere publică a programului electoral al unui potențial ministru propus de un partid politic a fost de natură a pune în discuție credibilitatea întregului sistemul judiciar, imaginea justiției și a corpului magistraților din România, ridicând semne de întrebare cu privire la rolul acestui organism de garant al independenței justiției și poziția de neutralitate conferită constituțional, mai ales în contextul preelectoral al momentului.

Din perspectiva cronologiei evenimentelor, nu poate fi ignorată nici modalitatea în care Secția de judecători a Consiliului Superior al Magistraturii a ales să acționeze,

aceasta neînțelegând să transmită propunerea de eliberare din funcție a judecătorului propus a fi ministru într-un termen optim, care să conducă în final la eliminarea situației de incompatibilitate ivite și să ofere posibilitatea juridică de numire a acestuia, cât timp nu mai era magistrat, într-o funcție în puterea executivă, potrivit propriei opțiuni.

De altfel, la data de 3 septembrie 2019, într-un joc cu final așteptat, Secția pentru judecătoria a Consiliului Superior al Magistraturii „a luat act de cererea doamnei Gîrbovan Dana Cristina, judecător la Curtea de Apel Cluj, de renunțare la cererea de eliberare din funcția de judecător, prin demisie, și, în consecință, a dispus revocarea Hotărârii Secției pentru judecătoria a Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1269 din 26.08.2019”¹.

6. Numirea în funcție a inspectorului șef al Inspecției Judiciare cu modificarea procedurii de evaluare chiar de comisia de concurs

Prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 82 din 15.05.2019 a fost validat concursul de numire în funcție a inspectorului șef al Inspecției Judiciare, Lucian Netejoru, pentru al doilea mandat.

Pentru prima dată în istoria CSM, comisia de concurs a stabilit un punctaj minim de acordat și a adoptat reguli în vederea anulării fișelor de notare, ceea ce reprezintă, în mod evident, o depășire a propriilor competențe. Prin stabilirea unor subcriterii de notare, a unui punctaj minim, obligatoriu de acordat pe subcriterii, precum și a sancțiunii anulării fișelor de notare pe care s-a trecut un punctaj inferior acestuia, cu consecința neluării în calcul la stabilirea punctajului final, comisia de concurs s-a substituit Plenului CSM. Întrucât comisia de concurs a și dat eficiență acestor reguli adoptate în calitate de auto-desemnat „legiuitor terțiar”, în temeiul unei așa-zise „*autonomii de decizie*”, rezultatul concursului a fost influențat de acest viciu de legalitate. Libertatea de decizie a unei comisii este una limitată, printre altele, de competențele care i-au fost date de autoritatea care a instituit-o, iar deciziile comisiilor instituite de autorități nu se bucură de autonomie în raport cu legea și actul administrativ în baza cărora funcționează.

Acțiunile subsecvente de „anulare” a unor fișe de notare conforme cu prevederile regulamentare și de calculare a punctajului final cu neluarea în considerare a acestora contravin clar dispoziției cuprinse în art. 11 alin.(3) din Regulament. În mod corect, la stabilirea punctajului final trebuiau luate în considerare toate cele cinci fișe de notare, cu consecința obținerii de candidatului Netejoru Lucian a unui punctaj de 60 de puncte, insuficient pentru numirea acestuia în funcția de inspector-șef al Inspecției Judiciare.

Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 82 din 15.05.2019 a fost atacată pe cale judiciară de Forumul Judecătorilor din România, Asociația Inițiativa pentru Justiție și Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor, cauzele fiind *pendinte*.

¹ A se vedea pagina web (<https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=08335e73-8490-407c-884a-d303b150b063> | InfoCSM – accesată ultima dată la 17 aprilie 2020).

7. Numirea președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție cu încălcarea termenelor legale

Așa cum reiese din cererea de revocare din funcția de președinte al Consiliului Superior al Magistraturii a judecătorului Lia Savonea, inițiată în anul 2019 de șapte membri ai CSM, la data de 30.05.2019, **Lia Savonea**, în calitate de președinte al Consiliului Superior al Magistraturii și al Secției pentru judecători, **a declanșat unilateral procedura de ocupare a funcției de președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție**, procedură care prevedea ca termen de depunere a candidaturilor perioada 30 mai - 1 iulie 2019, termen ce încalcă dispozițiile art. 53 alin. (4) Legea nr. 303/2004, privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată și cu completările ulterioare, întrucât funcția de președinte al ICCJ urma să devină vacantă abia la data de 15 septembrie 2019.

Or, în conformitate cu dispozițiile art. 53 alin. (4) din Legea nr. 303/2004, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 242/2018, judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție care îndeplinesc condițiile prevăzute de lege pentru a exercita o funcție de conducere la nivelul instanței supreme își pot depune candidaturile pentru funcția de președinte sau vicepreședinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție ori președinte de secție, la Secția pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii, în termen de 30 de zile de la data la care funcția de președinte, vicepreședinte sau președinte de secție a devenit vacantă.

Din simpla lectură a acestor prevederi legale, rezultă că **perioada în care se pot depune candidaturile pentru funcția de președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție este de 30 zile, iar aceasta începe să curgă de la momentul expirării mandatului președintelui în funcție**, întrucât la această dată se poate vorbi de vacantarea funcției.

Devansarea cu aproape trei luni a termenului de înscriere a candidaților a împiedicat depunerea candidaturii din partea persoanelor care ar fi împlinit condițiile legale necesare ulterior datei de 1 iulie 2019, respectiv în intervalul de 30 de zile calculat începând cu data de 14 septembrie 2019, când funcția de conducere devenea vacantă, la expirarea mandatului președintelui în exercițiu. Nu se poate justifica aparenta încălcare a unei dispoziții exprese a legii cu argumentul că se intenționează asigurarea unei continuități a funcției, deoarece, chiar și după expirarea mandatului actualului președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție, nu putea exista un vid managerial, calitatea de conducător al instanței supreme putând fi exercitată de unul dintre vicepreședinți, existând posibilitatea delegării unui alt judecător în funcția de conducere temporar vacantă.

Hotărârea Secției pentru Judecători a Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1256 din 18.07.2019, prin care s-a hotărât numirea în funcția de președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție a doamnei judecător Corina Alina Corbu, pe o perioadă de 3 ani, începând cu data de 15.09.2019, a fost atacată în instanță de Forumul Judecătorilor din România, cauza fiind *pendinte*.

8. Unele soluții în materie disciplinară ale Consiliului Superior al Magistraturii

Indubitabil, sare în ochi sancționarea disciplinară a unor judecători care s-au evidențiat prin ieșiri publice împotriva modificărilor aduse „legilor justiției”, dar și protejarea unor magistrați care susțineau aceste schimbări legislative.

Unul dintre cei mai cunoscuți judecători din România, specializat în combaterea spălării banilor, Camelia Bodgan, care a condamnat lideri politici din arcul guvernamental PSD-ALDE sau oameni de afaceri români pentru săvârșirea unor infracțiuni de corupție, este exclus din magistratură, pentru prima dată în februarie 2017, potrivit **Hotărârii nr. 1J din 8 februarie 2017**, pentru că ar fi predat, în afara instituțiilor de învățământ superior, dar în cadrul unui proiect finanțat de Banca Mondială, cursuri de luptă împotriva corupției unor funcționari publici responsabili pentru utilizarea fondurilor europene¹.

Prin decizia nr. 336 din 13 decembrie 2017, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul de 5 judecători, cu majoritate, a admis recursurile declarate de pârâta Camelia Bogdan și intervenienta Asociația Forumul Judecătorilor din România împotriva Hotărârii nr. 1/J din 8 februarie 2017, pronunțate de Consiliul Superior al Magistraturii – Secția pentru judecători în materie disciplinară în dosarul nr. 14/J/2016. A fost casată în parte hotărârea atacată, în ceea ce privește sancțiunea excluderii din magistratură, fiind înlocuită cu sancțiunea constând în mutarea disciplinară pe o perioadă de 6 luni, la Curtea de Apel Târgu Mureș, începând cu data de 15 ianuarie 2018. Judecătorul Camelia Bogdan a sesizat Curtea Europeană a Drepturilor Omului².

Prin **Hotărârea nr. 15J din 4 mai 2017**, pronunțată de Secția pentru judecători în materie disciplinară, a fost respinsă acțiunea disciplinară exercitată de Inspekția Judiciară împotriva judecătorului Florica Roman, pentru săvârșirea abaterii disciplinare prevăzute de art. 99 lit. a) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, ca neîntemeiată, declanșată ca urmare a publicării pe blog-ul personal a articolului „*Plângere la DNA împotriva ambasadorului american, Hans Klemm, și Valeriu Zgonea pentru trafic de*

¹ A se vedea pagina web (<http://thelondonpost.net/romanian-judge-who-jailed-corrupt-billionaire-media-mogul-is-suspended-seeking-justice-for-herself/>) - accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² Pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului, în cauza *Bogdan c. României*, nr. 36889/18, Statul român trebuie să răspundă, între altele, întrebării Curții dacă „refuzul din 11 ianuarie 2018 al Plenului CSM, cu privire la cererea formulată de reclamantă, în temeiul art. 30 din Legea nr. 317/2004, în scopul de a-și proteja reputația profesională din cauza campaniei de presă la care a fost supusă, precum și comunicarea către presă a informațiilor confidențiale din dosarul de cercetare disciplinară, în timpul desfășurării investigației, au constituit o ingerință în dreptul sau la respectarea vieții sale private în sensul art. 8 parag. 1 din Convenție? În caz afirmativ, ingerința era conformă exigențelor art. 8 parag. 2 din Convenție (*Axel Springer AG c. Germaniei* [MC], nr. 39954/08, parag. 83-84, hotărârea din 7 februarie 2012, *Von Hannover c. Germaniei* (nr. 2) [MC], nr. 40660/08 și 60641/08, parag. 106)?”

*influență. Se cere arestarea lor preventivă*¹. Doar opinia separată a reținut că, aducând la cunoștința publicului și conținutul acestei plângeri, atitudinea contravine obligației de rezervă impusă magistraților în exercitarea libertății de exprimare. Inspekția Judiciară nu a contestat hotărârea Secției pentru judecatori în materie disciplinară a CSM.

Prin **Hotărârea nr. 20J din 14 iunie 2017**, pronunțată de Secția pentru judecatori în materie disciplinară, a fost admisă acțiunea disciplinară formulată de Inspekția Judiciară împotriva judecătorului Ioan Fundătureanu, din cadrul Curții de Apel Pitești. În baza art. 100 lit. b) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, s-a aplicat judecătorului sancțiunea disciplinară constând în diminuarea indemnizației de încadrare lunare brute cu 20% pe o perioadă de 5 luni, pentru săvârșirea abaterii disciplinare prevăzută de art. 99 lit. a) din același act normativ.

S-a reținut că, în contextul numirii în funcția de ministru al justiției a domnului Florin Lordache, judecătorul s-a exprimat de o manieră tranșantă și care nu lasă loc de interpretări pe Facebook, în sensul că *„Numirea acestei slugi în fruntea acestui minister sensibil este o palmă dată magistraților onești și juriștilor profesioniști. Nici că se putea o propunere mai bună în noua eră Dragnea, pentru Ministerul Justiției precum acest sculer matrișer de Caracal, pe numele său Florin Lordache. Mai rar un monument de incompetență și impostură precum acest ipochimen. Mandatul său va fi clar: suprimarea luptei anticorupție, impunitatea înalților dregători pesediști ai neamului, crearea mecanismului de răspundere directă a magistraților pentru a descuraja derapajele, adică anchetarea și condamnarea marilor jefuitori ai țării*”.

Prin decizia nr. 54 din 26 martie 2018, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul de 5 judecatori a admis recursul declarat de judecător și, casând hotărârea și rejudicând, a respins acțiunea disciplinară, ca neîntemeiată. S-a apreciat că pârâtul nu a avut intenția directă sau indirectă ca opinia sa să ajungă la cunoștința publicului prin preluarea de o publicație locală. De asemenea, este relevantă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului din cauza *Baka c. Ungariei*, afirmațiile vizând o problemă de interes general pentru justiția din România.

De asemenea, prin **Hotărârea nr. 5J din 14 martie 2018**, pronunțată de Secția pentru judecatori în materie disciplinară, cu majoritate, a fost admisă acțiunea disciplinară formulată de Inspekția Judiciară împotriva judecătorului Ciprian Coadă. În baza art. 100 lit. b) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, s-a aplicat sancțiunea disciplinară constând în „diminuarea indemnizației de încadrare brute lunare cu 5% pe o perioadă de două luni”, pentru săvârșirea abaterii disciplinare prevăzute de art. 99 lit. a) din același act normativ.

Prin decizia nr. 128 din 27 mai 2019, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul de 5 judecatori a admis recursul declarat de judecător și a casat în parte hotărârea atacată, în sensul că a aplicat pârâtului Coadă Ciprian sancțiunea prevăzută de art. 100

¹ A se vedea pagina web (<https://floricaroman.wordpress.com/2016/05/18/plangere-la-dna-impotriva-ambasadorului-american-hans-klemm-si-valeriu-zgonea-pentru-traffic-de-influenta-se-cere-arestarea-lor-preventiva/> – accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

lit. a) din Legea nr. 303/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare, constând în avertisment, pentru săvârșirea abaterii disciplinare prevăzute de art. 99 lit. a) din același act normativ. S-a reținut că, în calitate de autor al unui articol publicat pe site-ul www.juridice.ro, prin afirmațiile acuzatoare și defăimătoare, a adus atingere onoarei și probității morale a judecătorilor Curții Constituționale, inducând ideea că aceștia reprezintă un instrument al unor interese de grup. Judecătorul Ciprian Coadă a sesizat Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Prin **Hotărârea nr. 9J din 2 aprilie 2018**, pronunțată de Secția pentru judecătoria în materie disciplinară, a fost admisă acțiunea disciplinară formulată de Inspekția Judiciară împotriva judecătorului Camelia Bogdan. În baza art. 100 lit. e) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, s-a aplică sancțiunea disciplinară constând în „excluderea din magistratură”, pentru săvârșirea abaterii disciplinare prevăzute de art. 99 lit. o) din același act normativ. S-a reținut că, soluționând un dosar ca permanență a titularului de complet și repunând cauza pe rol, după rămânerea în pronunțare, judecătorul a încălcat normele de repartizare aleatorie, fiind conștient de obligațiile pe care le avea potrivit legii, încercând, totodată, să confere o aparență de legalitate măsurilor dispuse. Recursul declarat de judecătorul sancționat se află pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul de 5 judecători.

Prin **Hotărârea nr. 5J din 7 mai 2019**, pronunțată de Secția pentru judecătoria în materie disciplinară, a fost admisă acțiunea disciplinară formulată de Inspekția Judiciară împotriva judecătorului Cristi Danileț, din cadrul Tribunalului Cluj. În baza art. 100 lit. b) din Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, s-a aplicat sancțiunea disciplinară constând în „diminuarea indemnizației de încadrare lunare brute cu 5% pe o perioadă de 2 luni”, pentru săvârșirea abaterii disciplinare prevăzute din art. 99 lit. a) din același act normativ. Acțiunea disciplinară a vizat următoarea postare de pe rețeaua Facebook: *„Poate că cineva remarcă totuși succesiunea atacurilor, destructurărilor și decredibilizărilor la adresa următoarelor instituții: DGPI, SRI, SPP, Poliția, DNA, Jandarmeria, PICCJ, ICCJ, Armata. Nu par întâmplătoare după declararea sus și tare a «abuzurilor instituțiilor de forță». Știm cu toții ce ar însemna lipsirea de eficiență sau, mai rău, preluarea controlului politic asupra acestor instituții: servicii, politie, justiție, armată? Și, apropo de Armată: oare s-a aplecat cineva asupra dispozițiilor art. 118 alin. (1) din Constituție potrivit cărora armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea (...) a democrației constituționale? Ce ar fi dacă într-o zi am vedea armata pe stradă păzind... democrația, că tot am văzut azi că e în scădere coeficientul?! Nu v-ar surprinde să realizați că ar fi... constituțional!? Eu cred că nu vedem pădurea din cauza copacilor...”*. Recursul declarat de judecătorul sancționat se află pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul de 5 judecători.

Reținem și că, astfel cum rezultă din cererea de revocare din funcția de președinte al Consiliului Superior al Magistraturii a judecătorului Lia Savonea, inițiată în anul

¹ A se vedea pagina web (<https://www.hotnews.ro/stiri-esential-23126672-cristi-danilet-sanctionat-disciplinar-judecatorii-csm-5-din-indemnizatia-doua-luni-dupa-spunea-armata-putea-iesi-strada-pentru-pazi-democratia.htm> – accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

2019 de șapte membri ai CSM, aceasta „**a întârziat în mod nejustificat motivarea hotărârilor Secției pentru judecători în materia disciplinară, încălcând astfel dispozițiile art. 51 alin. (1) din Legea nr. 317/2004 care stabilesc un termen de 20 de zile pentru redactare.** Astfel, proiectul de hotărâre prin care s-a anulat acțiunea disciplinară exercitată împotriva fostului președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție este reținut la cabinetul președintelui, deși a trecut un interval de 4 luni de la pronunțare. În acest context, se impune a fi subliniat că a refuzat să pună în discuția Secției pentru judecători contestația privind tergiversarea procedurii formulată de judecătorul Iulia Cristina Tarcea (președinte al ICCJ, la acea vreme) față de această întârziere”.

Începând cu anul 2017, **hotărârile pronunțate de secțiile disciplinare nu au mai fost publicate pe site-ul CSM.** Comisia nr. 1 din cadrul CSM a decis, în ședința din 25 septembrie 2017, că aceste hotărâri nu se pot nici comunica terțelor persoane.

Nu în ultimul rând, **Consiliul Superior al Magistraturii nu a avut niciun fel de reacție cu privire la apariția în spațiul public a unor acte emise de Inspekția Judiciară, inclusiv textul unor acțiuni disciplinare.** Asociația Forumul Judecătorilor din România a solicitat acestei din urmă entități să comunice dacă a efectuat sau nu verificări cu privire la încălcarea obligației de confidențialitate de personalul instituției sau de orice altă persoană asupra activității căreia instituția are competență de control, în mai multe situații detaliate în petiție. Inspekția Judiciară a informat că nu au fost identificate situații care să necesite verificări cu privire la încălcarea obligației de confidențialitate de către personal. În evidențele Inspekției Judiciare „nu pot fi identificate lucrările având ca obiect verificări vizând situații de fapt care se circumscriu abaterii disciplinare prevăzute de art. 99 lit. j) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, întrucât în cadrul verificărilor prealabile nu se poate discuta de existența unei abateri disciplinare, ci doar despre existența sau inexistența unor indicii”¹.

9. Alte aspecte din activitatea Consiliului Superior al Magistraturii

• În cursul anului 2018, Forumul Judecătorilor din România și Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor **au solicitat CSM definitivarea procedurii de aprobare a Raportului de audit extern independent pentru anul 2016², în scopul evaluării anuale a conducerii Inspekției Judiciare, și pe cale de consecință, a discutării revocării din funcția de conducere a inspectorului-șef.**

Prin adresa nr. 22443 din 28.11.2018, președintele Consiliului Superior al Magistraturii a transmis că, din interpretarea dispozițiilor art. 67 alin. (5) și art. 68 alin. (1), (4) și (5) din Legea nr. 317/2004, rezultă că „revocarea din funcție a inspectorului-șef al

¹ A se vedea pagina web (<http://www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/archives/3624> – accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² Rapoartele de audit cuprind recomandări privind modul de îndeplinire a atribuțiilor manageriale, organizarea eficientă, comportamentul și comunicarea, asumarea responsabilităților de conducerea Inspekției Judiciare, astfel că se impune valorificarea constatărilor definitive din acestea în procedura de analiză a cererii de revocare.

Inspecției Judiciare se poate dispune numai cu ocazia analizării raportului de audit extern independent de către Plenul Consiliului Superior al Magistraturii¹. În acest context, s-a refuzat explicit soluționarea cererii de către Plen, cu motivarea că: „Raportul de audit privind evaluarea calității managementului Inspecției Judiciare vizând anul 2017 a fost deja analizat și aprobat de Plenul Consiliului Superior al Magistraturii prin Hotărârea nr. 441/2018, iar raportul de audit vizând anul 2018 urmează a fi întocmit, în condițiile art. 68 din Legea nr. 317/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în primele 3 luni ale anului 2019”. Adresa nr. 22443 din 28.11.2018 a fost emisă de președintele Consiliului Superior al Magistraturii fără a avea la bază o decizie a Plenului, entitate colegială competentă conform legii, și, totodată, nu face nicio referire la obiectul principal al solicitării: raportul de audit extern independent pentru anul 2016, întocmit în temeiul art. 68 din Legea nr. 317/2004. Potrivit Minutei Comisiei nr. 1 comună, s-a fixat data de 1 martie 2020 pentru discutarea raportului de audit aferent anului 2016, dar acest lucru nu a fost respectat¹.

- La 22 iulie 2019, Forumul Judecătorilor din România și Asociația Inițiativa pentru Justiție s-au arătat îngrijorate de **intenția Consiliului Superior al Magistraturii de a achiziționa un imobil în scopul de a-l transforma în sediu al instituției, o investiție extrem de costisitoare (18.000.000 Euro)**, în contextul în care se derula un proiect guvernamental de construire a unui sediu adecvat. Suma ar fi trebuit realocată către investițiile cu adevărat urgente pentru sistemul judiciar. Lia Savonea a **desemnat un membru al Consiliului din partea societății civile – Victor Teodor Alistar – în comisia de achiziționare a unui sediu pentru Consiliu**, demnitatea de membru al CSM fiind incompatibilă cu funcții de conducere/execuție din aparat sau astfel de comisii interne. Până la data prezentei lucrări, demersul CSM nu s-a finalizat.

- Rezultă din cererea de revocare din funcția de președinte al Consiliului Superior al Magistraturii a judecătorului Lia Savonea, inițiată în anul 2019 de șapte membri ai CSM, că aceasta a **stabilit atribuții în sarcina membrilor Consiliului în domenii care nu sunt compatibile cu demnitatea deținută**. Spre exemplu, Evelina Mirela Oprina, membru ales, a fost desemnată succesiv purtător de cuvânt, funcție de conducere din aparatul propriu, substituind titularul: „În această calitate, doamna judecător a declanșat o «anchetă» în legătură cu întâlniri ale membrilor Consiliului pornind de la o știre falsă furnizată unui site de presă, *stiripesurse.ro* (unde s-a afirmat cu totul neadevărat că mai mulți membri CSM au solicitat explicații adjunctului șefului SIIJ în legătură cu un dosar). Evelina Oprina a desfășurat o veritabilă anchetă, în afara oricărui cadru legal, audiind membri, personal din cadrul cabinetelor acestora și procurori din cadrul SIIJ, în această calitate, atribuită direct de președinte, sub pretextul de a răspunde unei cereri a site-ului respectiv întemeiată pe dispozițiile Legii nr. 544/2001. Cu toate acestea, răspunsul comunicat site-ului de presă a fost unul succint și evaziv, care putea fi prefigurat încă de la data înregistrării cererii”.

- Tot din cererea de revocare din funcția de președinte al Consiliului Superior al Magistraturii a judecătorului Lia Savonea reiese că **a refuzat discreționar publicarea**

¹ A se vedea pagina web (<https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=48fdcf66-4447-46b8-9591-2a07deb60e7e>) | InfoCSM – accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

pe site-ul Consiliul Superior al Magistraturii a unui comunicat de presă al Secției pentru procurori în data de 8 octombrie 2019: „Această acțiune este contrastantă cu atitudinea extrem de permisivă față de un membru al societății civile, Victor Teodor Alistar, care publică puncte de vedere proprii pe site-ul instituției, sub titulatura de comunicate de presă (a se vedea comunicatul din data de 14 octombrie 2019)“.

10. Concluzii

Evoluția Consiliului Superior al Magistraturii în ultimii ani arată **ineficientă** (spre exemplu, neîndeplinirea rolului de a asigura un sistem de control și echilibru eficace, în măsură să apere independența instituțiilor judiciare asupra cărora se exercită presiuni; exercitarea inconstantă a atribuției de a apăra corpul magistraților împotriva actelor de natură a aduce atingere independenței, imparțialității sau reputației profesionale a acestora, în lipsa unor sesizări din oficiu), **indiferență** (reacția Consiliului Superior al Magistraturii în privința modificărilor aduse legilor justiției; critici aduse organismelor internaționale relevante; lipsa unei poziții unitare în ceea ce privește răspunsul la recomandările Comisiei Europene, ale Comisiei de la Veneția și ale GRECO; lipsa oricărei preocupări față de condițiile de muncă ale magistraților; propunerea de numire în funcție a unor judecătorești vor fi pensionați la câteva luni de la numire etc.) sau chiar **bănuiele de partizanat politic** (potrivit Comisiei Europene, CSM a stârnit uneori îngrijorare că ar putea fi supus influențelor politice; potrivit celor șapte membri ai CSM, semnatori ai cererii de revocare a președintelui Consiliului, CSM a discreditat organele care au emis rapoarte internaționale, acuzându-le nefondat de erori factuale).

Toate atacurile îndreptate în perioada 2017-2019 împotriva puterii judecătorești au avut în peisaj și un CSM slab, incapabil de replică, având reacții imediate exclusiv în chestiuni salariale, în parte responsabil pentru regresul statului de drept în România.

Un model legislativ poate „perfect pe hârtie”¹ s-a transformat deja într-un experiment semi-eșuat în practică, incapabil să-și consolideze poziția de garant al independenței justiției.

¹ A se vedea, pentru detalii, B. Selejan-Guțan, Romania: Perils of a „Perfect Euro---Model” of Judicial Council, în German Law Journal Vol. 19 No. 07, p. 1707-1740, articol disponibil la pagina web (<https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/romania-perils-of-a-perfect-euromodel-of-judicial-council/D910A4D3BF0BAF0E5A26C75965C0B31D> - accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

Ghid de hărțuire a magistraților incomozi

Bogdan Pîrlog*
Sorin Marian Lia**

Motto:

„Fiat iustitia et pereat mundus”

Ferdinand I, împărat al Sfântului Imperiu Roman (1558-1564)

Începând cu anul 2017, statul de drept, în general și justiția, în special, se află sub un continuu atac. Grupuri, mai mult sau mai puțin organizate, eterogene, transpolitice, cu rădăcini în zona economico-financiară sau chiar în zona interlopă și cu conexiuni în comunitatea de „*intelligence*” și în sistemul judiciar, influențând sau chiar controlând, direct sau indirect, procesul decizional în zona autorității executive sau legislative, ajungând să aibă o puternică influență și asupra Curții Constituționale, controlează eforturile de subordonare a sistemului judiciar.

La începutul anului 2017, după alegerile pentru Consiliul Superior al Magistraturii, o majoritate alcătuită în cadrul secției pentru judecători s-a apropiat de decidenții din zona executivului și legislativului contribuind, alături de alți câțiva judecători și procurori, la crearea unor „*centre de reflecție*”. Din colaborarea, împotriva naturii și ordinii constituționale, între elemente din zona de decizie a executivului și legislativului, a Curții Constituționale, pe de o parte, și magistrați, pe de altă parte, unii ocupând funcții cheie în sistemul judiciar sau în Ministerul de Justiție, a rezultat o strategie, din ce în ce mai coerentă și mai integrată, de distrugere și subordonare a justiției către diverse centre de putere mai mult sau mai puțin perceptibile.

Primele încercări au fost făcute chiar la începutul anului 2017. S-a încercat, în paralel, acțiunea pe două direcții, o amplă amnistie sau grațiere și o dezincriminare *de facto* a unor infracțiuni de serviciu, conexe celor de corupție. Proiectul amnistiei/grațierii a fost coordonat de trei procurori detașați ca secretari de stat în cadrul Ministerului de Justiție, procurorii Constantin Sima, Oana Andrea Schmidt-Hăineală și Gabriela Scutea, aceasta din urmă având autoritatea decizională, conform Ordinului ministrului Justiției nr. 169/C/2017. Proiectul dezincriminării, celebra Ordonanță de urgență a Guvernului nr. 13/2017, a fost coordonat de procurorul detașat ca secretar

* Prim-procuror adjunct al Parchetului Militar de pe lângă Tribunalul Militar București, co-președinte al Asociației Inițiativa pentru Justiție.

** Prim-procuror al Parchetului de pe lângă Judecătoria Corabia, co-președinte al Asociației Inițiativa pentru Justiție.

de stat în cadrul Ministerului de Justiție, Gabriela Scutea. Astfel, începând cu data de 25.01.2017, Gabriela Scutea, a cărei ultimă zi de detașare la Ministerul Justiției era 31.01.2017, a primit atribuția coordonării Direcției de elaborare acte normative și misiunea de a duce la capăt elaborarea de către personalul Direcției, care invoca numeroase obiecțiuni, a proiectului de act normativ adoptat în 31.01.2017 ca O.U.G. nr. 13/2017. Ignorând avizele negative date de specialiștii asimilați magistraților din cadrul Ministerului Justiției, în special din cadrul Direcției de elaborare acte normative, secretarul de stat Gabriela Scutea a avizat pozitiv proiectul, în ultima sa zi de detașare în cadrul ministerului. Ordonanța de urgență a avut prevăzut un termen de 10 zile pentru intrarea în vigoare, termen introdus la propunerea unuia dintre specialiștii asimilați magistraților din cadrul Ministerului Justiției, Alina Barbu.

Adoptarea O.U.G. nr. 13/2017 a provocat cel mai mare val de demonstrații din ultimul deceniu, peste un milion de protestatari au ieșit în stradă zilnic, timp de o săptămână, până la abrogarea acesteia, înainte de intrarea în vigoare.

A urmat o repliere a forțelor anti-justiție, care a durat aproape 6 luni, timp în care ministrul justiției, Tudorel Toader, ajutat de secretarul de stat, procurorul Oana Andrea Schmidt-Hăineală, a inițiat un proiect de modificări ample aduse „legilor justiției” și codurilor penal și de procedură penală. Ulterior, acest proiect a fost transmis pe canale informale comisiei speciale comune a celor două camere ale Parlamentului, unde timp de aproape un an sub coordonarea fostului ministru al Justiției, Florin Lordache, s-a procedat la cele mai ample și mai nocive modificări aduse legilor justiției și legilor penale și procesual penale.

Contextul este cu atât mai grav cu cât, „experimentul legislativ”, denumit *modificarea legilor justiției*, se produce în contextul în care poliția română în general și poliția judiciară în special, în urma „reformelor” din ultimii 2 ani (17.000 de ofițeri și subofițeri pensionați, în situația în care existau la nivel național 10.000 de posturi vacante), prezintă un grad de ocupare a schemei de personal de 48–50%. Ordinea publică, siguranța cetățeanului, ca urmare a acestor modificări, se află în grav pericol.

Reducerea drastică a efectivelor poliției judiciare, deprofesionalizarea corpului polițiștilor, deja afectează grav operativitatea și calitatea procesului penal. Dacă va fi dublată de efectele similare previzibile ale modificărilor legilor justiției, justiția, componentă a statului de drept, va dispărea, și ca atare, va dispărea însuși caracterul de stat de drept. Practic, statul român se va plasa singur în afara valorilor europene, cu consecințe dezaastroase pentru societatea noastră.

Principalele modificări aduse legilor justiției sunt susceptibile de a produce următoarele consecințe periculoase pentru statul de drept:

1. Colapsul sistemului judiciar și încetarea funcționării justiției ca serviciu public

➤ Prin aceste modificări, corpul magistraților va fi deprofesionalizat, iar Institutul Național al Magistraturii va deveni principalul vector de deprofesionalizare.

- Promovarea, prin eliminarea criteriilor obiective de competență profesională, va deveni un instrument de control, indirect, al soluțiilor pronunțate de către instanțele de control.
- Corpul magistraților va fi redus cu cel puțin 50%, până în 2022.
- Volumul de activitate va fi crescut în mod artificial, aceste măsuri, coroborate cu reducerea masivă a corpului magistraților, vor duce, în special pentru judecători, cel puțin la triplarea volumului de activitate.

2. Influențarea și denaturarea actului de justiție

- Se vor institui mecanisme de control și presiune asupra magistraților, prin organisme susceptibile controlate de către entități din afara Autorității Judecătorești, direct sau indirect. Astfel, se vor putea exercita presiuni asupra magistraților, fie prin intermediul secției pentru cercetarea magistraților, fie prin intermediul Inspecției Judiciare, organisme controlate prin intermediul membrilor Secției pentru judecători a CSM.
- Este reglementată pierderea independenței procurorului.
- Controlul asupra procurorilor va putea fi exercitat și direct de către factorul politic, prin ministrul justiției (va putea da îndrumări cu privire la prevenire și combaterea eficientă a criminalității) fie prin intermediul Procurorului General al României, procurorul-șef al Direcției Naționale Anticorupție sau procurorul-șef al Direcției de Investigare a Infrațiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, a căror numire o controlează ministrul justiției.
- Aceste măsuri vor plasa sistemul judiciar într-o poziție de subordonare față de factorul politic, cu consecința pierderii caracterului de stat de drept și vor favoriza corupția la nivel înalt sau în sistemul judiciar.
- Există riscul ca organele judiciare, și în special parchetele, să se transforme în instrumente de luptă politică, la dispoziția deținătorilor puterii politice, revenind la caracterul de organ represiv, corupt și nefuncțional, din perioada anterioară adoptării legilor „justiției”.

3. Încălcarea art. 47 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (CDFUE), art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, art. 21 din Constituția României

Modificările, primate *ut singuli*, nu sunt toate neconstituționale. Însă, dacă le analizăm cumulat, constatăm că acestea, prin efectul de disoluție a autorității judecătorești, încălcă 47 din CDFUE, art. 6 din Convenție și art. 21 din Constituția României.

CDFUE, Convenția europeană a drepturilor omului și Constituția României nu garantează drepturi teoretice și iluzorii, ci drepturi practice și efective. Dreptul la un proces echitabil trebuie privit prin raportare la locul prioritar pe care îl deține justiția într-un stat de drept corespunzător unei societăți democratice.

Obligația de a asigura un drept de acces la justiție este o obligație pozitivă a statului, indispensabilă pentru buna îndeplinire de către stat a angajamentelor sale asumate la semnarea Convenției europene drepturilor omului sau care îi incumbă din calitatea de membru al Uniunii Europene. Revine statelor semnatar ale Convenției și statelor membre ale Consiliului Europei obligația de a-și organiza sistemul juridic de așa manieră încât jurisdicțiile lor să poată garanta justițiabililor dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil (ex., *Airey c. Irlandei* și *Golder c. Regatului Unit*).

Dreptul la un proces echitabil presupune două componente principale. Prima componenta constă în reglementarea drepturilor fundamentale precum accesul liber la justiție, dreptul la o instanță independentă și imparțială, dreptul la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil, egalitatea armelor, prezumția de nevinovăție, dreptul la o cale de atac eficientă etc. Cea de a doua componentă constă în asigurarea unui sistem judiciar funcțional care să ofere garanțiile necesare și să asigure concret și efectiv soluționarea echitabilă, într-un termen rezonabil a cauzei.

Ambele componente constituie obligații pozitive ale statului român atât potrivit Constituției, cât și decurgând din calitatea de semnatar al Convenției europene a drepturilor omului și de membru al UE.

Peste 4000 din cei cca. 6500 de judecători și procurori au semnat o declarație de protest împotriva acestor modificări, iar ulterior aceste modificări au fost discutate și în adunările generale ale procurorilor și judecătorilor organizate în toate instanțele și parchetele, rezultatul fiind de peste 95% în defavoarea acestor modificări.

Modificările aduse codurilor penal și de procedură penală, la rândul lor sunt de natură să facă aproape imposibilă combaterea criminalității, în general și a corupției, în special. Până în prezent aceste modificări ale codurilor nu au intrat în vigoare.

În paralel cu modificările legislative sus-menționate, ministrul justiției Tudorel Toader a depus ample eforturi pentru a epura conducerea Ministerului Public. A revocat-o pe Laura Codruța Kövesi de la conducerea Direcției Naționale Anticorupție (DNA), cu ajutorul Curții Constituționale. Pentru această procedură, România a fost condamnată de CEDO.

Profitând de expirarea mandatelor unora dintre procurorii care ocupau cele mai înalte funcții ale Ministerului Public, ministrul Tudorel Toader a forțat îndepărtarea procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Augustin Lazăr (cel mai competent și respectat procuror general din istoria postdecembristă) și a procurorului-șef al Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT), Daniel-Constantin Horodniceanu (un alt profesionist cu rezultate remarcabile). La conducerea DIICOT a numit ca procuror-șef o persoană fără nicio experiență și niciun rezultat profesional notabil și cu grave carențe de pregătire profesională (Felix Bănilă), iar ca procuror-șef adjunct pe Giorgiana Hosu, o persoană extrem de controversată, cu probleme mari de integritate și cu rezultate profesionale discutabile. Reținem că aceasta, atât în perioada în care a fost adjunctul procurorului-șef al DIICOT, Felix Bănilă, cât și după demisia acestuia, atunci când a asigurat conducerea direcției, nu a dovedit că are calitățile necesare pentru a ocupa o

astfel de funcție. Motivele care au determinat solicitarea demisiei fostului procuror-șef al DIICOT sunt imputabile cel puțin în egală măsură și doamnei procuror Elena Georgiana Hosu. Modul defectuos în care a gestionat dosarul privind omorurile de la Caracal (de exemplu, permiterea accesului a sute de persoane în câmpul infracțional cu riscul distrugerii sau alterării probelor) impun încetarea activității acesteia în cadrul direcției.

În acest sens reținem și modul defectuos în care aceasta gestionează dosarul „10 August”, unde s-a desemnat și procuror de caz, impresia publică fiind aceea că de la preluarea acestuia de la Secția Parchetelor Militare a PICCJ nu s-a avansat cu cercetările și nici nu s-a explicat în ce ar consta infracțiunile care atrag competența direcției.

În continuare, problemele de integritate, cel puțin la nivelul imaginii, ce țin de faptul că soțul acesteia este trimis în judecată pentru infracțiuni de corupție în dosarul 3603/3/2017 al Tribunalului București, impun îndepărtarea acesteia din cadrul Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, pentru a nu afecta imaginea instituției.

De asemenea, pentru a-și asigura o conducere favorabilă a Inspecției Judiciare, ministrul justiției, Tudorel Toader, a prelungit printr-o ordonanță de urgență mandatul inspectorului șef al Inspecției Judiciare, Lucian Netejoru și al adjunctului acestuia, Gheorghe Stan.

Judecătorii și procurorii care au pus la îndoială sau au criticat modificările din domeniul dreptului penal și/sau „legile justiției” făcute de Parlament, Guvern sau Curtea Constituțională a României, precum și de cei care au luat deciziile judiciare nefavorabile inculpaților trimiși în judecată de Direcția Națională Anticorupție, au devenit ținte pentru Inspecția Judiciară sau chiar pentru nou creată secție pentru investigarea infracțiunilor din justiție.

În ceea ce privește Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție, aceasta apare ca fiind înființată din două motive principale: pe de o parte, pentru asigurarea impunității pentru magistrații corupți agreați de putere, existând riscul refacerii rețelelor de corupție din anii '90 și din prima parte a anilor 2000, iar pe de altă parte, pentru a acționa ca un organ represiv, care să poată fi folosit împotriva magistraților incozi – aspecte cu privire la care magistrații au atras atenția încă de la momentul punerii în discuție a înființării acestei secții speciale, fiind considerați alarmiști. Din păcate, după începerea activității secției speciale, temerile magistraților au fost confirmate, fapt care reiese din comunicările publice ale secției. Din aceste comunicări oficiale rezultă că nu există o corespondență între situația de fapt și încadrarea juridică dată faptelor cercetate – orice persoană cu cunoștințe elementare de drept penal putând remarca această discrepanță gravă.

S-a clamat că secția specială pentru magistrați va fi o unitate de elită, dar persoanele care au fost numite în cadrul acesteia nu fac parte din elita procurorilor. Primul procuror-șef, Gheorghe Stan, a avut o activitate de investigare nesemnificativă la un parchet de pe lângă o judecătorie mică, apoi a funcționat ca procuror „de instanță”, după care a ocupat o funcție de conducere și ulterior a funcționat ca inspector judiciar.

Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție investighează doar magistrații, spre deosebire de fostul serviciu omonim din DNA, care investiga infracțiunile de corupție și asimilate de competența DNA, din zona justiției, indiferent de autor (avocat, polițist, grefier, magistrat).

De la bun început, Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție nu a fost concepută ca o unitate operațională. Structura este formată din cel mult 15 procurori, în situația în care, anual, sunt mii de sesizări (care, în final, se dovedesc neadevărate) împotriva magistraților, în care trebuie efectuat un minimum de anchetă conform jurisprudenței CEDO. Anterior modificării, aceste sesizări erau cercetate de către un număr de peste 150 de procurori din cadrul a 19 unități de parchet (16 parchete de pe lângă curți de apel, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcției Naționale Anticorupție și Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism). În prezent, în secție activează 7 procurori din schema de 15 procurori, aceștia fiind vădit depășiți de volumul de activitate. Acest fapt întărește suspiciunea că, prin înființarea noii secții, nu s-a urmărit o eficientizare a cercetării penale în cauzele în care sunt aduse acuzații penale magistraților, ci doar crearea unei unități, care să poată fi folosită punctual împotriva unui judecător sau procuror „incomod”. De asemenea, există și suspiciunea că s-a mai urmărit garantarea impunității pentru magistrații corupți, dispuși să servească interesele unor grupuri de influență care au controlat procesul legislativ la momentul modificării legilor justiției.

Procedura de numire în cadrul acestei secții este un amalgam juridic care încalcă atât principiul separației carierelor judecătorilor și procurorilor, nou adoptat în lege, cât și principiul caracterului general al legii. Astfel, numirea procurorului-șef și a celor 14 procurori, este controlată total de către Secția pentru Judecători a Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) și nu, cum ar fi fost normal de către Secția pentru procurori. Secția pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii numește majoritatea membrilor comisiei de concurs. Numirea procurorului-șef se face de către Plenul CSM în urma unui „concurș” în fața unei comisii din care fac parte 3 judecători numiți de către Secția pentru judecători și un procuror numit de către Secția pentru procurori, iar ceilalți 14 procurori sunt selectați în urma unui „concurș” susținut în fața unei comisii din care face parte procurorul-șef al direcției și 3 judecători numiți de către Secția pentru judecători dintre membrii secției care au funcționat la o instanță de grad de cel puțin curte de apel și un procuror numit de către Secția pentru procurori. Condiția ca judecătorul să fi funcționat la o instanță de grad de cel puțin curte de apel are vădit caracter „*intuitu personae*” realizându-se prin această reglementare înlăturarea a doi membrii judecători, neagreați de grupul informal care controlează Secția pentru judecători a CSM. Deși unul dintre membrii judecători a fost îndepărtat de la procedura de selecție, prin efectul legii, și a sesizat Curtea Constituțională, încă de acum un an, cu privire la caracterul discriminatoriu și personal al reglementării, Curtea nu s-a pronunțat. Între timp, primul șef al secției speciale a fost numit judecător la Curtea Constituțională de către partidul care a controlat modificările legilor justiției.

Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție a fost adusă în atenția publicului din România prin retragerea intempestivă și fără motivare publică a unor apeluri declarate împotriva unor hotărâri ale Înaltei Curți de Casație și Justiție vizând actuali

sau foști membri importanți ai Partidului Social Democrat sau foști magistrați trimiși în judecată pentru săvârșirea unor infracțiuni de corupție (spre exemplu, Sebastian Aurelian Ghiță, Liviu Mihail Tudose, Ioan Adam, Anca Roxana Bularca, Lorand Andras Ordog, Gheorghe Sturdza Paltin, Viorel Hrebenciuc, Tudor Alexandru Chiuariu) ori pentru alte infracțiuni (Damian Dolache), respectiv neintroducerea căilor de atac în cazul unui dosar vizând un judecător trimis în judecată pentru săvârșirea infracțiunii de fals în declarații în formă continuată (Ovidiu Daniel Galea).

De asemenea, Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție a fost adusă în atenția publicului din România și prin încercările repetate de a obține fizic, de la DNA, dosarul în care era anchetat printre alții și Liviu Nicolae Dragnea, la acel moment acesta fiind președinte al Camerei Deputaților din Parlamentul României, aflat în prezent în detenție pentru comiterea unor infracțiuni asimilate celor de corupție. Secția pentru procurori a CSM a constatat că prin aceste încercări repetate de a lua dosarul respectiv i-a fost afectată independența procurorului de caz.

Nu există niciun argument pertinent logico-juridic pentru atribuirea către un grup informal din cadrul Secției pentru Judecători a acestei competențe. Toate acestea conduc la suspiciunea rezonabilă că raționamentul generator al noii dispoziții legale este acela că, în prezent, majoritatea membrilor din secția pentru judecători este favorabilă modificărilor nocive aduse legilor justiției (a se vedea chiar participarea activă a unor membri în media, poziționându-se neechivoc în sprijinul modificărilor propuse).

Înființarea acestei structuri fără corespondent în niciunul dintre statele Uniunii Europene sau în celelalte state democratice a fost amplu criticată atât de organizațiile internaționale la care România participă, GRECO și Comisia de la Veneția, de Comisia Europeană precum și de reprezentanții tuturor partenerilor strategici.

Pe rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene se află reunite mai multe cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare în temeiul art. 267 alin. (1) și (2) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, pentru a stabili dacă dreptul Uniunii Europene exclude o dispoziție de drept intern care instituie o secție de parchet având competența exclusivă de a cerceta orice infracțiune comisă de un judecător sau procuror. Se așteaptă să se pronunțe o hotărâre până la sfârșitul lunii iunie a anului în curs.

Printre cele mai „relevante” cauze instrumentate se numără următoarele:

1. Dosarul penal nr. 295/P/2019 al acestei structuri, denumit generic „Timmermans”

În „cauză” s-a început urmărirea penală pentru infracțiunile de abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 C.pen., fals intelectual, prevăzută de art. 321 C.pen., comunicare de informații false, prevăzută de art. 404 C.pen., și constituire a unui grup infracțional organizat, prevăzută de art. 367 C.pen. În dosarul penal menționat au fost efectuate cercetări față de fapte pretins săvârșite de: Frans Timmermans (prim vice-președintele Comisiei Europene), Vera Jourova (comisarul european pe Justiție), Angela Cristea (șefa reprezentanței Comisiei Europene în România) și Augustin Lazăr (procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție).

Din cuprinsul denunțului rezultă că pretinsele infracțiuni au fost săvârșite prin adoptarea „Raportului Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de cooperare și de verificare” (Raportul MCV) din 13.11.2018 cu încălcarea atribuțiilor de serviciu.

Prin comunicatul din data de 28.03.2019, Biroul de Informare și Relații Publice din cadrul PICCJ a informat opinia publică despre faptul că procurorul SIIJ a dispus, la data de 27.03.2019, clasarea acestei cauze „întrucât s-a stabilit că nu s-a decelat niciun element/indiciu de natură să conducă la presupunerea rezonabilă că faptele reclamate ar exista în materialitatea lor”.

Având în vedere temeiul clasării prezentat în comunicat, rezultă că Adina Florea, în calitate de procuror, a efectuat o urmărire penală completă cu privire la fapte pretins săvârșite de trei funcționari ai Uniunii Europene.

În temeiul art. 11 lit. (a) din Protocolul nr. 7 la Tratatul Uniunii Europene, privind privilegiile și imunitățile Uniunii Europene, funcționarii Uniunii Europene beneficiază de imunitate de jurisdicție, pentru actele îndeplinite în calitatea lor oficială, inclusiv pentru afirmațiile scrise sau verbale.

Luând cunoștință prin intermediul presei despre această situație, Comisia Europeană, prin purtătorul său de cuvânt, Margaritis Schinas, a reamintit autorităților române că, prin semnarea acestui Protocol, România și-a asumat respectarea imunității de jurisdicție a oficialilor Comisiei, precizând inclusiv că aceștia sunt supuși numai jurisdicției Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Aceste aspecte au fost ignorate pe tot parcursul urmăririi penale, inclusiv în ordonanța de clasare, procurorul Adina Florea justificându-și efectuarea urmăririi penale în cauză în baza competenței SIIJ de urmărire a pretinselor fapte ale procurorului general de atunci, cu care înalții oficiali europeni ar fi acționat împreună, potrivit denunțului.

2. Dosarul doamnei judecător Muntean Crina-Elena

S-a dispus continuarea urmăririi penale sub aspectul săvârșirii „infracțiunilor de favorizarea făptuitorului prevăzută de dispozițiile art. 269 alin. (1) Cod penal, instigare la mărturie mincinoasă prevăzută de dispozițiile art. 47 Cod penal raportat la art. 273 alin. (1) Cod penal, în referire la art. 279 alin. (2) Cod penal, instigare la abuz în serviciu prevăzută de dispozițiile art. 47 Cod penal raportat la art. 297 alin. (1) Cod penal, în referire la art. 279 alin. (2) Cod penal”, în cauza 1/P/2019 de către „procurorul” Adina Florea din cadrul Secției de Investigare a Infracțiunilor din Justiție.

În ceea ce privește cauza, reținem următoarele aspecte: până la momentul dispunerii continuării urmăririi penale față de doamna judecător Muntean Crina-Elena, față de vreo conduită a acesteia nu s-au efectuat cercetări în cauză. Nici nu aveau cum, obiectul cauzei fiind pretinsa efectuare nelegală a urmăririi penale față de doi judecători din raza Curții de Apel Oradea, în contextul unei discuții între procurorii DNA – Serviciul Teritorial Oradea referitor la care a apărut în spațiul public o înregistrare audio a unei discuții atribuită, fără vreo verificare tehnică, respectivilor procurori.

Doamna judecător Muntean Crina-Elena nu a participat la respectiva discuție și nici nu s-a făcut vreo referire la dumneaei în acea discuție. În aceste condiții, continuarea urmăririi penale față de doamna judecător Muntean Crina-Elena la 11 luni de la începerea urmăririi penale cu privire la o situație de fapt de care este străină induce aparența că tot demersul este nesperios și abuziv, servind unor scopuri străine actului de justiție.

Procurorul de caz, Adina Florea, a fost recuzat și recuzarea a fost admisă după ce în prezența mai multor martori, inclusiv avocați ai părților, și-a manifestat bucuria la aflarea veștii că doamna judecător Crina-Elena Muntean este bolnavă, exprimându-se în sensul că nu va supraviețui bolii. Recuzarea a fost admisă, dar s-au menținut actele întocmite de către procurorul de caz, deși acesta fusese declarat incompatibil.

3. Dosarele foștilor procurori de la DNA – Serviciul Teritorial Oradea și de la Serviciul Teritorial Ploiești

4. Dosarele membrilor CSM, care s-au exprimat împotriva modificărilor nocive aduse legilor justiției. Cristian Ban, Nicolae Andrei Solomon, Bogdan Mateescu și Florin Deac sunt cercetați de Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție. Existența unor dosare privind pe membrii CSM, procurorii Cristian Ban, Nicolae Andrei Solomon și Florin Deac, a fost adusă în atenția opiniei publice cu ocazia avizării negative a procurorilor Gabriela Scutea, Georgiana Hosu și Bogdan Dimitrie Licu pentru ocuparea funcțiilor de procuror general al PICCJ, procuror-șef al DIICOT, respectiv de prim-adjunct al procurorului general al PICCJ, când cei trei membri procurori ai CSM au fost citați pentru a fi audiați la secția specială, existând o puternică suspiciune că prin citarea lor, dublată și de o campanie media fără precedent de agresivă, la adresa respectivilor membrii CSM și a familiilor acestora, s-a urmărit intimidarea acestora, pentru a-i „convinge” să-i avizeze favorabil pe cei trei candidați. Din fericire, membrii CSM vizați de aceste proceduri nu au cedat și i-au avizat negativ pe cei trei candidați, conform prestației extrem de slabe a acestora și a problemelor de integritate care îi descalificau pentru ocuparea unor asemenea funcții.

5. O reverberație amplă internațională a prezentat-o ancheta inopinată la care a fost supusă doamna Laura Codruța Kövesi

Fostul procuror-șef al DNA, anunțată că este suspectă imediat după confirmarea candidaturii sale, din prima poziție a listei finale de trei candidați, la funcția de procuror-șef european al Parchetului European (EPPO), care va avea competența de a investiga și urmări penal infracțiuni care afectează bugetul Uniunii Europene, precum fraudă, corupția, spălarea de bani sau fraudă transfrontalieră în materie de TVA. În prealabil, candidatura doamnei Laura Codruța Kövesi la funcția de procuror-șef european al Parchetului European (EPPO) fusese criticată de Președintele Senatului României de la acea vreme, dl Călin Popescu Tăriceanu, ori de ministrul justiției din România de la acea vreme, dl Tudorel Toader.

Ancheta a atras reacția imediată a Comisiei Europene („toți candidații la postul de procuror-șef european trebuie tratați corect; independența justiției în România este de o importanță crucială”).

Prin hotărârea din 3 aprilie 2019, Înalta Curte de Casație și Justiție a dispus revocarea controlului judiciar impus doamnei Laura Codruța Kövesi, stabilind că acuzațiile aduse – luare de mită, abuz în serviciu și mărturie mincinoasă sunt lipsite de precizie, claritate (coerentă) și de suport probator, iar controlul judiciar a fost nelegal. Judecătorul de drepturi și libertăți reține neîndeplinirea condițiilor necesare începerii urmăririi penale *in personam* și punerii în mișcare a acțiunii penale (lipsa de claritate a acuzațiilor, aspect ce echivalează cu inexistența notificării oficiale, existența unui caz de stingere sau împiedicare a exercitării acțiunii penale, lipsa probelor), nemotivarea ordonanței prin care s-a dispus luarea măsurii controlului judiciar, impunerea altor obligații decât cele expres și limitativ prevăzute de lege. Toate aceste vicii se subsumează unor condiții de legalitate care, odată dovedite, fac inutilă analiza elementelor ce țin de temeinicie.

Principalul instrument de presiune și intimidare în perioada 2017 - prezent a rămas totuși Inspekția Judiciară, în unele cazuri, procedura disciplinară se referă la înseși acțiunile arătate mai sus, în alte cazuri, procedura se desfășoară sub un anumit pretext, pentru fapte care, în alte situații, nu au fost considerate abateri judiciare.

Prin modificările aduse legilor justiției, Inspekția Judiciară s-a transformat, de facto, în echipa de suport tehnic a inspectorului-șef care capătă puteri absolute în cadrul inspekției. Astfel, acesta: numește, dintre inspectorii judiciari, pe cei care vor ocupa funcțiile de conducere; controlează absolut selecția inspectorilor judiciari; conduce și controlează activitatea de inspekție și pe cea de cercetare disciplinară, impunând soluțiile în mod discreționar; este ordonator principal de credite și stabilește schema de personal; aprobă, prin regulament, normele pentru efectuarea lucrărilor de inspekție; este singurul titular al acțiunii disciplinare.

Numirea inspectorului-șef este controlată total de Secția pentru judecători care desemnează, dintre membrii săi, majoritatea membrilor comisiei de concurs. Și aceste modificări, asemeni celor privind numirea procurorului-șef al secției speciale pentru cercetarea infracțiunilor din justiție, sunt lipsite de suport logico-juridic, conducând la suspiciunea rezonabilă că raționamentul generator al modificării dispoziției legale este acela că majoritatea membrilor din secția pentru judecători este favorabilă modificărilor nocive propuse și, totodată, favorabilă actualului inspector-șef. Mai mult, introducându-se condiția să fi funcționat efectiv la un tribunal, curte de apel sau la ICCJ, pentru membrii judecători ai comisiei, caracterul „conjunctural-personal” al acestei reglementări este cu atât mai pregnant cu cât, în secția pentru judecători, cei 2 reprezentanți ai judecătorilor, care au grad de tribunal, s-au poziționat constant împotriva modificărilor „legilor justiției” (astfel se obține o majoritate confortabilă în secția pentru judecători în sensul modificărilor „legilor justiției”).

Funcția de inspector-șef, prin puterile sale crescute, devine, în urma modificărilor, alături de cea de procuror-șef al secției speciale pentru cercetarea infracțiunilor din justiție, unul dintre cele mai puternice instrumente de presiune și represiune din sistemul judiciar (în acest sens a se vedea și demersul „neprezentării” a 5 dintre membrii

secției de judecătorești, la ședința plenului CSM din 30.08.2017, ce avea ca obiect discutarea raportului final privind auditul extern al managementului Inspecției Judiciare pentru anul 2016, părăsire ce a avut ca obiectiv declarat neasigurarea cvorumului necesar revocării conducerii Inspecției Judiciare).

Exemplificăm folosirea procedurilor disciplinare ca instrument de intimidare, presiune sau represiune prin următoarele exemple:

1. Judecătorul Georgeta Ciungan de la Tribunalul Bihor

Judecând cauza penală nr. 3507/111/2016, judecătorul Georgeta Ciungan de la Tribunalul Bihor s-a aflat în situația de a fi nevoită să excludă toate probele adunate de procurorii DNA împotriva a patru inculpați, pentru a respecta trei decizii controversate ale Curții Constituționale. În data de 7 mai 2019, a decis să sesizeze Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare în temeiul art. 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Întrebările ridicate au vizat următoarele aspecte: dacă Mecanismul de cooperare și verificare este obligatoriu pentru România, dacă Curtea Constituțională a României trebuie să se abțină de la deciziile care intră în competența exclusivă a instanțelor și a Parlamentului, dacă dreptul Uniunii impune ca efectele unor astfel de decizii să nu fie luate în considerare și exclude o dispoziție de drept intern care stabilește răspunderea disciplinară pentru magistratul care respinge o decizie a unei instanțe constituționale, în contextul întrebării ridicate (cauza C-379/19).

Unul dintre avocații a doi dintre inculpații acuzați pentru infracțiuni de corupție în cazul menționat a formulat o plângere către Inspecția Judiciară împotriva judecătorului sus-menționat, cu privire la solicitarea hotărârii preliminare. După efectuarea verificărilor preliminare, prin Rezoluția nr. 2112/A din 1 iulie 2019 (dosar nr. 19-1794) Inspecția Judiciară a declanșat cercetarea disciplinară împotriva judecătorului Georgeta Ciungan privind săvârșirea infracțiunii disciplinare prevăzută de prima teză a pct. 5) al art. 99 din Legea nr. 303/2004 – „nerespectarea deciziilor Curții Constituționale”.

Inspecția Judiciară a reținut că abaterea disciplinară constă în: formularea de observații – în conținutul întrebărilor adresate Curții de Justiție a Uniunii Europene – cu privire la competența și caracterul obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, punând în dezbatere aceste aspecte în scopul de evitare a unei sancțiuni disciplinare, dacă ar exclude aplicarea celor trei decizii controversate ale Curții Constituționale în cauza dedusă judecătorești.

2. Judecătorul militar George Dorel Matei de la Curtea Militară de Apel București

La data de 15 februarie 2019, în dosarul penal nr. 36/2/2019, judecătorul George Dorel Matei de la Curtea de Apel București a sesizat Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare în temeiul art. 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Întrebările ridicate au vizat următoarele

aspecte: dacă Mecanismul de cooperare și verificare este obligatoriu pentru România, dacă dreptul Uniunii Europene exclude o dispoziție de drept intern care instituie o secție de parchet având competența exclusivă de a cerceta orice infracțiune comisă de un judecător sau procuror și dacă principiul supremației din dreptul european exclude o dispoziție de drept intern care permite unei instituții politico-jurisdicționale, cum ar fi Curtea Constituțională a României, să încalce principiul menționat anterior prin intermediul unor decizii care nu sunt susceptibile de recurs (cauza C-195/19).

Imediat, președintele Consiliului Superior al Magistraturii, doamna Lia Savonea a sesizat Inspekția Judiciară, folosind ca pretext un articol de presă despre judecătorul cauzei, articol care privea un alt subiect, publicat pe www.luju.ro, un site web specializat în defăimarea magistraților.

După efectuarea verificărilor preliminare, prin Rezoluția nr. 2705/A din 12 august 2019 (cauza nr. 19-3262), Inspekția Judiciară a declanșat cercetarea disciplinară împotriva judecătorului George Dorel Matei privind săvârșirea abaterii disciplinare prevăzută de teza întâi a punctului i din articolul 99 din Legea nr. 303/2004, „*nerespectarea îndatoririi de a se abține atunci când judecătorul sau procurorul știe că există una din cauzele prevăzute de lege pentru abținerea sa*”.

Inspekția Judiciară a reținut următoarele:

Judecătorul George Dorel Matei a fost membru al completului de apel, în dosarul penal nr. 43351/3/2015. Prin decizia 1707/A din 19 decembrie 2018 a Curții de Apel București s-a admis apelul formulat de DNA și au fost condamnați doi inculpați acuzați de infracțiuni de corupție, care inițial fuseseră achitați de instanța de fond. Inspekția Judiciară, sesizată de președintele Consiliul Superior al Magistraturii, a declarat că judecătorul George Dorel Matei ar fi trebuit să se abțină de la judecarea acestui apel, deoarece la 4 iulie 2019 (la cca 8 luni de la pronunțarea deciziei în apel) a fost admisă, în principiu, o contestație în anulare, pe motiv că există un caz de incompatibilitate cu privire la el [art. 64 alin. (1) lit. f) C.proc.pen., „*există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului este afectată*”], cu consecința că apelul va fi judecat.

Site-ul www.luju.ro l-a acuzat pe judecătorul George Dorel Matei de părtinire, întrucât unul dintre inculpați, în calitate de funcționar public, ar fi soluționat o cerere trimisă de tatăl judecătorului, în anul 2014, prin adresa de e-mail a judecătorului, cerere prin care tatăl judecătorului a solicitat verificarea respectării prevederilor legale privind construcția unei clădiri în curs de edificare. Nu a fost prezentat niciun al element din care să rezulte că între judecătorul sus menționat sau chiar tatăl acestuia și respectivul funcționar s-ar fi declanșat vreun conflict în legătură cu modul de soluționare a cererii (de altfel, o cerere lipsită de importanță).

În prezent, cauza disciplinară se află pe rolul Secției pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii, secție controlată informal tocmai de către dna Lia Savonea, autoarea sesizării disciplinare.

3. Judecătorul Ruxandra Grecu de la Curtea de Apel București

La data de 19 octombrie 2018, în cauza nr. 5811/3/2015, un complet de apel al Curții de Apel București, prezidat de judecătorul Ruxandra Grecu, a ridicat o excepție de neconstituționalitate a anumitor dispoziții ale Ordonanței de urgență nr. 92/2018, care a modificat Legea nr. 304/2004, prin instituirea unor reguli restrictive și nejustificate aplicabile începând cu 16.10.2018 procurorilor DNA pentru continuarea activității lor în cadrul direcției.

La data de 19 martie 2019, site-ul www.ziare.ro a publicat un articol în care citează judecătorul Ruxandra Grecu explicând de ce, în unele cazuri, pentru a asigura o protecție eficientă a identității martorilor, este necesar ca aceeași persoană să fie audiată atât sub identitate reală, cât și sub identitate protejată, precizând că nicio dispoziție legală nu interzice această practică și că instanța are posibilitatea de a exclude oricare dintre cele două declarații ale martorului.

Doi jurnaliști au solicitat Curții de Apel București să prezinte un punct de vedere cu privire o presupusă lipsă de imparțialitate a judecătorului Ruxandra Grecu (favorabilă DNA), cu referire la dosarul penal nr. 48239/3/2017/a1, unde un martor protejat a fost audiat de DNA atât sub identitatea reală cât și sub cea protejată. Prin Decizia 100 din 18 aprilie 2019, Colegiul de conducere al Curții de Apel București a solicitat Inspecției Judiciare să înceapă cercetările pentru presupuse abateri judiciare. Cazul a fost înregistrat la Inspekția Judiciară cu numărul 19-2362.

La scurt timp, inculpatul din dosarul penal nr. 48239/3/2017/a1 a formulat o cerere de recuzare a judecătorului Ruxandra Grecu, în baza Deciziei 100 a organului de conducere. Recuzarea a fost respinsă.

După verificări preliminare, prin Rezoluția nr. 1960 din 20 iunie 2019, un inspector judiciar a închis cauza nr. 19-2362, pe motiv că judecătorul nu și-a exprimat decât opinia profesională pe o chestiune de principiu, fără a face referire la un caz particular, deci nu există indicii cu privire la comiterea infracțiunilor prevăzute la lit. b) și prima teză a punctului i din art. 99 din Legea nr. 303/2004, *„încălcarea prevederilor legale referitoare la incompatibilități și interdicții privind judecătoria și procurorii”* și *„nerespectarea îndatoririi de a se abține atunci când judecătorul sau procurorul știe că există una din cauzele prevăzute de lege pentru abținerea sa”*. Rezoluția a fost confirmată de inspectorul șef și nu a fost formulată nicio plângere împotriva acesteia.

În mod surprinzător, întrucât nu există nicio bază legală pentru o astfel de procedură, prin procesul-verbal nr. 2815/A din 26 august 2019, în aceeași cauză nr. 19-2362, un alt inspector judiciar (același care a început ancheta împotriva judecătorului George Dorel Matei) a declanșat cercetarea disciplinară împotriva judecătorului Ruxandra Grecu, cu privire la săvârșirea abaterii disciplinare prevăzută la art. 99 lit. a) și b) din Legea nr. 303/2004, *„manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale ori prestigiului justiției, săvârșite în exercitarea sau în afara exercitării atribuțiilor de serviciu”*, *„încălcarea prevederilor legale referitoare la incompatibilități și interdicții privind judecătoria și procurorii”*.

Ulterior, s-a mai declanșat o acțiune disciplinară împotriva aceluiași judecător pentru presupuse absențe repetate. În fapt, în zilele în care se pretinde că judecătorul ar fi absentat, aceasta fie participase la un stagiu de pregătire organizat prin Institutul Național al Magistraturii, fie era prezent la serviciu, fiind pontat chiar de către persoana care a formulat sesizarea (președintele de secție de la acea dată).

4. Judecătorul Crina Elena Munteanu de la Tribunalul Bihor

În perioada 1 ianuarie 2018 - 21 noiembrie 2018, prin decizia din 27 decembrie 2017 a Colegiului de conducere al Tribunalului Bihor (compus din șapte judecători, printre care se numără și judecătorul Crina Elena Munteanu), judecătorul Crina Elena Munteanu a fost, temporar, desemnat a fi singurul judecător pentru drepturi și libertăți la Tribunalul Bihor. Deși regula este aceea ca toate cauzele civile și penale să fie distribuite aleatoriu, din „motive obiective” este permis de Regulamentul de ordine interioară al instanțelor și desemnarea unui singur judecător pentru drepturi și libertăți. Decizia a fost luată având în vedere numărul insuficient de judecători și necesitatea păstrării confidențialității. În alte cazuri, Inspekția Judiciară a considerat că o practică de acest fel este adecvată.

În calitate de judecător pentru drepturi și libertăți, Crina Elena Munteanu a decis, în cursul urmăririi penale, cu privire la cererile, propunerile sau orice alte solicitări referitoare la măsuri preventive, măsuri asigurătorii, aprobarea perchezițiilor și utilizarea metodelor speciale de supraveghere sau de investigare, multe dintre acestea în cazurile în care ancheta penală a fost efectuată de procurorii DNA.

La data de 11 ianuarie 2019, la Inspekția Judiciară a fost înregistrată o plângere, sesizare formulată de un avocat, privind nerespectarea distribuirii aleatorii a cauzelor către judecătorul pentru drepturi și libertăți de la Tribunalul Bihor. Respectiva sesizare (făcută în decembrie 2018) nu a fost înregistrată timp de aproape 4 săptămâni, pentru a putea fi manipulată repartizarea către inspectorul judiciar „agreat” (repartizarea lucrărilor în cadrul Inspekției Judiciare se face după un sistem ciclic în ordinea înregistrării lucrărilor).

După efectuarea verificărilor prealabile, prin Rezoluția nr. 233 din 21 februarie 2019 (cauza nr. 19-134), Inspekția Judiciară a închis cauza, nefiind indicii cu privire la săvârșirea infracțiunii disciplinare prevăzută de art. 99 lit. o) din Legea nr. 303/2004, „*nerespectarea dispozițiilor privind distribuirea aleatorie a cauzelor*”. Această rezoluție a fost invalidată de inspectorul șef, care a dispus verificări suplimentare.

Prin Rezoluția nr. 1016 din 11 aprilie 2019, Inspekția Judiciară a demarat cercetările disciplinare împotriva tuturor celor șapte judecători membri ai organului de conducere cu privire la săvârșirea abaterii disciplinare prevăzută la art. 99 punctul o) din Legea nr. 303/2004.

Prin Rezoluția nr. 1839 din 10 iunie 2019, Inspekția Judiciară a decis respingerea plângerii avocatului împotriva a șase dintre judecătorii membri ai colegiului de conducere și exercitarea acțiunii disciplinare împotriva judecătorului Crina Elena Munteanu în fața Secției pentru judecătorii Consiliului Superior al Magistraturii.

În opinia Inspecției Judiciare, doar judecătoarea Crina Elena Munteanu a avut capacitatea de a înțelege că principiul distribuției aleatorii a fost încălcat de către colegiul de conducere, astfel că i-a manipulat pe ceilalți membri ai colegiului de conducere. Inspecția Judiciară a considerat că, deoarece patru dintre judecători activau în alte secții ale tribunalului decât secția penală și un judecător opera în secția penală, dar avea o experiență profesională mai redusă (un judecător a fost omis), acești judecători nu au înțeles implicațiile votul lor.

Inspecția Judiciară a mai susținut că respectivul colegiu de conducere nu are puterea de a constata existența unor „motive obiective” și faptul că o practică poate fi găsită adecvată în alte cazuri, chiar o practică generalizată la nivel național, nu înlătură răspunderea disciplinară în cazurile particulare.

În prezent cauza disciplinară se află pe rolul Secției pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii, secție controlată informal tocmai de dna Lia Savonea. Toate apărările și excepțiile ridicate de către judecător au fost respinse, prin considerentele reținute de majoritatea din cadrul Secției pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii, încălcându-se flagrant jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Ulterior, a mai declanșată o procedură disciplinară împotriva aceluiași judecător, pentru aspectele relatate într-un interviu pe care aceasta l-a acordat revistei *Newsweek România*. Aceasta a relatat despre rețelele de corupție din cadrul justiției bihorene, acționând ca un avertizor de integritate.

5. Judecătorul Ciprian Coadă de la Curtea de Apel Constanța

La data de 14 martie 2017, judecătorul Ciprian Coadă de la Curtea de Apel Constanța a criticat Decizia nr. 68 din 27 februarie 2017 a Curții Constituționale într-un articol publicat pe www.juridice.ro (publicație de specialitate). Analizând decizia, judecătorul Ciprian Coadă a observat depășirea competenței sale de către Curtea Constituțională, care a introdus o nouă formă de imunitate parlamentară și ministerială și, de asemenea, o nouă cauză pentru înlăturarea caracterului infracțional al faptelor săvârșite în exercitarea activității legislative, legitimând astfel abuzul de putere.

În urma unei plângeri formulate de Curtea Constituțională, judecătorul Ciprian Coadă a făcut obiectul procedurii disciplinare, pronunțându-se o hotărâre definitivă a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Prin decizia civilă nr. 128 din 27 mai 2019, în cauza civilă nr. 584/1/2019, Înalta Curte de Casație și Justiție l-a sancționat cu avertisment pentru abaterea disciplinară prevăzută la articolul 99 litera a din Legea nr. 303/2004, „manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale ori prestigiului justiției, săvârșite în exercitarea sau în afara exercitării atribuțiilor de serviciu”, după ce inițial Secția pentru judecători din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii îi aplicase sancțiunea reducerii salariului cu 5% timp de 2 luni.

6. Judecătorul Anca Codreanu de la Tribunalul Braşov

La data de 2 octombrie 2018, Asociația „Forumul Judecătorilor din România” a publicat pe site-ul propriu un studiu intitulat „*White Paper: Protocoalele de cooperare dintre Serviciul Român de Informații și diverse autorități judiciare cu competență în materie penală*”, disponibil la <http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/FJR-White-Paper-Protocoalele-de-cooperare-dintre-SRI-si-diverse-autoritati-din-sistemul-judiciar-avand-competenta-in-materie-penala.pdf>. În același timp, asociația a dat publicității o declarație care conține concluziile acestui studiu, în finalul căreia a fost menționată „*Persoana de contact: judecătorul Anca Codreanu, co-președinte al Asociației Forumul Judecătorilor din România*”.

Nemulțumit de acest studiu, un inculpat urmărit penal de DNA a formulat la Inspekția Judiciară o plângere disciplinară împotriva tuturor membrilor asociației profesionale. Acesta s-a declarat nemulțumit de faptul că a fost folosit în studiu cuvântul „infractor” și că unele dintre ideile exprimate în studiu sunt contrare celor exprimate pe același subiect de către 14 dintre președinții curților de apel, susținând că studiul reprezintă o încercare de a influența alți judecători. În consecință, judecătorul Anca Codreanu de la Tribunalul Braşov (care funcționează în Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal) a făcut obiectul unor verificări prealabile (cauza nr. 7113/IJ/3186/DIJ/2018). Judecătorul Anca Codreanu a fost singurul membru al asociației profesionale în cauză care a fost supus verificărilor prealabile.

Prin rezoluția din 19 aprilie 2019, inspectorul judiciar desemnat a închis cauza, nefiind indicii cu privire la săvârșirea abaterii disciplinare prevăzute la art. 99 lit. a) și l) din Legea nr. 303/2004, „*manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale ori prestigiului justiției, săvârșite în exercitarea sau în afara exercitării atribuțiilor de serviciu*” și „*imixtiunea în activitatea altui judecător sau procuror*”. Această rezoluție a fost invalidată de inspectorul șef, care a dispus verificări suplimentare. Prin Rezoluția din 27 mai 2019, același inspector a închis cauza din nou, această decizie fiind definitivă, deoarece legea nu permite o altă invalidare.

7. Judecătorul Mihai Bogdan Mateescu, membru ales al Consiliului Superior al Magistraturii

Judecătorul Mihai Bogdan Mateescu, membru ales al Consiliului Superior al Magistraturii, cunoscut pentru opoziția sa față de modificările legislative care afectează statul de drept, a făcut obiectul unei proceduri disciplinare, ca urmare a unei postări pe Facebook din data de 31 mai 2018, în care a exprimat o întrebare retorică cu privire la caracterul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, după ce a dat ca exemplu, printre altele, situația unui membru al Curții Constituționale care a acționat în această poziție de aproximativ 10 ani, deși Curtea Constituțională a decis că este neconstituțional mecanismul prin care mandatul unui membru al Curții Constituționale este prelungit peste termenul constituțional de nouă ani.

În urma unei plângeri a acelui membru al Curții Constituționale, după efectuarea verificărilor prealabile, prin Rezoluția din 21 septembrie 2018 (dosar nr. 5104/IJ/2354/DIJ/2018), Inspekția Judiciară a început cercetările disciplinare împotriva judecătorului

Mihai Bogdan Mateescu, privind săvârșirea infracțiunii disciplinare prevăzută la art. 99 lit. a) din Legea nr. 303/2004, „*manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale ori prestigiului justiției, săvârșite în exercitarea sau în afara exercitării atribuțiilor de serviciu*”. Prin Rezoluția din 12 decembrie 2018, plângerea a fost respinsă, dar au fost găsite indicii ale nerespectării Codului deontologic al judecătorilor și procurorilor. Aceasta este o procedură reglementată exclusiv la nivel infralegal.

La data de 13 decembrie 2019, Inspekția Judiciară a sesizat Secția pentru judecătorești din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii, arătând că există indicii ale nerespectării art. 7 și art. 9 alin. (2) din Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor, „*Judecătorii și procurorii au datoria să promoveze statul de drept și să apere drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor*” și „*Judecătorii și procurorii trebuie să se abțină de la orice comportament, act sau manifestare care le poate afecta imparțialitatea*”.

Prin Hotărârea nr. 579 din 10 aprilie 2019, cu majoritate, Secția pentru judecătorești a Consiliului Superior al Magistraturii a decis că nu există indicii privind nerespectarea de către judecătorul Mihai Bogdan Mateescu a regulilor de conduită menționate mai sus și, prin urmare, a respins solicitarea Inspekției Judiciare (6 voturi pentru și 2 contra).

8. Procurorul Bogdan Ciprian Pîrlog, prim-procuror militar adjunct al Parchetului Militar de pe lângă Tribunalul Militar București

Procurorul Bogdan Ciprian Pîrlog face obiectul a trei acțiuni disciplinare și tocmai s-a declanșat față de acesta o a patra procedură disciplinară aflată în prezent în faza verificărilor prealabile.

Prima procedură disciplinară (cauza nr. 601/IJ/136/DIP/2018) are ca obiect săvârșirea abaterii disciplinare prevăzută de art. 99 lit. a) din Legea nr. 303/2004, „manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale ori prestigiului justiției, săvârșite în exercitarea sau în afara exercitării atribuțiilor de serviciu” și privesc opiniile care ar fi fost exprimate de către acesta în articolul „Principalele aspecte de natură a afecta grav sistemul judiciar”, publicat la 25 ianuarie 2018, pe site-ul www.juridice.ro. Inspekția Judiciară s-a sesizat din oficiu.

Prin Rezoluția din 27 august 2018, Inspekția Judiciară a decis să exercite acțiunea disciplinară împotriva procurorului militar Bogdan Ciprian Pîrlog, precizând că acesta a acționat „*cu desconsiderarea explicită și totală a normelor și standardelor de conduită impuse magistraților, a denigrat, în mod deliberat, (...) membrii Secției pentru judecătorești a Consiliului Superior al Magistraturii, apreciind că aceasta este fidelizată și favorabilă actualei puteri politice*”. În ceea ce privește inspectorii Inspekției Judiciare, se reține chiar de către aceștia că „*i-ar fi calificat drept organisme controlate de către factorul politic prin care (...) se vor putea exercita presiuni asupra magistraților*”.

În condițiile în care procurorul Bogdan Ciprian Pîrlog a contestat în fața Curții de Apel București legalitatea unei dispoziții a Regulamentului privind normele pentru efectuarea lucrărilor de inspekție de către Inspekția Judiciară, adoptat de Consiliul Superior al Magistraturii, care adaugă la lege, vătămându-i-se drepturile în procedura disciplinară, prin sentința civilă nr. 4823/2018 din 23 noiembrie 2018, dată în cazul

nr. 2873/2/2018, această dispoziție a fost anulată și aplicarea ei a fost suspendată până la soluționarea definitivă a cauzei.

Consiliul Superior al Magistraturii și Inspekția Judiciară (care a susținut, împotriva legii și a dovezilor, că inspectorul șef a adoptat Regulamentul în cauză, deci ar fi trebuit să fie parte în cauză) au formulat apel la Înalta Curte de Casație și Justiție, primul termen fiind stabilit pentru 18 februarie 2021, procedura disciplinară fiind suspendată până se pronunță Înalta Curte de Casație și Justiție.

De menționat este faptul că, în motivele de apel, Inspekția Judiciară a criticat conduita judecătorului din cauza nr. 2873/2/2018 pentru că s-ar fi grăbit să motiveze sentința menționată mai sus și, la scurt timp, Inspekția Judiciară a demarat procedurile disciplinare împotriva judecătorului sub pretextul întâzierilor la motivare în alte cazuri. Este evident că prin această acțiune „de forță” Inspekția judiciară încearcă să intimideze judecătorii din completul de apel.

A doua procedură disciplinară (cauza nr. 5922/IJ/1454/DIP/2018) are ca obiect săvârșirea abaterii disciplinare prevăzută de art. 99 lit. m) din Legea nr. 303/2004, „nerespectarea în mod nejustificat a dispozițiilor ori deciziilor cu caracter administrativ dispuse în conformitate cu legea de conducătorul instanței sau al parchetului ori a altor obligații cu caracter administrativ prevăzute de lege sau regulamente” și privește activitățile desfășurate de procurorul militar Bogdan Ciprian Pîrlog cu privire la actele de violență ale jandarmilor împotriva demonstranților pașnici ce protestau împotriva corupției, în Piața Victoriei din București, la data de 10 august 2018. Inspekția Judiciară a acționat din oficiu.

Prin Rezoluția din 8 ianuarie 2019, Inspekția Judiciară a decis să exercite acțiunea disciplinară împotriva procurorului militar Bogdan Ciprian Pîrlog, susținând că, mergând în Piața Victoriei pentru a vedea ce se întâmplă și luând măsuri din oficiu (în conformitate cu art. 292 C.proc.pen.), ar fi încălcat art. 89 din Regulamentul de ordine interioară al parchetelor (care nu interzice libera circulație sau curiozitatea procurorilor și afirmă că procurorii vor exercita orice atribuții prevăzute de lege). Inspekția Judiciară a apreciat, de asemenea, că procurorul Bogdan Ciprian Pîrlog ar fi încălcat art. 2 și 5 din Ordinul nr. 192/2010 al procurorului general, prin faptul că nu ar fi informat superiorul său despre activitățile sale, deși acesta l-a informat pe superiorul său (acest aspect este vădit fals, existând atât informările scrise, cât și declarațiile persoanelor informate).

La data de 6 martie 2019, în cazul nr. 3/P/2019, Secția pentru procurori din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii a suspendat procedura disciplinară până la o hotărâre definitivă a Înaltei Curți de Casație și Justiție în dosarul nr. 2874/2/2018.

Atât în prima, cât și în a doua acțiune disciplinară, repartiția lucrării disciplinare a fost manipulată în așa fel încât un același inspector judiciar, fidel conducerii Inspekției Judiciare, și al cărui soț ocupa o funcție importantă într-un minister, să fie desemnat în cauză.

A treia procedură disciplinară (cauza nr. 19-1863) are ca obiect săvârșirea abaterii disciplinare prevăzută la art. 99 lit. a) din Legea nr. 303/2004, „manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale ori prestigiului justiției, săvârșite în exercitarea

sau în afara exercitării atribuțiilor de serviciu” și vizează opiniile exprimate de procurorul Bogdan Ciprian Pîrlog, în calitate de reprezentant al Asociației „Inițiativa pentru Justiție” (o asociație profesională a procurorilor) în cadrul unei reuniuni organizate de președintele României, domnul Klaus Werner Iohannis, la 27 martie 2019 – opinii prezentate publicului într-un comunicat de presă din 31 martie 2019, semnat de toți cei trei co-președinți ai asociației profesionale, procurorii Sorin Marian Lia, Ionuț Marcu și Bogdan Ciprian Pîrlog.

Procedura s-a declanșat în urma formulării unei plângeri adresate Inspecției Judiciare de către toți procurorii Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție (un organism special creat recent, formal, în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție aflat, informal, sub controlul doamnei Lia Savonea) împotriva procurorilor Bogdan Ciprian Pîrlog și Sorin Marian Lia.

Inițial, procedura a vizat înseși discuțiile purtate la întâlnirea cu Președintele României de către cei doi reprezentanți ai Asociației „Inițiativa pentru Justiție”, dar, după ce procurorul militar Bogdan Ciprian Pîrlog a solicitat audierea tuturor participanților la ședință, inclusiv a Președintelui României, obiectul procedurii disciplinare s-a restrâns la afirmațiile din comunicatul de presă.

Prin Rezoluția nr. 2860/B/30.08.2019 din 30 august 2019, Inspecția Judiciară a decis să exercite acțiunea disciplinară împotriva procurorului militar Bogdan Ciprian Pîrlog pe motiv că opiniile sale critice, cu privire la Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție (descrisă ca având un rol dublu: pe de o parte să acționeze ca un organism represiv, care controlează și exercită presiuni asupra judecătorilor și procurorilor incozozi, iar pe de altă parte, să asigure impunitatea pentru judecătorii și procurorii corupți dar agreeți) și procurorii care funcționează în această secțiune (considerați că nu fac parte din elita procurorilor), nu corespund realității.

Secția pentru procurori din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii a constatat nulitatea absolută a Rezoluției nr. 2860/B/ 30.08.2019 și a procedurii disciplinare.

A patra procedură disciplinară (cauza nr. 20-1472) privește sesizarea din oficiu în legătură cu efectuarea ilegală a unor activități de supraveghere tehnică și filaj asupra adjunctului (de la acel moment) al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Procurorul general Gabriela Scutea a sesizat Inspecția Judiciară, deși nu are această atribuție potrivit legii.

Context:

Astfel, prin Rapoartele MCV din 2017, 2018 și 2019 s-a reiterat recomandarea Comisiei Europene de a se institui un sistem robust și independent de numire a procurorilor de rang înalt, pe baza unor criterii clare și transparente, cu sprijinul Comisiei de la Veneția, care să poată oferi garanții suficiente împotriva politizării. În ceea ce privește evoluția în timp a situației, prin aceste rapoarte MCV s-a evidențiat o continuă slăbire a sistemului de control și echilibru din cadrul procedurilor de numire a procurorilor de rang înalt, precum și o îndepărtare de la recomandările Comisiei de la Veneția, prin creșterea gradului de libertate a ministrului justiției în selecția candidaților și, mai ales, prin reducerea rolului Consiliului Superior al Magistraturii.

Rapoartele GRECO privind România din 2018 și 2019 au reiterat recomandarea ca procedura pentru numirea în și revocarea din funcțiile cele mai înalte din parchet să se facă printr-o procedură transparentă și bazată pe criterii obiective, iar Consiliul Superior al Magistraturii să i se acorde un rol mai important în această procedură.

Comisia de la Veneția a arătat că, în cazul în care se recurge la un mecanism de numire cu implicarea puterii executive, sunt necesare garanții suplimentare pentru a diminua riscul de politizare a procuraturii, motiv pentru care implicarea efectivă a unui consiliu judiciar sau a unui consiliu pentru procurori, dacă o astfel de structură există, este esențială, reprezentând o garanție de neutralitate și de expertiză profesională, apolitică.

Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE) a statuat, prin Avizul emis la 16 mai 2019, că o autoritate profesională independentă, cum ar fi un Consiliu pentru procurori, ar trebui să fie competentă pentru numirea, promovarea și sancționarea disciplinară a procurorilor, care exclude sau cel puțin restricționează intervenția altor organe ale statului.

În noiembrie 2019, imediat după numirea ca ministru al justiției, Cătălin Predoiu a anunțat declanșarea procedurilor pentru numirea în marile funcții din Ministerul Public, fără a mai modifica cadrul legal conform recomandărilor organismelor internaționale și ale Comisiei Europene, ignorând și opiniile exprimate de către Secția pentru procurori a Consiliului Superior al Magistraturii, de experții Comisiei Europene, precum și de principalele asociații profesionale ale magistraților (o singură asociație profesională a susținut demersul ministrului, respectiv asociația controlată de Gabriela Scutea, cea care a fost numită ulterior ca procuror general la propunerea ministrului Justiției, ceea ce întărește și mai mult ipoteza unor înțelegeri ascunse preexistente ce au vizat ocuparea celor mai înalte funcții din parchete cu persoane subordonate politic sau susținute de entități din afara sistemului judiciar).

Pentru funcția de procuror general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție au candidat, printre alții, Răzvan Horațiu Radu și Gabriela Scutea.

După desfășurarea interviurilor în fața comisiei conduse de ministrul Cătălin Predoiu o propune, pentru a fi numită în funcție, pe Gabriela Scutea, fără a ține cont de opiniile specialiștilor din comisie și fără ca măcar să întocmească o fișă de evaluare sau orice alt document scris.

După o prestație lamentabilă la interviul susținut în fața Secției pentru procurori a Consiliului Superior al Magistraturii, aceasta a primit aviz negativ din partea CSM. Imediat, împotriva a doi dintre membrii Secției pentru procurori a CSM s-a declanșat un adevărat linșaj mediatic generalizat, dublat de o campanie de presă agresivă (și de cele mai multe ori mincinoasă) în favoarea candidatei Gabriela Scutea.

În data de 20.02.2020, ignorând avizele negative ale Secției pentru procurori a CSM, Președintele României semnează decretele de numire pentru Gabriela Scutea și Georgiana Hosu, declarând că i-a „făcut plăcere” să-i numească și că avizul CSM i s-a părut „parțial destul de superficial” (la 11.03.2020 va ignora și avizul negativ dat pentru Bogdan Licu și îl va numi pe acesta în funcția de prim-adjunct al procurorului general).

În ziua semnării decretelor pentru numirea în funcție a doamnelor/procurorilor Gabriela Scutea și Hosu Georgiana s-au produs incidentele ce au făcut obiectul anchetei parchetului militar (dosar 166/P/2020).

La data de 23.02.2020, Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar București, s-a sesizat din oficiu.

Situația de fapt:

Procurorul Răzvan Horațiu Radu, în virtutea funcției de adjunct al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, în data de 20.02.2020, se afla la Târgu Mureș, unde participă la bilanțul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel. După terminarea activităților, acesta a pornit spre Cluj Napoca unde a doua zi urma să asiste la bilanțul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Cluj.

În timpul deplasării a fost contactat de către fostul procuror general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Bogdan Dimitrie Licu, care i-a transmis noul procuror general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație, Gabriela Scutea i-a cerut să se întoarcă la București pentru a se întâlni a doua zi cu ea. Nimeni altcineva nu cunoștea faptul că acesta urma să se întoarcă în București.

Răzvan Horațiu Radu s-a deplasat spre București cu autoturismul de serviciu. În drum spre București, la ora 15.30, acesta i-a invitat, trimițându-le mesaje prin intermediul aplicației Whatsapp, pe C.A. și S.C., jurnaliști, să se întâlnească pentru a sărbători ziua de naștere a lui Răzvan Horațiu Radu. La ora 15:40 a comunicat locul întâlnirii și ora aproximativă lui C.A. În jurul orei 19.30, i-a confirmat și lui S.C. locația și ora sosirii. În ceea ce îl privește pe martorul P. R., judecător, acesta a fost invitat de Răzvan Horațiu Radu când se afla deja la local împreună cu ceilalți martori. Invitații nu au comunicat nimănui date în legătură cu evenimentul. Nu a existat o rezervare. Cei trei au fost așteptați la locație.

Ținând cont de faptul că, respectivele comunicări, prin care au fost făcute invitațiile, au fost efectuate prin aplicația Whatsapp, pentru a cărei interceptare este necesară preluarea de la distanță a controlului asupra terminalului mobil folosit de una dintre ținte, iar soluții tehnice pentru a executa această operațiune le au numai serviciile de informații, persoana care a transmis către cadrele care au efectuat filajul nu poate fi decât un ofițer sau un subofițer din cadrul unui asemenea serviciu.

Încă de la ora 17:00 o echipă formată din 4 persoane a sosit la local. Unul dintre aceștia a efectuat o recunoaștere a localului. Ulterior, trei dintre aceștia au ocupat o masă (birou) în proximitatea intrării. Cei 3 încă se aflau în local la sosirea lui C.A. (ora 20:15), S.C. (ora 20:25) și a lui Radu Răzvan Horațiu (ora 20:40). În jurul orei 19:30, pe canapeaua din proximitatea băii, au fost identificate alte două persoane, una de sex masculin și una de sex feminin, care au stat câteva ore, având un consum minimal, non alcoolic. Cele două persoane prin amplasare lor, erau singurele care ar fi putut efectua înregistrarea video din toaleta bărbaților.

Din primele investigații a rezultat că dispozitivul de filaj a fost alcătuit din minim 20 de persoane care au folosit 5 autoturisme (numărul de persoane și autoturisme implicate poate să crească după terminarea vizionărilor). Ultimele 4 autoturisme și s-au instalat în dispozitiv la ora 19:30.

În spațiul media, a fost publicat un „raport de filaj” întocmit similar cu cele ale unora dintre serviciile de informații. De asemenea au fost prezentate imagini foto-video și sunete aparținând celor 4, înregistrate la eveniment. Modul de desfășurare a operațiunilor sus-menționate este specific lucrătorilor din structuri cu atribuții în culegerea de informații. S-a declanșat o campanie negativă extrem de agresivă, în aproape toată media națională, la adresa Radu Răzvan Horațiu, a procurorului de caz (prim procuror militar adjunct al Parchetului Militar de pe lângă Tribunalul Militar București) și a unor membrii ai Secției pentru procurori a CSM, fiind vizate și familiile acestora.

Ingerințele procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție în dosarul cauzei.

La data de 24.02.2020 s-au efectuat formele de înregistrare ale dosarului 166/P/2020 pe rolul Parchetului Militar de pe lângă Tribunalul Militar București. În seara aceleiași zile s-a „scurs” în media această informație. Deși avea calitate de martor în dosar (cel puțin) procurorul general Gabriela Scutea a ordonat, în dimineața zilei de 25.02.2020, efectuarea unui control cu privire la sesizarea din oficiu, înregistrarea dosarului și competența parchetului militar. Controlul a fost efectuat în numele procurorului general Gabriela Scutea care nu s-a abținut în cauză.

Începând cu data de 27.02.2020 s-a încercat de 4 ori, în afara cadrului legal, obținerea fizică a dosarului de către procurorul general Gabriela Scutea.

În data de 2.04.2020, încălcând vădit legea, procurorul general Gabriela Scutea a dispus infirmarea tuturor actelor procesuale dispuse în cauză și anularea tuturor probelor administrate. Întrucât procurorul de caz a apreciat că actul este vădit nelegal, nebucurându-se de prezumția de legalitate a actelor emise de către autoritățile publice, acesta a continuat ancheta în cauză.

Deși procurorul general Gabriela Scutea și prim-adjunctul acesteia, Bogdan Licu, au fost citați pentru a fi audiați ca martori, cei doi nu s-au prezentat la audieri, în mod nejustificat.

În data de 8.04.2020, DIICOT, condus de procurorul șef Georgiana Hosu (numită în funcție în aceleași condiții controversate ca și procurorul general Gabriela Scutea) a extins urmărirea penală într-o cauză aflată pe rolul direcției. Extinderea a privit tocmai situația de fapt ce făcea obiectul dosarului parchetului militar, ceea ce a permis direcției să-și invoce competența. La data de 14.04.2020, procurorul general Gabriela Scutea s-a abținut în cauză. Procurorul general adjunct a stabilit competența în favoarea DIICOT dispunând trimiterea dosarului la direcție.

În data de 15.04.2020, deși dosarul trebuia trimis la DIICOT și deși era incompatibilă în cauză, procurorul general Gabriela Scutea a dispus prim-procurorului parchetului militar să îi fie predat personal dosarul, pentru a-l trimite ea la direcție. Evident, această dispoziție nelegală, care denotă un interes disperat de a cunoaște materialul dosarului, nu face decât să întărească suspiciunea implicării acesteia în desfășurarea faptelor ce fac obiectul dosarului.

Ca urmare a intervențiilor procurorului general Gabriela Scutea, procurorul de caz a formulat două solicitări către Secția pentru procurori a Consiliului Superior

al Magistraturii pentru ca aceasta să constate că i-a fost afectată independența profesională. Formularea de către procurorul general al PICCJ a unor cereri repetate de înaintare a dosarului, urmate de declararea vădit nelegală a urmăririi penale în cauză ca fiind nulă și de insistența prin care a încercat determinarea procurorului de caz să decline în favoarea unui alt parchet, constituie o imixtiune fără temei legal și fără drept în efectuarea urmăririi penale în prezenta cauză, încercându-se prin aceasta intimidarea procurorului de caz, cu consecința încălcării independenței procurorului, așa cum este consfințită în art. 3 din Legea nr. 303/2004. Mai mult, infirmarea nelegală a ordonanței de începere a urmăririi penale și a celor privind predarea imaginilor video este de natură să zădărnicească iremediabil soluționarea cauzei și identificarea autorilor. În prezent, această procedură este încă pe rol.

9. Procurorul Sorin Marian Lia, prim-procurorul Parchetului de pe lângă Judecătoria Corabia

Procurorul Sorin Marian Lia a făcut obiectul unei proceduri disciplinare împreună cu procurorul militar Bogdan Ciprian Pîrlog, pentru opiniile exprimate, în calitate de reprezentant al Asociației „Inițiativa pentru Justiție”, în cadrul întâlnirii sus-menționate cu președintele României, domnul Klaus Werner Iohannis, la data de 27 martie 2019 – opinii prezentate publicului în comunicatul de presă al asociației din 31 martie 2019.

După efectuarea verificărilor prealabile și a investigațiilor disciplinare în cauza nr. 19-1863 pentru săvârșirea abaterii disciplinare prevăzută la articolul 99 litera (a) din Legea nr. 303/2004, „*manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale ori prestigiului justiției, săvârșite în exercitarea sau în afara exercitării atribuțiilor de serviciu*”, cauza a fost clasată cu privire la procurorul Sorin Marian Lia. Din actele întocmite de Inspekția Judiciară, se pare că acesta nu l-ar fi contrazis pe procurorul Bogdan Ciprian Pîrlog cu ocazia convorbirilor de la Palatul Cotroceni.

Prin Rezoluția nr. 2861/B/30.08.2019 din 30 august 2019, Inspekția Judiciară a concluzionat că în sarcina procurorului Sorin Marian Lia, nu poate fi identificată vreo manifestare susceptibilă a fi încadrată în vreo abatere disciplinară și, în consecință, s-a respins plângerea în privința procurorului Sorin Marian Lia.

Dublul standard este evident. Spre deosebire de cazurile menționate mai sus, Inspekția Judiciară a considerat că se încadrează în limitele libertății de exprimare mesajele judecătorului Adina Daria Lupea, care și-a exprimat susținerea pentru actele violente ale jandarmilor din 10 august 2018 (Rezoluția din 28 noiembrie 2018 în cauza 7848/IJ/3505/DIJ/2018) și disprețul față de homosexuali (Rezoluția din 7 decembrie 2018 în cazul 6293/IJ/2821/DIJ/2018).

De asemenea, Inspekția Judiciară a considerat că se încadrează în limitele libertății de exprimare declarația a 14 președinți și vicepreședinți ai curților de apel, care, acționând în calitate de șefi ai instanțelor de rang înalt, au minimalizat amploarea protestelor judecătorilor și procurorilor și au criticat intenția unui grup de judecători și procurori de a se deplasa la Bruxelles pentru a discuta cu prim-vicepreședintele Comisiei Europene, dl Frans Timmermans, despre justiția din România (Rezoluția nr. 2655/A din 8 august 2018 în cazul nr. 19-3254).

În aceste situații și în altele similare, Inspekția Judiciară a închis cazurile respective după efectuarea verificărilor prealabile.

De asemenea, Inspekția Judiciară a considerat că se încadrează în limitele libertății de exprimare o serie de mesaje foarte insultătoare și calomnioase cu privire la sistemul judiciar provenite de la persoane publice

Spre exemplu:

Aurelian Pavelescu, avocat și șef al unui partid politic, a caracterizat judecătorii și procurorii care protestau pentru independența justiției și pentru apărarea statului de drept, ca fiind „magistrați impostori”, „tâlhari”, „proști”, „poliție politică din România”, „cei mai corupți dintre toți românii”, „bolșevici”, „răufăcători”, „mafioși”, „animale politice folosite” (Raport din 5 noiembrie 2018 în cazul 7064/IJ/3143/DIJ/1753/DIP/2018, privind o cerere de apărare a sistemului judiciar completată de 172 de judecători și procurori).

Liviu Nicolae Dragnea, fost lider al partidului guvernamental și fost președinte al Camerei Deputaților din Parlamentul României, aflat în prezent în detenție pentru comiterea unor infracțiuni asimilate celor de corupție, a avut mai multe discursuri extrem de violente împotriva justiției. Una dintre cele mai virulente ieșiri publice s-a produs la 9 iunie 2018, când, adresându-se unei mulțimi de aproximativ 180.000 de oameni, a numit judecătorii și procurorii „șobolani”.

De asemenea, Inspekția Judiciară a reținut în raportul său, cu privire la discursul lui Liviu Nicolae Dragnea de la Consiliul Național al Partidului Social Democrat din 16 decembrie 2018, că afirmația sa cu privire la „mii de oameni care sunt încă în proces, alții care sunt urmăriți penal, de asemenea ilegal”, „**reprezintă o expresie a unei judecăți de valoare într-un discurs politic care nu depășește limitele libertății de exprimare menționate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului**” și toate afirmațiile sale, inclusiv „**Citiți Raportul CVM! Nu am găsit niciun rând, niciun cuvânt care să vorbească despre independența judecătorilor**” și „**Justiția în această țară trebuie resetată**”, „**nu denaturează realitatea, nu induce ideea unei funcționări anormale și incorecte a autorității judiciare și se încadrează în limitele criticilor admise**” (Raportul din 31 ianuarie 2019 în cazul nr. 9031/IJ/4074/DIJ/2018 și Raportul din 21 februarie 2018 în cazul nr. 19-297, privind o cerere de apărare a sistemului judiciar completat de Asociația „Forumul Judecătorilor din România).

În mod îngrijorător, chiar dacă Consiliul Superior al Magistraturii, prin Deciziile nr. 50 și 51, ambele din 14 martie 2019, a admis cererile de apărare a independenței sistemului judiciar, în cele două cazuri menționate mai sus, în ciuda concluziilor Inspekției Judiciare, deciziile au fost luate doar cu o majoritate de la 11 la 5.

Curtea Constituțională a României și standardele statului de drept

Dragoș Călin*

Motto:

*Cațavencu (și mai lătrător): Să-și vază de trebile ei Europa!
Noi ne amestecăm în trebile ei? Nu.
N-are prin urmare dreptul să se amestece într-ale noastre...
Ion Luca Caragiale, O scrisoare pierdută*

1. Introducere

Curtea Constituțională a României, organ politico-jurisdicțional¹, a traversat în acești ultimi ani o criză puternică de neîncredere din partea opiniei publice din România, determinată de soluții ample discutate în societate ori în mediul științific, care au provocat, așa cum se reține în doctrină, inclusiv o schimbare neprevăzută a tipului de regim politic, dintr-unul semiprezidențial în unul parlamentar hibrid², în lipsa oricărui referendum în acest sens, ceea ce reprezintă un eveniment cu totul excepțional în cadrul unor democrații constituționale funcționale³.

S-a ajuns la acționarea cu succes în instanțele judecătorești a Curții Constituționale, iar instanțele au reacționat prin trimiterea unei sarabande de întrebări preliminare la Curtea de Justiție a Uniunii Europene, ca răspuns la decizii pronunțate de Curtea

* Copreședinte al Asociației Forumul Judecătorilor din România; judecător la Curtea de Apel București; doctor în drept constituțional al Facultății de Drept din cadrul Universității din București; cercetător științific asociat la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, formator al Institutului Național al Magistraturii. E-mail profesional: dragos.calin@just.ro.

¹ A se vedea C. Doldur, Efectele deciziilor Constituționale și statul de drept, studiu disponibil la pagina web (<https://ro.scribd.com/doc/297973728/Efectele-Deciziilor-Cur%C5%A3ii-Constitu%C5%A3ionale-%C5%9Ei-Statul-de-Drept> – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

² A se vedea B. Seleşan Guțan, The Taming of the Court – When Politics Overcome Law in the Romanian Constitutional Court, studiu disponibil la pagina web (<https://verfassungsblog.de/the-taming-of-the-court-when-politics-overcome-law-in-the-romanian-constitutional-court/> – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

³ Profesorul Vlad Perju (Boston College) arată că au fost interpretate incorect documentele Comisiei de la Veneția și s-au făcut referințe eronate în context la dreptul comparat francez și german. Pentru detalii, V. Perju, Analiza constituțională a Deciziei CCR nr. 358/2018, studiu disponibil la pagina web (<http://www.contributors.ro/reactie-rapida/analiza-constitucionala-a-deciziei-ccr-3582018/> – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

Constituțională. Pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului, în cauza *Kövesi c. României*, efectele unei decizii a Curții Constituționale au fost verificate prin prisma respectării, în cazul respectiv, a Convenției europene a drepturilor omului.

De asemenea, Președintele Curții Constituționale, dl Valer Dorneanu, fost reprezentant de seamă al Partidului Social Democrat și fost președinte și vicepreședinte al Camerei Deputaților (în perioada 2000-2008)¹, prin declarațiile sale, făcute în cadrul interviului difuzat de postul de televiziune B1 TV, la data de 7 octombrie 2017, referitoare la aspecte privind hotărârile judecătorești ale instanțelor, a adus atingere independenței sistemului judiciar, fapt constatat de Plenul Consiliului Superior al Magistraturii la 17 octombrie 2017².

Controversa referitoare la încetarea mandatului unui judecător al Curții Constituționale, aflat de mai mult de 9 ani în funcție (insuficient și tardiv explicată de Curtea Constituțională, în contextul Deciziei nr. 136 din 20 martie 2018, pronunțate chiar de cea din urmă), a determinat alte dezbateri aprinse în România.

Nu în ultimul rând, Președintele Curții Constituționale a României, dl Valer Dorneanu, a transmis delegației Comisiei Europene care evaluează progresele României și Bulgariei în domeniul justiției că „Plenul CCR și-a manifestat în majoritate dorința de

¹ Dl Valer Dorneanu a fost numit Avocat al Poporului interimar în timpul evenimentelor anticonstituționale din 2012, analizate critic de Comisia de la Veneția. A se vedea pagina web (https://www.ccr.ro/uploads/aviz_ro.pdf – accesată ultima dată la 17 iunie 2018). „81. Evenimentele examinate mai sus arată că lipsa unor astfel de garanții poate duce la probleme grave, nu numai în ceea ce privește protecția drepturilor omului, care este o sarcină esențială a Avocatului Poporului, ci, de asemenea, în ceea ce privește controlul ordonanțelor de urgență ale Guvernului și, în consecință, asupra statului de drept. Inițierea controlului de constituționalitate al ordonanțelor de urgență ale Guvernului nu trebuie neapărat să fie atribuită Avocatului Poporului, atât timp cât se asigură că un astfel de control poate fi exercitat în mod eficient, de exemplu, prin inițierea de către o minoritate parlamentară. (...) 84. În iulie 2012, Guvernul și Parlamentul României au adoptat o serie de măsuri într-o succesiune rapidă, care au condus la demiterea din funcție a Avocatului Poporului, a președinților celor două Camere ale Parlamentului, la limitarea competențelor Curții Constituționale, la modificări privind condițiile legate de referendumul privind suspendarea Președintelui Republicii și la suspendarea în sine a Președintelui. Comisia de la Veneția este de părere că aceste măsuri, luate atât individual cât și în ansamblu sunt problematice din punct de vedere al constituționalității și al statului de drept”.

² A se vedea pagina web (<https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=fef34dac-3f46-4eb6-9d14-13bcebfa07a0%7CInfoCSM> – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020). Domnul Valer Dorneanu a declarat următoarele: „Să nu se supere colegii mei din justiție, dar nu aș vrea să număr în câte cazuri se simte influența politică asupra unor hotărâri judecătorești comune și în câte la noi”. S-a referit și la dosarul în care Liviu Nicolae Dragnea este judecat pentru instigare la abuz în serviciu și instigare la fals intelectual, alături de fosta sa soție, Bombonica Prodana și de foști angajați ai Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Teleorman: „...dosarul în care e acuzat că a angajat niște persoane la... Păi ce, asta-i corupție? Astă-i abuz în serviciu”.

a nu mai fi implicat în programul delegațiilor Comisiei Europene în contextul MCV¹, în contextul revenirii interpretative asupra efectelor recomandărilor MCV².

2. Publicarea discreționară a opiniilor separate

Istoric, în planul organizării interne, opinia publică a fost uimită la acea vreme de decizia publicării discreționare a opiniilor separate și concurente formulate de judecătorii minoritari, fapt unic în Uniunea Europeană.

Potrivit **Hotărârii nr. 1/2017** emisă de Curtea Constituțională, atașarea la dosarul cauzei și publicarea opiniei separate și a celei concurente erau condiționate de voința Președintelui Curții Constituționale, în condițiile în care niciun text de lege nu permitea o asemenea ingerință de la obligația legală a publicării acestor opinii.

La 27 iunie 2017, Asociația Forumul Judecătorilor din România a solicitat Curții Constituționale reconsiderarea poziției privind regulile de redactare a opiniei separate și concurente adoptate prin Hotărârea nr. 1/2017, arătând că dreptul judecătorilor Curții Constituționale de a formula opinii separate și concurente nu poate fi îngrădit, având în vedere considerente de legalitate, precum și faptul că, astfel cum s-a exprimat Comisia de la Veneția (prin Opinia nr. 537/2009³), aceste opinii „*nu slăbesc o Curte Constituțională, ci au numeroase avantaje. Opiniile separate permit dezbaterea publică, îndeosebi științifică, a deciziilor, întăresc independența judecătorilor și asigură implicarea acestora în controlul constituțional*”. Tot Comisia de la Veneția (prin Opinia nr. 622/2011)⁴ a apreciat că „*opiniile separate și concurente afirmă inclusiv independența morală a judecătorilor și libertatea lor de exprimare și îmbunătățesc calitatea hotărârilor și caracterul lor convingător, întărind transparența instituțională. Totodată, publicarea lor împreună cu hotărârea trebuie să fie obligatorie*”.

S-a arătat că, prin această hotărâre a Curții Constituționale, care se abate de la reguli instituite pentru instanțe similare din statele Uniunii Europene, care permit

¹ A se vedea pagina web (<https://newsweek.ro/politica/ccr-scoasa-din-ue-intr-o-pauza-de-tigara> – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

² Fără a face vreo speculație în acest sens, demersul nostru prezent fiind unul strict juridic, notăm și că dl Dorneanu a fost desemnat personalitatea anului 2019 în România de site-ul informativ rusesc *Sputnik.md*. A se vedea pagina web (<https://ro.sputnik.md/politics/20191227/28700699/Presedintele-CCR-Valer-Dorneanu-desemnat-Personalitatea-anului-2019-in-Romania.html> – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

³ A se vedea *Opinia asupra Proiectului legii de organizare a Camerei Constituționale a Curții Supreme a Kârgâzstanului* adoptată de Comisia de la Veneția în 17-18 iunie 2011, disponibilă pe pagina web ([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)018-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)018-e) – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

⁴ A se vedea *Opinia asupra Proiectului de modificare a legii Curții Constituționale a Letoniei* adoptată de Comisia de la Veneția în 9-10 octombrie 2009, disponibilă pe pagina web ([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2009\)042-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2009)042-e) – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

opinii separate și concurente¹, fără consultarea prealabilă a Comisiei de la Veneția, se realizează practic o cenzură a opiniei minoritare, aducându-se atingere independenței judecătorilor respectivi. Această cenzură neprevăzută de lege poate atrage consecințe negative, afectând dreptul justițiabililor de a cunoaște argumentele minorității și împiedicând evoluția jurisprudenței Curții Constituționale.

Aceeași opinie fost împărtășită, în cazul Hotărârii nr. 1/2017 a Curții Constituționale a României, prin „**Raportul privind opiniile separate ale curților constituționale**”, adoptat de Comisia de la Veneția în cea de-a 117-a sesiune plenară, la 14-15 decembrie 2018, în cuprinsul căruia s-au reținut următoarele: „46. *Este important ca o opinie separată care încalcă codul de conduită sau etică (sau de altă natură) să fie publicată, indiferent dacă împotriva judecătorului disident a fost inițiată sau nu o procedură. O soluție, așa cum a fost adoptată în România printr-o decizie a Curții Constituționale din iunie 2017, permițând președintelui Curții Constituționale să împiedice publicarea opiniilor separate care sunt considerate critice la adresa Curții ori care sunt considerate ostentative ori cu tentă politică, este problematică și ar trebui evitată*”.

Între timp, prin sentința civilă nr. 2924 din 20 iunie 2018, Curtea de Apel București – Secția a VIII-a contencios administrativ și fiscal, rămasă definitivă prin respingerea recursului, admisesse în parte cererea de chemare în judecată formulată de reclamanta Elenina Nicuț, un curajos avocat din Baroul București, în contradictoriu cu pârâta Curtea Constituțională, și, pe cale de consecință, a anulat Hotărârea Plenului Curții Constituționale a României nr. 1 din 22.06.2017 privind regulile de redactare a opiniei separate sau concurente, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 477 din 23.06.2017, în ceea ce privește prevederile art. 1 alin. (2), (3), (4), (5), ale art. 2 și ale art. 3 și a dispus obligarea pârâtei la reatașarea opiniilor separate și/sau concurente formulate cu privire la Deciziile nr. 304/2017 și nr. 392/2017, pronunțate în dosarele 32D/2017, respectiv 1328D/2017, precum și la obligarea atașării pe site și la transmiterea spre publicare în Monitorul Oficial al României a acestor decizii împreună cu opiniile separate și/sau concurente. Instanța a reținut că „art. 59 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 nu îndreptățește Curtea Constituțională nici să adopte reguli de redactare a opiniei separate/concurente, nici să instituie sancțiuni în cazul nerespectării lor, acest text legal neputând constitui temei legal pentru Hotărârea nr. 1/2017, ci dimpotrivă, contrazicându-i evident conținutul”.

Ca efect al noii situații create, prin Hotărârea nr. 1/2018 s-a dispus modificarea Hotărârii Plenului Curții Constituționale nr. 1/2017 privind regulile de redactare a opiniei separate sau concurente opinia separată și, după caz, cea concurentă publicându-se, fără cenzură, în Monitorul Oficial al României, Partea I, împreună cu decizia.

¹ Spre exemplu, Republica Cehă, Lituania, Slovenia sau Polonia. A se vedea, pentru detalii, studiul *Opinions divergentes au sein des cours suprêmes des États membres*, editat de Parlamentul European, autor Rosa Rafaelli, disponibil la pagina web ([http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2012/462470/IPOL-JURI_ET\(2012\)462470_FR.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2012/462470/IPOL-JURI_ET(2012)462470_FR.pdf) – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

3. Pronunțarea unor soluții jurisprudențiale amplu discutate în magistratură, societate ori în mediul științific

În plan jurisprudențial, mai multe decizii ale Curții Constituționale au stârnit reacții în lanț ale presei, doctriinarilor, dar și ale instanțelor de judecată.

Prin Decizia nr. 392/2017, a cărei opinie separată nu a fost inițial publicată, ci doar după acționarea în justiție a Curții Constituționale, s-a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 248 C.pen. din 1969 sunt constituționale în măsura în care prin sintagma „îndeplinește în mod defectuos” din cuprinsul acestora se înțelege „îndeplinește prin încălcarea legii”. În motivare, s-a arătat că „legiuitorul are obligația de a reglementa pragul valoric al pagubei (financiar) și intensitatea vătămării dreptului sau interesului legitim rezultate din comiterea faptei în cuprinsul normelor penale referitoare la infracțiunea de abuz în serviciu, pasivitatea acestuia fiind de natură să determine apariția unor situații de incoerență și instabilitate, contrare principiului securității raporturilor juridice în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii”.

Curtea Constituțională a României a invocat Raportul privind relația dintre răspunderea politică și răspunderea penală a membrilor Guvernului, adoptat la cea de-a 94-a sesiune plenară a Comisiei de la Veneția din 11 martie 2013, dar există indicii privind o greșită receptare a recomandărilor, deoarece **purtătorul de cuvânt al Comisiei de la Veneția, dl Panos Kakaviatos**, a răspuns unei solicitări de clarificare a unor aspecte esențiale, la inițiativa unui jurnalist român¹, arătând următoarele: „*Raportul privind relația dintre responsabilitatea politică și penală a miniștrilor se referă, conform titlaturii sale, doar la situația miniștrilor; (...) Comisia de la Veneția consideră că prevederile penale naționale privind abuzul în serviciu, exces de autoritate și alte expresii similare trebuie interpretate în sens restrâns și aplicate cu un prag înalt, astfel încât acestea să poată fi invocate în cazuri unde fapta este de natură gravă, cum ar fi, de exemplu, infracțiuni grave împotriva proceselor democratice naționale, încălcarea drepturilor fundamentale, subminarea imparțialității administrației publice etc. (parag. 102). Așadar, decisivă este natura faptei, iar pragul la care se referă nu este în niciun caz unul financiar. Mai mult, acest prag se aplică desigur doar normelor cu caracter general din legea penală privind abuzul în serviciu sau excesul de autoritate, iar nu și altor infracțiuni precum corupția, spălarea banilor sau abuz de încredere*”. Astfel, „pragul înalt” pare a se referi la pericolul social concret, la un nivel ridicat al acestuia sub aspectul atingerii aduse valorilor sociale (patrimoniale sau nepatrimoniale), iar nu la un quantum financiar minim sub care să fie reflectat pericolul social abstract al infracțiunii, așa cum a decis Curtea Constituțională a României.

Prin Decizia nr. 104 din 6 martie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea Legii nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, Curtea Constituțională

¹ L. Avram, ziarul „Adevărul” 24 septembrie 2017, *Comisia de la Veneția: „În niciun caz nu e vorba de un prag financiar la abuzul în serviciu”* (http://adevarul.ro/news/politica/comisia-venetia-in-niciun-caz-nu-e-vorba-pragfinanciar-abuzul-serviciu-1_59c7b6035ab6550cb87c4d6d/index.html – ultima accesare la 11 aprilie 2020).

a României a efectuat o analiză amplă și surprinzătoare a Deciziei 2006/928/CE a Comisiei Europene din 13 decembrie 2006, de stabilire a unui mecanism de cooperare și verificare a progresului realizat de România în vederea atingerii anumitor obiective de referință specifice în domeniul reformei sistemului judiciar și al luptei împotriva corupției și a consecințelor acesteia.

Interpretarea Curții Constituționale a României ignoră efectele Deciziei 2006/928/CE a Comisiei Europene din 13 decembrie 2006, de stabilire a unui mecanism de cooperare și verificare a progresului realizat de România în vederea atingerii anumitor obiective de referință specifice în domeniul reformei sistemului judiciar și al luptei împotriva corupției, pe motiv că ar fi un „*act adoptat anterior aderării României la Uniunea Europeană, nu a fost deslușit de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în ceea ce privește conținutul, caracterul și întinderea temporală și dacă acestea se circumscriu celor prevăzute în Tratatul de aderare, implicit prin Legea nr. 157/2005, care face parte din ordinea normativă internă, astfel încât Decizia 2006/928/CE nu poate constitui normă de referință în cadrul controlului de constituționalitate prin prisma art. 148 din Constituție*”.

O astfel de interpretare neagă rolul CJUE (Curtea Constituțională a României trebuia să formuleze o trimitere preliminară), în interpretarea MCV, rolul Comisiei Europene și necesitatea rapoartelor periodice de evaluare.

În cauza *Kreil*, C-285/98, hotărârea din 11 ianuarie 2000, Curtea de Justiție a admis prioritatea dreptului Uniunii inclusiv asupra normelor constituționale naționale, iar doctrina *Simmenthal* a fost clarificată în cauza *IN.CO.GE. '90* – cauzele C-10/97 până la C-22/97, hotărârea din 22 octombrie 1998, pct. 21. Curtea de Justiție consideră ferm că numai aceasta poate verifica validitatea dreptului Uniunii Europene și declara un act drept *ultra vires*. Nu există limite constituționale pentru a limita opțiunea Uniunii Europene de a dispune de supremație (prioritate) față de statele membre.

Recomandările și cerințele care figurează în rapoartele întocmite de Comisia Europeană, în temeiul articolului 2 din Decizia 2006/928 de stabilire a unui mecanism de cooperare și de verificare a progresului realizat de România în vederea atingerii anumitor obiective de referință specifice în domeniul reformei sistemului judiciar și al luptei împotriva corupției, vizează atingerea obiectivelor de referință. Îndeplinirea acestor obiective de referință reprezintă o obligație de rezultat din partea României, iar rapoartele MCV sunt construite în jurul acestor obiective pe care România trebuie să le atingă, făcând corp comun cu decizia, presupunând obligații și angajamente concrete și precise. Prin urmare, recomandările formulate de Comisie în vederea atingerii obiectivelor de referință, în baza principiului cooperării loiale, prevăzut de art. 4 parag. 3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, trebuie luate în considerare de autoritățile române, tocmai în scopul realizării obiectivelor de referință stabilite în Anexa Deciziei 2006/928/CE și abținerii de la orice măsură de natură a le încălca sau a pune în pericol realizarea lor.

Însă conținutul, caracterul și întinderea temporală a Mecanismului de cooperare și de verificare urmează a fi deslușite de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în cauzele conexe C-83/19, C-127/19, C-195/19, *Asociația Forumul Judecătorilor din România și alții*, ședința de pledoarii desfășurându-se la 20 și 21 ianuarie 2020.

Astfel de decizii ale Curții Constituționale a României au încurajat atitudini de minimalizare a rolului organismelor alese de magistrați în scopul administrării justiției, dar mai ales a avizelor Comisiei de la Veneția sau a rapoartelor MCV.

Spre exemplu, prin **Decizia nr. 385/2018** s-a constatat expres că „opinia transmisă de Comisia de la Veneția nu poate fi valorificată în cadrul examenului de constituționalitate. Recomandările formulate de forul internațional ar fi putut fi utile legiuitorului, în procedura parlamentară de elaborare sau modificare a cadrului legislativ, Curtea Constituțională fiind abilitată la efectuarea unui control de conformitate a actului normativ adoptat de Parlament cu Legea fundamentală, și nicidecum la verificarea oportunității unei soluții legislative sau alteia, aspecte care intră în marja de apreciere a legiuitorului, în cadrul politicii sale în materia legilor justiției” (parag. 30).

Într-un stat cu o corupție endemică, prin **Decizia nr. 91/2018**, s-a statut expres că **săvârșirea unor infracțiuni de corupție nu poate fi calificată drept o amenințare la adresa securității naționale** („81. Spre exemplu, săvârșirea unor infracțiuni, cum ar fi cele contra persoanei, nu vor putea fi calificate drept o amenințare la adresa securității naționale, chiar dacă faptele aduc atingere gravă dreptului fundamental la viață sau dreptului fundamental la integritate fizică și psihică al unei persoane. Totodată, săvârșirea unor infracțiuni determinate, precum cele de corupție sau cele contra patrimoniului, nu va putea fi calificată drept o amenințare la adresa securității naționale, chiar dacă faptele aduc atingere gravă anumitor drepturi și libertăți fundamentale ale cetățenilor români. Aceasta deoarece, deși unele infracțiuni sunt de natură să aducă atingere gravă anumitor drepturi și libertăți fundamentale fiind în interesul general sancționarea acestor fapte, acestea nu au amploarea necesară calificării lor ca amenințări la adresa securității naționale. Pe de altă parte, săvârșirea de fapte îndreptate împotriva unui grup, spre exemplu, săvârșirea infracțiunilor de genocid sau infracțiunilor contra umanității, se pot constitui în amenințări la adresa securității naționale”).

Decizia face parte dintr-un șir lung de soluții similare, între care **Decizia nr. 26/2019**, prin care s-a constatat existența unui conflict juridic de natură constituțională între Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și Parlamentul României, pe de-o parte, și Înalta Curte de Casație și Justiție și celelalte instanțe judecătorești, pe de altă parte, generat de încheierea între Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și Serviciul Român de Informații a Protocolului nr. 09472 din 8 decembrie 2016, doar cu privire la dispozițiile art. 6 alin. (1), art. 7 alin. (1) și art. 9, precum și de exercitarea, în mod necorespunzător, a controlului parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații. Decizia a fost remarcată drept creând un nou concept constituțional, „paradigma legală”, definit ca „un set unitar de reguli și concepte instituite și acceptate în gândirea juridică”¹.

Acest tip de decizii a determinat excluderea a numeroase probe în cadrul dosarelor penale aflate pe rolul instanțelor judecătorești și achitarea unor inculpați, mai ales în infracțiuni de corupție. Există și o instanță de judecată care nu a acceptat un atare mod

¹ Pentru comentarii critice, a se vedea E.-S. Tănăsescu, Romania – Another Brick in the Wall Fencing the Fight against Corruption, VerfBlog, 2019/3/19 (<https://verfassungsblog.de/romania-another-brick-in-the-wall-fencing-the-fight-against-corruption/>).

de interpretare, Tribunalul Bihor, care a efectuat o întrebare preliminară la Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cauza C-379/19, *Procuror DNA – Serviciul Teritorial Oradea, pendinte*. Între altele, instanța întreabă dacă „Principiul independenței judecătorilor, consacrat de articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și de art. 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, astfel cum a fost interpretat prin jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (Marea Cameră, hotărârea din 27 februarie 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117), se opune substituirii competentelor lor de deciziile Curții Constituționale (Decizia nr. 51 din 16 februarie 2016, Decizia nr. 302 din 4 mai 2017 și Decizia nr. 26 din 16 ianuarie 2019), cu consecința lipsirii de previzibilitate a procesului penal (aplicare retroactivă) și a imposibilității interpretării și aplicării legii la cauza concretă? Dreptul Uniunii Europene se opune existenței unei norme interne care reglementează răspunderea disciplinară pentru magistratul care înlătură de la aplicare decizia Curții Constituționale, în contextul întrebării formulate?”

Instanța a apreciat necesitatea sesizării CJUE pentru soluționarea cu prioritate a cererii de excludere a mijloacelor de probă, astfel formulată de inculpați, cu referire la procesele-verbale de consemnare a rezultatelor activităților de supraveghere tehnică, probe administrate în faza de urmărire penală, din oficiu. Dilema instanței pornea de la „rolul său în înfăptuirea justiției, în raport cu rolul CCR, care, potrivit art. 146 din Constituție, este cel de verificare a conformității legilor cu legea fundamentală, iar nu cel de interpretare și aplicare a legilor și cu atât mai puțin de instituire de norme legale cu aplicare retroactivă, având ca posibil efect destabilizarea și lipsirea de previzibilitate a procesului penal. Or, prin Decizia nr. 51/2016, CCR calificase participarea Serviciului Român de Informații („SRI”), în cadrul activității de punere în executare a mandatelor de supraveghere, ca fiind un act de urmărire penală, atribuind aceuia o implicare nelegală, neconformă cu standardele constituționale în procesul penal, cu consecința abrogării normei de reglementare. Mandatul de supraveghere, în condițiile legii, oferă garanțiile conferite de dreptul UE, respectiv este supus cenzurii și este emis de un judecător și doar punerea în executare se realiza cu suportul tehnic al SRI, acesta constituind singura instituție națională în posesia căreia se regăsea o infrastructură susceptibilă să asigure punerea în executare corespunzătoare a mandatelor de supraveghere tehnică solicitate de către toate unitățile Ministerului Public și autorizate de judecător, cel puțin până la data la care legea a fost modificată în sensul solicitat de decizia CCR”¹.

Utilizând procedura conflictului juridic de natură constituțională, Decizia nr. 358/2018 l-a obligat pe Președintele României să demită procurorul-șef al Direcției Naționale Anticorupție de la acea vreme, dna Laura Codruța Kövesi. Presa a speculat că deliberările au avut loc într-o toaletă a Curții Constituționale, fapt care nu a fost dezmințit de niciunul dintre judecătorii Curții Constituționale².

¹ A se vedea, pentru detalii, D. Călin, Zece cereri de decizie preliminară formulate de instanțele judecătorești din România în vederea menținerii statului de drept, valoare comună a tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, în *Revista Română de Drept European* nr. 4/2019, p. 97 și urm.

² A se vedea L. Avram, ziarul „Adevărul” 4 iunie 2018, *Țară cu WC-ul în fundul Curții Constituționale*, articol disponibil la pagina web (<https://adevarul.ro/news/politica/Tara-wc-ul->

S-a reținut sec că „textul constituțional al art. 132 alin. (1) este unul cu caracter special, care stabilește competența ministrului justiției în privința activității procurorilor, astfel încât, în măsura în care legiuitorul organic a optat ca actul de numire în funcție să fie emis de Președinte, în temeiul prevederilor art. 94 lit. c) din Constituție, **acestui din urmă nu i se poate recunoaște o putere discreționară, ci o putere de verificare a regularității procedurii**. Prin urmare, chiar dacă în ședința publică a Curții Constituționale din 10 mai 2018 s-a susținut că autoritățile publice care au o legitimitate politică mai largă dispun și de o competență discreționară mai mare, în schimb, autoritățile publice care au o legitimitate politică mai mică, cele tehnice sau cele rezultate dintr-un act de numire dispun de o competență discreționară mai limitată, Curtea constată că o atare susținere nu poate fi acceptată, pentru că, în mod primar, Constituția și, în dezvoltarea acesteia, legea sunt cele care stabilesc atribuțiile/competențele autorităților publice, legitimitatea politică diferită a unei autorități publice în raport cu alta neputând justifica o încălcare a atribuțiilor/competențelor celeilalte autorități publice, prin deplasarea și preluarea acestora de către o altă autoritate publică aleasă prin vot. Exemplificativ, Curtea reține că o putere discreționară a Președintelui României există în privința atribuțiilor de acordare/conferire prevăzute de art. 94 lit. a), b) și d) din Constituție, putere care, de asemenea, trebuie exercitată în condițiile legii, în timp ce în privința literei c), care stabilește că numirile în funcții publice se realizează «în condițiile legii», Președintele României verifică doar regularitatea procedurii, neavând, așadar, în temeiul acestui text constituțional, nicio putere discreționară. De aceea, atribuția Președintelui României, în cazul revocării/eliberării din funcție dispuse în temeiul art. 94 lit. c) din Constituție, se subsumează numai unor condiții de regularitate strict stabilite de lege, și nu unei puteri discreționare proprii de apreciere” (parag. 100).

Comentând această decizie, prof. Vlad Perju a apreciat că „judecătorii Curții sunt decizi și a dezechilibra balanța și așa fragilă a sistemului nostru instituțional și a interveni decisiv în problema politică cea mai importantă din România, și anume lupta împotriva corupției și situația procurorului-șef DNA (...) Decizia radicală a Curții introduce noi dezechilibre în sistemul instituțional românesc, cu efecte majore asupra statului de drept. Procurorii sunt agenți ai Guvernului (p. 50), ministrul justiției având plenitudine de competență (cu alte cuvinte, nu doar competențe administrative) sub aspectul autorității asupra procurorilor. Procurorii sunt independenți ca magistrați (deși conceptul e acum golit de conținut), însă procurorii în funcții de conducere pot fi revocați la propunerea ministrului justiției, ale cărui competențe, deși strict delimitate de lege, pot fi exercitate fără ca nici o alta autoritate să nu aibă putere de control. În opinia majorității, atât timp cât ministrul justiției pune titlul corect cererii de revocare a unui procuror dintr-o funcție de conducere și menționează textul de lege corect, indiferent de motivele acelei cereri și indiferent de abuzurile pe care analiza CSM le-ar identifica în cuprinsul cererii, Președintele are obligația constituțională de a se conforma și dispune revocarea. Unica răspundere a ministrului justiției este politică și se subsumează răspunderii Guvernului în Parlament”¹. De asemenea, doi deputați francezi au preluat catalogarea deciziei „afectată de mai multe nereguli” drept „semnalând atât

fundul-curtii-constitutionale-1_5b15560fdf52022f75c41f22/index.html – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

¹ A se vedea V. Perju, Analiza constituțională a Deciziei CCR nr. 358/2018, studiu disponibil la pagina web (<http://www.contributors.ro/reactie-rapida/analiza-constitucionala-a-deciziei-ccr-3582018/> – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

capturarea Curții Constituționale de către majoritatea parlamentară, cât și o formă de schimbare a regimului¹.

Prin Avizul nr. 924/20 octombrie 2018, CDL-AD(2018)017-e, Comisia de la Veneția atrage atenția asupra faptului că decizia Curții Constituționale „conferă ministrului justiției puterea decisivă în eliberarea din funcție a procurorilor de rang înalt, mărginind, totodată, președintele la un rol ceremonial, care se limitează la atestarea legalității procedurii. Ponderea CSM [...] este și ea diminuată considerabil, având în vedere puterea sporită a ministrului justiției și sfera limitată a influenței pe care o poate exercita asupra deciziei președintelui (numai cu privire la aspecte de legalitate)” Comisia de la Veneția a concluzionat că este necesară schimbarea acestei situații, chiar dacă aceasta necesită o modificare a Constituției: „Decizia duce la o întărire evidentă a competențelor ministrului justiției în raport cu parchetele, în vreme ce, din contră, ar fi important, mai ales în contextul actual, să fie întărită independența procurorilor și menținut sau sporit rolul instituțiilor, precum președintele sau CSM, susceptibile să contrabalanseze influența ministrului. [...] Prin urmare, o măsură principală pentru a întări independența parchetelor și a procurorilor ar consta în revizuirea, în contextul unei viitoare revizuirii a Constituției României, prevederilor articolului 132 (1) al Constituției României. La nivel legislativ s-ar putea avea în vedere, în privința chestiunii revocării, modificarea Legii nr. 303, astfel încât avizul CSM să capete caracter obligatoriu².

Prin hotărârea pronunțată la 5 mai 2020, în cauza **Kövesi c. României** (cererea nr. 3594/19), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea art. 6 parag. 1 (dreptul la un proces echitabil), precum și încălcarea art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție.

Curtea a concluzionat că statul pârât a afectat esența dreptului de acces al reclamantei la o instanță, din cauza limitărilor specifice pentru o analiză judiciară a cauzei (contestarea motivelor pentru care a fost revocată din funcția de procuror-șef al Direcției Naționale Anticorupție), impuse prin Decizia Curții Constituționale nr. 358 din 30 mai 2018 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre ministrul justiției, pe de o parte, și Președintele României, pe de altă parte. De asemenea, Curtea a apreciat în sensul încălcării dreptului la libertatea de exprimare al reclamantei, revocarea reprezentând o ingerință în exercitarea acestui drept, procedura fiind derulată după ce doamna procuror a criticat propunerile legislative de modificare a „legilor justiției”, din perspectiva consecințelor asupra sistemului judiciar și independenței acestuia, precum și, în special, asupra luptei împotriva corupției. Curtea a constatat că revocarea reclamantei și motivele invocate pentru a o justifica erau cu greu compatibile cu importanța deosebită ce trebuie acordată menținerii independenței sistemului judiciar. Dată fiind gravitatea sa, măsura a avut un „efect de

¹ A se vedea Assemblée Nationale, *Rapport d'information sur le respect de l'État de droit au sein de l'Union européenne* (n° 1299), déposé par la Commission des affaires européennes et présenté par Coralie Dubost et Vincent Bru, p. 34, studiu disponibil la pagina web (http://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/rapports/duel/15b1299_rapport-information – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

² A se vedea pagina web ([https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2018\)017-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2018)017-e) – accesată ultima dată la 11 aprilie 2020).

descurajare” față de participarea procurorilor și a judecătorilor la dezbaterile publice privind reformele legislative care afectează sistemul judiciar și, în general, privind toate aspectele referitoare la independența justiției¹.

Neîndoielnic, pronunțarea acestei hotărâri istorice este de natură să întărească independența sistemului judiciar, independența procurorilor, dar și să încurajeze participarea magistraților la dezbaterile privind independența și modernizarea justiției în România.

Este inadmisibil ca efectele unei decizii pronunțate în majoritate de o curte constituțională a unui stat pretins democratic să afecteze în atare mod drepturile și interesele legitime ale unui procuror, dar și independența justiției, aspecte reținute de CEDO, mai ales în contextul în care toate organismele europene și internaționale relevante au constatat în ultimii ani reculul statului de drept în România².

Reacția unei părți a judecătorilor Curții Constituționale, la 6 ani 2020, arată că nu s-a învățat nimic din această experiență („*Deși comentariile din spațiul public au promovat ideea încălcării de către Curtea Constituțională a dreptului la un proces echitabil al doamnei Kövesi și a invalidării Deciziei Curții Constituționale nr. 358/2018, se constată că CEDO nu a efectuat un control cu privire la raționamentul juridic și soluția pronunțată de Curtea Constituțională. De altfel, nici nu avea competența să o facă*”)³, fiind evident că lipsa accesului la o instanță rezultă din lipsa deciziei Curții Constituționale, care a stabilit că decretul Președintelui României poate fi supus controlului instanței de contencios administrativ numai pentru aspectele strict formale, nu și pentru aspectele de fond, CEDO nemaisolicitându-i reclamantei nici să se fi adresat anterior unei instanțe ordinare de judecată, cât timp deciziile instanței constituționale erau general obligatorii pentru cele ordinare. Prin specificul său, procedura conflictului juridic de natură constituțională nu este destinată să pună în discuție drepturi cu caracter civil, așa că hotărârea CEDO va fi esențială pentru soluționarea trimerilor preliminare aflate pe rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene, afectarea directă a drepturilor fundamentale ale terțelor persoane fiind incontestabilă.

Prin **Decizia nr. 685/2019** și **Decizia nr. 417/2019**, Curtea Constituțională, tot într-o procedură de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională a dispus ca Înalta Curte de Casație și Justiție să procedeze de îndată la desemnarea prin tragere la sorți a tuturor membrilor completurilor de 5 judecători, dar și că a existat un conflict juridic de natură constituțională între Parlament, pe de o parte, și Înalta Curte de Casație și Justiție, pe de altă parte, generat de neconstituirea de către Înalta Curte de Casație

¹ A se vedea, pentru comentarii, G. Caian, Comentarii pe marginea hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțată în cauza *Kövesi c. României* (<https://www.juridice.ro/682521/comentarii-pe-marginea-hotararii-curtii-europene-a-drepturilor-omului-pronuntata-in-cauza-Kovesi-c-romaniei.html> – pagină web accesată ultima dată la 8 mai 2020).

² A se vedea (<http://www.forumuljudecatorilor.ro/index.php/archives/4111> – pagină web accesată ultima dată la 8 mai 2020).

³ A se vedea pagina web (https://www.ccr.ro/download/comunicate_de_presa/Precizari.pdf – accesată ultima dată la 8 mai 2020).

și Justiție a completurilor de judecată specializate pentru judecarea în primă instanță a infracțiunilor prevăzute în Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție.

Interferând cu competența exclusivă a instanțelor judecătorești, prin aplicarea arbitrară a unor dispoziții legale destinate doar acestora și modularea efectelor lor după „criterii doar de ea știute”, Curtea Constituțională pune sub semnul întrebării securitatea juridică și independența justiției, arată doi judecători în opinia separată la Decizia Curții Constituționale nr. 417/2019. Legislația în vigoare prevede modalități prin care părțile interesate pot contesta în justiție atât actele administrative emise de Colegiul de conducere al Înaltei Curți pentru organizarea în concret a administrării justiției, cât și nelegala compunere a instanțelor judecătorești. Eventuala nelegalitate a unui act adoptat de Colegiul de conducere al instanței supreme și având ca obiect măsuri administrative, adică nelegalitatea unui act administrativ, nu se poate constata pe calea soluționării unui conflict juridic de natură constituțională ci, în conformitate cu legislația în vigoare, exclusiv pe calea contenciosului administrativ. O depășire a competențelor echivalează cu o intruziune în sfera puterii judecătorești cu grave repercusiuni asupra dezvoltării normative a statului român.

Nu existau condiții pentru o astfel de opțiune drastică, nici circumstanțe excepționale în care Înalta Curte de Casație și Justiție să fi nesocotit flagrant interpretarea constituțională stabilită anterior de Curtea Constituțională a României, Completurile de 5 judecători achiesând la compunerea stabilită de Colegiul de conducere, prin interpretarea legii, necontestată nici de vreo parte în niciun dosar judiciar aflat pe rol vreme de aproximativ patru ani, creând astfel o jurisprudență bine stabilită. De asemenea, Curtea Constituțională a apreciat că „se pot crea presiuni latente asupra membrilor completului, constând în supunerea judecătorilor superiorilor lor judiciari sau, cel puțin, constând într-o ezitare/lipsă de dorință a judecătorilor de a-i contrazice pe aceștia”, utilizând imprecis Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 22 decembrie 2009, pronunțată în cauza *Parlov-Tkalčić c. Croației*, deși situația era cu totul diferită, nefiind dovedit niciun interes personal al președintelui, vicepreședinților sau președinților de secție ai ICCJ în soluționarea cauzelor de completurile de 5 judecători, ca în cauza *Parlov-Tkalčić*, ca atare presiunile latente erau excluse *ab initio*.

Prin Studiul nr. 538/2009 privind accesul individual la justiția constituțională, Comisia de la Veneția a recomandat, pentru a evita tensiunile și conflictele de competențe între curțile supreme și curțile constituționale, ca instanța constituțională să nu acționeze ca o „curte super-supremă” care să se interpună în aplicarea regulată a legii de către instanțele obișnuite și că aceasta ar trebui să examineze doar chestiuni constituționale, limitându-și sfera de aplicare *ratione materiae* și evitând și supraîncărcarea (desigur, excludem sistemele care au dezvoltat plângerile constituționale – Germania, Spania, Austria, Republica Cehă, Slovacia, Ungaria, Polonia, unde coordonatele sunt diferite, iar competențele curților constituționale, care sunt parte a sistemului judiciar, cu totul extinse). Aceasta părea a fi și ideea inițială a lui Hans Kelsen. De altfel, prima versiune a constituției Austriei din 1920 a limitat competențele curții constituționale la revizuirea abstractă a legii și nu a prevăzut nicio legătură directă între aplicarea efectivă a legii și competența instanței constituționale.

Raportul MCV din 22 octombrie 2019 reține că, „[d]eși deciziile Curții Constituționale nu privesc cauze care au fost deja închise, măsurile luate ca urmare a deciziei Curții Constituționale privind completurile de judecată formate din 5 judecători **au generat un climat de insecuritate accentuată**. La începutul anului 2019, s-a analizat oportunitatea adoptării unei ordonanțe de urgență care, dacă ar fi fost adoptată, ar fi permis redeschiderea tuturor dosarelor de corupție la nivel înalt care fuseseră închise de ICCJ printr-o hotărâre definitivă din 2014 până în prezent, în cazul în care hotărârea respectivă fusese pronunțată de un complet de judecată format din 5 judecători. Cu toate că, pe fondul criticilor interne și internaționale la adresa propunerii, adoptarea acestei ordonanțe de urgență a fost împiedicată, ar fi important ca autoritățile române să abandoneze obiectivele urmărite printr-o astfel de măsură și să clarifice faptul că nu este nevoie să se adopte legislație care să aibă efecte asupra cauzelor încheiate, ulterioră deciziilor Curții Constituționale, reafirmându-și totodată angajamentul de a lupta în mod eficace împotriva corupției. **Deciziile Curții Constituționale au un impact direct asupra cauzelor de corupție la nivel înalt aflate pe rolul instanțelor, putând duce la întâzieri și la redeschiderea proceselor, și chiar au permis, în anumite condiții, redeschiderea mai multor cauze definitive**. Nu se pot prevedea încă pe deplin consecințele unei astfel de situații. Reverberațiile negative clare ale acestei situații asupra procesului de justiție au ridicat, totodată, la un nivel mai general, semne de întrebare cu privire la durabilitatea progreselor înregistrate până în prezent de România în lupta împotriva corupției – cu atât mai mult cu cât au coincis cu modificările aduse Codului penal și Codului de procedură penală, care nu au ținut cont de recomandarea din noiembrie 2018 privind necesitatea compatibilității cu dreptul UE și cu instrumentele internaționale de combatere a corupției (a se vedea, obiectivul de referință 1 – independența sistemului judiciar și reforma sistemului judiciar)”.

În două din cauzele în care componența completului de judecată alcătuit din trei judecători a trebuit din nou înlocuită, prin tragere la sorți, Înalta Curte de Casație și Justiție a sesizat Curtea de Justiție a Uniunii Europene (cauza C-357/19, *Euro Box Promotion și alții*, respectiv cauza C-547/19, *Asociația Forumul Judecătorilor din România*), întrebând dacă dispozițiile art. 19 alin. (1) din Tratatul privind Uniunea Europeană „trebuie interpretate în sensul că se opun adoptării unei decizii de un organ exterior puterii judecătorești, Curtea Constituțională a României, care să aprecieze asupra legalității compunerii unor completuri de judecată cu consecința creării premiselor necesare admiterii unor căi extraordinare de atac împotriva hotărârilor judecătorești definitive pronunțate într-un interval de timp?”.

De asemenea, în patru dintre cauzele referitoare la specializarea judecătorilor care soluționează dosare de corupție, Înalta Curte de Casație și Justiție a sesizat Curtea de Justiție a Uniunii Europene (cauza *Ministerul Public*, C-811/19; cauza *Ministerul Public*, C-840/19; cauza *Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție*, C-859/19; cauza *Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție și alții*, C-926/19), întrebând dacă normele dreptului Uniunii Europene anterior indicate „trebuie interpretate în sensul că se opun adoptării unei decizii de către un organ exterior puterii judecătorești, Curtea Constituțională a României, care să soluționeze o excepție procesuală care ar viza o eventuală nelegală compunere a

completurilor de judecată, în raport de principiul specializării judecătorilor la Înalta Curte de Casație și Justiție (neprevăzut de Constituția României) și să oblige o instanță de judecată să trimită cauzele, aflate în calea de atac a apelului (devolutivă), spre rejudecare, în primul ciclu procesual la aceeași instanță?”.

Toate aceste cauze sunt pendinte, urmând a fi soluționate în cursul anului 2020.

Prin Avizul nr. 954/2019 emis de Comisia de la Veneția cu privire la situația constituțională din Republica Moldova, s-a subliniat că un rol esențial al Curții Constituționale este acela de a menține o distanță egală față de cele trei puteri și de a acționa ca un arbitru imparțial în caz de conflict între acestea. O instanță constituțională, ca orice altă autoritate statală, trebuie să își respecte propriile proceduri (parag. 52). În scopul stabilității constituționale și al securității juridice, Curtea Constituțională ar trebui să fie concordantă cu propria sa jurisprudență; aceasta ar trebui să-și înlocuiască jurisprudența numai atunci când este justificată din punct de vedere legal, în cazuri excepționale, când apar împrejurări noi sau atunci când interpretarea motivată a legii a evoluat. Comisia de la Veneția a reiterat că, într-un stat de drept, este esențial ca organele constituționale să decidă în parametrii autorității și responsabilității lor legale, pentru ca robustețea instituțiilor statale, în conformitate cu Constituția, să nu fie serios subminată și funcționarea democratică a instituțiilor statului să fie compromisă iremediabil. De altfel, numai într-o astfel de situație, Comisia de la Veneția acceptă în mod excepțional să evalueze deciziile unei curți constituționale.

Deși Asociația Forumul Judecătorilor din România a solicitat Adunării Parlamentare a Consiliului Europei sesizarea Comisiei de la Veneția în vederea emiterii unui aviz privind unele decizii ale Curții Constituționale, acest fapt încă nu s-a întâmplat. Asociația a solicitat și Curții Constituționale, în cadrul obligației de loialitate constituțională, să aștepte și să valorifice opiniile Comisiei de la Veneția, așadar inclusiv în privința modificărilor aduse legilor justiției, Codului penal și Codului de procedură penală, nici acest lucru nu s-a realizat.

Având în vedere statutul României de parte la Convenția Europeană a Drepturilor Omului și de stat membru al Consiliului Europei, recomandările Comisiei de la Veneția nu pot rămâne fără efecte în plan practic, fiind avute în vedere la îmbunătățirea cadrului normativ, fără ca aceasta să echivaleze cu o încălcare a principiului supremației Constituției României (a se vedea, spre exemplu, Decizia nr. 334 din 26 iunie 2013 a Curții Constituționale).

Executarea obligațiilor internaționale care rezultă dintr-un tratat în vigoare pentru un anumit stat revine tuturor autorităților statale, inclusiv Curții Constituționale. Dacă dispozițiile constituționale contravin tratatului, care face deja parte din ordinea juridică națională, revine tuturor autorităților statului obligația de a găsi soluții adecvate pentru a concilia acele prevederi ale tratatului cu Constituția (spre exemplu, prin interpretare sau chiar prin revizuirea Constituției), altfel responsabilitatea internațională a statului va fi angajată, cu toate consecințele care decurg din aceasta, inclusiv sancțiuni [a se vedea Comisia de la Veneția, Avizul interimar privind amendamentele la Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, parag. 47, CDL-AD (2016) 005].

Totuși, și ca urmare a implicării Asociației Forumul Judecătorilor din România, care a depus memorii *amicus curiae* în 15 cauze fundamentale aflate pe rolul Curții Constituționale¹, foarte multe dispoziții nou introduse vizând modificările aduse legilor justiției, Codului penal și Codului de procedură penală au fost declarate neconstituționale.

4. Soluționarea cu extremă întârziere a unor excepții de neconstituționalitate

Un fapt extrem de îngrijorător este legat de **soluționare cu o extremă întârziere a excepțiilor de neconstituționalitate vizând ordonanțele de urgență emise în materia „legilor justiției”**. Acest fapt este contrar statului de drept, fiind o restrângere

¹ Decizia nr. 530 din 17 iulie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii; Decizia nr. 65 din 21 februarie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 317/2004 privind organizarea și funcționarea Consiliului Superior al Magistraturii; Decizia nr. 66 din 21 februarie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor; Decizia nr. 562 din 18 septembrie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii; Decizia nr. 64 din 9 februarie 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală; Decizia nr. 67 din 21 februarie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară; Decizia nr. 685 din 7 noiembrie 2018 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Parlamentul României, pe de o parte, și Înalta Curte de Casație și Justiție, pe de altă parte; Decizia nr. 33 din 23 ianuarie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară; Decizia nr. 26 din 22 ianuarie 2020 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre ministrul justiției și Ministerul Justiției, pe de o parte, și Consiliul Superior al Magistraturii, pe de altă parte; Decizia nr. 356 din 30 mai 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind măsurile alternative de executare a pedepselor privative de libertate; Decizia nr. 417 din 3 iulie 2019 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Parlamentul României, pe de o parte, și Înalta Curte de Casație și Justiție, pe de altă parte; Decizia nr. 466 din 29 iulie 2019 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, precum și a Legii nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție; Decizia nr. 26 din 16 ianuarie 2019 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Parlamentul României, Înalta Curte de Casație și Justiție și celelalte instanțe judecătorești; Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, precum și a Legii nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, precum și a legii în ansamblul său; Decizia nr. 633 din 12 octombrie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară.

evidentă a posibilității unui control rapid *a posteriori*, Curtea Constituțională nestabilind termene pentru soluționarea excepțiilor formulate prin intermediul instanțelor judecătorești nici la peste 1 an de la data primirii lor.

Astfel, date fiind mai ales insuficiența în reglementare, lacunele, dispozițiile contradictorii, inadecvate necesităților sistemului judiciar, în perioada 2018-2019, Guvernul României a emis cinci ordonanțe de urgență (O.U.G. nr. 77/2018; O.U.G. nr. 90/2018; O.U.G. nr. 92/2018; O.U.G. nr. 7/2019; O.U.G. nr. 12/2019)¹.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 77/2018 a fost adoptată cu efecte *intuitu personae*, pentru a asigura continuitatea funcțiilor de inspector-șef sau, după caz, de inspector-șef adjunct al Inspecției Judiciare, așa cum reiese din preambul. De la data publicării (5 septembrie 2018) și până la data prezentei lucrări, Curtea Constituțională a României nu s-a pronunțat asupra celor trei excepții de neconstituționalitate ridicate pe rolul instanțelor judecătorești (cea mai veche fiind efectuată printr-o încheiere pronunțată la 19 decembrie 2018 de Tribunalul Olt, în dosarul nr. 2122/104/2018²).

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 90/2018 a fost emisă pentru operaționalizarea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție (nou creată pentru investigarea exclusivă a infracțiunilor comise de judecători și procurori). De la data publicării (10 octombrie 2018) și până la data prezentei lucrări, Curtea Constituțională a României nu s-a pronunțat asupra celor patru excepții de neconstituționalitate ridicate în cauze aflate pe rolul instanțelor judecătorești (cea mai veche fiind efectuată printr-o încheiere pronunțată la 7 februarie 2019 de Curtea de Apel Pitești, în dosarul nr. 1156/46/2018³).

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 92/2018 a fost adoptată pentru amânarea aplicării, până la data de 1 ianuarie 2020, a dispozițiilor privind pensionarea timpurie a magistraților, după doar 20 de ani de activitate, respectiv prevederilor referitoare la judecarea apelurilor în complet format din 3 judecători. A fost aprobată de Parlament, prin Legea nr. 239/2019, publicată la 19 decembrie 2019 în Monitorul Oficial al României, Partea I. Cu toate acestea, până la data prezentei lucrări, Curtea Constituțională a României nu s-a pronunțat asupra celor 24 de excepții de neconstituționalitate ridicate pe rolul instanțelor judecătorești (cea mai veche fiind efectuată printr-o încheiere pronunțată la 4 octombrie 2018 de Curtea de Apel București, în dosarul nr. 5811/3/2015⁴).

¹ Pentru detalii, a se vedea D. Călin, I. Alexe, *Festina lente* sau cum poate uzurpa legiuitorul delegat și excepțional atribuțiile de esență ale unui Parlament, în Studii și cercetări juridice nr. 2/2020, Revista Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române fiind în curs de apariție.

² A se vedea *Portalul instanțelor de judecată* – pagina web <http://portal.just.ro>.

³ A se vedea *Portalul instanțelor de judecată* – pagina web <http://portal.just.ro>.

⁴ A se vedea *Portalul instanțelor de judecată* – pagina web <http://portal.just.ro>.

5. Garanții și alte drepturi legiferate în ultimii ani pentru judecătorii Curții Constituționale

Potrivit Legii nr. 168/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, judecătorii Curții Constituționale nu pot fi reținuți, arestați, percheziționați sau trimiși în judecată penală decât cu încuviințarea plenului Curții Constituționale, la cererea procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Încuviințarea *se dă cu votul a două treimi din numărul judecătorilor Curții Constituționale*, după ascultarea judecătorului în cauză. Judecătorul trimis în judecată penală poate fi suspendat prin decizia plenului Curții Constituționale adoptată cu votul a două treimi din membrii Curții Constituționale.

De asemenea, după încetarea mandatului ca urmare a expirării termenului pentru care a fost numit, **judecătorul Curții Constituționale va putea opta pentru intrarea în avocatură sau notariat, fără examen. Pensia de serviciu va putea fi cumulată cu orice venituri realizate.**

Totuși, prin Decizia nr. 136 din 20 martie 2018, Curtea Constituțională a admis obiecția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale cuprinse în articolul unic pct. 2, privind modificarea art. 68 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 sunt neconstituționale.

Curtea Constituțională a reținut că „opțiunea legiuitorului pentru lărgirea sferei de incidență a inviolabilității judecătorului constituțional cu privire la măsura procesuală a *începerii urmăririi penale* apare ca un demers fără o justificare rațională, obiectivă și rezonabilă, și care dă naștere unui privilegiu. Statutul constituțional al acestei funcții publice și independența judecătorului Curții Constituționale nu pot fi invocate drept criterii obiective și rezonabile care să justifice crearea unui regim juridic privilegiat al acestei magistraturi, sub aspectul imunității, ci, dimpotrivă, rangul și locul constituțional al acesteia obligă la justa și echitabila aplicare a formelor de protecție a mandatului constituțional”.

Totodată, modificările propuse prevedeau că titularul cererii de încuviințare a măsurilor procesual penale era *ministrul justiției*, la sesizarea procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Curtea Constituțională a constatat însă că „introducerea unei terțe autorități în procedura de ridicare a imunității, parte componentă a puterii executive, care nu are nicio competență cu privire la aspectele de natură procesual penală cercetate și sesizate, contravine nu numai prerogativelor constituționale ale Ministerului Public și, implicit, principiului separației puterilor în stat, ci și, prin consecințele pe care dreptul de veto pe care ministrul justiției îl poate exercita potrivit legii, deturneză însăși instituția imunității. Astfel, scopul creării unei protecții speciale a unor funcții publice este acela de a împiedica eventualele presiuni sau abuzuri ce s-ar comite împotriva persoanei care ocupă funcția publică, iar nu de a împiedica cercetarea penală, desfășurată cu respectarea prevederilor legale”.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale naționale, cu implicații directe asupra unor raporturi juridice de autoritate publică și procesul penale din România

Ciprian Coadă*

Motto:

„Justiția și fațada unui templu se văd cel mai bine din afară”.

Austin O'Malley

1. Scurte considerații asupra jurisdicției constituționale din România

Revoluția din decembrie 1989 a marcat trecerea României de la un regim de tip totalitar la o societate democratică, întemeiată pe valorile autentice ale statului de drept, iar în contextul evenimentelor istorice care au urmat, adoptarea Constituției din anul 1991 a stabilit noile coordonate ale unui stat de drept, democratic și social, prin instituirea unui cadru juridic fundamental al noilor orientări.

Valorificând tradiția constituțională din România, dar și exigențele constituționale ale statelor europene occidentale, Constituția din 1991 a consacrat o serie de structuri care să permită transpunerea celor mai importante direcții, principii și deziderate, prin reglementarea unor noi autorități publice, printre care și Curtea Constituțională.

Organizată în temeiul dispozițiilor art. 142-147 din Constituția României și Legii organice nr. 47/1992, Curtea Constituțională este garantul supremației Constituției, fiind unica autoritate de jurisdicție constituțională din România.

Deși înființarea oficială a Curții Constituționale a României reprezintă consecința firească a receptării modelului european de control al constituționalității legilor, justiția constituțională din România s-a afirmat „pe cale pretoriană” încă din anul 1912, printr-o hotărâre judecătorească a Tribunalului Ilfov din București, pe baza modelului american al controlului de constituționalitate exercitat de autoritățile judecătorești.

Această hotărâre, care a avut un impact deosebit chiar și în doctrina franceză pe care s-a întemeiat, a avut la bază principiul supremației Constituției, iar sistemul de referință care i-a servit ca model a fost consacrat prin Constituția din 1923, stabilindu-se în competența Înaltei Curți de Casație în secțiuni unite sarcina de a exercita un control de constituționalitate *a posteriori*, limitat la cazul dedus judecății și fără caracter sistematic.

* Judecător, Curtea de Apel Constanța. E-mail profesional: ciprian.coadă@just.ro.

În urma instaurării regimurilor dictatoriale și totalitare de după 1938, controlul judecătoresc al constituționalității legilor a fost abrogat, în timp ce Constituția României din 1965 a instituit doar un control preventiv de constituționalitate al legilor, în cadrul unei proceduri de tip parlamentar care nu a avut eficiența dorită, datorită caracterului său eminent politic.

Fiind receptivă celui de al treilea val al sistemului european de control în materia constituționalității legilor, Constituția României din 1991 a stabilit această competență în sarcina unui organ specializat, centralizat, cu o funcționalitate multiplă, ale cărui atribuții, organizare și funcționare îl apropie, dar îl și diferențiază de restul modelor de comparație din democrațiile europene contemporane.

Atribuțiile Curții Constituționale, în forma inițială prevăzută prin Constituția din 1991 și Legea nr. 47/1992, au fost redefinite, ca urmare a modificărilor aduse actului fundamental și legii organice prin Legea de revizuire a Constituției României din 2003¹, act normativ care, pe lângă instituirea unor temeuri constituționale necesare integrării României în comunitatea euro-atlantică, a urmărit să valorifice și rezultatele unui deceniu de activitate al Curții Constituționale, asigurând sporirea eficienței unei instituții integrate Conferinței Curților Constituționale Europene.

Pe această cale, se înscrie și ideea ca o instituție națională, așa cum este și Curtea Constituțională, să fie compatibilizată cu instituții similare consacrate în statele Uniunii Europene, prin lărgirea subiectelor de sesină și includerea Avocatului Poporului ca titular al dreptului de sesizare a Curții în cadrul controlului prealabil, dar și prin conferirea unor atribuții noi și modificarea unor atribuții mai vechi ale Curții.

Potrivit art. 146 din Constituția României, Curtea Constituțională a României are următoarele atribuții: a) se pronunță asupra constituționalității legilor, înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a Guvernului, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Avocatului Poporului, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori, precum și, din oficiu, asupra inițiativelor de revizuire a Constituției; b) se pronunță asupra constituționalității tratatelor sau altor acorduri internaționale, la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori; c) se pronunță asupra constituționalității regulamentelor Parlamentului, la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui grup parlamentar sau a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori; d) hotărăște asupra excepțiilor de neconstituționalitate privind legile și ordonanțele, ridicate în fața instanțelor judecătorești sau de arbitraj comercial; excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată și direct de Avocatul Poporului; e) soluționează conflictele juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice, la cererea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a primului-ministru sau a președintelui Consiliului Superior al Magistraturii; f) veghează la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României și confirmă rezultatele sufragiului; g) constată existența împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte al României

¹ Legea de revizuire a Constituției a fost publicată în M.Of. nr. 669 din 22 septembrie 2003.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

și comunică cele constatate Parlamentului și Guvernului; h) dă aviz consultativ pentru propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României; i) veghează la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și confirmă rezultatele acestuia; j) verifică îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni; k) hotărăște asupra contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic; l) îndeplinește și alte atribuții prevăzute de legea organică a Curții.

Toate aceste atribuții și limitele exercitării unora dintre ele sunt prevăzute și prin Legea nr. 47/1992, privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, ele fiind dezvoltate și printr-o bogată jurisprudență a Curții, care a avut rolul de a complini sau explicita anumite prevederi insuficient conturate și care au dat naștere, de-a lungul timpului, unor dispute practice și doctrinare.

Deși de-a lungul timpului, unele dintre aceste atribuții au fost exercitate și aduse la îndeplinire cu stricta respectare a cadrului constituțional, este cert că anumite atribuții, împreună cu deciziile emise în exercitarea lor, au fost influențate de compoziția Curții Constituționale, de comportamentul constituțional loial al celorlalte autorități publice, de precizia și predictibilitatea normelor procedurale aplicabile, dar și de consecvența acestei instituții în interpretarea acelorași reguli de drept.

Acest demers, departe de a fi unul exhaustiv, își propune să aducă în atenția celor interesați, dintr-o perspectivă analitică, unele dintre competențele funcționale ale Curții Constituționale, prin lansarea unor teme de dezbateri de actualitate, care, prin raportare la unele exemple de practică relativ recente, să constituie chiar sursa unor viitoare analize și reglementări ale spațiului comun european.

După cum vom vedea, demersul nostru nu este unul deloc întâmplător, deoarece, prin rolul și poziția pe care o ocupă, justiția constituțională își pune tot mai mult amprenta asupra bunei funcționări a statului de drept, motiv pentru care aceasta nu poate funcționa, la rândul său, în afara unor coordonate, care să contribuie la consolidarea principiilor de bază ale democrației, la sporirea încrederii cetățenilor în autoritățile publice și la triumful supremației Constituției și legii ca pilon fundamental al statului de drept.

2. Exigențele dreptului la un proces echitabil prevăzute de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului în cazul conflictelor de natură constituțională

Apariția unor conflicte între autoritățile publice este inevitabilă, deoarece, deși în îndeplinirea mandatelor ce le revin, aceste autorități trebuie să exprime un comportament constituțional loial, principiul separației și echilibrului puterilor în stat implică, în cadrul colaborării, și zone de autonomie și independență, în care autoritățile riscă să interfereze.

Conflictele juridice de natură constituțională se soluționează în prezent de diferite tribunale constituționale din Europa sau alte continente, însă ele conduc, din păcate, și la conflicte deschise între curțile constituționale și respectivele autorități.

Pe bună dreptate, în doctrină s-a arătat că această atribuție presupune o intervenție în zone deseori delicate, greu de arbitrat, cu orgolii greu de satisfăcut.

În exercitarea acestei atribuții, judecătorii constituționali trebuie să manifeste grijă și reținere, pentru a nu fi atrași în capcane, să manifeste independență și imparțialitate, prudență și tact, precum și o bogată imaginație în spirit constituțional¹.

În conformitate cu dispozițiile art. 146 lit. e) din Constituția României, revizuită, Curtea Constituțională soluționează conflictele juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice, la cererea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, primului-ministru sau a președintelui Consiliului Superior al Magistraturii.

Dispoziții asemănătoare se regăsesc și în cuprinsul Legii nr. 47/1992, republicată, privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale a României (art. 11 și art. 34-36), aceste norme reglementând tipul hotărârii pronunțate și procedura de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională.

Procedura de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională, care se finalizează printr-o decizie, este una relativ simplă, în sensul că cererea de soluționare a conflictului va menționa autoritățile publice aflate în conflict, textele legale asupra cărora poartă conflictul, prezentarea poziției părților și opinia autorului cererii.

Primind cererea, președintele Curții Constituționale o va comunica părților aflate în conflict, solicitându-le să își exprime, în scris, în termenul stabilit, punctul de vedere asupra conținutului conflictului, precum și a eventualelor căi de soluționare a acestuia, și va desemna judecătorul-raportor.

La data primirii ultimului punct de vedere, dar nu mai târziu de 20 de zile de la primirea cererii, președintele Curții Constituționale stabilește termenul pentru ședința de judecată și *citează părțile implicate în conflict*.

Dezbaterea va avea loc la data stabilită de președintele Curții Constituționale chiar dacă vreuna dintre autoritățile publice implicate nu respectă termenul stabilit pentru prezentarea punctului de vedere.

Dezbaterea are loc pe baza raportului prezentat de judecătorul-raportor, a cererii de sesizare, a punctelor de vedere prezentate, a probelor administrate și a susținerilor părților.

Decizia prin care se soluționează conflictul juridic de natură constituțională este definitivă și se comunică autorului sesizării, precum și părților aflate în conflict, înainte de publicarea acesteia în Monitorul Oficial al României.

Ceea ce nu reglementează însă Constituția și nici Legea organică este conținutul propriu-zis al conflictului juridic de natură constituțională, care nu este definit ca atare de legiuitor și nici nu este subordonat anumitor condiții expres prevăzute prin lege, care să vină și în întâmpinarea tuturor garanțiilor specifice dreptului la un proces echitabil, pe care art. 6 din CEDO îl consacră.

¹ I. Muraru, E.-S. Tănăsescu (coord.), Constituția României, Comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 1404.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

Este real că, printr-o serie de decizii, cum sunt, cu titlu de exemplu, nr. 53/2005 sau nr. 435/2006, Curtea Constituțională a stabilit semnificația conflictului juridic de natură constituțională între autoritățile publice, subliniind că acesta presupune „*acte sau acțiuni concrete* prin care o autoritate sau mai multe își arogă puteri, atribuții sau competențe, care, potrivit Constituției, aparțin altor autorități publice, ori *omisiunea* unor autorități publice, constând în declinarea competenței sau în refuzul de a îndeplini anumite acte care intră în obligațiile lor”.

Din perspectivă procedurală însă, nici Constituția și nici legea organică nu conțin dispoziții suficiente de acoperitoare cu privire la o serie de situații atipice, întrucât nu prevăd necesitatea încunoștințării persoanelor și entităților străine de un eventual conflict și nici a prezentării de către acestea a unui punct de vedere motivat, atunci când efectele deciziei s-ar putea răsfrânge asupra lor.

Din economia dispozițiilor de drept intern rezultă că procedura desfășurată în fața Curții Constituționale se derulează cu aplicarea unor garanții fundamentale ale procesului echitabil: publicitatea și contradictorialitatea procedurii, dreptul la apărare, nemijlocirea și principiul independenței judecătorilor.

Într-adevăr, cele mai multe din procedurile de acest gen s-au desfășurat cu stricta respectare a acestor principii și cu directa participare a părților implicate în conflict, dar jurisprudența de dată recentă demonstrează că, în anumite situații, efectele nemijlocite ale unor proceduri se pot răsfrânge asupra unor persoane sau entități care nu sunt părți în conflict și cărora dreptul la apărare, dreptul la o cale efectivă de atac și dreptul de acces la o instanță le pot fi încălcate.

Exemplul cel mai edificator cu puțință se referă la situația revocării din funcție a conducătorului unei autorități publice sau a unei structuri specializate, în cazul în care părțile implicate în procedura de numire și revocare, aflate în conflict, nu înțeleg să se pună de acord asupra viitoarei decizii, una dintre aceste părți fiind investită cu atribuții de decizie, iar o alta înțelegând să supună celei dintâi o propunere de revocare din funcție a respectivei persoane.

Un exemplu de dată relativ recentă este reprezentat de Decizia nr. 358/2018 a Curții Constituționale a României, prin care aceasta, în rezolvarea unui conflict juridic de natură constituțională, generat de refuzul Președintelui României de a da curs propunerii Ministrului Justiției de revocare din funcție a procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție, a impus Președintelui României să emită decretul de revocare din funcție a procurorului-șef al acestei Direcții.

În motivarea deciziei sale, Curtea Constituțională reține că Președintele României nu este îndreptățit să facă o analiză decizională asupra modului în care este motivată propunerea, în schimb, acesta poate deschide un dialog cu ministrul justiției cu privire la aceste aspecte. Curtea Constituțională arată că nu este nici rolul președintelui și nici cel al Curții Constituționale de a face un control al acestei evaluări pentru că, într-un atare caz, ar denatura rolul ministrului Justiției și s-ar transforma în autorități de control al modului în care ministrul justiției înțelege să își exercite competența constituțională discreționară minimală ce se reflectă în evaluarea realizată. Curtea Constituțională

constată, astfel, că șeful statului a făcut în acest caz o „evaluare a evaluării” ministrului justiției, cu alte cuvinte a temeiniciei motivelor cuprinse în propunerea de revocare, plasându-se deasupra autorității ministrului Justiției, ceea ce încalcă Constituția.

Specific dispozitivului Deciziei Curții Constituționale este și faptul că acesta îl obligă pe Președintele României să emită decretul de revocare din funcție a procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție și că în lumina considerentelor și jurisprudenței sale, Curtea nu oferă reclamantei o cale de atac cu privire la motivele de fond ce au stat la baza revocării sale, o eventuală cale de atac putând fi exercitată doar sub aspectul unor motive de nelegalitate formale ale decretului prezidențial.

Decizia Curții Constituționale care îl obliga pe Președintele României să emită decretul de revocare a procurorului-șef al Direcției Naționale Anticorupție nu a fost luată însă în unanimitate, întrucât trei dintre judecătorii Curții au emis opinii separate, în care au argumentat că președintele statului nu a declanșat un conflict constituțional refuzând propunerea de revocare formulată de ministrul justiției.

Indiferent de aspectele de fond și de formă pe care conflictul juridic de natură constituțională exemplificat le ridică, această procedură ridică încă din start o serie de serioase probleme, referitoare la incidența dispozițiilor art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, fiind interesant de știut dacă exigențele specifice dreptului la un proces echitabil se aplică și în privința unei proceduri ce se desfășoară în fața unei instanțe de contencios constituțional și ale cărei efecte imediate sunt similare îndepărtării din funcție a unei persoane prin orice alt act de autoritate publică.

Acesta este și motivul pentru care, în luna decembrie 2018, fostul procuror-șef al Direcției Naționale Anticorupție s-a adresat cu o plângere Curții Europene a Drepturilor Omului, în care a reclamat încălcarea unor drepturi prevăzute în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, cu motivarea că prin decizia sa, Curtea Constituțională a României a hotărât revocarea sa din funcție, deși nu a avut calitatea de parte în conflictul soluționat de instanța constituțională, nu a fost citat în fața Curții Constituționale și nu a avut nici posibilitatea de a avea cel puțin calitatea de „intervenient”, pentru a-și exprima un punct de vedere în apărare.

În opinia reclamantei, încălcarea unor drepturi consfințite prin Convenție decurge din faptul că Decizia Curții Constituționale nu a putut fi contestată, inexistența unei căi de atac fiind stabilită de însăși motivarea deciziei Curții Constituționale. Pe această cale, s-a reclamat și faptul că în dreptul intern nu există un temei de drept, care să permită exercitarea unei căi de atac împotriva unei decizii pronunțate de Curtea Constituțională, cum este și Decizia nr. 358 din 30.05.2018. Altfel spus, reclamanta a pretins că în procedura finalizată prin pronunțarea de către Curtea Constituțională a Deciziei nr. 358 din 30 mai 2018 nu au fost respectate garanțiile unui proces echitabil, sub aspectul accesului la un tribunal, având în vedere că nu există în dreptul intern „un recurs efectiv”, un temei de drept și o procedură internă bazată pe criterii obiective care să îi fi oferit reclamantei dreptul la o contestație privitoare la drepturile și obligațiile cu caracter civil referitoare la măsurile disciplinare dispuse de ministrul justiției și decise de Curtea Constituțională printr-o decizie definitivă, fără cale de atac.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

Printr-o hotărâre luată în unanimitate la data de 5 mai 2020, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat o decizie istorică, oferind câștig de cauză reclamantei în procesul intentat statului român după revocarea sa din funcție la data de 9 iulie 2018, prin decret al președintelui României, în baza unei decizii a Curții Constituționale, care l-a obligat practic pe șeful statului să o demită.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că reclamantei i-a fost încălcat dreptul de avea acces la o instanță pentru a-și formula apărările, garantat de articolul 6 parag. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum și dreptul la liberă exprimare, garantat de art. 10 din Convenție, pornind de la acuzația fostului ministru al Justiției, care a notat în raportul care a stat la baza revocării din funcție că reclamanta și-a încălcat atribuțiile, făcând declarații presei naționale și internaționale.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că reclamanta și-a exprimat punctele de vedere referitoare la amnistie și grațiere, modificările aduse Codurilor penale și legilor justiției în limitele libertății de exprimare și că a transmis public punctul său de vedere asupra reformelor, în calitate de șef al Direcției Naționale Anticorupție.

Curtea mai susține că acest lucru nu a încălcat sub nicio formă prevederile legale ci, dimpotrivă, s-a încadrat în dreptul său la liberă exprimare.

Curtea concluzionează că îndepărtarea reclamantei de la conducerea Direcției Naționale Anticorupție a învins scopul menținerii independenței judiciare și a avut consecințe asupra celorlalți procurori și judecători care au participat la dezbaterile publice privind reformele legislative.

În comunicatul de presă emis de Curtea Europeană a Drepturilor Omului la data de 5.05.2020 se arată următoarele:

„Cazul a vizat înlăturarea reclamantei din funcția de procuror-șef al Direcției Naționale Anticorupție înainte de sfârșitul celui de-al doilea mandat, în urma criticilor sale asupra reformelor legislative în domeniul corupției. Ea a susținut că, de asemenea, nu a putut să conteste această decizie în instanță.

Curtea a constatat în special că nu a existat nicio modalitate pentru reclamantă de a înainta o cerere în instanță împotriva demiterii sale, întrucât o astfel de procedură ar fi putut doar să examineze aspectele formale ale decretului prezidențial pentru înlăturarea ei și nu argumentul său de fond, acela că fusese înlăturată incorect pentru criticarea modificărilor legislative din legea corupției.

Dreptul ei la libera exprimare fusese încălcat pentru că a fost revocată pentru acele critici pe care le-a făcut în exercitarea atribuțiilor pe o chestiune de mare interes public. Una dintre atribuțiile sale de procuror-șef anticorupție a fost aceea de a-și exprima opinia cu privire la reformele legislative care ar putea avea un impact asupra sistemului judiciar și a independenței sale și asupra luptei împotriva corupției”.

Potrivit aprecierilor Curții, „se pare că îndepărtarea ei prematură a învins chiar scopul menținerii independenței judiciare și trebuie să fi avut un efect asupra ei și a celorlalți procurori și judecători în participarea la dezbaterile publice privind reformele legislative care afectează sistemul judiciar și independența judiciară”.

În cuprinsul motivării deciziei, Curtea Europeană a Drepturilor Omului reține că în sistemul de drept român există posibilitatea generală de a contesta în fața instanțelor o decizie administrativă, iar un decret prezidențial este o astfel de decizie administrativă, așa cum se arată în punctul de vedere al Guvernului României.

Totuși, judecătorii europeni susțin că exemplele prezentate de Guvern nu privesc situații similare cu cea a reclamantei, mai ales că în speță era vorba de adoptarea de către președinte a unui decret pentru îndepărtarea dintr-o funcție de conducere a unui procuror, în urma unui ordin specific dat de Curtea Constituțională.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului învederează în paragrafele 114 și 115 ale deciziei că deși accesul într-o funcție precum cea ocupată de către reclamantă constituie un privilegiu ce poate fi acordat de autoritatea competentă, nu același lucru se poate spune despre încetarea mandatului, fiind exclus ca decizia să fie unilaterală și arbitrară, existând un cadru legal care ar fi trebuit să protejeze reclamanta de o astfel de decizie nelegală. Pe baza analizei cadrului legal la data revocării, Curtea constată că accesul la o instanță al reclamantei, chiar dacă teoretic nu a fost eliminat, putea viza doar aspecte formale ale decretului și nu ar fi condus niciodată la soluționarea problemei de fond.

„Cu privire la acest aspect, Curtea constată că, în decizia sa din 30 mai 2018, Curtea Constituțională a României a menționat în mod special că, în circumstanțele cazului solicitantului, instanțele administrative au limitat căile de a revizui decretul prezidențial pentru înlăturarea solicitantului”.

Practic, dacă reclamanta ar fi făcut un demers în instanță, de a contesta decretul prezidențial, ar fi fost vorba de un demers formal.

O astfel de cale, dacă ar fi fost urmată de reclamantă, nu ar fi fost un remediu eficient în ce privește nucleul plângerii, sens în care Curtea notează: „Înlăturarea ei a fost o sancțiune disciplinară ilegală, declanșată de opiniile sale exprimate public în contextul reformelor legislative”.

Astfel, Curtea precizează că reclamanta nu ar fi avut acces la o instanță să-și apere efectiv drepturile cu privire la revocarea disciplinară din funcția de procuror-șef DNA, în baza declarațiilor făcute.

„Având în vedere cele de mai sus, în lipsa unor exemple de jurisprudență internă a unor cazuri similare și având în vedere natura obligatorie și specifică a deciziei adoptate de CCR în cauza actuală, Curtea nu este convinsă că solicitantul avea o cale internă disponibilă pentru a ataca eficient în instanță ceea ce intenționa cu adevărat să conteste, și anume motivele scoaterii ei din funcția de procuror-șef al DNA prin decretul prezidențial din 9 iulie 2018”.

Reclamanta ar fi avut posibilitatea doar de a contesta decretul de înlăturare din funcție, dar o examinare adecvată a motivelor înlăturării sale, prin prisma relevanței celor constatate de ministrul justiției de la acea dată a fost exclusă.

„Curtea respinge obiecția Guvernului în ceea ce privește neepuizarea căilor de atac interne și concluzionează că statul respondent (România) a afectat baza dreptului de

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

acces al solicitantului la o instanță din cauza limitelor specifice pentru o reexaminare a cazului său prevăzute în hotărârea Curții Constituționale”, motivează Curtea.

Potrivit deciziei, Curtea a constatat că majoritatea motivelor invocate de către fostul ministru al justiției în raportul de revocare din funcție a reclamantei, sunt opinii pe care aceasta le-a exprimat într-o calitate profesională.

Mai exact, motivele prezentate de Curtea Constituțională s-au referit numai la investigațiile deschise de DNA în legătură cu posibile fapte de corupție comise de către membrii Guvernului și dezvăluirea detaliilor acestora investigații către mass-media prin comunicate de presa. În plus, au mai fost și declarațiile publice ale Laurei Codruța Kövesi în legătură cu reformele legislative propuse de Guvern și de anchetele DNA legate de aceste reforme, care au fost citate pe larg și comentate în cele 12 pagini ale raportului ministrului justiției.

În plus, toate argumentele fostului ministru al justiției, au fost examinate de organul profesional al sistemului judiciar, Consiliul Superior al Magistraturii, ocazie cu care s-a constatat că ele nu au niciun temei factual sau legal.

„Prin urmare, având în vedere cele de mai sus și având în vedere cronologia evenimentelor în totalitatea lor, mai degrabă decât incidente separate și distincte, există dovezi ale unei legături cauzale între exercitarea de către reclamant a libertății sale de exprimare și încetarea mandatului”.

„Având în vedere cele de mai sus, Curtea concluzionează că principalele motive de îndepărtare a reclamantei din funcția ei de procuror-șef al DNA au fost legate de dreptul ei la libertatea de exprimare, care include libertatea de a comunica opinii și informații”.

În concluzie, Curtea reține că revocarea reclamantei din funcția de procuror-șef al DNA și motivele invocate sunt în contradicție cu principiul că Justiția funcționează ca o ramură independentă a puterii de stat și cu principiul independenței procurorilor, care – potrivit Consiliului Europei și altor instituții internaționale – este un element cheie pentru menținerea independenței sistemului judiciar.

În încheiere, judecătorii europeni arată că îndepărtarea prematură a reclamantei din funcția sa de procuror-șef al DNA a încălcat chiar scopul menținerii independenței sistemului judiciar, instituit de aceste reglementări: „În plus, încetarea prematură a mandatului solicitantului a fost o sancțiune deosebit de severă, care a avut, fără îndoială, un efect de șoc, fiind astfel descurajată nu numai Kövesi, dar și alte persoane, procurori și judecători, de a mai participa vreodată în viitor la dezbaterile publice privind reformele legislative care afectează sistemul judiciar și în general independența sistemului judiciar”.

Acest fapt evidențiază cu atât mai mult importanța istorică a deciziei instanței europene, prin prisma concluziei potrivit căreia revocarea din funcție și motivele pe care s-a întemeiat nu pot fi conciliate cu importanța ce trebuie acordată funcției judiciare ca o ramură independentă a Statului și principiului independenței procurorilor, consacrat de multiple reglementări ale Consiliului Europei și cele internaționale, ca element cheie al menținerii independenței sistemului judiciar în ansamblul său.

Pe baza argumentelor de mai sus și ținând cont de importanța fundamentală a libertății de exprimare în chestiuni de interes general, Curtea de la Strasbourg este de părere că îndepărtarea reclamantei din funcția de procuror-șef al DNA nu a fost o măsură „necesară într-o societate democratică”.

Această hotărâre nu trebuie să ne surprindă, fiind cât se poate de previzibilă.

Într-adevăr, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului au apărut, de-a lungul timpului, unele nuanțări cu privire la interpretarea întinderii câmpului de aplicare a art. 6 parag. 1 din Convenție, deși norma de referință se referă numai la plângerile privind „drepturile și obligațiile cu caracter civil” și „acuzățiile în materie penală”.

Deși în aparență această formulare exclude litigiile de drept public de la protecția acordată de art. 6 din Convenție, câmpul de aplicare a garanțiilor generale ale procesului echitabil a fost extins pe cale jurisprudențială de către Curtea de la Strasbourg, care a arătat că aceste garanții pot fi aplicate contenciosului funcției publice, dacă sunt întrunite anumite criterii, precum și contenciosului constituțional¹.

În lumina acestei jurisprudențe, toate garanțiile procesului echitabil funcționează și în fața instanței de contencios constituțional, care, în calitatea sa de gardian obiectiv al Constituției, desfășoară o serie de activități, care pot avea o influență hotărâtoare asupra protecției unor drepturi fundamentale ale individului.

În mod cert, întrucât analizele asupra fondului cauzei exced acelor chestiuni de natură procedurală ce ne interesează în mod deosebit, ne vom limita prin a spune că aspectele reclamate prin plângerea adresată Curții Europene a Drepturilor Omului pun în discuție chestiuni privind compatibilitatea dreptului intern cu exigențele dreptului la un proces echitabil, consfințite de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, similare celor sesizate de Curte în cauza *Baka c. Ungariei* și care decurg din lipsa accesului la o instanță, ca urmare a eliberării din funcție a unui magistrat de rang înalt, așa cum a fost și cazul Președintelui Curții Supreme de Justiție din Ungaria.

Și în această cauză (cererea nr. 20261/12), reclamantul Andras Baka s-a plâns cu privire la încălcarea dreptului de acces la un tribunal – prin prisma articolului 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (Convenția), prin aceea că măsura încetării mandatului de Președinte al Curții Supreme nu a putut fi contestată și supusă unei analize judiciare efective. De asemenea, reclamantul s-a plâns de încălcarea libertății sale de exprimare – prin prisma articolului 10 din Convenție, întrucât a fost înlocuit din funcție la mijlocul mandatului (în 2012) datorită atitudinii sale critice legate de anumite chestiuni ce vizau independența

¹ În cauza *Pellegrin contra Franței* (1999), Curtea a înlocuit criteriul patrimonial stabilit până la acea dată pentru a aprecia asupra câmpului de aplicare a art. 6 din CEDO și în materia contenciosului funcției publice cu un criteriu de distincție funcțional. În cauza menționată, Curtea a conchis că sunt excluse de la aplicarea art. 6 din Convenție numai litigiile privind funcționarii publici care îndeplinesc sarcini specifice în cadrul administrației publice și care acționează ca reprezentanți ai puterii publice a statului sau ai colectivităților locale, pentru ca ulterior câmpul de aplicare al art. 6 din Convenție să fie extins și alte categorii de funcționari.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

sistemului judiciar maghiar, reflectate în noua Constituție a Ungariei și/sau în legislația subsecventă¹.

¹ În fapt, reclamantul, ca președinte al Curții Supreme de Justiție din Ungaria, ales de Parlamentul Ungariei conform legii în vigoare în 2009, pe un mandat de 6 ani, a avut comentarii critice referitoare la câteva demersuri și inițiative la nivel legislativ, astfel: În legătură cu legea ce dădea posibilitatea redeschiderii unor proceduri finalizate cu hotărâri definitive pentru fapte comise în timpul dispersării demonstranților în cursul anului 2006, reclamantul a exprimat critici în mod public. Totodată, prin purtătorul de cuvânt al Curții Supreme, s-a manifestat un punct de vedere în sensul că astfel de norme ar fi neconstituționale. În al doilea rând, în legătură cu dispoziția constituțională în baza căreia se reducea vârsta de pensionare a judecătorilor de la 70 la 62 de ani, reclamantul a adresat scrisori diverșilor actori cu atribuții în procesul de adoptare a Constituției (președinte al republicii, prim-ministru, președinte al forului legislativ), în care s-a subliniat riscul pe care o astfel de măsură îl implica (pensionarea bruscă a unui număr semnificativ de persoane în 2012, aproximativ a zecea parte din numărul total al judecătorilor, implicații asupra independenței și inamovibilității acestora etc.). În ziua dezbaterii amendamentului respectiv, reclamantul a adresat o nouă scrisoare prim-ministrului în care arăta că propunerea respectivă era umiltoare, nejustificată, chiar discriminatoare pentru judecătorii vizati, aducând atingere independenței și inamovibilității lor. După adoptarea amendamentului, reclamantul în calitate de Președinte al Consiliului Național Judiciar maghiar a dat publicității un comunicat destinat atât publicului maghiar, cât și organismelor Uniunii Europene, în care a reiterat poziția sa critică față de modificările survenite. În al treilea rând, la solicitarea reclamantului, secția penală a Curții Supreme a redactat o analiză a unor amendamente ce vizau legislația procesual penală din Ungaria. Având în vedere că observațiile și propunerile judecătorilor nu au fost luate în considerare de forul legislativ, s-a apelat la procedura de control constituțional, iar Curtea Constituțională maghiară a declarat respectivele norme de modificare ca neconstituționale.

În fine, reclamantul a exprimat opinii critice în legătură cu alte legi aflate în proces de adoptare, cea privind organizarea și funcționarea instanțelor, respectiv cea privind statutul și salarizarea judecătorilor. La finalul anului 2011 reclamantul a avut o intervenție în plenul Parlamentului în legătură cu aceste aspecte. Legea fundamentală, adoptată la 25 aprilie 2011 stabilea că instanța supremă ungară va fi Kuria, nume tradițional pentru instituția Curții Supreme. Normele tranzitorii ale Constituției stabileau că mandatele Președintelui Curții Supreme, Președintelui Consiliului Național Judiciar, respectiv ale membrilor acestui consiliu vor înceta odată cu intrarea în vigoare a noii Constituții. Data intrării în vigoare a noii legi fundamentale a fost stabilită pentru 1 ianuarie 2012, dată la care a încetat mandatul de președinte al reclamantului, cu aproximativ trei ani și jumătate înainte de expirarea normală a mandatului de 6 ani ce-i fusese încredințat de Parlament în 2009. Totodată, prin modificarea legii de organizare și funcționare a instanțelor, reclamantul a încetat să mai fie eligibil pentru o asemenea funcție, prin introducerea unui criteriu ce stabilea vechimea de cel puțin 5 ani ca judecător a candidatului. În consecință, au fost alese de Parlament alte două persoane pentru funcțiile de Președinte al Kuriei, respectiv de Președinte al nou înființatului Oficiu Național pentru Justiție. Modificările la nivel legislativ și constituțional din Ungaria au atras atenția organismelor Uniunii Europene. În urma demarării unei proceduri accelerate de *infringement* față de Ungaria, *inter alia*, pe problema independenței justiției. Comisia Europeană a sesizat Curtea de Justiție a Uniunii care, printr-o decizie din 6 noiembrie 2012, a reținut încălcarea de către statul maghiar a Directivei 2000/78/EC din 27 noiembrie 2000 referitoare la tratamentul nediscriminatoriu al salariaților. De altfel, printr-o decizie din 16 iulie 2012, Curtea Constituțională a Ungariei declarase ca neconstituționale dispozițiile interne referitoare la pensionarea obligatorie a judecătorilor la vârsta de 62 de ani. În legătură cu încetarea (în condiții similare cu cele în care s-a aflat reclamantul) a mandatului

Și în această cauză, deficiențele de drept intern au făcut ca, alături de încălcările sancționate prin prisma art. 10 din Convenție, sesizarea reclamantului să fie analizată și în raport de incidența art. 6 din Convenție, întrucât acestuia i s-a refuzat dreptul de acces la un tribunal, plângerea sa nefăcând obiectul unui remediu intern eficient.

Sub aspectul dreptului de acces la un tribunal – consacrat de **art. 6 din Convenție**, Curtea a reiterat faptul că acest articol asigură oricărei persoane dreptul de a i se analiza orice plângere vizând drepturi și obligații civile de către o instanță independentă.

Din acest punct de vedere, articolul 6 din Convenție implică, în aprecierea Curții, „dreptul la un tribunal”, iar dreptul de acces la un astfel de tribunal sau instanță constituie și el un aspect al domeniului de protecție al art. 6 (a se vedea în acest sens, cauza *Golder c. Marii Britanii*, hotărârea din 21 februarie 1975).

În speță, Curtea a constatat că judecătorii din Ungaria, cei de la Curtea Supremă, inclusiv președintele, nu sunt excluși în mod expres de la dreptul de acces la un tribunal.

Dimpotrivă, legislația internă maghiară stabilește dreptul persoanelor cu funcții de conducere în sistemul judiciar de a contesta în fața unui organism specializat o eventuală înlocuire din funcție.

Totuși, în circumstanțele particulare ale cauzei, Curtea a constatat că exercitarea dreptului reclamantului de acces la un tribunal, în fața căruia să conteste înlocuirea sa din funcția de Președinte al Curții Supreme, a fost împiedicată nu atât printr-o dispoziție expresă, cât prin faptul că încetarea mandatului său a fost prevăzută în chiar normele tranzitorii ale legii fundamentale. Astfel, dacă vicepreședintele instanței supreme avea posibilitatea contestării încetării mandatului său în fața Curții Constituționale (ceea ce s-a și întâmplat), reclamantul nu avea nici măcar această posibilitate.

Mai mult, observând că autoritățile maghiare nu au făcut dovada existenței primului criteriu din cele expuse pe larg în cauza *Vilho Eskelinen și alții c. Finlandei* [MC], nr. 63235/00), respectiv nu a probat faptul că restrângerea dreptului de acces la un tribunal s-a făcut „într-un domeniu ce implică exercițiul unor prerogative discreționare legate de suveranitatea statului, ce prevalează în fața intereselor indivizilor”, Curtea a conchis că a existat o încălcare a art. 6 din Convenție.

Și până la pronunțarea acestei decizii, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut prilejul de a analiza o serie de chestiuni ce țin de echitatea procedurilor desfășurate în fața curților constituționale, pronunțându-se pentru prima oară acestui aspect în cauza *Ruis Mateos c. Spaniei*.

În această cauză, Tribunalul constituțional din Spania nu a respectat principiul egalității armelor, specific procedurii echitabile, garantate de către art. 6 parag. 1 din Convenție, întrucât avocatul statului a avut posibilitatea prezentării de observații

de 6 ani al Vicepreședintelui Curții Supreme, Curtea Constituțională s-a pronunțat printr-o decizie din 19 martie 2013, reținând cu un vot de 8 contra 7 că nu a existat o încălcare a legii fundamentale a Ungariei. Oricum, majoritatea fragilă cu care s-a luat decizia și argumentele exprimate în opinia separată au constituit ele însele puncte de plecare pentru analiza efectuată de Curtea Europeană.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

scrise în fața instanței constituționale cu privire la validitatea legii atacate, pe când reclamanților li s-a negat orice calitate de a interveni în această procedură specială, aspect de natură a aduce atingere principiului general al contradictorialității.

O încălcare în același sens a Convenției a fost constatată ulterior de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și în alte cauze, precum *Krcmar c. Republicii Cehe* (2000), *Niederost-Huber c. Elveției* (2000), *Mantovanelli c. Franței* (2000) și altele, fără ca această extindere a protecției europene a drepturilor omului să însemne că tribunalele constituționale sunt subordonate Curții de la Strasbourg, ci doar că procedurile desfășurate în fața acestor instanțe se circumscriu acelorași exigențe ale dreptului la un proces echitabil, impuse de art. 6 din Convenție.

3. Importanța principiului previzibilității în cazul deciziilor interpretative

Supremația Constituției cu ocazia controlului constituționalității legilor presupune nu doar infirmarea unui text de lege contrar Constituției și care, astfel, devine inaplicabil, ci și consolidarea înțeleșului constituțional al unui text de lege, atunci când o situație mai complexă o impune, pe calea deciziilor interpretative.

Deciziile interpretative sunt larg răspândite în practica instanțelor constituționale europene, fiind consacrate atât în cadrul controlului „a priori”, exercitat în Franța de către Consiliul Constituțional, cât și în cadrul controlului „a posteriori”, exercitat în alte state, precum Germania, Italia sau Spania, care au servit ca modele de inspirație pentru alte țări, între care și România.

Deciziile interpretative, împreună cu deciziile simple, prin care se constată sau se infirmă neconstituționalitatea unei legi, sunt caracteristice modelului european de control centralizat al constituționalității legii, adoptat și în România prin Constituția din 1991, iar rațiunile care justifică acest tip de decizii sunt relativ simple.

Așa cum s-a arătat în doctrină, cercetând constituționalitatea unei legi, jurisdicția constituțională poate să constate că aceasta este contrară, în tot sau în parte, prevederilor Constituției, situație în care nicio interpretare nu o poate salva, iar Curtea este obligată să declare acea lege ca fiind neconstituțională, parțial sau total, după caz.

Este posibil însă ca legea supusă controlului să implice doar anumite consecințe contrare Constituției, pe când alte consecințe să nu vină în conflict cu Constituția.

A considera o întregă lege ca fiind neconstituțională, doar pentru că unele dintre consecințele sale sunt neconstituționale, înseamnă a infirma și înlătura o prezumție de constituționalitate acolo unde nu este cazul, prin distrugerea unui întreg eșafodaj pe care legea se întemeiază, dincolo de limitele raționalității sale. În același timp însă, a lăsa efectele contrare Constituției și interpretarea care se degajă să supraviețuiască doar pentru motivul că ele aparțin unei legi declarate constituționale sau ale cărei efecte nu sunt în totalitate contrare Constituției, înseamnă o altă denegare a rolului justiției constituționale.

În această din urmă situație, judecătorul constituțional devine legislator pozitiv, prin consacrarea unei anumite interpretări, ce asigură caracterul constituțional al textului

de lege. Așadar, „veninul neconstituțional” al unui text de lege, localizat într-o anumită expresie din cuprinsul unui articol sau alineat ori părți din articol sau alineat, exprimate sub forma unui cuvânt, teză ori sintagmă, este eliminat, asigurându-se înțelegerea textului de lege în deplină concordanță cu imperativul dispozițiilor constituționale.

În mod normal, deciziile interpretative ar trebui să elimine controversele care se pot naște din interpretarea unui text de lege de o manieră neconformă cu litera sau spiritul Constituției și ar trebui să fie cât de poate de explicite și lămuritoare.

Când însă lucrurile nu se întâmplă tocmai așa, decizia interpretativă, în loc să clarifice situația litigioasă căreia i se aplică, riscă să o facă și mai controversată, generând o practică judiciară neunitară.

Un exemplu de dată recentă, ce rezultă din jurisprudența Curții Constituționale din România, îl reprezintă Decizia nr. 297 din 2018, prin care Curtea constată că soluția legislativă care prevede întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea „oricărui act de procedură în cauză”, din cuprinsul dispozițiilor art. 155 alin. (1) C.pen., este neconstituțională.

Pentru înțelegerea situației ce a stat la baza deciziei de neconstituționalitate, este necesar să reamintim că săvârșirea oricărei infracțiuni dă naștere unui raport juridic de constrângere, care include statul, pe de o parte, și persoana care săvârșește infracțiunea, pe de altă parte.

Conținutul raportului juridic penal de constrângere este format din **dreptul statului** de a trage la răspundere persoana ce a săvârșit infracțiunea, prin aplicarea unei sancțiuni corespunzătoare, prevăzute de legea penală, precum și din **obligația persoanei** în cauză de a executa sancțiunea aplicată.

Obligația autorului faptei de a suporta consecințele faptei comise nu este însă una perpetuă, ceea ce înseamnă că, în virtutea **principiului prescriptibilității răspunderii penale**, dreptul statului de a trage la răspundere penală persoanele care comit infracțiuni se stinge dacă acesta nu este exercitat într-un anumit interval de timp.

Termenele de prescripție a răspunderii penale sunt reglementate la art. 154 C.pen. român, în funcție de natura și gravitatea pedepselor prevăzute de lege pentru infracțiunile cărora li se aplică, iar pentru a avea ca efect înlăturarea răspunderii penale, aceste termene trebuie să curgă fără intervenția unui act de natură a readuce în conștiința publică fapta comisă.

Altfel spus, orice activitate care, prin intervenția organelor judiciare, are ca efect readucerea în atenția societății a faptului săvârșirii infracțiunii conduce la întreruperea cursului prescripției și amână producerea efectelor sale.

În acest sens, dispozițiile art. 155 alin. (1) C.pen. român reglementează întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză, iar, conform alineatului 2 al aceluiași articol, după fiecare întrerupere începe să curgă un nou termen de prescripție.

În motivarea Deciziei nr. 297 din 26.04.2018, Curtea Constituțională reține, în esență, că întreruperea cursului termenului de prescripție a răspunderii penale poate deveni

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

eficientă, producându-și efectele într-o manieră completă, doar în condițiile existenței unor pârghii legale de încunoștințare a persoanei în cauză, cu privire la începerea unui nou termen de prescripție și că o astfel de procedură poate consta tocmai în comunicarea acelor acte efectuate în cauză, ce au ca efect curgerea unui nou termen de prescripție a răspunderii penale.

Cu referire directă la textul analizat, Curtea a constatat că dispozițiile art. 155 alin. (1) C.pen. instituie o soluție legislativă de natură a crea persoanei care are calitatea de suspect sau de inculpat o situație juridică incertă, referitoare la condițiile tragerii sale la răspundere penală pentru faptele săvârșite. Practic, aceste dispoziții sunt lipsite de previzibilitate și, totodată, contrare principiului legalității incriminării, întrucât sintagma „*oricărui act de procedură*” din cuprinsul acestora are în vedere și acte ce nu sunt comunicate suspectului sau inculpatului și care nu îi permit acestuia să cunoască aspectul întreruperii cursului prescripției și al începerii unui nou termen de prescripție a răspunderii sale penale.

Drept consecință, Curtea constată că soluția legislativă care prevede întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea „*oricărui act de procedură în cauză*”, din cuprinsul art. 155 alin. (1) C.pen., este neconstituțională, iar în finalul motivării deciziei precizează, totodată, că soluția legislativă prevăzută de art. 123 alin. (1) C.pen. din 1969, în prezent abrogat – care prevedea întreruperea cursului prescripției răspunderii penale doar prin îndeplinirea unui act care, potrivit legii, trebuia comunicat, în cauza în care persoana vizată avea calitatea de învinuit sau inculpat în procesul penal – răspunde standardelor de claritate și previzibilitate a legii.

Ca și cu alte ocazii, așa cum experiența ultimilor ani a demonstrat-o, în cele 45 de zile de la publicarea deciziei, legiuitorul, deși avea obligația constituțională de a acționa, prin punerea de acord a textului de lege criticat cu Constituția, a rămas în pasivitate.

Urmare acestei decizii, într-o primă abordare împărtășită în rândul teoreticienilor și practicienilor dreptului se consideră că natura Deciziei Curții Constituționale nr. 297 din 26 aprilie 2018 este aceea a unei decizii simple, prin care se declară pur și simplu neconstituționalitatea art. 155 alin. (1) C.pen.

Această natură – neinterpretativă – a deciziei face aplicabile prevederile art. 147 din Constituție, potrivit cărora, la publicarea sa în Monitorul Oficial al României, Partea I, se produce suspendarea textului constatat ca neconstituțional, pe o durată de 45 de zile, iar la expirarea acestui termen are loc ieșirea definitivă din vigoare.

Așadar, în această abordare, în prezent, art. 155 alin. (1) C.pen. nu se mai regăsește în fondul activ al legislației, cauza constituind-o pasivitatea legiuitorului și, atât legal, cât și constituțional, este exclusă posibilitatea ca decizia Curții Constituționale să fie considerată interpretativă și să se aprecieze că aceasta stabilește că „prin îndeplinirea unui act de procedură, care se comunică suspectului sau inculpatului, cursul prescripției se întrerupe”.

O a doua orientare exprimată în practică și doctrină îmbrățișează teza potrivit căreia cauza de întrerupere a cursului termenului prescripției răspunderii penale, constând în îndeplinirea unor acte de procedură în cauză, își produce efectele numai

în cazul actelor de procedură care, potrivit legii, trebuie comunicate suspectului sau inculpatului în desfășurarea procesului penal.

În această abordare, decizia Curții Constituționale are natura unei decizii de interpretare, ale cărei efectele se produc direct, chiar și în cazul lipsei unei intervenții a legiuitorului, iar pentru identificarea soluției legislative constituționale trebuie analizate considerentele deciziei.

Întrucât instanța de contencios constituțional a apreciat, în considerente, că soluția legislativă ce corespunde exigențelor Constituției este cea reglementată în art. 123 alin. (1) C.pen. anterior, rezultă, așadar, că opțiunea Curții a fost aceea că, în actuala reglementare, se revine practic la condițiile întreruperii cursului prescripției C.pen. anterior, aceasta fiind și interpretarea ce ar trebui dată art. 155 alin. (1) C.pen.

În mod evident, aceste două abordări au dat naștere unei jurisprudențe divergente, unele instanțe pronunțând soluții de încetare a procesului penal, ca efect al intervenirii prescripției răspunderii penale, iar altele considerând că actele de procedură comunicate suspectului sau inculpatului în procesul penal beneficiază, în continuare, de același efect întreruptiv al prescripției.

Pentru unificarea practicii judiciare neunitare, legiuitorul român a reglementat instituția recursului în interesul legii, conceput ca un remediu procesual având ca scop impunerea de către Înalta Curte de Casație și Justiție a unei interpretări unitare a legii cu privire la problemele de drept care au primit dezlegări diferite, prin pronunțarea unei decizii obligatorii pentru toate instanțele din România, ale cărei efecte se produc însă doar pentru viitor.

În acest sens, dispozițiile art. 471 alin. (1) C.proc.pen. prevăd că pentru a se asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție sau colegiile de conducere ale curților de apel, precum și Avocatul Poporului au îndatorirea să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești.

Urmare divergențelor jurisprudențiale apărute, în cursul anului 2019, Procurorul general al României a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție cu recursul în interesul legii, vizând **interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 155 alin. (1) C.pen., privind întreruperea cursului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză, ulterior publicării în Monitorul Oficial al României a deciziei Curții Constituționale nr. 297 din 26 aprilie 2018.**

În motivarea recursului în interesul legii, se relevă că examenul jurisprudenței naționale evidențiază o primă orientare minoritară, în care s-a apreciat că ulterior publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 297 din 26 aprilie 2018 întreruperea cursului prescripției răspunderii penale nu mai este posibilă în lumina art. 155 alin. (1) C.pen., în prezent fiind operabile numai termenele generale de prescripție a răspunderii penale din actuala reglementare.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

În consecință, aceste instanțe au dispus încetarea procesului penal în temeiul art. 16 alin. (1) lit. f) C.proc.pen., cu aplicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018, în toate cauzele în care au constatat împlinirea termenelor generale de prescripție a răspunderii penale.

Dimpotrivă, în opinia contrară, majoritară, s-a susținut că, în prezent, în interpretarea dispozițiilor art. 155 alin. (1) C.pen., cauza de întrerupere a cursului prescripției răspunderii penale constând în îndeplinirea unor acte de procedură în cauză, își produce efectele numai în ipoteza actelor de procedură care, potrivit legii, trebuie comunicate suspectului sau inculpatului și că Decizia Curții Constituționale nr. 297 din 26 aprilie 2018 este una interpretativă.

Astfel, se arată că deși dispozitivul acestei decizii nu este unul specific unei decizii de interpretare, acesta trebuie corelat cu considerentele, rezultând concluzia că decizia este una de interpretare, prin care Curtea Constituțională constată că este o anume soluție legislativă este neconstituțională.

Cu o amplă motivare, ce surprinde aspectul că în cauză nu este îndeplinită condiția de admisibilitate impusă de art. 471 alin. (1) C.proc.pen., anume aceea ca cererea de recurs să vizeze interpretarea legii, respectiv a dispozițiilor art. 155 alin. (1) C.pen. – prin această cerere urmărindu-se, în fapt, a se stabili efectele Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018 asupra art. 155 alin. (1) C.pen. – Înalta Curte de Casație și Justiție, prin Decizia nr. 25 din 11.11.2019 pronunțată în interesul legii, a respins recursul în interesul legii declarat de către Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, privind „interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 155 alin. (1) C.pen. privind întreruperea cursului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză, ulterior publicării în Monitorul Oficial a Deciziei Curții Constituționale nr. 297 din 26 aprilie 2018”, ca inadmisibil.

De altfel, Înalta Curte de Casație și Justiție, și prin completurile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, în mod constant a constatat inadmisibilitatea sesizărilor în care se punea în discuție interpretarea, aplicarea sau stabilirea efectelor unei decizii pronunțate de instanța de contencios constituțional, putând fi aduse ca exemplu Decizia nr. 24 din 8 octombrie 2015, Decizia nr. 22 din 25 octombrie 2016, Decizia nr. 4 din 28 februarie 2017, Decizia nr. 1 din 8 februarie 2018 și Decizia nr. 5 din 21 martie 2019, prin care, în cadrul unui mecanism de unificare a practicii judiciare prevăzut de art. 475 și urm. C.proc.pen., Înalta Curte de Casație și Justiție a fost sesizată de Curțile de Apel Cluj și Constanța, cu aceeași problemă de drept ce a determinat formularea recursului în interesul legii.

Așadar, dificultatea problemei juridice în discuție subzistă și pleacă tocmai de la faptul că instanța de contencios constituțional nu a stabilit natura acestei decizii, efectele acestei decizii asupra fondului activ al legislației și nici întinderea în timp a acestor efecte asupra actelor de întrerupere a cursului prescripției răspunderii penale deja îndeplinite, după modelul consacrat în alte decizii similare.

O rezolvare a acestei probleme de o manieră mult mai tranșantă este fi prevenit apariția unei practici judiciare neunitare și nu ar fi permis concluzii sau temeri, în parte

justificate, în sensul că norma „rămasă” în legislație nu ar mai răspunde condițiilor de claritate și previzibilitate, impuse de art. 1 alin. (5) din Constituție¹.

Temerile exprimate în doctrină și practică nu sunt nicidecum teoretice, ci au o relevanță deosebit de importantă, sub aspectul calculului termenului de prescripție a răspunderii penale, mai cu seamă că jurisprudența neunitară creează puternice diferențe de tratament, iar principiul egalității tuturor cetățenilor în fața legii se opune unor astfel de deosebiri, în condițiile în care, potrivit art. 124 alin. (2) din Constituția României, justiția este **unică**, imparțială și **egală** pentru toți.

Într-o jurisprudență relativ constantă, Curtea Constituțională a României a stabilit că atât dispozitivul, cât și considerentele deciziilor sale sunt general obligatorii și se impun cu aceeași forță tuturor subiectelor de drept.

Prin urmare, nimic nu împiedica instanța de contencios constituțional să precizeze în cuprinsul considerentelor că decizia amintită nu a declarat neconstituțional întregul art. 155 C.pen., ci numai soluția legislativă care prevedea întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză, pentru ca dispozițiile alin. (4) ale aceluiași articol, privind prescripția specială, să fie în continuare aplicabile în afara oricăror rezerve.

O astfel de dezlegare în drept ar fi prevenit și lipsa de diligență a legiuitorului, rămas în pasivitate, care nu a înțeles să intervină asupra normei juridice criticate și ar curmat orice divergență jurisprudențială, instanțele de judecată neputând extinde efectele Deciziei nr. 297 din 26.04.2018 la întreaga instituție a întreruperii răspunderii penale, ci fiind obligate a se limita numai la aspectele de neconstituționalitate avute în vedere de Curtea Constituțională în motivarea soluției.

4. Limitări normative în cadrul controlului de constituționalitate a legilor, în cazul excepției de neconstituționalitate

Legea organică de organizare și funcționare a Curții Constituționale nr. 47/1992, republicată, oferă a reglementare detaliată a excepției de neconstituționalitate.

Acest cadru legal a suferit importante modificări de-a lungul timpului și el conține atât reguli speciale de procedură, privind soluționarea excepției de neconstituționalitate, referitoare la invocarea acestei excepții în fața instanțelor de judecată și la soluționarea excepției de către Curtea Constituțională, cât și reguli generale aplicabile oricărui tip de procedură ce se desfășoară în fața Curții.

Potrivit art. 146 lit. d) din Constituția României, Curtea Constituțională hotărăște asupra excepțiilor de neconstituționalitate privind legile și ordonanțele, ridicate în fața instanțelor judecătorești sau de arbitraj comercial.

Una din regulile generale aplicabile și în procedura de soluționare a excepției de neconstituționalitate este cuprinsă la art. 3 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, republicată,

¹ În acest sens, a se vedea A. Sarchizian, Întreruperea cursului prescripției răspunderii penale. Non liquet, studiu publicat pe platforma juridică on line *juridice.ro*, la data de 31.05.2019.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

care arată că „Atribuțiile Curții Constituționale sunt cele stabilite de Constituție și de prezenta lege”.

În concretizarea funcției de legislator negativ, dispozițiile art. 2 alin. (3) din lege consacră, sub forma unui principiu general, regula potrivit căreia „*Curtea Constituțională se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului*”.

Despre respectarea întocmai a acestui principiu ne propunem a face în continuare o scurtă analiză, pornind de la un exemplu de dată recentă cu profunde implicații asupra ordinii de drept din România, pe baza unor scurte considerații de ordin teoretic și practic, pe care doctrina le-a evidențiat de-a lungul timpului cu privire la deciziile interpretative.

Regula potrivit căreia, în exercitarea controlului de constituționalitate, Curtea Constituțională se pronunță doar asupra constituționalității actelor cu care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului, reprezintă aplicarea teoriei kelsiene a „legislatorului negativ”, potrivit căreia funcția unei curți constituționale este „veritabil jurisdicțională” și nu presupune crearea sau modificarea de norme juridice.

Importanța acestei reguli a fost subliniată, cu precădere, în cazul acelor decizii de interpretare, ale căror trăsături și condiții au fost și ele indicate, astfel încât deciziile să fie conforme cu rolul Curții Constituționale de legislator negativ.

Astfel, s-a arătat că în cazul deciziilor interpretative sau intermediare interpretarea textului legal trebuie să fie indiscutabil necesară, interpretarea să nu ignore sau să altereze intenția legiuitorului, iar aceasta să nu ducă la rescrierea textului examinat.

În acest sens, prin Decizia nr. 1 din 1992 însăși Curtea Constituțională a precizat că „Legea nu atribuie Curții Constituționale competența de a da o altă formulare textelor de lege pe care le-ar considera nesatisfăcător redactate, această competență revenind altor organe ale statului”.

Această limitare adusă competenței Curții nu echivalează cu o limitare absolută a Curții Constituționale la condiția de „legislator negativ”, în sensul cel mai restrâns al noțiunii, deoarece, în caz contrar, această limitare nu ar ține seama de natura și de limitele controlului de constituționalitate, care nu face întotdeauna posibilă stabilirea tranșantă a conformității sau neconformității legii cu Constituția.

Aceasta este și rațiunea pentru care deciziile interpretative s-au impus la nivel european, iar acest model a fost adoptat și de Curtea Constituțională a României, care încă din anul 1993, în Decizia nr. 19/1993, a arătat că: „În cadrul atribuțiilor sale prevăzute de Constituție și în limitele impuse de speță în cazul controlului de constituționalitate pe cale de excepție, pentru a evita lipsa de reglementare și consecințele ce ar putea rezulta din această cauză, Curtea se consideră îndreptățită, până la adoptarea unei noi reglementări în materie, să dea textelor ce sunt atacate în fața sa acea interpretare care se armonizează cu Constituția”.

În pofida limitărilor legale și exigențelor doctrinare enunțate mai sus, practica mai nouă a Curții Constituționale ne oferă și exemple derogatorii de la acest reguli, două

situații de dată relativ recentă făcând obiectul Deciziilor nr. 405/2016¹ și nr. 392/2017², prin care instanța de contencios constituțional a stabilit că dispozițiile art. 246 și art. 248 C.pen. din 1969 și cele ale art. 297 alin. (1) C.pen. actual, referitoare la incriminarea infrațiunii de abuz în serviciu, sunt constituționale, în măsura în care prin sintagma „îndeplinește în mod defectuos” din cuprinsul acestora se înțelege îndeplinirea unor atribuții de serviciu prin încălcarea legii.

În motivarea celor două decizii, se arată, în esență, că sintagma „îndeplinește în mod defectuos” cuprinsă în textele de lege criticate este una deficiară și că numai prin limitarea incriminării penale la o modalitate de exercitare a atribuțiilor de serviciu prin încălcarea legii se evită situațiile de incoerență și instabilitate contrare principiului securității raporturilor juridice, referitoare la claritatea și previzibilitatea legii.

În considerentele acestor decizii, se mai statuează, de asemenea, că din aceleași rațiuni de claritate și previzibilitate a legii, aceste atribuții de serviciu urmează a se limita numai la atribuțiile de serviciu cuprinse în legislația primară – circumscrisă legilor emise de Parlament și ordonanțelor pe care Guvernul le poate adopta în calitate de legislator delegat – cu excluderea atribuțiilor de serviciu cuprinse în actele normative secundare, date în aplicarea legislației primare de către orice alte autorități.

În cuprinsul deciziilor sale, Curtea Constituțională subliniază și forța obligatorie a considerentelor unei decizii – plecând de la vechea discuție referitoare la faptul dacă considerentele care sprijină dispozitivul acoperă toată motivarea sau numai o parte din aceasta – precizând că: „întrucât toate considerentele din cuprinsul unei decizii sprijină dispozitivul acesteia... autoritatea de lucru judecat și caracterul obligatoriu al soluției se răsfrânge asupra tuturor considerentelor deciziei”.

Potrivit acestei orientări, considerentele deciziilor Curții Constituționale sunt, în integralitate, obligatorii, la fel cum este și dispozitivul acestora, neputând fi acceptată teza potrivit căreia în conținutul unei decizii a Curții ar putea exista considerente independente de raționamentul juridic care converge la soluția pronunțată și, implicit, care nu ar împrumuta caracterul obligatoriu al dispozitivului actului jurisdicțional.

Această motivare a Curții Constituționale se întemeiază pe dispozițiile art. 147 alin. (4) teza a II-a din Constituție, unde se stipulează că „De la data publicării, deciziile [Curții Constituționale – n.n.] sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor”, textul constituțional nefăcând distincții nici în funcție de tipurile de decizii pe care Curtea Constituțională le pronunță și nici în funcție de conținutul lor, ele fiind în întregul lor, general obligatorii.

În cuprinsul Deciziei nr. 392/2017, Curtea Constituțională introduce și un element de noutate, distinct elementelor cuprinse în Decizia anterioară nr. 405/2016, recunoscând că deși aceasta nu are competența de a complini un viciu normativ, întrucât și-ar depăși atribuțiile legale, acționând în sfera exclusivă de competență a legiuitorului primar sau delegat, totuși, ținând seamă de dispozițiile constituționale ale art. 142 alin. (1), potrivit cărora, „Curtea Constituțională este garantul supremației Constituției”

¹ M.Of. nr. 517 din 8 iulie 2016.

² M.Of. nr. 504 din 30 iunie 2017.

și pe cele ale art. 1 alin. (5), potrivit cărora „în România, respectarea (...) legilor este obligatorie”, **totuși legiuitorul are obligația de a reglementa pragul valoric al pagubei și intensitatea vătămării dreptului sau interesului legitim rezultate din comiterea faptei în cuprinsul normelor penale referitoare la infracțiunea de abuz în serviciu, pasivitatea acestuia fiind de natură să determine apariția unor situații de incoerență și instabilitate contrare principiului securității raporturilor juridice în componența sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii”.**

În opinia concordantă asociată Deciziei nr. 392/2017, criticându-se integrarea în considerente a unor aspecte care excedează soluției, se arată, printre altele că: „Se poate lesne constata că se adaugă astfel la considerentele Deciziei nr. 405/2016, în sensul reinterpretării unor aprecieri cuprinse în considerentele acesteia și convertirea lor, cu încălcarea competenței Curții Constituționale, într-o obligație pentru legiuitor.

Această obligație nu are însă niciun suport constituțional, pentru că nu este susținută de niciun dispozitiv de admitere a excepției de neconstituționalitate – nici cel al Deciziei nr. 405/2016, care privește o cu totul altă problematică și nici cel al prezentei decizii, câtă vreme soluția este de inadmisibilitate.

În cuprinsul opiniei concordante se mai arată că: „Considerentele suplimentare pe care le-am evidențiat determină o interferență nepermisă (chiar de Curte prin soluția pronunțată), în competențele altor autorități publice, întrucât stabilesc o conduită a autorităților care s-ar fi susținut printr-un alt dispozitiv decât cel pronunțat”.

După cum se poate lesne constata, cele două decizii ale Curții Constituționale, cărora li se adaugă și Decizia nr. 518 din 6.07.2017, referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a art. 249 alin. (1) C.pen. din 1969 și art. 298 C.pen., se îndepărtează de la exigențele impuse de art. 2 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, potrivit cărora „Curtea Constituțională se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului”.

Într-adevăr, normele de reglementare ale infracțiunilor de abuz în serviciu contra intereselor persoanelor și abuz în serviciu contra intereselor publice, prevăzute în mod succesiv în art. 246 și art. 248 C.pen. din 1969, respectiv art. 297 C.pen. actual, incriminau fapta funcționarului public sau a altui funcționar care, în exercițiul sale atribuțiilor de serviciu, cu știință, nu îndeplinește un act ori îl îndeplinește în mod defectuos și prin aceasta cauzează o vătămare intereselor legale ale unei persoane ori o tulburare însemnată bunului mers al unui organ sau instituții de stat ori unei alte unități din cele la care se referă art. 145 C.pen. din 1969 sau o pagubă patrimoniului acesteia, respectiv, așa cum prevede Codul penal actual, o pagubă ori o vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice.

Deși deciziile emise în exercitarea controlului de constituționalitate aduc un plus de claritate normelor de incriminare citate, acestea restrâng aria de incidență a infracțiunii de abuz în serviciu, prin limitarea atribuțiilor de serviciu exercitate cu încălcarea legii numai la cele prevăzute de legislația primară, în absența unei intervenții din partea legiuitorului și chiar prin limitarea și răstălmăcirea voinței sale.

Această concluzie rezidă din aceea că infracțiunea de abuz în serviciu nu a fost reglementată ca o încălcare a atribuțiilor de serviciu din partea funcționarului public

sau unui alt funcționar, ci ca o neîndeplinire sau îndeplinire defectuoasă a unui act cu prilejul exercitării atribuțiilor de serviciu.

Așadar, împrejurarea legată de exercitarea atribuțiilor de serviciu nu reprezintă decât o condiție premisă de existență a infracțiunii, premergătoare actului de conduită incriminat, așa încât transformarea acestei condiții într-o veritabilă conduită circumscrisă încălcării unor atribuții de serviciu din legislația primară, conduce practic la o redefinire a infracțiunii.

Din exprimarea normei penale rezultă cât de poate de clar că legiuitorul primar nu a înțeles să introducă distincții cu privire la nivelul de reglementare al atribuțiilor de serviciu specifice subiectului activ al infracțiunii de abuz în serviciu din perspectiva ierarhiei actelor normative, astfel că, atribuțiile de serviciu puteau fi prescrise fie prin acte normative primare, fie prin legislația secundară, căci legislația primară poate fi detaliată prin adoptarea unor acte de reglementare secundară, potrivit art. 4 alin. (3) din Legea nr. 24/2000, care instituie o unică exigență, anume aceea ca actele normative date în executarea legilor și a ordonanțelor Guvernului să fie emise doar în limitele și potrivit normelor care le ordonă.

În raport cu întrebarea legitimă dacă instanța constituțională ar fi fost abilitată să introducă distincții pe care însuși legiuitorul nu a înțeles să le facă în construcția unei norme, cu consecința limitării sferei de aplicare a normei, contrar voinței legiuitorului, credem că răspunsul nu poate fi decât unul negativ, deoarece, procedând astfel, Curtea a omis o condiție de fond, o exigență în materia deciziilor interpretative, subliniată atât prin doctrină, cât și prin propria jurisprudență, conform căreia interpretarea sa nu poate ignora sau altera intenția legiuitorului.

Necesitatea respectării acestei condiții este subliniată chiar printr-o soluție de dată recentă, cuprinsă în Decizia Curții Constituționale nr. 466 din 29 iulie 2019, în care se arată, cu titlu de exemplu, că „soluția legislativă rezultată numai din modificarea art. 39 alin. (1) lit. c) C.pen. este o chestiune de opțiune legislativă, care nu poate fi cenzurată de Curtea Constituțională. Mai mult, în jurisprudența sa, Curtea a statuat că examinarea constituționalității unui text de lege are în vedere compatibilitatea acestuia cu dispozițiile constituționale pretins încălcate, iar nu compararea prevederilor mai multor legi între ele și raportarea concluziei ce ar rezulta din această comparație la dispoziții ori principii ale Constituției. Procedându-se altfel s-ar ajunge, inevitabil, la concluzia că, deși fiecare dintre dispozițiile legale este constituțională, numai coexistența lor ar pune în discuție constituționalitatea uneia dintre ele. Rezultă că, în cauză, nu se identifică o problemă de constituționalitate, ci o pretinsă contrarierate între norme legale din același domeniu; or, coordonarea legislației în vigoare este de competența autorității legiuitoare [Decizia nr. 81 din 25 mai 1999 (M.Of. nr. 325 din 8 iulie 1999), sau Decizia nr. 304 din 4 mai 2017 (M.Of. nr. 520 din 5 iulie 2017), par. 28].

„Prin urmare, având în vedere art. 2 alin. (2) și (3) din Legea nr. 47/1992, critica de neconstituționalitate astfel formulată este inadmisibilă”.

Cum cele mai multe din atribuțiile de serviciu ale funcționarilor public și altor funcționari nu sunt înscrise în legislația primară, ci în legislația secundară emisă în aplicarea

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

acesteia, dar și în fișele posturilor și diferitele acte, regulamente și instrucțiuni interne ale diferitelor entități, infracțiunea de abuz în serviciu, alături de cea de neglijență în serviciu, a suferit practic o dezincriminare „de facto”.

Ceea ce este însă paradoxal este tocmai faptul că, în lipsa „legislației secundare”, niciun funcționar public nu ar fi în măsură să își îndeplinească, în concret, atribuțiile, obligațiile și îndatoririle de serviciu specifice funcției pe care o îndeplinește, ceea ce face ca incriminarea infracțiunii de abuz în serviciu să fie lipsită de finalitate practică, deși, din punctul de vedere al tehnicii legislative, multe din normele legislației secundare nu sunt decât o prelungire a legislației principale, căreia i se integrează într-un mod unitar. În același sens sunt și dispozițiile Legii nr. 24/2000, privind tehnica legislativă, care permit detalierea normelor cuprinse în legislația primară prin legislația secundară, în măsura, în care legislația primară ordonă aceasta și numai în limitele fixate prin legislația primară.

Concomitent cu faptul că statul român nu mai asigură prin intermediul acestei incriminări o protecție reală a unor valori fundamentale ocrotite prin Constituție și lege, acesta se află într-o reală dificultate, întrucât pe plan intern legiuitorul pare că nu își mai aduce la îndeplinire nici obligațiile asumate prin diferite convenții internaționale la care este parte și care au ca scop reprimarea abuzului de putere și a faptelor de corupție, printr-o incriminare cât mai largă a unor fapte penale cu un grad sporit de pericol social, de natură a pune în pericol fundamentele statului de drept și democrația.

O asemenea limitare adusă infracțiunii de abuz în serviciu, în actualul context național și internațional, este cu atât mai discutabilă, cu cât nu doar în România, ci la nivelul întregului mapamond, fenomenul abuzului de putere, al mării corupții și al corupției la nivelul administrației publice este cuantificat și monitorizat prin diferite barometre de opinie și instrumente internaționale variate.

Acest tip mai nou de abordare se îndepărtează chiar de optica îmbrățișată de Curtea Constituțională, care, în jurisprudența de dată recentă¹ a reținut că aceasta „nu are competența de a crea noi norme legale prin complinirea unui text deja existent, ci doar să verifice conformitatea normelor existente cu exigențele constituționale și să constate constituționalitatea sau neconstituționalitatea acestora” și care, prin Decizia nr. 2/2014, în referire la obiectul juridic al infracțiunilor de serviciu și celor de corupție, reține în esență următoarele:

„Corupția este considerată a fi una din cele mai grave amenințări cu privire la instituțiile statului de drept, democrația, drepturile omului, echitatea și justiția socială, cu efecte negative asupra activității autorităților și instituțiilor publice și asupra funcționării economiei de piață. Corupția se constituie într-un obstacol al dezvoltării economice a statului și compromite stabilitatea instituțiilor democratice și fundamentul moral al societății.

În concluzie, în ultima perioadă, politica penală declarată a statului a fost aceea de a intensifica eforturile în scopul adoptării unor acte normative în materia combaterii

¹ Deciziile nr. 162 din 24.03.2016 și nr. 102 din 25.02.2016, publicate în M.Of. nr. 400 din 26 mai 2016 și nr. 396 din 25 mai 2016.

corupției, care printre altele, să prevadă încriminarea coordonată a tuturor infracțiunilor de corupție la toate nivelurile autorităților și instituțiilor publice”.

Legătura dintre o infracțiune cum este cea a abuzului în serviciu cu fenomenul corupției este una cât se poate de evidentă, deoarece multe din infracțiunile de serviciu ascund în realitate fapte de corupție, mai ales în cazul acelor fapte care produc prejudicii însemnate în dauna bugetului public.

Abordarea acestui fenomen nu putea fi străină de conținutul Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019, care la pct. 59 prevede că „unul dintre riscurile la adresa apărării și securității naționale îl reprezintă nerealizarea obiectului de dezvoltare a României, care poate fi generat de proliferarea corupției, aceasta fiind o vulnerabilitate care afectează încrederea în actul de justiție și în instituțiile statului, cu impact inclusiv asupra imaginii României, în plan extern”.

De asemenea, în abordarea acestui fenomen nu se putea face abstracție de Strategia Națională Anticorupție pe perioada 2016-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului României nr. 583/2016, document în care corupția este considerată o vulnerabilitate directă și nici de Convenția Națiunilor Unite împotriva Corupției adoptată la New York la data de 30.10.2003, ratificată de România, care impune necesitatea încriminării abuzului de funcție, exercitarea abuzivă a funcției fiind considerată o încălcare a legii și a eticii, de natură a pune sub semnul întrebării integritatea cerută în exercitarea funcției publice.

Nu în ultimul rând, România nu poate fi străină de Rapoartele întocmite în cadrul Mecanismelor de Cooperare și Verificare, respectiv de recomandările din aceste rapoarte ce se referă la necesitatea stopării fenomenului corupției în cadrul administrației publice centrale și locale, și nici de Rapoartele de evaluare GRECO, care consemnează periodic stadiul progreselor făcute și de România în combaterea fenomenului corupției, subliniind necesitatea intensificării luptei împotriva corupției, în special în domeniul administrației publice.

În opinia concordantă a acestei decizii, dar și în doctrină¹, se arată că prin Decizia nr. 392 din 2017, Curtea Constituțională s-a îndepărtat, din nou, de la exigențele impuse deciziilor interpretative, căci nicio Curte Constituțională nu-și poate aroga dreptul de a impune Parlamentului o obligație de a legifera într-un anumit sens, în speță prin stabilirea unui prag valoric al abuzului în serviciu, Curțile Constituționale neputând nici măcar să anticipeze conținutul noii legi, ci doar să scoată în evidență neconstituționalitatea legii vechi. De altfel, obligația impusă Parlamentului vine în contradicție și cu considerentele Deciziei nr. 405 din 2016, în care Curtea Constituțională precizează că, sarcina evaluării principiului *ultimo ratio* revine, deopotrivă, parlamentului și organelor judiciare.

Stabilirea unei obligații de legiferare „a pragului” în sarcina Parlamentului, în absența unui suport care ar fi trebuit să rezulte expres din dispozitivul deciziei Curții Constituționale echivalează chiar cu absența unui temei constituțional pentru

¹ L. Barac, Privire critică asupra deciziilor Curții Constituționale pronunțate în materia infracțiunii de abuz în serviciu, Partea II, publicat la data de 27.02.2018 în cuprinsul publicației on line *juridice.ro*.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

legitimarea acestei decizii, precum se arată în opinia concurentă la una din deciziile Curții, motiv pentru care considerentele deciziei nu pot fi obligatorii pentru Parlament, ele neavând corespondent în dispozitivul deciziei, sub nicio formă¹.

Mai mult, potrivit aceluiași opinii, impunând Parlamentului fixarea unui prag valoric, până la care fapta de abuz în serviciu să nu constituie infracțiune, Curtea pare că a sugerat o altă nouă dezincriminare parțială a infracțiunii, alăturat celei deja operate.

În fine, precizarea referitoare la valoarea considerentelor deciziilor, se abate și ea de la propria jurisprudență în domeniu, căci toată jurisprudența Curții Constituționale de până la pronunțarea Deciziei nr. 392/2017 a fost în sensul că puterea de lucru judecat a deciziei se atașează doar dispozitivului și considerentelor pe care se sprijină aceasta.

Precum s-a concluzionat și în doctrină², deciziile Curții Constituționale au generat o practică judiciară neunitară, atât la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție, cât și la nivelul celorlalte instanțe judecătorești, fapt de natură a demonstra odată în plus că acestea ies din tiparele cu care Curtea Constituțională ne-a obișnuit, nefiind de dorit ca o decizie de interpretare a instanței constituționale să genereze o jurisprudență neunitară.

Pe bună dreptate, s-a arătat că deciziile interpretative, prin firea lucrurilor, au rolul de a elimina consecințele și interpretările care stau la baza lor, neconforme Constituției, produse în aplicarea unei norme constituționale și care generează mai multe interpretări în procesul aplicării ei în activitatea instanțelor de judecată.

Că așa stau lucrurile o dovedește chiar împrejurarea că unele instanțe au continuat să aplice legea penală în acord cu rațiunea și spiritul ei, în scopul salvării ordinii de drept și protejării intereselor publice apărute prin normele de incriminare, în timp alte instanțe au pronunțat soluții de achitare cu privire la infracțiunile de abuz în serviciu, în baza art. 16 lit. b) C.proc.pen., apreciind că fapta nu este prevăzută de legea penală, context în care au reținut că faptei îi lipsește unul dintre elementele constitutive ale laturii obiective sau că fapta a fost dezincriminată.

Desigur însă că și acele instanțe de judecată care au identificat în mod corect temeiul juridic al achitării inculpaților au admis că prin deciziile Curții Constituționale a avut loc o dezincriminare *in concreto* a faptei de natură penală, cu toate că nici una din curțile constituționale nu are competența funcțională de a dezincrimina faptele penale pe calea deciziilor de interpretare.

Atributul incriminării și dezincriminării oricăror fapte de natură penală ține de competența exclusivă a legiuitorului, dispozițiile art. 147 alin. (1) din Constituția României atribuind deciziilor Curții Constituționale efecte similare dezincriminării numai într-o singură situație și anume în cazul în care Curtea constată neconstituționalitatea normei de incriminare și dacă legiuitorul nu se conformează exigențelor constituționale, în termenul impus de Constituție.

În concluzie, pronunțarea celor două decizii, cu precădere a Deciziei nr. 405/2016 a Curții Constituționale, coroborată cu rămânerea în pasivitate a legiuitorului, a

¹ L. Barac, op. cit.

² L. Barac, op. cit.

operat o dezincriminare parțială, dar substanțială a infracțiunii de abuz în serviciu, fapt evidențiat și prin punctul de vedere al Avocatului Poporului, care în intervenția sa publică din data de 3.02.2017, explicând resorturile ce l-au determinat să atace la Curtea Constituțională O.U.G. nr. 13/2017, pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010¹, privind Codul de procedură penală, a precizat că unul din motivele de neconstituționalitate ale O.U.G. nr. 13/2017 vizează tocmai limitarea abuzului în serviciu la încălcările aduse exclusiv legilor și ordonanțelor Guvernului, context în care a arătat că a limita abuzul în serviciu numai la încălcările aduse legilor, ordonanțelor și ordonanțelor de urgență ale Guvernului, fără a se face referire la celelalte acte normative (hotărâri de Guvern, ordine ale miniștrilor, hotărâri ale Consiliilor județene, locale etc.) înseamnă a scoate de sub incidența legii penale activitatea a aproape întregii administrații din România, aspect absolut neconstituțional, dacă avem în vedere semnificația cuvântului „lege” atribuit de Curtea Constituțională în jurisprudența sa constantă, conform căreia prin lege se înțelege inclusiv legislația secundară, cuvântul „lege” urmând a fi înțeles în sens larg (*lato sensu*).

5. Controverse jurisprudențiale privind întinderea în timp a efectelor deciziilor Curții Constituționale

Determinarea efectelor în timp ale deciziilor Curții Constituționale pronunțate în cadrul controlului de constituționalitate și alte materii prezintă o importanță deosebită în orice sistem de drept, pentru o rezolvare cât mai bună a situațiilor juridice apărute sub imperiul legii anulate sau lipsite de efecte juridice.

Această problemă se ridică nu numai în cazul controlului de constituționalitate a posteriori, ci și în cazul altor decizii, cum sunt cele pronunțate în materia conflictelor juridice de natură constituțională, pentru că prin modul de rezolvare a acestei probleme se previne o practică judiciară neunitară, dar și o lungă serie de procese în fața instanțelor ordinare, menită să înlăture efectele care decurg din actele devenite neconstituționale.

În cadrul sistemului european al controlului constituționalității legilor există două mari direcții de reglementare a acestor efecte.

Astfel, în unele țări, precum Germania, Italia sau Portugalia deciziile de declarare a neconstituționalității legilor produc efecte retroactive, *ex tunc*, de la data intrării în vigoare a actului anulat, pe când în alte state, precum Austria, Elveția, Turcia, Polonia și Spania deciziile de neconstituționalitate produc efecte pentru viitor, *ex nunc*, începând cu data publicării.

În anumite state, precum Germania, tribunalul constituțional poate decide însă ca efectul retroactiv al deciziilor să nu afecteze actele atacabile în urma declarării unui control de constituționalitate a legii pe care ele se bazează, ci doar executarea lor silită, în timp ce în alte state, precum Austria, ca urmare a unor prevederi legale exprese,

¹ Publicată în M.Of. nr. 92 din 1 februarie 2017, abrogată prin O.U.G. nr. 14/2017 (M.Of. nr. 101 din 5 februarie 2017).

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

curtea constituțională are facultatea de a conferi efecte retroactive sau pentru viitor unei decizii de anulare a unei legi, după cum poate decide întârzierea efectelor unei decizii de anulare a unei legi sau repunerea în vigoare a vechilor norme înlocuite de cele noi, declarate nule.

Reglementările constituționale și legale din România evidențiază în mod expres caracterul *ex nunc* al tuturor deciziilor Curții Constituționale în cuprinsul art. 47 alin. (4) din Constituție și art. 11 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, republicată. Aplicarea principiului neretroactivității are la bază considerentul că eventualele efecte juridice retroactive care ar decurge în urma acestor decizii ar bulversa situațiile juridice apărute sub imperiul unei legi care se bucura de prezumția de neconstituționalitate, încălcându-se astfel principii securității raporturilor juridice. Cu totul alta este totuși situația normelor penale declarate neconstituționale, supuse principiului retroactivității legii penale mai favorabile, deoarece declararea neconstituționalității unei dispoziții legale incriminatorii sau care influențează răspunderea penală a inculpatului va produce efecte în cauzele aflate pe rol, fiind chiar motiv de revizuire, dar numai în cauza în care s-a invocat excepția.

Începând cu anul 2016, Curtea Constituțională a României a pronunțat un număr de trei decizii cu implicații directe asupra competenței organelor de urmărire penală în efectuarea unor activități de supraveghere tehnică, două dintre acestea privind activitățile de supraveghere efectuate cu ajutorul concursului tehnic al unor organe specializate ale statului, cu atribuții exprese în domeniul siguranței naționale, ale căror efecte în timp nu s-au produs doar pentru viitor, ci și asupra actelor de procedură și mijloacelor de probă obținute până la publicarea deciziilor.

Astfel, prin Decizia nr. 302/2017, Curtea Constituțională, în urma admiterii unei excepții de neconstituționalitate, a constată că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., care nu reglementează în categoria nulităților absolute încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, este neconstituțională.

Dispozițiile legale criticate sancționau cu nulitatea absolută doar încălcarea acelor norme de procedură privind competența materială și personală a instanțelor judecătorești, atunci când judecata fusese efectuată de o instanță inferioară celei competente, iar acest tip de nulitate se putea constata din oficiu sau la cerere și în orice stare a procesului.

Trecând peste argumentele de fond ce au stat la baza admiterii excepției, trebuie observat că în cuprinsul acestei decizii, Curtea constituțională nu a stabilit întinderea în timp a efectelor produse, însă datorită faptului că această decizie s-a invocat în practica instanțelor de judecată care au procedat la anularea mijloacelor de probă obținute în urma unor activități de supraveghere tehnică, precum și în jurisprudența ulterioară a Curții, am considerat necesar să îi acordăm importanța cuvenită.

Am înțeles să procedăm ca atare, deoarece această decizie a fost precedată de o alta, respectiv de Decizia Curții Constituționale nr. 51/2016, privind admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 142 alin. (1) C.proc.pen., care aveau următorul cuprins: „Procurorul pune în executare supravegherea tehnică ori poate dispune ca

aceasta să fie efectuată de organul de cercetare penală sau de lucrători specializați din cadrul poliției ori de alte organe specializate ale statului”.

Curtea Constituțională a reținut, astfel, că spre deosebire de vechea reglementare, în actuala reglementare, legiuitorul a inclus, în cuprinsul art. 142 alin. (1) C.proc.pen., pe lângă procuror, organul de cercetare penală și lucrătorii specializați din cadrul poliției și al altor organe specializate ale statului.

Aceste organe specializate ale statului nu erau definite nici în mod expres, nici în mod indirect în cuprinsul Codului de procedură penală. De asemenea, norma criticată nu prevede nici domeniul de activitate specific acestora, în condițiile în care, în România, activează, potrivit unor reglementări speciale, numeroase organe specializate în diverse domenii, între care unul cu atribuții de cercetare penală, dar numai în domeniul siguranței naționale, altele cu atribuții numai în domeniul siguranței naționale, iar altele fără nici un fel de atribuții de cercetare penală.

De asemenea, în examinarea criticilor de neconstituționalitate, Curtea constată că nicio reglementare din legislația națională în vigoare, cu excepția dispozițiilor art. 142 alin. (1) C.proc.pen., nu conține vreo normă care să consacre expres competența unui alt organ al statului, în afara organelor de urmărire penală, de a efectua interceptări, respectiv de a pune în executare un mandat de supraveghere tehnică.

Or, pornind de la datele concrete evidențiate de speța dedusă controlului, Curtea apreciază că reglementarea în acest domeniu nu poate fi realizată decât printr-un act normativ cu putere de lege, iar nu printr-o legislație infralegală, respectiv prin acte normative cu caracter administrativ, adoptate de alte organe decât autoritatea legiuitoare, caracterizate printr-un grad sporit de instabilitate sau inaccesibilitate.

Având în vedere caracterul intruziv al măsurilor de supraveghere tehnică, Curtea constată că este obligatoriu ca aceasta să se realizeze într-un cadru normativ clar, precis și previzibil, atât pentru persoana supusă acestei măsuri, cât și pentru organele de urmărire penală și pentru instanțele de judecată.

În caz contrar, s-ar ajunge la posibilitatea încălcării într-un mod aleatoriu/abuziv a unora dintre drepturile fundamentale esențiale într-un stat de drept: viața intimă, familială și privată și secretul corespondenței. Așadar, standardul constituțional de protecție a vieții intime, familiale și private și a secretului corespondenței impune ca limitarea acestora să se realizeze într-un cadru normativ care să stabilească expres, într-un mod clar, precis și previzibil care sunt organele abilitate să efectueze operațiunile care constituie ingerințe în sfera protejată a drepturilor.

Prin urmare, Curtea reține că este justificată opțiunea mai veche a legiuitorului ca mandatul de supraveghere tehnică să fie pus în executare de procuror și de organele de cercetare penală, care sunt organe judiciare, conform art. 30 C.proc.pen., precum și de către lucrătorii specializați din cadrul poliției, în condițiile în care aceștia pot deține avizul de ofițeri de poliție judiciară, în condițiile art. 55 alin. (5) C.proc.pen.

Pentru toate aceste argumente, Curtea constată că dispozițiile criticate **încalcă prevederile constituționale cuprinse în art. 1 alin. (3) din Constituție, referitoare**

la statul de drept în componenta sa privind garantarea drepturilor cetățenilor și art. 1 alin. (5) din Constituție, care consacră principiul legalității.

Cu privire la efectele deciziei pronunțate, Curtea reamintește caracterul *erga omnes* și pentru viitor al deciziilor sale, ceea ce înseamnă că, pe toată perioada de activitate a unui act normativ, acesta se bucură de prezumția de constituționalitate, astfel încât decizia nu se aplică în privința cauzelor definitiv soluționate până la data publicării sale, aplicându-se, însă, în mod corespunzător, în cauzele aflate pe rolul instanțelor de judecată.

În ceea ce privește hotărârile definitive, Curtea ține să arate că această decizie poate servi ca temei de revizuire, în baza art. 453 alin. (1) lit. f) C.proc.pen., în cauza în speță, dar și în cauzele în care au fost ridicate excepții de neconstituționalitate similare, înaintea datei publicării deciziei în Monitorul Oficial.

Nu lipsită de relevanță juridică este și opinia separată la această decizie, în care se opinează că excepția ridicată trebuia respinsă ca inadmisibilă, neavând legătură cu cauza, întrucât autorii excepției au invocat neconstituționalitatea unui text de lege ce nu servise la realizarea unor interceptărilor telefonice, obținute în temeiul textului de lege aplicabil în baza Codului penal anterior și care fusese între timp abrogat, obiect al unei excepții de neconstituționalitate neputându-l constitui decât o dispoziție legală în vigoare.

De asemenea, se mai arată că o atare excepție nu poate fi examinată în lumina unor împrejurări ce rezultă din datele concrete ale speței, care evidențiază că aceste mijloace de probă fuseseră obținute cu concursul unor organele specializate, întrucât excepția de neconstituționalitate nu poate avea ca obiect interpretarea și aplicarea legii, aceste aspecte intrând în sarcina exclusivă instanțelor de judecată – singurele competente să verifice legalitatea administrării probelor – iar nu a Curții Constituționale.

În sfârșit, o ultimă decizie pe care o considerăm relevantă, din perspectiva unor efecte produse în timp, este Decizia Curții Constituționale nr. 26/2019, prin care în rezolvarea conflictului juridic de natură constituțională dintre Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Parlamentul României, Înalta Curte de Casație și Justiție și celelalte instanțe judecătorești, a fost admisă sesizarea și s-a constatat existența unui conflict juridic de natură constituțională între Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și Parlamentul României, pe de-o parte, și Înalta Curte de Casație și Justiție și celelalte instanțe judecătorești, pe de altă parte, generat de încheierea între Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și Serviciul Român de Informații a Protocolului nr. 00750 din 4 februarie 2009 și a Protocolului nr. 09472 din 8 decembrie 2016, doar cu privire la dispozițiile art. 6 alin. (1), art. 7 alin. (1) și art. 9, dar și de exercitarea, în mod necorespunzător, a controlului parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații.

În esență, Curtea, în opinia majoritară, a reținut că Ministerul Public a încheiat două „protocoale de colaborare” succesive cu Serviciul Român de Informații, aspect care este considerat de către autorul sesizării ca fiind contrar art. 61 alin. (1) din Constituție, care prevăd că Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării, întrucât, prin conținutul lor, acestea au adăugat la lege.

Întrucât în cadrul procedurii judiciare măsurile/actele pe care procurorul le poate lua/ emite sunt prevăzute în mod expres de lege și ținând seama de faptul că „protocoalele de colaborare” antamate vizează procesul penal, Curtea constată că normele procesuale penale, stabilite prin lege, nu prevăd atribuția procurorilor, indiferent de nivel sau funcții, să încheie „protocoale de colaborare” în legătură cu cauzele individuale pe care le instrumentează. Astfel, Curtea reține că protocoalele nu au privit o cauză anume, ci un cadru larg de „cooperare instituțională”, aceste „protocoale de colaborare” nefiind acte procesuale pe care procurorii le-ar putea dispune.

Din perspectiva efectelor în timp ale acestei decizii, în cuprinsul considerentelor finale, Curtea Constituțională oferă a rezolvare problemelor de drept ridicate în cauzele penale aflate încă pe rolul instanțelor de judecată, sens în care aceasta reține că: „Prin urmare, având în vedere art. 197 alin. (2) C.proc.pen. 1968 și art. 281 C.proc.pen., acest din urmă text coroborat cu Decizia Curții Constituționale nr. 302 din 4 mai 2017 prin care s-a constatat că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., care nu reglementează în categoria nulităților absolute încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, este neconstituțională, revine Înaltei Curți de Casație și Justiție și celorlalte instanțe judecătorești, precum și Ministerului Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și unităților subordonate – să verifice în cauzele pendinte, în ce măsură s-a produs o încălcare a dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală și să dispună măsurile legale corespunzătoare.

Curtea constată că prezenta decizie nu aduce nici un element de noutate față de cadrul normativ primar existent la data pronunțării ei, întrucât, în baza deciziilor Curții Constituționale nr. 51 din 16 februarie 2016 și nr. 302 din 4 mai 2017, decizii care, pe măsura publicării, fac parte din ordinea normativă națională [Decizia nr. 847 din 8 iulie 2008, publicată în M.Of. nr. 605 din 14 august 2008, și Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018 parag. 451, nepublicată la data pronunțării prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, Partea I], erau/sunt incidente prevederile art. 102 C.proc.pen. – Excluderea probelor obținute în mod nelegal și ale art. 281 – Nulitățile absolute.

Prezenta decizie sancționează un comportament instituțional care a încălcat ordinea constituțională și obligă autoritățile publice implicate în conflictul juridic de natură constituțională să își respecte și să își exercite competențele în limitele prevăzute de lege și Constituție”.

Pe această cale, Curtea reiterează faptul că autoritatea de lucru judecat ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor *pe care se sprijină acesta*, făcând trimitere la Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1 din 17 ianuarie 1995, publicată în M.Of. nr. 16 din 26 ianuarie 1995, Decizia nr. 414 din 14 aprilie 2010, publicată în M.Of. nr. 291 din 4 mai 2010 sau Decizia nr. 392 din 6 iunie 2017, publicată în M.Of. nr. 504 din 30 iunie 2017, parag. 52.

De asemenea, Curtea subliniază că, potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție, deciziile sale se publică în Monitorul Oficial al României și, de la data publicării, sunt

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

general obligatorii și au putere *numai pentru viitor*, având aceleași efecte pentru toate autoritățile publice și toate subiecții individuale de drept.

În urma acestor decizii, în practica judiciară s-au conturat două curente de opinie.

Instanțele de judecată asociate curentului minoritar au menținut probele obținute în baza unor activități de supraveghere tehnică efectuate înainte de data publicării acestor decizii¹, respingând cererile de excludere de la dosar a acestor mijloace de probă, motivat de împrejurarea că Decizia Curții Constituționale nr. 51/20016 este inaplicabilă în cauză, producându-și efectele numai pentru viitor.

Aceste instanțe au reținut că neregularitatea determinată de calitatea organului care a executat metodele de supraveghere tehnică nu poate fi încadrată decât în categoria nulităților virtuale și relative, reglementate de art. 282 C.proc.pen., deoarece nu se regăsesc în niciuna dintre ipotezele prevăzute în dispozițiile art. 281 alin. (1).

Reținând că, orice activități de supraveghere tehnică realizate de către alte organe decât cele de urmărire penală sunt sancționate cu nulitatea relativă, față de succesiunea în timp a Deciziilor Curții Constituționale nr. 51/2016 și nr. 302/2017 și față de prezumția de constituționalitate a oricărei dispoziții legale, se impun a fi realizate îndeplinirea cerințelor cerute de norma legală, cea a producerii unei vătămări a drepturilor părților ori ale altor subiecți procesuali principali și dacă acea vătămare nu poate fi înlăturată altfel decât prin desființarea actului.

În concret, s-a constatat că aceste condiții nu sunt îndeplinite și că înlăturarea acestor mijloace de probă nu se poate realiza nici din perspectiva efectelor Deciziei Curții Constituționale nr. 302 din 4.05.2017, prin care s-a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., determinat de faptul că legea nu reglementează în categoria nulităților absolute încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală.

Efectele acestei decizii prin care s-a lărgit sfera nulităților absolute prin includerea ipotezei nerespectării dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, se aplică cauzelor aflate în curs de judecată la momentul publicării deciziei, în sensul că, fiind vorba de o nulitate absolută, aceasta poate fi invocată oricând în cursul procesului penal, fără a se putea crea o extindere a efectelor sale în timp mai mare decât a unei norme legale modificatoare sau abrogatoare.

Astfel, o eventuală sancțiune nu poate conduce la nulitatea actelor procedurale întocmite legal sub imperiul legii până la publicarea deciziei instanței de contencios constituțional, întrucât s-ar încălca principiul statuat de art. 147 alin. (4) din Constituție și coerența normelor procedurale aplicabile, apreciate din perspectiva principiului legalității administrării probelor încă din etapa camerei preliminare.

¹ În acest sens, a se vedea, cu titlu de exemplu, Tribunalul Bihor, încheierea penală pronunțată de către judecătorul de cameră preliminară nr. 8/CP/27.01.2017, rămasă definitivă prin încheierea penală nr. 55/CCP/10.05.2017 a Curții de Apel Oradea și sentința penală nr. 2 din 11.05.2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Instanțele de judecată asociate curentului majoritar, conformându-se tipului de conduită sugerate autorităților publice chiar de Curtea Constituțională în cadrul Deciziei nr. 26/2019, au procedat la anularea actelor procedurale și la excluderea mijloacelor de probă obținute în temeiul textelor de lege criticate, considerându-le nelegal obținute.

Un aspect omis atât Curtea Constituțională, cât și instanțele de judecată care s-au raliat acestor decizii, este tocmai faptul că declararea neconstituționalității unui text de lege sau rezolvarea unui conflict juridic de natură constituțională, în absența unui temei legal expres, nu constituie o cauză de nulitate a actelor îndeplinite pe timpul cât textul de lege a fost în vigoare, o astfel de împrejurare putând atrage decât eventuala ineficiență a efectelor juridice generate de acestea.

Nici Constituția României și nici Legea nr. 47/1992 nu prevăd faptul că declararea neconstituționalității unei dispoziții legale se constituie într-o cauză de nulitate a actelor juridice efectuate mai înainte de publicarea unei Decizii a Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, ci dimpotrivă, art. 147 alin. (1) din Constituție prevede că dispozițiile din legile și din ordonanțele în vigoare, precum și cele din regulamente, constatate ca fiind neconstituționale își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial, dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției – pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale fiind suspendate de drept.

În măsura în care declararea neconstituționalității unei dispoziții legale s-ar fi constituit într-o cauză de nulitate a actelor juridice efectuate în baza acestei dispoziții, legiuitorul ar fi prevăzut că efectele deciziei Curții Constituționale se produc pentru trecut, or, de vreme ce dispozițiile art. 147 alin. (4) din Constituție prevăd că deciziile au putere numai pentru viitor, rezultă că actele juridice îndeplinite mai înainte de publicarea deciziilor nu pot fi sancționate cu nulitatea.

În al doilea rând, chiar dacă nulitatea ca sancțiune operează cu titlu retroactiv, aceasta presupune încălcarea normelor juridice în vigoare la data efectuării actului, prin nesocotirea uneia dintre condițiile prevăzute de lege pentru valabilitatea sa.

De altfel, nici măcar Curtea Constituțională nu se pronunță cu privire la eventuala sancțiune aplicabilă – întrucât examinarea legalității mijloacelor probă constituie apanajul judecătorului de cameră preliminară sau instanței de judecată – ci aceasta nu face decât să indice remediile procesuale aplicabile în cazul în care o eventuală nulitate ar opera.

Așa fiind, organelor judiciare le revine obligația de a verifica în ce măsură condițiile de existență ale nulității sunt îndeplinite, pe baza dispozițiilor legale ce reglementează acest tip de sancțiune procedurală, așa cum ele au fost dezvoltate în doctrină și jurisprudență, desființarea unor acte de procedură neputând avea loc decât în condițiile impuse de lege și, în nici un caz, în afara acestor condiții.

Literatura de specialitate a definit nulitatea ca fiind acea sancțiune procesuală constatată și aplicată de un organ judiciar, care atrage nevalabilitatea actelor procesuale și procedurale efectuate cu încălcarea dispozițiilor ce reglementează desfășurarea procesului penal, dacă s-a produs o vătămare dovedită sau prezumată de lege, care nu

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

poate fi înlăturată decât prin desființarea actului și refacerea acestuia, atunci când este necesar și dacă este posibil.

În lipsa unei definiții a nulității în Codul de procedură penală, devine aplicabil principiul general prevăzut de art. 2 C.proc.civ., potrivit căruia dispozițiile prezentului Cod constituie procedura de drept comun în materie civilă, iar dispozițiile sale se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare.

În atare condiții, definiția generală a nulității este cea consacrată de dispozițiile art. 174 alin. (1) C.proc.civ., care arată că nulitatea este sancțiunea care lipsește total sau parțial de efecte actul de procedură efectuat cu nerespectarea cerințelor legale de fond sau de formă.

În ceea ce privește regimul juridic al acestor cerințe de fond sau de formă, acestea nu pot fi decât cele prevăzute de legea procesuală în vigoare la data efectuării actului, sancțiunea nulității neputând interveni ca urmare a neîndeplinirii unor condiții ulterioare de valabilitate prevăzute prin legea nouă, cu încălcarea art. 15 alin. (2) din Constituția României și nici ca urmare a invalidării pe alte căi a unor dispoziții legale pe care actele de procedură s-ar fi întemeiat la data efectuării lor.

Deși instanța constituțională nu oferă efecte retroactive deciziilor sale, în raport de cauzele definitiv soluționate până la data publicării acestor decizii, în realitate, efectele juridice produse în cauzele aflate încă pe rol, în virtutea caracterului obligatoriu al acestor decizii, echivalează cu aplicarea lor în mod retroactiv, datorită înlăturării consecințelor produse în baza actelor efectuate până la data respectivă.

În cazul deciziilor pronunțate în soluționarea excepției de neconstituționalitate, orice interpretare contrară ar înfrânge tocmai rațiunile pentru care efectele acestor decizii nu operează decât pentru viitor, prezumția de constituționalitate a normei atacate fiind înlăturată numai o dată cu pronunțarea deciziei Curții Constituționale, iar aplicarea legii în perioada dintre intrarea ei în vigoare și constatarea neconstituționalității neputând fi înlăturată decât prin sacrificarea principiului securității raporturilor juridice.

Regula neretroactivității se explică prin faptul că abrogarea unei norme juridice nu poate atrage nulitatea actelor îndeplinite pe timpul cât această normă s-ar fi aflat în vigoare – ieșirea din vigoare a legii neputând produce efecte retroactive – astfel că nici declararea ca neconstituțional a unui text de lege nu poate avea efecte retroactive, Constituția și Legea nr. 47/1992, republicată, stipulând în mod expres că efectele deciziei se produc numai pentru viitor, în virtutea aceluiași principiu.

Mai mult, ineditul acestei situații decurge și din împrejurarea că deciziile Curții Constituționale deschid o analiză atipică, din perspectiva unei soluții ce nu se regăsește în niciun fel în legislație și care ar trebui să reprezinte voința exclusivă a legiuitorului, dar care, din motive mai presus de voința organelor judiciare, nu este încă legiferată.

Urmare acestei situații, organele judiciare se află în imposibilitatea de a putea legifera, deoarece textul legislativ care le-ar fi permis ca sancțiunea nulității să opereze nu a fost completat, prin includerea în cuprinsul art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. a unui caz aparte de nulitate absolută, întemeiat pe nerespectarea normelor

de competență materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, obligația pozitivă a legiuitorului neputând fi suplinită de organele judiciare prin adăugarea la lege.

În virtutea textelor art. 1 alin. (4) din Constituție, care consacră principiul separației puterilor în stat și art. 61 alin. (1) din actul fundamental, în conformitate cu care Parlamentul este unica autoritate legiuitoare a țării, doar Parlamentul și, prin delegare legislativă, în condițiile art. 115 din Constituție, Guvernul aveau competența de a institui, modifica și abroga norme juridice de aplicare generală. Instanțele judecătorești nu au o asemenea competență, misiunea lor constituțională fiind aceea de a realiza justiția – art. 126 alin. (1) din Legea fundamentală – adică de a soluționa, aplicând legea, litigiile dintre subiectele de drept cu privire la existența, întinderea și exercitarea drepturilor lor subiective.

Câtă vreme instanțele judecătorești nu pot „crea” dreptul nici măcar în virtutea unui act normativ, care le-ar acorda această posibilitate, cu atât mai mult, acestea, pe cale jurisprudențială, nu pot suplini lipsa intervenției legiuitorului într-un anumit domeniu, cum este și cel al procedurii penale și competenței organelor judiciare, căruia nu i se pot aplica prin analogie reguli de strictă interpretare și aplicare.

Astfel fiind, întrucât legiuitorul nu a înlăturat vidul legislativ constatat de către Curtea Constituțională, decizia acesteia nu putea completa dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., referitoare la competența organelor de urmărire penală, așa încât organele judiciare nu puteau analiza această chestiune decât din perspectiva dispozițiilor legale rămase în vigoare.

6. Concluzii și propuneri de lege ferenda. Justiția constituțională încotro?

Dispozițiile constituționale introduse prin Legea de revizuire a Constituției din anul 2003 au consolidat funcțiile și atribuțiile Curții Constituționale.

Evenimentele actuale, aflate în continuă prefacere, impun ca în viitorul apropiat aceste funcții și atribuții să concure la o și mai mare consolidare a unor principii de bază ale statului de drept, cum sunt cele înscrise în art. 1 alin. (5) din Constituție, potrivit cărora „în România respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie” și art. 16 alin. (2) din actul fundamental, conform cărora „Nimeni nu este mai presus de lege”.

6.1. Pentru aceasta, este necesar, în primul rând, ca unele proceduri constituționale să se armonizeze într-o și mai mare măsură cu *exigențele impuse de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, mai cu seamă că, odată cu revizuirea Constituției din 2003, dreptul la un proces echitabil este menționat la art. 21 alin. (3) din actul fundamental, sub forma principiului de drept potrivit căruia părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzei lor într-un termen rezonabil.

Deși într-o primă fază orientarea jurisprudenței Curții de la Strasbourg a fost în sensul că art. 6 din Convenție este aplicabil doar jurisdicțiilor constituționale declanșate la inițiativa particularilor, în vederea exercitării controlului de constituționalitate, în scopul

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

apărării unor valori și a unor drepturi fundamentale, prin intermediul recursului direct sau pe cale de excepție, evenimentele ulterioare au condus la schimbarea acestui mod de abordare, până într-acolo încât Curtea a admis că întreg arsenalul garanțiilor specifice dreptului la un proces echitabil trebuie aplicate atât contenciosului funcției publice, cât și celui constituțional, în măsura în care acestea sunt decisive în vederea stabilirii drepturilor cu caracter civil ale reclamantilor, indiferent de natura procedurilor interne.

Încă din anul 1993, în raportul întocmit în cauza *Ruiz-Mateos c. Spaniei*, chiar Comisia Europeană a statuat că „atunci când dreptul național prevede existența unei jurisdicții constituționale, la care accesul direct sau indirect, al justițiabililor este deschis, procedurile care se derulează în fața ei trebuie să respecte principiile art. 6 paragraf 1 din Convenție, atunci când decizia sa poate influența rezultatul litigiului din fața instanței ordinare”, iar această poziție care a fost confirmată nu doar prin decizia Curții Europene de la acea dată, ci și printr-o bogată jurisprudență ulterioară.

Jurisprudența de dată recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului merge însă chiar mai departe, prin a statua că aceste garanții se aplică independent de existența unui litigiu aflat pe rolul instanțelor ordinare și chiar în absența unei proceduri jurisdicționale constituționale, caracterizate prin contradictorialitate, nemijlocire și oralitate.

Așa se și explică de ce în cauza *Baka c. Ungariei*, Curtea de la Strasbourg a constatat că reclamantului i-a fost încălcat dreptul de acces la o instanță și dreptul la o cale efectivă de atac, ulterior îndepărtării sale din funcție, fie și în absența unei proceduri jurisdicționale declanșate în fața tribunalului constituțional ungar sau de ce s-a ajuns la extinderea sferei civile a articolului a art. 6 parag. 1 din Convenție la unele proceduri specifice justiției politice și/sau parlamentare, precum în cauza *Demicoli c. Maltei* (27 august 1991), unde obiect al procedurii naționale l-a constituit acțiunea introdusă împotriva unui jurnalist în fața Camerei Reprezentanților din Parlamentul Maltei.

Acest tip de cazuistică ar putea impune concluzia că aceste garanții consacrate prin Convenție se impun a fi respectate și în cazul unor conflicte juridice interne de natură constituțională, care se desfășoară după aceleași reguli aplicabile controlului de constituționalitate a legilor, dar ale căror efecte se răsfrâng asupra unor persoane străine de acest conflict și care nu au fost citate în această procedură.

Într-adevăr, Curtea Europeană a decis că lipsa de legătură cu procedurile derulate în fața instanțelor judecătorești justifică inaplicabilitatea art. 6 din Convenție doar în cazul recursurilor sau sesizărilor introduse de către autoritățile publice în fața curților constituționale, care urmăresc să ofere o interpretare abstractă a constituției, o cenzurare *in abstracto* a unei legi neconstituționale sau o rezolvare a unor conflicte de competență între puterile publice, datorită caracterului total constituțional al procedurilor¹.

6.2. În al doilea rând, deciziilor care finalizează orice procedură constituțională trebuie să le fie aplicabile aceleași *standarde de previzibilitate și claritate specifice legii*, mai cu seamă că unele proceduri de control a constituționalității legilor, declanșate

¹ F. Sudre, J.P. Marguenaud, J. Andriantsimbazovina, A. Gouttenoire, M. Levinet, Marile hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, Ed. Rosetti International, București, 2011, p. 203.

de către particulari pe cale de excepție, reprezintă doar o prelungire a procedurilor judiciare care se derulează în fața instanțelor ordinare, finalizându-se cu o hotărâre general obligatorie, ale cărei efecte sunt asemănătoare legii.

Tocmai de aceea, ar fi de preferat ca deciziile Curții Constituționale să fie lipsite de interpretări divergente și să nu genereze o practică judiciară neunitară, care să conducă la adâncirea unor probleme de drept izvorâte din reglementări insuficient de precise.

Prin caracterul general obligatoriu, deciziile Curții Constituționale se integrează ordinii de drept naționale întocmai ca și o lege, fiind asimilate izvoarelor de drept¹, ceea ce înseamnă că, asemeni legilor, acestea trebuie să presupună și o doză de accesibilitate și previzibilitate, pentru ca orice individ să poată cunoaște - plecând de la textul clauzei pertinente și, la nevoie, cu ajutorul interpretării sale de către instanțe - ce acte și omisiuni angajează răspunderea sa penală și în ce condiții.

În plus, în viziunea Curții Europene, în cazul controlului de constituționalitate pe cale de excepție, faza contenciosului constituțional apare ca accesorie în raport cu faza judecătorească - civilă sau penală - în care s-a invocat excepția de neconstituționalitate, situație în care natura *sui generis* a instanțelor constituționale și particularitățile acelor jurisdicții constituționale reprezintă o problemă secundară, datorită strânsei legături dintre chestiunea prejudicială a neconstituționalității și rezultatul procesului principal².

Într-o astfel de ipoteză, exigența previzibilității devine aplicabilă și interpretării jurisprudențiale însăși, deoarece, așa cum subliniază Curtea, oricât de clar ar fi textul unei dispoziții legale, există tot timpul „un element de interpretare judiciară”, inclusiv în dreptul penal, care impune judecătorului, în calitatea sa de interpret, grija de a asigura previzibilitatea „legii”³.

Prin Hotărârea din 15 mai 1996, pronunțată în cauza *Cantoni c. Franței*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că funcția de decizie încredințată instanțelor servește la disiparea îndoielilor ce ar putea subzista, cu privire la interpretarea normelor, ținând cont de evoluția practicii cotidiene.

Acest lucru înseamnă, în accepțiunea Curții, să se admită că, atât într-un sistem juridic de drept continental, cât și de *common law*, jurisprudența, ca sursă de drept, poate contribui la „evoluția progresivă” a regulilor răspunderii penale, cu condiția ca

¹ Într-o jurisprudență constantă, începând cu Hotărârile *Sunday Times c. Regatului Unit* din 26 aprilie 1979, *Dudgeon și Chappell*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a înțeles termenul de „lege” în accepțiunea sa „materială” și nu „formală”, prin aceea că a inclus în conținutul său atât texte de rang „infralegislativ”, cât și dreptul „nescris”, căruia îi este asociată și jurisprudența din sistemele de *common law*. Cu alte cuvinte, în sensul Convenției, „legea materială” desemnează ansamblul dreptului în vigoare, fie acesta legislativ, fie de reglementare sau jurisprudențial. Cert este însă că într-un domeniu reglementat de dreptul scris, Curtea Europeană are o concepție foarte flexibilă, considerând că „legea” este reprezentată de textul în vigoare, așa cum instanțele de judecată competente l-au interpretat, ținând cont de noile informații tehnice.

² B. Selejan Guțan, *Excepția de neconstituționalitate*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 177.

³ F. Sudre, J.P. Marguenaud, J. Andriantsimbazovina, A. Gouttenoire, M. Levinet, op. cit., p. 329.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

rezultatul interpretării judiciare „să fie coerent cu substanța infracțiunii și rezonabil de previzibil”.

Astfel, în cauza *Achour c. Franței* (29 martie 2006), Curtea a considerat că „jurisprudența clară și constantă” a Curții de Casație franceze – ce reține al doilea termen al recidivei (a doua infracțiune comisă) pentru a rezolva chestiunea rezolvării aplicării în timp a legilor referitoare la recidivă – permite dispoziției legale în virtutea căreia persoana a fost condamnată, pentru că a acționat în stare de recidivă, să îndeplinească cerințele de accesibilitate și previzibilitate la data comiterii faptelor, potrivit exigențelor impuse de art. 7 din Convenție.

Faptul că o decizie interpretativă a Curții Constituționale a României, cum este cea cu nr. 297 din 26.04.2018, pronunțată în materie penală și referitoare la o problemă de drept de care depinde în mod direct angajarea răspunderii penale a acuzatului – prin care se constată că soluția legislativă internă, care prevede întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea „oricărui act de procedură în cauză”, din cuprinsul dispozițiilor art. 155 alin. (1) C.pen., nu este constituțională – a condus la o practică judiciară neunitară, generând și declanșarea unui recurs în interesul legii, pe fondul rămânării în pasivitate a legiuitorului, trebuie să constituie un serios semnal de alarmă pentru toate autoritățile publice implicate în procesul de elaborare, de aplicare și de interpretare a legii, acest exemplu neputând constitui un model de referință pe viitor.

6.3. În al treilea rând, pentru a se menține în cadrul coordonatelor specifice art. 6 din Convenție, legiuitorul național ar trebui să se preocupe de asigurarea unui *sistem de selecție* a judecătorilor constituționali superior celui actual, care să contribuie la sporirea garanțiilor de imparțialitate și profesionalism în exercitarea funcției, atât prin includerea în aria de selecție a unor specialiști în drept constituțional și actuali sau foști judecători cu o vastă experiență profesională, cu o reputație neștirbită și o largă recunoaștere în rândul teoreticienilor și practicienilor dreptului, cât și prin eliminarea oricărui legături de ordin politic, care ar putea compromite deplina lor independență în îndeplinirea mandatului.

Un lucru la fel de important, pe care o viitoare reformă constituțională trebuie să îl explicitizeze, îl reprezintă și condiția de înaltă competență profesională pe care candidații la funcția de judecător al Curții Constituționale trebuie să o îndeplinească, un corp de profesioniști care să asigure interpretarea Constituției, neputând fi alcătuit din simpli specialiști ai dreptului, ci din practicieni și teoreticieni, a căror ținută profesională, trebuie demonstrată și evaluată pe baza unor criterii previzibile și măsurabile, care să le asigure o înaltă pregătire.

În prezent, dispozițiile art. 143 din Constituția României prevăd că judecătorii Curții Constituționale trebuie să aibă pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior, fără să explicitizeze criteriile în baza cărora înalta competență profesională urmează a fi evaluată și nici conținutul vechimii de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior.

În ceea ce privește dispozițiile cuprinse în Legea organică nr. 47/1992, republicată, nici acestea nu conțin suficiente detalii, stipulând, sub forma unor norme de procedură, destul de laconice, că: „(4) Fiecare Cameră a Parlamentului numește, la propunerea Biroului permanent și pe baza recomandării Comisiei juridice, în calitate de judecător, persoana care a întrunit votul majorității membrilor prezenți. (5) Candidaturile se pot depune la Comisia juridică de grupurile parlamentare, de deputați și de senatori. Fiecare candidat va depune «curriculum vitae» și actele doveditoare că îndeplinește condițiile prevăzute de Constituție. Candidații vor fi audiați de comisie și de plenumul Camerei. Raportul Comisiei juridice se va referi, motivat, la toți candidații”.

6.4. O viitoare reformă constituțională nu trebuie să ignore posibilitatea ca unele decizii ale Constituționale, care pot fi expresia depășirii limitelor atribuțiilor încredințate sau a unor vicii de procedurale esențiale, să poată fi atacate la Înalta Curte de Casație și Justiție, prin intermediul unei căi speciale de atac, întrucât într-o societate democratică orice act al unei autorități publice trebuie să poată fi cenzurat de o instanță independentă, potrivit art. 21 din Constituție, conform căruia accesul liber la justiție nu poate fi îngrădit.

Deși, potrivit art. 14 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale a României, cu modificările și completările ulterioare, procedura jurisdicțională prevăzută în prezenta lege se completează cu regulile procedurii civile, în măsura în care ele sunt compatibile cu natura procedurii în fața Curții Constituționale, acest unic fapt nu echivalează cu existența unui remediu procedural implicit consacrat în dreptul intern, o eventuală cale extraordinară de atac fiind lăsată tot la latitudinea Curții Constituționale, singura competentă, potrivit legii, să hotărască asupra compatibilității acestui remediu cu procedura jurisdicțională aplicabilă.

În lipsa unei teme legal expres, la acest moment, deciziile Curții Constituționale, deși general obligatorii, nu pot fi în niciun fel contestate, nici măcar în ipoteza încălcării unor norme privind legala compunere a completului sau legala constituire a instanței, a unor norme privind competența funcțională sau care pot avea legătură cu situații de incompatibilitate și nici măcar atunci când efectele generate de aceste decizii pot fi în disonanță cu ordinea juridică europeană și internațională, integrată celei naționale.

Ceva mai mult decât atât, deciziile Curții Constituționale nu pot fi atacate nici măcar în ipoteza unor situații obiective care constituie motive de revizuire ale hotărârilor judecătorești și care pot pune în lumină fapte de natură penală ce ar putea avea o înrăurire hotărâtoare asupra soluției, cum pot fi, spre exemplu, infracțiunile informatice, de fals în înscrisuri și chiar de corupție ori de serviciu.

Ar fi de neconceput ca o decizie a Curții Constituționale prin care se verifică îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni, prin care se confirmă rezultatele sufragiului în procedura de alegere a președintelui României sau cele ale referendumului să nu poată fi revizuită, în măsura în care anumite situații, date sau informații ar fi falsificate sau alterate, iar aceste rezultate să nu poată fi contestate în niciun mod, pentru simplul motiv că decizia Curții Constituționale nu poate fi infirmată pe nicio altă cale.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

Acesta este însă numai un exemplu, iar alte asemenea exemple, care pot pune în lumină situații sau împrejurări de natură a justifica existența unor căi extraordinare de atac, asemănătoare celor din procedura civilă și penală, pot fi imaginate și în cazul soluționării unor obiecții de neconstituționalitate, a unor excepții de neconstituționalitate, a unor conflicte juridice de natură constituțională, care nu diferă de conflictele juridice aflate pe rolul instanțelor, în cazul exprimării avizului consultativ pentru propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României sau în ipoteza soluționării contestațiilor ce au ca obiect constituționalitatea unui partid politic.

Referitor la deciziile interpretative, un fost judecător al Curții Constituționale afirma că „pericolul ca instanța constituțională să-și încalce limita competenței sale este oricând posibil, însă decizia de interpretare își află limitele sale conceptuale clare și relativ rigide în temeiurile pe care se fundamentează. Încălcarea acestor limite și temeiuri este, evident, neconstituțională”¹.

Așa cum practica ultimilor ani o demonstrează, Curtea Constituțională, nu numai cu ocazia deciziilor simple, prin care se constată neconstituționalitatea unui text de lege, ci și în cazul deciziilor interpretative, are tendința de a impune chiar îndrumări organelor judiciare, cu precădere instanțelor de judecată, cu privire la modul de aplicare a deciziilor sale, deși atribuțiile specifice controlului de constituționalitate nu oferă decât posibilitatea verificării conformității textului de lege cu Constituția, fapt de natură a afecta principiul independenței judecătorului și competența exclusivă a Înaltei Curți de Casație și Justiție în domeniul aplicării și interpretării unitare a legii.

De altfel, doctrina a evidențiat acest aspect, subliniind că normele juridice care alcătuiesc actualul cadru normativ în materie circumscriu conduita Curții Constituționale, inclusiv în legătură cu deciziile interpretative, căci exigențele normei constituționale și ale Legii nr. 47/1992 nu permit în nicio ipoteză pătrunderea Curții Constituționale în sfera puterii legislative, ele neîngăduind Curții „să modifice sau să completeze prevederile supuse controlului” și, cu atât mai mult, în sfera puterii judecătorești, abilitată să aplice legea, judecătorul constituțional neputându-se substitui judecătorului cauzei, singurul abilitat să interpreteze legea în procesul aplicării ei².

În mod evident, aceste decizii nu pot fi atacate nici în cazul în care ele rezolvă situații litigioase, cum sunt conflictele juridice de natură constituțională, ale căror efecte se pot răsfrânge asupra drepturilor civile ce aparțin persoanelor străine de acest conflict, cum sunt persoanele ce ocupă o funcție publică de rang înalt și care, odată revocate din funcție, nu beneficiază de nicio posibilitate de a se apăra în cadrul acestor proceduri și nici de a contesta rezultatul procedurii, printr-o cale efectivă de atac exercitată la o instanță independentă și imparțială din cadrul sistemului judiciar.

¹ M. Constantinescu, Notă la articolul publicat de Mircea Criste, Discuții cu privire la deciziile Curții Constituționale de interpretare conformă și consecințele acestora asupra controlului de constituționalitate, în Dreptul nr. 10-11/1995, p. 41.

² L. Barac, Privire critică asupra deciziilor Curții Constituționale pronunțate în materia infrațiunii de abuz în serviciu, Partea I, publicat la data de 26.02.2018 în cuprinsul platformei on line *juridice.ro*.

Ideea că o decizie a Curții Constituționale nu poate fi supusă niciunei căi de atac pleacă de la premisa că, în activitatea de înfăptuire a justiției constituționale, Curtea nu ar putea săvârși niciun fel de erori, or, această premisă nu reprezintă un argument suficient de solid, realitatea demonstrând că există și situații practice când această decizie ar putea cauza o vătămare, pentru a cărei remediere partea interesată trebuie să aibă la dispoziție un instrument procesual adecvat.

De asemenea, nu se poate pleca de la prezumția irefragabilă că o decizie a unei autorități publice nu ar putea fi atacată doar pentru că aceasta este definitivă, deoarece, în statul de drept nu pot exista acte și decizii ale unor autorități publice care să nu poată fi cenzurate pe nicio cale. Totodată, dacă în activitatea de înfăptuire a justiției civile chiar și hotărârile definitive pot fi supuse căilor extraordinare de atac, acest principiu ar trebui să caracterizeze și activitatea de înfăptuire a justiției constituționale, deoarece și soluțiile pronunțate de o instanță constituțională pot conține erori procedurale ori de judecată, care pot fi incompatibile cu rolul și principiile de bază ale justiției constituționale ori normele de procedură aplicabile.

Absența unui astfel de instrument în legislația internă face ca dispozițiile art. 21 alin. (1) din Constituție să nu își găsească pe deplin eficiența într-o serie de situații în care decizia pronunțată în cadrul unei proceduri contencioase ori necontencioase să fie vizibil afectată de un viciu de natură să prejudicieze drepturile, libertățile sau interesele legitime ale unei persoane și care nu beneficiază de un acces la justiție, tocmai pentru că deciziile Curții Constituționale nu pot fi în niciun fel cenzurate.

O asemenea importantă problemă trebuie să capete o soluționare în sensul protejat prin convențiile internaționale la care România este parte și, în special, în sensul valorilor protejate prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului, mai ales că revocarea unor persoane ce ocupă funcții înalte în cadrul sistemului judiciar poate pune în discuție independența justiției ca putere în stat, dar și drepturile minimale de care aceste persoane trebuie să bucure întocmai ca și restul cetățenilor.

În urma deciziei pronunțate la data de 5 mai 2020 de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Kövesi c. României*, este, într-adevăr, regretabil să se constate o încălcare a drepturilor fundamentale protejate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului printr-o procedură desfășurată împotriva unui înalt magistrat din cadrul Ministerului Public, procedură care s-a finalizat printr-o decizie de revocare a acestuia din funcția deținută.

Fără îndoială, membrii corpului judiciar, ca orice alți cetățeni, trebuie protejați de modul arbitrar de exercitare a puterii executive, numai un control eficient exercitat asupra demersului de revocare de către un organ judiciar independent putând garanta caracterul efectiv al acestui drept, în condițiile în care Curtea Constituțională a României, în propria decizie de rezolvare a conflictului juridic de natură constituțională a subliniat că „... instanța de contencios administrativ va reține numai competența de control *stricto sensu* a legalității decretului/refuzului emiterii acestuia”, neputând analiza fondul propunerii de revocare.

Or, Curtea de la Strasbourg a conchis asupra încălcării art. 6 din Convenție, determinat de înșeși limitele pe care decizia Curții Constituționale le-a impus posibilității reclamantei de a-și exercita dreptul de acces la o instanță.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

Această situație impune necesitatea modificării urgente a legislației române care reglementează procedura numirii și revocării în funcțiile înalte din cadrul Ministerului Public, în acord și cu recomandările constante ale organismelor internaționale, în sensul sporirii unor garanții de stabilitate în exercitarea funcției, consolidării rolului Secției pentru procurori din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii și acordării posibilității ca în aceste situații, dar și în alte situații similare, deciziile Curții Constituționale să poată fi revizuite în cazul unor încălcări ale Convenției constatate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Această delicată problemă merită clarificări din partea legiuitorului național, cu atât mai mult cu cât, și în materia contenciosului privind funcția publică, practica recentă a instanței europene pare că se îndepărtează de la criteriile mai vechi dezvoltate pe cale jurisprudențială, cu privire la incidența a art. 6 din Convenție, prin extinderea câmpului de aplicare al acestui articol la toți funcționarii publici, și nu doar la acei funcționari cărora legislația internă le deschide accesul la o instanță națională, cu excluderea celor ținuți de obligația de loialitate față de stat, de o relație specială de încredere cu statul angajator sau care exercitau o funcție de autoritate publică.

Orice soluție contrară pare a se constitui în sursa unei discriminări evidente între diferitele categorii de demnitari sau funcționari publici, or, această discriminare a condus și la modificarea jurisprudenței Curții de la Strasbourg, prin extinderea domeniului de aplicare al art. 6 din Convenție, mai ales că diversitatea sistemelor juridice ale statelor aderente îi puneau pe funcționarii publici într-o situație de inegalitate, iar art. 47 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene nu restrânge la un anumit domeniu aria de aplicare a procesului echitabil.

Posibilitatea ca o decizie a unei instanțe constituționale să poată fi revizuită nu este exclusă, chiar și cu titlu de excepție, de către legislația unor state europene, așa cum este cazul Republicii Moldova, a cărei lege de organizare și funcționare a Curții Constituționale permite revizuirea unei decizii de către Curtea Constituțională, în ipoteza unor fapte și împrejurări noi, necunoscute la data soluționării cauzei. Această cale de atac se poate exercita de către Curtea Constituțională, din oficiu, referiri cu privire la ea fiind amintite într-un raport mai vechi al Comisiei de la Veneția¹, dar și într-un raport de dată recentă², iar un exemplu în acest sens constituindu-l Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 16 din 15.06.2019, pentru revizuirea Deciziei Curții Constituționale nr. 14 din 8.06.2019, a Hotărârii Curții Constituționale nr. 15 din 8.06.2019, a Avizului Curții Constituționale nr. 1 din 9.06.2019 și a Avizului Curții Constituționale nr. 2 din 9.06.2019.

De asemenea, deși o revizuire a unei decizii a unei instanțe constituționale este privită ca aducând atingere principiului independenței, Comisia de la Veneția, într-un raport publicat la data de 14 aprilie 2019, admite că un eventual remediu în legislația internă a statelor ar fi putea fi recunoscută în mod excepțional, în cazul unor fapte

¹ CDL-AD (2002)016 Opinion on the Draft Law on the Constitutional Court and Corresponding Amendments of the Constitution of the Republic of Moldova, parag. 66.

² CDLAD (2019)028 Republic of Moldova – Amicus Curiae Brief on the criminal liability on the Constitutional court judges, parag. 45-50.

de natură penală comise de un judecător și stabilite în mod definitiv, fiind însă de preferat ca o eventuală redeschidere a cazului să aibă loc în fața aceleiași tribunalul constituțional, și mai puțin în fața unei alte autorități publice, așa cum este Parlamentul sau instanța supremă a unui stat¹, în condițiile normelor de procedură civilă, care sunt de generală aplicare.

6.5. Asemenea demersuri nu trebuie ignorate, în condițiile în care consecințele viitoare ale unor decizii ale Curții Constituționale asupra ordinii juridice interne pot fi deosebit de importante, punând judecătorul național într-o situație foarte dificilă, aceea de a alege între a rămâne fidel principiilor de drept și sistemului de drept pe care este chemat să îl slujească sau deciziei de a aplica o hotărâre general obligatorie, a cărei nerespectare îl poate expune unor eventuale sancțiuni disciplinare, dar care, în lipsa altor remedii, îl poate determina să se abată de la principiile generale ale dreptului și care nu ar putea fi invocată drept scuză, în cazul angajării unei eventuale răspunderi, în urma condamnării României de către instanțele europene.

Această sarcină este cu atât mai dificilă cu cât, spre deosebire toți actorii implicați în procesul de elaborare, adoptare, promulgare și verificare a constituționalității legii, judecătorul român nu este exonerat a răspunde nici chiar în cazul unor deficiențe de legislație sancționate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, fiind pus în situația de a-și formula apărarea în orice tip de acțiune în regres a statului, chiar și în ipoteza în care condamnarea statului român ar putea pune în discuție neconcordanța legislației interne cu anumite standarde europene sau internaționale privind protecția drepturilor fundamentale ale omului².

Acesta este și motivul pentru care doctrina mai nouă a evidențiat „dilema în care se află judecătorul chemat să aplice Dreptul în cazuri particulare, acesta aflându-se,

¹ European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), *Compilation of Venice Commission Opinions, Reports and Studies of Constitutional Justice (Updated)*, Strasbourg, 14 april 2020, filele 98-100, în cadrul secțiunii intitulată „Re-opening of a case by the Constitutional Court”.

² Potrivit art. 12 din Ordonanța Guvernului nr. 94/1999, privind participarea României la procedurile în fața Curții Europene a Drepturilor Omului și a Comitetului Miniștrilor ale Consiliului Europei și exercitarea dreptului de regres al statului în urma hotărârilor și convențiilor de rezolvare pe cale amiabilă, cu modificările și completările ulterioare, „(1) Statul are drept de regres împotriva persoanelor care, prin activitatea lor, cu vinovăție, au determinat obligarea sa la plata sumelor stabilite prin hotărâre a Curții sau prin convenție de rezolvare pe cale amiabilă. (2) Răspunderea civilă a funcționarilor publici se stabilește în condițiile de drept comun care vor fi reglementate prin legea privind statutul funcționarilor publici, prin decizie de imputare emisă de ministrul finanțelor. Persoana în cauză poate ataca decizia de imputare în condițiile Legii contenciosului administrativ. (3) *Răspunderea civilă a magistraților se stabilește în condițiile care vor fi reglementate prin Legea pentru organizarea judecătorească.* (4) Răspunderea civilă a membrilor Guvernului se stabilește în condițiile Legii privind responsabilitatea ministerială. (5) Pentru celelalte persoane, răspunderea civilă se stabilește în condițiile dreptului comun în materie. (6) *Nu răspund, în condițiile prezentei ordonanțe, Președintele României, deputații și senatorii și judecătorii Curții Constituționale.* (7) În toate procedurile judiciare derulate potrivit dispozițiilor prezentului articol, Guvernul, reprezentat de Agentul guvernamental, are drept de intervenție, în condițiile Codului de procedura civilă”.

Aspecte teoretice și practice privind predictibilitatea jurisprudenței constituționale

deopotrivă, sub spectrul generat de dispozițiile art. 99 lit. ș) din Legea nr. 303/2004, privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, potrivit cu care nerespectarea deciziilor Curții Constituționale reprezintă abatere disciplinară, dar și sub spectrul normelor care-i reglementează misiunea în societate, norme care-l obligă să asigure supremația legii, respectiv să aplice Dreptul, în raport cu exigențele și principiile acestuia, fără posibilitatea de a ieși din matca Dreptului (art. 4 din Legea nr. 303/2004, republicată)¹.

Pe bună dreptate, același autor subliniază că „judecătorul nu trăiește într-un turn de fildeș, el este, deopotrivă, cetățean al țării sale, având nu doar dreptul de a judeca, înfăptuind actul de justiție, dar și obligația de a se asigura că actul de justiție pe care-l înfăptuiește se integrează armonios în țesutul social.

Având în vedere spectrul, în dubla sa dimensiune mai sus prezentată, sub care judecătorul își desfășoară activitatea de înfăptuire a actului de justiție, constatăm că acesta, în prezența deciziilor Curții Constituționale menționate, se află într-o poziție mult mai dezavantajată chiar în raport cu funcționarul public, care, conform legii care-i guvernează statutul „are dreptul să refuze în scris și motivat îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, dacă le consideră ilegale, el nefiind obligat să execute un ordin vădit ilegal [art. 45 alin. (3) din Legea nr. 188/1999, republicată]”.

În contextul în care în perioada actuală magistratul român va supuș unor provocări fără precedent, din perspectiva aplicării legii și a deciziilor Curții Constituționale, este deosebit de important ca în procesul de afirmare a dreptului să nu fie omis principiul supremației Constituției, înscris în art. 1 alin. (5) din Constituția României și nici principiul supremației legii înscris în același act fundamental.

Pentru aceasta, dincolo de respectarea statutului specific funcției exercitate, este necesar ca judecătorii din cadrul instanțelor judecătorești, dar și judecătorii constituționali să facă dovada chibzuinței și maturității lor, a integrității morale și profesionale depline în exercitarea misiunilor încredințate, să demonstreze o capacitate anticipativă și o viziune cognitivă de ansamblu, care să le permită să vină în întâmpinarea unor fapte, situații sau evenimente viitoare și a unor nevoi reale de progres social, în consonanță cu importanța deciziilor lor, care, alături de alte comandamente normative, produc efecte obligatorii la nivelul întregii societăți.

¹ L. Barac, Privire critică asupra deciziilor Curții Constituționale pronunțate în materia infracțiunii de abuz în serviciu, Partea II, publicat la data de 27.02.2018 în cuprinsul platformei on line *juridice.ro*.

Susținerea magistraturii române de organismele internaționale

Anca Gheorghiu*
Anamaria Lucia Zaharia**

Motto:

„Viețile noastre se încheie în ziua în care rămânem tăcuți în privința lucrurilor care contează”.

Martin Luther King jr.

Celebra Ordonanță 13, adoptată de Guvernul României la începutul anului 2017, dar neintrată în vigoare, a dat semnalul declanșării unor atacuri de o virulență nemaîntâlnită până atunci la adresa justiției din România, atacuri ce au vizat modificarea legislației care reglementează funcționarea magistraturii, așa-numitele legi ale justiției – Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară și Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii –, modificarea legislației penale – Codul penal și Codul de procedură penală –, precum și, în mod individual, pe magistrații care au criticat aceste modificări legislative.

Acest asalt a alertat imediat organismele internaționale, iar statutul României de membru al Uniunii Europene și al Consiliului Europei a făcut ca situația sa să facă obiectul unor rapoarte de monitorizare și al unor avize care au analizat conformitatea modificărilor legislative cu standardele statului de drept, valoarea esențială pe care trebuie să o împărtășească fiecare membru. Aceste rapoarte și avize au avertizat constant asupra pericolului afectării independenței sistemului judiciar și eficienței legislației penale în combaterea corupției.

Din păcate, ofensiva și-a atins scopul, de vreme ce legile justiției și legislația penală au fost modificate, iar magistrații care s-au opus în virtutea funcțiilor de responsabilitate pe care le ocupau în sistemul judiciar au fost îndepărtați din funcțiile de conducere fie prin revocare, cum a fost cazul procurorului-șef al DNA, fie prin descurajarea de a candida pentru un nou mandat, cum a fost cazul procurorului general al României sau al președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție.

* Judecător dr., Tribunalul București, secretar general al Asociației Forumul Judecătorilor din România.

** Judecător, Curtea de Apel București, co-președinte al Asociației Forumul Judecătorilor din România.

Intensitatea acestor atacuri s-a diminuat considerabil de la jumătatea anului 2019, însă până în prezent situația nu a fost remediată, de vreme ce aceste modificări legislative sunt în vigoare și aplicate; în aceste condiții, trecerea în revistă a modului în care evenimentele ce au marcat sistemul judiciar în perioada 2017-2019 s-au reflectat în rapoartele și avizele organismelor internaționale este un exercițiu încă extrem de necesar.

Propunerile de modificare a legilor justiției au fost anunțate în data de **23 august 2017** de ministrul justiției, Tudorel Toader, și au fost preluate de Parlament, care în luna septembrie a înființat o comisie specială, ce a lucrat într-o procedură accelerată începând cu luna octombrie. Aceste propuneri au fost criticate imediat de societatea civilă, au fost avizate negativ de Consiliul Superior al Magistraturii și au fost contestate de magistrați, printr-un memoriu semnat de aproape 4.000 de judecători și procurori și prin proteste tăcute pe treptele instanțelor și parchetelor.

Inițierea procesului de modificare a acestor legi a îngrijorat Comisia Europeană, care în raportul întocmit în cadrul Mecanismului de cooperare și verificare în data de **15 noiembrie 2017**¹ a remarcat caracterul controversat al propunerilor legislative și nevoia ca procesul legislativ să se desfășoare transparent, și cu luarea în considerare a avizului Comisiei de la Veneția: „*O altă controversă a apărut, de asemenea, odată cu discuțiile privind propunerile de revizuire a legilor justiției începând cu sfârșitul lunii august. Atunci când a fost consultat, Consiliul Superior al Magistraturii a respins de două ori proiectele de modificări, identificând aspecte precum independența sistemului judiciar. Președintele României și societatea civilă au exprimat, de asemenea, preocupări. A fost emisă și o petiție prin care se solicita respectarea avizului emis de Consiliul Superior al Magistraturii, semnată de o majoritate a magistraților din România. Cele trei legi ale justiției, care datează din 2004, reglementează statutul judecătorilor și al procurorilor, precum și organizarea și funcționarea instanțelor, a parchetelor și chiar a Consiliului Superior. Acestea au un impact direct asupra independenței sistemului judiciar și a sistemului de justiție în sens mai larg; legile ca atare au reprezentat un element important în evaluarea pozitivă efectuată de către Comisie în luna ianuarie. Unele dintre modificările propuse vizau aspecte precum rolul Inspecției Judiciare și răspunderea personală a magistraților, precum și numirea procurorilor de rang înalt: aspecte care afectează independența sistemului judiciar și ale căror modificări au ridicat întrebări cu privire la necesitatea de a reexamina raportul de evaluare din ianuarie 2017 cu privire la progresele înregistrate în legătură cu independența sistemului judiciar. Reacția negativă puternică din partea sistemului judiciar și din partea unor părți ale societății civile s-a concentrat în special asupra chestiunii referitoare la independența sistemului judiciar. Capacitatea Guvernului și a Parlamentului de a asigura un proces legislativ deschis, transparent și constructiv cu privire la legile justiției va fi esențială. În general, un proces în care independența sistemului judiciar și punctul de vedere al acestuia sunt apreciate și luate în considerare în mod corespunzător, în care se ține seama de avizul Comisiei de la Veneția, reprezintă o condiție prealabilă pentru sustenabilitatea reformei și este un element important în ceea ce privește îndeplinirea obiectivelor de referință stabilite prin MCV*”.

Procesul legislativ nus-a desfășurat însă în acest mod, ceea ce a atras reacția îngrijorată a președintelui Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker, și a prim-vicepreședintelui

¹ Disponibil la adresa (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/comm-2017-751_ro.pdf).

Comisiei, Franz Timmermans, care în Declarația comună din data de **24 ianuarie 2018** privind evoluțiile recente din România¹ au reluat recomandările din ultimul raport MCV, și au solicitat Parlamentului României să le respecte: *„Potrivit ultimului raport privind MCV, legile justiției reprezintă un test important cu privire la măsura în care interesele legitime ale părților interesate din sistemul judiciar și ale altor părți interesate au ocazia să fie exprimate și sunt luate suficient în considerare în cadrul deciziilor finale. Evenimentele de până acum nu au contribuit cu nimic la rezolvarea acestor preocupări. Comisia face apel la Parlamentul României să regândească acțiunile propuse, să lanseze dezbaterile conform recomandărilor Comisiei și să construiască un consens la scară largă cu privire la calea de urmat. Comisia își reafirmă disponibilitatea de a coopera și de a sprijini autoritățile române în acest proces”*.

Gravitatea situației din România a determinat și reacția GRECO, care, la data de **23 martie 2018**, a adoptat un raport² într-o procedură *ad hoc*, ce poate fi declanșată, în temeiul Regulii 34 din Regulile sale de Procedură, în circumstanțe excepționale, precum cele în care se primesc informații de încredere cu privire la reforme instituționale, inițiative legislative sau schimbări procedurale care pot conduce la încălcări grave ale standardelor anticorupție ale Consiliului European.

În acest raport se reține faptul că în lunile noiembrie și decembrie 2017 prevederile proiectelor de modificare a legilor justiției au generat proteste publice de amploare și se fac recomandări cu privire la modificarea sau abandonarea unora dintre prevederi: *„- procedura pentru numirea în și revocarea din funcțiile cele mai înalte din parchet, cu excepția Procurorului General, prevăzută de art. 54 din Legea nr. 303/2004, să includă un proces care să fie atât transparent, cât și bazat pe criterii obiective, iar Consiliului Superior al Magistraturii să i se dea un rol mai important în această procedură; - să se analizeze corespunzător impactul modificărilor asupra viitoarei structuri de personal a instanțelor și parchetelor, pentru a fi adoptate măsurile tranzitorii necesare; - regulamentul de aplicare ce urmează a fi adoptat de CSM cu privire la promovarea judecătorilor și procurorilor să reglementeze criteriile adecvate, obiective și clare, care să aibă în vedere calificările și meritele reale ale acestora; - să fie abandonată crearea noii secții speciale pentru investigarea infracțiunilor din justiție; - să se asigure că independența parchetului este, în cea mai mare măsură, posibilă, garantată prin lege, și să se evalueze impactul modificărilor propuse asupra viitoarei independențe operaționale a procurorilor, astfel încât, dacă este necesar, să fie adoptate garanții suplimentare pentru a proteja împotriva intervențiilor; - să se evite crearea de noi surse pentru conflicte de interese și incompatibilități, în special în legătură cu activitățile politice și funcțiile guvernamentale; - să se analizeze diferitele modificări care afectează drepturile și obligațiile, precum și răspunderea judecătorilor și procurorilor pentru erori judiciare astfel încât să se asigure predictibilitatea și claritatea suficiente a regulilor în materie, și pentru a evita ca acestea să devină o amenințare la adresa independenței sistemului judiciar”*.

¹ Disponibilă la adresa (https://ec.europa.eu/romania/news/20182401_declaratie_comuna_presedinte_junker_prim_vicepresedinte_timmermans_evolutii_romania_ro).

² Disponibil la adresa (<https://rm.coe.int/raportul-ad-hoc-privind-romania-regula-34-adoptat-de-greco-la-cea-de-a/16807b7b7f>).

Avizul Comisiei de la Veneția cu privire la aceste propuneri legislative a fost adoptat la data de **13 iulie 2018**¹, fiind remarcat înainte de toate contextul problematic în care propunerile au fost avansate: „*Procesul legislativ s-a desfășurat într-un context caracterizat de un climat politic tensionat, puternic marcat de rezultatele eforturilor țării de combatere a corupției. Direcția Națională Anticorupție (DNA) a realizat un număr ridicat de investigații privind presupuse fapte de corupție și infracțiuni conexe împotriva unor politicieni de prim rang și un număr considerabil de miniștri sau membri ai parlamentului au fost condamnați. Reușitele luptei împotriva corupției s-au bucurat de o largă apreciere la nivel internațional... Acest context face ca orice inițiativă legislativă ce ar putea spori riscul imixtiunilor politice în activitatea judecătorilor și procurorilor să fie extrem de sensibilă*”.

Previzibil, avizul a criticat aceste propuneri legislative și a adresat legiuitorului o serie de recomandări: „- să regândească sistemul de numire/revocare a procurorilor în funcții superioare de conducere, inclusiv prin revizuirea dispozițiilor corespunzătoare din Constituție, în vederea asigurării condițiilor pentru un proces de numire/revocare neutru și obiectiv prin menținerea rolului instituțiilor, cum sunt Președintele și CSM, în măsură să contrabalanseze influența Ministrului Justiției; - să elimine sau să definească cu mai multă claritate prevederile care permit procurorului ierarhic superior să infirme soluția unui procuror pe motiv de netemeinicie; - să elimine limitările propuse cu privire la libertatea de exprimare a judecătorilor și procurorilor; - să completeze prevederile privind răspunderea materială a magistraților prin precizarea explicită că, în lipsa relei-credințe și/sau a neglijenței grave, magistrații nu pot fi trași la răspundere pentru o soluție care ar putea fi contrazisă de o altă instanță; modificarea mecanismului de desfășurare a acțiunii în regres astfel încât acțiunea în regres să fie exercitată numai după ce și numai dacă răspunderea magistratului a fost constatată prin procedura disciplinară; - să regândească propunerea de înființare a unei structuri de parchet separate pentru investigarea infracțiunilor comise de judecători și procurori; recurgerea la procurori specializați, combinată cu mecanisme procedurale de protecție efective, pare o alternativă adecvată în această privință; - să reexamineze, în vederea definirii lor mai clare, motivele pentru revocarea membrilor CSM; eliminarea posibilității revocării membrilor CSM pe calea votului de retragere a încrederii de către adunările generale ale instanțelor și parchetelor (inclusiv prin petiție); - să identifice soluții care să asigure o participare mai efektivă la lucrările CSM a membrilor CSM proveniți din afara sistemului judiciar; - să renunțe la mecanismul propus pentru pensionarea anticipată dacă nu se poate garanta că nu va avea nici un efect advers asupra funcționării sistemului; - să asigure că măsurile de «verificare» a magistraților se bazează pe criterii suficient de clare și că acestea sunt însoțite de garanții procedurale și de dreptul la o cale de atac judiciară, și identificarea unor căi de consolidare a mecanismelor de supraveghere a serviciilor de informații”.

După o serie de contestări la Curtea Constituțională, proiectele de lege au fost în final adoptate, cu ignorarea însă a recomandărilor formulate de organisme internaționale, și au intrat în vigoare în lunile **iulie și octombrie 2018**.

¹ Disponibil la adresa (<http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/Avizul-Comisiei-de-la-Venetia-legile-justitiei-traducere-RO.pdf>).

Proiectele de lege au fost analizate în raportul MCV din data de **13 noiembrie 2018**¹, care a consemnat faptul că încalcă recomandările anterioare și subminează independența sistemului judiciar: „În prezent, legile justiției modificate sunt în vigoare. Acestea conțin o serie de măsuri care slăbesc garanțiile juridice privind independența sistemului judiciar, fiind de natură să submineze independența efectivă a judecătorilor și a procurorilor și, prin urmare, încrederea opiniei publice în sistemul judiciar. Reacțiile de contestare din partea sistemului judiciar și a societății civile s-au îndreptat în această direcție. Printre principalele dispoziții problematice se numără, în special: crearea unei secțiuni speciale de urmărire penală pentru anchetarea infracțiunilor comise de magistrați, noile dispoziții privind răspunderea materială a magistraților pentru deciziile luate, un sistem nou de pensionare anticipată, restricții privind libertatea de exprimare în cazul magistraților și noi motive de revocare a membrilor Consiliului Superior al Magistraturii. Niciuna dintre aceste modificări nu corespunde recomandărilor MCV. Recomandarea care făcea apel în mod specific la efectuarea unei modificări legislative a legilor justiției se referea la procedura de numire a procurorilor de rang înalt. Nu s-a dat curs recomandării, iar efectele cumulative ale modificărilor legislative au dus mai degrabă la slăbirea sistemului de control și echilibru care stă la baza independenței operaționale a procurorilor, consolidând și mai mult rolul ministrului justiției. De asemenea, modificările ridică semne de întrebare cu privire la capacitatea organelor de urmărire penală de a combate în continuare corupția la nivel înalt cu același grad de independență”.

Raportul a remarcat, totodată, atingerea adusă independenței sistemului judiciar prin acțiunile ministrului justiției, care a urmărit revocarea procurorului-șef al DNA și a procurorului general al României, sesizând în acest sens Curtea Constituțională, și prin acțiunile Guvernului, care a sesizat Curtea Constituțională în legătură cu activitatea Înaltei Curți de Casație și Justiție: „Odată cu modificările de ordin juridic, deciziile specifice au evidențiat consecințele concentrării puterii în mâinile ministrului justiției. Un prim exemplu îl reprezintă revocarea procurorului-șef al Direcției Naționale Anticorupție (DNA), la cererea ministrului justiției. Într-o primă etapă, președintele României a respins propunerea de revocare, conform avizului negativ al Consiliului Superior al Magistraturii. Cu toate acestea, o decizie a Curții Constituționale din luna mai (Decizia nr. 358/2018, s.n.) a consolidat tendința acordării de competențe sporite ministrului cu privire la procedura de revocare: în urma hotărârii, președintele a trebuit să semneze decretul de revocare în luna iulie. Concentrarea puterii în mâinile ministrului justiției a fost evidențiată și de decizia ministrului de a propune numirea unui nou procuror-șef al DNA, în pofida unui aviz negativ din partea Consiliului Superior al Magistraturii, care invoca faptul că multe dintre criteriile esențiale nu erau întrunite de către candidat. Aceste evoluții au, de asemenea, consecințe asupra ireversibilității luptei împotriva corupției. Acțiuni similare procedurii privind procurorul-șef al DNA s-au aplicat și în cazul altor instituții judiciare cheie. La 24 octombrie, ministrul justiției a lansat procesul de revocare a procurorului general, urmând același tipar ca în cazul procedurii de revocare a procurorului-șef al DNA. La începutul lunii octombrie, Camera Deputaților sesizase deja Curtea Constituțională cu privire la metodologia de lucru cu serviciile de informații a procurorului general. Guvernul a luat, de asemenea, decizia de

¹ Disponibil la adresa (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/progress-report-romania-2018-com-2018-com-2018-851_ro.pdf).

a sesiza Curtea Constituțională cu privire la Înalta Curte de Casație și Justiție. Convergența acțiunilor îndreptate împotriva acestor instituții judiciare cheie are implicații clare în ceea ce privește independența sistemului judiciar”.

Raportul a criticat și activitatea Inspecției Judiciare, care a declanșat controale și anchete disciplinare împotriva unor magistrați cu funcții de conducere în instituții înalte ale sistemului judiciar care s-au exprimat critic la adresa modificărilor aduse legilor justiției, și a atras atenția pentru prima oară asupra scurgerii de informații din actele de procedură întocmite de Inspecția Judiciară în presă: „În prezent, Inspecția Judiciară a început să se confrunte cu critici semnificative. S-au lansat o serie de anchete disciplinare împotriva șefilor instituțiilor judiciare cheie – împotriva procurorului general, președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție, fostului procuror-șef al Direcției Naționale Anticorupție, procurorului-șef adjunct al Direcției Naționale Anticorupție și a unui șef de secție și adjunctului acestuia din cadrul Direcției Naționale Anticorupție. Mulți dintre magistrații vizați de aceste anchete au fost considerați, de asemenea, a fi voci critice cu privire la procedurile legislative în curs. Ar trebui remarcat faptul că atât Consiliul consultativ al judecătorilor europeni, cât și Comisia de la Veneția au subliniat că este important ca judecătorii să aibă libertatea de a prezenta observații în cadrul dezbaterilor publice relevante. Inspecția Judiciară a organizat, de asemenea, o serie de controale la biroul procurorului general și la Direcția Națională Anticorupție. Faptul că, în cel puțin două cazuri, informațiile au ajuns la presă înainte de încheierea controlului, a dat naștere unor mari controverse”.

În fine, raportul a criticat și inacțiunea Consiliului Superior al Magistraturii, care nu s-a preocupat să protejeze independența sistemului judiciar de presiunile la care era supus: „De asemenea, pentru numirea unui nou management al Inspecției Judiciare, Consiliul Superior al Magistraturii nu a organizat un concurs, deși mandatul echipei de management a expirat la sfârșitul lunii august 2018. Decizia guvernului de a rezolva situația prin adoptarea unei ordonanțe de urgență privind numirea echipei actuale ad interim – în loc să lase această atribuție în sarcina Consiliului Superior al Magistraturii – nu a făcut decât să alimenteze în continuare motivele de îngrijorare. Consiliul Superior al Magistraturii nu a fost în măsură să acționeze ca un factor efectiv de control și echilibru pentru a apăra independența instituțiilor judiciare supuse presiunilor, un rol constituțional important, evidențiat în raportul din ianuarie 2017. Diviziunile din Consiliul Superior al Magistraturii, evidente în cadrul reuniunilor acestuia cu serviciile Comisiei, au făcut din ce în ce mai dificil pentru Consiliul Superior al Magistraturii să fie eficace în calitate de portavoce a sistemului judiciar –, în special atunci când este consultat cu privire la legislație – și în calitate de administrator al sistemului judiciar. Chiar și atunci când Consiliul Superior al Magistraturii a prezentat un aviz unanim, acesta a fost ignorat în cazurile importante. Deși în 2018 instituțiile judiciare și unii judecători și procurori au făcut obiectul unor critici publice deosebit de dure din partea reprezentanților guvernului și ai parlamentului, Consiliul și-a manifestat reticența privind adoptarea de decizii ex officio ca răspuns la atacurile la adresa independenței sistemului judiciar. Acest lucru atrage după sine riscul ca magistrații să fie descurajați să își îndeplinească rolul care le revine ca entitate a statului în ceea ce privește exprimarea opiniilor cu privire la aspectele relevante pentru sistemul judiciar”.

În aceste condiții, raportul a recomandat nici mai mult nici mai puțin decât suspendarea aplicării modificărilor aduse legilor justiției.

Apoi, la data de **25 aprilie 2019** Biroul Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni din cadrul Consiliului Europei (CCJE) a emis un aviz¹ în care a formulat recomandări de amendare a modificărilor aduse legilor justiției și a condamnat atacurile repetate și fără precedent îndreptate de politicieni împotriva judecătorilor: „Referitor la rolul și funcționarea Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), Biroul CCJE recomandă reexaminarea motivelor pentru revocarea unui membru CSM, în special să fie eliminată posibilitatea revocării membrilor aleși din CSM printr-un vot de neîncredere al adunărilor generale ale instanțelor, inclusiv prin petiționare. De asemenea, Biroul CCJE conchide că excluderea membrilor CSM care sunt reprezentanți ai societății civile de la toate ședințele secțiilor CSM – organisme însărcinate cu luarea deciziilor conform noilor modificări – este contrară standardelor europene. În consecință, Biroul CCJE atrage atenția că nu este adecvat ca reprezentanții societății civile să aibă un rol atât de redus în activitatea CSM și recomandă ca acest aspect să fie reconsiderat. În ceea ce privește răspunderea materială a judecătorilor, Biroul CCJE este îngrijorat cu privire la existența rolului determinant, în faza inițială, pe care l-ar avea Ministerul Finanțelor Publice, care este un organ executiv și, prin urmare, nu este adecvat să stabilească existența sau cauzele unor erori judiciare. Asemenea pretenții, dacă există, ar trebui decise exclusiv de o instanță independentă care să beneficieze de toate garanțiile prevăzute de art. 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO). Pe lângă aceste aspecte de procedură, Biroul CCJE recomandă, minimal, ca noua definiție a erorii judiciare să fie completată în sensul că judecătorii sunt trași la răspundere doar în caz de exercitare cu rea-credință sau gravă neglijență a activității lor, aspecte constatate printr-o procedură corespunzătoare. În continuare, Biroul CCJE recomandă ca singurul temei pentru tragerea la răspundere în caz de erori judiciare să fie reaua-credință – nu și neglijența gravă. În ceea ce privește înființarea unei secții speciale separate pentru investigarea infracțiunilor comise de judecători, Biroul CCJE recomandă abandonarea în totalitate a acestei idei. Biroul CCJE conchide că noua obligație impusă judecătorilor din România, care le limitează libertatea de exprimare, nu este necesară, ridicând multe întrebări, și poate fi interpretată într-un mod arbitrar și abuziv periclitând independența judiciară, și, prin urmare, recomandă ca aceasta să fie eliminată. În ceea ce privește atacurile repetate și fără precedent ale actorilor politici îndreptate împotriva judecătorilor, Biroul CCJE condamnă orice afirmații, comentarii sau remarci din România care depășesc limitele unei critici legale și care au ca scop să atace, să intimideze sau să pună presiune pe judecători ori să demonstreze o lipsă totală de respect față de aceștia, prin folosirea unor argumente simpliste, iresponsabile sau demagogice ori care denigrează sistemul judiciar sau judecătorii priviți în mod individual. Referitor la dreptul judecătorilor de a protesta împotriva unor politici sau acțiuni care le afectează independența, Biroul CCJE confirmă fără echivoc dreptul legitim al judecătorilor din România și de pretutindeni de a protesta împotriva oricăror politici sau acțiuni care le afectează independența într-un climat de respect reciproc și într-o manieră care să corespundă nevoii de menținere a independenței sau a imparțialității justiției”. Recomandări similare au fost formulate de Biroul Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni din cadrul Consiliului Europei (CCPE) în avizul din data de **16 mai 2019**².

¹ Disponibil la adresa (<http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/FJR-Avizul-CCJE-referitor-la-situatia-independentei-sistemului-judiciar-din-Romania.pdf>).

² Disponibil la adresa (http://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/COOPERARE/avizul_ccpe_nr_16.pdf).

În fine, la data de **21 iunie 2019**, GRECO a adoptat un nou raport¹ în care a urmărit modul în care au fost implementate recomandările din precedentul raport și a constatat că, excepție făcând recomandarea de eliminare a prevederii ce genera o situație de incompatibilitate în legătură cu activitățile politice și funcțiile guvernamentale pe care le-ar fi putut desfășura un magistrat, care a fost eliminată din proiectul lege ca urmare a declarării sale ca neconstituțională, niciuna din celelalte recomandări nu a fost implementată.

În ciuda insistențelor recomandări de a abandona modificările aduse legilor justiției autoritățile române nu doar că nu au procedat în acest mod, ci au adoptat noi modificări, prin nu mai puțin de 5 ordonanțe de urgență pe care guvernul le-a adoptat în perioada **septembrie 2018 - martie 2019**.

Cu privire la aceste ordonanțe de urgență, Comisia de la Veneția a emis avizul din **21-22 iunie 2019**², în care a reținut că unele din prevederi au avut ca scop corectarea deficiențelor din legile modificatoare, cum a fost cazul amânării intrării în vigoare a dispozițiilor cu privire la pensionarea anticipată a magistraților, confirmând îndreptățirea criticilor care au fost aduse acestor dispoziții și modului nepregătit în care au fost adoptate. În aviz au fost criticate și modificările succesive aduse de actele normative de amendare a legilor justiției și de ordonanțele de urgență acelorași texte, modificări care au dat astfel impresia că au fost făcute pentru a servi anumitor persoane: *„Modificările frecvente ale normelor referitoare la instituții și la numirile în funcții de conducere sau la revocările din aceste funcții, uneori prin legi, uneori prin ordonanțe de urgență ale guvernului, creează impresia că scopul acestor amendamente nu este o reformă sistematică a sistemului, ci o adaptare a normelor la anumiți candidați sau situații”*.

Ca o notă generală, în aviz s-a constatat că ordonanțele de urgență nu doar că nu au eliminat din legile justiției prevederile anterior criticate, dar le-au adăugat noi prevederi problematice: *„Comisia de la Veneția constată cu regret că elementele cele mai problematice ale reformei din 2018, identificate în avizul din octombrie 2018, fie au rămas neschimbate, fie au fost agravate. Cele mai importante aspecte ale reformei sistemului judiciar în curs sunt următoarele: - cel mai îngrijorător, Guvernul continuă să promoveze modificări legislative prin ordonanțe de urgență. În vreme ce Constituția prevede în mod clar că acestea ar trebui să fie măsuri excepționale, legislația promovată prin O.U.G. a devenit o rutină. Normele fundamentale ale funcționării instituțiilor-cheie ale statului se schimbă prea repede și prea des, fără o pregătire și fără consultări, ceea ce ridică întrebări legitime cu privire la soliditatea rezultatului și a motivelor reale care stau la baza unora dintre aceste schimbări. Textele juridice rezultate nu sunt clare. Această practică slăbește controlul extern asupra Guvernului, contravine principiului separării puterilor și perturbă securitatea juridică. Comisia de la Veneția invită autoritățile române să limiteze drastic utilizarea O.U.G.-urilor. În ceea ce privește modificările ulterioare aduse celor trei legi în domeniul justiției, acestea ar trebui să se facă printr-o procedură legislativă normală; - motivele pentru înființarea Secției speciale pentru investigarea infracțiunilor din justiție*

¹ Disponibil la adresa (<https://rm.coe.int/raport-de-follow-up-referitor-la-raportul-ad-hoc-privind-romania-regul/1680965689>).

² Disponibil la adresa (<https://www.g4media.ro/wp-content/uploads/2019/06/draft-opinie-Com-Venetia-3-iunie-2019-2-1.pdf>).

(denumită în continuare «Secția»), cu o competență definită vag, rămân neclare. Procurorii pe poziții înalte din această Secție au fost numiți în cadrul unui regim tranzitoriu care a eliminat de facto aripa procurorilor din cadrul Consiliului Suprem al Magistraturii (CSM) din procesul de luare a deciziilor, care nu este în acord cu conceptul instituțional al CSM. Nu este clar în ce măsură procurorii din cadrul Secției și procurorul șef al acesteia se află sub controlul ierarhic integral al procurorului general. Întrucât Secția nu ar fi în măsură să soluționeze în mod eficace toate cauzele care intră în sfera sa de competență, aceasta riscă să constituie un obstacol în calea luptei împotriva corupției și a criminalității organizate; - sistemul de numire și revocare a procurorilor din poziții înalte rămâne, în esență, același, ministrul justiției jucând un rol decisiv în acest proces, fără a contrabalansa competențele președintelui României sau ale CSM. Se recomandă elaborarea unui sistem de numire care să confere Secției de procurori a CSM un rol cheie și proactiv în procesul de numire a candidaților în funcții înalte de conducere în cadrul sistemului Ministerului Public; - este posibil ca procurorii în funcție să fie îndepărtați din funcție ca urmare a noilor criterii de eligibilitate, alese în mod arbitrar. Comisia de la Veneția îndeamnă autoritățile române să nu aplice noile criterii de eligibilitate procurorilor care erau deja în funcție la momentul adoptării respectivelor modificări legislative”.

În fine, la data de **22 octombrie 2019** s-a publicat un nou raport MCV¹, care a consemnat efectele negative ale modificărilor aduse legilor justiție. Astfel, raportul a criticat în termeni duri modul de funcționare al Secției speciale de anchetare a magistraților: „Punerea în aplicare a legilor justiției modificate a confirmat, de asemenea, preocupările exprimate în raportul din noiembrie cu privire la prejudiciile aduse sistemului judiciar. În particular, funcționarea Secției speciale pentru anchetarea magistraților a confirmat temerile exprimate atât în România, cât și în exterior, că secția respectivă ar putea fi utilizată ca instrument de presiune politică. Au existat mai multe situații în care Secția specială a intervenit pentru a schimba cursul anchetelor penale într-un mod care ridică îndoieli serioase cu privire la obiectivitatea sa. Printre aceste situații se numără și cazurile în care Secția specială a inițiat anchete împotriva judecătorilor și a procurorilor care s-au opus modificărilor actuale ale sistemului judiciar, precum și modificările bruște ale abordării adoptate în cauzele aflate pe rolul instanțelor, de exemplu, retragerea căilor de atac introduse anterior de DNA în dosarele de corupție la nivel înalt. Nimirile în funcțiile de conducere din Secția specială au stârnit, la rândul lor, polemici. Pe fondul acestora, numeroase voci din România au cerut desființarea Secției speciale”.

Raportul a consemnat și faptul că Secția specială de anchetare a magistraților, a cărei operaționalizare a fost urmărită prin adoptarea ordonanțelor de urgență, a efectuat anchete împotriva unor funcționari ai Uniunii Europene, în afara cadrului legal al UE: „În acest context ar trebui să se menționeze, de asemenea, faptul că Secția specială a inițiat o anchetă penală împotriva mai multor membri ai Comisiei și ai personalului acesteia în urma unei plângeri din 30 ianuarie 2019 prin care aceștia erau acuzați de abuz în serviciu, comunicarea unor informații false și înființarea unui grup infracțional organizat în legătură cu întocmirea raportului MCV din noiembrie 2018. Ancheta respectivă îl viza și pe procurorul general în exercițiu. Comisia reamintește faptul că, în temeiul Protocolului privind privilegiile

¹ Disponibil la adresa (https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2019-10-22-23441049-0-raport-progrese-mcv-2019ro.pdf).

și imunitățile, atașat la tratate, membrii Comisiei și ai personalului acesteia beneficiază de imunitate juridică pentru actele îndeplinite în calitatea lor oficială, pe teritoriul oricărui stat membru. În pofida lipsei de competență a autorităților române în această privință, Secția specială a înregistrat cazul la 11 februarie și l-a închis abia la 27 martie, invocând lipsa de probe”.

La fel, raportul a menționat critic o anchetă deschisă de Secția specială împotriva fostului procuror-șef al DNA: *„Un exemplu elocvent îl constituie dosarul penal deschis împotriva fostului procuror-șef al DNA în perioada în care candida pentru funcția de procuror european. Faptul că deschiderea dosarului penal a coincis cu data convocării la audierea în Parlamentul European pare să indice intenția de a împiedica această candidatură, iar Înalta Curte de Casație și Justiție a pronunțat o decizie în care califica drept ilegale măsurile preventive luate în acest sens. Faptul că a mai fost înregistrată încă o cauză în care era implicat procurorul general pare să confirme un anumit tipar de acțiune împotriva magistraților de rang înalt care criticau activitatea Secției speciale”.*

În fine, raportul a consemnat deficiențe în activitatea Inspecției Judiciare: *„Consiliul Superior al Magistraturii nu a numit o nouă echipă interimară de conducere, prin urmare, funcția de inspector-șef a fost în continuare ocupată ad interim până în luna mai 2019, când Consiliul Superior al Magistraturii l-a numit în funcție pe același inspector-șef, în ciuda controverselor. În același timp, în perioada care a trecut de la ultimul raport, au continuat să fie inițiate proceduri disciplinare împotriva magistraților, inclusiv a șefilor instituțiilor judiciare care se opun reformării sistemului judiciar, și au continuat să fie divulgate documente în presă. Prin urmare, recomandarea din noiembrie 2018 a fost depășită de evenimente, însă preocupările care au motivat-o rămân perfect valabile. În repetate rânduri, rapoartele MCV au atras atenția asupra presiunii la care sunt supuși magistrații și instituțiile judiciare ca urmare a atacurilor publice din partea politicienilor și a presei. De la începutul anului 2018, această situație s-a înrăutățit pe fondul acțiunilor întreprinse de autoritățile responsabile cu anchetarea disciplinară și penală a magistraților. Direcția Națională Anticorupție și Parchetul General sunt de mult timp supuse unor presiuni deosebite în această privință. În perioada de referință s-a înregistrat, de asemenea, o creștere puternică a presiunilor asupra Înaltei Curți de Casație și Justiție, care este instanța competentă pentru numeroase procese de corupție la nivel înalt. Guvernul a transmis Curții Constituționale două cereri de soluționare a unor conflicte juridice de natură constituțională legate de interpretarea de către ICCJ a regulilor procedurale privind constituirea completurilor de judecată în cauzele penale. În plus, Inspecția Judiciară a introdus o plângere disciplinară împotriva președintei sale, iar Secția pentru judecători a CSM a cerut revocarea acesteia din funcție. Aceste acțiuni combinate par să aibă drept obiectiv exercitarea de presiuni asupra Înaltei Curți, iar atunci când președinta ICCJ și-a anunțat intenția de a nu mai candida pentru un al doilea mandat, a indicat clar că acesta era motivul”.*

În acest context, raportul a remarcat o involuție în privința îndeplinirii obiectivelor Mecanismului de cooperare și verificare: *„Evoluțiile înregistrate de la ultimul raport până în prezent au arătat din nou că adoptarea pripită a unor modificări legislative importante, inclusiv din afara domeniului justiției, prin proceduri de urgență și cu o consultare minimă au afectat atât calitatea legislației, cât și încrederea publică în procesul de elaborare a politicilor. Judecătorii și procurorii au continuat să facă obiectul unor relații înșelătoare*

și unor atacuri nejustificate la persoană în presă, iar căile de atac disponibile s-au dovedit inadecvate, ceea ce în ultimă instanță s-a reflectat negativ asupra reputației și a credibilității sistemului de justiție în ansamblul său. Diferitele puteri ale statului s-au aflat din nou în conflict, iar aceste disensiuni sunt tot mai mult rezolvate prin sesizarea Curții Constituționale, ceea ce accentuează tensiunile și arată încă o dată că nu există o cooperare loială între parteneri”.

Justețea tonului critic pe care aceste rapoarte și avize l-au avut la adresa modificărilor legilor justiției și a atacurilor la care a fost supusă magistratura română în perioada 2017-2019 a fost confirmată de admiterea de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, la data de **5 mai 2020**, a plângerii pe care fostul procuror-șef al DNA, dna Laura Codruța Kövesi, în prezent procuror-șef al Parchetului European, a formulat-o în legătură cu revocarea sa din funcție, produsă la data de 7 iunie 2018, revocare ce fusese motivată de poziția critică pe care o adoptase față de modificările aduse legilor justiției. Curtea a reținut faptul că această revocare a adus atingere nu doar libertății de exprimare a reclamantei, în calitatea sa de procuror-șef, ci înseși independenței sistemului judiciar¹.

Este în plus de remarcat și decizia instanței europene, adoptată din oficiu, iar nu la cererea reclamantei, de a soluționa cauza în procedura de urgență; soluționarea urgentă nu o mai poate ajuta pe reclamantă, a cărei revocare este ireversibilă, dar ajută sistemul judiciar român, care avea nevoie de o confirmare rapidă și fermă a gravității atacurilor la care a fost supus, precum și de un sprijin pentru a facilita revenirea la normal.

În final, parcurgând toate aceste rapoarte și avize ale organismelor internaționale, se poate concluziona că observațiile și recomandările făcute de aceste entități au avut un rol crucial în contracararea atacurilor la adresa stabilității și independenței sistemului judiciar, în sprijinirea magistraturii române în a continua să își exercite rolul său fundamental de apărare a statului de drept, diminuând într-o anumită măsură efectul descurajant și inhibitor pe care l-a avut presiunea factorului politic asupra puterii judecătorești.

¹ Disponibilă, în limba engleză, pe portalul Curții, la adresa (<http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-202500>).

Justiția din afara bulei. Oamenii cetății și oamenii dreptății

Veronica Sîrbu*

Motto:

*„Cel ce este diferit de mine
nu mă lezează, ci mă îmbogățește”.*
Antoine de Saint-Exupéry

La una din proiecțiile „Oamenii Dreptății”¹, o doamnă ne-a spus că magistrații sunt singurii capabili „să scoată țara din starea în care e”, „singura noastră speranță” și „locul unde ne uităm pentru inspirație și ghidare”.

La o altă proiecție, în timpul discuțiilor cu publicul de după film, o doamnă din ultimul rând exclama ascuțit la câteva minute „FALS! FALS!”, în timp ce eu sau cealaltă colegă răspundeam la întrebări. Am întreat-o ce este fals, a răspuns cu dezgust: „lăsați-ne, că știm noi”...

Acestea par să fie, prezentate asumate simplist, două extreme ale unui spectru larg de percepții asupra justiției. De la cei care văd magistrații ca pe super-eroi până la cei care îi văd ca pe roțițe într-un sistem setat să facă rău și să bage oameni nevinovați la închisoare.

Ambele perspective par uneori ridicole, alteori înfricoșătoare, pentru cei din celelalte bule, care au propriile convingeri întărite ca un ecou de membrii comunității lor. „În sfârșit lucrurile o să arate mai bine”, „Cei tineri sunt naivi că pot schimba ceva”, „Ăștia-s magistrații ăia rezistenți! Unde erau ei când ...?”, „Sunt toți la fel”, „Sunt și ei, ca și noi, unii mai buni, alții mai puțin buni” etc. Fiecare viziune oglindită de cei 5-10-50-500 de oameni din comunitatea cu care se înconjoară zilnic fiecare, online și/sau offline.

Aceste pagini redau opinia personală despre cum (nu) interacționează aceste „camere cu ecou”, bazată mai ales pe experiența din ultimul an.

* Judecător, Judecătoria sectorului 4 București.

¹ Oamenii Dreptății. În dialog cu Liana Alexandru/People of Justice. Dialogues with Liana Alexandru (România, 2019, 55', română). Producător: Manifest Film. Regizor: Monica Lăzorean Gorgan. Editor: Andrei Gorgan. Director de imagine: Eduard Pârvu. Muzică: Sam Wedgwood-Kaleidoscopes. Sunet: Alexandru Văduva. Inițiativă: Veronica Sîrbu și Doru Toma. Disponibil integral online.

Oamenii cetății

În toamna lui 2018, împreună cu câțiva colegi din comunitatea Lideri pentru Justiție¹, o bulă de tineri din aproape toate profesiile juridice, am început un proiect-film care să arate o față mai umană a sistemului. Am vrut să mergem dincolo de declarații sobre și știri din presă despre condamnări și percheziții spectaculoase.

Fără a intra în detalii, scopul proiectului „Oamenii Dreptății” era de a atrage interesul cât mai multor non-juriști pentru justiție, printr-un dialog relaxat cu fețe relativ comune. Un interes firesc dat de importanța justiției în societate, nu un interes forțat de împrejurări precum ordonanțe de urgență nocturne.

Ducând filmul în mai multe locuri din România, am luat contact cu oamenii într-un mod diferit de cel zilnic: fără o poziție de autoritate formală, ca în sala de judecată, dar și fără una de familiaritate sau intimitate, așa cum se întâmplă cu prieteni sau cunoscuți, în afara instanței.

Filmul s-a dovedit repede a fi mai mult decât ne-am așteptat, devenind un „pretext” pentru public de a pune întrebări și de a-și (in)valida opinii deja formate. Pentru noi, echipa proiectului, a fost un mod de a culege informal – fără să ne fi propus – păreri despre justiție.

Dacă facem un exercițiu de a căuta pe social media grupuri de oameni cu care nu avem multe în comun, cu siguranță am găsi păreri foarte diferite de ale noastre. Același lucru e valabil și despre sala de judecată – întâlnești oameni din toate categoriile sociale, cu perspective diferite.

Totuși, în social media contactul este extrem de mediat și nepalpabil, putem ușor considera că oamenii diferiți sunt departe de noi și să le punem etichete rapid. În sala de judecată rareori se ating alte subiecte decât dosarele care se judecă; când se întâmplă, se vorbește scurt și tangențial cu obiectul litigiului.

Față în față, în afara instanței, spre deosebire de online, contactul este mult mai direct și este necesară prezentarea argumentelor cu diplomație și empatie; este mai greu ca oamenii să fie agresivi în exprimarea opiniei și intervine și o minimă politețe a vorbitului pe rând și a respectului, cel puțin formal, mai ales dacă moderatorul își ia în serios rolul.

Am constatat, totuși, deseori la proiecții că oamenii veniseră doar să-și valideze propriile opinii, fiind extrem de greu să-i convingem de altceva doar prin film sau prin discuțiile de după.

Majoritatea celor din public aveau o percepție bună despre justiție, fiind de așteptat să nu vină la film cei care anticipau că nu o să le placă subiectul... Tonul senin și fețele tinere le-au confirmat părerea bună pe care o aveau deja, contrazicând vehement orice exemplu de „așa nu”, venit chiar și din partea noastră. Cei care aveau o părere ferm negativă nu au putut fi convinși nici cu date statistice, nici cu exemple personale ale celorlalți, că lucrurile stau diferit de părerile lor. Ambele atitudini au fost manifestate inclusiv de oameni care nu intraseră niciodată într-o instanță sau într-un parchet.

¹ Detalii despre comunitate pe lideripentrujustitie.ro și facebook.com/leadersforjustice.

Fără îndoială că atunci când oamenii (justițiabilii) cred că justiția nu funcționează *deloc* se înșală, dar nici nu pot fi condamnați pentru subiectivism. Poate că pornesc cu o prezumție negativă pentru că atunci când intră în sediul anumitor instanțe sau parchete sunt întâmpinați de coridoare întunecate, cozi interminabile și arhive la subsol „dotate” cu capcane sau otravă împotriva șoarecilor. Prima impresie poate fi atât de puternică uneori, încât rezultatul final este ignorat. Mai mult, nu pot decât să-mi imaginez frustrarea de a primi o soluție contrară realității tale, fie din lipsă de probe, fie pentru că nu ai înțeles de ce – în ochii legii și ai judecătorului – celălalt a avut dreptate și tu nu...

În ultimul an, discutând cu toți acești oameni, mi-am dat seama mai mult ca oricând că nevoile justițiabilului sunt simplu de articulat: corectitudine, previzibilitate (în soluții și durată de soluționare) și respect, să fie tratat cu demnitate.

Nevoia de respect are un spectru foarte larg, de la condițiile fizice și logistice din instanță/parchet (să nu-i fie pusă justițiabilului sănătatea sau siguranța în pericol într-o clădire veche, să găsească o toaletă funcțională etc.), la timpul cât e nevoit să aștepte pentru a fi ascultat sau a consulta un dosar, până la tonul cu care i se vorbește de un judecător sau de un grefier arhivar.

Oamenii dreptății

Bulele sunt numeroase și în justiție. Într-un sens foarte larg, se poate spune – fără o conotație negativă sau pozitivă – că fiecare instanță sau parchet reprezintă o bulă în sine, cu propria cultură organizațională, mai mult sau mai puțin deliberată sau planificată.

Magistrații – ca și ceilalți oameni – sunt diferiți și oglindesc societatea în care trăiesc. Până să ajungă la facultatea de drept au fost toți în aceleași școli, provin din aceeași paletă de familii (sărace, bogate, de clasă mijlocie) și au primit aceiași 7 ani de acasă (mai buni sau mai răi). Nu au venit din altă dimensiune temporală, ci, la fel ca doctorii, IT-iștii sau politicienii, juriștii reflectă mediul din care provin.

Sunt cei care preferă cuvinte și hotărâri mai lungi și consideră că justiția are nevoie de un oarecare mister pentru a-și păstra autoritatea. Sunt cei care pledează pentru transparență și comunicare totale, amintind de o maximă din facultate, care spunea că judecătorul trebuie să gândească profund ca un filosof, dar să vorbească simplu ca un țăran.

Printre magistrați sunt cei care consideră că rolul lor profesional este limitat la a soluționa bine dosare și sunt alții care cred că trebuie să se implice dincolo de sala de judecată. Sunt oameni din sistem care postează zilnic în social media, alții care nu îi văd utilitatea. Sunt cei care își vociferează nemulțumirile pe toate canalele de comunicare și cei care speră la îmbunătățiri, limitându-se la discuții de birou. Sunt cei care sunt mai pragmatici și activi și cei care sunt mai teoreticieni și mai reflexivi. Introvertiți și extrovertiți.

Lista poate continua într-o carte întregă, categoriile sunt enumerate exemplificativ, fără intenția de a le epuiza și fără a le atașa etichete pozitive sau negative. Între ele

există infinite nuanțe de care nici nu știm, fiind multe persoane care aleg să nu-și exprime opiniile din varii motive.

Până și treptele Palatului de Justiție din București au suportat bule diverse de juriști: magistrații care au protestat pentru independența justiției în ultimii 3 ani, avocații care au protestat în februarie 2019 pentru mărirea onorariilor, grefierii care au protestat în ianuarie 2020 împotriva eliminării pensiilor speciale și cei câțiva magistrați care au arătat în ianuarie 2020 un semn de solidaritate cu situația colegilor din Polonia. Față de primele manifestații, conducerea Curții de Apel București s-a delimitat prompt prin comunicate, față de celelalte – nu; încă o dovadă pentru existența de bule variate în cadrul aceluiași sistem de la care sunt așteptări de acțiuni unitare.

Cu tristețe am remarcat de câteva ori că sunt, pe lângă cei care invită la un dialog deschis, și cei care privesc diferența de opinii ca fiind o atitudine ostilă. Persoane pe care, dacă le-ai contrazis ferm un argument o dată, refuză apoi o relație profesională constructivă.

Cu toate acestea, ce am apreciat cel mai mult în ultimii ani au fost persoanele care, în vâltoarea zilnică de „breaking news”, au ținut sistemul pe linia de plutire și uneori chiar l-au dus mai aproape de o justiție modernă. Colegii care, indiferent de opțiunile lor privind diferitele proteste și de multiplele diferențe personale, au continuat să lucreze cu profesionalism și să colaboreze cu colegii care cu o zi în urmă votaseră diferit într-o adunare generală.

În timp ce în 2017 se propunea subordonarea politică a Inspecției Judiciare (și, implicit, a întregului sistem), se făceau pași serioși spre a implementa dosarul electronic în orașe precum Brăila și Galați. La fel cum, în timp ce scriu aceste rânduri, se fac de unii colegi eforturi individuale enorme pentru o digitalizare care să ducă la evitarea aglomerațiilor în vreme de pandemie și nu numai.

În timp ce unii oameni se duelează în declarații politice și meme sarcastice, unii președinți de instanțe se gândesc cum să împartă un grefier la doi judecători sau doi grefieri la trei judecători, unii grefieri arhivari se gândesc ce otravă de șobolani ar fi mai eficientă sau cum să topească mai repede dosare vechi pentru a face loc celor noi, iar unii colegi dezvoltă soluții digitale pentru ca justițiabilii să nu mai trebuiască să se înghesuie în arhiva din subsolul clădirii.

Uneori din păcate și alteori din fericire, justițiabilul este la fel de atras de aceste dileme zilnice ale celor din sistemul de justiție pe cât de mult ne atrage pe oricare dintre noi o persoană care ne oprește pe stradă cu un chestionar despre iaurlul preferat. Cu atât mai mult cu cât o persoană fără studii juridice și ancorată în rutina zilnică, ce nu îi permite să aprofundeze noțiuni precum „conflicte constituționale” și „completuri specializate”, e foarte posibil să pună în același sertar mental numit „Justiție” atât ultimele știri despre ce dosare se judecă în vreme de pandemie, cât și ultimele declarații despre justiție ale unui parlamentar.

Diferențele sunt bune, ne fac mai puternici ca societate, dar diferențele constante dintre membrii sistemului nu trebuie să distragă atenția de la scopul pentru care merg la birou în fiecare zi: să contribuie cât mai mult la o justiție modernă și să trateze

justițiabilii egal, cu demnitate și respect. Atât pe cei care sunt la curent cu ultimele articole de specialitate despre problema lor, cât și pe cei care depun o cerere lungă scrisă de mână...

Justiție sau PR?

Am constatat în ultimul an, mai mult ca oricând, că percepțiile și mentalitățile nu se schimbă cu un film sau cu o campanie online, cu un slogan simpatic sau cu un articol. Nu în bine, cel puțin. Pentru a denigra este suficient un discurs bine plasat și repetat pe un fond de tumult social general și de ură care așteaptă doar o țintă. Dar pentru a construi e nevoie de efortul repetat, individual și colectiv, al tuturor – din afara și, mai ales, dinăuntru unui sistem.

Sigur, justiția trebuie să fie perenă și statornică, nicidecum să câștige concursuri de popularitate. Paradoxal – deși ancorată în realitățile cotidiene și nu izolată într-un turn de fildeș – justiția trebuie să fie totuși distantă față de valurile zilnice, anuale sau electorale de interese.

Dacă la un moment dat majoritatea țării ar fi – doar de dragul ipotezei și al argumentului – compusă din hoți și criminali, justiția tot ar trebui să fie de partea drepturilor omului, să sancționeze hoția și criminalitatea și să protejeze onestitatea, fie ea minoritară. Nu ar fi o justiție populară pentru majoritate, dar ar fi o justiție funcțională și corectă.

Fără îndoială, mai ușor de pus pe hârtie decât în practică, întrucât realitatea ne arată că o lege care favorizează infractorii nu se va intitula „legea infractorilor”, ci este suficient să pună o piedică procedurală în calea unei anchete penale, mai mult sau mai puțin evidentă pentru publicul non-jurist.

Ce spun e că justiția și principiile care stau la fundația unui stat de drept solid nu trebuie să se clinească prea mult în fața sondajelor de opinie, dar realitatea este și că aceste principii sunt puse în practică tot de oameni. Precum cei pe care îi vedem pe drum spre lucru în fiecare zi, nu oameni teleportați dintr-un univers paralel al dreptății și perfecțiunii, nici dintr-o dimensiune a răutății și lăcomiei. Iar destinatarii justiției – tot oameni, cei pe care îi întâlnim în supermarket, în metrou sau la țară.

Dacă vrem să îmbunătățim imaginea justiției, trebuie să pornim de la baza piramidei nevoilor în sus și să ne asigurăm și că se află despre ce facem, atât de bine, cât și de îmbunătățit. Sintetizat într-un clișeu - fapte, nu vorbe. Sau vorbe despre lucruri deja înfăptuite. Fonduri concrete pentru îmbunătățiri logistice, nu planuri și discursuri repetate anual de Ziua Justiției...

Sunt multe lucruri care nu se văd, de exemplu faptul că dăm termene lungi pentru că nu avem săli suficiente pentru fiecare judecător, că suntem uneori ineficienți și pentru că lucrăm în constantă gălăgie și nenumărate întreruperi, în anticamere pentru săli de judecată prin care trec zeci de persoane zilnic etc. Dar pe cetățean nu-l interesează motivele din spate și scuze, îl interesează să primească serviciul judiciar la care are dreptul. La fel ca în orice alt domeniu; ca regulă, nu interesează dacă doctorul e fericit

sau are dotări performante, ce interesează e să pună diagnosticul corect și să vindece pacientul. Standardele de performanță au crescut peste tot în societate, e natural să crească și așteptările față de sistemul judiciar și de justiție, în general...

Justiția o să meargă cu pași repezi înainte, și în realitate și ca percepție în varii bule, când sistemul în ansamblu (incluzând, pe lângă parchete și instanțe, și factorul politic – Ministerul Justiției și Parlamentul) o să fie mai preocupat de respectul și demnitatea cuvenite justițiabililor și mai puțin de statistici și de declarații.

Super sau anti-eroi?

Am primit personal în ultimul an mesaje pe social media atât de elogiere (mai mult decât un gând bun de felicitare de la un prieten), cât și negative, imposibil de redat aici. Toate de la persoane pe care nu le cunosc.

În viața de zi cu zi din afara biroului, nu de puține ori, am asistat la discuții despre un subiect oarecare, despre care nimeni de la masă nu avea experiență directă și relevantă, dar exprimând cu tărie opinii, cu convingerea unei persoane care a făcut cercetări ample pe subiect.

Aceste pagini sunt o pledoarie pentru decență, echilibru și lipsă de etichete, fie că sunt puse colegilor, fie că sunt puse celor din afara bulei noastre extinse. Cu foarte puține excepții patologice, nimeni nu cred că-și propune cu adevărat să facă rău. Sau cel puțin are o justificare proprie pentru „răul cel mai mic” pe care îl provoacă.

Ce au în comun toate aceste bule, ale justițiabililor și ale celor din sistem, este dorința de a trăi într-o societate mai bună și de a avea o justiție funcțională. Este fără îndoială că „mai bună” și „funcțională” au sensuri diferite de-a lungul spectrului, dar în esență ne dorim aceleași lucruri...

În loc să așteptăm în zadar ca din când în când să se urce pe niște trepte sau pe un pedestal acești oameni perfecți și atotștiutori care vor schimba totul rapid în bine, putem face fiecare un pas periodic spre a fi mai buni profesioniști și mai buni cetățeni, chiar dacă înseamnă uneori să spunem că împăratul e gol și să atragem mânia „împăratului”, fie că acesta e un coleg, un membru de familie sau chiar conducătorul unei instituții.

Prin toate categoriile de oameni găsim din când în când astfel de „împărați” care profită de existența bulelor pentru a dezbină și a cuceri; uneori chiar contribuie la crearea sau menținerea acestor „inamici” de idei. Cei dintr-un grup se bucură că au dat un comentariu inteligent „adversarilor de opinie”, în timp ce „împăratul gol” își urmărește în continuare propriile planuri sau își ignoră cu indolență atribuțiile...

În această ultimă idee, propun empatie față de cel de lângă noi, însă sub nicio formă toleranță față de ilegalități. Toleranță cât mai mare față de diferențe personale și de opinie, intoleranță absolută față de nelegiuiri și înțelepciunea de a distinge între ele, folosindu-mă adaptat și improvizat de celebra rugăciune americană...

Este mult mai ușor să demonstrez argumentele „celorlalți” și să le denigrezi demersurile, atunci când acestea nu servesc propriilor interese, însă și „unii” și „ceilalți” ar

lucra într-o armonie deplină dacă regula de aur în toate acțiunile ar fi „interesul superior al cetățeanului”, similar celui al minorului din dreptul familiei, păstrând proporțiile.

Aș zice, conștientă de ironia frazei, că am putea chiar trece de „activismul” unei postări în social media sau de a scrie un articol și să ne informăm care sunt pașii concreți și legali care pot fi făcuți în viața reală, în societatea în care trăim efectiv și nu în cea ideală, din imaginația noastră. Pe principiul „1 este mai mare decât 0”, e suficient uneori să facem un pas în direcția unei societăți mai bune, nu e nevoie să concepem de la început un plan perfect...

„Cantitatea” de răspundere și asumare e cumva constantă în societate. Nu ne putem aștepta de la *alții* (oricare ar fi) să rezolve *totul*, pentru că atunci noi nu am mai fi responsabili de *nimic*. Nu este nimic anume ce eu sau altcineva poate face – un lucru unic, gest al unei singure persoane – care să schimbe radical în bine justiția sau orice alt sistem social. Oricât de romantică ar fi ideea, speranța pusă în acest fel în orice fel de persoană – fie ea magistrat, politician, medic etc. – nu este una realistă...

Adăugați o treaptă!

*Alina Gioroceanu**

Motto:

Rage, rage, against the dying of the light!

(Dylan Thomas, *Do Not Go Gentle Into That Good Night*)

1. Uvertură

Nu m-am imaginat niciodată cu robă cernită și bavetă, chestionând scurt și clar, rostind dispoziții precise, ca un arbitru în mijlocul terenului de joc, făcând apel la respectarea solemnității ședinței. Dintotdeauna mi-am dorit un loc în banca din spate, care să îmi deschidă un unghi suficient de larg pentru a putea urmări, în tăcere, spectacolul gestual, pentru a capta vocile tuturor actorilor, cu tonul și inflexiunile lor, și, bineînțeles, pentru a trece neobservată. Nu contau locul și timpul, peste care treceam cu indiferență (cu puține excepții, nu reușesc nici acum să memorez datele evenimentelor familiale), contau doar actorii și subiectul piesei. În această istorie care, aici și acum, curge invers în mintea mea, vreau să cred că, pe lângă doza inevitabilă de aleatoriu, sâmburele unei emoții revelatoare era plantat înăuntru, că nu a fost doar întâmplarea responsabilă de faptul că azi port însemnele lui Themis: sentimentul nedreptății trăit de celălalt l-am resimțit, interior, ca pe o apăsare personală, ecoul nesincerității m-a atins lipsit de armonie și respingător, iar disprețul față de problemele umane, cosmetizat cultural ori exprimat brutal, aproape întotdeauna ascuns sub aristocrate pălării prea largi, mi-a provocat o ireversibilă dezamăgire.

Exercit, așadar, funcția de judecător. Deși mă feresc să afirm „sunt judecător”, tocmai pentru că am aversiune pentru echivalări și reduțiuni existențiale (am învățat din lecturile adolescenței că Ființa pe care o prețuim nu poate fi redusă la un nivel exterior, perceptibil, obiectiv, material), încerc să vorbesc în limba celui care mă chestionează asupra profesiei. Așadar, „sunt judecător”. Pentru unii, nu pot fi decât judecător. Dar sunt și profesor. Cronologic, sunt mai întâi profesor, filolog. La data la care am hotărât că voi urma calea secundeii deveniri, eram lector la Facultatea de Litere a Universității din Craiova și predam cursuri de limba română contemporană. În opinia celor apropiați, eram o altă filologă aiurită, cu program de lucru scurt, cu apetență pentru cititul atemporal, în miez de noapte, risipindu-mi ziua cu articole inutile, pescar

* Judecător la Secția a II-a civilă și de contencios administrativ și fiscal a Tribunalului Olț, conf. univ. dr. la Departamentul de limbă și literatură română al Facultății de Litere, Universitatea din Craiova, doctor în filologie al Universității din Craiova. E-mail profesional: alina.gioroceanu@edu.ucv.ro.

de semne în limbi mute, cu un salariu irelevant și cu așteptarea de a parcurge, zilnic, până la pensionare, același drum de 30 de minute dintre Universitate și casă.

Nu perspectiva monotoniei kantiene a fost cea care a determinat întoarcerea la prima dorință, aceea de a urma cursurile unei facultăți de drept, ci lipsa de repere, previzibilitate și transparență, lipsa de reguli, de criterii clare și stabile care să formeze baza oricărei decizii instituționale, haosul universitar deloc stimabil căruia îi căzusem pradă. La locul meu de muncă, vidul de reglementare sau, mai precis, de cunoaștere, transpunere și de aplicare loială a reglementării era înlocuit de mecanisme decizionale mișcate de interese și simpatii. De toate felurile. În zilele cu activitate didactică, urcam scările universității în grabă, fără să-mi doresc vreo întâlnire sumară și lipsită de autenticitate. Cum nu aveam vocația aflatului în treabă, tradusă pentru unii ca *implicare*, coboram aceleași trepte cu un sentiment de eliberare. De cele mai multe ori, teoretizarea excesivă, lipsa de finalitate pragmatică a activității profesionale se transforma într-un copleșitor sentiment de inutilitate. Ironia lui Nassim Taleb¹, la care o să revin, prin ilustrare, nu e întâmplătoare: în mediul academic în care mă mișcam, poziția este permanentă (de aceea, și atât de vânată), cunoașterea fiind tratată drept o întreprindere, o proprietate, cu stăpâni permanenți, pentru care, adesea, cultura era o chestiune de cosmetică. Contrar intențiilor sale, activitatea academică nu este una a libertății, ci a controlului și a lipsei de structură. Pentru că este singura pe care o cunosc, colegii mei profesori nu își imaginează că ar putea exista o lume predictibilă, sustrasă lui „dl X (șef, inspector, persoană importantă etc.) a spus”, cu reguli, în care profesorii nu au întotdeauna dreptate. La fel cum colegii magistrați nu pot concepe că lumea se mișcă și în afara instanțelor și a parchetelor, că există viața și în afara codurilor de procedură, chiar în ciuda lor, iar roba și baveta sunt însemne insolite, pentru unii, vetuste și ilare, numai bune de ironizat.

Firesc, trecerea spre juridic a fost ca o compensare. În marea incontrollabilă în care mă mișcam, căutam un punct de sprijin, o regulă, puțină încredere. Ori cel puțin o explicație, un echilibru. Și nu doar pentru mine.

Scriu aceste rânduri, fără mari speranțe, în zile de pandemie, când casa trebuie să ne fie refugiu și birou. Pentru mine, *acasă* era o zilnică așteptare, deși necesitatea apăsătoare a timpului petrecut în afară îi transformase spațiul în cazarmă. Ajunsesem migrant de profesie.

¹ *N.N. Taleb*, *Lebăda Neagră*. Impactul prea puțin probabilului, Curtea Veche, București, 2009. Analiza mediului universitar însă, cu referire la figuri universitare celebre și la rolul lor cultural, la asumarea funcției educative și culturale, la mirajul carierei universitare, a poziției de putere pe care ți-o conferă, cu sublinierea vulnerabilității și ambiguității selecției corpului profesoral, este realizată de către Lucian Nastasă-Kovács în mai multe articole și, pe larg, în lucrarea *Un concurs universitar și trei personaje: Constantin Noica, Mircea Eliade și Ion Zamfirescu*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2019.

2. Actul întâi. *Liberta*

Nevoia acută de libertate și echilibru m-a condus la porțile Facultății de Drept (taxa de studii, raportată la cuantumul salariului, nu mi-a permis să frecventez cursurile unei universități de stat, nici măcar ale aceleia la care predam, așa că am ales să urmez cursurile unei universități private) și apoi spre sălile Institutului Național al Magistraturii (INM). Cu al doilea copil abia născut, de două luni și jumătate, dependent de mamă, purtat în brațe până la intrarea în sală, mi-am susținut examenul de admitere. Apoi, contracronometru, într-o continuă luptă cu somnul și cu obligația de a ajunge acasă, au urmat cursurile și examenele.

În ce mă privește, cursurile nu erau doar despre aplicarea unor instituții juridice, despre proceduri judiciare, erau și cursuri de *juridică* vorbită, așa cum găseam potrivit să numesc limbajul specializat al dreptului. Urmasem facultatea în cadrul unui program de învățământ la distanță, iar sistemul normelor de drept se transmitea în juridica scrisă. La INM am descoperit că juridica se și vorbește. În primul an, eram un utilizator mediu, cu abilități accentuate în înțeles, citit și scris, mai puțin în vorbit. Nu regret însă nimic din exercițiul ascultării. Am avut prilejul și bucuria să îmi cunosc, astfel, tinerii colegi cu spirit critic și combativ, să observ reușitele și greșelile de abordare didactică și să îmi perfecționez eu însămi demersul didactic, să trec dincolo de text, de abordarea formală („ce tot au acești formatori cu acel neliterar *ca și?*”) și să interpretez norme, fapte și nevoi umane. Puteam să particip și să învăț de la cei de o vârstă cu studenții mei, din mijlocul lor, iar efortul era, în acea perioadă a vieții mele, considerabil. Nu vreau să insist, simțeam că sunt un participant la un raliu. Nu mă interesa decât să nu ies violent în decor, la curbe, să supraviețuiesc și să ajung la final. Deveneam un observator implicat, care pășea zilnic un pas mai în față.

A urmat absolvirea și migrația zilnică. Apoi, definitivatul și migrația zilnică. Casă, instanță, universitate și iar casă. Așa am aflat că migrația modernă nu e departe de cea veche: călătorii-căutători de azi, migratorii moderni, sunt mișcați de aceleași impulsuri: găsirea de condiții de viață și de muncă mai bune, de aceea nu îi poți imagina decât trecând în fuga nebunească a cailor-putere ori în șuierul tăios al curselor aeriene.

Mă simțeam din speța acelor migratori, din moment ce a trebuit să străbat periodic aceleași drumuri de mai bine de opt ani. Pentru asta însă e necesar să deții și să alimentezi un rezervor zilnic de speranță. Pot spune că, spre deosebire de emigranții sau imigranții noștri, care își caută drumul în afara propriei culturi, eu sunt un migrant de interior, beneficiar al luxului de a ieși în fiecare dimineață din propriile probleme și de a călători spre problemele altora.

Orice cauză, chestiune, problemă care mă așteaptă zilnic la capăt de drum nu este decât o parte dintr-o lume proiectată de altă minte, așa cum orice cultură este proiecție a mentalului comun și conține latent un șir de întrebări, dileme, științe și credințe mai mult sau mai puțin străine.

Reiau, în aceleași cuvinte, mărturisirea pe care am mai făcut-o: m-au salvat de povara drumului, de sentimentul apăsător al alterității, de „orizontul evenimentului” celuilalt, muzica și poveștile. În „acvariul sonor” al habitaculului, vorba lui Eco, în lumina

aruncată de propria fire, am regăsit umbre și voci din copilărie, am ascultat glas nou, am așteptat cuminte să ajung pe pământ „străin” pentru a mă confrunța cu lumile „sălbatică”, neașezate, ridicate holografic dintre file datate și numerotate.

Povestea a rămas aceeași¹, indiferent de instanța la care am ajuns: parchezi, respiri o ultimă gură de aer urban, depășești reduta „grănicerilor” politicoși de la intrare, saluți, inspiri kafkian doza de praf a grefei, deschizi calculatorul pentru a observa ce îți-a mai livrat ECRIS-ul, în vreme ce sorbi din reflex cafeaua. Dacă nu trebuie să îți pui roba și să intri în sala de ședințe, aștepti clausturat în birou inevitabilele dosare. Nu îți cer prea mult, doar un efort de imaginație pentru a reface filmul neputințelor, exceselor, căderilor și neîmplinirilor umane. S-au precipitat toate în cuvinte, între coperte de dosar.

Până nu de mult, nefiind obișnuită cu activitatea din instanță, descrierea nu îmi era una familiară. După ce se transformă în rutină, remarci că lumile se copiază și se întrepătrund, iar lumea abrutizată, care și-a pierdut regula, aflată dincolo de granița instituțională dă buzna peste lumea-model dinăuntru. Da, firele narrative sunt comune, inclusiv în deviere. Acolo unde speri să găsești empatie și civilizație, afli nepăsare și cruzime, unde cauți respect pentru persoană și valori comune, te confrunți cu cinism și dispreț, acolo unde ar trebui să primeze adevărul și norma morală, descoperi mecanisme de evitare a lor.

La o scară redusă, sustrasă definitivului, mă întreb dacă nu cumva starea noastră naturală este aceea de pelerin. Ea antrenează mintea pentru perspective, acea minte care caută un răspuns. Doar știm că este o temă seducătoare în literatura diverselor popoare, tocmai pentru că orice călătorie deschide individul spre posibilități nelimitate. Călătorim și căutăm. Părăsim. Dar găsim? Ne mai întoarcem? Mai vedem. Ne agățăm de vorbele lui Iona, în tălmăcirea lui Marin Sorescu, „*răzbim noi cumva la lumină*”². Acel *cumva* este diferența.

Îmi puneam întrebarea dacă *nu cumva* tocmai „granițele” acestea interne, limitele instituționale, fragile, neclare reprezintă motivul exodului concitadinilor noștri. Azi sunt tot mai sigură că aceasta este cauza. Nu libera circulație, elasticitatea granițelor naționale i-a determinat pe foarte mulți să plece, căci „fugiseră” unii și înainte, când erau puternic trasate, ci această vagă limită, ceața verzuie care se ridică între noi și nu îți permite să zărești granița instituțională.

În ce mă privește, am ales să rămân. Șansa mea a fost migrația temporară, salvatoare, de interior, generată însă de aceeași fragilitate și nestatornicie a granițelor interne.

În sfârșit, condamnată să părăsesc locul din sală, îmi continuam observarea. Devenisem însă un observator specializat și, în același timp, un actor. Acum am înțeles că locul și timpul contează ori, chiar mai mult, sunt esențiale: *tempus regit actum* și *locus*

¹ A se vedea și pagina web (<http://pravaliaculturala.com/article/de-profesie-migrant/> – accesată ultima dată la 14 aprilie 2020).

² Replica finală, frecvent citată, a personajului Iona, din piesa de teatru cu același nume a scriitorului craiovean Marin Sorescu (*M. Sorescu, Iona, Scrisul Românesc, Craiova, 2006*). Se regăsește la pagina web (<http://ctt.ro/wp-content/uploads/2012/11/Marin-Sorescu-Iona.pdf> – accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

regit actum. Contrar dactilului antic a lui Ovidius, pentru care timpul le consuma pe toate¹, timpul meu era salvator, îmi oferea mișcare înnoitoare.

3. Actul al doilea. *Winter is here. Winter has come*

Maratonul zilnic a continuat, întrerupt de weekenduri de izolare socială (aveam, prin urmare, dorință, nevoie și antrenament pentru sfatul medical pe timp de pandemie sau puteam să îmi arog calitatea de precursor al îndemnelui #stămacasă, eram un izolat *avant la lettre*), dedicate supraviețuirii și refacerii. Cu scurte sincope personale, nicio clipă nu am pus la îndoială că acest drum secund care se contura din ce în ce mai pregnant va reprezenta garanția de a nu mai avea vreodată senzația că pășesc pe nisipuri mișcătoare. Îmi era teamă să îmi reprezint sfârșitul aceluși „pământ de mijloc”, partea locuibilă la care nădăjduiam, că s-ar supune și el unei inevitabile și meschine legi a destructurării care se manifesta la universitate. Supraviețuiam între speranță și teamă, între construcție și de-construcție, între timpul care construiește și timpul care ruinează. Aceasta era condiția – avantajul ori dezavantajul de a participa la două lumi profesionale diferite. Dinamica relațiilor intercolegiale, adresarea ironică, sfaturile cinice și lipsite de nuanță mă împingeau către o decizie tranșantă, aceea de a câștiga un timp pentru mine, adică de a alege ce trebuie „să fiu”.

Așa am întâmpinat cutremurul de la sfârșit de ianuarie 2017, iarna ordonanței fatidice 13. Despre ce a însemnat pentru societate, despre emoția ieșirii în stradă și despre solidaritatea celor care mărșăluiau împreună, e mai potrivit să vorbească jurnaliștii². Pentru instanțe și parchete începuse asediul.

Am trăit acel moment cu o maximă încordare psihică și fizică. Acesta s-a transformat într-o alertă permanentă. Brațele balanței erau în pericol, „pământul de mijloc”, guvernat de Themis, clădit sub legea moderației, se afla pe punctul de a se prefăce în nisipuri mișcătoare. Disprețul total pentru dialog, pentru transparență care însoțea adoptarea actului normativ era un motiv de îngrijorare, ca și graba imensă care se desprindea din redactarea ei. Măsurile nu mă vizau direct, dar proiectam efectele ei asupra a ceea ce cunoșteam, vedeam cum se fărâmițau filele din dosare și cum nedreptatea lovea tocmai victimele celor care, prin voința legiuitorului, își recăpătau inocența. Urmăream

¹ Ovidiu, *Metamorfoze*, Chișinău, Gunivas, 2007 (XV: 234). În variantă electronică, se poate accesa la pagina web (<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0029%3Abook%3D15%3Acard%3D153> – accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

² Jurnaliștii au vorbit în diverse tonuri despre adoptarea Ordonanței de Urgență nr. 13/2017, precum și despre încercările ulterioare de obținere a imunității penale, despre protestele societății civile. A se vedea paginile web (<https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/justitie/legea-gratierii/cel-mai-mare-protest-fata-de-oug-13-anuntat-pentru-duminica-in-capitala-663703>; <http://www.ziare.com/stiri/proteste/de-ce-continua-rezistenta-pentru-ca-atacul-si-minciuna-nu-s-au-terminat-1453367>; <https://www.g4media.ro/schimbare-majora-de-tactica-ordonanta-de-urgenta-pentru-salvarea-lui-dragnea-anuntata-asumata-si-negociata-la-bruxelles.html>; <https://www.aktual24.ro/jurnalist-roman-interviu-pentru-liberation-eu-am-avut-rolul-scanteii-care-a-declansat-protestele-din-bucuresti/>; <https://www.g4media.ro/live-video-dan-tapalaga-co-fondator-g4media-ro-sustine-un-discurs-despre-libertatea-de-exprimare-in-comisia-libe-a-parlamentului-european.html> – accesate ultima dată la 16 aprilie 2020).

opiniile colegilor, ale jurnaliștilor și detestam lipsa de opinie. Amestecam frustrare, revoltă și emoție, măsurând în minte umbra întunecată care nu se voia dusă și îmi atingea atât de dureros viața. Mai văzusem o dată cum poate triumfa această umbră, cât de ticăloși, naivi, interesați de avantaje banale, lipsiți de moralitate pot fi unii, cât de ușor se vând ori acceptă inacceptabilul.

Un virus nou și ușor transmisibil, însă cu mai puține victime ca virusul vechi al ruginei și ruinei, al „necurăției” interioare, care a lovit lumea pe care o cunosc, a blocat întreaga planetă și ne-a trimis în interiorul propriilor case. Ca la mai toate universitățile, la Universitatea din Craiova s-au încheiat alegerile pentru funcțiile de conducere. Și ca peste tot în țară, profitând inclusiv de noile prevederi legislative care eternizează persoane în funcții, această universitate a optat pentru continuitate¹. În dezinteresul amar al tuturor. Măcar la universitatea ieșeană, unde a fost reales rector fostul ministru al justiției, prof. Tudorel Toader, fost judecător al Curții Constituționale, remarcat pentru vanitatea evidențierii titlurilor și funcțiilor deținute, precum și pentru tonul *ex cathedra* al explicațiilor juridice, existase o minimă opoziție, o reacție a comunității universitare și o voce studentească gata să inițieze o schimbare².

Și la începutul lui 2016 au fost alegeri la Universitatea din Craiova. Alegeri pentru funcțiile de rector, pentru reprezentanți în consiliul facultății, în senat, campania electorală adiacentă pentru poziția de decan. La nivel de facultate s-a resimțit mai puțin lupta pentru fotoliul de rector, cu toate că existau nemulțumiți care îndrăzneau să își facă publice pozițiile și ne informau pe e-mail cam ce lipsuri aveau candidații; sălbatică, lipsită de onoare și eleganță a fost confruntarea pentru ocuparea funcției de decan.

Nu aveam cine știe ce așteptări, dar nu puteam accepta că în poziții importante ale lumii intelectuale întâlnești doar simpli alfabetizați, așa cum spunea necruțător Paul Goma despre intelectualii aflați sub semnul unei revolte de crâșmă, de scurtă durată, doar cu discursul agitat.

Două persoane își depuseseră candidatura pentru funcția de decan, care ar fi trebuit să fie un concurs în fața unei comisii, din care făcea parte și noul rector. Amândouă ocupaseră funcția de prodecan: AMP și EP. Odată cu înălțarea fostului decan în funcția de prorector, AMP a rămas decan interimar, poziție ce anunța preferințele nou instalatei

¹ Informația se regăsește la pagina web (<https://www.hotnews.ro/stiri-esential-23672893-cezar-ionut-spinu-reales-rector-universitatii-din-craiova.htm> – accesată ultima dată la 17 aprilie 2020).

² Studentul Silvan Emanuel Man a denunțat rețelele de putere și a declarat că gestul său: „Este în primul rând un manifest public față de lipsa de viziune pe termen lung pentru universitate a profesorului Tudorel Toader, care a fost de jure rector doar o treime de mandat. În celelalte două treimi a preferat să facă politică și să aducă prejudicii de imagine comunității academice prin încurcarea celor trei funcții (rector, profesor și ministru) și nesocotirea vocației de jurist. Nu cred că trebuie să mai dea cineva explicații pe acest subiect. Toader ar fi un bun director general administrativ. Dar nu un rector. Un rector trebuie să aibă viziune și să fie loial comunității academice” (se regăsește la pagina web <https://www.g4media.ro/un-student-candideaza-pentru-functia-de-rector-al-universitatii-alexandru-ioan-cuza-condusa-de-tudorel-toader-multi-profesori-nu-pot-iesi-din-paradigma-retelelor-de-putere-in-univ.html> – accesată ultima dată la 16 aprilie 2020).

conduceri pentru preluarea „cârmelor facultății”. Concomitent, au început să circule diferite zvonuri, legate de căile frauduloase pe care le urmase AMP pentru a ocupa locul pe care îl avea în facultate, una dintre ele, destul de gravă, privitoare la faptul că nu îndeplinea condițiile pentru a participa la concursul de accedere într-un post universitar. Existau, așadar, voci contestatoare. Nu puteam însă crede, aveam nevoie de probe. Poate că ele existau undeva.

Fără a fi instituită prin legea, metodologia alegerilor impusese o așa-numită consultare a colectivului facultății, adică o altă procedură de vot. Candidatele au publicat, la vremea cuvenită, CV-urile și planul managerial. Lectura lor îți spunea că se formaseră echipele, cel puțin la un pol, se fidelizaseră persoane pentru funcții. Funcția însemna nu doar responsabilitate decizională, ci acces la resurse, la informație, adică la bani. Cu amărăciune, se putea constata de atunci că era scrisă continuarea. Nu se putea instala favoritul însă fără un minim scandal, am înțeles toți din acel moment, căci a urmat cu repeziciune cruciada e-mailurilor.

Ne-a deșteptat, într-o banală dimineață, un mesaj fără expeditor identificabil. Analiză pe text, furnizare de informații, proba cu acte. Ne aducea la cunoștință, așadar, bunul informator anonim (sau erau mai mulți?) că „cel mai slab cadru al Facultății noastre vrea să ne fie decan”. Acuzații de fals, deoarece candidata AP nu ar fi terminat facultatea în 4, ci în 7 ani, omițând să precizeze că licența a susținut-o nu la încheierea celor 4 ani de facultate, ci după vreo alți vreo 3 ani.

Era anexată copia de pe diploma de licență, se preciza seria și anul, erau indicate mediile pe an de studiu, notele obținute, inclusiv la materiile pe care le preda, cu observația că nu exista un alt cadru universitar cu note și medii atât de mici, insinuând căi neloiale prin care dna AP ar fi ajuns acolo unde se afla la acel moment, din moment ce licența „târzie” a susținut-o în ianuarie 2000, după care, în noiembrie a fost admisă la studiile de doctorat.

Nici mai mult, nici mai puțin, s-a ajuns la reamintirea unei cerințe tautologice, de bun-simț: „Decanul trebuie să fie decan: să știe carte și să aibă moralitate!”.

Nesemnatarul avea aspirații înalte: înștiințarea presei, informarea consilierilor juridici care trebuiau să analizeze acte și sesizarea instanței de judecată. Mare interes, dar ce folos!

Aruncat la final, colegul anonim și grijuliu, ne făcea cunoscut un fapt minor, repetabil și repetat (vizibil inclusiv în perioada sesiunilor de admitere a studenților): ca decan interimar, nu a asigurat postarea pe pagina facultății (de care, cu onoare se ocupa propriul soț, din dispoziția numitului prorector NP) a candidaturilor și a documentelor aferente, nici anunțul privind desfășurarea referendumului. Va reveni ulterior, cu trimeri și linkuri, să arate că eram singura facultate în această postură.

Nu replica persoanei acuzate, ci a protectorului fost decan NP a venit cu celeritate. Cutezător, adresându-se impudicilor anonimi (era destul de sigur că vor fi fost mai mulți, nu doar unul care uza de pluralul majestății și intenționa să ne facă părtași îngrijorărilor sale), dar expediindu-ne tuturor e-mailul, explica de ce o susține pe AMP, înfierând nedemn o altă colegă, ce îi fusese alături anterior. Ilustra ce acte a reparat,

cum a ajutat eroic facultatea, în rest, asigurări de disponibilitate, deschidere, eleganță, culmi înalte de progres și civilizație. Nimic despre „obiectul” nemulțumirii anonime. Susținea, din neatinșă poziție de semizeu, membru al noii echipe de conducere, un candidat, în defavoarea altuia.

Nici anonimul nu a renunțat, a revenit cu explicații și interpretări, cu inutile cerințe morale. Da, domnul NP își apăra pupila, în pofida faptului că explicațiile erau așteptate din altă parte, de la dna AMP însăși, care putea să ofere un minimum de argumente pentru alegerea sa. Nu a făcut-o, nici atunci, nici mai apoi.

Exista, așadar, o rețetă de a continua să ocupi poziția înaltă pe care ți-ai dorit-o, în lipsa oricărei virtuți: tăcere, ignorarea întrebărilor stânenitoare, un protector bine plasat, alegerea persoanelor potrivite, la fel de insensibile și ele la muștrări trecătoare. A funcționat.

În această a doua scrisorică electronică, pe lângă ironia anodină, se indica un parcurs, de ce AMP „a avut o ascensiune fulminantă sub decanul NP”, cum de a fost prezentată ca salvatoare a nou înființatei secții de muzică (la care urmau să funcționeze, de altfel, persoane importante: un director al Operei, un director de Filarmonică cu legături politice, după cum erau prezentați constant în presă¹), cu toate că îi era cuantificat timpul de finalizare a doctoratului, comparabil cu acela de susținere a licenței.

Erau apoi precizate date și fapte, acuzația că a reușit să își facă intrarea în Facultatea de Litere fără concurs, deoarece a venit la 1.10.2010, de la Departamentul de limbi străine aplicate, unde preda o limbă străină, fără susținerea unui concurs. Perfecționarea continuă a condus la preluarea, în aprilie 2014 a funcției de prodecan, adică a făcut facultatea în 7 ani, a terminat doctoratul în 8 ani, dar în 4 ani de la venirea în facultate a ajuns prodecan. Se insinua că postul de conferențiar, scos la concurs în propria legislatură, în februarie 2015, nu ar fi fost obținut „pe merit”.

Abia în următoarea intervenție, s-a mers mai departe, indicând că postul propus să fie ocupat prin concurs a fost scos cu propria mână de director de departament (tot interimar. Sorina Sorescu demisionase, într-adevăr, din poziția de director, în condiții care, spunea anonimul nostru, l-au făcut pe dl NP „să-și ceară iertare la catafalc”. Da, Sorina Sorescu și murise, nu mai putea depune mărturie. De fapt, Sorina Sorescu a plecat din această lume atât de dezamăgită și atât de lipsită de încredere în umanitate, încât cu greu ai putea uita vocea sugrumată, ușor stinsă, care modula atent fiecare sunet când își rostea tristețea. Nu îi stătea în fire să își arate slăbiciunea, chiar dacă un cancer, în ultima fază, îi ataca organismul, în ciuda mai multor intervenții chirurgicale. Cu toate astea, vorbea cu încredere despre operații, pe care le privea ca evenimente de prelungire a vieții.

¹ Unul dintre ei a devenit cunoscut prin faptul că a afirmat că mamele care merg cu copiii la proteste „merită un glonț în cap”, jurnaliștii remarcând descendența și legăturile locale (se regăsesc la paginile web <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/social/directorul-filarmonicii-oltenia-mamele-cu-copii-la-proteste-merita-macar-un-glonc-in-cap-979944>; <https://www.libertatea.ro/stiri/scandal-pe-muzica-simfonica-in-masonerie-antoniu-zamfir-seful-operei-din-craiova-l-a-dat-afara-pe-liderul-orchestrei-dan-bozgan-cei-doi-sunt-frati-in-loja-armonia-72-orientul-c-2756739>; <https://jurnaldecraiova.ro/managerul-gabriel-zamfir-glonc-in-cap-neindeplinirea-obiectivelor-din-proiectul-de-management/> – accesate ultima dată la 20 aprilie 2020).

Deși nu era un om al funcției, ci un profesor conștiincios și dedicat, pasionat de literatură, care a format și a ghidat studenții la concursuri naționale, preocupat de critica literară și de scrierea de carte, candidase pentru funcția de director de departament la sugestia lui NP. Apoi a citit cu atenție, cum îi stătea în fire, regulamentele și nu a acceptat să urmeze niște ordine discreționare, să lucreze conform ideilor propagate de numiții superiori ierarhici. Mai mult, în timpul scurt care îi mai rămăsese de trăit, s-a opus oricărei idei personale și contra-regulamentare venite de la aceștia. Cu orice risc, inclusiv cu riscul frecvent materializat, al facerii și re-facerii actelor departamentelor, care se întâmpla să-i fie solicitate după ședințele chinuitoare de chimioterapie. Am fost acolo: presiunea și umilința continuă la care a fost supusă au determinat-o să demisioneze.

Scaunul gol a fost ocupat, interimar, de AMP.

Apoi, Sorina s-a stins. Măcar nu mai vedea sălbăticia care urma, nu mai trăia să simtă consternarea, teama și dezgustul pe care le-am simțit o mare parte dintre cei rămași.

Ca la o comandă, în războiul e-mailurilor, în apărarea celei protejate, dar fără de apărare, s-au arătat războinici pe toate flancurile: doamnele cooptate în echipa managerială, directorii de departamente, aspiranții la funcții. Ritmic și coordonat. Vreo trei alți colegi au îndrăznit să lanseze o chemare la normalitate. Inutil. Dorința echipei deja anunțate și interimar instalate era mai puternică. Nimic nu o putea împiedica să câștige.

Ce a urmat, e consemnat cu tușe grotești în piesa semnată sugestiv de Ion Luca Craiovale, pe care am primit-o – cum altfel? – tot pe e-mail, la puțin timp după ce rectorul și-a făcut cunoscută alegerea. Personajele își rostesc propriile replici, pe care personal ni le-au transmis în cutia electronică. Și azi mă impresionează prin inspirata alegere a „măștilor”, care a dovedit și dovedește încă, inclusiv prin raportare la comportamentul ulterior al colegilor, o excelență cunoaștere umană¹.

În anii care s-au succedat, nu s-a întâmplat nimic ameliorator, din contră. Distinșii profesori au înțeles că, pentru a avea ceva de câștigat, trebuiau să fie cât mai aproape de echipa câștigătoare. Nu mai conta care este aceea, ce trecut are, cum acționează, ce urmărește. Foarte puțini au refuzat orice apropiere.

Valul de frig se instalase între noi, umbra creștea.

Ordonanța 13 nu făcea decât să ne spună că astfel de oameni și alții ca ei, răspândiți în toate instituțiile statului, care nu vor avea vreodată nici cea mai mică apăsare, pe care deciziile luate nu-i vor însemna cu niciun cearcăn, nu vor răspunde niciodată pentru faptele lor. Aveam să aflăm mai târziu că Ordonanța 13 nu era decât condensarea legală a ceea ce se întâmpla deja, „ghinionul” nostru, ipocrita „înțelegere”, criminala „iertare” ori nenorocitul compromis, adică falsa umanitate, năluca ce bântuie și blochează instituțiile democratice. Cine să facă dreptate? Cui să i se facă dreptate? Cui îi mai pasă?

Mulți au ieșit în stradă. Nu mai contează dacă de disperare, cu sau fără speranță. Au ieșit în stradă, în mijlocul iernii, în frig, sute de mii de oameni. Și nu doar victimele care ar

¹ Se poate consulta la pagina web (<http://comediamoravurilor.blogspot.ro/> – accesată ultima dată la 17 aprilie 2020).

fi fost direct afectate de ordonanță, ci și aceia care au înțeles că graba adoptării vorbea de o minoritate ce intenționa să se sustragă legii și să schimonosească adevărul, sub umbrela unor pretexte decizionale, toți cei care au priceput impactul loviturii, marea nedreptate care era pe cale să se întâmple.

S-ar fi întâmplat și urma să se întâmple, cu concursul celor nepotrivți – cei care servesc mărunțul interes particular, în dauna celui general – aflați în posturi cheie, în locuri de decizie, dar mai lent, imperceptibil pentru majoritate. Trecusem prin experiența simulacrului de alegeri la Universitatea din Craiova. Însă atunci, la adoptarea ordonanței de guvern, a alertat nerăbdarea. Cineva nu mai avea timp.

4. Actul al treilea. *Let the sun shine in*

În emoția generală și în exercițiul ieșirilor de stradă, am înțeles că nu sunt singură. Pentru a atrage atenția asupra a ceea ce e întâmplă, pe treptele instanțelor și ale parchetelor, se așezau, tăcuți, colegii magistrați. Treptat, s-au încheșat și grupuri de discuții pe rețele de socializare în care se dezbăteau modificările legislative, pozițiile care trebuiau adoptate, oportunitatea ieșirilor, modalitatea în care instituțiile din justiție înțelegeau să se raporteze la aceste modificări. Dezamăgiți de activitatea asociațiilor profesionale pentru apărarea independenței sistemului judiciar, mulți colegi refuzau să mai devină membri în vreo asociație profesională, ceea ce a făcut ca multe comunicate să fie asumate și semnate individual.

Unele asociații de magistrați s-au creat în aceste momente, altele existau; remarcam însă că una singură, *Forumului Judecătorilor din România*, era sudată și implicată: formula și propunea spre dezbateră comunicate și memorii, însușite de majoritatea, redacta generos opinii juridice documentate pentru a informa corect instanța în calitate de *amicus curiae*. Nu îi cunoșteam pe judecătorii care făceau parte din asociație și nici nu mi-am manifestat curiozitatea de a afla cine sunt, mă interesau ideile și aveam libertatea să mi le însușesc sau nu.

De fapt, toate intervențiile pe care le aveam în grupurile de discuții erau motivate de dorința de a fi împreună, de a nu uita de ce suntem împreună, de a nu ne pierde curajul și de a nu ne risipi în discuții sterile și lipsite de finalitate. Adică de a regăsi mai mult decât simpli colegi – oameni care împărtășesc un crez, pe care îi leagă aceleași valori, nu doar profesia.

Nu îmi desfășuram activitatea de judecată în Craiova, dar cu puterile rămase, în maratonul cotidian, găseam timp pentru a participa la ieșirile pe trepte, care se desfășurau în fața instanțelor din Craiova. Excepțional, ne întâlneam și la București. Rănea, în acele momente, slăbiciunea unor colegi care, deși afirmau repulsia pentru toate modificările legislative ce încorsetau sistemul de justiție, cu repercusiuni asupra actului de justiție și a interesului justițiabilului, nu aveau resurse de a urca măcar o treaptă. Puteam pierde tot atunci, dar nu puteam pierde credința în adevăr și libertate. Ca mare parte dintre colegi, nu am avut însă reprezentarea că această luptă va fi lungă și de uzură și că va însoți dorința de a se face lumină la Universitatea din Craiova. Însă lumina era din ce în ce mai slabă și în justiție.

Din ianuarie următor, de la începutul lui 2018, peregrinarea mea, începută la instanțe din sud și vest, se orientase spre răsărit. Promovasem la Tribunalul Olt, la Secția a II-a civilă și de contencios administrativ și fiscal. Aveam, așadar, multe de lămurit în administrație. Și mai voiam să aflu dacă anonimii (ar fi fost atât de bine să fie mai mulți, așa cum afirmau, preluând și întărind adresarea lui NP) spuneau adevărul.

De doi ani, Departamentul de limbă și literatură română, din care făceam parte și din care făceau parte AMP și NP, devenise tot mai opac. Trei persoane, constituite în consiliul departamentului, potrivit prevederilor laxe din regulamentele universitare, luau deciziile. Ce hotărau acestea nu aflam decât rar, când vreunul dintre membri avea bunăvoința de a ne informa. Noul directorul de departament nu a convocat, de la investire, nicio ședință, pe care, de altfel, nici nu o impunea vreun regulament. Cu atât mai mult nu cunoșteam hotărârile consiliului facultății, care nu erau afișate ori publicate pe site-ul Universității din Craiova. Așa se transpuneau în prevederile universitare principiile Legii educației naționale, în principal principiul transparenței. Oricând, dar oricând, aici poate trece neobservată o ordonanță 13.

Parcursesem cu atenție prevederile *Legii nr. 544/2001 privind comunicarea informațiilor de interes public*, inclusiv pentru proaspătul examen de promovare, așa că, în urmă cu doi ani, în aprilie 2018, solicitam Universității din Craiova: copii de pe procesele-verbale integrale și hotărârile Consiliului Facultății de Litere din cadrul Universității din Craiova, începând cu 1 ianuarie 2013 până la acea dată inclusiv, în ziua când a fost primită cererea mea de furnizare de informații de interes public înregistrată în evidențele Universității din Craiova, iar în cazul în care nu există procese-verbale integrale și hotărâri ale Consiliului Facultății de Litere din cadrul Universității din Craiova, Universitatea din Craiova să fie obligată să precizeze expres acest fapt; Regulamentul și Carta Universității din Craiova. Ceream, de asemenea, să fie publicate aceste hotărâri pe site-ul Universității.

Am primit ulterior două seturi de documente. În urma lecturării lor, am constatat că nu mi-a fost comunicată nici măcar o hotărâre a Consiliului Facultății de Litere pentru toată perioada de 5 ani; în locul lor mi-au fost trimise trei extrase dintr-o hotărâre a Senatului Universității (ceea ce, de fapt, nu cerusem) și extrase din procesele-verbale ale Consiliului Facultății de Litere, din perioada anilor 2013-2017, transmise Senatului Universității din Craiova, Rectoratului, Consiliului de administrație ori altor departamente. Cea mai mare parte a actelor era reprezentată de procese-verbale informale, majoritatea nesemnate, lăbărțate, scrise de mână... Prima reacție a fost aceea de a percepe totul ca pe o glumă, un răspuns ironic pentru indiscreția de a le cere actele facultății.

De publicare, nici nu aminteau. Nu-mi rămânea decât să mă conving de autenticitatea documentelor, însă, pentru a mă convinge, eram obligată să urmez la căi oficiale, să formulez cerere de furnizare de informații de interes public în instanță, inclusiv cu solicitarea de a obliga Universitatea din Craiova să publice, pe pagina de internet a Universității din Craiova, hotărârile Consiliului Facultății de Litere din cadrul Universității din Craiova, începând cu luna ianuarie 2013, la zi.

Nu doar că Universitatea a recunoscut, în instanță, că acelea erau hotărârile Consiliului Facultății de Litere, a recunoscut și faptul că le-a dat relevanță în ulterioarele

decizii, la nivel de consiliu de administrație și senat. Nu doar că și-a însușit faptul că acele procese-verbale conțineau hotărâri, nu a luat nicio măsură împotriva persoanelor care erau responsabile pentru acele glume administrative, cu consecințe în ceea ce privește cheltuirea banului public și carierele propriilor angajați. Ba mai mult, rectorul protector a ales continuitatea: același proector NP face parte din echipa de conducere universitară, aflată la al doilea mandat și, probabil, același decan AMP veghează la destinele facultății. În privința finalizării concursului pentru ocuparea funcției de decan, până în prezent, nimic nu a fost „divulgat” public, pentru a risipi ceața instituțională.

Singura „mulțumire” era aceea că, între copertile dosarului, în instanță, acte transmise erau în siguranță, departe de orice intervenție, în afara timpului ovidian care transformă și devorează.

Deoarece înscrisurile comunicate nu conțineau toate informațiile cu privire la activitatea consiliului, nu vedeam nicio reține legală de a reveni cu solicitarea punctuală a acestor informații, printre care numărul gradațiilor de merit care se finanțează la Departamentul de limba și literatura română (D7), funcția didactică a persoanelor care beneficiază de gradație de merit, vechimea în funcție, precum și data de la care a fost acordată această gradație; convocatoarele, procesele-verbale și hotărârile Departamentului de limbă și literatură română, precum și ale Consiliului Departamentului D7, bilanțurile contabile ale instituției, cu detalieri pe departamente și facultăți, începând cu 1.01.2013, la zi. Nu am primit în totalitate documentele, dar le promisem pe acelea de care aveam nevoie. Puteam lega date, corobora probe, cum spun instanțele.

Am transmis colegilor din facultate procesele-verbale scanate. Era dreptul lor să le cunoască. Din discuțiile pe care le-am avut cu câțiva, am înțeles că erau atinși de un fel de orbire. Nu au observat nimic. Unii chiar refuzau să le citească. O colegă îmi mărturisea că este fragilă, are o sănătate destul de precară, nu poate lupta cu ei, știe de ce erau în stare, că doar vedeam ce a pățit Sorina. Tocmai că știam! Altă colegă îmi spunea că ea nu se pricepe la ce scrie acolo. Făcea însă parte din consiliul facultății. Alții păreau deranjați că se ridicase o problemă la care trebuiau să se gândească și să-și conștientizeze, probabil, nu frica, ci compromisurile acceptate, slăbiciunea, neputința. Dacă putea să o rezolve altcineva și să beneficieze toți, fără cel mai mic sacrificiu, era și mai bine¹.

¹ Frica de a-și pierde locul de muncă pare a justifica tăcerea funcționarilor din mai toate instituțiile publice (disponibilă la pagina web <https://republica.ro/formele-fricii-si-efectele-ei> – accesată ultima dată la 15 aprilie 2020). Despre frică ne vorbesc constant și istoricii, scriitorii, sociologii, psihologii [e.g. A. *Cristophe*, Psihologia fricii, Ed. Meridiane, 2019; Rui *Zink*, Instalarea fricii, Humanitas, București, 2015, J. *Delumeau*, Frica în Occident. Secolele XIV-XVIII. O cetate asediată, Ed. Meridiane, 1986; J. *Delumeau*, Păcatul și frica. Culpabilitatea în Occident (secolele XIII-XVIII), Polirom, Iași, 1997 etc.]. Explicația e convenabilă și acceptată de majoritatea. Cred însă că nu frica este cea care primează: prin raportare la teoria fațetelor, formulată în pragmatică în cadrul guvernării de principiul politeții (P. *Brown* & S. *Levinson*, *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987), lipsa de reacție a funcționarului ori a angajatului din sistemul public este determinată de voința de a evita actul/răspunsul care îi amenință fațeta pozitivă (buna imagine publică/reputația), dată de conștientizarea propriei culpe, a compromisului, a mediului în care s-a

Concomitent, începusem să realizez că lumea care se teleporta zilnic în instanță și pe care o înfruntam împreună de pe trepte era esențial aceasta, lumea cu valori negociabile, lumea celor ignoranți, celor mândri și lacomi, care, în drumul către morganticele vârfuri, nu mai erau atenți la trepte. Aveam căi diferite, dar nici nu simțeam vreo teamă de drum, chiar dacă al meu se întindea dincolo de treptele Universității din Craiova.

5. Ultimul act. *Le vent nous portera*

Cererea de chemare în judecată, ca orice acțiune în instanță, a avut soarta sa. A trecut de instanța de fond și a ajuns în recurs (cu solicitare de strămutare admisă de către Înalta Curte de Casație și Justiție). Într-un final, a rămas fără obiect în ceea ce privește solicitarea de comunicare a hotărârilor, din moment ce instituția recunoscuse că cele aflate la dosar, cele pipăibile, erau actele sale administrative și a fost obligată Universitatea să publice hotărârile Consiliului Facultății de Litere care conțin date ce trebuie făcute cunoscute din oficiu.

În tot acest timp, cu ochii împăienjeniți de la efortul zilnic, încercând să pun cap la cap datele și faptele cuprinse în paginile transmise, refăceam narativul decizional la nivelul Facultății de Litere, convinsă fiind că el a rămas aceeași, indiferent de cârmuitor, căci flacăra pasiunii care s-a pus în luptă nu putea fi generată decât de credința și dorința pe care le investești în a păstra și a continua o poveste de succes, cu rezultate profitabile. Este o istorie tristă, despre voință singulară, ficțiuni incompatibile cu funcții administrative, lipsă de cooperare, tăcere complice, amatorism, lașitate, dispreț față de colegi, față de studenți, față de ce ar trebui să însemne educația universitară și cercetarea științifică.

Da, distincții anonimi aveau dreptate, faptele se verificau întocmai și se conturau altele mai grave. Una dintre cele mai grave și filistine era aceea că gradațiile de merit ce trebuiau acordate colegilor care depuseseră efort pentru profesie, în urma unei proceduri de selecție și de avizare, erau distribuite parțial discreționar, cu ocolirea procedurilor. Beneficiau de ele, fără concurs și fără aviz, tocmai directorul de departament și proaspătul decan. În rest, indicii peste indicii despre fapte și intenții. Printre ele, decizii de scoatere la concurs național a unor posturi pentru anumite persoane, unele fără merite pentru activitatea academică. De dragul studenților și al viitorilor studenți, aceste derapaje ar fi trebuit îndreptate. Era însă cineva dispus să își riște funcția sa ori a altuia pentru un nou început, corect și frumos? Am aflat mai târziu că nu, nici măcar acele personaje ritoase, care obișnuiesc să își construiască imaginea publică din respectul mimat pentru corectitudine, adevăr și dreptate. Este imposibil să riști tot în numele adevărului, când mai importantă îți pare rata la bancă. Dorința lor de justiție era, așadar, un alt act teatral, *à la* Craiovale.

complăcut. Ca atare, acesta va încerca să-și conserve fațeta pozitivă nu prin reacția directă și corectă față de abuz, ci prin acceptarea în continuare a compromisului și ignorarea adevărului, a normei.

Dar o poveste atât de tristă este o povară inimaginabilă și un alt motiv de încordare permanentă, mai ales atunci când vezi pagubele și îți cunoști obligațiile.

Colegii mei profesori nu au înțeles că această opacitate a propriei facultăți, instaurată de colegii cărora le-au încredințat un mandat de reprezentare, le dăunează grav, că toți sunt vulnerabili de comportamentul administrativ-decizional al acestor aleși. De la cunoașterea motivului de nulitate a unui act administrativ (și erau destule, unele recunoscute și reparate, printre care și aceea că organul decizional al facultății nu era constituit cu numărul legal de studenți) curge timpul în care persoana interesată poate introduce plângere prealabilă prin care să solicite anularea aceluia act¹. Poate fi chiar actul care i-a consacrat poziția academică. Publicitatea hotărârilor (cum ar fi publicarea pe site) are rațiunile ei: actul se presupune cunoscut de la publicare și, odată termenul împlinit, hotărârea este foarte dificil de desfășurat. Refuzul publicării nu face decât să prelungească o vulnerabilitate: acoperindu-și propriile greșeli, acești aleși pun în pericol cariera universitară a colegilor lor.

Nu puteam să nu mă întreb cum ar fi fost dacă acești colegi profesori, însoțiți sau nu de studenții lor, ar fi ieșit pe trepte – existau destule în fața Universității din Craiova. Au preferat ca, prin texte anonime, să spună adevărul. Apoi au tăcut. Dacă și-l asumau, cu nume și semnătură, așa cum au făcut magistrații, nu *cumva* prindea formă și căpăta forță cea masă inertă și frustrată? În lipsa unui exercițiu al libertății, cred că nu voi afla prea curând.

Îmi rămânea suflul de speranță al întâlnirilor pe trepte. Aveam să aflu însă, la început de noiembrie 2018, că încordarea putea crește în intensitate. Redactam atunci răspunsul la întâmpinare în acțiunea de solicitare a informațiilor de interes public de la Universitatea din Craiova, când completului de judecată pe care îl conduceam i-a fost repartizată o cerere de chemare în judecată. *Asociația Forumul Judecătorilor din România* chema în judecată *Inspekția Judiciară* solicitând... comunicarea unor informații de interes public, conform Legii nr. 544/2001.

Să reformulez, o începătoare ca mine (de la definitivat trecuseră patru ani și nici măcar un an de la promovare) trebuia să soluționeze un dosar în care părți erau

¹ Art. 7 din *Legea nr. 554/2004 privind contenciosul administrativ: Procedura prealabilă* (1) Înainte de a se adresa instanței de contencios administrativ competente, persoana care se consideră vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim printr-un act administrativ individual care i se adresează trebuie să solicite autorității publice emitente sau autorității ierarhic superioare, dacă aceasta există, în termen de 30 de zile de la data comunicării actului, revocarea, în tot sau în parte, a acestuia. Pentru motive temeinice, persoana vătămată, destinatar al actului, poate introduce plângerea prealabilă, în cazul actelor administrative unilaterale, și peste termenul prevăzut la alin. (1), dar nu mai târziu de 6 luni de la data emiterii actului. (...) (3) Este îndreptățită să introducă plângere prealabilă și persoana vătămată într-un drept al său sau într-un interes legitim, printr-un act administrativ cu caracter individual, adresat altui subiect de drept. Plângerea prealabilă, în cazul actelor administrative unilaterale, se va introduce în termen de 30 de zile din momentul în care persoana vătămată a luat cunoștință, pe orice cale, de conținutul actului. Pentru motive temeinice, plângerea prealabilă se poate formula și peste termenul de 30 de zile, dar nu mai târziu de 6 luni de la data la care a luat cunoștință, pe orice cale, de conținutul acestuia. Termenul de 6 luni prevăzut în prezentul alineat, precum și cel prevăzut la alin. (1) sunt termene de prescripție.

magistrați cu vechime considerabilă în profesie, dintre care cunoșteam că unii redactau articole de specialitate pe chestiuni asupra cărora eu nu reușisem nici să îmi formez o opinie, iar alții puteau să îmi verifice întreaga activitate profesională la sesizarea oricărui nemulțumit.

Urmând ritualul zilnic, în acea dimineață, abia ajunseseam în instanță și cred că am citit cererea de chemare în judecată fără a apuca să mă așez pe scaun. M-am așezat. M-am gândit. Nu la mine, ci la dosar. În primul rând, trebuia să formulez o cerere de abținere. O soluționare corectă a unui dosar presupune ca judecătorul cauzei să fie dincolo de orice îndoială ce ar viza lipsa de independență și imparțialitate. Este greu să îți imaginezi cum ar concepe imparțialitatea, în acest caz concret, acel observator care eram odată. Dar nu trebuia să anticipez eu, ci doar să adun motivele care s-ar putea închea în considerente de aparentă imparțialitate. Am formulat cererea și am dat explicațiile necesare. A fost respinsă. Nimic de comentat. Urma să îmi fac datoria, însă în așa fel încât nu doar publicul, ci ambele părți, tocmai pentru că se presupune că respectau aceleași valori ale profesiei, să fie convinse că „aleatorul” și „secundul” judecător care eram ținea corect balanța.

Am priceput că datoria mea era în acel moment să mă îndepărtez de grupul de discuții (nu mai citeam postări și nu participam la discuții pentru a nu fi influențată în vreun fel) și să renunț a mai urca pe treptele instanței. Chiar dacă, în concret, nu vedeam vreun impediment (valoarea independenței trebuie respectată de tot corpul magistraților, iar nerespectarea ei constituie unul dintre motivele pentru care poate fi sesizată Inspekția Judiciară), eram conștientă de puterea speculației și, cu toate că pierdeam posibilitatea de a mă alimenta cu un strop de speranță, nu puteam permite vreo interpretare denaturată. Părțile din dosar au devenit A și B, ca orice părți din orice dosar. Când am primit întâmpinarea pârâtei, tocmai formulasem răspuns la întâmpinare în propria cerere de furnizare de informații de interes public, iar unele dintre apărările pârâtei coincideau cu propriile apărări. Instanța de recurs ar fi fost aceeași, dacă se formulau căi de atac. Din nou, pentru înlăturarea oricărei îndoieli cu privire la soluția ce urma să o pronunț, am formulat o cerere de abținere de la soluționarea cauzei. A avut aceeași soartă.

O cerere de comunicare de informații de interes public ar trebui să reprezinte o cauză juridică simplă. Nici excepțiile (la care răspusesem și eu în propria acțiune) nu ar trebui să genereze complicate raționamente juridice. Numai că, în acel dosar particular, excepția invocată și, corelativ acesteia, solicitările de sesizare a Curții Constituționale și a Curții de Justiție a Uniunii Europene presupuneau o filtrare continuă, o reconsiderare a raționamentului inițial prin raportare la cererile și apărările care se adăugau treptat.

Ca mulți dintre colegii mei, cred că, pentru a-și face datoria până la capăt, un judecător trebuie să uzeze de toate instrumentele pe care legea i le oferă cu scopul de a lămuri o cauză. Sub toate aspectele și chiar dacă, la un moment dat, în decantarea motivelor, un aspect ar putea părea de ordin infinitesimal și ar fi ușor de neglijat de o minte reduționistă. În orice haos ce trebuie domolit, imperceptibila zbatere a aripilor unui fluture poate crea un uragan. Această metaforă comună datorată matematicianului Edward Lorenz („efectul fluturelui”), împrumutată în științe și literatură, ar descrie

inclusiv modalitatea în care am înțeles să mă raportez la administrarea unui dosar, să nu neglijez influența pe care orice aspect minor îl are, prin pașii procedurali, la construirea deciziei. Excepția care trebuia lămurită privea calitatea de reprezentant a inspectorului-șef al Inspecției Judiciare, al cărui mandat fusese prelungit printr-o ordonanță emisă de Guvernul României.

Sub aceste auspicii, în acea cauză, în acel context, au fost sesizate Curtea Constituțională a României¹ și Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Tribunalul Olt s-a adresat Curții de Justiție a Uniunii Europene și pentru prima dată o instanță română, la solicitarea *Asociației Forumul Judecătorilor din România*, a întrebat *dacă Mecanismul de cooperare și de verificare (MCV), instituit potrivit Deciziei 2006/928/CE a Comisiei Europene din 13 decembrie 2006, trebuie considerat un act adoptat de o instituție a Uniunii Europene, în sensul articolului 267 TFUE, care poate fi supus interpretării Curții de Justiție a Uniunii Europene*. Alte întrebări au vizat *conținutul, caracterul și întinderea temporală a Mecanismului de cooperare și de verificare (MCV), instituit potrivit Deciziei 2006/928/CE a Comisiei Europene din 13 decembrie 2006, precum și caracterul obligatoriu pentru statul român a cerințelor formulate în rapoartele întocmite în cadrul acestui Mecanism*².

Nu cunosc motivele pentru care, fără a fi formulată cerere de recuzare, s-a solicitat și s-a admis strămutarea cauzei. Nu am înțeles în ce fel și pentru care motive cererile de abținere au apărut în presă³. Cu riscul anulării tuturor actelor din dosar, care se putea dispune de către curtea de apel odată cu admiterea strămutării (cererea se judeca, contracronometru, în acele zile), mi-am făcut datoria: am motivat și am transmis Curții de Justiție a Uniunii Europene sesizarea cu întrebările preliminare, apoi am redactat încheierea de dezinvestire.

¹ Se regăsește la pagina web (<http://m.ziare.com/stiri/instanta-sesizeaza-ccr-in-cazul-ordonantei-date-cu-dedicatie-pentru-sefii-inspectiei-judiciare-bratul-armat-al-lui-tudorel-toader-1542900> – accesată ultima dată la 18 aprilie 2020).

² Restul întrebărilor, în succesiune logică, legate de soluționarea cauzei, sunt următoarele: „Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf din Tratatul privind Uniunea Europeană trebuie interpretat în sensul obligației statelor membre de a stabili măsurile necesare pentru o protecție juridică efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii, respectiv garanții ale unei proceduri disciplinare independente pentru judecătoria din Romania, înlăturând orice risc legat de influența politică asupra desfășurării procedurilor disciplinare, cum ar fi numirea direct de Guvern a conducerii Inspecției Judiciare, chiar și cu titlu provizoriu? Articolul 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană trebuie interpretat în sensul obligației statelor membre de a respecta criteriile statului de drept, solicitate și în rapoartele din cadrul Mecanismului de cooperare și de verificare (MCV), instituit potrivit Deciziei 2006/928/CE a Comisiei Europene din 13 decembrie 2006, în cazul unor proceduri de numire directă de către Guvern a conducerii Inspecției Judiciare, chiar și cu titlu provizoriu?”. Se regăsesc la paginile web (<http://www.ziare.com/tudorel-toader/ministrul-justitiei/fara-precedent-tribunalul-olt-sesizeaza-curtea-de-justitie-a-ue-pentru-a-afla-daca-cerintele-mcv-sunt-obligatorii-pentru-statul-roman-1547578>; https://www.realitatea.net/stiri/actual/tribunalul-olt-sesizeaza-curtea-de-justitie-a-ue-pentru-a-afla-daca-cerintele-mcv-sunt-obligatorii_5dcc9274406af85273d77358; https://adevarul.ro/news/eveniment/tribunalul-olt-sesizeaza-curtea-justitie-ue-afla-cerintele-mcv-obligatorii-statul-roman-1_5c504063df52022f75216dd7/index.html – consultate la 15.04.2020).

³ (https://www.stiripesurse.ro/forumul-judecatorilor-si-rezistenta-de-la-olt-cand-magistratii-forteaza-legea-la-limite-abuzului_1319628.html – accesat ultima dată la 15 aprilie 2020).

După atâta așteptare, se apropie vremea ca instanța supremă europeană să își facă auzită vocea și să tranșeze disputele. Șase dosare (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 și C-397/19) au fost reunite de Curte într-un singur caz, denumit „Asociația Forumul Judecătorilor din România și alții”. Părțile și-au susținut pledoariile, statele membre ale Uniunii Europene și instituțiile sale relevante au depus concluzii scrise. Erau așteptate concluziile avocatului general¹, însă procedura a fost suspendată din cauza pandemiei.

Îmi doresc să cred că toată această atmosferă suspendată va avea efectul pe care l-a avut oprirea soarelui și a lunii în timpul biblic a lui Iosua. Apoi să se audă un glas vindecător.

În paralel, în provinciile Mediocristanului, timpul se scurge lent. Pentru a se forma, capetele Hidrei au nevoie de timp și de ocrotire, în laboratoare obscure, departe de ochi curioși. Senzaționalul jurnalistic laudă realizările vreunui procuror prin importanțele „scalpuri de la cingătoare”; cu toate astea, capete corupte continuă să apară, epidemia corupției se extinde. Tocmai pentru că este ignorat mediul în care acestea apar, se ignoră banala fraudă de provincie, ticălosul minor care deja s-a lansat spre centru, pe drumul măririi.

6. În loc de concluzii. *Forever young*

În viitorul ce se apropie, când oamenii vor ieși fără restricție din carcera interioară, sperăm cu toții nu la o reluare a activității instituționale de dinainte, ci la înnoirea ei responsabilă, întru prețuirea timpului. O dreptate care nu se arată la TIMP, nu este dreptate. A spus-o Paul Goma, disidentul român fără apetență pentru compromis, răpus de virusul vinovat de actuala pandemie, în vremea în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu le vorbea oficial instanțelor române despre respectarea termenului rezonabil: „*Nu vreau să mă consolez cu ideea că, într-o zi, după moartea mea, va fi descoperit adevărul și mi se va face dreptate. Nu am ce face cu o dreptate postumă*”².

Cumva, este mai mult de atât, pentru că o dreptate care nu se face la timp nu tinde doar să devină inutilă, nu pustiește doar victima, ci îi lasă pe autorii nedreptăților să își construiască noi instrumente care să le permită să facă o nedreptate și mai mare, ale cărei efecte vor fi și mai greu de îndepărtat. Una dintre consecințe este umilirea neînfricatului care a hotărât să îi înfrunte și descurajarea tuturor celor care ar mai îndrăzni să afirme un drept.

Cum au reacționat instituțiile statului la toate demersurile pe care mi le-am asumat? Cum a reacționat Universitatea din Craiova? Deși a fost obligată la publicarea hotărârilor Consiliului Facultății de Litere începând cu anul 2013, aceasta nu le-a publicat nici

¹ Se poate consulta la pagina web (<http://www.ziare.com/stiri/magistrati/incep-pledoariile-finale-in-procesele-privind-sectia-speciala-si-mcv-de-la-cjue-intrebarile-la-care-trebuie-sa-raspunda-guvernul-1594234> – accesată ultima dată la 18 aprilie 2020).

² P. Goma, Culoarea curcubeului 77 (Cutremurul oamenilor). Cod „Bărbosul”, s.l., Aтура Autorului, 2009, p. 536; varianta electronică se regăsește la pagina web (http://paulgoma.free.fr/paulgoma_pdf/pdf/LRP_Culoarea_si_Barbosul.pdf – accesată ultima dată la 25 martie 2020).

până în prezent. Așa reacționează o instituție publică de prestigiu, cum spune chiar reprezentantul său legal, la o decizie a instanței. Mai mult, pentru a bloca accesul și altor angajați la cunoașterea deciziilor proprii facultăți, Universitatea a devenit și mai opacă. Contrar legii, prin hotărâre de senat, s-a stabilit că procesul-verbal al unei ședințe a consiliului unei facultăți ori departament (echivalent al unei hotărâri¹, în sensul prevăzut de *Legea învățământului*, de vreme ce, conform propriilor susțineri procesuale, acestea sunt singurele acte administrative emise de consiliu) este un document administrativ intern, nu public și nu face obiectul informațiilor publice. Nici alte documente nu au fost publicate, așa cum cer art. 222 alin. (4) din Legea nr. 1/2011 și art. 5 din Legea nr. 544/2001², precum sursele financiare, bugetul și bilanțul contabil al instituției, execuția bugetară.

Pentru a nu iniția în instanță procedura administrativă de anulare a unor acte administrative care priveau postul ocupat de dna decan AMP (în speranța de a repara măcar o nedreptate, o nelegalitate, dintre toate cele care se ascundeau în actele facultății), adică pentru a neutraliza interesul particular pe care îl afirmam, Universitatea din Craiova a scos la concurs național un post de conferențiar format din materiile pe care le predam și pentru care puteam candida. Cu acest prilej, a admis că funcționase Consiliul Facultății de Litere fără a fi legal constituit.

Cei care au recunoscut că încasau nelegal gradația de merit nu au avut onoarea să renunțe la ea.

Rectorul CIS a fost reales, fiind și singurul candidat. Din echipa sa fac parte același prorector și, cel mai probabil, același decan. Presa afirmă că CIS, alături de fostul ministru al justiției, prof. univ. dr. Tudorel Toader, este unul dintre rectorii care, pe timp de pandemie, doresc să modifice normele și să propună direct membrii Consiliului Național pentru Atestarea Titlurilor Universitare (CNATDCU), cu consecința controlului direct al acestei instituții, care decide promovările din universități, cine devine conducător de doctorat, precum și împărțirea banilor de cercetare rezervați școlilor doctorale și soarta marilor plagiate³. Astfel, rețelele de putere își pot dovedi influența și eficiența

¹ La art. 69 din Carta Universității din Craiova se arată expres că un consiliu al facultății *adoptă hotărâri, în condițiile art. 57 din Cartă, mai exact cu votul majorității membrilor prezenți, dacă numărul celor prezenți reprezintă cel puțin două treimi din numărul total al membrilor. La hotărârile se referă și art. 214 alin. (4) din Legea nr. 1/2011 privind educația națională: „Atribuțiile și competențele structurilor și ale funcțiilor de conducere din învățământul superior sunt stabilite prin Carta universitară a instituției, potrivit legii. Hotărârile senatelor universitare, ale consiliilor facultăților și ale departamentelor se iau cu votul majorității membrilor prezenți, dacă numărul celor prezenți reprezintă cel puțin două treimi din numărul total al membrilor. Membrii acestor structuri de conducere au drept de vot deliberativ egal”.*

² Art. 222 alin. (4) din Legea nr. 1/2011: *Execuția bugetară anuală a instituțiilor de învățământ superior de stat se face publică*; Art. 5 alin. (1) din Legea nr. 544/2001: *„Fiecare autoritate sau instituție publică are obligația să comunice din oficiu următoarele informații de interes public: a) actele normative care reglementează organizarea și funcționarea autorității sau instituției publice; (...) e) sursele financiare, bugetul și bilanțul contabil”.*

³ Datele sunt disponibile la pagina web (<https://www.edupedu.ro/12-rectori-vor-sa-controleze-cnatdca-cum-se-bat-pe-puterea-de-a-decide-unde-merg-fondurile-doctorale-si-afacerile-plagiatelor-fosti-ministri-si-rectori-la-cel-putin-al-2-lea-mandat/> - accesată ultima dată la 18 aprilie 2020).

în mai multe domenii profesionale. În fond, puterea se construiește fractal; la fel, și corupția¹.

Consiliului Național pentru Atestarea Titlurilor Universitare nu a formulat niciun răspuns. Unii dintre cei menționați anterior sunt membri ai acestei autorități științifice.

Ministerul Educației Naționale a transmis sesizarea direct Universității din Craiova, care a luat, astfel, cunoștință de propriile nereguli. Apoi, mi-a transmis răspunsul acestei universități, pe care deja îl cunoșteam. Așadar, în loc să adopte o poziție echidistantă, fără demararea unui control, Ministerul a ales să își însușească răspunsul instituției pe care trebuia să o verifice. Abia după ce am revenit și le-am subliniat încă o dată abaterile, cu trimitere la legi și regulamente, prevalându-mă de dispozițiile *Legii nr. 571/2004 privind protecția personalului din autoritățile și instituțiile publice ce dezvoltă încălcări ale legii*², au comunicat că au inclus Universitatea din Craiova în planul Corpului de Control. Dar, pentru ochii care suferă de orbire, nu este de așteptat să fi intervenit o vindecare miraculoasă. În fond, funcțiile de inspector sunt ocupate de aceleași persoane, imune la identificarea conflictelor de interese, indulgente cu partizanatele politice și incompetența, cu încălcările legii în ceea ce privește accesul la informații și

¹ În lucrarea *Elogiul prostiei. Psihologie aplicată la viața cotidiană* (Polirom, Iași, p. 295), *Vasile Pavelcu* scoate în evidență inegalitatea de nivel moral la oameni, care variază precum înălțimea fizică, afirmând că „o elită își are dreptul la existență atâta timp cât gradul ei de spiritualitate se află deasupra nivelului mediocrității generale”. Variațiile ar putea fi așezate, așadar, în acel model fractal al lui Mandelbrot, în directă condiționarea cu fapta de corupție, care nu poate fi decât efectul unui nivel de moralitate (al unei așa-zise elite) aflat sub nivelul mediocrității generale al maselor.

² Art. 3 – „În înțelesul prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos au următoarea semnificație: a) avertizare în interes public înseamnă sesizarea făcută cu bună-credință cu privire la orice faptă care presupune o încălcare a legii, a deontologiei profesionale sau a principiilor buneii administrării, eficienței, eficacității, economicității și transparenței; b) avertizor înseamnă persoana care face o sesizare potrivit lit. a) și care este încadrată în una dintre autoritățile publice, instituțiile publice sau în celelalte unități prevăzute la art. 2; Art. 5 – Semnalarea unor fapte de încălcare a legii de către persoanele menționate la art. 1 și 2, prevăzute de lege ca fiind abateri disciplinare, contravenții sau infracțiuni, constituie avertizare în interes public și privește: a) infracțiuni de corupție, infracțiuni asimilate infracțiunilor de corupție, infracțiuni în legătură directă cu infracțiunile de corupție, infracțiunile de fals și infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul; b) infracțiuni împotriva intereselor financiare ale Comunităților Europene; c) practici sau tratamente preferențiale ori discriminatorii în exercitarea atribuțiilor unităților prevăzute la art. 2; d) încălcarea prevederilor privind incompatibilitățile și conflictele de interese; e) folosirea abuzivă a resurselor materiale sau umane; f) partizanatul politic în exercitarea prerogativelor postului, cu excepția persoanelor alese sau numite politic; g) încălcări ale legii în privința accesului la informații și a transparenței decizionale; h) încălcarea prevederilor legale privind achizițiile publice și finanțările nerambursabile; i) incompetența sau neglijența în serviciu; j) evaluări neobiective ale personalului în procesul de recrutare, selectare, promovare, retrogradare și eliberare din funcție; k) încălcări ale procedurilor administrative sau stabilirea unor proceduri interne cu nerespectarea legii; l) emiterea de acte administrative sau de altă natură care servesc interese de grup sau clientelare; m) administrarea defectuoasă sau frauduloasă a patrimoniului public și privat al autorităților publice, instituțiilor publice și al celorlalte unități prevăzute la art. 2; n) încălcarea altor dispoziții legale care impun respectarea principiului buneii administrării și cel al ocrotirii interesului public”.

transparența decizională, cu evaluarea formală a personalului în procesul de recrutare, selectare și promovare, cu încălcările procedurilor administrative ori cu stabilirea unor proceduri interne prin nerespectarea legii.

Curtea de Conturi – Camera de Conturi Dolj a fost ceva mai rapidă în răspuns. Îi solicitasem să aibă în vedere art. 21 alin. (1) raportat la art. 2 lit. a) și c) din Legea nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi, art. 29 al Legii nr. 273/2006 privind finanțele publice și Legea nr. 82/1991, Legea contabilității, și să ia în calcul efectuarea unui control, în vederea verificării legalității utilizării resurselor bugetare. În răspuns, au transcris, pe larg, dispozițiile legale și au rămas în deliberare. Nu știu ce intenționează.

Direcția specializată de parchet nu a înregistrat sesizarea, dovadă că aceasta nici nu a fost citită pentru a fi desprinsă situația de fapt. A transmis-o parchetului local. După o perioadă considerabilă de timp, sesizarea a revenit la direcția specializată, competență în soluționarea ei. Prea târziu. Există persoane cărora nu li se va mai face dreptate. Între timp, am formulat o nouă sesizare, cele două dosare fiind reunite, deoarece vizau aceleași fapte. Ce destin va avea la o structură locală, mai vedem. La final de pandemie. *Cumva*, se va rezolva.

În fond, instituțiile statului, odată decredibilizate și inerte, nu fac decât să transmită un mesaj de neîncredere și de descurajare tuturor celor care s-ar gândi vreodată să își facă datoria de a le sesiza.

Pentru că date din dosarul care privea comunicarea unor informații de interes public, solicitate de *Asociația Forumul Judecătorilor din România*, pe care îl soluționam la Tribunalul Olt au fost publicate în presă, am sesizat parchetul, prin raportare la dispozițiile art. 304 C.pen. privind divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice, în aceleași zile în care a fost dispusă sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene. Curtea urmează să se pronunțe, însă, până în prezent, nu am fost citată de parchetul competent pentru declarații. Nu știu dacă dosarul este finalizat *cumva*.

Mă apropii de momentul în care voi pune punct mărturiei mele. Unii cred că, odată ajuns în profesie, un magistrat așteaptă calm să se pensioneze, că nu are provocări, lupte pe care le poartă în singurătate, nu are nevoie de curaj sau de șlefuire continuă. Până acum, am învățat însă că efortul nu se termină niciodată, că o iei de la capăt în orice moment. Am priceput că un magistrat încetează să mai fie magistrat atunci când se așază confortabil în jilț și crede că drumul s-a încheiat, că a urcat ultima treaptă. Vreau să cred că un magistrat nu este doar o persoană care deține cunoștințe și emite judecăți, ci are ceva mai important decât cunoașterea, are imaginație, este o persoană creativă și empatică, deține acea *intuiție interioară* a lui Sartre, folosește *intuiția simpatică* de care vorbește Bergson.

Imaginați-vă că în locul meu se află orice observator, mai mult sau mai puțin naiv, mai mult sau mai puțin obiectiv, așezat în orice bancă, ori că locul naratorului este preluat de orice om liber și de bună-credință. Doar nu voi fi fiind singurul. Mi-aș dori ca magistrații să își amintească de toți acești observatori, obiectivi sau nu, care îi priveau așezați pe scările palatelor de justiție ori ale parchetelor și, în această fotografie de

grup, să deseneze o treaptă. În mintea mea, mai există o treaptă. E o *altă* treaptă, cea pe care vom păși mâine. E treapta pe care azi nu se pășește, pentru că azi urcușul nu se sfârșește. Imaginați-vă că s-a depus acolo toată speranța celor s-au adunat și au aplaudat în fața palatelor de justiție, nehotărârea și mirarea observatorului naiv din ultima bancă, așteptarea celui obiectiv din prima bancă, cel care nu renunță să creadă în vindecarea și potențialul umanității. Treapta este acolo, deasupra, se naște în fiecare dimineață; ea ne oferă posibilitatea de a trece de propria limitare, pentru că cineva viețuiește unic și dincolo de noi. Este treapta care nu ne aparține, treapta pe care nu avem rezervat un loc, care nu poate fi transpusă în dispoziții procedurale, nu poartă nume în instituțiile dreptului material, dar care nu poate fi susținută decât de celelalte trepte. La fel de reală ca o inspirată ficțiune juridică, este treapta pe care, de fapt, am protejat-o și care ne-a unit.

Dimineața, când urcăm treptele instanțelor sau ale parchetelor, ar trebui să ne imaginăm că, dincolo de cele pe care le vedem și pe care le cunoaștem, mai există o *treaptă*.

Perspectiva tinerilor magistrați asupra sistemului de justiție

Alinel Bodnar*

Motto:

„Puterea nemărginită ajunsă pe mâinile unor oameni mărginiți duce întotdeauna la cruzime”.
Alexandr Soljenițin, *Arhipelagul Gulag*

1. Evoluția sistemului de justiție

Începând cu anul 1990 sistemul de justiție a făcut pași esențiali și ireversibili în direcția implementării principiilor statului de drept. Tinerii magistrați care au intrat an de an în sistem au dorit modernizarea justiției, iar fiecare promoție a înțeles pe deplin importanța profesionalismului și a pregătirii temeinice. În acest fel, au reușit de-a lungul anilor să contribuie la dezvoltarea independenței sistemului de justiție. Au luptat permanent pentru a li se asigura o independență reală deoarece au fost conștienți că independența magistraților este un drept fundamental al fiecărei persoane și garanția respectării tuturor drepturilor și libertăților.

Deși s-au confruntat cu tot felul de atacuri nejustificate, magistrații și-au continuat misiunea deoarece cunoșteau că independența justiției este condiția fundamentală pentru buna funcționare a statului. Au știut că un stat de drept consolidat trebuie să aibă, înainte de toate, o justiție independentă. Anii au trecut, iar hotărârile pronunțate de magistrați și-au pus amprenta decisiv asupra sistemului de justiție. Încrederea cetățenilor în sistemul de justiție a crescut tot mai mult, iar societatea a început să se dezvolte pe toate planurile. În același timp, magistrații au început să devină din ce în ce mai deranjați și au avut de luptat constant împotriva presiunilor venite din rândul persoanelor cu influență. Soluțiile pronunțate au început să lovească tot mai mult în puterea politică, scoțând la suprafață „mizeria” existentă, pe care toți cetățenii o blamau. Atacurile au devenit tot mai puternice și a fost derulată o imensă propagandă agresivă în legătură cu soluțiile pronunțate. Totuși, deși atacurile s-au întetit, iar strategiile de atac au fost din ce în ce mai diverse, sistemul de justiție a avut suficientă maturitate să reziste, iar ceea ce s-a construit nu a putut fi distrus complet.

Chiar dacă se poate spune că atacurile au produs unele fisuri, magistrații au dat dovadă de verticalitate și nu au abdicat de la principiile care îi călăuzeau. Nu au vrut să

* Judecător la Judecătoria Sectorului 3 București, e-mail profesional: alinel.bodnar@just.ro.

se compromită pentru că spiritul dreptății și al adevărului are un sens unic. Acest spirit le-a dat permanent încredere și a asigurat cetățenii că toți sunt egali în fața legii.

Aceste experiențe au influențat și continuă să influențeze decisiv formarea caracterului multor persoane, atât din punct de vedere profesional, cât și personal. S-a dovedit că perspectiva pentru o societate ideală eliberată de corupție, manipulare și minciună poate fi o realitate. S-a dovedit că flagelul care macină multe domenii poate fi stârpit, iar această speranță a devenit mai vie ca niciodată.

2. Asaltul asupra justiției. Atitudinea magistraților

Conștienți fiind de eforturile depuse de magistrații dinaintea promoției noastre, în discursul susținut la data de 20.02.2018 la Palatul Cotroceni¹, am arătat întregii societăți că ne-am propus să continuăm misiunea susținerii necondiționate a principiilor care alcătuiesc statul de drept. Suntem convinși că integritatea, munca asiduă și motivația de a atinge excelența vor ajuta magistrații ca în orice condiții să-și îndeplinească în mod liber misiunea înfăptuirii justiției, fără a da curs eventualelor presiuni ori ingerințe.

Promoția noastră și-a finalizat pregătirea profesională într-o perioadă extrem de tensionată pentru sistemul de justiție. În perioada formării la Institutul Național al Magistraturii, începând cu anul 2014, România a traversat o perioadă în care atacurile la adresa sistemului de justiție au devenit din ce în ce mai agresive. Atacurile s-au amplificat, iar luptele au devenit din ce în ce mai mari. Principiile statului de drept au fost puse la grea încercare și uneori nesocotite. Spațiul public a fost inundat de discuții privind statul de drept și independența justiției. Justiția a fost în centrul atenției publice. S-a vorbit frecvent de acțiuni contrare principiilor și valorilor democratice din partea legislativului și executivului. Au fost ample dezbateri contradictorii în privința reformării sistemului de justiție. S-au organizat mari proteste de stradă și chiar proteste ale magistraților. Au fost contestate majoritatea modificărilor legislative adoptate de Parlamentul și Guvernul României în privința legilor penale² și legilor justiției³.

A existat un adevărat haos, iar tinerii magistrați puteau fi derutați și societatea civilă putea fi de-a dreptul dezorientată. Totuși, majoritatea magistraților și a cetățenilor au înțeles profunzimea luptelor existente. Și-au dat seama imediat că asaltul asupra justiției este, în realitate, un asalt asupra drepturilor și libertăților fundamentale. Am

¹ Primirea de către Președintele României, domnul Klaus Iohannis, a magistraților absolvenți ai Institutului Național al Magistraturii, la (<https://www.presidency.ro/ro/media/anunturi-de-presa/primirea-de-catre-presedintele-romaniei-domnul-klaus-iohannis-a-magistratilor-absolventi-ai-institutului-national-al-magistraturii>).

² Pentru o analiză a propunerilor de modificare a legislației penale și implicațiile acestora asupra activității organelor judiciare și a stabilității ordinii publice, a se vedea C. Coadă, Modificările aduse Codului penal și Codului de procedură penală. Evitarea unui dezastru anunțat, *supra*, p. 41-90.

³ Pentru prezentarea celor mai controversate modificări legislative și a evenimentelor care au avut loc începând cu data de 23 august 2017 până la data de 22 octombrie 2019, a se vedea D. Călin, Modificările aduse legilor justiției în perioada 2017-2019. Afectarea gravă a principiilor statului de drept. Remedii, *supra*, p. 1-40.

Înțeles cu toții că identitatea noastră și dezvoltarea societății stă în puterea și autoritatea valorilor pe care le avem și le respectăm. De aceea, în ciuda tuturor presiunilor și a influențelor existente, au fost apărate cu demnitate valorile statului de drept și ale independenței justiției. Asaltul concertat asupra sistemului de justiție nu a avut efectul scontat. Propunerile negative de reformare a sistemului de justiție și a legilor penale nu au fost adoptate integral. Sistemul de justiție nu a putut astfel să fie transformat într-o arenă în care să câștige doar cei puternici și să fie privilegiați doar cei cu influență. A avut impact acțiunea responsabilă a cetățenilor și a magistraților care au protestat în orice modalitate pentru a atrage atenția că direcția reformelor este una greșită.

Luările de poziție ale magistraților au fost în interesul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor. Fiecare magistrat a jurat să apere aceste drepturi și libertăți și să-și îndeplinească atribuțiile cu onoare, conștiință și fără părtinire. Tocmai acest jurământ îl obligă să ia atitudine atunci când constată că există pericolul ca unele propuneri legislative să devină o piedică în calea îndeplinirii obligațiilor asumate.

Am ajuns la concluzia că magistrații nu pot privi pasiv comportamentele contrare principiilor statului de drept. Suntem datori să atragem atenția asupra consecințelor la care ne putem expune cu toții dacă vor fi adoptate anumite propuneri legislative. Este în interesul general să ne spunem punctul de vedere. Nu ne putem prevala de obligația de rezervă atunci când vedem în societate fapte care pot afecta și pune în pericol actul de justiție și însăși ideea de dreptate.

Într-adevăr, avem obligația să respectăm legile țării, însă atunci când există propuneri legislative contrare preeminenței dreptului, care tind să protejeze în mod excesiv și nepermis anumite interese, ignorându-se interesele generale ale societății, *noi trebuie să luăm atitudine*. Înainte de intrarea în vigoare a legilor trebuie să ne asigurăm că ne putem îndeplini în mod liber misiunea de înfăptuire a justiției și că nu sunt afectate drepturile și libertățile pe care suntem obligați să le apărăm. Atât timp cât poziția noastră este în interesul justiției, ea este și în interesul și pentru protecția tuturor persoanelor.

S-a tot auzit în spațiul public că magistrații trebuie doar să aplice legea și nu pot să își exprime părerea cu privire la propunerile legislative. Da, misiunea noastră este de a aplica legea, însă atunci când știi că unele propuneri pot deveni reale piedici în calea îndeplinirii obligațiilor asumate, *nu mai poți sta nepăsător*. Nu te poți limita doar la soluționarea dosarelor, ci este nevoie de implicare în toate acțiunile care au legătură cu protejarea drepturilor și libertăților omului. Este înțelept să atragi atenția și să arăți care este prețul aplicării unei legi nedrepte. Nimeni nu poate să-i ia acest drept magistratului!

Apărarea drepturilor și libertăților fundamentale nu presupune doar aplicarea legii. La fel de importantă este și exprimarea unui punct de vedere cu privire la propunerile legislative. O lege nedreaptă ne poate împiedica să evaluăm în mod obiectiv și echilibrat diferitele interese existente într-o anumită speță. Putem ajunge în situația în care vom fi obligați să înclinăm balanța doar în favoarea unor interese, iar cetățenii onești vor simți că le-au fost încălcate drepturile. Totuși, printr-o atitudine responsabilă, putem să împiedicăm astfel de situații în care magistrații vor fi obligați să aplice o lege nedreaptă. Trebuie să ne asigurăm permanent că legea respectă echilibrul necesar

între protejarea intereselor persoanelor care săvârșesc fapte antisociale și protejarea intereselor victimelor ori ale întregii societăți.

Dacă însăși legea este o cale de protejare nepermisă a unor interese, dezideratul înfăptuirii justiției devine o iluzie...

Deși nu a existat suportul instituțional dorit în lupta pentru independența justiției, soluția magistraților nu a fost aceea de a ceda. Puteam asculta de glasul primului impuls care ne spunea să ne refugiem în propria stare de confort și să nu luptăm împotriva imposturii; era cea mai comodă variantă. Totuși, am înțeles că aceasta înseamnă complicitate la distrugerea valorilor în care credem și nu am adoptat această atitudine. O atitudine proactivă este absolut necesară în astfel de vremuri.

Am văzut cum multe propuneri legislative au fost făcute pentru a favoriza în mod excesiv persoanele care comit fapte antisociale. În susținerea preambulului propunerilor legislative, de multe ori s-a spus doar un adevăr parțial scos din context, în legătură cu dosarele soluționate de magistrați. Ideile celor care au comis fapte antisociale au fost răspândite unei audiențe enorme. Sistemul media comandat de oameni *certați* cu legea a conspirat împotriva valorilor democratice pentru a se crea false majorități. Fără a avea faptele și probele la îndemână au început să facă o justiție paralelă la televizor. Unii formatori de opinie au început să-și dea cu părerea și să scoată persoane nevinovate acolo unde judecătorul pronunța condamnarea sau condamnau anumite persoane acolo unde judecătorul pronunța achitarea.

Nu cunoșteau sau nu voiau să cunoască realitatea, dar au dorit ca prin forța legii să dicteze calea *unică* pe care trebuie să se înfăptuiască dreptatea. Au pretins că doar ei dețin adevărul în ceea ce privește ideea de dreptate, dar în realitate se învârteau în jurul unei retorici bine orchestrate și nu judecau după fapte și dovezi. Retorica era bazată pe zvonuri difuze și după glasul unei majorități simulate. Dorința lor era ca dreptatea să fie făcută doar în felul în care gândește registrul lor, nu în funcție de dovezi, ci în funcție de interese.

Au vrut inițial ca magistrații să nu poată folosi anumite probe. Au intenționat să le facă activitatea cât mai grea pentru a nu fi prinși cei care încalcă legea. Procedurile propuse deveneau o corvoadă istovitoare pentru sistemul de justiție și era aproape imposibil să-ți desfășori activitatea în astfel de condiții. Astfel de persoane au fost interesate de reforme colosale, dar contrare principiilor pe care trebuie construită justiția. Voiau reformarea oricărei instituții, *după chipul și asemănarea lor*, în loc să se dorească perfecționarea acestor instituții. Am ajuns astfel de vremuri pentru că au ajuns să aibă o influență mare oameni care nu-și cunosc responsabilitatea poziției și nici presiunea pe care o generează această responsabilitate. Au ajuns *oameni care sub pretextul suveranității Parlamentului considerau că ei înșiși dețin o putere nemărginită, dar erau atât de mărginiți încât nu vedeau decât retorica lor, însă societatea civilă și magistrații și-au dat seama de interesul lor.*

Justiția nu a fost inventată pentru a proteja vanitatea unor oameni fără scrupule, care să creadă că au garantată o soluție favorabilă întotdeauna. Justiția nu poate funcționa doar parțial și să cerceteze doar faptele anumitor persoane. Nu poate fi

imaginată o justiție care să le dea dreptate doar celor care comit fapte antisociale sau persoanelor influente. Nu mai există justiție dacă însăși legea impune magistratului să încline balanța numai în defavoarea persoanelor vulnerabile și a interesului general, independent de situația de fapt concretă. În fața justiției se apără drepturile și libertățile fundamentale ale *tuturor* persoanelor, iar legea trebuie să aibă același scop.

Adoptarea unei legi nu este suficientă; să ne amintim de nedreptățile din perioada comunistă (care erau făcute sub domnia legilor tiranice sau a decretelor înrobitoare). Legea trebuie să fie de calitate și să respecte anumite standarde, iar calitatea legii depinde de fiecare dintre noi. Depinde de noi ca legea să fie una corectă și dreaptă, astfel încât să asigure echilibrul în societate. Nu se poate legifera orice, oricum și oricând, iar suveranitatea Parlamentului nu este una absolută, ci această putere este ea însăși limitată și subordonată dreptului și drepturilor pe care le avem noi ca persoane.

Este ușor să te folosești de o astfel de suveranitate (greșit înțeleasă), iar printr-o scriere în textul legii să ordoni schimbarea și să proiectezi un sistem de justiție gândit de unele interese. Este simplu să proiectezi o viziune ideală asupra rezolvării unei probleme, dar să nu te gândești la consecințele deciziilor asupra întregului sistem și asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale *tuturor* persoanelor. Ceea ce este foarte dificil este să ai suficient echilibru pentru adoptarea unei reglementări echitabile pentru întreaga societate.

Legislativul și executivul trebuie să fie parteneri și să ajute justiția în aplicarea legii, nu să o încurce, cum au făcut-o de multe ori. Legea trebuie să fie clară, previzibilă și echitabilă, să nu fie schimbată ori de câte ori are cineva un anumit interes. De asemenea, este esențial ca reprezentanții celorlalte puteri în stat să transmită semnale de încredere și de susținere către Autoritatea judecătorească. Astfel de semnale reprezintă o reală confirmare a susținerii independenței justiției și o dovadă de colaborare loială, serioasă și transparentă.

Aceste idealuri sunt valori ale statului de drept. Într-un stat de drept puterea *tuturor* reprezentanților autorităților este ordonată și limitată¹ *prin drept*, adică prin toate legile și regulile existente. Totodată, această putere este limitată de *drepturile recunoscute* cetățenilor. Statul de drept nu înseamnă doar respectarea legii adoptate de un organ suveran, ci înseamnă respectarea unui complex de mecanisme², inclusiv de către o astfel de autoritate suverană. Orice derapaj de la aceste principii trebuie să fie descoperit și sancționat pentru a fi restabilită ordinea necesară.

Principiile statului de drept sunt absolut esențiale pentru că ele garantează în cele din urmă valorile dreptății și ale adevărului. Statul de drept *înseamnă* că legile sunt adoptate cu bună-credință, în interesul general al societății. *Înseamnă* că legea are suficientă claritate, precizie și previzibilitate pentru ca fiecare persoană să o poată

¹ Pentru detalii despre modul în care toate puterile statului sunt subordonate dreptului (ansamblului normelor juridice) și drepturilor persoanelor, a se vedea *I. Deleanu*, *Instituții și proceduri constituționale – în dreptul românesc și în dreptul comparat*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 71-72.

² Pentru prezentarea exhaustivă a premiselor și mecanismelor statului de drept, a se vedea *I. Deleanu*, *Instituții...*, op. cit., p. 79-93.

cunoaște, înțelege și respecta întocmai după ce a fost adusă la cunoștința publicului. *Înseamnă* că ordinea juridică este coerentă și stabilă, adică legile nu se contrazic și nu sunt modificate în funcție de anumite interese conjuncturale; legile trebuie să fie corelate între ele pentru a nu exista riscul de a fi speculate necorelările. *Înseamnă* că există mijloace de control eficiente și independente pentru verificarea activității reprezentanților autorităților publice și pentru angajarea răspunderii acestora. *Înseamnă* că puterea de reprezentare dată aleșilor nu este considerată de aceștia o libertate nelimitată de a face ce vor și că sunt deplini conștienți că au obligația să se autocenzureze și autolimezeze, astfel încât cetățeanul să rămână reperul esențial care dictează limitele drepturilor și libertăților. *Înseamnă* că sunt reglementate valori morale și politice autentice pentru întreaga societate, inclusiv la cele mai înalte niveluri ale autorităților. De asemenea, *înseamnă* că justiția este independentă pentru că de aceasta depinde respectarea tuturor mecanismelor de mai sus și te asigură că nu ești privat arbitrar de drepturile și libertățile tale.

Fiecare dintre noi trebuie să ne asigurăm că funcționează toate mecanismele statului de drept care ne pot garanta că statul în care locuim este un stat de drept consolidat. Doar un stat de drept consolidat în acest fel poate fi o armă puternică împotriva arbitrariului și ne poate asigura tuturor protecție deplină. Dacă unul dintre aceste mecanisme nu funcționează corect, fiecare cetățean (inclusiv magistratul) trebuie să-și exercite dreptul de a protesta sau de a atrage atenția în alt fel autorităților că drepturile și libertățile noastre pot fi compromise. Regulile statului de drept sunt garanția esențială pentru libertatea și egalitatea noastră în societate. Dacă nu s-ar respecta astfel de reguli, drepturile noastre nu ar avea nicio valoare practică¹.

3. Consultarea magistraților

Am urmărit cu interes dezbaterile parlamentare asupra legilor justiției și legilor penale, iar atunci când la unele amendamente se cereau argumente, răspunsul era că este evident că trebuie să fie așa (cum spun ei), deși se aduceau suficiente argumente că evidența este de partea cealaltă. Așa se curma toată discuția, ceea ce este de neînțeles și contrar oricărei logici a consultărilor. Au abuzat de puterea acordată de funcția pe care vremelnic o ocupă fiecare persoană. Nu și-au asumat concluzii bazate pe argumente și eficiența practică a reglementărilor și nu au justificat în niciun fel propriile concluzii. Argumentele clișeice cele mai puternice erau de stopare a abuzurilor și de întărire a independenței justiției, însă urmăreau exact contrariul. Acestea au fost argumente care au distorsionat realitatea tocmai pentru a o fraudă și a ajunge la concluziile la care doreau să ajungă.

Consultarea magistraților, deși a fost binevenită oricând pentru că în acest fel se poate aduce o contribuție importantă la adoptarea unei legi bune, a fost una simulată.

¹ Drepturile nu au valoare practică decât dacă ele sunt recunoscute prin lege; drepturile omului trebuie să se afle în instituții, în normele juridice ale ambianței lui sociale, nu doar în retorică sau în sistemul axiologic al moralei; a se vedea *I. Deleanu*, *Ficțiunile juridice*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 414.

Actorii politici implicați în proiectele de modificare a legislației și-au dorit mai degrabă un simulacru de dezbatere și consultare doar pentru a da impresia publicului larg că au făcut o consultare. Au vrut doar să se justifice în fața societății și în fața organismelor internaționale¹ că au respectat principiile democratice. Au chemat câțiva specialiști la dezbateri doar pentru ca apoi să ajungă tot la concluziile pe care le știau deja încă de la începutul inițierii consultării. Au intenționat astfel să înșele opinia publică în privința faptului că legile sunt adoptate în urma unor ample consultări, deși realitatea era alta. Totuși, cetățenii responsabili și-au dat seama rapid de adevăratele intenții ale celor care au organizat dezbaterile, iar protestele de stradă și protestele magistraților au fost din ce în ce mai puternice. Au transmis clar că nu pot fi tolerate conduitele neconforme valorilor statului de drept și responsabilității misiunii încredințate magistraților într-o societate democratică.

Au fost critici nefondate la adresa magistraților care își exprimau în public un punct de vedere sau protestau și s-au adus tot felul de acuzații mincinoase². Unele opinii ale magistraților care s-au opus noilor modificări au fost calificate ca fiind contrare obligației de rezervă și s-a deschis tot mai larg calea impunerii unor restricții nejustificate. Aceste restricții făceau parte în realitate dintr-o „procedură prealabilă” de verificare și trecere a opiniilor printr-un *filtru de conformare* cu o anumită agendă. Mulți magistrați au fost atacați pentru că au devenit prea deranjați, iar cei ahtiați după putere au început să-i șicaneze, însă magistrații nu s-au lăsat intimidați.

Au fost aduse acuzații celor care protestau că ei vor să susțină așa-zisele abuzuri ale magistraților. S-a înființat chiar și o secție specială (SSI) sub pretextul necesității protejării independenței magistraților. Totuși, nu s-au probat susținerile retorice și nimeni nu a dovedit în ce dosare judecătorești ar fi dat soluții abuzive din cauza pretinselor presiuni venite din partea procurorilor. Argumentele cele mai puternice erau că există anumite abuzuri. Fără dovezi concrete. Doar retorica lor a devenit o evidență de neclintit...

Chiar și în astfel de condiții, magistrații au continuat să-și spună punctul de vedere. Nu se poate ajunge la o adormire a conștiinței!

S-a luptat cu multă obstinație să se intimideze, să se simuleze majorități de opinie și să se spună în numele persoanelor pretins persecutate de procurori că tinerii magistrați ar fi dezvoltat un sistem abuziv care nu respectă drepturile și libertățile omului. A fost o perioadă ambiguă în care unii reprezentanți ai celorlalte puteri în stat au pus un accent puternic pe manipulare și pe pervertirea valorilor statului de drept. Nu s-a acționat cu onestitate!

S-au folosit de orice instrument pentru a întoarce societatea împotriva magistraților care nu puteau fi controlați. S-au folosit resurse enorme pentru a fi dezlănțuite

¹ Pentru prezentarea modului în care evenimentele din perioada anilor 2017-2019 s-au reflectat în rapoartele și avizele organismelor internaționale, a se vedea A. Gheorghiu, A.L. Zaharia, Susținerea magistraturii române de organisme internaționale, *supra*, p. 271-282.

² Pentru o prezentare a cazurilor în care magistrații au fost cercetați disciplinar sau penal și au fost folosite astfel de proceduri ca instrumente de intimidare și presiune la adresa acestora, a se vedea B. Pîrlog, S.M. Lia, Ghid de hărțuire a magistraților incomozi, *supra*, p. 185-208.

exagerări propagandistice greu de înțeles și aproape imposibil de contracarat pentru că erau falsificate multe informații despre activitatea magistraților. Acuzațiile absurde au fost parte dintr-un reactor de clișee care se răspândeau rapid în spațiul public.

Cu toate acestea, societatea și magistrații nu au putut fi manipulați. Graba, lipsa consultărilor efective și motivele neclare aduse în sprijinul adoptării noilor modificări au contribuit și mai mult la formarea percepției publice în sensul că scopul este acela de favorizare excesivă a unor persoane; asaltul asupra justiției a fost susținut de oameni pentru care legea și justiția au devenit incomode.

Privind în urmă, vedem că doar persoanele care au (sau au avut) o relație controversată cu etica și morala au atacat sistemul de justiție, atunci când s-au simțit fără putere în fața unei justiții independente. Astfel de persoane nu vor ca dreptatea și adevărul să triumfe în fața propriului interes egoist. Magistrații devin automat incomozi atunci când unele persoane cu influență se confruntă cu o problemă și sunt nepuțincoase în fața magistraților verticali cărora nu li se poate reconfigura atât de ușor modul de gândire. Integritatea și profesionalismul le întăresc poziția magistraților pentru că nu au fost puși într-o poziție din interesele unor oameni cu putere pentru a putea fi manipulați.

4. Libertatea de exprimare – garanție a statului de drept

Experiența acestor ani ne-a învățat că este foarte important ca magistrații să-și spună punctul de vedere cu privire la orice propunere de modificare a legislației. Suntem parte a societății, oameni, în primul rând, iar cunoștințele noastre pot contribui la dezvoltarea societății pe principii sănătoase. În activitatea practică ne confruntăm în fiecare zi cu diferite situații în care aplicăm legea și putem anticipa eventualele consecințe ale unor propuneri legislative. Această experiență ne obligă să tragem un semnal de alarmă și în public atunci când este necesar. Experiența și cunoștințele noastre pot contribui în cele din urmă la adoptarea unei soluții echilibrate pentru întreaga societate. Magistrații au contact direct cu realitatea aplicării legilor și constată dacă ceva trebuie sau nu modificat și pot cunoaște consecințele practice ale intrării în vigoare a unei legi. Prin exprimarea unei păreri, se deschide calea unor dezbateri argumentate și benefice societății în ansamblu.

Protestele magistraților sunt precedate de multă reflecție asupra problemelor constatate. Sunt expuse diverse ipoteze privind modul în care propunerile legislative pot influența activitatea din justiție. Există ample dezbateri între magistrați, în interiorul sistemului. Se discută argumentat criticile care pot fi aduse legii și se ajunge la concluzii care apoi sunt transmise în spațiul public. Aceste concluzii nu pot să rămână doar în interior! Ele trebuie aduse la cunoștința publicului. Suntem interesați să găsim soluția cea mai bună și să reacționăm cât mai eficient; nu urmărim aplauzele publicului atunci când ne exprimăm părerea. Ne dorim ca fiecare persoană să conștientizeze care sunt consecințele aplicării unui anumit text de lege. Urmărim protejarea interesului general, iar aceasta ne obligă să ne folosim de toate resursele pentru a comunica întregii societății concluziile noastre.

Chiar dacă unii magistrați nu reacționează imediat în spațiul public, aceasta nu înseamnă că nu îi interesează problemele semnalate de alți colegi. Uneori, problemele din dosarele repartizate magistraților pentru soluționare îi obligă să fie mai rezervați și să nu ia atitudine publică; în acest fel se menține încrederea în sistemul de justiție. Alteori, numeroasele dosare și complexitatea acestora îi împiedică să se alătore public demersului colegilor, dar susținerea acestora există și inspiră încredere. În aceste condiții, atunci când se expune un punct de vedere ori se protestează, este suficient să o facă doar o parte dintre magistrați pentru ca societatea să înțeleagă că mesajul transmis este unul care trebuie luat în considerare. Iar, în această privință, cetățenii au arătat că sunt interesați de punctul de vedere al magistraților. Au transmis mai departe mesajul judecătorilor și procurorilor, demonstrând că sunt preocupați de bunul mers al justiției și că sunt pregătiți să apere justiția atunci când este nevoie.

Într-adevăr, libertatea de exprimare a magistraților este una limitată și trebuie să fie exercitată cu multă prudență; limitarea are ca scop asigurarea respectului și a încrederii justițiabililor în activitatea magistraților. Atunci când magistrații atrag atenția asupra unor propuneri legislative care pot afecta drepturile și libertățile fundamentale, respectul și încrederea publicului chiar cresc. Contribuie la conștientizarea cetățenilor asupra pericolelor la care se expun și dezvoltă o atitudine civică necesară într-o societate democratică. În acest fel, într-o manieră echilibrată și limitată de obligația de rezervă, ne apropiem mai mult de cetățeni și dăm dovadă că le înțelegem cu adevărat problemele.

Obligația de rezervă nu poate să ne suprimă libertatea conștiinței! Prevalează posibilitatea de a avea și de a exprima o opinie chiar minoritară, care până la urmă e o componentă esențială a societății democratice bazate pe spirit de deschidere. Avem dreptul să atragem atenția asupra consecințelor dezastruoase ale unor propuneri legislative.

Este nevoie ca magistrații să participe la dezbaterile publice privind funcționarea corectă a societății. Funcționarea greșită afectează drepturile și libertățile fundamentale ale omului și trebuie găsite metodele cele mai adecvate pentru expunerea unui punct de vedere relevant; într-o manieră echilibrată și echidistantă față de o anumită agendă politică. De asemenea, magistrații trebuie să aibă libertatea să atragă atenția că unele acțiuni din justiție se pot intersecta cu politicul și că este aproape evident că se conlucrează în mod subtil la implementarea unei agende contrare valorilor statului de drept.

Nu ne putem limita doar la reacții asupra modificărilor legislative privind stabilitatea financiară (salariu și pensie).

Reacția împotriva imixtiunilor și atacurilor la adresa valorilor statului de drept nu poate fi lăsată exclusiv în sarcina Consiliului Superior al Magistraturii, care în unele situații nu a acționat prompt ori a acționat fără nicio eficiență practică¹. De aceea, este nevoie de o reacție rapidă și eficientă din partea fiecăruia dintre noi, respectând interdicțiile și incompatibilitățile pe care le avem. Doar o astfel de atitudine demonstrează că suntem fermi în activitatea de protejare a drepturilor și libertăților fundamentale.

¹ Pentru o prezentare pe larg a modului în care membrii Consiliului Superior al Magistraturii și-au îndeplinit atribuțiile în perioada anilor 2017-2019, a se vedea *D. Călin, Evoluția Consiliului Superior al Magistraturii. Între ineficiență și indiferență, supra*, p. 141-184.

Trebuie să luptăm permanent pentru independența justiției pentru că de aceasta depinde corecta apreciere a problemelor justițiabililor atunci când vin în fața justiției. Trebuie să ne asigurăm că magistrații își pot exercita atribuțiile în mod liber, conform propriei conștiințe și a pregătirii profesionale și că nu pot fi influențați, supuși la presiuni ori să primească instrucțiuni din alte părți. Independența magistraților trebuie să fie protejată, atât teoretic, cât și practic. Atât prin intermediul legislației, cât și prin declarațiile publice ale persoanelor care se consideră formatori de opinie ori care dețin funcții de demnitate publică. Este esențială o astfel de independență pentru că asigură o protecție adecvată tuturor. Pentru magistrați nu este un privilegiu, ci o mare responsabilitate, ce generează o presiune imensă și presupune echilibru, asumare, exigență și obiectivitate. Există multe provocări și lupte interioare purtate în singurătate. În spatele hârtiilor sunt în joc libertatea omului și averea sa. Dar luptând pentru o lege dreaptă care să nu încalce drepturile și libertățile cetățenilor, ne asigurăm și noi că ne desfășurăm activitatea într-un sistem de justiție independent; independența justiției este un drept fundamental.

Indiferent de vremurile care vor veni, nu avem voie să ne exilăm într-o stare de confort și să ne lăsăm copleșiți de incertitudine. Să nu ne lăsăm debusolați sau derutați, chiar dacă este ușor să obosești în astfel de lupte. Avem toate resursele necesare pentru a merge mai departe.

Dincolo de multele dosare și complexitatea ridicată a acestora, combinate cu gândurile care ne copleșesc pentru a urma strategia procesuală cea mai bună pentru aflarea adevărului și scoaterea în pronunțare a dosarului, este nevoie de o astfel de atitudine proactivă. Drepturile și libertățile fundamentale nu pot fi apărute pe deplin doar în interiorul unor coperti groase. Justiția nu înseamnă doar paginile dosarelor. Trebuie să vedem ce se întâmplă și dincolo, pentru că acele lucruri pot influența cândva ceea ce vom vedea în interiorul copertelor.

Este nevoie să înțelegem dinamica societății și să descoperim interesele meschine ale persoanelor care vor să încalce independența justiției și valorile statului de drept. În afara instanțelor și a parchetelor este posibil ca lumea să se miște într-un ritm diferit, iar noi trebuie să înțelegem acest ritm și să atragem atenția societății că direcția este greșită. Să nu ezităm să acționăm în acest fel. Interesul general al unui stat de drept trebuie să fie protejat, în ciuda tuturor luptelor politice pentru câștigarea puterii.

5. Ideea de dreptate. Formarea profesională

Prin ieșirea, în semn de protest, a auditorilor de justiție în fața Institutului Național al Magistraturii la data de 18.12.2017 și la toate protestele din fața Curții de Apel București și a instanțelor din țară, aceștia au dovedit că vor să se alăture misiunii de susținere a valorilor statului de drept și a independenței justiției. Au demonstrat că sunt deplin convingși că valorile statului de drept nu pot fi negociate și că sunt permanent pregătiți să ia atitudine atunci când sunt nesocotite valorile. Au înțeles că numai aceste valori și o astfel de atitudine îi vor ajuta în procesul de înfăptuire a justiției pentru că ele sunt pietrele de temelie ale susținerii independenței. Au arătat că sunt determinați și

curajoși, dar și dispuși să sacrifice din timpul lor pentru a apăra independența justiției și să predea mai departe ștafeta generațiilor următoare.

Au început să se ridice tot mai mulți magistrați cu o astfel de perspectivă...

Perspectiva pentru o societate ideală eliberată de corupție, manipulare și minciună poate fi o realitate. Flagelul care macină multe domenii poate fi stârpit, iar această speranță a devenit mai vie ca niciodată.

Toate acțiunile magistraților au fost animate și susținute de cel mai important principiu juridic și moral: dreptatea! Acest principiu este atât de greu de definit și dificil de înțeles, dar voi încerca în câteva cuvinte să arăt ce înseamnă pentru mine ideea de dreptate și misiunea înfăptuirii justiției. Voi încerca să dezvolt cât mai clar aceste idei pentru că ele au stat și în spatele alegerii mele pentru o carieră în magistratură. Sunt convins că aceleași gânduri le au mulți colegi magistrați.

La momentul începerii studiilor la facultatea de drept, ca orice tânăr fără prea multă experiență, te învârti în jurul ideii de dreptate, ca în jurul unui clișeu. Dreptatea și libertatea ne răsună tuturor ca un ecou în mintea noastră; suntem înzestrați în mod natural cu spiritul dreptății. Nu ai prea multe informații concrete despre viitorul tău profesional. Totuși, îți dorești să ai o contribuție importantă în procesul de înfăptuire a dreptății. Ai ales dreptul pentru că vrei să cunoști regulile și să dobândești cunoștințele necesare pentru interpretarea corectă și echilibrată a realității pe care o vezi. Spiritul dreptății din interiorul tău te împinge în direcția aceasta.

Ai văzut multă nedreptate în jurul tău și îți propui să contribui la schimbarea mentalităților. Dreptatea îți cere să acționezi și să îți elucidezi nelămuririle. Ai văzut multă corupție, manipulare și minciună, iar tu vrei să fii diferit. Te-ai săturat ca incertitudinea și corupția din România să îți determine pe oameni să fie pesimiști în privința viitorului lor. Te gândești că vei deveni un integru și profesionist avocat sau magistrat și că vei apăra cu demnitate drepturile și libertățile semenilor tăi. Ești convins că vei ajunge să contribui la schimbarea în bine a oamenilor de lângă tine. Educația pe care o primești în facultate te convinge tot mai mult că va veni momentul în care vei pune umărul la realizarea acestui ideal. Nu ai prea mult curaj să spui lucruri concrete despre modul în care o vei face; nici nu ai cum! Ai un scop precis, dar gândurile tale nu încap în cuvinte în acele momente.

În continuare îți pui multe întrebări atunci când ai de-a face cu nedreptatea din societate. Ai nevoie de cât mai multe lămuriri, iar pe parcursul studiilor, odată cu modelarea și maturizarea ta, ajungi să tragi concluzii din ce în ce mai bune și ești tot mai mulțumit de clarificările pe care le obții. La început dănuiesc în mintea ta răspunsurile privind ideea de dreptate și nu au încă o formă coerentă. Însă apoi, rând pe rând, răspunsurile încep să vină odată cu studiul aprofundat și trecerea fiecărui examen.

Ideile privind înfăptuirea dreptății se așază treptat în minte și încep, odată cu trecerea timpului, să prindă formă. Apoi, punând cap la cap toate răspunsurile, ajungi să tragi concluzii care te liniștesc și îți dau speranță. Odată cu trecerea timpului în care ești serios și integru, încorporezi înțelepciunea propriilor experiențe, precum și

a experiențelor dobândite de la alții. Studiul aprofundat îți dă ocazia să te dezvolți. Exigența profesorilor din timpul facultății are un rol determinant în devenirea ta și în șlefuirea caracterului. Concepția despre înfăptuirea justiției devine din ce în ce mai adecvată. Oscilațiile către extreme se diminuează. Spiritul dreptății, care la început era unul vindicativ, a devenit unul echilibrat și responsabil. A fost modelat astfel încât să eviți să ascuți de glasul primului impuls și să nu fii influențat de prejudecăți. Tânărul jurist ajunge astfel să fie pus pe calea dreaptă a echilibrului și responsabilității. Haosul și incertitudinea interioară se estompează, iar experiențele personale și pregătirea profesională au o influență determinantă asupra orientării juridice și morale a tânărului jurist.

Toate aceste experiențe autentice ne șlefuiesc în mod decisiv caracterul și ne influențează formarea personalității. Contribuie la edificarea integrității și a profesionalismului. Experiența acumulată în perioadele de studiu intens, alternate cu alte preocupări, contribuie la dezvoltarea noastră și ne facilitează asimilarea unor cunoștințe esențiale. Nu am fost pregătiți doar pentru promovarea unor examene, ci am fost pregătiți pentru misiunea de înfăptuire a dreptății.

Dreptatea nu are legătură doar cu *pregătirea profesională*. Ține și de *modul în care este construită persoana noastră*. Are în vedere și *modul în care înțelegem că trebuie să ne raportăm la ceilalți*. Ne cere ca persoana noastră să fie construită pe valorile integrității. Să fim oameni verticali! Oameni de caracter! Aceste valori sunt esențiale pentru că le purtăm cu noi oriunde ne-am duce și orice am face. Nu are legătură cu clamarea unor principii. Ne cere ca aceste principii să devină un mod de viață. Ne obligă să ne raportăm la ceilalți cu umanitate, empatie și echilibru, pentru a lua decizia cea mai bună; să nu urmărim propriile interese.

Aceste valori și o astfel de atitudine i-au ajutat pe magistrați să facă față asaltului asupra justiției. Acestea i-au ajutat să aibă o conștiință liberă în lupta pe care o duceau pentru triumful dreptății. Evidențele dreptății construite în mintea noastră și modelate prin studiu intens nu au putut fi puse la îndoială.

În toată această perioadă ne-a fost provocat caracterul fiecăruia dintre noi. Puteam fi dezorientați și să fie aruncate în aer toate valorile în care credeam cândva. Cu toate acestea, ideea de dreptate corect înțeleasă și forța interioară întărită pe astfel de valori ne-au ajutat pe fiecare dintre noi să ne ridicăm deasupra tuturor atacurilor. Și ne va ajuta în continuare...

Indiferent de ceea ce va fi, dacă am făcut ceea ce trebuie, așa cum spunea scriitorul rus Alexandr Soljenițin: „Conștiința curată îți strălucește în ochi aidoma unui cristalin lac de munte”¹.

6. Concluzii. Perspective

Toate faptele prezentate reflectă doar parțial experiențele trăite. Nici nu pretind că aș fi cuprins totul despre subiectele dezbătute; este aproape imposibil! Acestea depășesc mult puterea de înțelegere a unui singur om. Am oferit doar propria

¹ Al. Soljenițin, Arhipelagul gulag, vol. II, Ed. Univers, București, 2008, p. 466.

perspectivă asupra sistemului de justiție, asupra luptelor existente și asupra valorilor care ne ajută să rămânem verticali, indiferent de ceea ce se întâmplă în jurul nostru.

Am făcut o sinteză a celor mai importante momente trăite de mine. Am ajuns la concluzii care m-au determinat să cred că numai integritatea și profesionalismul ne vor ajuta să fim verticali în orice situație. Atacuri împotriva valorilor statului de drept vor mai exista cu siguranță; persoanele care comit fapte antisociale vor lupta întotdeauna împotriva justiției independente care va încerca să îi tragă la răspundere.

Dar aceste lupte trebuie să ne întărească și să ne confirme că integritatea și profesionalismul rămân pietrele de temelie ale carierei oricărui judecător sau procuror și că îl vor ajuta să-și desfășoare liber activitatea. Până la urmă, în vremuri tulburi se arată și se descoperă cu adevărat tăria credinței unei persoane în valorile fundamentale. Scandalurile vin și pleacă, dar integritatea, responsabilitatea, seriozitatea și lipsa compromisului sunt valorile fundamentale care rămân pentru totdeauna, dacă le ai. Sunt de nedorit astfel de momente, dar când ele se arată nu ai altă variantă decât să te lupți și să rămâi vertical; nu poți să renunți la valorile fundamentale care îți definesc viața personală și profesională.

Credința în valorile fundamentale ne va ajuta ca întotdeauna să acționăm cu demnitate și verticalitate. În orice condiții putem continua să fim un exemplu de profesionalism, dăruire și de o valoare umană și profesională de excepție, atât pentru societate, cât și pentru generațiile care vor urma. Și nu intru în iluzia asumării prin cuvinte pompoase a unor idealuri nerealiste. Perspectiva aceasta îmi dă speranța că în fiecare zi putem construi pe temelia dreptății, pentru a face schimbarea pe care ne-o dorim. Avem toate resursele interioare necesare pentru a acționa. Avem potențial!

Suntem convinși că vom reuși să punem o cărămidă trainică la construcția adevărului și înfăptuirea dreptății în societate.

Concluzii

Raluca Alexandra Prună

Injustice anywhere is a threat to justice everywhere

Martin Luther King Jr.

Cartea aceasta este mai mult decât un volum colectiv scris de magistrați, judecători și procurori, care și-au lăsat deoparte roba pentru a apăra cu vocea lor justiția din România. Cartea este o mărturie despre un atac politic susținut împotriva justiției în perioada 2017-2019, un ghid al supraviețuirii magistraturii în fața acestui atac fără precedent și bine organizat împotriva unei puteri a statului.

Societatea românească nu trebuie să uite data de 31 ianuarie 2017. Este întâi data la care un asediu mai vechi, dar mai subtil, a fost declanșat formal prin adoptarea unei ordonanțe de urgență noaptea. Asediul a fost asumat de guvernare, s-a purtat fără menajamente și fără respectarea regulilor, a fost declanșat nu numai împotriva magistraților care înfăptuiesc justiția și stabilesc adevărul judiciar, ci împotriva ordinii de drept și a cetățenilor. Regulile jocului democratic au început să fie rescrise în timpul jocului, pentru favorizarea unor persoane aflate în poziție de putere. Este apoi data de la care justiției i se refuză calitatea de serviciu public, i se smulge vâul imparțialității de la ochi și i se cere să devină părtinitoare. Întregului aparat de stat i s-a cerut formal să lucreze pentru servirea unor interese private aflate în conflict cu legea și sistemul judiciar care o aplică, iar apărările unor persoane de efectele legii penale au început să se facă nu în instanțe potrivit unor proceduri legale, ci prin modificarea legii pentru a submina respectivele proceduri judiciare. În fine, este și data de la care toate interesele României, inclusiv siguranța cetățeanului, sunt subsumate obiectivului de a salva câteva persoane. Pe 31 ianuarie 2017 cetățeni români au coborât într-o noapte friguroasă de iarnă în stradă, pentru a denunța adoptarea unei ordonanțe de urgență pe care au resimțit-o ca pe o declarație de război din partea propriilor guvernanți.

Asediul a urmat timp de aproape trei ani, în etape bine plănuite ale decredibilizării justiției și destructurării legilor sale de organizare, de către guvern și majoritatea parlamentară. Societatea a reacționat prin proteste masive care au scos în stradă sute de mii de manifestanți, în săptămâni neîntrerupte de proteste. Magistratura însăși a arătat că are anticorpii necesari pentru apărarea justiției ca serviciu public de un atac politic fără precedent. Apelurile semnate de mii de magistrați și protestele pe treptele instanțelor și parchetelor au devenit imaginea apărării statului de drept din România. Căci dacă justiție nu e, stat de drept nu poate fi. Magistrații care au contribuit la această carte fac un diagnostic corect a celor întâmplate și propun și singura soluție posibilă:

revenirea la principiile încălcate și reaşezarea justiției pe un fundament al bunelor practici europene și internaționale.

De ce este importantă justiția?

Este un loc comun faptul că justiția este una dintre puterile fundamentale într-un stat de drept. Însă justiția este, poate, puterea aflată în poziția cea mai fragilă. Normele de organizare și finanțare a justiției depind de celelalte puteri în stat. Calitatea democrației depinde de jocul fin de echilibrare a puterilor în stat. Pentru o democrație tânără precum cea din România, justiția este cu atât mai importantă, căci este fundația pe care se întemeiază în mod durabil statul nostru de drept.

Reformarea autentică a unui sistem judiciar înseamnă o așezare solidă, ancorată în principii care nu se pot negocia și delimitată de linii roșii care nu pot fi încălcate. În România această reformă a fost un proces formal și intens în cadrul negocierilor pentru aderarea României la Uniunea Europeană. Ca participant direct la aceste negocieri, al căror obiectiv era garantarea independenței justiției, știu că a fost un proces laborios. Capitolul Justiție și Afaceri Interne a fost ultimul capitol de negociere încheiat, imediat ce după aproape patru ani de reformă a fost adoptat, în vara anului 2004, pachetul de legi ale justiției privind organizarea sistemului judiciar, statutul magistratului și Consiliul Superior al Magistraturii¹. Am devenit stat membru urmând să facem dovada că adoptarea pachetului de legi produce efecte durabile și că independența sistemului judiciar este un proces ireversibil și că lupta împotriva corupției este eficientă. S-a instituit în acest scop un mecanism de cooperare și verificare (MCV) prin care Comisia Europeană continua să evalueze evoluția României după aderare, în vederea finalizării reformei sistemului judiciar și a aplicării unei politici solide de prevenire și combatere a corupției². Mecanismul a fost conceput ca măsură de tranziție de sprijin pentru ca România să consolideze respectivele obiective, cu o durată de maximum zece ani. Pe tot parcursul acestor zece ani de la data aderării, România a înregistrat progrese, uneori fluctuante din cauza guvernării. Cu toate acestea, în ianuarie 2017 situația justiției și a luptei împotriva corupției înregistrase progrese constante reținute de concluziile ultimelor rapoarte. Este cu atât mai regretabil că tot acest progres și tot argumentul caracterului durabil, sustenabil al schimbărilor a fost sacrificat pentru interese de grup în ianuarie 2017. Ultimul raport MCV publicat în octombrie 2019³ reiterează involuția față de progresele înregistrate în anii precedenți și preocuparea

¹ Pachetul de legi ale justiției a conținut Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară și Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii.

² Mecanismul de cooperare și verificare a fost instituit, ca mecanism tranzitoriu, prin Decizia Comisiei Europene din 13 decembrie 2006 de stabilire a unui mecanism de cooperare și de verificare a progresului realizat de România în vederea atingerii anumitor obiective de referință specifice în domeniul reformei sistemului judiciar și al luptei împotriva corupției (2006/928/CE), ca urmare a concluziilor Consiliului de Miniștri din 17 octombrie 2006.

³ (https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm/reports-progress-bulgaria-and-romania_ro).

majoră a Comisiei Europene privind statul de drept în general și evoluția situației reformei sistemului judiciar și a luptei împotriva corupției.

S-a terminat asediul? A venit pacea?

La data la care scriu, formal vorbind, nimeni nu mai asediază justiția, nu mai sunt declarații belicoase din partea guvernanților, nici din partea partidului care a declanșat acest asediu. La această dată s-a lăsat de mult tăcerea, spartă numai de știri false despre justiției și mutarea discuției de la atacul asupra statului de drept la privilegiile magistraților. Nu este sigur, așadar, că s-ar fi renunțat la strategia de decredibilizare a justiției. Efectele asediului din perioada 2017-2019 se produc continuu. Legile justiției adoptate de asediatori sunt în totalitatea lor în vigoare – inclusiv prevederile denunțate ca fiind uzurpatoare pentru o justiție independentă.

La data la care scriu, deși guvernarea s-a schimbat de aproape 10 luni, legile pe care vechea majoritate le-a promovat în parlament, într-o procedură specială și cu o comisie specială, produc în continuare efecte dezastruoase pentru starea justiției din România. Suntem azi martorii unei ezitări politice de a repara cele stricate și de a reașeza justiția pe fundamentul solid de pe care a fost dată jos în 2017.

Nu voi intra în detaliile a ceea ce trebuie făcut. Magistrații prin asociații profesionale, cu precădere Forumul Judecătorilor din România, sau în nume propriu ca în această carte, dar și alți participanți activi la viața cetății noastre au scris ce anume trebuie făcut. Partenerii noștri instituționali, în cadrul Uniunii Europene, prin rapoartele anuale din cadrul mecanismului de cooperare și verificare și al Consiliului Europei (GRECO¹, Comisia de la Veneția²) prin rapoarte ad hoc sau avize privind modificările din 2018 ale legilor justiției au identificat tot ceea ce reprezintă o încălcare a independenței justiției.

În aceste condiții, este surprinzător că voci interesate de destabilizarea justiției se fac acum auzite pentru a pune sub semnul întrebării alegerile constituționale sau legile organice din 2004 făcute de România în materia organizării justiției. Prin vacarm, vocile acestea doresc numai să ascundă de oprobriu public scopul exclusiv al acestui asediu – apărarea în afara instanțelor și cu arme inegale, de atac la statul de drept, a unor persoane aflate în proceduri judiciare penale. Modificările din 2018 la legile de organizare au fost mai ample și destinate să îngenuncheze magistratura și justiția din România – de la prevederile privind dublarea perioadei de formare inițială a magistraților în cadrul Institutului Național al Magistraturii, la mecanisme speciale de investigare a infracțiunilor din justiție – ambele fără precedent în vreun alt stat membru al Uniunii Europene. Toate aceste modificări produc astăzi efecte depline, căci

¹ Grupul de State împotriva Justiției (GRECO), organism al Consiliului Europei, Raportul ad hoc din 23 martie 2018 privind România ([https://rm.coe.int/ad-hoc-report-on-romania-rule-34-adopted-by-greco-at-its-79th-ordinary-16807b7717](https://rm.coe.int/ad-hoc-report-on-romania-rule-34-adopted-by-greco-at-its-79th-ordinary-session-16807b7717)).

² Comisia de la Veneția (Comisia Europeană pentru Democrație prin Lege), organism afiliat Consiliului Europei care se ocupă de probleme constituționale, Avizul privind modificarea legilor justiției din 20 octombrie 2018 ([https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2018\)017-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2018)017-e)).

nicio dispoziție nu a fost abrogată. Și cu fiecare zi care trece va fi mai dificilă punerea în situația de echilibru de dinainte de 2017. Nu vreau să spun că justiția era înainte de 2017 un sistem perfect – era încă un sistem subfinanțat, copleșit de milioane de dosare, cu durată uneori excesivă de soluționare. Toate acestea rămân probleme prin care România nu se singularizează. Multe dintre sistemele judiciare din Uniunea Europeană se confruntă cu aceleași probleme. Până în 2017 se atinsese nivelul de garantare a independenței sistemului judiciar. Ceea ce singularizează după 2017 sistemul judiciar din România este poziția la care a fost adus, fragilizată și precară.

Asistăm din 2017 la o construire atentă a unui narațiuni anti-justiție. Mijloacele de comunicare în masă, voci influente din societate au introdus în mentalul colectiv false probleme ale justiției. De multe ori când se vorbește astăzi despre independența justiției și importanța acesteia, se ripostează cu argumente privind statutul special al magistratului. Justiția a fost aruncată în discuția publică despre cum împărțim în mod echitabil resurse bugetare limitate și acest trend continuă, din păcate, să se consolideze.

Cum ar arăta pacea? O agendă pozitivă pentru justiție.

Repunerea în situația de dinaintea asediului și repararea legilor trebuie făcută în etape. Întâi, **abrogarea de urgență a celor mai controversate prevederilor**, ca de exemplu desființarea Secției de Investigare a Infracțiunilor din Justiție și reconsiderarea duratei pregătirii inițiale la INM, urmată de **adoptarea unui nou pachet de legi ale justiției care să întrunească un consens** al magistraților, politic și al societății. Nu trebuie inventat nimic, nu trebuie pierdut timp. Totul poate fi făcut într-un termen rezonabil. Există atât proiecte legislative de la care se poate pleca, care au făcut obiectul unor ample consultări ale magistraților prin Consiliul Superior al Magistraturii, ale asociațiilor profesionale, ale publicului în sens larg, cât și propuneri publicate ale asociațiilor profesionale și ale experților Consiliului Europei prin GRECO și Comisia de la Veneția. Acestea ar fi primele două etape care sunt urgente și necesare. Știm ce avem de făcut, lipsește încă voința politică.

O agendă pozitivă pentru justiție presupune nu numai corectarea a ceea ce a fost distrus și readucerea justiției într-o matcă funcțională, care să garanteze echitatea în aplicarea regulilor după care justiția funcționează, ci și **diagnostic și construcție** pentru a garanta efectiv un act de justiție de calitate, precum și o narațiune pozitivă despre rolul justiției într-o societate întemeiată pe lege.

Justiția în România este de prea mult timp în etapa așezării și a reaşezării fundației. După asediul din acești ultimi ani și după ultimul an de inacțiune și ezitare, trebuie restabilită **încrederea în justiție**. Deloc întâmplător, eurobarometrele din ultimii ani arată o reducere a încrederii în justiție care a coborât de la 53% în 2016 la 47% în 2020¹. Este necesară reconsolidarea în mentalul public a ideii de justiție ca serviciu public,

¹ Încrederea în justiție în România se află pe un trend descendent din 2016, potrivit eurobarometrelor realizate anual în statele membre ale UE (https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/raportul_national_eb_86.pdf; https://ec.europa.eu/romania/news/20200710_tablou_bord_justitia_ue_ro).

recâștigarea încrederii publice în acest sistem și în independența justiției. Politicile publice pe justiție nu pot fi facultative, ci obligatorii pentru orice program politic. Iar știrile false trebuie combătute prin repetarea adevărului despre justiție și cei care o servesc. Trebuie spus că reprezentanții ai celorlalte puteri ale statului pot exercita simultan mai multe activități remunerate, în vreme ce magistraților li se aplică cel mai strict regim de incompatibilități. Legea permite membrilor puterii legiuitoare să își exercite profesia de bază (medic, avocat, inginer, notar), precum și celor ai executivului să exercite în anumite condiții alte activități remunerate, inclusiv să dețină părți sociale sau acțiuni în societăți comerciale cu respectarea unui regim de conflict de interese. Magistraților le este interzis prin lege acest lucru. Magistrații mai au o obligație de rezervă, care face dificilă inclusiv apărarea profesiei și a justiției ca putere în stat și ca serviciu public. Acestei obligații de rezervă i s-a adăugat prin modificările legale din 2018 obligația de abținere a magistraților de la „manifestarea sau exprimarea defăimătoare în raport cu celelalte puteri ale statului”. Efectul este o slăbire prin lege a justiției ca putere în stat, prin faptul că magistrații nu pot ieși în spațiul public să denunțe știrile false despre justiție și derapajul grav al celorlalte puteri. Este datoria publicului mai informat și (în mod ideal) a reprezentanților celorlalte puteri ale statului care au obligația de cooperare loială să denunțe discursul fals despre justiție și despre cei care o înfăptuiesc. În fond, clasa noastră politică trebuie să accepte că un atac susținut la justiție conduce, pe termen mediu și lung, la pierderea încrederii publice în stat.

O agendă pozitivă pe termen scurt presupune un **diagnostic**, o radiografie la zi a sistemului de justiție. Trebuie identificate cauzele pentru care justiția din România este copleșită de volumul enorm de dosare. Dintre acestea amintesc numai calitatea legiferării, adesea defectuoase, care conduce la numeroasele excepții de neconstituționalitate și la interpretări neunitare ale legii, și o lipsă de predictibilitate legislativă. Legile organice ca cele ale organizării justiției nu pot fi modificate la fiecare câțiva ani. Numeroasele alte cauze sunt deja descrise de magistrații înșiși în acest volum.

Un serviciu public eficient nu poate exista în absența unei **politici de construcție coerente**. Arhitectura sistemului de justiție trebuie ancorată într-un cadru constituțional fără echivoc¹ și în legi de organizare care să nu fie modificate în funcție de un context politic dat. Arhitectura judiciară trebuie să reflecte nevoile sistemului de justiție în sens larg și trebuie finanțată în mod adecvat. Lipsa cronică de resurse în sistemul de justiție este un subiect bine cunoscut. Unul dintre efectele devastatoare ale ultimelor modificări ale legilor justiției este o gravă criză de resurse umane care va atinge un vârf în 2021. Lipsa de resurse financiare face ca sistemul de justiție din România să funcționeze în sedii precare, să nu fie informatizat și să nu ofere nici magistraților și altor participanți la actul de justiție solemnitatea necesară înfăptuirii justiției, nici cetățenilor un serviciu

¹ Este necesară o clarificare constituțională a pretensei subordonări a procurorului în fața ministrului justiției pe care Decizia 358/2018 a Curții Constituționale pare să îl consacre. Curtea reține în decizie că **autoritatea ministrului justiției nu este una administrativă, din contră, acesta are plenitudine de competență sub aspectul autorității asupra procurorilor. [...] Noțiunea de autoritate are o semnificație foarte puternică, ea fiind definită drept putere de a da dispoziții sau de a impune cuiva ascultare, însă, în contextul constituțional dat, acesta se referă la o putere de decizie în privința gestionării carierei procurorilor.**

de calitate. Încercări anterioare de a finanța în justă măsură funcționarea justiției din taxele judiciare de timbru s-au lovit de un refuz constant în Parlament.

O agendă pozitivă pentru justiție echipează sistemul judiciar cu instrumentele necesare – legi clare, predictibile care facilitează obținerea adevărului judiciar și nu obstrucționează prin proceduri complicate înfăptuirea justiției. În mod paradoxal pentru o țară în care justiția este atât de atacată, asigurarea accesului la justiție este în România adeseori confundat cu blocarea funcțională a sistemului judiciar cu cauze care nu ar trebui să ajungă pe masa magistratului. Sunt necesare, așadar, o reconsiderare a competențelor instanțelor, o mai bună echilibrare a volumului pe grade de jurisdicție și o redesenare a hărții judiciare pe criterii exclusive de eficiență.

Toate aceste elemente sunt parte integrantă a unei agende ambițioase și necesare pentru un sistem de justiție independent și funcțional în România.

Aș dori să închei într-o notă optimistă. Nu pentru că în România am fi ajuns la un consens politic privind justiția, nici pentru că aș crede că repunerea în situația de dinainte de asediu este simplu de realizat. Sunt optimistă pentru că România are, în mare parte, o magistratură activă și implicată. O magistratură pentru care statul de drept și protecția drepturilor fundamentale – ca cel al accesului la justiție sunt un crez, nu doar cuvinte înșiruite în Constituție și în convenții. Acest volumul stă mărturie laolaltă cu vocea susținută a magistraturii române, care în numele principiilor statului de drept și a interesului general de a avea un sistem de justiție independent, funcțional și eficient, a știut să nu cedeze în fața unui asediu exclusiv politic.

Suntem sub imperativul urgenței. A venit momentul ca și celelalte puteri ale statului să acționeze, iar magistrații să fie lăsați să își reia robele și să nu mai fie nevoiți să stea de pază la porțile justiției și ale cetății.

Index*

- Abuzul în serviciu **48, 51, 52, 61, 62, 74, 80, 124, 125, 191, 192, 194, 210, 213, 245-251, 265, 268, 279**
- acțiunea în regres **21, 28, 62, 268, 274**
- Agenția Națională de Integritate **169, 172**
- amicus curiae* **12, 14, 67, 223, 267, 300**
- apărarea reputației profesionale **145, 150, 154**
- Asociația Inițiativa pentru Justiție **32, 35-38, 119, 154, 169-171, 174, 177, 183, 185, 203, 207**
- Asociația Internațională a Procurorilor **93**
- Asociația Magistratilor din România **9, 35, 150, 174**
- Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor **32, 35-37, 119, 174, 177, 182**
- Asociația Procurorilor din România **10, 35, 154**
- autoritatea judecătorească **6, 33, 35, 100, 101, 144, 151, 156, 187, 317**
- avere ilicită **29**
- Avocatul Poporului **14, 26, 27, 45, 54, 85, 125, 166, 210, 228, 242, 251**
- Centre de reflecție **185**
- cerere de strămutare **32**
- Codul de procedură penală **11, 16, 17, 19, 29, 41-44, 54, 55, 65, 66, 88, 91, 125, 168, 221-223, 251, 253, 258, 271, 314**
- Codul penal **11, 17, 19, 29, 41-46, 53, 66, 72, 88, 91, 126, 221-223, 254, 314**
- Comisia de la Veneția **9, 11, 14, 15, 17-22, 26, 27, 29, 31, 37, 39, 51, 92, 115, 118, 121, 126, 147, 153, 158, 162, 166, 174, 176, 191, 204, 210-213, 215, 218, 220, 222, 267, 276, 278, 279, 329, 330**
- Comisia Europeană **4, 6, 14-16, 19, 28, 29, 34, 38, 39, 97, 114, 115, 121, 127, 153, 154, 167, 168, 173, 174, 191, 192, 214, 237, 260, 272, 328**
- Comisia specială comună a Camerei Deputaților și Senatului **9, 67-69, 119**
- conflict de interese **12, 16, 29, 48, 52, 53, 59, 106, 112, 124, 160, 169, 273, 309, 331**
- Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni **37, 39, 119, 153, 174, 276**
- Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni **37, 39, 119, 174, 204**
- Consiliul de Integritate a Judecătorilor și Procurorilor **8**
- Consiliul Europei – Adunarea Parlamentară **15**
- Consiliul Național al Audiovizualului **115, 156, 157**
- Consiliul Superior al Magistraturii **2, 6, 10, 16, 17, 19, 20, 24, 26, 27, 30, 35, 97, 106, 107, 109, 115, 125, 142, 144, 145, 147, 148, 153, 156, 159, 161, 167-169, 171, 173, 174, 179, 182, 184, 185, 196, 201, 202, 208, 223, 235, 271, 272, 276, 280, 328, 330**
- Consiliul Uniunii Europene **28, 31**
- corupție **1-5, 7, 11-13, 15-17, 20-22, 24, 26, 28, 29, 31, 34, 37, 55, 61-66, 84, 88, 91, 92, 94-98, 102, 103, 106-113, 116, 117, 121, 122, 124-126, 144, 146, 149, 150, 152, 156, 169, 173, 175, 179, 180, 185, 187, 188-191, 195, 196, 199, 202, 208, 210, 213-218, 220-223, 231-233, 235, 248-250, 264, 271, 273-276, 279, 280, 307, 309, 310, 314, 323, 328, 329**
- Curtea Constituțională **6, 11-15, 17, 19-21, 26, 33, 34, 38, 42, 45, 51, 52, 54, 66-68, 70-72, 75-77, 79-82, 84, 88, 91, 94, 98, 105, 108, 116, 120-124, 155, 171, 176, 189, 190, 195, 196, 199, 200, 209-217, 219-224, 227, 228, 230-232, 234, 235, 237, 238, 240, 243-253, 255, 257, 258, 260, 264, 266, 267, 270, 275, 276, 306**
- Curtea de Justiție a Uniunii Europene **39, 121, 174, 195, 209, 214, 216, 221, 306**
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului **99, 102, 107, 114, 123, 179, 181, 218, 233, 234, 238, 239, 261, 262, 266, 268, 281, 307**
- Declarația de Independență **18**
- Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism **60, 187-90**

* Cifrele aldine fac trimitere la numărul paginii.

Direcția Națională Anticorupție **1, 26, 94, 96, 146, 152, 189, 221, 249, 274, 276, 280**

Efect cumulativ **29, 126, 275**

Filaj 203

Forumul Judecătorilor din România **1, 2, 4, 5, 7-20, 23, 25-27, 30, 32, 34-39, 45, 63, 67, 87, 119, 120, 141, 145, 148, 150, 151, 153, 155, 156-158, 160, 162, 166, 169-172, 174, 177-179, 182, 183, 200, 208, 209, 211, 214, 221-223, 271, 304, 306, 307, 310, 329**

Grațierea colectivă 45-48

GRECO (Grupul de state împotriva corupției) **13-17, 29-32, 37, 39, 88, 93, 104, 126, 153, 166, 167, 170, 173, 174, 180, 191, 204, 250, 273, 278, 329, 330**

Guvernul României **25, 29, 37, 42-45, 97, 174, 224, 271, 306, 314**

Incompatibilități **16, 29, 117, 176, 197, 273, 309, 321, 331**

independența magistraturii **28, 144, 313, 322**
independența procurorului **16, 100, 187, 191, 207**

Inspekția Judiciară **5, 23, 27, 28, 30, 88, 107, 111, 118, 149, 156, 161, 163, 174, 179-182, 189, 194-203, 207, 208, 276, 280, 304, 305**
Institutul Național al Magistraturii **4, 8, 15, 35, 96, 111, 113, 118, 159, 160, 186, 198**

Înalta Curte de Casație și Justiție **3, 4, 8, 11, 21-23, 33, 35, 38, 54, 68, 91, 92, 95, 121, 122, 125, 126, 141, 158-161, 164, 166, 179, 180, 188, 190, 191, 194, 199, 202-206, 215, 219-223, 225, 242, 255, 263, 276, 280, 303**

Legile justiției **3, 8-10, 12, 13, 17, 29, 32, 37, 88, 97, 109, 119, 120, 163, 166, 167, 189, 271-275, 278, 329**

libertatea de exprimare a judecătorilor și procurorilor **19, 21, 274**

Mecanismul de cooperare și verificare **1, 2, 6, 12, 16, 31, 118, 121, 195, 196, 306, 328**

Memoriul pentru retragerea proiectului de modificare a „legilor justiției” **5, 10, 119**
meritocrație **22, 158**

Ministerul Justiției **2, 43, 92, 105, 107, 109, 112, 170, 175, 180, 186, 223, 288**

Ministerul Public **4, 18, 35, 95, 97, 99, 100, 103, 106, 125, 156, 204, 215, 221, 223, 255**

Obiective de referință **1, 34, 214, 328**

obiecție de neconstituționalitate **11, 17, 78**
ordonanță de urgență **2, 25, 26, 30, 35, 42-46, 48-50, 54, 97, 125, 185, 186, 189, 224, 295**

Palatul de Justiție din Bruxelles 36

Palatul de Justiție din București **17, 36, 286**
Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție **95, 190, 215, 221, 223, 255**
Parlamentul României **12, 14, 35, 42, 95, 97, 191, 208, 210, 215, 223, 255, 273**
Partidul Național Liberal **11, 13, 17**
Partidul Social Democrat **191, 208, 210**
pensionarea anticipată **20, 22, 97, 167, 274, 278**

politică penală **43, 48, 86, 101, 110, 126, 249**
Președintele României **4-6, 8, 11, 13-15, 17, 28, 38, 42, 45, 46, 68, 75, 91, 119, 125, 161, 171, 175, 176, 203, 204, 207, 216-218, 231, 232, 268, 272, 275, 314**

principiul cooperării loiale **29, 34, 98, 173**
promovarea judecătorilor **23, 107, 157, 158, 161, 273**

protestele magistraților **36, 119, 153, 272, 273, 314, 319, 320**

Răspunderea magistraților 4, 62, 180, 274

recuperarea prejudiciilor **1, 50**
Rezoluția magistraților români pentru apărarea statului de drept **17, 29**

Secția specială de investigare a magistraților 30, 37, 122, 174, 189, 279, 280

separarea carierelor **3, 24, 154**
separarea și echilibrul puterilor în stat **94**
sistemul de numire/revocare a procurorilor în funcții de conducere la nivel înalt **19, 20**
statul de drept **10, 18, 29, 36, 40, 44, 86, 88, 91, 93, 95, 102-104, 115, 122, 154, 156, 166, 171, 186, 200, 201, 209, 254, 265, 314, 317, 329, 332**
studii de impact **4, 7, 10, 15**

Transparența decizională 4, 30, 35, 118, 309, 310

Uniunea Europeană **1, 2, 6, 20, 33-35, 39, 41, 105, 109, 172, 211, 214, 221, 306, 328, 330**
Uniunea Națională a Judecătorilor din România **5, 35, 150, 161**
Uniunea Salvați România **11, 13**
urmărirea penală **26, 29, 54, 56, 57, 61, 108, 116, 117, 155, 191-194, 198, 206**